

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

S O C R A T I S

SCHOLASTICI

ECCLESIASTICA HISTORIA.

EDIDIT

ROBERTUS HUSSEY, S.T.B.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ PROFESSOR REGIUS.

TOMUS II.

OXONII:

E TYPOGRAPHEO ACADEMICO.

M.DCCC.LIII.

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

213

ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ*

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ Δ.

5

ΚΕΦ. Α.

*Οτι Ἰοβιανοῦ τελευτήσαντος, Οὐαλεντιανὸν ἀναγορεύουσιν, δε δὴ κοιωνὸν τῆς βασιλείας λαμβάνει τὸν ἀδελφὸν Οὐάλεντα· καὶ ὅτι Οὐαλεντιανὸς μὲν ἦν ὀρθόδοξος, Οὐάλης δὲ Ἀρειανός. 10

ΤΟΥ δὲ βασιλέως Ἰοβιανοῦ Δαδαστάνοις, ὡς ἔφη-
μεν, τελευτήσαντος τῇ ἑαυτοῦ ὑπατεία καὶ Βαρωνιανοῦ ^{Α. Δ.}
τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τῇ ἑπτακαιδέκῃ τοῦ Φεβρουαρίου ^{364.}
μηνός, οἱ στρατιῶται ἐκ τῆς Γαλατῶν ἑβδομαῖοι εἰς ¹⁵
Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας ἐλθόντες κοινῇ ψήφῳ Οὐαλεν-

* Σχολαστικοῦ οἰκ. F. Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας σωκράτους λόγος δ. Μ.

VALESII INTERPRETATIO.

CAPUT PRIMUM.

Quomodo post obitum Joviani, Valentinianus factus est imperator, qui Valentem fratrem imperii consortem adscivit. Et quod Valentinianus quidem orthodoxus, Valens vero Arianus exstiterit.

CUM igitur imperator Jovianus Dadastanis, ut superius dictum est extremum diem obiisset die decimo tertio calendas Martii, consulatu suimet ipsius et Varroniani filii: milites ex Galatia progressi, septimo post die Nicæam Bithyniæ pervenerunt: atque

τινιανὸν ἀγακηρύττουσι βασιλέα, τῇ πέμπτῃ καὶ εἰ-
 κᾶδι τοῦ αὐτοῦ Φεβρουαρίου μηνός, ἐν τῇ αὐτῇ^b
 2 ὑπατεία. Ὅστις Παννόνιος μὲν ἦν τὸ γένος, πόλεως
 Κιβάλεως· τάξιν δὲ στρατιωτῶν ἐγχειρισάμενος^c,
 3 πολλὴν ἐπεδείξατο τῶν τακτικῶν ἐπιστήμην. Ἦν²⁰
 δὲ καὶ μεγαλόψυχος ὁ ἀνὴρ, καὶ αἰεὶ τῆς παρούσης
 4 τύχης μείζων ἐφαίνετο. Ὡς οὖν αὐτὸν ἀνεστήσαντο
 βασιλέα, εὐθὺς ἐπὶ τὴν Κωνσταντινουπόλιν γενό-
 μενος κοινῶν τῆς βασιλείας προσλαμβάνει τὸν
 ἀδελφὸν Οὐάλεντα, μετὰ τριάκοντα ἡμέρας τῆς αὐ-
 5 τοῦ ἀνακηρύξεως. Ἄλλ' ἄμφω μὲν ἦσαν Χριστιανοί,
 διεφάνουν δὲ περὶ τὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ πίστιν·
 Οὐαλεντινιανὸς μὲν γὰρ τὴν πίστιν τῆς ἐν Νικαίᾳ
 συνόδου ἔσεβεν· Οὐάλης δὲ τῷ Ἀρειανῷ δόγματι
 6 ἐκ προλήψεως μᾶλλον προσέκειτο. Τὴν δὲ πρό-³⁰
 ληψιν ἐποίησατο, τὸ ὑπὸ Εὐδοξίου τοῦ προστώτος
 τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρειανῆς θρησκείας βε-
 7 βαπτίσθαι αὐτόν. Καὶ ζῆλον μὲν εἶχον ἄμφω σπου-²¹⁴
 δαῖον περὶ ὃ ἕκαστος ἔσεβε· τῷ δὲ τρόπῳ πολὺ

^b Ita F.M., sicut dudum conjecerat Valesius, αὐτοῦ editi.

^c ἐγχειρησαμένων M.

ibi communi suffragio Valentinianum imperatorem renuntiant sexto calendas Martii, iisdem consulibus. Fuit hic natione Pannonius, ortus e civitate Cibali. Qui cum ordines ducendos accepisset, maximam rei militaris peritiam ostenderat. Erat autem ingenti animo præditus, eoque gradu quem obtinebat, semper superior videbatur. Creatus igitur imperator, e vestigio Constantinopolim profectus, post tricesimum imperii sui diem Valentem fratrem in consortium regni assumit. Et ambo quidem erant Christiani: in fide tamen religionis Christianæ inter se discrepabant. Nam Valentinianus quidem Nicæni concilii amplectebatur fidem; Valens vero ex anticipata quadam opinione, Ariano dogmati magis adhærebat. Causa porro anticipatæ opinionis illi fuit, quod ab Eudoxio Constantinopolitano Arianae religionis episcopo baptismum susceperat. Uterque porro, ejus quam colebat religionis studiosissimus fuit. Postquam tamen ad imperium pervenerunt, moribus inter se longe dissimiles fuere. Etenim prius quidem reg-

8 διεστῆκεισαν ἀλλήλων γενόμενοι βασιλεῖς. Πρό-
 τερον μὲν γὰρ ἐπὶ Ἰουλιανοῦ, ὅτε ὁ μὲν Οὐαλεντινια- 5
 νὸς χιλίαρχος ἦν, Οὐάλης δὲ ἐν τοῖς οἰκείοις τοῦ
 βασιλέως ἐστρατεύετο, οἷον εἶχεν ἕκαστος ζῆλον
 9 ἐπέδειξαν. Θύειν γὰρ ἀναγκαζόμενοι τὰς ζώνας τῆς
 στρατείας μᾶλλον ἀφιέναι ἢ ροῦντο ἢ ἀφιέναι^d τὸν
 10 Χριστιανισμόν. Ἄλλὰ τότε μὲν Ἰουλιανὸς ὁ βασι- 10
 λεὺς, χρειάδεις τοὺς ἄνδρας τοῖς δημοσίοις εἰδὼς, οὐ-
 δένα τῆς στρατείας ἐκίνει, ὥσπερ οὐδὲ Ἰοβιανὸν τὸν
 11 μετ' αὐτὸν βασιλεύσαντα. Ὑστερον δὲ βασιλεύ-
 σαντες περὶ μὲν τὴν τῶν δημοσίων πρόνοιαν ἐν ἀρχῇ
 παραπλήσιοι ἀλλήλοις ὄντες ἐτύχανον· περὶ δὲ τὸν 15
 Χριστιανισμόν, ὡς ἔφην, διαφωνοῦντες, οὐκέθ' ὁμοίφ
 12 τρόφῳ κατὰ τῶν χριστιανίζόντων ἐκέχρητο. Οὐα-
 λεντινιανὸς γὰρ^e τοὺς μὲν οἰκείους συνεκρότει· τοῖς
 13 δὲ ἀρειανίζουσιν οὐδαμῶς ἦν ὀχληρός. Οὐάλης δὲ
 Ἄρειανὸς αὐξῆσαι προαιρούμενος, δευὰ κατὰ τῶν 20
 μὴ τοιαῦτα φρονούντων εἰργάσατο, ὡς προϊῶν ὁ τῆς
 14 ἰστορίας δηλώσει λόγος. Κατὰ δὴ τὸν χρόνον τόνδε

^d "Malim ἢ ἀφιέναι. Cum ejusdem verbi repetitio." VA-
 enim præcesserit τὰς ζώνας μάλ- LESIUS.
 λον ἀφιέναι ἢ ροῦντο, insulsa esset ^e Ita F. M. C. μὲν γὰρ editt.

nante Juliano, cum Valentinianus tribunus esset militum, Valens
 vero inter imperatoris domesticos militaret. quam studiosus re-
 ligionis suæ uterque esset, ostenderat. Cum enim sacrificare
 compellerentur, militiæ cingulum abjicere, quam religionem suam
 deserere maluerunt. Verum imperator Julianus, quippe qui probe
 sciret eos viros reipublicæ utiles esse, neutrum tunc a gradu militiæ
 removit: sicut neque Jovianum qui ipsi in imperio successit.
 Post hæc vero ad imperium evecti, in reipublicæ quidem cura
 pares inter se initio exstiterunt: in Christiana autem religione
 discrepantes, ut dixi, dispari modo adversus Christianos se gessere.
 Nam Valentinianus suæ quidem sectæ atque opinionis homines
 fovebat: Arianos tamen nulla afficiebat molestia. Valens vero
 Arianos promovere cupiens, eos qui diversa ab illis sentiebant,
 acerbissime vexavit, sicut in progressu historiæ declarabitur. Per

τῆς μὲν ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίας προεστήκει Λιβέριος·
 ἐν δὲ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ, τῆς μὲν ὁμοουσίου πίστεως
 Ἀθανάσιος, τῆς δὲ ἀρειανίζουσῆς Λούκιος, ὃν μετὰ ²⁵
¹⁵ Γεώργιον κατέστησαν οἱ ἀρειανίζοντες. Τῶν δὲ κατὰ
 τὴν Ἀντιόχειαν Ἀρειανῶν ἡγεῖτο Εὐζώιος· διήρηντο
 δὲ καὶ οἱ τοῦ ὁμοουσίου· τῶν μὲν γὰρ Παυλῖνος, τῶν
¹⁶ δὲ Μελίτιος προεωστήκεισαν[†]. τῶν δὲ περὶ τὰ Ἱερο-
 σόλυμα Κύριλλος αὐθις ἐκράτει. Ἐν δὲ Κωνσταν- ³⁰
 τινουπόλει Εὐδόξιος μὲν τῶν ἐκκλησιῶν ἐκράτει, τὴν
 Ἀρείου δόξαν διδάσκων· οἱ δὲ τοῦ ὁμοουσίου φρονή-
 ματος ἐν μικρῷ οἰκίσκῳ τὰς συναγωγὰς ἐποιοῦντο
¹⁷ ἔνδον τῆς πόλεως. Τῆς δὲ Μακεδονιανῆς θρησκείας
 ἔτι κατὰ τὰς πόλεις ἐκράτουν τῶν εὐκτηριῶν οἰκῶν ³⁵
 οἱ ἐν Σελευκείᾳ διακριθέντες[§] τοῖς περὶ Ἀκάκιον.
 ἐν τοιαύτῃ μὲν δὴ καταστάσει τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἦν.

[†] Ita libri omnes, quamvis
 præcedat ante sex lineas προ-
 εστήκει.

[§] Ita C. διδαχθέντες τοῖς π. F.
 et editt. διδαχθέντες ἂ οἱ π., e
 correctione ejusdem manus, M.:
 quæ etiam ipsa verba sunt Ni-
 cephori xi. 2. Notam vero hanc

addit, " Assentior Christophor-
 sono, qui pro διδαχθέντες legit
 διενεχθέντες πρὸς τοὺς περὶ Ἀκάκιον.
 Posset etiam legi διακριθέντες, ac
 fortasse rectius. Nicephor. lo-
 cum interpolavit. Pessime,"
 VALESIIUS.

idem tempus Romanæ ecclesiæ præerat Liberius: Alexandria vero homousianis quidem Athanasius, Arianis vero Lucius præsidebat, quem Ariani post Georgii necem ordinaverant. Apud Antiochiam Arianæ factionis episcopus erat Euzoius. Qui vero consubstantialis fidem illic tuebantur, duas in partes divisi erant: quarum alteri Paulinus, alteri præerat Melitius. Hierosolymorum ecclesiam Cyrillus denuo obtinebat. Constantinopoli Eudoxius ecclesiis potiebatur, Arianorum dogma palam prædicans: homousiani vero in exigua quadam ædicula intra urbem collectas agebant. Porro ex Macedonianorum secta ii qui Seleuciæ ab Acacio dissenserant, ecclesias suas in singulis urbibus etiam tum retinebant. Hujusmodi in statu tunc temporis res ecclesiæ erant.

ΚΕΦ. Β.

Ἵτι^h Οὐαλεντινιανὸς ἐπὶ τὰ ἐσπέρια μέρη γενομένου, Οὐάλης ἐν Κωνσταν- 40
τινουπόλει προσελθόντων Μακεδονιῶν καὶ αἰτούντων σύνοδον γενέ-
σθαι, ἐπέκρουσε· καὶ ὅτι τοὺς τοῦ ὁμοουσίου ἐπολέμει.

1 Τῶν δὲⁱ βασιλέων Οὐαλεντινιανὸς μὲν τὰ ἐσπέρια
μέρη ταχέως κατέλαβεν· εἴλκε γὰρ αὐτὸν ἢ τῶν ἐκεῖ 45
2 πραγμάτων φροντίς. Οὐάλεντι δὲ μικρὸν κατὰ τὴν 215
Κωνσταντινουπόλιν ἐπιμείναντι προσέρχονται πλεί-
στοι τῶν ἐπισκόπων τῆς Μακεδονιανῶν θρησκείας,
ἐξαιτουσίν τε ἄλλην γενέσθαι σύνοδον ἐπὶ διορθώσει
3 τῆς πίστεως. Ὁ δὲ βασιλεὺς, νομίσας συναίνεσαι 5
αὐτοὺς τοῖς περὶ Ἀκάκιον καὶ Εὐδόξιον, γενέσθαι
ἐπέτρεψε. καὶ οὗτοι μὲν συγκροτεῖν^k σύνοδον ἐν
4 τῇ Λαμψάκῳ ἔσπευδον. Οὐάλης δὲ ἦ τάχος ἐπὶ
τὴν Συρίαν Ἀντιόχειαν ὤρμησεν, ὑφορώμενος μὴ οἱ
Πέρσαι τὰς γενομένας ἐπὶ Ἰοβιανοῦ τριακοντούτεις
σπονδὰς παραλύσαντες τοῖς Ῥωμαίων ὄροις ἐπέλ- 10
5 θιοιεν. Ἀλλὰ τὰ μὲν Περσικὰ ἡσύχασεν. αὐτὸς
δὲ τῇ ἡσυχίᾳ καταχρώμενος κατὰ τῶν τὸ ὁμοουσίου

^h ώτι οὐάλης τοὺς αἰρετικούς
συνεκρότει. Μ.

ⁱ δὴ Μ.
^k συγγρατεῖν F.

CAPUT II.

*Quomodo Valentiniano in occidentem profecto, Valens Constantinopoli
degens, Macedonianis ipsum adeuntibus, et synodum fieri poscenti-
bus, id permisit: et quomodo homousianos persecutus est.*

Imperatorum vero alter, Valentinianus scilicet, ad occidentis partes perrexit. Illuc enim reipublicæ cura eum evocabat. Valens vero cum aliquandiu substitisset Constantinopoli, interpellatus est a plurimis Macedonianæ sectæ episcopis, ut novam synodum ad fidem corrigendam fieri permetteret. At ille, cum existimaret eos cum Acacio et Eudoxio consentire, id fieri permisit. Et isti quidem concilium in urbe Lampsaco celebrare satagebant. Valens vero omni festinatione Antiochiam Syriæ contendit; veritus scilicet ne Persæ ruptis triginta annorum induciis quas regnante Joviano pacti fuerant, in Romanorum fines invaderent. Verum Persæ quidem quieverunt. Ipse vero hac rerum tranquillitate male

φρονούντων ἄσπονδον ἤγειρε πόλεμον· καὶ Παυλῖνον
 μὲν τὸν ἐπίσκοπον δι' ὑπερβάλλουσαν τοῦ ἀνδρὸς
 6 εὐλάβειαν οὐδὲν κακὸν ἐποίησεν. Μελίτιον δὲ ἐξορία 15
 ἐζημίωσε· τοὺς δὲ ἄλλους, ὅσοι μὴ ἐβούλοντο Εὐ-
 ζώῳ κοινωνεῖν, τῶν μὲν ἐκκλησίων τῶν ἐν Ἀντι-
 οχεια ἐξήλαunen· ζημίαις δὲ καὶ τιμωρίαις διαφόροις
 7 ὑπέβαλλεν. Λέγεται δὲ, ὅτι καὶ πολλοὺς εἰς τὸν
 παρακείμενον ποταμὸν Ὀρρόντην ἀπέπνιξεν. 20

ΚΕΦ. Γ.

Ἵτι^α Οὐάλεντος κακῶς ποιῶντος ἐν τῇ ἀνατολῇ τοὺς τὸ ὁμοσύσιον
 φρονούντας, ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τύραννος ἀνίστη Προκόπιος· ἐν
 δὲ τῇ αὐτῷ καιρῷ καὶ σεισμὸς ἐπιγεγόμενος καὶ θαλάσσης ἐπίκλυσις 25
 τὰς πολλὰς τῶν πόλεων ἔβλαψε.

1 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ κατὰ τὴν Συρίαν ποιῶντος, ἐπανί-
 στατο^β ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τύραννος· Προ-
 κόπιος ὄνομα αὐτῷ· ὃς πολλὴν συγκροτήσας ἐν
 βραχεῖ χρόνῳ δύναμιν, ὁρμῶν κατὰ τοῦ βασιλέως 30
 2 ἐσπούδαξεν. Τοῦτο ἀπαγγελθὲν εἰς ἀγωνίαν μεγίστην
 τὸν βασιλέα κατέστησεν, ἥτις αὐτοῦ καὶ^ο τὴν κατὰ

^α Περὶ προκοπίου τοῦ τυράννου. Μ.

^β ἐπανίσταται Μ.

^ο αὐτοῦ τε καὶ τὴν τῶν κατὰ διακομένων Μ.

usus, bellum inexpiabile contra homousianos excitavit. Ac Pauli-
 num quidem episcopum ob eximiam ejus viri religionem, nullo
 affecit incommodo. Melitium autem exsilio mulctavit. Ceteros
 omnes qui cum Euzoio communicare renuissent, ecclesiis urbis
 Antiochiæ expulit, gravissimis damnis ac suppliciis affecit. Multos
 etiam in Oronte fluvio qui urbem præterfluit, submersisse dicitur.

CAPUT III.

*Quomodo dum Valens homousianos in oriente persequitur, Con-
 stantinopoli surrexit tyrannus Procopius: eodemque tempore terre
 motus et maris inundatio plurimas urbes evertit.*

Dum hæc a Valente in Syria geruntur, surrexit Constantino-
 poli tyrannus quidam nomine Procopius. Qui magnis copiis
 brevi tempore coactis, adversum imperatorem expeditionem para-
 bat. Hujus rei nuntius maximam imperatori incussit sollicitudi-

3 τῶν διωκομένων ὄρμην πρὸς ὀλίγον ἐπέσχευ. Ὡς δὲ
 ἐκ τοῦ πολέμου ταραχὴ τέως ᾠδίνετο, σεισμὸς ἐπι-
 4 γενόμενος πολλὰς τῶν πόλεων ἔβλαψεν. Ἡ τε θά- 35
 λασσα τοὺς οἰκείους ὄρους ἐνήλλαξεν· ἐν τισι μὲν
 γὰρ τόποις τοσοῦτον ἐπέκλυσεν, ὡς τοὺς πρῶην βασι-
 μους τόπους πλεῖσθαι· ἐτέρων δὲ τόπων τοσοῦτον
 5 ἀπέστη, ὡς ἐν ξηρᾷ εὐρεθῆναι. Καὶ τοῦτο ἐγένετο A. D.
365.
 κατὰ τὴν πρώτην ὑπατείαν τῶν δύο^p βασιλέων. 40

ΚΕΦ. Δ.

216

Ἵτι^q θορίβου ὄντος ἐν τοῖς δημοσίοις καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, οἱ τὴν
 σύνοδον ἐν τῇ Λαμψάκῃ συγκροτήσαντες Μακεδονιοὶ τὴν μὲν ἐν Ἀν-
 τιοχείᾳ πίστιν αὐθις κρατύναντες, τὴν ἐν Ἀρμίνῃ ἀνεθεμάτισαν, καὶ 5
 αὐθις τὴν Ἀκακίου καὶ Εὐδοξίου καθαίρειν βεβαίουσιν.

1 Τούτων δὴ γενομένων, οὐδέτερα ἠσυχάζεν οὔτε τὰ
 2 δημόσια πράγματα οὔτε μὴν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν. Οἱ 10
 μὲν οὖν παρὰ τοῦ βασιλέως τὴν σύνοδον συγκροτη-
 θῆναι αἰτήσαντες ἐν τῇ Λαμψάκῃ συνήλθον, ἐν ὑπα-

^p τῶν βασιλέων ἀμφοτέρων M.
 πάλιν ἀνεθεμάτισαν. M.

^q Ὅτι μακεδονιοὶ τὸ δημοσίον

nem : quæ res persecutionem ejus adversus catholicos ad tempus repressit. Dum motus belli civilis adhuc expectaretur, terræ motus subito ingruens plurimas urbes concussit. Mare item terminos suos commutavit. Nam in quibusdam locis usque adeo exundavit, ut loca pedibus antea peragrari solita, navigarentur. Ab aliis autem locis tantopere recessit, ut arida remanerent. Atque id contigit duobus Augustis primum consulibus.

CAPUT IV.

Quomodo turbato reipublicæ et ecclesiæ statu, Macedoniani collecta apud Lampsacum synodo Antiochenam fidem iterum confirmarunt, Ariminensem vero anathemate damnarunt : et depositionem Acacii atque Eudoxii denuo roborarunt.

Quæ cum ita se haberent, nec reipublicæ, nec ecclesiæ status in tranquillo fuit. Et hi quidem qui synodi congregandæ facultatem ab imperatore poposcerant, Lampsacum convenere, iisdem quos supradixi consulibus, anno septimo post illam synodum quæ

τεία τῇ αὐτῇ· τούτο δὲ ἦν ἕβδομον ἔτος ἀπὸ τῆς
 3 ἐν Σελευκείᾳ γενομένης συνόδου. Κακεὶ πάλιν τὴν
 ἐν Ἀντιοχείᾳ πίστιν ἐπιβεβαιώσαντες, ἧ καὶ ἐν Σε- 15
 λευκείᾳ ὑπέγραψαν, ἀναθεματίζουσι τὴν ἐν Ἀριμίμφ
 ὑπὸ τῶν πρώην ὁμοδόξων ἐκτεθεῖσαν πίστιν· καὶ
 αὐθις καταψηφίζονται τῶν περὶ Ἀκάκιον καὶ Εὐδό-
 4 ξιον, ὡς δικαίως καθαιρεθέντων. Τούτοις οὐδὲν ἀντι-
 λέγειν Εὐδόξιος ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκο- 20
 πος[†] ἴσχυεν· οὐ γὰρ αὐτῷ ἀμύνασθαι τούτους ὁ
 5 νεεστηκῶς δημόσιος συνεχώρει πόλεμος. Διὸ καὶ
 οἱ περὶ Ἐλεύσιον τὸν Κυζίκου ἐπίσκοπον ἐπικρατέ-
 στεροι τότε πρὸς ὀλίγον ἐγένοντο, συγκροτήσαντες
 τὸ χρηματίσαν Μακεδονίου δόγμα, μικρὸν τε[‡] ἔμ- 25
 προσθεν καὶ τὸ ἐν τῇ κατὰ Λάμψακον συνόδῳ γενό-

[†] ἐπίσκοπος om. M.

[‡] “Musculus et Christophorus μικρὸν ἔμπροσθεν paulo antea interpretati sunt, quasi esset μικρῶ πρότερον. Ego vero locum mendosum esse puto, et levi mutatione ita restituendum; μικρὸν τὸ ἔμπροσθεν, καὶ τότε ἐν τῇ κατὰ Λάμψακον συνόδῳ γενόμενον φανερώτερον. Loquitur de secta Macedonii, quam hactenus quidem obscuram et ignobilem fuisse dicit: tunc vero in synodo Lampsacena plurimum innotuis-

se. Mihi quidem dubium non est, quin Socrates ita scripserit, ut emendavi.” VALESIIUS. Recta est interpretatio ista, paulo antea; sicut supra in ἦν μικρὸν ἔμπροσθεν ἐν Συρμίῳ συνεληθέντες ἐξέθεντο, ii. 37. §. 15. Delendum potius esse videtur καὶ τὸ, quod facile e margine in textum irrepsisse poterat. Hoc autem sublato cetera plana sunt, sic: *doctrinam eam, quæ Macedonii dicta est, et paulo antea celebrior facta erat in synodo Lampsacena.*

Seleuciæ fuerat congregata. Ibi Antiocheni concilii fide denuo confirmata, cui etiam Seleuciæ subscripserant, illam quæ Arimini edita fuerat ab episcopis quibuscum ipsi prius consenserant, anathemate damnarunt. Et contra eos qui cum Acacio et Eudoxio erant, tanquam jure depositos, iterum tulere sententiam. His decretis Eudoxius Constantinopoleos episcopus nullo modo potuit contradicere. Civile enim bellum quod imminabat, impedimento fuit, quominus se de illis ulcisceretur. Quocirca Eleusius Cyzici episcopus et qui cum illo erant, superiores partes aliquamdiu obtinuerunt; cum Macedonii dogma adstruerent, quod antea quidem obscurum, post synodum autem Lampsacenam manifestius factum

6 μενον φανερώτερον. Ταύτην ἐγὼ νομίζω τὴν σύνοδον
αἰτίαν γενέσθαι τοῦ πλεονάζειν ἐν Ἑλλησπόντῳ τοὺς
Μακεδονιανοὺς χρηματίζοντας· ἡ γὰρ Λάμψακος ἐν
17 τῷ στενῷ τοῦ Ἑλλησπόντου κείται πορθμῷ. Αὕτη 30
μὲν οὖν ἡ σύνοδος τοιαύτην ἔσχε τὴν ἔκβασιν.

ΚΕΦ. Ε.

Ἵτι[†] συμβολῆς γενομένης περὶ πόλιν τῆς Φρυγίας, τοῦ τε βασιλέως καὶ
τοῦ τυράννου Προκοπίου, προδοσίᾳ τῶν στρατηγῶν ἐλθὼν τὸν τύραννον 35
αὐτὸν τε καὶ αὐτοὺς ξέναις[‡] τιμωρίας ὑποβαλὼν ἀπέδεν.

1 Τῇ δὲ ἐξῆς ὑπατεία, ἣτις ἦν Γρατιανοῦ καὶ Δα- A. D.
2 γαλαίφου, τὰ τῶν πολέμων ἐπέθετο. Ὡς γὰρ ὁ 366.
τύραννος Προκόπιος ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως
ὀρμηθεὶς ἔτοιμος ἦν ἐπιστρατεύειν τῷ βασιλεῖ, πυθό- 40
μενος ὁ Οὐάλης φθάνει ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ἐλάσας,
καὶ συμβάλλει τῷ Προκοπίῳ περὶ πόλιν τῆς Φρυγίας, 217
3 ἣ ἢ προσωρυμία Νακώλεια. Καὶ τὴν μὲν πρώτην μάχην
ἠττήθη· μετ' οὐ πολὺ δὲ ζωγρήσας εἶχε[×] τὸν Προ-

[†] Ἀναίρεσις προκοπίου τοῦ τυ-
ράννου. M.

[‡] ξέναις om. F.

[×] "Scribendum εἶλε, quod
confirmat Eriphan." VALE-
SIUS.

est. Atque hoc concilium in causa fuisse arbitror, cur Mace-
doniani tam frequentes sint in Hellesponto. Quippe Lampsacus
sita est in angusto Hellesponti sinu. Et Lampsaceni quidem
concilii hic exitus fuit.

CAPUT V.

*Quomodo conserto praelio circa urbem Phrygiae, Valens Procopium
tyrannum prodicione ducum captum, una cum ipsis ducibus, inusi-
tatis suppliciis interemit.*

Sequenti anno, id est Gratiano et Dagalaifo consulibus, bellum
geri coepit. Nam cum tyrannus Procopius Constantinopoli egres-
sus adversus imperatorem castra moveret, hoc audito Valens
relicta Antiochia, Procopio obviam ire contendit. Et juxta Na-
coliam urbem Phrygiae cum eo congressus, primo quidem proelio
superatus est: paulo post vero Procopium ab Agilone et Go-
moario ducibus suis proditam, in potestatem suam redegit: quos

κόπιον, Ἀγέλωνος^γ καὶ Γομαρίου τῶν στρατηγῶν 5
 προδεδωκότων αὐτόν· οὓς καὶ ξέναις τιμωρίαις ὑπέ-
 4 βαλεν^ε. Τοὺς μὲν^α προδότας, ὑπεριδὼν τοὺς ὄρκους
 οὓς αὐτοῖς ὁμωμόκει, πρίοσι διελὼν ἀπέκτεινε· τοῦ δὲ
 τυράννου, δύο^β δένδρων καμφθέντων γειτνιαζόντων
 ἀλλήλοις, ἐκάτερον σκέλος ἐκδήσας, ἐπικαμφθέντων^ε 10
 ἀφήκεν ὀρθοῦσθαι· τὰ δὲ ἀνεγειρόμενα διέσπασε τὸν
 Προκόπιον. Καὶ οὕτως ὁ τύραννος διχοτομηθεὶς
 ἀπώλετο.

ΚΕΦ. 5.

^δ Ὅτι μετὰ τὴν τοῦ τυράννου ἀναίρεσιν, πάλιν ὁ βασιλεὺς ἠνάγκαζε τοὺς 15
 τῆς συνόδου ἀρειανίσι καὶ πάντας Χριστιανούς.

1 Ὁ δὲ βασιλεὺς εὐτυχῶς τότε πράξας αὐθις κατὰ
 τῶν χριστιανίζόντων θορύβους ἐκίει, πᾶσαν θρη-
 2 σκείαν ἀρειανίζειν βουλόμενος. Μάλιστα δὲ αὐτὸν 20
 εἰς ὄργην ἤγευ ἢ κατὰ τὴν Λάμψακον γενομένην

^γ Ita F. M. C. Sozom. vi. 8.
 Niceph. xi. 4. *Agelone* Eriphan.
 vii. 5. Ἀγέλωνος editt.

^ε Ita F. M. C. ὑπέβαλεν editt.

^α “Addenda est particula,
 μὲν γάρ. Quod confirmat Eri-
 phan.” VALESIIUS.

^β τυράνου δένδρων. . . . . γειτ-

μαζόντων, abrisis nonnullis, M.

^ε “Restituendum puto, ἔπειτα
 τὰ δένδρα ἐπικαμφθέντα ἀφήκεν.”
 VALESIIUS. Satius fortasse
 rescribere, ἀπὸ καμφθέντων ἀφήκεν.

^δ Ὅτι μετὰ τὴν νίκην ὁ βασιλεὺς
 πάντας ἠνάγκαζεν ἀρειανίζειν. M.

quidem inusitatis suppliciis interemit. Nam proditores quidem ipsos neglecta sacramentorum religione quæ ipsis præstiterat, serris dissectos e medio sustulit. Tyranni vero crura duabus vicinis arboribus inflexis cum alligasset, ipsas deinde arbores ramos suos in sublime erigere permisit, quæ dum violentius resurgunt, Procopium discerpere. Atque ita tyrannus duas in partes distractus interiit.

CAPUT VI.

Quomodo imperator interfecto tyranno, eos qui synodo interfuerant, et cunctos pariter Christianos Arii opinionem amplecti coegerit.

Imperator vero rebus tunc feliciter gestis elatus, rursus Christianos exagitare cœpit, dum cunctos ad Arii sententiam cupit traducere. Sed præcipue Lampsacena synodus eum ad iracundiam

σύνοδος, οὐ μόνον ὅτι τοὺς ἀρειανίζοντας ἀπεκήρυξεν ἐπισκόπους, ἀλλ' ὅτι καὶ τὴν ἐν Ἀριμίμφ τῆς πί-
 3 στωεως ἀνεθεμάτισεν^ο ἔκθεσιν. Γενόμενος οὖν ἐν Νι-
 κομηδείᾳ τῆς Βιθυνίας, μεταπέμπεται παρ' ἑαυτὸν
 Ἐλεύσιον τὸν Κυζίκου ἐπίσκοπον· οὗτος δὲ τῇ Μα- 25
 κεδονίου δόξῃ προσέκειτο μᾶλλον, ὥς μοι καὶ πρό-
 4 τερον εἴρηται. Καθίσας οὖν ὁ βασιλεὺς συνέδριον
 ἐπισκόπων τῆς Ἀρειανῆς αἰρέσεως, συντίθεσθαι τὸν
 5 Ἐλεύσιον τῇ πίστει ἐκείνων ἠνάγκαζεν. Ὁ δὲ πρό-
 τερον μὲν ἀπρηνεῖτο· ἔξορίας δὲ αὐτῷ καὶ δημεύσεως 30
 ἀπειληθείσης, περιδεὴς γενόμενος τῇ Ἀρειανῇ δόξῃ
 6 συντίθεται. Συνθέμενος δὲ εὐθύς μετεμέλετο· καὶ
 καταλαβὼν τὴν Κυζίκον, ἐπὶ παντὸς τοῦ λαοῦ τὴν
 βίαν ἀπωδύρατο, φάσκων τὴν συγκατάθεσιν ἐκ βίας
 οὐ μὴν ἐκ προαιρέσεως πεποιῆσθαι· ζητεῖν τε αὐτοὺς 35
 ἕτερον ἐπίσκοπον, διότι αὐτὸς τῇ ἀνάγκῃ τὸ οἰκεῖον
 7 δόγμα ἠρνήσατο. Κυζικηνοὶ δὲ φιλοστοργίᾳ τῇ πρὸς
 αὐτὸν ὑφ' ἐτέρῳ ἐπισκόπῳ τάττεσθαι οὐκ ἐβούλοντο,
 8 οὔτε μὴν ἐτέρῳ τῆς ἐκκλησίας παραχωρεῖν. Ἐμμενον

^ο ἀνεθεμάτισαν F. M.

provocabat, non ob id solum quod Arianos episcopus deposuisset, verum etiam quod fidem Arimini expositam anathemate damnasset. Cum igitur Nicomediam Bithyniæ venisset, Eleusium Cyzici episcopum ad se vocat: qui opinioni Macedonianæ præ ceteris erāt addictus, ut supra retulimus. Itaque imperator collecto Arianorum episcoporum concilio, Eleusium illorum fidei assentiri jubet. At ille primo quidem id facturum se negavit. Tandem vero cum exsilium et bonorum publicatio ipsi intentaretur, perterrefactus Arianorum opinioni consensit. Sed mox facti sui illum pœnituit. Reversusque Cyzicum, coram omni multitudinem, vim sibi illatam conquestus est: invitum se asserens, non sua sponte consensum præbuisse. Simul monuit, ut alium sibi episcopum quærerent, eo quod ipse vi compulsus propriam fidem abnegavisset. Cyziceni tamen pro incredibili amore quo illum prosequerentur, alteri episcopo subjici recusarunt, nec permisc-

μὲν οὖν ὑπ' αὐτῷ ταπτόμενοι, μὴ μετατιθέμενοι δὲ τῆς⁴⁰
οικείας αἰρέσεως.

ΚΕΦ. Ζ.

218

¹ Ὅτι[†] Εὐνόμος Κυζίκου γέγονεν ἐπίσκοπος Ἐλεύσιον τὸν Μακεδονιανὸν
ἐκβαλῶν[‡] καὶ περὶ τοῦ πόθεν ὄρητο, καὶ ὅτι Ἀετίου τοῦ ἀθέου ὑπο-
γραφεὺς ὦν τὰ ἐκείνου ἐζήλωσεν. 5

¹ Ταῦτα ἀκούσας ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπί-
σκοπος προβάλλεται πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Κυζίκου
Εὐνόμιον, ὡς δυνάμενον δεινότητι λόγων πρὸς ἑαυτὸν
² ἐλκύσαι τὰ πλήθη. Κατελθόντος δὲ τοῦ Εὐνομίου, ¹⁰
πρόσταγμα τοῦ[§] βασιλέως ἐκέλευσεν ἐξωθεῖσθαι μὲν
³ τὸν Ἐλεύσιον, ἐνθρονίζεσθαι δὲ τὸν Εὐνόμιον. Καὶ
δὴ τούτου γενομένου, οἱ περὶ τὸν Ἐλεύσιον ἕξω τῆς
πόλεως εὐκτῆριον οἶκον^h κατασκευάσαντες, τὰς συνα-
⁴ γωγὰς ἐποίησαντο. Καὶ περὶ μὲν Ἐλευσίου τοσαῦτα ¹⁵
εἰρήσθω· περὶ δὲ Εὐνομίου ἐκεῖνα λεκτέον. Εὐνόμιος
ὑπογραφεὺς γέγονεν Ἀετίου, τοῦ ἐπικληθέντος Ἀθέου,
⁵ οὗ καὶ ἀνωτέρω πεποιήμεθα μνήμην. Συνὸν δὲ αὐτῷ

[†] Περὶ εὐνομίου. M.

[§] τοῦ om. F.M.

^h οἶκον εὐκτῆριον F.M.

runt ut is ecclesia sua cederet. Manserunt itaque sub ejus ad-
ministracione, nec a propria hæresi ullatenus discesserunt.

CAPUT VII.

Quomodo pulso Eleusio Macedoniano, Eunomius Cyzici episcopatum adeptus est: et unde ortus fuerit: et quod cum notarius esset Aetii imprii, illum sibi imitandum proposuit.

Hæc cum audisset episcopus Constantinopolitanus, Eunomium Cyzicenaë urbis episcopum constituit, utpote qui eloquentia sua multitudinis animos ad se allicere posset. Qui cum venisset Cyzicum, imperator edicto proposito, Eleusium quidem ecclesiis exturbari, Eunomium autem in sede collocari jussit. Quo facto, hi qui cum Eleusio erant, extra urbis muros ædificata ecclesia, collectas illic egerunt. Sed de Eleusio hactenus. Nunc de Eunomio dicendum. Eunomius notarius fuit Aëtii cognomento Athei, cujus supra mentionem fecimus. Cum illo igitur diu ver-

τὸν ἐκείνου σοφιστικὸν τρόπον ἐζήλωσε· λεξειδίους
 τε σχολάζων καὶ ποιῶν ἑαυτῷ σοφίσματα οὐκ ἤσθά- 20
 βνετο. Ἐκ τούτων τε τυφωθεὶς εἰς βλασφημίαν¹ ἐξέ-
 πεσε, τὸ Ἀρείου μὲν δόγμα ζηλῶν, κατὰ πολλὰ δὲ
 τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασι πολεμῶν· ὀλιγομαθῶς μὲν
 ἔχων πρὸς τὰ ἱερὰ γράμματα, καὶ μηδὲ συνιέναι αὐτὰ
 δυνάμενος· πολύχους δὲ τὴν λέξιν, καὶ τὰ αὐτὰ περι- 25
 στρέφων ἀεὶ, καὶ μὴ δυνάμενος περιγενέσθαι τοῦ προ-
 1 τεθέντος σκοποῦ. Ὡς δεικνύουσιν αὐτοῦ¹ οἱ ἑπτὰ τό-
 μοι, οὓς ἐματαιοποίησεν εἰς τὴν πρὸς^k Ῥωμαίους τοῦ
 8 ἀποστόλου ἐπιστολήν. Πολλοὺς γὰρ λόγους εἰς αὐ- 30
 τὴν ἀναλώσας, τῆς ἐπιστολῆς τὸν σκοπὸν ἐλείν¹ οὐ
 9 δεδύνηται. Ἐφάμιλλοι δὲ αὐτοῦ^m καὶ οἱ ἄλλοι οἱ
 φερόμενοι λόγοι τυγχάνουσιν· ὧν ὁ βουλόμενος πεί-
 ραν λαβεῖν εὐρήσειⁿ ἐν πολυλεξία τὴν τῶν νοσημάτων
 10 εὐτέλειαν. Τοῦτον τοίνυν τὸν Εὐνόμιον Εὐδόξιος
 πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Κυζίκου προὔβαλλετο^o. Ὡς 35

¹ βλασφημίας F. *blasphemias*
 Epiphani. vii. 19.

^j Ita M. et Versio Epiphani, *αὐτῷ* ceteri. Vocem om. Suidas c. 1509 et 3039. Tum οἱ τέσσαρες τόμοι Suidas 3039.

^k τὰς π. Ῥ. ἐπιστολάς Suidas.

¹ Ita F. M. Suidas utroque loco. λαβεῖν editt.

^m αὐτοῖς M.: tum mox habet αὐτοῦ supra λόγοι scriptum.

ⁿ Ita M. εὐρήσοι ceteri.

^o προυβάλλετο F. M.

satus, sophisticum ejus disserendi modum imitatus est: et inani-
 bus quibusdam voculis nimium deditus, fallaces argumentationes
 in suum ipsius damnum imprudens contextuit. Ob hæc arrogantiam
 elatus, in blasphemiam prolapsus est, dum Arii quidem opinionem
 sectatur: veritatis autem doctrinam variis modis impugnat. Et
 sacrarum quidem scripturarum parum omnino peritus fuit, nec
 earum intelligentiam assequi potuit. Verborum tamen copia
 abundans, et eadem assidue repetens, nunquam propositum sibi
 scopum valuit contingere: sicut manifeste declarant septem libri,
 quos in epistolam Pauli ad Romanos incassum elaboravit. Quam-
 vis enim in ejus interpretatione multa consumpserit verba; insti-
 tutum tamen apostoli nullatenus est assecutus. Hujusmodi sunt
 etiam ceteri qui circumferuntur ejus libri: quorum si quis ex-
 perimentum capere voluerit, in magna verborum copia miram
 reperiet sententiarum inopiam. Hunc igitur Eunomium Eudoxius,

οὖν ἐγένετο κατ' αὐτήν^p, τῇ συνήθει διαλεκτικῇ χρώ- 219
 μενος, ἐξενοφώνει τοὺς ἀκροωμένους αὐτοῦ, καὶ ταραχῇ
 11 κατὰ τὴν Κύζικον ἦν. Μὴ ἐνεγκόντες οὖν αὐτοῦ τὸν
 λεξικὸν τύφον οἱ Κυζικηνοὶ τῆς πόλεως ἐξελαύνου-
 σιν^q. ὁ δὲ καταλαβὼν τὴν Κωνσταντινούπολιν 5
 συνῆν μὲν τῷ Εὐδοξίῳ, σχολαῖος δὲ ἐπίσκοπος ἦν.
 12 Ἴνα δὲ μὴ δόξωμεν λοιδορίας χάριν ταῦτα λέγειν,
 αὐτῆς ἐπάκουε τῆς Εὐνομίου φωνῆς, οἷα σοφίζόμενος
 περὶ Θεοῦ λέγειν τολμᾷ· φησὶ γὰρ κατὰ λέξιν τάδε·
 13 Ὁ Θεὸς περὶ τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας οὐδὲν πλεόν ἡμῶν ἐπί- 10
 σταται· οὐδέ ἐστιν αὕτη μᾶλλον μὲν ἐκείῳ, ἤττον δὲ
 14 ἡμῖν γινωσκομένη. Ἄλλ' ὅπερ ἂν εἰδείημεν ἡμεῖς περὶ
 αὐτῆς, τοῦτο πάντως κάκεινος οἶδεν· ὁ δ' αὖ πάλιν ἐκείνος,
 τοῦτο εὐρήσεις ἀπαραλλάκτως ἐν ἡμῖν.
 15 Ταῦτα μὲν καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα Εὐνόμιος 15
 σοφίσματα ποιῶν οὐκ ἤσθάνετο· ὅπως δὲ τῶν Ἀ-
 ριανῶν μικρὸν ὕστερον ἐχωρίσθη, κατὰ χάραν ἐρῶ.

P Ita M. C. sicut antea le-
 gendum esse viderat Valesius,
 citans Eriphan. vii. 19. *cumque*
illuc venisset, κατὰ τὴν ceteri.

Ἐπεὶ δὲ εἰς Κύζικον ἦκεν Εὐνόμιος
 Niceph. xi. 5.

q Ita F. M. ἐλαύνουσιν editt.

ut dixi, ad Cyzicenaë urbis episcopatum promovit. Qui cum illuc
 venisset, familiari sibi arte dialectica usus, auditorum animos con-
 turbavit. Unde tumultus Cyzici exortus est. Tandem vero
 Cyziceni, cum inanem verborum ejus fastum ferre non possent,
 ex civitate eum ejecerunt. Ille autem Constantinopolim profectus,
 illic cum Eudoxio mansit, et vacans habebatur episcopus. Verum
 ne obtrectandi causa hæc dixisse videamur, ipsa Eunomii verba,
 si placet, audiamus, quæ sophisticæ more disputans de Deo ausus
 est dicere. Sic enim ait ad verbum.

De sua ipsius substantia Deus nihil amplius scit quam nos :
 nec illa ipsi quidem notior, nobis autem est obscurior. Sed quid-
 quid nos de illa scimus, hoc omnino et ille novit : et contra quid-
 quid ille scit, idem etiam in nobis absque ulla discrepantia reperies.

Has et alias ejusmodi plures sophisticas ratiocinationes con-
 textens Eunomius, præ stupore errorem suum non animadvertabat.
 Porro qua ratione ab Arianis postea discesserit, dicemus suo loco.

ΚΕΦ. Η.

Περὶ τοῦ εὐρεθέντος χρησμοῦ ἐν ἑλίθῳ γεγλυμμένῳ ὅτε τὸ Χαλκηδόνος 20
τείχος ἐλύετο κατ' ὄργην τοῦ βασιλέως Οὐάλεντος.

- 1 Ὁ μέντοι βασιλεὺς Χαλκηδόνος τῆς κατ' ἀντικρῦ
Βυζαντίου πόλεως τὰ τεῖχη λύειν προσέταπτεν. ὁμο-
μόκει γὰρ τοῦτό ποιήσκειν, νικήσας τὸν τύραννον, ὅτι 25
Χαλκηδόνιοι τῷ τυράνῳ προσθέμενοι αἰσχυρῶς αὐτὸν
περιύβρισαν, καὶ τὰς πύλας τῆς πόλεως προσιόντος^α
2 ἀπέκλεισαν. Τὸ μὲν οὖν τεῖχος κελεύσει τοῦ βασι-
λέως ἐλύετο· καὶ οἱ λίθοι εἰς τὸ Κωνσταντινουπόλεως
δημόσιον λουτρὸν μετεφέροντο, ᾧ προσωνημία Κων- 30
3 σταντιαναί. Εὗρηται δὲ ἐν ἐνὶ τῶν λίθων ἐπιγεγραμ-
μένος χρησμός· ὃς ἐκέκρυπτο μὲν ἐκ παλαιοῦ, τότε 220
4 δὲ φανερὸς ἐγένετο, δηλῶν· Ὡς ἠνίκα δαψιλὲς ὕδωρ
ὑπάρξει τῇ πόλει, τότε τὸ μὲν τεῖχος λουτρῷ ὑπουρ-
γήσει· μυρία δὲ φῦλα βαρβάρων καταδραμόντα τὴν
Ῥωμαίων γῆν καὶ πολλὰ χαλεπὰ^β δράσαντα, τελευ- 5

^α ἐν τῷ τείχῳ χαλκηδόνος. et voluit Valesius.
sic summarium absoluit M.

^β Ita F. M. C. multa crudelia

^γ Ita F. C. Niceph. προϊόντος Eriphan. Hist. Trip. vii. 21.
editt. pro quo παριόντος scribere πολλά κακὰ editt. et Niceph. xi. 4.

CAPUT VIII.

*De oraculo quod in lapide inciso inventum est, tunc cum Chalcedonis
muri ob iram Valentis Augusti destruerentur.*

Superato Procopio, imperator muros urbis Chalcedonis quæ ex
adverso Byzantii sita est, dirui jussit. Id enim se facturum jura-
verat, propterea quod Chalcedonii a partibus Procopii stantes,
probris ipsum et conviciis appetierant, et transeunti civitatis suæ
portas clausuerant. Itaque ex imperatoris mandato muri urbis
destructi sunt, et lapides ad thermas publicas Constantinopoleos
quæ Constantianæ dicuntur, transvecti. In uno autem ex iis
lapidibus repertum est incisum oraculum, quod jamdudum quidem
illic absconditum fuerat, tunc vero prolatum est in lucum. Id
oraculum prædicebat, tunc cum aquarum copia suppeteret civitati,
fore ut murus quidem urbi serviret: innumerabiles vero barbaro-
rum gentes post vastatas imperii Romani provincias, et post plu-
rima perpetrata mala, ipsæ quoque tandem perirent. Sed nihil

πον συνέπεσεν ἐκκληφθῆναι· τοῦ ὑδραγωγοῦ γὰρ
 εἰσαχθέντος εἰς τὴν πόλιν, Κλέαρχος ἑπαρχος ὢν τῆς 25
 πόλεως ὑδρεῖον μέγιστον κατεσκευάσεν ἐν τῇ νῦν
 Θεοδοσίου ἀγορᾷ καλουμένῃ· ὃ ἐφημίσθη Δαψιλῆς
 ὡδωρ. Ἐφ' ᾧ ἑορτὴν ἰλαρὰν ἤγεν ἡ πόλις· καὶ
 τοῦτο εἶναι τὸ λεγόμενον τῷ χρησμῷ, τὸ,

————χορείην

30

Τερπόμεναι στήσονται εὔστεφέας κατ' ἀγιάς.

- 10 Ἄλλὰ τὰ μὲν κατὰ τὸν χρησμὸν μικρὸν ὕστερον
 ἐγένετο. τότε δὲ λυομένου, Κωνσταντινουπόλιται
 παρεκάλουν τὸν βασιλέα παῦσαι τὴν τοῦ τείχους
 11 κατάλυσιν. Συμπαρεκάλουν δὲ καὶ οἱ ἐκ Βιθυνίας 35
 παρόντες ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει Νικομηδεῖς τε
 12 καὶ οἱ ἐνοικοῦντες τὴν Νίκαιαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς
 περιοργῆς ὢν μόλις μὲν ἐδέχετο τῶν ἰκετευόντων τὴν
 13 δέησιν. Ἀφοσιούμενος δὲ τῷ ὄρκῳ ἅμα τε λύειν
 ἐκέλευσε, καὶ ἅμα πληροῦν τὰ λυόμενα ἐτέροις λίθοις 22 I
 14 μικροῖς. Καὶ νῦν ἐστὶν ἰδεῖν ἐν τισὶ τοῦ τείχους
 μέρεσιν, ὅπως τοῖς μεγίστοις καὶ θαυμαστοῖς λίθοις

aquæductus ille in urbem perductus esset, Clearchus præfectus
 urbis, in foro quod nunc Theodosii dicitur, ingens lavacrum ædifi-
 cavit, quod *δαψιλῆς ὡδωρ*, id est copiosa aqua appellatum fuit.
 Cujus rei gratia civitas festum diem summa hilaritate celebravit.
 Atque hoc est, inquit, quod in oraculo dicitur :

————agitabunt urbe choreas,

Lætaque subsilient hilares per compita nympha.

Verum ea quæ ad exitium oraculi pertinent, paulo post evenere.
 Tunc temporis vero cum muri destruerentur, cives Constantino-
 politani imperatorem rogarunt, ut ab illorum destructione abstinere
 vellet. Idem quoque postulabant Nicomedienses et Nicæni, qui
 hujus rei causa ex Bithynia Constantinopolim venerant. Im-
 perator vero utpote ira incredibili succensus, ægre quidem sup-
 plicantium preces admisit. Verum ut juramento quo se ob-
 strinxerat, satisfaceret, simul dirui muros præcepit, et ruinam
 illorum aliis parvis lapidibus instaurari. Itaque nunc cernere est
 in quibusdam partibus murorum, ingentibus ac stupendis lapidibus

ἡ τότε γενομένη εὐτελὴς οἰκοδομὴ ἐπίκειται. Τοσαῦτα
καὶ περὶ τοῦ Χαλκηδονίων². τείχους εἰρήσθω μοι³. 5

ΚΕΦ. Θ.

¹ Ως^b ὁ βασιλεὺς Οὐάλης, καὶ Ναυατιανούς ὁμοίως τοῖς ὀρθοδόξοις τὸ
ὁμοούσιον φρονούντας ἤλανε.

¹ Ὁ μόντοι βασιλεὺς τοῦ διώκειν τοὺς τοῦ ὁμοουσίου
φρονήματος οὐκ ἐπαύετο· ἀλλ' ἐξήλανε μὲν αὐτοὺς ¹⁰
τῆς Κωνσταντινουπόλεως· σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ Ναυα-
²τιανούς ὡς ὁμόφρονas. Καὶ τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν
κλεισθῆναι ἐκέλευσε· καὶ τὸν ἐπίσκοπον αὐτῶν
³ἐξορία ζημιοῦν προσέταπτε. Ἀγέλιος^c ὄνομα αὐτῶ·
ἀνὴρ ἦδη πάλαι ἐκ τῶν Κωνσταντίνου χρόνων τῶν ¹⁵
ἐκκλησιῶν προεστὼς, καὶ βίον ἀποστολικὸν βιούς·
ἀνυπόδητος γὰρ διόλου διήγε, καὶ ἐνὶ χιτῶνι ἐκέ-
⁴χρητο, τὸ τοῦ Εὐαγγελίου φυλάττων ρητόν. Ἐπέσχε
δὲ τὴν κατὰ Ναυατιανῶν τοῦ βασιλέως ὀργὴν ἀνὴρ
εὐλαβὴς ἐν ταύτῳ καὶ ἐλλόγιμος, Μαρκιανὸς τοῦνομα. ²⁰
⁵Ὅς πάλαι μὲν κατὰ τὰ βασίλεια ἐστρατεύετο· τότε δὲ

² χαλκηδονέων F.M. et Niceph.
xi. 4. quanquam ille habeat Χαλ-
κηδόνιοι supra, sicut etiam So-
cratis textus, §. 1.

^a μοι om C.

^b Ὅτι ὁ βασιλεὺς τοὺς τὸ ὁμοού-
σιον φρονούντας ἐδίωκεν. M.

^c Ἀγγέλιος Suid. c. 44. et 2403.

opus vilis structuræ quæ tunc facta est, impositum. Sed de muris
Chalcedoniorum hæc dixisse sufficiat.

CAPUT IX.

*Quomodo imperator Valens Novatianos, qui consubstantialis doc-
trinam perinde ac Catholici tuebantur, persecutus sit.*

Ceterum imperator eos qui consubstantialis fidem profitebantur,
persequi non destitit. Verum et illos expulit Constantinopoli, et
cum illis etiam Novatianos, utpote idem cum illis sentientes:
quorum ecclesias etiam claudi iussit. Sed et episcopum ipsorum,
Agelium nomine, exsilio mulctari præcepit: virum qui jam inde
a Constantini temporibus ecclesiis illorum præfuerat, et vitam
plane apostolicam duxerat. Nam nudis pedibus perpetuo incedere
solitus erat, et una tantum tunica utebatur, servans præceptum
evangelii. Porro principis iram adversus Novatianos repressit
vir quidam, religiosus simul ac disertus, Marcianus nomine. Qui

καὶ πρεσβύτερος τῆς Ναυατιανῶν ἐκκλησίας τυγχάνων γραμματικούς λόγους Ἀναστασίαν καὶ Κάρωσαν τὰς τοῦ βασιλέως θυγατέρας ἐδίδασκεν, ὧν ἐπ' ὀνόματι καὶ δημόσια λουτρὰ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει κατε-
 6 σκευασμένα ὑπὸ Οὐάλεντος δέκνυται. Αἰδοῖ οὖν τῇ πρὸς τὸν ἄνδρα πρὸς ὀλίγον κλεισθεῖσαι αἱ τῶν
 7 Ναυατιανῶν ἐκκλησῖαι ἀθθῖς ἠνοίγοντο. Οὐ μέντοι ταραχῆς τῆς παρὰ Ἀρειανῶν ἐπιφερομένης τελέως ἦσαν ἐλεύθεροι· ἐμισοῦντο γὰρ ὑπ' αὐτῶν, ὅτι τοὺς
 8 ὁμόφρονας ἠγάπων καὶ ἔστεργον. Τὰ μὲν οὖν περὶ τόνδε τὸν χρόνον οὕτω διέκειτο· ἰστέον δὲ, ὅτι ὁ μὲν πρὸς τὸν τύραννον Προκόπιον πόλεμος ἐν ὑπατείᾳ
 Γρατιανοῦ καὶ Δαγαλαίφου ἐγένετο περὶ τὰ τελευταῖα
 τοῦ Μαΐου μηνός. A. D. 366.

ΚΕΦ. I.

222

Ὡς^d ὁ βασιλεὺς Οὐαλεντινιανὸς ὁμόνομον παῖδα γεγέννηκεν, Γρατιανοῦ πρὸ τῆς βασιλείας αὐτοῦ γεγεννημένου.

Ὁλίγον δὲ ὕστερον τοῦδε τοῦ πολέμου κατὰ τὴν 5

^d Περὶ τῆς γρατιανοῦ βασιλείας πεσεν. M., qui hoc caput et duo
 ὅτι μετὰ τῆς ἡβ. τῆς πτώσεως κο- sequentia capita in unum com-
 μηδείας καὶ νίκαια ὑπὸ σεισμοῦ κατέ- ponit.

prius quidem in palatio militaverat: tunc vero ecclesie Novatianorum presbyter factus, grammaticæ artis præcepta tradebat Anastasiæ et Carosæ Valentis filiabus: quarum nomine balneæ publicæ a Valente exstructæ Constantinopoli etiamnum cernuntur. Hujus igitur viri auctoritate ac reverentia, Novatianorum ecclesie cum aliquandiu clausæ fuissent, denuo reseratae sunt. Nec tamen ab infestationibus Arianorum penitus immunes manserunt Novatiani. Oderant enim illos Ariani, propterea quod homousianos, utpote idem cum ipsis sentientes, amore et benevolentia prosequerentur. Hic per illa tempora rerum status fuit. Sciendum porro est, bellum adversus Procopium tyrannum consulatu Gratiani et Dagalaifi sub finem mensis Maii confectum fuisse.

CAPUT X.

Quod imperator Valentinianus filium genuit Valentinianum, cum Gratianum filium ante imperium suum suscepisset.

Sed paulo post hoc bellum, iisdem consulibus, Valentiniano

αὐτὴν ὑπατείαν Οὐαλεντινιανῶ τῶ βασιλεῖ ἐν τοῖς ἐσπερίοις μέρεσιν ἐτέχθη υἱὸς ὀμόνυμος^d αὐτῶ· Γρατιανὸς γὰρ ἤδη πρότερον πρὸ τῆς βασιλείας αὐτῶ γεγέννητο.

ΚΕΦ. ΙΑ.

10

Περὶ τῆς κατενεχθείσης οὐρανόθεν ἐξαισίου χαλάξης, καὶ περὶ τῶν ἐν Βιθυνίᾳ καὶ Ἐλλησπόντῳ σεισμῶν.

1 Τῇ δὲ ἐξῆς ὑπατεία, ἣτις ἦν Λουπικίνου^e καὶ Ἰο- 15
βιανοῦ, χειροπληθῆς κατηνέχθη χάλαζα ἐν τῇ Κων- A. D.
σταντινουπόλει τῇ δευτέρα τοῦ Ἰουνίου^f μηνὸς λίθοις 367.
2 ἐμφερῆς. Τὴν δὲ χάλαζαν πολλοὶ ἔφασκον κατὰ
μῆνιν Θεοῦ κατενηνέχθαι^g, ὅτι πολλοὺς τῶν ιερω-
μένων ἀνδρῶν ἐξορίστους ὁ βασιλεὺς^h ἐποίησε, μὴ βου-
3 λομένους κοινωνεῖν Εὐδοξίῳ. Ὀλίγον δὲ μετὰ τόνδε 20
τὸν χρόνον κατὰ τὴν αὐτὴν ὑπατείαν Οὐαλεντινιανὸς
ὁ βασιλεὺς τὸν υἱὸν Γρατιανὸν βασιλέα κατέστησε
4 τῇ τετάρτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ Αὐγούστου μηνός. Τῇ A. D.
δὲ ἐξῆς ὑπατεία, ἣτις ἦν Οὐαλεντινιανοῦ τὸ δεύτερον 368.

d ὁ αὐτῶ ὀμόνυμος M.

e λουπικίνου M.

f Ita F. Epiphan. vii. 22. Ἰου-
λιου ceteri. Conf. Annott.

g θεοῦ τὴν κατὰ τοῦ βασιλέως,

supra positis punctis, tanquam
dubii alicujus indicio, M.

h ὁ βασιλεὺς om. M.

Augusto in occidentis partibus natus est filius, patri cognominis. Nam Gratianus diu antequam imperium suscepisset, ei natus fuerat.

CAPUT XI.

De inusitatae magnitudinis grandine quae cecidit e caelo, et de terrae motibus per Hellespontum ac Bithyniam.

Sequente anno, Lupicino et Jovino consulibus, sexto nonas Julii, grando immensae magnitudinis, instar lapidum cecidit Constantinopoli. Hanc autem grandinem ira Dei immissam esse multi dicebant, eo quod imperator complures sacerdotes qui Eudoxio communicare nollent, in exsilium miserat. Non multo post, iisdem consulibus Valentinianus filium suum Gratianum imperatorem renuntiavit, die nono calendas Septembres. Sequente autem anno, quo Valentinianus et Valens iterum consules fuere, terrae motus in Bithynia factus Nicæam urbem subvertit, die

καὶ Οὐάλεντος τὸ δεύτερον, σεισμὸς περὶ τὴν Βιθυνίαν 25
γενόμενος Νίκαιαν¹ τὴν πόλιν κατέστρεψεν τῇ ἐν-
δεκάτῃ τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου· τούτο ἦν δωδέκατον
5 ἔτος μετὰ τὴν Νικομηδείας πτώσιν. Ὀλίγον δὲ 223
μετὰ τόνδε τὸν σεισμὸν καὶ Γέρμης τῆς ἐν^k Ἐλλησ-
πόντῃ τὰ πολλὰ μέρη ὑπὸ τοῦ ἑτέρου σεισμοῦ
6 κατηνέχθη. Καὶ τούτων γινομένων, οὐδεμία εὐλάβεια
οὔτε Εὐδόξιον ὑπεισήει τὸν τῶν Ἀρειανῶν ἐπίσκοπον, 5
οὔτε μὴν τὸν βασιλέα Οὐάλεντα· τοῦ γὰρ διώκειν
7 τοὺς μὴ τὰ αὐτῶν φρονούντας οὐκ ἐπαύοντο. Τεκμή-
ρια δὲ ἐδόκει εἶναι τὰ τῶν σεισμῶν τῆς τῶν ἐκκλη-
8 σιῶν ταραχῆς. Ἐγίνοντο οὖν, ὡς ἔφη, ἐξόριστοι
πολλοὶ τῶν ἱερωμένων ἀνδρῶν· μόνοι δὲ ἕκ τινος
Θεοῦ προνοίας, δι' ὑπερβάλλουσαν εὐλάβειαν, οὐχ¹⁰
9 ὑπεβλήθησαν ἐξορίας Βασίλειος καὶ Γρηγόριος. Ὡν
ὁ μὲν Καισαρείας τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ ἐπίσκοπος ἦν·
Γρηγόριος δὲ Ναζιανζοῦ πόλεως εὐτελοῦς γειτνιαζού-
σης τῇ Καισαρείᾳ. περὶ μὲν οὖν Βασιλείου καὶ
Γρηγορίου προϊόντες ἐροῦμεν¹.

15

¹ γενόμενος μέγιστος M. maxi- Hellesponto Eriphan. vii. 22.
mus Eriphan. τῆς Ἐλλησπόντου edit.

^k Ita F. M. C. Niceph. in ¹ ἡροῦμεν M.

quinto idus Octobris. Annus hic erat duodecimus a ruina urbis
Nicomediae. Nec multo post alio terræ motu magna pars urbis
Germæ in Hellesponto corruit. Quæ licet fierent, nullus tamen
metus, nec Eudoxium Arianorum episcopum, nec Valentem im-
peratorem subiit. Neque enim destiterunt a persecutione eorum
qui ab ipsis dissentiebant. Hi porro terræ motus, signa quædam
esse videbantur perturbationis ecclesiarum. Ac multi quidem
sacerdotes in exsilium ejecti sunt, sicut antea dixi. Soli tamen
divina quadam providentia, propter eximiam sui reverentiam ex-
silium passi non sunt Basilius atque Gregorius: quorum ille
Cæsareæ Cappadociæ erat episcopus: hic Nazianzi, urbis exiguæ
quæ in vicinia Cæsareæ sita est. Sed de Basilio et Gregorio
nberius postea dicemus.

ΚΕΦ. IB.

Ὡς οἱ τὰ Μακεδονίου φρονούντες διὰ τὴν τοῦ βασιλέως περι^m αὐτοὺς βίαν στενοχωρούμενοι πρὸς Λιβέριον τὸν Ῥώμης διαπρεσβευσάμενοι τῷ ὁμο- 20 ουσίῳ ἐγγράφως προσέθεντο.

1 Τῶν δὲ φρονούντων τὸ ὁμοούσιον σφοδρῶς τότε
 συναλαθέντων, αὐθις οἱ διώκοντες κατὰ τῶν Μακε-
 2 δονιανῶν ἐχώρουν. Οἱ δὲ φόβῳ μᾶλλον καὶ βίᾳ στενο-
 χωρούμενοι κατὰ πόλεις διεπρεσβεύοντο πρὸς ἀλλή-
 λους· δηλοῦντες, δεῖν ἐξ ἀνάγκης καταφεύγειν ἐπί 25
 τε τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως, καὶ ἐπὶ Λιβερion τὸν
 Ῥώμης ἐπίσκοπον, ἀσπάξασθαι τε τὴν ἐκείνων πί-
 3 στιν μᾶλλον ἢ κοινωνεῖν τοῖς περὶ Εὐδόξιον. Πέμ-
 πουσιν οὖν Εὐστάθιον τὸν ἐκ Σεβαστείας, ὃς πολλά-
 κισ καθήρητο, Σιλβανὸν Ταρσοῦ τῆς Κιλικίας, καὶ 224
 Θεόφιλον Κασταβάλων, Κιλικίας δὲ καὶ ἦδε πόλις,
 ἐντειλάμενοι μὴ διακριθῆναι πρὸς Λιβέριον περὶ πί-
 στεως, ἀλλὰ καὶⁿ κοινωνησαὶ τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ,
 4 καὶ κυρῶσαι τὴν τοῦ ὁμοουσίου πίστιν. Οὗτοι γράμ- 5
 ματα τῶν ἐν Σελευκείᾳ διακριθέντων ἐπικομιζόμενοι

^m καὶ περὶ F.

ⁿ Ita F.M.C. καὶ om. edit.

CAPUT XII.

Quomodo Macedoniani propter imperatoris adversus ipsos violentiam in angustias redacti, missa ad Liberium Romanum episcopum legatione, fidei consubstantiali subscripserunt.

Ceterum cum homousiani tunc temporis gravissime vexati fugatique essent, denuo persecutores adversus Macedonianos grassari cœpere. Qui metu magis quam violentia constricti, per singulas civitates ultro citroque legatos inter se miserunt: significantes necessario confugiendum esse tum ad fratrem imperatoris, tum ad Liberium Romanæ urbis episcopum, eorumque fidem amplectendam potius, quam ut cum Eudoxio communicarent. Mittunt igitur Eustathium Sebastię episcopum, qui jam sæpius depositus fuerat, Silvanum Tarsi Cilicię, et Theophilum Castabolorum, quę etiam Cilicię urbs est: mandantque ne in fide dissentiant a Liberio, sed cum ecclesia Romana communionem ineant, fidemque consubstantialis consensu suo confirment. Hi ergo cum literis eorum

τὴν παλαιὰν Ῥώμην κατέλαβον· καὶ τῷ βασιλεῖ μὲν οὐκ ἐντυγχάνουσι· περὶ τὰς Γαλλίας γὰρ ἡσχολεῖτο, Σαυρομάτας ἐκεῖ πολεμῶν· Λιβεριῷ δὲ τὰς ἐπιστολάς 10
 5 ἔγχειρίζουσιν. Ὁ δὲ αὐτοὺς προσδέξασθαι οὐδαμῶς ἐβούλετο· τῆς γὰρ Ἀρειανῶν μοίρας εἶναι, καὶ μὴ δύνασθαι δεχθῆναι ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἔλεγεν, ὡς τὴν
 6 ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἀθετήσαντες. Οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ἐκ μεταμελείας ἐπεγνώκεναι τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἠρνή-
 σθαι μὲν ἤδη πρότερον τὴν τῶν ἀνομοίων πίστιν, 15
 ὁμοίον τε ὁμολογηκέναι κατὰ πάντα τὸν υἱὸν τῷ πατρί· μηδὲν τε^ο διαφέρειν τοῦ ὁμοουσίου τὸ ὅμοιον.
 7 Ταῦτα λέγοντας Λιβέριος ἔγγραφον τὴν ὁμολογίαν τῆς γνώμης ἀπήτησεν· οἱ δὲ αὐτῷ βιβλίον ὄρεξαν, ἐν ᾧ καὶ τὰ ῥήματα τῆς κατὰ Νίκαιαν ἐκδοθείσης 20
 8 πίστεως προσεγγέγραπτο. Τὰς μὲν οὖν ἐπιστολάς, ὡς ἀπὸ Σμύρνης τῆς ἐν Ἀσίᾳ, καὶ ἀπὸ Πισιδίας, Ἰσαυρίας τε καὶ Παμφυλίας καὶ Λυκίας, συνόδους ποιησάμενοι ἔγραψαν, ἐνταῦθα διὰ τὸ μῆκος οὐ

^ο μηδὲν δὲ M. “Lego μηδὲν SIUS. Veruntamen non magis
 δὲ, ut respondeat ei quod præ- in διαφέρειν quam in ὁμολογηκέναι
 cessit, ἠρῆσθαι μὲν.” VALE- apodosis ea quærenda est.

qui Seleucis ab Acacio dissenserant, Romam venerunt. Et imperatorem quidem ipsum adire eis non licuit, quippe qui bello contra Sarmatas districtus in Gallis teneretur. Liberio vero literas suas porrexerunt. Ille initio quidem eosmittere recusabat: Arianarum partium illos esse dicens, nec ab ecclesia suscipi posse, utpote qui Nicænam fidem abrogassent. At illi se dudum resipuisse, et veritatem agnovisse responderunt: et Anomæorum quidem doctrinam ejurasse jampridem; filium vero patri per omnia similem confessos esse, nec ullatenus differre consubstantialem a simili. Quæ cum dixissent, sententiæ suæ professionem scripto comprehensam Liberius ab iis exegit. Illi ergo libellum ei obtulerunt, in quo verba etiam fidei Nicæne erant adscripta. Et epistolas quidem scriptas tum ab urbe Smyrna in Asia, tum ex Pamphylia, Isauria, ac Lycia, ubi concilia celebraverant, hic apponere brevitate studio prætermisi. Libellus vero

9 προσέγραψα. Τὸ μέντοι βιβλίον, ὃ οἱ περὶ Εὐστά- 25
θιον πρέσβεις Λιβερῖφ ἐπέδοσαν, ἐστὶ τόδε.

Κυρίφ^p ἀδελφῶ καὶ συλλειτουργῶ Λιβερῖφ Εὐστάθιος,
Θεόφιλος, Σιλβανὸς^q ἐν Κυρίφ χαίρειν.

10 Διὰ τὰς τῶν αἰρετικῶν μανιώδεις ὑπονοίας, οἱ οὐ παύ-
ονται ταῖς καθολικαῖς ἐκκλησίαις σκάνδαλα ἐπιφέροντες^r, 30
τούτου χάριν πᾶσαν ἀφορμὴν αὐτῶν ἀναιροῦντες ὁμολο-
γοῦμεν τὴν σύνοδον τὴν γενομένην ἐν Λαμψάκφ καὶ ἐν^s
Σμύρνῃ, καὶ ἐν ἑτέροις διαφόροις τόποις, τῶν ὀρθοδόξων
11 ἐπισκόπων. Ἡς συνόδου πρεσβείαν ποιούμενοι πρὸς τὴν
χρηστότητά σου καὶ πάντας τοὺς Ἰταλοὺς τε καὶ Δυτι- 35
κοὺς ἐπισκόπους γράμματα^t κομίζομεν, τὴν καθολικὴν^u 225
πίστιν κρατεῖν καὶ φυλάσσειν^x, ἥτις ἐν τῇ ἀγίᾳ Νικαέων
συνόδῳ, ἐπὶ τοῦ μακαρίου Κωνσταντίνου, ὑπὸ τριακοσίων
δέκα καὶ ὀκτῶ ἐπισκόπων^y βεβαιωθείσα ἀκεραία καὶ ἀσα- 5
λεύτῳ καταστάσει^z ἕως νῦν καὶ διηνεκῶς διαμένει· ἐν ἣ τὸ

^p Titulum om. M.

^q Σιλβανός, Θεόφιλος, Sozom.

vi. 11.

^r ἐπισπείρειν Sozom. *generare*

Epiphani. vii. 24.

^s ἐν om Sozom.

^t Ita M. C. Sozom. *litteras*
Epiphani. γράμμα ceteri.

^u τὴν πίστιν τὴν καθολικὴν So-
zom.

^x Ita F. M. Sozom. φυλάττειν
ceteri.

^y ἀγίων ἐπισκόπων, punctis su-
pra ἀγίων positis, M. ὀκτῶ θεο-
φόρων πατέρων βεβ. Sozom.

^z τῇ καταστάσει Sozom.

quem legati una cum Eustathio missi Liberio tradiderunt, ita se
habet.

*Domino fratri et comministro Liberio Eustathius, Theophilus et
Silvanus in Domino S.*

Propter insanas hæreticorum opiniones, qui ecclesiæ catholicæ
offensionis causam præbere non cessant, nos omnem illis occasio-
nem adimere cupientes, profiteamur et adseveramus, synodum
orthodoxorum episcoporum quæ Lampsaci et Smyrnæ, aliisque
in locis habita est; cujus synodi legationem obeuntes, tum ad
tuam benignitatem, tum ad universos Italiæ et occidentis episco-
pos literas adferimus, catholicam fidem tenere et custodire, quæ
in sacrosancta synodo Nicæna, temporibus beatæ memoriæ Con-
stantini, a trecentis decem et octo episcopis comprobata, hactenus
integra et inconcussa perpetuo permansit: in qua consubstan-

ὁμοούσιον ἀγίως καὶ εὐσεβῶς κείται ὑπεναντίως τῆς Ἀρείου
 12 διαστροφῆς. Ὁμοίως καὶ ἡμᾶς μετὰ^a τῶν προειρημένων τὴν
 αὐτὴν πίστιν κεκρατηκέναι τε^b καὶ κρατεῖν καὶ ἄχρι τέ-
 λους φυλάσσειν^c ἰδίᾳ χειρὶ ὁμολογοῦμεν, κατακρίνοντας 10
 Ἄρειον, καὶ τὴν ἀσεβῆ διδαχὴν αὐτοῦ, σὺν τοῖς μαθηταῖς
 αὐτοῦ, καὶ^d τοὺς ὁμόφρονας αὐτοῦ, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν
 Σαβελλίου^e, Πατροπασιανούς, Μαρκιωνιστὰς, Φωτιανούς,
 Μαρκελλιανούς, καὶ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, καὶ^f τούτων
 τὴν διδαχὴν, καὶ πάντας τοὺς ὁμόφρονας αὐτῶν, καὶ πάσας 15
 τὰς^g αἰρέσεις τὰς ἐναντιουμένας τῇ προειρημένῃ ἀγίᾳ
 πίστει, ἥτις εὐσεβῶς καὶ^h καθολικῶς ὑπὸ τῶν ἀγίων ἐξετέθη
 13 πατέρων ἐν Νικαίᾳ. Ἀναθεματίζοντες ἐξαιρέτωςⁱ καὶ τὴν
 ἐν^k Ἀριμίῳ συνόδῳ ἀναγνωσθεῖσαν ἔκθεσιν, ὡς ὑπεναν- 20
 τίως τῆς προειρημένης ταύτης πίστεως τῆς ἀγίας συνόδου
 τῆς ἐν Νικαίᾳ πραχθεῖσαν· οἷς^l δόλῳ καὶ ἐπιορκίᾳ ὑπο-

^a Ita Sozom. et, si recte legantur incerta scripturæ vestigia, M.: quod confirmat Epiphanius, atque etiam antea conjecerat Valesius. καὶ τὰ τῶν editt.

^b Ita F.M.C. Sozom. τε om. editt.

^c φυλάξειν C.

^d καὶ τοὺς ὁμόφρονας αὐτοῦ om. Sozom.

^e αἵρεσιν Πατροπασιανοῦ, Μαρκίονος, Φωτιανοῦ, Μαρκέλλου, καὶ Π. Sozom. Tum Φωτιανούς corrigē Φωτιανούς.

^f Pro καὶ τούτων lacunam habet in rasura M.

^g δὲ τὰς Sozom.

^h καὶ καθολικῶς om. Sozom.

ⁱ Ἀρειον ἐξαιρέτως Sozom.

^k καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀριμίῳ συνόδῳ, ὅσα ὑπεναντίως ταύτης τῆς προειρημένης πίστεως τῆς ἀγίας συνόδου Νικαίων ἐπράχθη· Sozom. "Apparet scribendum esse τὴν ἐν τῇ ἐν Ἀριμίῳ." VALESIVS.

^l ἦν e correctione in rasura ab eadem manu M.

tialis vocabulum adversus pravam Arii doctrinam pie sancteque positum est: Similiter et nos una cum supradictis eandem fidem tenuisse ac tenere, et usque ad extremum spiritum servaturos esse, ipsi manu nostra profitemur: Arium et impiam ejus doctrinam una cum discipulis illius et eadem cum illo sentientibus condemnantes: omnem præterea hæresim Sabellii, Patropassianos, Marcionistas, Photinianos, Marcellianos, Pauli denique Samosateni: Horum omnium doctrinam, et cunctos qui idem cum illis sentiunt, omnes denique hæreses adversantes sanctæ fidei supradictæ, quæ pie et Catholice a sanctis patribus Nicææ exposita est. Sed præcipue anathemate damnantes fidem illam quæ in Ariminensi synodo recitata est, utpote contrariam supradictæ fidei sancti concilii in urbe Nicæna celebrati: cui ex oppido Thraciæ Nice allatæ, dolo

πεισθέντες οἱ^m ἐν Κωνσταντινουπόλει κομισθείσινⁿ ἀπὸ
 14 Νίκης τῆς Θράκης ὑπέγραψαν^o. Ἔστι δὲ ἡ πίστις
 ἡμῶν, καὶ αὐτῶν ὧν προεῖρηται, ὧν καὶ τὴν πρεσβείαν
 15 ποιούμεθα, αὕτη. Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεόν, πατέρα 25
 παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ποιήτην· καὶ
 εἰς ἕνα μονογενῆ Θεόν, Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν^p
 υἷον τοῦ Θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς, τουτέστιν ἐκ
 τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός,
 Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιη- 30
 θέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ
 16 τε ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς
 ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα,
 καὶ σαρκωθέντα, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα^q, καὶ ἀνα- 35
 στάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἀνελθόντα εἰς οὐρανοὺς, καὶ ἐρ-
 χόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα
 17 τὸ ἅγιον. Τοὺς δὲ λέγοντας, ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν, καὶ

^m Ita M. οἱ om. ceteri.

ⁿ Ita Sozom. κομισθείσιν ceteri: de quo hæc annotavit, "Scribendum puto οἷς τε δόλω καὶ ἐπιτοκίᾳ ὑποπεισθέντες ἐν Κωνσταντινουπόλει κομισθείσιν ἀπὸ Νίκης &c. Anathematisant enim non solum formulam fidei quæ recitata fuerat in concilio Ariminensi, sed et acta apud Nicen Thraciæ, quibus perlatis Con-

stantinopolim, episcopi fraude inducti, tanquam actis synodi Nicæniæ subscripserant," VALESIIUS.

^o ὑπεγράψαμεν Sozomenus, qui descripta huc usque epistola reliquam ejus partem omisit.

^p τὸν om. M.

^q Ita F. M. Homo factus, passus Epiphani. καὶ παθόντα ceteri.

ac perjurio circumventi episcopi Constantinopoli subscripsere. Fides autem nostra, et eorum quos supra diximus, et quorum legatione fungimur, est hæc. Credimus in unum Deum, patrem omnipotentem, omnium visibilium et invisibilium factorem. Et in unum unigenitum Deum, Dominum Jesum Christum, filium Dei, genitum ex patre; id est ex patris substantia: Deum ex Deo, lumen ex lumine; Deum verum ex Deo vero. Genitum, non factum: consubstantialem patri: per quem omnia facta sunt quæ in cælo et quæ in terra. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit e cælo, et incarnatus homoque factus est; passus est etiam et resurrexit tertia die, et ascendit in cælum, venturusque est ut judicet vivos et mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt: fuit tempus cum non esset, et antequam gigneretur non erat; et de non exstantibus

πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἐτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ 40
 τρεπτὸν, ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τούτους ἀναθε-
 ματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ.
 18 Ἐγὼ δὲ Εὐστάθιος ἐπίσκοπος πόλεως Σεβαστείας, καὶ
 Θεόφιλος, καὶ Σιλβανὸς, πρέσβεις συνόδων[†] Λαμψάκου,
 Σμύρνης, καὶ τῶν λοιπῶν, ταύτην τὴν ὁμολογίαν χερσίν 45
 19 ἡμῶν, καὶ οἰκείαις προαιρέσεσιν ἐγράψαμεν. Εἰ δέ τις
 μετὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν παρ' ἡμῶν πίστιν, καθ' ἡμῶν ἦτοι 226
 τῶν ἀποστειλάντων ἡμᾶς ἔγκλημά τι προσενεγκεῖν θελή-
 σει, μετὰ γραμμάτων τῆς σῆς ἀγιοσύνης[§], πρὸς οὓς ἐὰν
 δοκιμάσῃ ἢ σὴ ἀγιότης ὀρθοδόξους ἐπισκόπους ἔρχεσθαι, 5
 20 καὶ ἐπ' αὐτῶν μεθ' ἡμῶν διαδικάζεσθαι. Καὶ εἴ τι ἐγκ-
 κλήματος ἔνεκεν συσταθῆ, εἰς τὸν αἴτιον ἐκδικηθεῖη.

Τούτῳ δὴ τῷ βιβλίῳ τοὺς πρέσβεις ἀσφαλίσά-
 μενος ὁ Λιβέριος, εἰς κοινωνίαν τε ἐδέξατο, καὶ τάδε
 τὰ γράμματα δὸς ἀπέλυσε.

[†] Ita F. *σύνοδον* (correctum *κων* editt.
 e *συνόδου*) λαμψάκου M. *συνόδου* [§] Corrige *ἀγιοσύνης*. Tum
 λαμψάκου C. *concilio* *synodum* Lam- pro ἐὰν maluit ἂν Valesius.
 psaci Eriphan. *συνόδου* λαμψά-

factus est: aut qui dicunt ex alia hypostasi vel substantia existitiae filium Dei, aut mutationi conversionique obnoxium esse, anathematizat catholica et apostolica Dei ecclesia. Ego Eustathius episcopus urbis Sebastiae, et Theophilus et Silvanus, Lampsacena synodi et Smyrnensis aliarumque legati, hanc professionem propriis manibus et nostra sponte conscripsimus. Quod si quis post hanc fidem a nobis expositam, adversus nos aut adversus illos a quibus missi sumus, aliquam criminationem inferre voluerit, cum literis sanctitatis tuae coram orthodoxis episcopis qui a te probati fuerint, veniat, et apud illos iudicio contendat nobiscum. Ac si quid criminis convictum fuerit, in auctorem animadvertatur.

Hoc libello cum legatos quasi cautione quadam Liberius obligavisset, eos in communionem suscepit, datisque huiusmodi literis dimisit.

21 Ἐπιστολὴ Λιβηρίου τοῦ^u ἐπισκόπου τῆς Ῥωμαίων πρὸς 10
τοὺς ἐπισκόπους τῶν Μακεδονιανῶν.

22 Τοῖς ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς Εὐθήφ, Κυρίλλφ, Ὑπερεχίφ, Οὐρανίφ, Ἡρωνί, Ἐλπίδίφ, Μαξιμφ, Εὐσεβίφ, Εὐκαρπίφ, Ἐορτασίφ, Νέωνι, Εὐμαθίφ, Φανστίνφ, 15 Προκλίφ, Πασινίφ, Ἀρσενίφ^x, Σενήφ, Διδυμίωνι, Βρεττανίφ, Καλλικράτει, Δαλματίφ, Αἰδেসίφ, Εὐστοχίφ, Ἀμβροσίφ, Γελωνίφ, Παρδαλίφ, Μακεδονίφ, Παύλφ, Μαρκέλλφ, Ἡρακλίφ, Ἀλεξάνδρφ, Ἀδολίφ, Μαρκιανφ, Σθενέλφ, Ἴω- 20 ἄννη, Μάκερι^y, Χαρισίφ, Σιλβανφ, Φωτειφ, Ἀντωνίφ, Ἀϋθφ^z, Κέλσφ, Εὐφράνονι^a, Μιλησίφ, Πατρικίφ, Σευηριανφ, Εὐσεβίφ, Εὐμολπίφ, Ἀθανασίφ, Διοφάντφ, Μηνοδώρφ, Διοκλεῖ, Χρυσαμπέλφ, Νέωνι, Εὐγενίφ, Εὐσταθίφ, Καλλικράτει, Ἀρσενίφ, Εὐγενίφ, Μαρτυρίφ, Ἰερακίφ, Λεοντίφ, 25 Φιλαγρίφ, Λουκίφ, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ ἀνατολῇ ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις Λιβήριος ἐπίσκοπος Ἰταλίας^b, καὶ οἱ κατὰ τὴν

^t Titulum hunc omittit M.

^u τοῦ om. F.

^x Ἀρσενικφ C. et Langi Versio Latina Nicephori xi. 8. nam deest hic textus Græcus Nicephori.

^y Μάκαιρι C.

^z Ita F. M. et Versio Nicephori. "Ita constanter Flor. et Sfort. Apud Epiph. Schol. Autho. Christophoronus vertit

Aytho tribus syllabis. Nusquam id nomen meminime legere. Forte Antho scribendum est." VALESIIUS. Ἀνύθφ edit.

^a Ita F. M. C. εὐφράνορι edit. Euphranori Epiphani.

^b "Delenda est vox Ἰταλίας, quam nec Epiphani. agnoscit: vel certe scribendum est Λιβήριος ἐπίσκοπος οἴτε τῆς Ἰταλίας καὶ οἱ. Quod quidem verius puto.

Epistola Liberii Romanæ urbis episcopi ad episcopos Macedonianorum.

Dilectis fratribus et comministris Euethio, Cyrillo, Hyperechio, Uranio, Heroni, Elpidio, Maximo, Eusebio, Eucarpio, Heortasio, Neoni, Eumathio, Faustino, Proclino, Pasinico, Arsenio, Severo, Didymioni, Britannio, Callicrati, Dalmatio, Ædesio, Eustochio, Ambrosio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Marciano, Sthenelo, Joanni, Macro, Charisio, Silvano, Photino, Antonio, Aytho, Celso, Euphranori, Milesio, Patricio, Severiano, Eusebio, Eumolpio, Athanasio, Diophanto, Menodoro, Diocli, Chrysampelo, Neoni, Eugenio, Eustathio, Callicrati, Arsenio, Eugenio, Martyrio, Hieracio, Leontio, Philagrio, Lucio, et universis per orientem orthodoxis episcopis,

- 13 *δύσιν ἐπίσκοποι, ἐν Κυρίῳ πάντοτε χαίρειν. Τὴν εὐκταιο-
τάτην ἡμῖν χαρὰν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ὁμονοίας ἤνεγκε τὰ 30
ὑμέτερα γράμματα, τῷ τῆς πίστεως φωτὶ προλαμπό-
μενοι^c ἀδελφοὶ ἀγαπητοί, τὰ ἀποδοθέντα ἡμῖν διὰ τῶν
τιμιωτάτων ἀδελφῶν τῶν ἐπισκόπων, Εὐσταθίου, Σιλ-
14 βανοῦ καὶ Θεοφίλου. Καὶ ταύτη μάλιστα, ὅτι τὴν ὑμετέ-
ραν γνώμην καὶ τὰ ὑμέτερα φρονήματα συμφωνεῖν καὶ 35
συνάδειν πρὸς τε τὴν ἐμὴν ἐλαχιστότητα, καὶ τῶν ἐν
Ἰταλίᾳ καὶ δυτικῶν πάντων, διεβεβαιώσαντο καὶ ἀπέδειξαν.
15 Καὶ ταύτην εἶναι γινώσκομεν τὴν καθολικὴν καὶ ἀποστο- 227
λικὴν πίστιν, ἣτις μέχρι τῆς^d κατὰ Νίκαιαν συνόδου
16 ἀκεραία καὶ ἀσάλευτος διέμεινε. Ταύτην τε αὐτοῖς^e ἔχειν
ὠμολόγησαν, καὶ χαρὰς ἀναπλησθέντες, πᾶν ἕχνος καὶ*

Sic enim episcopus Italiæ a reli-
quis occidentis episcopis distin-
guit Liberius initio ipsius epi-
stolæ: πρὸς τε τὴν ἐμὴν ἐλαχιστό-
τητα, καὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ δυτικῶν
πάντων. Nec aliter in libello
fidei, quem legati obtulerunt Li-
berio." VALESIIUS.

^c "Scribendum προλαμπόμενα,
ut referatur ad vocabulum quod
præcessit, γράμματα. Atque ita
legit Epiphani. et Langus in-
terpres Nicephori. Certe in-
eptum esset veteres episcopos
vocare, fidei lumine illustratos,
quasi neophytos quosdam aut
recens ad fidem conversos."

VALESIIUS.

^d "Melius scriberetur μέχρι
νῦν ἀπὸ τῆς. Sic in libello fidei,
quem legati porrexerunt Li-
berio: ἣτις ἐν τῇ ἀγίᾳ Νικαίων
συνόδῳ βεβαιωθείσα, ἀκεραία καὶ
ἀσάλευτῃ καταστάσει ἕως νῦν καὶ
δηρῶς διαμένει. Atque ita hunc
locum legerunt Musculus et
Christophorsonus." VALE-
SIIUS.

^e "Scribendum est αὐτοῖ: id
est, legati vestri." VALE-
SIIUS; plura vide in Annot.
Legendum fortasse αὐτοῖς sicut
infra, §. 38, *ἐαυτοῦς τε καὶ τὴν
ὑμετέραν ἀγάπην.*

Liberius episcopus Italiæ et omnes occidentis episcopi in Domino salutem. Optatissimum nobis pacis et concordie gaudium attulerunt literæ vestræ, fidei lumine resplendentes fratres dilectissimi, redditæ nobis per carissimos fratres et episcopos Eustathium, Silvanum ac Theophilum: idque eo maxime, quod sententiam vestram atque doctrinam cum tenuitate nostra, cumque omnibus Italis et occidentalibus consentire prorsus et consonare affirmarunt simul ac demonstrarunt. Hanc autem catholicam et apostolicam fidem esse agnoscimus, quæ usque ad concilium Nicænum integra et inconcussa permansit. Et hanc legati vestri se habere professi sunt: et cum incredibili gaudio omne vestigium ac fomitem absurdæ suspicionis abolentes, non verbis solum, verum etiam scripto

ζώπυρον ἀτόπου ὑπονοίας ἐκβαλόντες, οὐ μόνον διὰ λόγου, 5
 27 ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως ταύτην ἐξέθετο. *Ἦς καὶ τὸ ἀντί-
 τυπον ἀναγκάως τούτοις τοῖς γράμμασιν ὑποτάξαι ἠγη-
 σάμεθα δεῖν, μὴ τινα πρόφασιν τοῖς αἰρετικοῖς εἰς ἐπι-
 βουλὴν αὐθις καταλείπωμεν, ἐν ἧ ἄλιν τὰ ὑπεκκαύματα 10
 τῆς ἰδίας κακίας ἀνακινούντες, πυρκαϊὰς διὰ διχוסτασιῶν
 28 συνήθως ἐξάπτοιεν. *Ἐπειτα^f καὶ τούτο ὠμολόγησαν οἱ
 τιμιώτατοι ἀδελφοὶ ἡμῶν, Εὐστάθιος καὶ Σιλβανὸς καὶ
 Θεόφιλος, ἑαυτούς τε καὶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην πάντοτε
 ταύτην τὴν πίστιν ἐσχηκέαι, καὶ ταύτην μέχρι τέλους 15
 διαφυλάξαι, δηλαδὴ τὴν ἐν Νικαίᾳ δοκιμασθεῖσαν ὑπὸ
 τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ὀρθοδόξων ἐπισκόπων ἧτις τὴν
 τελείαν περιέχει ἀλήθειαν, καὶ πάντα τὰ τῶν αἰρετικῶν
 29 πλήθη ἐπιστομίζει τε καὶ ἀνατρέπει. Οὐδὲ γὰρ ἀπὸ
 ταῦτομάτου, ἀλλὰ θείῳ νεύματι, ὁ τῶν τοσοῦτων ἀριθμὸς 20
 ἐπισκόπων συνεκροτήθη κατὰ τῆς Ἀρείου μανίας^h ἀλλ' ἐν
 ὄσω ἀριθμῷ ὁ μακάριος Ἀβραὰμ τοσαύτας χιλιάδας διὰ
 30 πίστεως κατεστρέψατο. *Ἦτις πίστις ἐν τῇ ὑποστάσει
 καὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ὁμοουσίου περιεχομένη, ὥσπερ ἔρυμα^g
 ὄχυρον καὶ ἄμαχον, πάσας τὰς προσβολὰς καὶ τὰς κακο- 25
 μηχανίας τῆς Ἀρείου κενοδοξίας^b καθαιρεῖ τε καὶ ἀπο-

^f Ita M. Hæc insuper Epi-
 phan. ἐπεὶ τε ceteri. ἐπεὶ καὶ

maluit legere Vales.

^h κικοδοξίας F. M. increduli-
 tatis Epiphan. qui infra, §. 37,
 reddit κικοδοξίας perfidiæ.

^g τι ἔρυμα M.

eam exposuerunt. Cujus etiam exemplum his literis subjiciendum esse existimavimus, ne quam hæreticis occasionem ad struendas iterum insidias relinquamus: quibus incentiva malitiæ suæ commoventes, de integro discordiarum ignes pro more excitent. Hoc insuper professi sunt carissimi fratres Eustathius, Silvanus ac Theophilus, tum ipsos, tum vestram caritatem semper hanc fidem habuisse, et ad extremum usque spiritum servaturos esse: eam scilicet quæ a trecentis decem et octo catholicis episcopis apud Nicæam probata est: quæ et perfectam continet veritatem, et omnes hereticorum catervas confutat atque evertit. Non enim fortuito casu, sed divino nutu tot episcoporum numerus adversus Arii vesaniam congregatus est: quanto scilicet numero beatus Abraham tot hostium millia per fidem profigavit. Quæ quidem fides in hypostasi et in consubstantialis vocabulo comprehensa, tanquam firmum et inexpugnabile munimentum, impetus omnes

- 31 *τρέπεται. Τοιγαροῦν πάντων τῶν κατὰ τὴν δύσιν ἐπισκόπων τῶν^h εἰς τὸ Ἀρίμινον συνελθόντων, ὁπότε τούτους ἢ κακοήθεια τῶν Ἀρειανῶν συνεκρότησεν, ὅπως ἢ διὰ πειθοῦς τινός, ἢ ἵνα ἀληθέστερον εἶπω, κοσμικῆς δυνα-* 30 *στείας, τοῦθ' ὅπερ ἀσφαλέστατον ἦν ἐν τῇ πίστει κείμενον ἀνέλοιεν, ἢ πλαγίως ἀρνήσωνται, οὐδὲν τούτων ὠφέλησεν*
- 32 *ἢ πανουργία. Καὶ γὰρ σχεδὸν πάντες ἐκεῖνοι οἱ ἐν τῇ Ἀριμίῳ γενόμενοι, καὶ δελεασθέντες ἢ ὑπαχθέντες τότε,* 35 *ῶν ἀναφρονήσαντες καὶ ἀναθεματίσαντες τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐν Ἀριμίῳ συνελθόντων, καὶ ὑπογράψαντες τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ πίστει τῇ κατὰ Νικαίαν θεσπισθείσῃ, οἱⁱ καὶ ἡμῖν κοινώησαντες, ἐκθυμότερον κατὰ τοῦ Ἀρείου δόγματος καὶ κατὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν χαλκαίνουσιν.* 40
- 33 *Ὁδ' τινος πράγματος τὸν ἔλεγχον καὶ αὐτοὶ οἱ πρέσβεις τῆς ὑμετέρας ἀγάπης ἐπιγινόντες, ὑμᾶς^k αὐτοὺς τῇ οικείᾳ ὑπογραφῇ συνέζευξαν, ἀναθεματίζοντες^l Ἀρειον καὶ τὰ ἐν Ἀριμίῳ πραχθέντα κατὰ τῆς πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ θεσπισθείσης^l οἷς καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ δελεασθέντες δι'* 228 *34 ὀρκωμοσιῶν ὑπεγράψατε. Ὅθεν ἀκόλουθον ἡμῖν ἐφάνη γράψαι πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, καὶ βοηθῆσαι τοῖς*

^h "Delendum est τῶν." VA-
LESIIUS. Tum pro *eis* τὸ le-
gendum est *eis* τὴν.

ⁱ Vulgatum *of* emendavi, auc-
tore Epiphano, qui reddit, no-

bisque communicantes.

^k καὶ ὑμᾶς F. καὶ ἡμᾶς M.

^l Ita M. et Epiphanius. καὶ ἀνα-

θεμ. ceteri.

et machinas Arianæ dementiæ reprimit ac repellit. Quocirca cum omnes occidentalium partium episcopi Ariminum convenissent, quo illos Arianorum improbitas convocaverat eo consilio, ut blanda persuasione, seu, quod verius est, sæcularis potentie auctoritate coacti, id quod in fide cautissime positum fuerat, tollerent aut oblique negarent: nihil profecit illorum versutia. Etenim omnes propemodum illi qui tunc apud Ariminum collecti, partim illecebris, partim dolo decepti fuerant, nunc ad sanam mentem reversi, formulam fidei ab Ariminensi concilio editam anathemate damnarunt, et catholicæ atque apostolicæ fidei olim apud Nicæam promulgatæ subscripserunt. Et nobiscum inita communione, adversus Arii doctrinam ejusque discipulos graviore indignatione commoventur. Cujus rei argumentum legati caritatis vestræ cum viderent, vos quoque ipsos in subscriptione sua adjunxerunt: Arium anathemate damnantes, et ea quæ contra Nicænam fidem

δίκαια αἰτουμένοις· μάλιστα^m ὅτε διὰ τῆς ὁμολογίας τῶν 5
 ὑμετέρων πρεσβειῶν ἀναφρονήσαντας τοὺς ἀνατολικούς
 συμφωνεῖν πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους τῶν δυτικῶν ἐπέγγωμεν.
 35 Καὶ δηλοῦμεν ὅπως εἶδέναι ἔχοιτε, τὰς ἐν τῇ Ἀριμίνῃ
 βλασφημίας καὶ ὑπὸ τῶν δοξασάντωνⁿ τότε κατὰ συναρ-
 παγὴν παραβεβλάφθαι νῦν ἀναθεματισθείσας, καὶ πάντας 10
 36 πρὸς τὴν κατὰ Νίκαιαν πίστιν συμπεπνευκέναι. Καὶ χρῆ
 δι' ὑμῶν τοῦτο πᾶσι^o γνωσθῆναι, ὅπως δυνηθεῖεν καὶ οἱ
 κατ' ἐπήρειαν παραβλαφθέντες ἤδη πότε ἐκ τοῦ αἰρετικοῦ
 σκότους πρὸς τὸ θεῖον φῶς τῆς καθολικῆς ἐλευθερίας ἀνα-
 37 κάμψαι. Οἱ τινες μετὰ ταύτην τὴν σύνοδον, εἰ μὴ θελή- 15
 σιαν ἀποκτίσαι τὸν τῆς κακοδοξίας ἰδὸν, καὶ τὰς βλασ-
 φημίας Ἀρείου πάσας ἀνελεῖν, ταύτας τε ἀναθεματίσαι,
 γνωσκέτωσαν ἑαυτοὺς μετὰ τοῦ Ἀρείου καὶ τῶν τούτου
 μαθητῶν καὶ τῶν λοιπῶν ὄφρων, ἧτοι Σαβελλιανῶν ἢ
 Πατροκασιανῶν ἢ οἰασδήποτε ἄλλης αἰρέσεως, ἐκσπόν- 20
 δους εἶναι καὶ ἀκοινωνήτους τῶν ἐκκλησιαστικῶν συνάξεων,

^m Ita F. M. C. *maxime quia*
 Epiphan. *praesertim quum* Versio
 Niceph. *μάλιστα* δὲ edit. Tum,
 "Scribendum videtur *ἴτι*. At-
 que ita legit Epiphanius," ait
 VALESIIUS.

ⁿ "Legendum est ὑπὸ τῶν
 δοξάντων, ut legerunt omnes in-
 terpretes, non *δοξασάντων*, ut
 habent editiones et scripti co-
 dices." VALESIIUS.
^o πᾶσι τοῦτο F. M.

Arimini gesta sunt: quibus etiam vos perjurio in fraudem inducti subscripsistis. Quamobrem congruum nobis visum est, ad caritatem vestram literas scribere, et justa petentibus subvenire: praesertim cum ex professione legatorum vestrorum cognoverimus, orientales ad sanam mentem reversos, cum orthodoxis occidentis episcopis consentire. Significamus autem vobis, ne sitis nescii, omnes Ariminensis concilii blasphemias ab illis ipsis qui tunc per fraudem decepti fuisse videntur, anathemate damnatas esse, et universos in Nicænam fidem conspirantibus animis consensisse. Sed et vos id omnibus indicare debetis, ut qui per vim ac fraudem detrimentum aliquod fidei suae passi sunt, nunc tandem ex haeretica caligine ad divinam catholicæ libertatis lucem possint emergere. Qui quidem si post hoc concilium, perversæ doctrinae virus evomere, et omnes Arii blasphemias rejicere, easque anathemate damnare noluerint: sciant se pariter cum Ario ejusque discipulis et reliquis serpentibus; Sabellianis scilicet, Patropasianis, aut aliis quibuslibet haereticis, extraneos esse et alienos

ἦτις τοὺς ἐκ μοιχείας υἱοὺς οὐ προσίεται. Ὁ Θεὸς ὑμᾶς ἔρρωμένους διαφυλάξει ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.

38 Ταῦτα τὰ γράμματα οἱ περὶ Εὐστάθιον δεξάμενοι αὐθις ἐπὶ τὴν Σικελίαν ὄρμησαν· ἐκεῖ τε παρασκευά- 25
σαντες γενέσθαι σύνοδον τῶν Σικελῶν ἐπισκόπων, ἐπ' αὐτῶν τε τὴν τοῦ ὁμοουσίου πίστιν ὁμολογή-
σαντες, καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν κυρώσαντες, ὁμό-
ψηφά τε καὶ παρ' ἐκείνων δεξάμενοι γράμματα, ἐπανή- 30
39 κουν παρὰ τοὺς πέμψαντας. Οἱ δὲ τὰς Λιβερίου ἐπιστολὰς δεξάμενοι διεπρεσβεύοντο κατὰ πόλεις πρὸς
τοὺς προεστῶτας τῆς ὁμοουσίου πίστεως, προτρεπό-
μενοι συνελθεῖν ὁμοθυμαδὸν εἰς Ταρσὸν τῆς Κιλικίας,
ἐπὶ τῷ^p κυρῶσαι τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν, καὶ λῦσαι
40 πᾶσαν μετὰ ταῦτα γεγενημένην ἐρεσχελίαν. Καὶ δὴ 35
ἴσως ἂν ταῦτα ἐγεγόνει, εἰ μὴ ὁ μέγιστος τότε δυνά-
μενος παρὰ βασιλεῖ διεκώλυσε· λέγω δὴ Εὐδόξιος ὁ
τῆς Ἀρειανῆς προεστὼς θρησκείας· ὃς καὶ πλείω διὰ
τὴν κηρυχθεῖσαν σύνοδον ἐξαφθεῖς μείζονα κακὰ του- 40

P Ita C. τὸ ceteri. Conf. ἐπὶ ἐπὶ τῷ κρατῦναι v. 8. §. 1. ἐπὶ τῷ
τῷ ἔκκοπῆναι supra, i. 9. §. 13. ἐπὶ ἐμπρῆσαι vi. 6. §. 17. ἐπὶ τῷ καταλ-
τούτῃ ii. 43. §. 13. ἐπὶ τῷ δεσθῆναι λάξαι 9. §. 6. ἐπὶ τῷ διαβαλεῖν 10.
infra, 15. §. 5. ἐπὶ τῷ παραδοῦναι §. 3.
21. §. 2. ἐπὶ τῷ διδαχθῆναι 23. §. 22.

a communione ecclesiae, quae adulterinos filios non admittit. In-
columnes vos Deus servet, fratres carissimi.

His literis acceptis, qui cum Eustathio erant, in Siciliam profi-
ciscuntur. Cumque illic synodum episcoporum Siciliae fieri curas-
sent, et consubstantialis fidem coram ipsis confessi essent, fidem-
que concilii Nicæni comprobassent, acceptis illorum quoque literis
in eandem sententiam scriptis, ad eos a quibus missi fuerant,
reverterunt. Qui suscepta Liberii epistola, legatos per singulas
civitates miserunt ad eos qui consubstantialis fidem propugnabant:
hortantes ut Tarsum Ciliciae pariter omnes convenirent, quo et
Nicænam confirmarent fidem, et omnes quae postea exortae fue-
rant contentiones penitus abolerent. Atque id fortasse perfectum
fuisset, nisi Eudoxius Arianæ religionis episcopus, qui tum apud
imperatorem plurimum poterat, obstitisset. Qui ob indictam
Tarsi synodum magis exasperatus, gravioribus malis eos affecit.

41 τους εἰργάσατο. Ὅτι μὲν οὖν Μακεδονιανοὶ δι' ὧν ἔπεμψαν πρεσβευτῶν κοινωμήσαντες Λιβερίῳ τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἐκύρωσαν, αὐτὸς Σαβίνος ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν συνοδικῶν ὡμολόγησεν.

ΚΕΦ. ΙΓ.

229

Ἄνωγ' Εὐνόμιος Εὐδοξίου κεχώριστο διὰ τὸ προσκείσθαι αὐτὸν Ἀετίῳ, καὶ ὅτι σπουδῇ Εὐδοξίου ταραχῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένης, Ἀθανάσιος πάλιν φεύγει· καὶ ὅτι τοῦ λαοῦ διὰ τοῦτο στασιάζοντος, ὁ βασι- 5 λεὺς δέισας, διὰ γραμμάτων τε τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παρακάλεσας, αὐτὸς τὸν Ἀθανάσιον κρατεῖν ἀδεῶς τὴν ἐκκλησίαν ἐκέλευσε.

1 Περὶ δὲ τούσδε τοὺς χρόνους Εὐνόμιος Εὐδοξίου χωρισθεὶς κατ' ἰδίαν τὰς συναγωγὰς ἐποίησατο, ὅτι 10 πολλάκις αὐτοῦ παρακαλοῦντος δεχθῆναι τὸν καθηγητὴν ἑαυτοῦ Ἀετίον, Εὐδόξιος οὐχ ὑπήκουσε. Τοῦτο δὲ οὐχ ἐκὼν ἐποίησεν· οὐ γὰρ τὴν Ἀετίου δόξαν ἠθέτει, τὴν αὐτὴν οὖσαν τῇ ἑαυτοῦ· ἀλλ' ὅτι πάντες 15 οἱ ὁμόφρονες ὡς ἑτερόδοξον περιύσταντο· αὕτη ἡ

9 Ὅτι Εὐνόμιος ἐχωρίσθη Εὐδοξίου· καὶ Ἀθανάσιος ὁ τῆς ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος ἐν τῇ πατρῴῳ μνήματι ἐκρυπτεν. M.

Porro Macedonianos missis ad Liberium legatis cum eo communicasse, et Nicænam fidem comprobasse, ipse etiam Sabinus fatetur in collectione gestorum synodalium.

CAPUT XIII.

Quomodo Eunomius se ab Eudoxio sejunxerat, eo quod Aetio addictus esset: et quomodo tumultu Alexandria per Eudoxium excitato, iterum fugit Athanasius: cumque ob id populus seditionem movisset, timens imperator, lenitis per litteras Alexandrinis, Athanasium denuo ecclesiam suam obtinere jussit.

Sub idem tempus Eunomius ab Eudoxio sejunctus, conventus seorsum celebravit, eo quod Eudoxius sæpenumero ab ipso rogatus ut Aëtium præceptorum suum reciperet, id facere recusarat. Nec tamen Eudoxius sua sponte hoc præstitit: ipse enim opinionem Aëtii minime rejiciebat, quippe quæ eadem prorsus esset cum ipsius opinione: sed propterea quod omnes qui cum Eudoxio consentiebant, Aëtium ut contraria sentientem aversabantur. Hæc

αἰτία τοῦ Εὐδοξίου τὸν Εὐνόμιον χωρισθῆναι πε-
 3 ποίηκε. Ταῦτα μὲν ἔν Κωνσταντινουπόλει τοῦτον
 τὸν τρόπον ἐγένετο· κατὰ δὲ τὴν Ἀλεξάνδρειαν
 πρόσταγμα ἐπάρχων σπουδῇ Εὐδοξίου πεμφθὲν τὴν 20
 4 ἐκκλησίαν ἐτάραξεν. Ἀθανάσιος δὲ τὴν ἐκ τοῦ πλή-
 θους ἄλογον ὀρμὴν ὑφορώμενος, δεδοικώς τε μὴ τῶν
 γενησομένων ἀτόπων αὐτὸς τὴν αἰτίαν λάβῃ, τέσσαρας
 ὄλους μῆνας ἐν μνημείῳ πατρὸς ἀπέκρυπτεν ἑαυτὸν.
 5 Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν αὐτοῦ ἀπουσίαν ὁ λαὸς πόθῳ τῷ 25
 πρὸς αὐτὸν ἐστασίαζε, μαθὼν ὁ βασιλεὺς στυγνάξειν
 διὰ τοῦτο τὴν Ἀλεξάνδρειαν, διὰ γραμματίων ἐσήμανεν,
 6 ἀδεῶς κρατεῖν τῶν ἐκκλησιῶν Ἀθανάσιον. Καὶ τοῦτ'
 ἦν αἴτιον τοῦ μὴαραχθῆναι τὴν Ἀλεξανδρέων ἐκ-
 7 κλησίαν, ἕως τῆς Ἀθανασίου τελευτῆς. Ὅτι μὲν 30
 οὖν μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ, πάλιν οἱ τοῦ Ἀρειανοῦ
 μέρους τῶν ἐκκλησιῶν ἐκράτησαν, μικρῷ ὕστερον
 λέξομεν.

† μὲν οὖν C.

fuit causa quamobrem Eunomius ab Eudoxio secederet. Atque hæc quidem Constantinopoli gesta sunt in hunc modum. Alexandriæ vero edictum præfectorum prætorii studio atque opera Eudoxii eo missum, ecclesiam conturbavit. Verum Athanasius improvidum multitudinis impetum metuens, veritusque ne si quid gravius fieret, ipsi tanquam auctori tribueretur, quatuor integros menses in paterno monumento delituit. Sed cum populus absentiam ejus graviter ferens, ob amorem ejus ac desiderium seditionem conflasset, audiens imperator ea de causa turbari Alexandriam, missis literis præcepit, ut Athanasius secure et absque metu ecclesias obtineret. Hac ratione factum est, ut Alexandrinorum ecclesia usque ad obitum Athanasii quieta et pacata permanserit. Qualiter vero post ejus mortem Ariani iterum ecclesiis potiti sint, paulo post dicemus.

ΚΕΦ. ΙΔ.

230

ἽΩς Ἐυδοξίου ἐν Κωνσταντινουπόλει τελευτήσαντος, οἱ μὲν Ἀρειανοὶ Δημόφιλον, οἱ ὀρθόδοξοι δὲ Εὐάγριον, δι' Εὐσταθίου τοῦ Ἀντιοχείας ἐχειροτόνησαν.

¹ Τοιγαροῦν ὁ βασιλεὺς Οὐάλης πάλιν ἐπὶ τὴν 5
Ἀντιόχειαν σπεύδων ἀπῆρεν ἀπὸ τῆς Κωνσταντινου-
πόλεως· καὶ γενόμενος ἐν Νικομηδεῖα πόλει τῆς Βι-
θυνίας ἐπεσχέθη κατ' αὐτὴν δι' αἰτίαν τοιαύτην.

² Εὐδόξιος οὗτος ὁ τῆς Ἀρειανῆς ἐκκλησίας ἐπίσκοπος ¹⁰
εὐθὺς μετὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἔξοδον τέλει τοῦ βίου
ἐχρήσατο, ἐν ὑπατείᾳ Οὐαλεντινιανοῦ τὸ τρίτον καὶ ^{A. D.}
Οὐάλεντος τὸ τρίτον, δεκάενα¹ ἐνιαυτοὺς τῆς ἐν Κων- ^{370.}
σταντινουπόλει ἐκκλησίας τὸν θρόνον κατεσχικώς.

³ Διὸ οἱ Ἀρειανοὶ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ καθιστώσι ¹⁵
Δημόφιλον· καιροῦ δὲ νομίσαντες δεδράχθαι οἱ τοῦ
ὁμοουσίου τῆς ἑαυτῶν πίστewς Εὐάγριόν τινα προε-
βάλλοντο²· καὶ χειροτονεῖ τοῦτον Εὐστάθιος ὁ πάλαι
⁴ ποτὲ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας³ γεγονώς. Ὅς πρότερον

¹ Εὐδοξίου τελευτῆ καὶ δημοφί-
λου καὶ εὐαγρίου χειροτονία. M.

² Ita textum restitui pro vul-
gato δεκαεννέα, Valesio obse-
cutus: ἑνδεκα habet Sozom.
vi. 13. undecim Epiphanius,

(Hist. Trip. vii. 29.) et Nice-
phori Versio. (xi. 15.) δέκα καὶ
έννέα M. Plura vid. in Annot.
³ προεβάλλοντο F. M.

⁴ ἀντιοχείας ἐπίσκοπος F. M.

CAPUT XIV.

Quomodo mortuo Constantinopoli Eudoxio, Ariani quidem Demophilum, orthodoxi vero Evagrium, annitente Eustathio Antiocheno, ordinauerint.

Porro imperator Valens relicta Constantinopoli, iterum Antiochiam contendit. Cumque Nicomediam Bithyniæ venisset, illic substitit ob hanc causam. Eudoxius Arianæ factionis episcopus post imperatoris discessum statim extremum diem obierat, Valentiniano tertium et Valente tertium consulibus, cum novemdecim annis Constantinopolitanam ecclesiam rexisset. Quamobrem Ariani in ejus locum Demophilum substituerunt. Homousiani vero opportunum sibi tempus oblatum rati, quemdam fidei suæ virum, Evagrium nomine, elegerunt: eumque ordinavit Eusta-

μὲν ὑπὸ Ἰοβιανοῦ τῆς ἐξορίας ἀνακέκλητο· τότε δὲ 20
παρῆν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, σκοπῶ τοῦ στη-
ρίζαι τοὺς τῆς ὁμοουσίου πίστεως· καὶ κατ' αὐτὴν
λανθάνων διέτριβεν.

ΚΕΦ. ΙΕ.

231

Ἦς· τοῦ βασιλέως Εὐάγριον καὶ² Εὐστάθιον ἐξορίσματος, οἱ τὰ Ἀρείου
φρονούντες σφόδρα τοὺς τὸ ὁμοούσιον κρατοῦντας ἐκάκουν.

1 Τούτου δὲ γενομένου, αὐθις ἐξ ἐτέρας ἀρχῆς ἀνεκί- 5
2 νουν οἱ Ἀρειανοὶ τὸν διωγμὸν κατ' αὐτῶν. Εἰς
γνώσιν οὖν τοῦ βασιλέως ταχέως ἔρχεται³ τὰ γινόμε-
3 να· εὐλαβούμενός τε^b μὴ τις ἐκ τῆς παρατριβῆς
τῶν ὄχλων γενομένη στάσις ἀνατρέψῃ^c τὴν πόλιν,
στρατιωτικὴν χεῖρα ἐκ τῆς Νικομηδείας εἰς τὴν Κων- 10
σταντινούπολιν ἔπεμψεν· ἐκέλευσέν τε ἐν ταῦτῶ^d
συλληφθέντας τὸν χειροτονήσαντα καὶ τὸν χειροτονη-
3 θέντα ἄλλον ἀλλαχοῦ περιορίζεσθαι. Εὐστάθιος μὲν
οὖν ἐν Βιζύῃ τῆς Θράκης πόλει περιορίζετο· Εὐά-

¹ Ὅτι ὁ βασιλεὺς καὶ εὐστάθιον
καὶ εὐάγριον ἐξόρισεν. M.

² εὐστάθιον καὶ εὐάγριον F.

^a ἤρχετο F. M.

^b δὲ μὴ M.

^c Ita F. M. C. ἀνατρέψει edit.

^d αὐτῶ M.

thius, olim Antiochiæ episcopus : qui prius quidem Joviani prin-
cipis edicto ab exsilio fuerat revocatus : tunc vero cum venisset
Constantinopolim eo consilio ut homousianorum fidem stabiliret,
occultus in ea urbe commorabatur.

CAPUT XV.

*Quomodo Evagrio et Eustathio in exsiliū ab imperatore pulsus,
Ariani homousianos gravissime oppresserunt.*

Quo facto, Ariani homousianos de integro persequi cœpere.
Ea res ad imperatoris notitiam celeriter perlata est. Qui veritus
ne ex contentione multitudinis orta seditio civitatem subverteret,
militares copias ex urbe Nicomedia Constantinopolim misit :
jussitque ut comprehensi simul ambo, tam is qui ordinaverat,
quam ille qui ordinatus fuerat, alius alio in exsiliū ejicerentur.
Et Eustathius quidem oppidum Thraciæ Bizuam est relegatus :

4 γριος δὲ εἰς ἄλλον τρόπον ἀπήχθη. Τούτων οὕτω^ο 15
καταπραχθέντων, πλέον οἱ ἀρειανίζοντες καταθρα-
συνόμενοι τοὺς τῆς ἐκκλησίας κατέβλαπτον^ι. τύ-
πτουτες, καθυβρίζοντες, κατακλείστους δεσμοτηρίοις
ποιοῦντες, χρήμασι ζημιοῦντες, πάντα ἀπλῶς τὰ ἀνή-
5 κεστα πράττοντες κατ' αὐτῶν. Ἄπερ μὴ φέροντες, ἐπὶ 20
τῷ δεηθῆναι τοῦ βασιλέως ἤρχοντο, εἴ πως δύναιτο
μερικῶς γοῦν ἀνεθῆναι τῆς βίας· ἀλλὰ τοῦτο σκέψα-
μενοι, πολὺ τῆς ἐλπίδος διήμαρτον, ὅτι παρὰ τοῦ ἀδι-
κούντος τῶν δικαίων προσηδύκων τυχεῖν.

ΚΕΦ. Ις.

25

Περὶ τῶν ἐν τῷ πλοίῳ κατακείμετων ἀγίων πρεσβυτέρων, καὶ περὶ τοῦ
δα ταῦτα κατὰ μῆνιν Θεοῦ ἐν τῇ Φρυγίᾳ γενοῦτος λιμοῦ.

1 Ὡς γὰρ ἐπιλεχθέντες ἄνδρες εὐλαβεῖς τοῦ ἐκκλη-
σιαστικοῦ τυγχάνοντες τάγματος, τὸν ἀριθμὸν ὄντες 30
ὀγδοήκοντα, ὧν ἠγοῦντο Οὐρβανὸς, Θεόδωρος, Μιέν-
δημος, εἰς τὴν Νικομήδειαν παρεγένοντο, καὶ ἰκεσίας

^ο οὕν οὕτως M. οὕτως F.

ἱερατικοῦ τάγματος ἐν μέσῳ τῆς

^ι Ita F. M. C. ἔβλαπτον editt.

θαλάσσης ἴφαφθέντες ἀηρέθησαν.

8 Ὅτι ὀγδοήκοντα ἄνδρες τοῦ M.

Evagrius vero in alium abductus est locum. Quibus ita gestis, Ariani insolentia elati, catholicos multo acerbius vexarunt: nunc verberibus, nunc contumeliis eos afficientes: alios in carcerem conjicientes, alios multantes pecunia: omnia denique malorum genera prorsus intoleranda iis inferentes. Quæ cum illi ferre non possent, significandi causa imperatorem adeunt, quo ex parte saltem Arianorum violentia liberarentur. Verum cum id sibi proposuissent, spe sua longe exciderunt, quippe qui jus sibi fieri expectarent ab eo qui injuriarum ipse auctor esset.

CAPUT XVI.

De sanctis presbyteris jussu Valentis in navigio crematis, et de fame quæ Dei indignatione ob id accidit in Phrygia.

Nam cum lecti quidam religiosi viri, ordinis ecclesiastici, octoginta numero, quorum principes erant Urbanus, Theodorus ac Menedemus, Nicomediam profecti libellos supplices imperatori obtulissent, quibus ei Arianorum violentiam suggerebant, et

ῥᾶλλον τῷ βασιλεῖ, ἀναδιδάσκοντες τὴν βίαν καὶ ὅσα
 ὑπέμενον, περιοργῆς γενόμενος ὁ βασιλεὺς τοσοῦτον³⁵
 ἐπέκρυσσε τῆς ὀργῆς, ὅσον λαθραίως Μοδέστῳ τῷ
 ἐπάρχῳ κελεύσασθαι συλλαβεῖν καὶ θανάτῳ ζημιῶσαι
 τοὺς ἄνδρας. Ὁ δὲ τρόπος τοῦ θανάτου ξένος τις
 ἦν· διὸ καὶ μνήμη παραδοθήσεται. Δεδιῶς ὁ ὑπαρ-
 χος, μὴ στάσιν ὑπὸ τοῦ πλήθους ἄλογον ὑπομείνῃ ἐν⁴⁰
 τῷ φανερωῷ φονεύων αὐτοὺς, πλάττεται εἰς ἐξορίαν
 πέμπειν τοὺς ἄνδρας. Τῶν δὲ εὐγενῶς καταδεξα-
 μένων, ὁ ὑπαρχος κελεύει πλοίῳ ἐμβληθέντας^h ὡς
 ἐπὶ τὴν ἐξορίαν δῆθεν ἀπάγεσθαι· ἐντειλάμενος τοῖς²³²
 ναύταις, ἐπειδὴν κατὰ μέσον γένωνται τοῦ¹ πελάγους,
 ὑφάψαι τὸ πλοῖον· ἵνα τὸν τρόπον τοῦτον ἀπο-
 θανόντες μὴ ἔξουσι^k τοὺς κηδεύοντας. Ταῦτα ἐγί-
 νοντο· καὶ ἀναχθέντες, κατὰ μέσον τε τοῦ Ἄστα-⁵
 κηνοῦ πελάγους^l γενόμενοι, ποιούσι τὸ προσταχθέν·
 εἰς ἕτερόν τε παρεπόμενον ἀκάτιον μεταβάντες ἀπε-
 χώρησαν, τὸ πλοῖον ὑφάψαντες. Συμβάν δὲ ἄνεμον
 πνεῖν ἀφηλιώτην^m σφοδρὸν, ἐξωθεῖται ἐπὶ πολὺ καιο-

^h πλοίου ἐμπλησθέντας C.

ⁱ τῆς θαλάσσης M.

^k Ita M. ἔξωσι ceteri.

^l ἀστακηνοῦ κόλπου M.

^m ἀπηλιώτην M.

quanta mala ipsi ab illis perpessi essent: imperator ira succensus, in praesentia quidem eam occultavit. Clam vero mandavit Modesto praefecto, ut homines comprehensos neci daret. Porro mortis genus novum fuit atque inusitatum: ac proinde memoriae tradi debet. Praefectus metuens ne si homines illos sub oculis omnium interficeret, seditionem contra se imperitiae multitudinis concitaret, fingit se illos in exsilium missurum esse. Quod cum illi constanti animo exceperissent, praefectus eos in navigium imponi jubet, tanquam in exsilium abducendos: praecipiens nautis, ut posteaquam ad medium pelagus pervenissent, navigium incenderent: ut hoc genere mortis extincti, sepultura etiam privarentur. Sic igitur factum est. Nautae ex portu profecti, cum ad medium Astaceni sinus venissent, faciunt id quod imperatum fuerat: et succensa nave in scapham quae pone sequebatur transgressi, discesserunt. Cum autem ventus subsolanus vehemens

μένη ἢ ναῦς· ὥστε τάχιον μὲν τὴν ὀρμὴν ποιεῖσθαι·
 διαρκέσαι δὲ ἄχρι τοῦ ἐπινείου^α, ᾧ προσωρυμία Δακί- 10
 διζος^ο, κάκει τελέως σὺν τοῖς ἀνδράσιω ἀναλωθῆναι.
 Ἰ τοῦτο^ρ οὐκ ἀτιμώρητον ἔλεγον γεγενῆσθαι πολλοί·
 λιμὸν γὰρ σύντονον ἐπισυνέβη γενέσθαι περὶ τὰ
 Φρυγῶν ἔθνη· ὡς ἀνάγκην ἔχειν πρὸς ὀλίγον τῆς 15
 χώρας ἀπανίστασθαι τῶν ἐνοικούντων τοὺς πλείονας,
 καὶ καταφεύγειν ἐπὶ τε Κωνσταντινούπολιν καὶ ἄλ-
 8 λας ἐπαρχίας. Ἄει γὰρ δὴ Κωνσταντινούπολις, καὶ
 ἄπειρα τρέφουσα πλήθη, τὰ πολλὰ εὐθηνεῖται, τῷ τε
 διὰ θαλάσσης ἔχειν τῶν πανταχόθεν ἐπιτηδείων τὴν 20
 προσκομιδὴν, καὶ ὅτι ὁ Εὐξείνος Πόντος παρακεί-
 μενος ἄφθονον αὐτῇ, ἠνίκα προσδεθῆῃ, παρέχει τὸν
 σίτον.

^α ἐπινίου F.

^ο Δακιβύζος C. *Acidiza* Epi-
 phan. "Sozomenus in libro
 sexto eandem rem commemo-
 rans, Dacibizam vocat urbem
 maritimam Bithyniæ. Cedrenus
 quoque vocat Dacibyza, μέχρι

Δακιβύζων. Sed Theophanes,
 perinde ac Socrates noster ha-
 bet Dacidiza." VALESIIUS.

^ρ Hic novum Caput facit M.,
 interposito Titulo, Περὶ τοῦ λιμοῦ,
 ante τοῦτο &c.

ingruisset, navis quæ conflagrabat, violentius impelli cœpit: adeo ut velociori quidem cursu ferretur, integra autem pervenerit ad navale cui nomen est Dacidizo, ibique cum viris ipsis penitus consumpta sit. Atque hoc scelus nequaquam inultum mansisse plerique referunt. Statim enim secuta est fames per universam Phrygiam adeo gravis, ut plerique incolarum ex suis sedibus ad tempus migrare necesse habuerint, et partim Constantinopolim, partim ad alias provincias se receperint. Etenim Constantino-
 polis quamvis innumerabilem populi multitudinem alat, semper tamen annonæ abundat copia, tum quod res omnes ad victum necessariæ mari ad eam importantur; tum quod Pontus Euxinus ei adjacens, frumenti copiam, quotiescumque opus fuerit, ei sup-
 peditat.

ΚΕΦ. ΙΖ.

Ἦς ὁ βασιλεὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ γενόμενος πάλιν τοὺς τὸ ὁμοούσιον 25
φρονούντας ἐδίωκε.

- 1 Οὐάλης δὲ ὁ βασιλεὺς μικρὰ τῶν ἐκ τοῦ λιμοῦ
γενομένων φροντίσας ἐπὶ τὴν Συρίαν Ἀντιόχειαν
παραγίνεται· διατρίβων τε κατ' αὐτὴν ἐπόρθει τοὺς
2 μὴ ἀρειανίζοντας. Τέλεον γὰρ ἐξέλασας τοὺς τὸ 30
ὁμοούσιον φρονούντας τῶν ἐκκλησιῶν σχεδὸν τῶν^α
ἀνατολικῶν πόλεων, οὐκ ἤρκειτο τούτῳ, ἀλλὰ καὶ
3 διαφόροις κολαστηρίοις ὑπέβαλλεν. Ἀπόλλυεν δὲ
πολλῶ πλείους τῶν πρότερον, διαφόροις μὲν θανάτοις
παραδιδούς, ἐξαιρέτως δὲ τῷ ποταμῷ.

ΚΕΦ. ΙΗ.

233

Περὶ τῶν ἐν Ἐδέσῃ γενομένων, τῆς τε τοῦ ὑπάρχον ὕβρεως, καὶ περὶ τῆς
τῶν πολιτῶν πίστεως καὶ^α παρρησίας, καὶ τῆς θεοφιλούς γυναικός.

- 1 Λεκτέον δὲ οἷα καὶ ἐν Ἐδέσῃ τῆς Μεσοποταμίας 5

ἧ ὅτι καὶ ἐν ἀντιοχείᾳ γενόμενος τῶν: *repe omnium civitatum E-*
ἀνήρει οὐάλης τοὺς τὸ ὁμοούσιον. *riphan. H. T. vii. 31.*

Μ.

[†] Τὰ ἐν ἐδέσῃ γεγόμενα. Μ.

[‡] τῆς Συρίας C.

^α τε καὶ F.

^β Supplendum σχεδὸν πασῶν

CAPUT XVII.

*Quomodo imperator dum Antiochiæ versaretur, homousianos
persecutus fuerit.*

Verum imperator Valens mala quæ ex fame oriebantur parvi-
pendens, Antiochiam pervenit. Ibi dum moratur, eos qui Arianam
opinionem aversabantur, hostiliter vexavit. Nam cum homou-
sianos per universas fere orientis provincias ecclesiis expulisset, ea
re minime contentus, variis insuper suppliciis eos affecit: multo-
que tunc plures quam antea e medio sustulit, tum aliis mortis
generibus, tum præcipue in fluvio eos necando.

CAPUT XVIII.

*De his quæ Edessæ facta sunt, deque præfecti contumelia: et de
civium fide et constantia, et de pia quadam muliere.*

Sed ea quæ Edessæ in Mesopotamia facta sunt, nefas arbitror

ἐγένετο. Ἐν δὲ² τῆδε τῇ πόλει Θωμᾶ τοῦ Ἀποστόλου μαρτύριον ἐστὶ λαμπρὸν καὶ περιφανές, συνεχεῖς τε ἐν αὐτῷ συναΐξεις ἐπιτελοῦνται διὰ τὴν τοῦ τόπου ἀγιότητα. Τοῦτο ἱστορήσαι ὁ βασιλεὺς Οὐάλης θελήσας, καὶ μαθὼν πᾶν τῆς αὐτοῦ ἀπεχθεῖς³ αἰρέσεως¹⁰ εἶναι τῶν συνερχομένων τὸ πλήθος, λέγεται τῇ χειρὶ πλήξαι τὸν ὑπαρχον, ὅτι μὴ προῦνόησε ἐξελάσαι³ κακείβην αὐτούς. Ὡς² δὲ ὁ ὑπαρχος περιβρισηθεὶς ἔτοιμος ἦν ἄκων ὑπουργεῖν τῇ βασιλέως ὀργῇ, οὐ¹⁵ γὰρ ἐβούλετο τοσοῦτων ἀνδρῶν φόνον ἐργάζεσθαι, λαθραίως δηλοῖ, ὅπως ἂν μηδεὶς ἐν τῷ μαρτυρίῳ⁴ καταληφθῇ. Ἀλλὰ προσεῖχεν οὐδεὶς οὐδὲ τῇ συμβουλῇ οὐδὲ τῇ ἀπειλῇ πάντες γὰρ τῇ ἐξῆς εἰς τὸν⁵ εὐκτῆριον τόπον συνέρρεον. Ὡς δὲ ὁ ὑπαρχος σὺν²⁰ χειρὶ πολλῶν στρατιωτῶν ἐπὶ τὸ μαρτύριον ἔσπευδεν, ἐκπληρώσων τὴν τοῦ βασιλέως ὀργήν, γυνή⁶ τις πενιχρὰ τὸ ἑαυτῆς παιδίον ἐκ χειρὸς ἔλκουσα ἐπὶ τὸ μαρτύριον ἔτρεχε, καὶ διακόπτει τὸ τάγμα τῶν δορυ-

² ἐν γὰρ τῇ πόλει τῆδε Μ.

³ ἀπεχθεῖς Μ.

² Hic quoque Titulum quasi Capitis interponit Μ., Περὶ τῆς τοῦ ἐπάρχου μοδίστου ὕβρεως, ante

ὡς δέ.

⁶ Titulum interponit Μ., Περὶ τῆς ἐν ἐδίσει πιστῆς γυναικὸς καὶ τοῦ παιδίου, ante γυνή τις.

silentio præterire. In ea urbe illustris ac splendida est basilica Thomæ Apostoli, in qua propter loci sanctitatem collectæ sine intermissione celebrantur. Hanc imperator videre cupiens, cum sciret universam convenientium multitudinem hæresim suam detestari, ipse manu sua præfectum percussisse fertur, quod illos inde etiam expellendos non curasset. Præfectus autem contumelia affectus, cum imperatoris iræ licet invitatus obsequi pararet, nec tamen tantam hominum multitudinem interficere vellet, clam illos monuit, ne quis in basilica remaneret. Sed nemo consilio ejus aut minis animum intendit. Postero enim die universi ad basilicam confluxere. Cumque præfectus cum ingenti militum numero ad basilicam properaret, quo imperatoris bilem expleret; paupercula quædam mulier parvulum filium manu trahens, contendit ad ecclesiam, agmenque eorum qui præfectum stipabant, perrumpit. Quod moleste ferens præfectus, mulierem ad se ad-

6 φορούντων τὸν ὕπαρχον. Ἀγανακτήσας δὲ ὁ ὕπαρ- 25
 χος προσάγεσθαι αὐτῷ τὴν γυναῖκα κελεύει· καὶ φησι
 πρὸς αὐτήν, ὧ ταλαίπωρον γύναιον, ποῦ τρέχεις οὕτως
 ἀκόσμως; ἡ δὲ, ἔνθα, φησὶ, καὶ οἱ ἄλλοι συντρέχουσι.
 7 Ὁ δὲ, οὐκ ἀκήκοας, ἔφη, ὅτι ὁ ὕπαρχος μέλλει πάντας
 ἀναιρεῖν οὓς ἂν εὐρίσκη^b; καὶ ἡ γυνή, ἤκουσα, ἔφη, 30
 8 καὶ διὰ τοῦτο σπεύδω, ὥστε ἐκεῖ εὐρεθῆναι^c. Καὶ
 ποῦ τοῦτο τὸ μικρὸν ἔλκεις παιδίον; φήσαντος τοῦ
 ὑπάρχου^d, ἡ γυνή φησὶν, ὥστε καὶ αὐτὸ μαρτυρίου
 9 καταξιωθῆναι. Ταῦτα ὡς ἤκουσεν ὁ ἀνὴρ, ἐτεκμή-
 ρατο τῶν συνερχομένων τὴν ἀπόνοιαν· καὶ εὐθύς 35
 παραγενόμενος πρὸς τὸν βασιλέα ἐδίδασκειν αὐτὸν,
 ὡς εἶψαν πάντες ἔτοιμοι ὑπὲρ τῆς αὐτῶν ἀποθνή-
 σκειν πίστεως· καὶ ἄλογον εἶναι εἰπὼν, τοσοῦτους ἐν
 βραχεῖ χρόνῳ ἀνελεῖν, παρέπεισε τὸν βασιλέα παύ-
 10 σασθαι τῆς ὀργῆς. Τοῦτον τὸν τρόπον Ἐδεσηνοὶ 40
 τὸ μὴ καταπολεμηθῆναι ὑπὸ τοῦ οἰκείου βασιλέως
 ἐξέφυγον^e.

^b εὐρίσκει M.

^c "Post hæc verba duas in-
 tegras lineas, quæ in edit. Ste-
 phan. deerant, supplevi ex Flor.
 et Sfort. Easdem agnoscit E-
 riphian. et Rufinus [xi. 5.]" VA-

LESIUS. Scilicet, εὐρεθῆναι.
 ταῦτα ὡς &c., habent Stephan.
 et Genev. Omissa supplent quo-
 que M. C.

^d Ita F.M.C. ἐπάρχου Vales.
^e ἔφυγον M.

duci jubet, eamque compellat his verbis. O infelix muliercula, quo tam audacter et inverecunde properas? Tum illa: Quo, inquit, etiam alii properant. At præfectus: Non audisti, inquit, cunctos qui illic reperti fuerint, a præfecto esse interimendos? Mulier, Audivi equidem, ait, atque idcirco festino ut ipsa quoque illic inveniar. Cumque præfectus dixisset: Et quo hunc parvulum trahis? respondit mulier, ut et iste martyrium subire mereatur. His auditis præfectus conjecit ex eo, quanta esset reliquorum qui eo conveniebant animi confidentia. Statimque ad imperatorem regressus, retulit illi cunctos ad mortem pro fide sua subeundam paratos esse. Simul absurdum esse dicens, tantam multitudinem momento tempore interficere, imperatoris iram compescuit. Ad hunc modum Edesseni, ne ab imperatore suo tanquam ab hoste vastarentur, effugerunt.

ΚΕΦ. ΙΘ.

234

^αΩς[†] βασιλεὺς Οὐάλης πολλοὺς ἀνείλε στοιχείον θῆτα ἔχοντας ἐν τῇ καταρχῇ τοῦ ὀνόματος, ἕκ τινος νεκρομαντείας τοῦτο φημισθήσῃς.

1 Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ δαίμων τις ἀλάστωρ 5
τῇ τοῦ βασιλέως ὀμότητι ἀπεχρήσατο· ἀνέπεισε
γάρ τινας περιεργαζομένους, τίς μετὰ Οὐάλεντα βασι-
2 λέυσειεν, νεκρομαντείαν^β ποιήσασθαι. Οἰστίσι μα-
γικῇ τινὶ μαγγανείᾳ χρωμένοις ἀνεῖλεν ὁ δαίμων οὐ 10
φανερὰ, ἀλλὰ συνήθως λοξά· δείξας τέσσαρα γράμ-
ματα, θ^h καὶ εἰ καὶ ὀ καὶ δ', εἰπὼν, ἐκ τούτων ἄρχε-
σθαι τοῦνομα τοῦ μετὰ Οὐάλεντα βασιλεύσοντος,
3 εἶναι δὲ αὐτὸ^ι σύνθετον. Ἦκει δὲ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ
4 βασιλέως ἢ τῶν γενομένων φήμη. Καὶ γὰρ^κ οὐ
παρεχώρει τὸ μέλλον εἰδέναι Θεῶν, καὶ ποιεῖν ὃ ἐδόκει 15
τῷ πάντα διοικῶντι καλῶς· ἀλλὰ παρὲς τὰ τοῦ
Χριστιανισμοῦ παραγγέλματα, ὧν ζῆλον ἔχειν ἐνό-
μιζεν, πολλοὺς ἀπώλλυεν, οὓς τυραννήσειν ὑπώ-

[†] Titulum hunc omnino omit-
tit, Capita tamen distinguit, M.
Tum ὁ βασιλεὺς, et mox νεκρο-
μαντείας F.

^β νεκρομαντείαν F.

^h θῆτα, καὶ εἰ. καὶ οὐ. καὶ δέλτα. F.

ⁱ Ita C. αὐτῶ ceteri.

^κ καὶ λοιπὸν, οὐ παρεχώρει M.

CAPUT XIX.

Quomodo imp. Valens multos qui primam sui nominis litteram θ haberent, ob quamdam divinationem qua id prædictum fuerat.

Per idem tempus, pessimus quidam dæmon imperatoris abusus est crudelitate. Quosdam enim homines eo impulit, ut per magicas artes scrutarentur, quisnam post Valentem imperio esset potiturus. Qui cum magica quadam incantatione usi essent, dæmon, ut solet, non aperta, sed obliqua quædam responsa dedit: quatuor duntaxat ostensis literis, θ, ε, ο, δ, ab his incipere dicens nomen illius qui post Valentem imperaturus esset; nomenque ei compositum esse. Hujus rei fama ad principis aures pervenit. Ille vero rerum futurarum notitiam, et jus arbitriumque faciendi quidquid voluerit, Deo cuncta rite administranti neutiquam reservavit: sed spreto Christianæ religionis præceptis, quorum se studiosissimum esse arbitrabatur, plurimos interemit, quos imperium affec-

5 πτευεν. Ἀπεκτίνυντο οὖν Θεόδωροι καὶ Θεόδοτοι
καὶ Θεοδόσιοι καὶ Θεόδουλοι, καὶ ὅσοι τούτοις εἶχον 20
6 ὀνόματα παραπλήσια. Ἐν οἷς καὶ Θεοδοσίολός τις,
ἀνὴρ γενναῖος ἐκ τῶν εὐπατριδῶν τῆς Ἰσπανίας κατα-
7 γόμενος, ἀνηρέιτο. Ὑπὸ δὲ τοῦ ἐπικειμένου δέους,
πολλοὶ τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα μετετίθεσαν, ἀπαρνούμενοι
ἀ οἱ γονεῖς τεχθεῖσιν ἐπέθεσαν, ὡς κίνδυνον ἔχοντα. 25
Περὶ μὲν δὴ τούτου τσαῦτα εἰρήσθω¹.

ΚΕΦ. Κ.

Περὶ^m τῆς Ἀθανασίου τελευτῆς, καὶ Πέτρου προαγωγῆς.

1 Ἰστέον δὲ, ὅτι ἕως περιῆν Ἀθανάσιος ὁ τῆς Ἀλε-
ξανδρέων ἐπίσκοπος, ἐκ τινος Θεοῦ προνοίας ὑπερέ- 30
θετο ταραξάει τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὴν Αἴγυπτον
ὁ βασιλεὺς, πυνθανόμενος πλεῖστον εἶναι κατ' αὐτὴν
τὸ πλῆθος τῶν προσκειμένων Ἀθανασίῳ, καὶ ἐκ τού-
του ὑφορώμενος, μήποτε, γενομένης κατὰ τὴν Ἀλε- 35
ξανδρειαν στάσεως, φύσει τὸ δημῶδες ἔνθερμον ὄν
2 προσβλάβῃ τὰ δημόσια πράγματα. Ὁ δὲ Ἀθανά-

¹ ἱστορεῖσθω F. M.

ἐπίσκοπος ἐν ἀλεξανδρείᾳ τῶν ἀλ-

^m Ὅτι μόνος ἀθανάσιος ἔμεινεν λων διωχθέντων. M.

tare suspicabatur. Necabantur itaque Theodori, Theodoti, Theodosii ac Theoduli, et quotquot hujusmodi habebant nomina. Inter quos etiam Theodosiolus quidam vir fortissimus, nobili genere in Hispania oriundus, neci datus est. Itaque ob imminens periculi metum, multi tunc nomina sua immutarunt; ea quæ a parentibus acceperant, tanquam periculo obnoxia ejurantes. Sed de his hactenus.

CAPUT XX.

De obitu Athanasii, et de promotione Petri.

Sciendum porro est, quamdiu superstes fuit Athanasius Alexandrinæ urbis episcopus, imperatorem, divina id agente providentia, abstinuisse a vexatione Ægypti atque Alexandriæ; quippe qui comperisset, maximam illic hominum multitudinem Athanasio favere: atque idcirco metueret, ne orta Alexandriæ seditione, plebs quæ suoapte ingenio ferventior est, publicis rebus damnatum

σιος ἐν ὑπατεία Γρατιανοῦ τὸ δεύτερον καὶ Πρόβου, A. D. 371.
 μετὰ πολλοὺς ἐκείνους τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ἀγῶνας, τὸν τῆδε βίον κατέλειπε, τεσσαράκοντα καὶ 235
 ἕξ ἔτη σὺν πολλοῖς κινδύνοις τὴν ἐπισκοπὴν διανύ-
 σας, καταλιπὼν εἰς τὸν ἑαυτοῦ τόπον Πέτρον, ἄνδρα 5
 εὐλαβῆ καὶ ἐλλόγιμον.

ΚΕΦ. ΚΑ.

Ἦς^π Ἀθανασίου τελευτήσαντος, οἱ Ἀρειανοὶ προστάζει τοῦ βασιλέως
 Οὐάλεντος Λουκίῳ τῷ ὑπ' αὐτῶν πρότερον χειροτονηθέντι τὰς ἐν Ἀλε-
 ξανδρείᾳ παραδόντες ἐκκλησίας τὸν Πέτρον φυλακῇ παρέδοσαν. 10

1 Εὐθύς οὖν ἀνεθάρρουν οἱ ἀρειανίζοντες, τῇ τοῦ
 βασιλέως αὐχοῦντες θρησκείᾳ· καὶ μηδὲν μελλή-
 σαντες γνωρίζουσι βασιλεῖ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν τότε 15
 2 διάγοντι. Τότε δὴ καὶ Εὐζώϊος ὁ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς
 Ἀρειανῆς προεστὼς θρησκείας ἀρπάζει τὸ εὐεπιχεί-
 ρητον τοῦ καιροῦ· κατασκευάζει τε αὐτὸς κατελθεῖν
 εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν, ἐπὶ τῷ παραδοῦναι Λουκίῳ τῷ
 3 Ἀρειανῶ τὰς ἐκεῖ ἐκκλησίας. Ταῦτ' ἔδοκει καὶ βασι- 20

^π Ἀθανασίου τελευτήσαντος πέ- λοντες ἀρειανοὶ ἐνθρονίζουσι Λουκίον.
 τρος γίνεται ἐπίσκοπος. ὃν ἐκβά- M.

afferret. Porro Athanasius Gratiano iterum et Probo consulibus,
 post tot et tanta pro ecclesia certamina ex hac luce migravit,
 cum annos sex et quadraginta non sine ingentibus periculis epi-
 scopatum administrasset: successorem relinquens Petrum, virum
 religiosum ac disertum.

CAPUT XXI.

*Quomodo post mortem Athanasii, Ariani jussu Valentis imp. Lucio,
 quem prius ordinaverant, ecclesias tradiderunt, et Petrum custodie
 manciparunt.*

Confestim igitur Ariani animos resumpsere, ob imperatoris re-
 ligionem insolentia elati. Et absque mora Valenti, qui tum An-
 tiochiæ versabatur, rem significarunt. Quam occasionem oppor-
 tune sibi oblatam arripiens Euzoios, qui tum apud Antiochiam
 Arianae præerat ecclesiae, ambivit ut ipse Alexandriam mitteretur,
 quo ejus loci ecclesias Lucio Ariano traderet. Idem quoque
 visum est imperatori. Protinus itaque cum imperialibus copiis

λεί· καὶ ἡ τάχος σὺν δυνάμει βασιλικῇ παρῆν ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν· καὶ γὰρ Μάγνος ὁ ἐπὶ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν συγκατηλθεν αὐτῷ. Καὶ βασιλέως πρόσταγμα Παλλαδίῳ τῷ Ἀλεξανδρείας ἐπάρχῳ ἐγγράπτο, καὶ στρατιωτικῇ χεὶρ ὑπουργεῖν προσετέ- 25 τακτο· διὸ τὸν μὲν Πέτρον συλλαβόντες, κατάκλειστον πεποιήκασι· τοὺς δὲ ἄλλους κληρικοὺς ἄλλον ἀλλαγῆ διασπείραντες, τὸν Λούκιον ἐνθρονίζουσιν.

ΚΕΦ. ΚΒ.

236

Ἵτι πολλῶν^ο κακῶν γενομένων εἰς τὸν Λουκίου ἐνθρονισμόν, Σαβίνος ὁ Μακεδονιανὸς οὐδενὸς ἐμνημόνευσε· Πέτρος δὲ συγγράφων ἐμνήσθη, ὅς καὶ διαφυγὼν πρὸς Δάμασον τὸν Ῥώμης ἀπεσώθη· οἱ δὲ Ἀρειανοὶ καὶ 5 Λούκιος πολλὰ κακὰ τοῖς ἐν ἐρήμῳ ἁγίοις μονάζουσιν ἐπεδείξαντο.

1 Οἷα μὲν οὖν κακὰ ἐπὶ τῆς εἰσόδου Λουκίου γεγένηται, ἡ ὅσα κατὰ τῶν ἐξωθηθέντων^ρ ἐν τε δικαστηρίοις καὶ ἐκτὸς δικαστηρίων ἐπράχθη, ὅπως τε οἱ μὲν βασάνοις ποικίλαις ὑπεβλήθησαν, οἱ δὲ καὶ μετὰ 10

^ο Ὅτι πέτρος ὁ ἐπίσκοπος φυγὼν, πεποιήκε τά.
φανερὰ πᾶσιν διὰ γραμμῶν πε- P Ita F.M.C. ζῆσ θεόντων
ποηκότες ἐπ' αὐτῷ συμβεβηκότες Stephan. Genev. ἐξωθηθέντων
ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τῷ κλήρῳ καὶ (tacite) Vales.
τῷ λαῷ. M. Ubi corrigendum,

Alexandriam venit. Nam et Magnus regionum thesaurorum comes una cum illo perrexit. Et mandatum imperatoris missum est ad Palladium præfectum Ægypti, jussumque erat ut milites operam suam ac ministerium præberent. Quocirca Petrum quidem comprehensum in vincula conjecerunt: reliquis autem clericis fugatis, et hac atque illac dispersis, Lucium in episcopali sede collocarunt.

CAPUT XXII.

Quod malorum quæ in enthronismo Lucii acciderunt, Sabinus quidem scriptor Macedonianus nullam mentionem fecit: Petrus vero in epistola sua meminit. Qui ad Damasum Rom. episcopum fugiens evasit: Lucius vero et Ariani monachos in solitudine plurimis malis affecerunt.

Porro quæ mala in ingressu Lucii perpetrata sint, et quæ adversus illos qui expulsi sunt, tum in judiciis tum extra judicium sunt gesta: et quomodo alii quidem tormentis ex cruciati, alii vero

τὰς βασάνους ἐξωρίσθησαν, Σαβίνος μὲν οὐδ' ἦντινα-
 οὖν πεποίηται μνήμην· ἀρειανίζων γὰρ τὸ ἥμισυ
 2 κρύπτει τὰ τῶν φίλων ἀδικήματα. Πέτρος δέ τοι
 γράμμασιν οικείοις, ἃ μετὰ τὴν ἐκ τῶν δεσμῶν φυγὴν¹⁵
 ταῖς πανταχοῦ ἐκκλησίαις διεπέμψατο, φανερὰ τοῖς
 3 πᾶσι κατέστησεν. Οὗτος μὲν οὖν διαδράσαι τῆς
 εἰρκτῆς ἰσχύσας, πρὸς Δάμασον τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης
 ἀνέδραμε. πάλιν δὲ οἱ Ἀρειανοὶ καὶ ὀλίγοι τυγ-
 χάνοντες τῶν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐκκλησιῶν²⁰
 4 ὁμῶς ἐκράτησαν^α. Οὐ πολὺς δὲ ἐν μέσῳ χρόνος
 ἐγένετο, καὶ βασιλέως ἐκέλευε^β πρόσταγμα, τῆς τε
 Ἀλεξανδρείας καὶ πανταχόθεν τῆς Αἰγύπτου ἐλαύνε-
 5 σθαι τοὺς φρονούντας τὸ ὁμοούσιον. Ἐπετέτακτο
 δὲ καὶ ὁ ἄρχων σὺν πολλῶ πλήθει στρατιωτῶν διώ-²⁵
 κκειν πανταχόθεν ὅσους ἐκέλευσε Λούκιος. Ἐσκυλαν
 δὲ τηρικαῦτα καὶ ἐτάραξαν, καὶ δεινῶς κατεπολέμησαν
 τὰ ἐν τῇ ἐρήμῳ μοναστήρια· ἐπελθόντες γὰρ ἔνοπλοι
 γυμνοῖς ἀνδράσι καὶ οὐδὲ τὴν χεῖρα αὐτὴν ἐκτείνειν
 πρὸς πληγὴν αἰρουμένοις, οὕτως ἐλεεινῶς ἐξεπόρθησαν,³⁰

^α Hic titulum interponit M., ἀσκητῶν ἐφέισατο, ante οὐ πολὺς.
^β Ὅτι Λούκιος οὐδὲ τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἴτα F. M. C. ἐκέλευσε ceteri.

post cruciatus etiam exilio damnati sint: Sabinus quidem nul-
 latenus commemoravit. Nam cum ipse semiarianus esset, ami-
 corum suorum scelera obtexit. Petrus vero per literas suas, quas
 ex vinculis elapsus ad omnes ubique ecclesias scripsit, omnibus
 ea patefecit. Et hic quidem cum se ex carcere proripisset, ad
 Damasum Romanæ urbis episcopum contendit. Ariani vero, licet
 numero pauci, nihilominus Alexandrinas ecclesias denuo obtinue-
 runt. Nec multo post, ex imperatoris rescripto universi qui
 fidem consubstantialis profitebantur, tum ex urbe Alexandria,
 tum ex universa undique Ægypto pelli jubentur. Simul præfecto
 Ægypti mandatum est, ut militari manu ubique persequeretur eos
 quos Lucius pelli jussisset. Eodem tempore monasteria in soli-
 tudine vexata ab illis, atque exagitata et crudeliter oppugnata
 sunt. Armati enim irruentes in viros inermes, qui ne manum
 quidem extendere ad feriendum volebant, adeo atrociter eos de-

ὡς εἶναι λόγου κρείσσονα τὰ κατ' αὐτῶν πάθη γενόμενα.

ΚΕΦ. ΚΓ.

Κατάλογος^β τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἁγίων Μοναχῶν.

1 Ἐπειδὴ δὲ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ μοναστηρίων μνήμην³⁵
ἐποιησάμην, οὐδὲν κωλύει περὶ αὐτῶν βραχεία διεξε-
2 θεῖν. Τὰ ἐν Αἰγύπτῳ ἀσκητήρια ἴσως μὲν ἐκ μα-
κρῶν^ι τῶν χρόνων ἔλαβε τὴν ἀρχήν· ἐπλατύνθη
μέντοι καὶ ἐπὶ μεῖζον προέκοψεν ἐξ ἀνδρῶς θεοφιλοῦς,⁴⁰
3 φῶ ὄνομα ἦν Ἀμμούν^α. Οὗτος νέος ὦν παρητείτο τὸν
γάμον· ὡς δέ τινες τῶν προσηκόντων παρήνουν μὴ
4 καθυβρίζειν τὸν γάμον, ἀλλὰ γυναικα ἄγεσθαι, πεί-
θεται μὲν καὶ ἔρχεται ἐπὶ γάμον. Εὐθύς δὲ ἀπὸ τῆς
παστάδος παραλαβὼν τὴν παρθένον, καὶ ἀγαγὼν ἐπὶ⁴⁵
τὸν κοιτῶνα μετὰ τῆς εἰωθυίας πομπῆς, τέλος ἀνα-
χωρησάντων τῶν ἐπιτηδείων, αὐτὸς βιβλίον λαβὼν
ἀποστολικὸν, τὴν πρὸς Κορινθίους Παύλου ἐπιστολὴν
ἀνεγίνωσκε, καὶ πρὸς τὴν γαμετὴν τὰ τοῦ ἀποστόλου

^β Βίος μοναχῶν καὶ κατάλογος dem manu γρ. μακρῶν, M.
περὶ ἀμούν. M. ^α Ἀμούς Suidas c. 247.

^ι πολλῶν, et in marg. ab ea-

vastarunt, ut quæ adversus illos perpetrata sunt, omnem dicendi superent facultatem.

CAPUT XXIII.

Catalogus sanctorum monachorum qui in solitudine vixerunt.

Sed quoniam monasteriorum Ægypti mentionem fecimus, nihil vetat quominus de iisdem pauca dicamus. Monasteria quæ in Ægypto sunt, forsitan quidem ab ultima antiquitate traxerunt originem. Aucta tamen et amplificata sunt mirum in modum a viro sanctissimo, cui nomen erat Ammon. Qui cum esset adolescens, nuptias aversabatur. Sed cum nonnulli ex propinquis eum hortarentur ut uxorem duceret, nec conjugium contumeliis afficeret, paruit ille, et nuptias celebravit. Statimque cum virginem e thalamo apprehensam cum solempni pompa duxisset in cubiculum, tandem propinquis ac familiaribus digressis, ipse apostolicum librum in manus sumens, epistolam Pauli ad Corinthios legere cœpit, et quæ ille conjugatis præciperet, conjugi suæ

πρὸς τοὺς γεγαμηκότας παραγγέλματα διεξήρχετο. 5^ο
 5 Πολλὰ δὲ καὶ ἔξωθεν αὐτὸς προστιθεὶς ἐδίδασκεν, ὅσα 237
 ὁ γάμος ἔχει φορτικά, ὅπως τε ἐπώδυνος ἢ μεταξὺ
 ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συμβιώσις, καὶ οἶαι ὠδίνες τὴν
 κυφοροῦσαν ἐκδέχονται· καὶ τὰ ἐκ τῆς παιδοτροφίας
 6 προσετίθει μοχθηρά. Ἐπήγε δὲ τὰ ἐκ τῆς ἀγνείας 5
 χρηστὰ, καὶ ὅπως ὁ καθαρὸς βίος ἐστὶν ἐλεύθερος
 καὶ ἀμόλυντος καὶ παντὸς ῥύπου ἐκτός· καὶ ὅτι ἡ
 7 παρθενία παρὰ Θεὸν εἶναι ποιεῖ. Ταῦτα καὶ πολλὰ
 τοιαῦτα πρὸς τὴν γαμετὴν παρθένον οὖσαν διεξελθὼν^ν,
 πείθει αὐτὴν σὺν αὐτῷ πρὸ τοῦ συνελθεῖν ἀποτάξα-
 8 σθαι τῷ βίῳ τῷ κοσμικῷ. Καὶ ταύτας ἄμφω τὰς 10
 συνθήκας θέμενοι, ἐπὶ τὸ ὄρος τῆς καλουμένης Νιτριάς
 χωροῦσιν· ἐκεῖ τε βραχὺν χρόνον καλύβη διάγοντες
 ἀσκητήριον εἶχον κοινόν, οὐκ ἔχοντες διάκρισιν θη-
 λείας τε καὶ ἄρρενος· ἀλλὰ ὄντες ἐν, κατὰ τὸν ἀπό-
 9 στολον, ἐν Χριστῷ. Οὐ πολλοῦ δὲ παραδραμόντος 15
 καιροῦ, ἡ νεόνυμφος καὶ ἀμόλυντος τοιάδε πρὸς τὸν
 10 Ἀμμοῦν ἔλεξεν. Οὐ πρότερον, ἔφη, ἀσκουντί σοι σω-

^ν Ita F. M. C. Stephan. Genev. Valesius, quem secutus est Reading. *διελθὼν*, inconsulto (ut videtur) ing.

exponere. Multa præterea ipse aliunde adjicente, docet quanta conjugium habeat incommoda, quantisque molestiis plenus sit viri ac mulieris convictus: quam acerbi dolores mulierem gravidam excipiant: addens etiam molestias quæ ex liberorum educatione nasci solent. Tunc vicissim castitatis commoda cœpit recensere: quam libera sit vita pura, quam incorrupta et ab omni labe vacua: et quod virginitas homines Deo proximos faciat. Hæc et alia ejusmodi plurima apud uxorem suam virginem locutus, persuasit illi, ut simul ambo antequam congregarentur, sæcularem vitam abjicerent. Cum hæc inter se pacti essent, ad montem qui Nitriæ dicitur, se conferunt. Ibi in tugurio degentes, ad modicum tempus communi usi sunt monasterio, sine ullo virilis ac muliebris sexus discrimine, cum unum essent in Christo, sicut ait apostolus. Non longo post tempore, novicia et incorrupta virgo Ammonem sic allocuta est. Te qui castitatem con-

- φροσύνην, ὀρῶν ἐν τοσούτῳ^ν οἰκήματι θήλειαν· διὸ εἰ δοκεῖ, ἕκαστος ἰδίᾳ τὴν ἄσκησιν ποιησώμεθα.
- 11 Αὐται πάλιν αἱ συνθήκαι ἤρεσκον ἀμφοτέροις· καὶ 20
χωρισθέντες ἀπ' ἀλλήλων οὕτως τὸ λοιπὸν τοῦ βίου διήνυσαν, ἀπεχόμενοι οἴνου τε καὶ ἐλαίου, μόνον τε ξηρὸν ἄρτον, καὶ αὐτὸν ποτὲ μὲν ὑπὲρ μίαν ἡμέραν, ποτὲ δὲ ὑπὲρ δύο, ἔστι δὲ καὶ ὑπὲρ πλείους ἐσθίοντες.
- 12 Τούτου τοῦ Ἀμμοῦν τὴν ψυχὴν μετὰ θάνατον ἀνα- 25
λαμβανομένην ὑπὸ Ἀγγέλων ὁ κατ' αὐτὸν βιώσας Ἀντώνιος ἐθεάσατο, ὡς φησιν ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ὁ
- 13 τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος. Ἐξήλωσαν οὖν τὸν βίον τοῦ Ἀμμοῦν πάνυ πολλοί· καὶ κατὰ μέρος ἐπληρώθη τὸ τῆς Νιτρίας ὄρος, καὶ τὸ τῆς 30
- 14 Σκίτεως, ἐκ τοῦ πλήθους τῶν μοναχῶν. Ὡν πάντων τὸν βίον συγγράφειν ἰδίας ἔργον ἐστὶν ὑποθέσεως· ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν αὐτοῖς ἄνδρες θεοφιλεῖς καὶ ἐν τῇ ἄσκήσει διαπρέψαντες καὶ ἀποστολικὸν βίον βιώ- 35
σαντες, χρειώδη τέ τινα καὶ ἄξια τοῦ ἀπομνημονεύ-
εσθαι ἐποίησάν τε καὶ ἔλεξαν, χρήσιμον οἶμαι ἐκ

^ν ἐν τῷ σφ. οἰκ. coniecit Vales.

sectaris, non decet in tam arcto domicilio mulierem intueri. Quamobrem, si placet, uterque nostrum separatim exercitationes nostras peragamus. Id quoque pactum ex æquo placuit ambobus. Sejuncti igitur a se invicem, reliquum vitæ tempus ita transegere, a vino quidem et oleo abstinentes: solo autem pane, interdum post diem integrum, interdum post biduum, post plures nonnumquam dies vescentes. Hujus Ammonis animam post obitum ab angelis susceptam Antonius, qui iisdem vivebat temporibus, vidit, sicut in ejus vita narrat Athanasius Alexandrinus episcopus. Multi porro hujus Ammonis vitam imitati sunt: et montes Nitriæ atque Scetis paulatim monachorum multitudine sunt repleti: quorum omnium vitas conscribere, peculiaris argumenti opus foret. Verum quoniam inter illos quidam Deo accepti, et in monastica disciplina illustres præ ceteris exstiterunt, qui et vitam apostolicam duxerunt, et utilia quædam ac memoratu digna tum

πολλῶν ὀλίγα ἐγκαταμίξαι τῇ ἱστορίᾳ πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων.

- 15 Λέγεται τοίνυν Ἀμμούν οὗτος γυμνὸν ἑαυτὸν μὴ
 ἑωρακεῖναι ποτέ λέγων ἀπρεπὲς εἶναι^x τῷ μοναχῷ, καὶ
 16 τὸ ἑαυτοῦ σῶμα γυμνὸν θεωρεῖν. Καί ποτε διαβῆναι⁴⁰
 ποταμὸν βουλόμενος ὤκνει ἀποδύσασθαι· ἠῤῥατό τε
 τῷ Θεῷ, γενέσθαι αὐτῷ τὴν διάβασιν μὴ ἐγκοπτομένῃ
 τὴν πρόβεισιν· καὶ Ἄγγελος μετέθηκεν αὐτὸν εἰς τὸ 238
 17 πέραν τοῦ ποταμοῦ. Δίδυμος ἄλλος· οὗτος μοναχὸς
 ἐνενήκοντα ἔτη βιοῦς οὐδενὶ ἀνθρώπων^γ συνέμεινεν
 18 ἄχρι τῆς τελευτῆς. Ἀρσήμιος^z ἄλλος τοὺς τῶν^a
 νέων πταίσαντας οὐκ ἀφώριζεν, ἀλλὰ τοὺς προκό-
 ψαντας· λέγων ὅτι ὁ νέος ἀφορισθεὶς καταφρονητὴς
 γίνεται, ὁ δὲ προκόψας τῆς ἐκ τοῦ ἀφορισμοῦ ὀδύνης
 19 ταχεῖαν λαμβάνει τὴν αἴσθησιν. Πίωρ περιπατῶν
 ἦσθιεν· πυθόμενου δέ τινος, διὰ τί οὕτως ἐσθίεις^b· οὐ
 βούλομαι, ἔφη, ὡς ἔργῳ τῷ βρώματι χρῆσασθαι,¹⁰

^x εἶναι om M. Tum τῷ μοναχῷ *Arsenius* Epiphan. Hist. Trip.
 F. M. τῷ om. editt. viii. 1.

^γ Ita F. M. ἀνθρώπων editt.

^a τοὺς νεοὺς F. M.

^z Ἀρσήσιος F. Ὀρσήσιος M.

^b Ita F. M. ἐσθίεις editt.

gesserunt, tum etiam dixerunt; operæ pretium duxi, pauca ex multis huic historiæ nostræ inserere, ad legentium utilitatem.

Aiunt igitur hunc Ammonem nunquam seipsum vidisse nudum; solitumque dicere, turpe esse monacho vel suum ipsius corpus nudum spectare. Cumque aliquando fluvium trajicere vellet, pigeretque eum vestes exuere, Deum precatus est, ut ipsi absque ulla propositi sui jactura transitus concederetur. Statimque ab angelo ad ulteriorem fluvii ripam translatus est. Alius quidam monachus Didymus nomine, licet nonaginta annos vixerit, usque ad obitum tamen nullius hominis contubernio est usus. Alius item nomine Arsenius juniores monachos qui deliquerant, a comunione minime separabat, sed eos qui provecta essent ætate. Dicebat enim juvenem qui excommunicatur, contumacem fieri: senioem vero cito excommunicationis dolorem sentire. Pior ambulans cibum sumebat. Interrogatus autem quam ob causam ita comederet: Nolo, inquit, ad cibum, tanquam ad opus aliquod

²⁰ ἀλλ' ὡς παρέργω. Πρὸς ἄλλον δὲ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐρωτήσαντα ἀπεκρίνατο· ἵνα μηδὲ ἐν τῷ ἐσθίειν,
²¹ φησὶν, ἡδονῆς σωματικῆς αισθάνοιτο ἢ ψυχῆ. Ἰσίδωρος ἔλεγε τεσσαρακοστὸν ἔτος ἔχειν, ἀφ' οὗ αισθάνεσθαι μὲν τῆς κατὰ διάνοιαν ἁμαρτίας, μηδέ ποτε ¹⁵
²² δὲ συγκατατίθεσθαι μήτε ἐπιθυμία μήτε θυμῷ. Παμβῶς^c δὲ ἀγράμματος ὦν προσῆλθέ τιμι ἐπὶ τῷ διδασχθῆναι ψαλμὸν· ἀκούσας δὲ τὸν πρῶτον στίχον τοῦ λῆ ψαλμοῦ τοῦ λέγοντος, Εἶπα φυλάξω τὰς ὁδοὺς μου, τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν με ἐν γλώσση μου, δευτέρου ²⁰
ἀκοῦσαι μὴ ἀνεχόμενος ἀνεχώρησεν· ἀρκεῖσθαι φήσας τούτῳ τῷ ἐνὶ στίχῳ, εἰν δυνηθῶ ἔργω αὐτὸν
²³ ἐκμαθεῖν. Ἐγκαλέσαντος δὲ τοῦ παραδεδωκότος τὸν στίχον, διὰ τί ἐξαμηνιαίου παραδραμόντος χρόνου μὴ ἐωράκει αὐτὸν, ἀπεκρίνατο, ὅτι τοῦ ψαλμοῦ τὸν ²⁵
²⁴ στίχον οὐπω τῷ ἔργῳ ἐξέμαθον. Μετὰ ταῦτα δὲ πολλοὺς ἐπιβιῶνς χρόνους, πρὸς τινα τῶν γνωρίμων ἐρωτήσαντα εἰ τὸν στίχον ἐξέμαθεν, ἐν ὄλοις, ἔφη, ἐνεα-
²⁵ καίδεκα ἔτεσι μόλις αὐτὸν πράττειν ἐξέμαθον. *Ο

^c Παμβῶς hic et infra M. Pambō Eriphan.

serium, sed tanquam ad rem supervacua obiter accedere. Alteri vero de eadem re sciscitanti respondit: Ne vel inter vescendum corporea voluptate animus afficiatur. Isidorus dicebat, quadagesimum jam annum esse, ex quo peccatum in animo sentiret, se tamen nec cupiditati nec iracundiæ unquam consensisse. Pambos cum expertus esset literarum, accessit ad quemdam ut psalmum disceret. Sed cum primum versum audisset octavi ac tricesimi psalmi, qui sic habet: Dixi, custodiam vias meas, ne delinquam in lingua mea: sequentem audire nolens abscessit: unum hunc versum sufficere sibi dicens, modo illum perfecte ediscere, et opere ipso adimplere posset. Cumque is qui versum discendum traderat, eum reprehenderet, quod per sex continuos menses ad ipsum non venisset, respondit se versum psalmi nondum opere ipso didicisse. Multis deinde post annis interrogatus a quodam ex familiaribus, num versum illum didicisset: Integris, inquit, novem ac decem annis opere eum explere vix didici. Idem cum quidam ad pauperum alimoniam aurum ipsi dedisset, dixissetque:

αὐτὸς, δεδωκότος^d τινὸς χρυσίον εἰς διατροφήν τῶν³⁰
 πτωχῶν καὶ εἰπόντος, ἀρίθμησον ὃ δέδωκα^e, ἔφη,
 26 ἀριθμοῦ οὐ χρήζειν, ἀλλ' ὑγιούς^f διαθέσεως. Οὗτος ὁ
 Παμβῶς, Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου παρακαλέσαντος,
 27 κατῆλθεν ἐκ τῆς ἐρήμου εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ἰδὼν³⁵
 δὲ ἐκεῖ γυναῖκα θεατρικὴν, σύνδακρυς ἐγένετο· τῶν δὲ
 παρόντων πυθομένων διὰ τί ἐδάκρυσε, δύο^g, ἔφη, ἐκί-
 νησεν· ἓν μὲν ἡ ἐκείνης ἀπώλεια· ἕτερον δὲ, ὅτι ἐγὼ
 οὐ τηλικαύτην ἔχω σπουδὴν πρὸς τὸ ἀρέσαι τῷ Θεῷ,
 28 ὅσην^h αὕτη ἵνα ἀρέσῃ ἀνθρώποις αἰσχροῖς. Ἄλλος⁴⁰
 δέ τις ἔλεγεν, ὅτι ὁ μοναχὸς εἰ μὴ ἐργάζοιτο, ἐπίσης
 29 τῷ πλεονέκτη κρίνεται. Πιτηροῦςⁱ, πολλά τινα^k
 φυσικὰ θεωρήματα ἠπίστατο^l· καὶ συνεχῶς ἄλλοτε
 ἄλλα πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἔλεγεν· καθ' ἕκαστον
 30 δὲ τῶν θεωρημάτων ἠύχето. Ἐγένοντο δὲ ἐν τοῖς μο-⁴⁵
 ναχοῖς κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον δύο ἄνδρες θεοφιλεῖς

^d αὐτῷ marg. ab eadem manu
 M.

^e δέδωκα σοι M.

^f ἡγιούς perperam C.

^g Ita F. M. C. quod et conje-
 cerat Valesius, δύο μὲν, ἔφη ce-
 teri.

^h Ita F. M. C. ὅσον editt.

ⁱ Ita C. Πιτηροῦς F. Πιτηροῦν
 M. Πιτηροῦς editt. Piterius Epi-
 phan.

^k τινα om. F. M.

^l ἐπίστατο F.

Numera quod dedi: Nihil, inquit, opus est numero, sed recto animi affectu. Idem Pambos rogante Athanasio episcopo, ex solitudine venit Alexandriam. Cumque ibi scenicam mulierem conspicuatus esset, illacrymatus est. Tum vero sciscitantibus qui aderant, quamobrem flevisset: Duæ res, inquit, me commoverunt. Prima est mulieris hujus exitium: Altera, quod tantum ipse studii ac diligentiae non adhibeo ut Deo placeam, quantum adhibet illa ut obscœnis hominibus placere possit. Alius quidam dixit, monachum qui opus non faceret, non secus ac alieni cupidum, judicatum iri. Piterus eximia quadam rerum naturalium cognitione erat instructus, et nova subinde naturalis philosophiæ theorematum ipsum adeuntibus exponebat. In singulis autem expositionibus Deum orabat. Porro inter monachos qui eo tempore vixerunt, duo fuere sanctissimi eodem nomine nuncupati: uterque

ὁμώνυμοι ἑαυτοῖς· ἑκατέρω γὰρ αὐτῶν^m ὄνομα ἦν
 31 Μακάριος. Ὡν ὁ μὲν ἐκ τῆς ἄνω Αἰγύπτου ἦν, ὁ δὲ
 ἐκ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως· ἀμφότεροι δὲ πολλῶν
 ἔνεκεν γεγόνασιⁿ περιβόητοι, δι' ἄσκησιν, διὰ βίον, 50
 32 διὰ τὰ ἐν χερσὶν αὐτῶν γενόμενα θαύματα°. Ὁ μὲν
 οὖν Αἰγύπτιος Μακάριος τοσαύτας θεραπείας ποιη- 239
 σάμενος^p, καὶ τοσοῦτους τῶν δαιμονίωντων ἐξήλασε
 δαίμονας, ὡς ἰδίας δεῖσθαι συγγραφῆς, ὧν χάριτι
 Θεοῦ διεπράξατο· ἦν δὲ μετὰ τοῦ εὐλαβοῦς πρὸς τοὺς 5
 33 ἐντυγχάνοντας αὐστηρός. Ὁ δὲ Ἀλεξανδρεὺς Μακά-
 ριος, κατὰ πάντα παραπλήσιος ὧν τῷ Αἰγυπτίῳ, ἐν
 τούτῳ διήλλασσεν, ὅτι πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας
 ἱλαρὸς τε ἦν, καὶ τῷ χαριεντίζεσθαι τοὺς νέους ἤγεν
 34 πρὸς ἄσκησιν. Τούτων Εὐάγριος γενόμενος μαθητῆς¹⁰
 τὴν δι' ἔργων φιλοσοφίαν ἐκτήσατο, πρότερον λόγῳ
 μόνῳ φιλόσοφος ὢν· ὃς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει
 ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ^q εἰς τὴν τοῦ διακόνου

^m Ita M. αὐτῶ ceteri. "Scribendum est αὐτῶν. In Reg. cod., quo usus est Stephanus, αὐτῶ." VALESIIUS.

ⁿ Ita F. M. C. ἐγένοντο editt.

^o μαθήματα Suidas 2377.

^p ἔποίησε e correct. ab ead. manu M.

^q Γρηγ. τοῦ θεολόγου Suidas.

enim Macarius dicebatur. Quorum alter ex superiore Ægypto, alter ex urbe Alexandria erat oriundus. Ceterum ambo præ ceteris illustres fuerunt; tum propter abstinenciam, tum ob mores et conversationem, tum ob miracula quæ per eorum manus perpetrabantur. Ægyptius quidem Macarius tot sanavit ægros, tot obsessos a dæmonibus liberavit, ut quæ per gratiam Dei gessit, separatam opus desiderent. Erat porro reverendus pariter ac severus erga illos qui ipsum adibant. Macarius vero Alexandrinus, cum usquequaque similis esset Ægyptio, in hoc uno discrepabat, quod hilaris esset erga eos qui ad ipsum accesserant, et urbanitate quadam juniores ad disciplinam monasticam alliceret. Horum discipulus Evagrius, cum antea verbis solum philosophatus esset, ab iis opere ipso philosophari didicit. Qui primum a Gregorio Nazianzeno Constantinopoli diaconus ordinatus, postmodum una cum illo in Ægyptum profectus est: ibi-

προχειρισθεὶς τάξιν, εἶτα ἅμα αὐτῷ εἰς τὴν Αἴγυπτον
κατελθὼν, καὶ τοῖς προλεχθεῖσιν ἐντυχῶν ἀνδράσι, τὸν 15
35 ἐκείνων βίον ἐξήλωσε. Καὶ τοσαῦτα τεράστια ἐν ταῖς
χερσὶν αὐτοῦ γέγονεν, ὅσα καὶ ἐν ταῖς τῶν αὐτοῦ
36 καθηγητῶν. Τούτῳ καὶ βιβλία ἄγαν σπουδαῖα συγγέ-
γραπται· ὧν τὸ μὲν, Μοναχὸς[†], ἡ περὶ πρακτικῆς,
ἐπιγέγραπται· τὸ δὲ, Γνωστικὸς, ἡ πρὸς[‡] τὸν καταξίω- 20
37 θέντα γνώσεως, κεφάλαια δὲ αὐτοῦ πεντήκοντα[‡]. Τὸ
δὲ, Ἀντιρρητικὸς ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν πρὸς τοὺς
πειράζοντας δαίμονας, ἐν ὀκτῶ διηρημένον[‡] μέρεσι
38 κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀκτῶ λογισμῶν. Καὶ ἑξακόσια
προγνωστικὰ προβλήματα[‡]· ἔτι μὴν καὶ στιχηρὰ 25
δύο, ἐν πρὸς τοὺς ἐν τοῖς κοινοβίοις ἢ ἐν συνοδίαις
μοναχοῦς, καὶ ἐν πρὸς τὴν παρθένον· ἃ τινα ὅπως
39 ἐστὶ θαυμαστὰ, οἱ ἐντυχάνοντες εἰσονται. Εὐκαιρον
δὲ, ὡς ἡγοῦμαι, μικρὰ τῶν αὐτῷ μνημονευθέντων περὶ

† “ Epiphan. legerat μοναχικός: sic, Quorum unus quidem μοναχικός inscribitur. Niceph. xi. 42. vulg. lect. confirmat.” VALESIIUS. At vero, unus quidem Monachus titulatur, scripsit Epiphanius, secundum editionem Benedictinam Cassiodori.

[‡] πρὸς om. F. M. Steph. Genev.

περὶ τῶν καταξιωθέντων, et mox αντιρρητικόν, Suidas. περὶ τοῦ καταξιωθέντος Niceph. xi. 42. Secundum quod quispiam cognitione fit dignus Epiphan. πρὸς inservit Valesius.

[†] αὐτοῦ N. F. M.

[‡] διηρημένος F. M.

[‡] προβλήματα F.

que cum supra memoratis viris congressus, eorum vivendi genus æmulatus est. Nec pauciora aut minora miracula ab illo, quam ab ejus præceptoribus sunt edita. Hic libros conscripsit valde utiles: quorum unus Monachus inscribitur, seu de virtute activa: alter Gnosticus, vel ad eum qui scientiam consequi meruit. Hic liber in quinquaginta distributus est capita. Tertius Antirrheticus inscribitur, ex divinis scripturis collectus contra dæmones tentatores: et in octo partes divisus, juxta numerum octo cogitationum. Scripsit præterea gnostica problemata sexcenta. Denique duos carminum libros: alterum ad monachos qui in cœnobiiis seu congregationibus degunt: alterum ad virginem. Qui quidem quam eximii sint et admiratione digni, quisquis eos legerit, facile cognoscet. Non alienum autem fuerit, ut opinor,

τῶν μοναχῶν τούτοις συνάψαι· φησὶ γὰρ κατὰ 30
λέξιν τάδε.

- 40 Ἀναγκαῖον καὶ τὰς ὁδοὺς τῶν προοδουσάντων μοναχῶν
ὀρθῶς διερωτᾶν, καὶ πρὸς αὐτὰς κατορθοῦσθαι· πολλὰ
γὰρ ἐστὶν ὑπ' αὐτῶν ῥηθέντα τε καὶπραχθέντα καλῶς.
41 Ἐν οἷς καὶ τοῦτο τις ἔφησεν, ὅτι τὴν ξηροτέραν καὶ μὴ^γ 35
ἀνώμαλον διαίταν ἀγάπη συζευχθεῖσαν θάττον διάγειν²
42 τὸν μοναχὸν εἰς τὸν τῆς ἀπαθείας λιμένα. Ὁ δὲ αὐτὸς
ταρασσόμενόν τινα νύκτωρ τῶν ἀδελφῶν τῶν φασμάτων
ἀπήλλαξεν, ἀσθενούσι μετὰ νηστείας ὑπηρετῆσαι προσ- 40
43 τάξας· οὐδενὶ γὰρ οὕτως, ἐρωτηθεὶς ἔφησεν, ὡς ἐλέγ τα
τοιαῦτα κατασβέννυται πάθη. Τῷ δικαίῳ Ἀντωνίῳ προσ-
ἤλθεν τις τῶν τότε σοφῶν, καὶ, πῶς διακαρτερεῖς, εἶπεν, 240
44 ὦ πάτερ, τῆς ἐκ τῶν βιβλίων παραμυθίας ἐστερημένος; Τὸ
ἐμὸν βιβλίον, ἔφη ὁ Ἀντώνιος, ὃ φιλόσοφε, ἢ φύσις τῶν
γεγονότων ἐστὶ, καὶ πάρεστιν, ὅτε βούλομαι, τοὺς λόγους 5
45 ἀναγινώσκειν τοὺς τοῦ Θεοῦ. Ἡρώτησέ με τὸ σκεῦος τῆς
ἐκλογῆς, ὁ Αἰγύπτιος γέρον Μακάριος, τί δὴ ποτε μνη-
σικακοῦντες μὲν τοῖς ἀνθρώποις τὴν μνημονευτικὴν δυνάμιν
τῆς ψυχῆς ἀφανίζομεν· δαίμοσι δὲ μνησικακοῦντες ἀβλα- 10

γ μὴ om. Suidas.

² ἀπάγειν M. Niceph. xi. 43.

ex iis quæ ab illo de monachis commemorantur, pauca quædam superioribus attexere. Sic enim ille dicit ad verbum.

Necessarium etiam est monachorum qui ante nos recte ambula-
verunt vias inquirere, et ad earum exemplar nos corrigere. Multa
enim ab illis sunt et dicta et facta præclare. Cujusmodi illud est
quod quidam eorum dicere solebat, aridiorem et æquabilem victum
cum charitate conjunctum, monachum brevi perducturum esse ad
portum ab omni perturbatione animi vacuum. Idem cum quem-
dam fratrem nocturnis visis perturbari solitum videret, eum libe-
ravit, præcipiens ut ægrotantibus jejunos ministraret. Et interro-
gatus cur id præciperet: Nulla re, inquit, hujusmodi perturba-
tiones facilius exstinguuntur quam misericordia. Ad justum Anto-
nium quidam ejus temporis philosophus accedens: Quomodo, inquit,
pater, potes vivere, librorum solatio destitutus? Cui ille: Meus,
ait, liber, o philosophe, est natura rerum: quæ quidem præsto
est, quoties Dei verba legere voluero. Ægyptius senex Macarius,
vas illud electum, interrogavit me quam ob causam acceptarum
quidem ab hominibus injuriarum reminiscendo, memoriæ vim ac

46 βεῖς διαμένομεν. Κάμου πρὸς τὴν ἀπόκρισιν ἀπορήσαντος,
καὶ παρακαλοῦντος τὸν λόγον μαθεῖν· διότι, φησὶν ἐκεῖνος,
τὸ μὲν πρότερον πάθος παρὰ φύσιν, τὸ δὲ δεύτερον κατὰ
47 φύσιν ἐστὶ τοῦ θυμοῦ. Παρέβαλλον^a κατ' αὐτὴν τὴν στα-
θηρὰν^b μεσημβριαν τῶν ἀγίῳ πατρὶ Μακαρίῳ, καὶ λίαν 15
48 ὑπὸ τῆς δίψης φλεγόμενος, ἤτουν ὕδωρ πιεῖν. Ὁ δὲ φησὶν,
ἀρκέσθητι τῇ σκιᾷ· πολλοὶ γὰρ ὁδοιποροῦντες νῦν, ἢ καὶ
49 πλείοντες, καὶ ταύτης ἐστέρηνται. Εἶτα λόγους μου πρὸς
αὐτὸν περὶ ἐγκρατείας γυμνάζοντος, θάρσει, φησὶν, ὃ 20
τέκνον· ἐν ὄλοις εἴκοσιν ἔτεσιν^c, οὔτε ἄρτου οὔτε ὕδατος
50 οὔτε ὕπνου κόρον εἴληφα. Τὸν μὲν γὰρ ἄρτον μου ἤσθιον
σταθμῶ· τὸ δὲ ὕδωρ ἔπινον μέτρῳ· τοῖς τοίχοις δὲ ἐμαυ-
τὸν παρανακλίνων μικρὸν τι τοῦ ὕπνου μέρος^d ἀφήρπαζον.
51 Ἐμνηύθη τινὶ τῶν μοναχῶν θάνατος τοῦ πατρός· ὁ δὲ 25
πρὸς τὸν ἀπαγγεῖλαντα, παῦσαι, φησὶ, βλασφημῶν· ὁ
52 γὰρ ἐμὸς πατὴρ ἀθάνατός ἐστιν. Ἐκέκτητό τις τῶν
ἀδελφῶν εὐαγγέλιον μόνον· καὶ τοῦτο πωλήσας, ἔδωκεν
εἰς τροφήν τοῖς πεινώσιν, ἄξιον μνήμης ἐπιφθεγξάμενος

^a παρέβαλον F. M.

^b σταθερὰν C. Niceph.

^c Vocem ἔτεσιν casu omisit

Reading.

^d Ita Valesius e F. et Niceph.

xi. 43. μέρος Stephan. Genév.

facultatem in animo corrumpamus: acceptas vero a dæmonibus injurias memoriæ commendantes, illæsi maneamus. Cumque ego hæsissem ignarus quid respondendum esset, petissemque ab illo, ut ipse mihi ejus rei causam exponeret: Quia, inquit, prior quidem affectio animi contra naturam est, posterior vero secundum naturam. Accessi aliquando ad sanctissimum patrem Macarium, cum ferret meridies, et siti vehementer oppressus, aquam petii ad bibendum. At ille: Umbra, inquit, contentus esto. Multi enim qui nunc iter faciunt aut navigant, hujus carent solatio. Deinde disputanti mihi et conferenti cum illo de abstinentia: Confide, ait, o fili. Viginti totos annos nec pane nec aqua nec somno usus sum ad satietatem. Nam panem quidem meum certo pondere semper comedi: aquam vero cum mensura bibi: somni denique exiguam partem suffuratus sum, ad parietem me inclinando. Cuidam monacho mors patris sui nuntiata est. At ille nuntianti dixit: Noli impie loqui: pater enim meus immortalis est. Quidam ex fratribus nihil præter unum evangeliorum codicem possidebat. Hunc cum vendidisset, pecuniam ad alendos

53 ῥῆμα· αὐτὸν γάρ, φησι, τὸν λόγον πεπώληκα τὸν λέ- 30
γοντα, Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς.
54 Ἔστι δέ τις περὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν νῆσος κατ' αὐτὸ τὸ
βόρειον πέραν τῆς λίμνης κειμένη τῆς καλουμένης Μαρίας·
προσοικεῖ δὲ αὐτῇ μοναχὸς τῆς παρεμβολῆς τῶν γνω- 35
55 στικῶν ὁ δοκιμώτατος. Ὅστις ἀπεφήνατο πάντα τὰ πρατ-
τόμενα ὑπὸ τῶν μοναχῶν πράττεσθαι δι' αἰτίας πέντε,
διὰ Θεὸν, διὰ φύσιν, διὰ ἔθος, δι' ἀνάγκην, διὰ ἔργον χει-
56 ρῶν. Ὁ δὲ αὐτὸς ἔλεγε πάλιν μίαν μὲν εἶναι τῇ φύσει 40
τὴν ἀρετὴν, εἰδοποιεῖσθαι δὲ αὐτὴν ἐν ταῖς δυνάμεσι τῆς
ψυχῆς· καὶ γὰρ καὶ τὸ φῶς τὸ ἡλιακὸν ἀσχημάτιστον
μὲν, φησὶν, ἐστὶ, ταῖς δὲ δι' ὧν εἰσβάλλει θυρίσι σχημα-
57 τίζεσθαι^ε πέφυκεν. Ἄλλος δέ τις τῶν μοναχῶν, διὰ τοῦτο
περιαιρῶ τὰς ἡδονὰς, εἶπεν, ἵνα τὰς τοῦ θυμοῦ περικόψω 45
προφάσεις· οἶδα γὰρ αὐτὸν αἰεὶ μαχόμενον ὑπὲρ τῶν 241
ἡδονῶν, καὶ ἐκταράσσοντά μου τὸν νοῦν, καὶ τὴν γνώσιν
58 ἀποδιώκοντα. Ἐλεγε δέ τις τῶν γερόντων, ὅτι ἡ ἀγάπη
παραθῆκας βρωμάτων ἢ χρημάτων τηρεῖν οὐκ ἐπίσταται. 5
59 Ὁ δὲ αὐτὸς, οὐκ οἶδά, φησιν, εἰς ταῦτ' οἷς ὑπὸ δαιμόνων
ἀπατηθεῖς.

^ε ῥῆμα δι' αὐτῶν Μ. ῥῆμα· δι' αὐτὸν Niceph.

^ε συσχημα-
τίζεσθαι F. C.

pauperes erogavit, addens verba memoratu dignissima: Eum ipsum, inquit, librum vendidi qui dicit: Vende omnia quæ habes, et da pauperibus. Insula quædam est circa Alexandriam, ad borealem ejus partem ultra lacum Mareotim sita. Juxta hanc habitat monachus ex parembole, inter gnosticos probatissimus: qui cuncta quæ a monachis gererentur, ob quinque causas fieri dixit: propter Deum, propter naturam, propter consuetudinem, propter necessitatem, propter opus manuum. Idem dicere solebat, natura quidem unicam esse virtutem, sed pro animi facultatibus eam in varias species dividi. Nam et lumen solis, aiebat, figura caret; a fenestris tamen per quas intrat, figuram solet accipere. Alius quidam monachus dixisse fertur: Ideo voluptates subtrahō, ut occasiones iracundiæ præcidam. Hanc enim semper pro voluptatibus certare probe scio, et mentis meæ statum perturbare, ac scientiam expellere. Quidam ex senioribus dixit, charitatem servare non posse depositum ciborum aut pecuniæ. Idem quoque aiebat: Nunquam memini eadem in re bis me deceptum esse a dæmone.

60 Ταῦτα μὲν ὁ Εὐάγριος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ αὐτοῦ
 Πρακτικῷ κατὰ λέξιν ἀπεμνημόνευσεν· ἐν δὲ τῷ
 Γνωστικῷ αὐτοῦ τοιαῦτά φησι.

61 Τέσσαρας ἀρετὰς, καὶ τὰς θεωρίας αὐτῶν, παρὰ τοῦ 10
 δικαίου Γρηγορίου μεμαθήκαμεν^ε εἶναι· φρόνησιν καὶ ἀν-
 62 δρείαν^δ, σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην. Καὶ φρονήσεως μὲν
 ἔργον ἔλεγεν εἶναι, τὸ θεωρεῖν τὰς νοερὰς καὶ ἀγίας δυνά-
 63 μεις δίχα τῶν λόγων· τούτους γὰρ ὑπὸ τῆς σοφίας δη-
 64 λουσθαι παραδέδωκεν. Ἀνδρείας δὲ, τὸ ἐγκαρτερεῖν τοῖς 15
 ἀληθείαι^ι καὶ πολεμούμενον, καὶ μὴ ἐμβατεύειν εἰς τὰ μὴ
 65 ὄντα. Τὸ^κ δὲ παρὰ τοῦ πρώτου γεωργοῦ δέχεσθαι
 σπέρμα^ι, καὶ ἀπωθεῖσθαι τὸν ἐπισπορέα, τῆς σωφροσύνης
 65 ἴδιον ἀπεκρίνατο εἶναι. Δικαιοσύνης δὲ πάλιν, τὸ κατ' 20
 ἀξίαν ἐκάστου λόγον ἀποδιδόναι, τὰ μὲν σκοτεινῶς ἀπαγ-
 γέλλουσαν^μ, τὰ δὲ δι' αἰνιγμάτων σημαίνουσαν, τινὰ δὲ
 66 καὶ φανεροῦσαν πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀπλουστέρων. Τῆς
 ἀληθείας στῦλος^ν ὁ Καππαδόκης Βασίλειος, τὴν μὲν ἀπ'

^ε μεμαθηεν F. μεμαθήμεν cor-
 rectum in μεμαθήκαμεν M.

^δ ἀνδρίαν F. et mox ἀνδρίας.

^ι ἀθλοῖς, e correctione M.

Niceph.

^κ καὶ τὸ παρὰ M.

^ι Ita F. M. C. Niceph. σπέρ-
 ματα editt. semina Eriphan. H. T.
 viii. i.

^μ ἀπαγγέλλουσαν M.

^ν ὁ στῦλος ὁ F. M.

Hæc Evagrius in libro qui Practicus inscribitur, iisdem plane verbis commemoravit. In eo autem libro quem Gnosticum inscripsit, ita loquitur.

Quatuor virtutes earumque contemplationes esse, a justo Gregorio didicimus; prudentiam et fortitudinem, temperantiam atque justitiam. Ac prudentiæ quidem proprium esse dicebat, sanctas illas et intellectuales potestates contemplari sine ullis rationibus. Has enim a sapientia manifestari docuit. Fortitudinis autem proprium esse affirmabat, perstare in veris, tametsi quis graviter oppugnetur, nec unquam ad ea quæ non sunt deflectere. Jam vero temperantiæ id proprium esse respondit, ut a primo summoque agricola sementem accipiamus; eum vero qui superserere vult, repellamus. Justitiæ denique opus illud assignabat, pro cuiusque merito ac dignitate sermonem rebus attemperare; et alia quidem obscure enuntiare, alia per ænigmatum figuras significare, alia vero manifeste exponere ad utilitatem audientium. Veritatis columna Basilius Cappadox ajebat: Scientia quidem

ἀνθρώπων, φησὶν, ἐπισυμβαίνουσαν γνῶσιν προσεχῆς με- 25
 λήτη καὶ γυμνασία κρείσσονα ποιεῖ· τὴν δὲ ἐκ Θεοῦ χάρι-
 67 τος ἐγγυνομένην δικαιοσύνην καὶ ἀοργησία^ο καὶ ἔλεος. Καὶ
 τὴν μὲν προτέραν δυνατὸν καὶ τοὺς ἐμπαθεῖς ὑποδέξασθαι
 τῆς δὲ δευτέρας οἱ ἀπαθεῖς μόνον εἰσὶ δεκτικοί, οἱ καὶ
 παρὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς τὸ οἰκεῖον φέγγος τοῦ 30
 68 νοῦ περιλάμπον αὐτοὺς θεωροῦσι. Τῶν Αἰγυπτίων ὁ ἅγιος
 φωστὴρ Ἀθανάσιος, τὴν τράπεζαν, φησὶ, Μωϋσῆς εἰς τὸ
 βόρειον μέρος στήσαι προστάσσεται^ρ· γνωσκέτωσαν οἱ
 γνωστικοί, τίς ὁ πνέων ἐστὶ κατ' αὐτῶν, καὶ πάντα πει- 35
 69 ρασμὸν γενναίως ὑπομενέτωσαν, καὶ μετὰ προθυμίας τοὺς
 70 προσιόντας τρεφέτωσαν. Ἐλεγε δὲ ὁ τῆς Θεμουϊτῶν ἐκ-
 κλησίας ἄγγελος Σαραπίων, ὅτι ὁ νοῦς μὲν πεποκῶς⁹
 πνευματικὴν γνῶσιν τελείως καθαίρεται· ἀγάπη δὲ τὰ
 φλεγμαίνοντα μόρια τοῦ θυμοῦ θεραπεύει· πονηρὰς δὲ 40
 70 ἐπιθυμίας ἐπιρρεούσας ἴστησιν ἐγκράτεια. Τοὺς περὶ προ-
 νοίας καὶ κρίσεως κατὰ σαντὸν αἰεὶ γύμναζε λόγους, φησὶν
 ὁ μέγας καὶ γνωστικὸς διδάσκαλος Δίδυμος, καὶ τούτων
 τὰς ὕλας διὰ μνήμης φέρειν πειράθητι· ἅπαντες γὰρ 45
 71 σχεδὸν ἐν τούτοις προσπταίουσι. Καὶ τοὺς μὲν περὶ κρί-

^ο Ita F. M. Niceph. ἀοργησία
 editt.

^ρ προστάξε M. Niceph.
⁹ πεποκῶς M. Niceph.

quæ ab hominibus percipitur, assiduo usu et exercitatione perfectior evadit. Ea vero quæ per Dei gratiam infunditur, justitia, patientia et misericordia. Ac priorem quidem illam scientiam in eos etiam qui perturbationibus obnoxii sunt, cadere: posterioris vero solos capaces esse illos qui perturbatione sunt vacui: qui quidem orationis tempore, propriam lucem quæ ipsorum mentem illustrat, contemplantur. Luminare illud Ægyptiorum sanctus Athanasius: Præceptum, inquit, est Moysi, ut ad septentrionem mensam statueret. Intelligant igitur gnostici quisnam sit is qui contra illos spirat, omnemque tentationem generoso animo sustineant, et eos qui ad ipsos venerint, alacri animo pascant. Thmuitarum ecclesiæ angelus Serapio, dicebat mentem quidem spiritualis scientiæ haustu plene purgari: partes autem animæ ira effervescentes, caritate sanari: pravæ vero cupiditates quæ in animum influunt, coerceri abstinencia. Sermones de providentia et de judicio Dei, assidua meditatione tecum ipse recale, ait magnus ille doctor et spiritali scientia instructus Didymus; eorumque sermonum materias fac in memoria circumferas. Omnes enim

σεως λόγους ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν σωμάτων καὶ κατὰ τὸν κόσμον εὐρήσεις· τοὺς δὲ περὶ προνοίας ἐν τοῖς τρόποις τοῖς ἀπὸ κακίας καὶ ἀγνωσίας, ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ἢ ἐπὶ τὴν γνῶσιν ἡμᾶς ἐπανάγουσι.

50

72 Τοσαῦτα μὲν ἐκ τῶν Εὐαγρίου ἐνταῦθα παρε-

73 θέμεθα. Ἐγένετο δὲ καὶ ἄλλος ἀνὴρ θαυμασίος ἐν τοῖς μοναχοῖς, ᾧ ὄνομα Ἀμμώνιος, ὅστις οὕτως ἦν ἀπερίεργος, ὥστε ἐν τῇ Ῥώμῃ ἅμα Ἀθανασίῳ γενόμενος μὴδὲν ἐλέσθαι ἰστορηῆσαι τῶν ἔργων τῆς πόλεως, 5 μόνον δὲ ἰδεῖν τὸ Πέτρου καὶ Παύλου μαρτύριον.

74 Οὗτος ὁ Ἀμμώνιος εἰς ἐπισκοπὴν ἐλκόμενος καὶ διαφυγὼν, τὸ δεξιὸν οὖς αὐτοῦ ἐξέκοψεν, ὅπως ἂν τῷ 75 ἀσχήμῳ τοῦ σώματος τὴν χειροτονίαν ἐκφύγη. Ἐπειδὴ δὲ χρόνῳ ὕστερον καὶ Εὐάγριος ὑπὸ Θεοφίλου τοῦ 10 ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας πρὸς ἐπισκοπὴν συλληφθεὶς ἀπέφυγεν, οὐδὲν ἀκρωτηριάσας τοῦ σώματος, περιτυχὼν τῷ Ἀμμωνίῳ χαριεντιζόμενος ἔλεγεν, ὡς κακῶς εἶη πράξας ἐκόψας τὴν ἀκοὴν, καὶ ἔνοχος εἶναι Θεοῦ 76 τοῦτο ποιήσας. Ὁ δὲ Ἀμμώνιος πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ 15 σὺ, ἔφη, Εὐάγριε, οὐκ οἶει δώσειν δίκην τὴν γλώσσαν

† καὶ τοῦ κόσμου M. Niceph.

fere in his labuntur. Et sermones quidem ac rationes de iudicio, in differentia corporum et in partibus mundi reperies. Sermones autem de providentia, in modis illis quibus a vitio et ignorantia ad virtutem et cognitionem ducimur, deprehendes.

Atque hæc ex Evagrii libris desumpta, hic inseruimus. Fuit etiam alius quidam inter monachos vir mirabilis, nomine Ammonius. Qui quidem adeo parum curiosus exstitit, ut cum Romam venisset una cum Athanasio ex magnificis urbis operibus nullum videre desideraverit, sed solas Petri et Pauli basilicas viderit. Idem Ammonius cum ad episcopatum traheretur, fuga dilapsus, dextram sibi aurem amputavit, ut corporis mutilatione ordinationis honorem effugeret. Postea vero Evagrius, cum et ipse ad episcopatum raptus a Theophilo Alexandrinæ urbis episcopo, aufugisset nulla corporis sui parte mutilata, Ammonio occurrenti festive dixit: male illum fecisse qui aurem sibi præcidisset, atque ob id factum in culpa esse coram Deo. Ammonius contra ei respondit: Tu vero, Evagri, an non putas te penas daturum, qui linguam tibi

ἀποτεμών, διὰ φιλαυτίαν τῇ δοθείσῃ χάριτι μὴ χρη-
 77 σάμενος ; Ἐγένοντο μὲν οὖν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον
 ἐν τοῖς μοναστηρίοις καὶ ἄλλοι πλείστοι ἄνδρες θαν- 20
 μαστοὶ καὶ θεοφιλεῖς, ὧν ἐν τῇ προκειμένη συγγραφῇ
 μνημονεύει μακρὸν ἂν εἴη· ἄλλως τε καὶ ἐκβαίνειν
 τοῦ προκειμένου ἀνάγκη, εἰ βουλοίμεθα καθέκαστον
 τῶν ἀνδρῶν τοὺς βίους, καὶ ὅσα ἐποίησαν θαύματα
 78 διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτοῖς ἀγιότητα, λέγειν. Εἰ δέ τις 25
 βούλοιο τὰ περὶ αὐτῶν μαθάνειν, ὧν τε ἐποίησαν,
 ὧν τε ἔπραξαν, καὶ ὧν πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀκουσάντων
 ἐφθέγγαστο, ὅπως τε αὐτοῖς τὰ θηρία ὑπήκουον, πε-
 πόνηται Παλλαδίῳ τῷ μοναχῷ ἴδιον μονόβιβλον.
 79 Ὁς Εὐαγρίου μὲν ἦν μαθητῆς, πάντα δὲ ἀκριβῶς περὶ 30
 αὐτῶν διεξῆλθεν· ἐν ᾧ καὶ γυναικῶν ἐφάμιλλον τοῖς
 προειρημένοις ἀνδράσι ἐπανελομένων βίον μνήμην
 80 πεποιήται. Εὐάγριος μὲν οὖν καὶ Παλλάδιος μικρὸν
 ὕστερον μετὰ τὴν Οὐάλεντος τελευτὴν ἦνθησαν.
 ἐπανελθῶμεν δὲ ὅθεν ἐξέβημεν.

35

abscindens, concessa tibi gratia præ nimio tui ipsius amore uti nolueris? Per idem tempus plures quoque alii in monasteriis fuere viri admirabiles et Deo cari, quos quidem in hoc opere commemorare, nimis longum esset. Adde quod a proposito nobis scopo digredi omnino necesse foret, si vitam singulorum et miracula quæ ob eximiam, qua præditi erant, sanctitatem gesserunt, persequi vellemus. Quod si quis accurate velit cognoscere ea quæ ab illis facta et ad audientium utilitatem dicta sunt, et quomodo feræ illis obtemperaverint: exstat liber singularis a Palladio monacho Evagrii discipulo elucubratus, in quo cuncta quæ ad illos pertinent, accuratissime exponuntur. In eodem libro mentionem etiam facit mulierum, quæ parem cum viris illis vivendi rationem ac disciplinam consecutæ sunt. Porro Evagrius et Palladius paulo post obitum Valentis Augusti floruerunt. Sed jam eo revertamur unde digressi sumus.

ΚΕΦ. ΚΔ.

Περὶ τῶν ἐξορισθέντων ἁγίων μοναχῶν, ὅπως ὁ Θεὸς ταῖς αὐτῶν θαυμα-
ποποιΐαις πάντας πρὸς ἑαυτὸν ἐφειλκίσαστο.

1 Τοῦ τοίνυν βασιλέως Οὐάλεντος νόμῳ κελεύσαντος 40
διώκεσθαι τοὺς τ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τοὺς κατ'
Αἴγυπτον, πάντα ἐπορθεῖτο καὶ ἀνετρέπετο· τῶν μὲν
ἐλκομένων εἰς δικαστήρια, τῶν δὲ βαλλομένων εἰς
2 δεσμοτήρια, ἄλλων τε ἄλλως στρεβλομένων. Διά- 45
φοροι γὰρ τιμωρίαι κατὰ τῶν ἡσυχάζειν φιλοῦντων
3 ἐγίνοντο. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ἢ ἐδό- 243
κει Λουκίῳ ἐπέπρακτο, Εὐζώϊος[†] ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν
αὐθις ὑπέστρεψεν, οἱ δὲ εὐθὺς ἐπὶ τὰ τῆς Αἰγύπτου
μοναστήρια ἐχώρουν, ὁ δὲ^α στρατηγὸς σὺν πλήθει
4 πολλῶν στρατιωτῶν, καὶ ὁ Ἀρειανὸς Λούκιος. Οὐδὲ 5
γὰρ αὐτὸς ἀπελείπετο, ἀλλὰ στίφος ἁγίων ἀνδρῶν
οὐδαμῶς οἰκτιζόμενος[‡], χείρονα τῶν στρατιωτῶν^γ
5 διεπράττετο. Ὡς δὲ ἐπὶ τὸν τόπον ἐγίνοντο, κατε-

^β Περὶ τῶν ἐξορισθέντων μονα-
χῶν M.

[†] Ita M. Εὐζώϊος δὲ editt.
"Scribendum est μὲν." VALE-
SIUS.

^α "Scribendum est δ τε,
quemadmodum legit Epiphan.
Schol." [viii. 7.] VALESIIUS.

[‡] Ita M. οἰκτιζόμενων ceteri.
^γ στρατιῶν F.

CAPUT XXIV.

*De sanctis Monachis in exsilium pulsis, et quomodo Deus miraculis
per illos editis cunctos ad se attraxerit.*

Cum igitur imperator Valens lege lata præcepisset, ut ortho-
doxi tam qui Alexandriæ, quam qui in reliqua Ægypto erant,
fugarentur, vastata protinus ac subversa sunt omnia: dum alii
quidem ad tribunalia traherentur, alii conjicerentur in vincula,
alii aliis modis torquerentur. Varia enim suppliciorum genera
pacatis hominibus et quietem optantibus inferebantur. Postquam
hæc Alexandriæ pro arbitrio Lucii gesta, et Euzoius Antiochiam
reversus esset, statim isti ad Ægypti monasteria contendunt,
Dux videlicet cum ingenti militum multitudine, et Lucius Arianus.
Nam et iste tunc adfuit, et sanctorum hominum cætum nulla
miseratione persecutus, gravius quam ipsi milites, adfixit. Cum-
que ad locum ipsum pervenissent, viros solitis studiis et exerci-

λάμβανον τοὺς ἄνδρας τὰ συνήθη πράττοντας, εὐ-
 χομένους, πάθη θεραπεύοντας, δαίμονας ἐξελαύνοντας.
 6 Οἱ δὲ μικρὰ τῶν τοῦ Θεοῦ θαυμάτων φροντίσαντες, 10
 οὐδὲ τὰς συνήθεις εὐχὰς ἐν τοῖς εὐκτηρίοις τόποις
 συνεχώρουσαν ἐπιτελεῖσθαι· ἀλλὰ αὐτοὺς καὶ τούτων
 7 ἐξέβαλλον^z. Καὶ οὐκ ἐπὶ τούτων μόνον ἔστησαν,
 ἀλλὰ προϊόντες τοῖς^a ὅπλοις ἐκέχρητο κατ' αὐτῶν. 15
 8 Ταῦτα καὶ ὁ Ῥουφίνος ἑωρακέναι παρῶν^b καὶ πε-
 πουθέναι φησίν. ἀνενεοῦντό τε καὶ ἐπ' αὐτῶν τὰ
 9 τοῦ ἀποστόλου λεγόμενα· Ἐνεπαΐζοντο γὰρ, καὶ
 μαστίγων πείραν ἐλάμβανον, ἐγυμνοῦντο, ἐδεσμοῦντό,
 ἐλιθάζοντο, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθνησκον, ἄνδρες 20
 περιερχόμενοι^c κατὰ τὴν ἔρημον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰ-
 γείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχού-
 μενοι^d, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐπ' ἐρημίαις πλα-
 νώμενοι, καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὄπαῖς τῆς

^z ἐξέβαλον F. M.

^a Ita M. ὅχλους ceteri; de quo habet hæc, "Lego ὅπλοις. Idque confirmat Rufinus, xi. 3. Quem locum designat hic Socrates." VALESIIUS.

^b Ita M, sicut etiam antea conjecerat Valesius. παρ' ὧν ceteri.

^c Ita F. M. C. et Valesii conjectura, qui quamvis codice F. usus esset eum tamen hic non citat: citat autem Paul. Ep. ad Hebr. xi. περιερχόμενοι editt.

^d Ita C. et e correctione ab eadem manu M. idem etiam conjecerat Valesius e Paul. Ep. ad Hebr. xi. κακουχόμενοι editt.

tationibus occupatos deprehenderunt: orantes scilicet, morbis medentes, dæmonia ejicientes. Verum isti qui divinæ potentiæ miracula parvi æstimabant, ne solemnes quidem preces in oratoris fieri permiserunt: sed ex iis etiam locis sanctos viros expulerunt. Nec his contenti, ulterius etiam progredientes, armis adversus illos sunt usi. Hæc Rufinus et vidisse se coram, et cum illis perpassum esse dicit. Proinde renovabantur in illis ea quæ ab apostolo sunt dicta. Illudebantur enim et cædebantur flagris: nudabantur, vinciebantur, lapidabantur, gladio interficiebantur viri oberrantes in solitudine, ovillis et caprinis pellibus tecti, destituti, pressi, afflicti, quibus dignus non erat mundus: in desertis locis errantes, in montibus, in speluncis et cavernis terræ: tametsi testimonium haberent tum a fide, tum ab operibus et curationibus,

10 γῆς. Καὶ ταῦτα μαρτυρηθέντες ὑπὸ τε τῆς πίστεως 25
 καὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν ἰαμάτων, ὅσα ἐν ταῖς χερσὶν
 11 αὐτῶν ἢ τοῦ Χριστοῦ χάρις εἰργάζετο. Ἄλλ' ὡς
 ἔοικεν, ἢ τοῦ Θεοῦ πρόνοια ταῦτα παθεῖν τοὺς ἄνδρας
 συνεχώρησεν, κρείττον τι προβλεψαμένη, ἵνα δι' ὧν
 αὐτοὶ κακῶς ἔπασχον, ἕτεροι τὴν ἐν Θεῷ σωτηρίαν
 12 εὕρωσιν· καὶ τοῦτο ἢ ἀπόβασις ἔδειξεν. Ὡς οὖν 30
 οἱ θαυμάσιοι ἐκεῖνοι ἄνδρες κρείττονες τῆς ἐπιφερο-
 μένης ἀνάγκης ἐγίνοντο, ἀποκνήσας ὁ Λούκιος γνώ-
 μην δίδωσι τῷ ἡγουμένῳ τοῦ στρατιωτικοῦ τάγματος,
 ὑποβάλλειν ἐξορία τοὺς πατέρας τῶν μοναχῶν· αὐτοὶ
 δὲ ἦσαν ὁ Αἰγύπτιος Μακάριος καὶ ὁ Ἀλεξανδρεὺς, 35
 13 ὁ τούτου ἐπώνυμος. Ἐξωρίζοντο οὖν οἱ ἄνδρες εἰς
 νῆσον τινα, ἧτις οὐδένα^ε τῶν Χριστιανῶν εἶχεν οἰκή-
 τορα· κατ' αὐτὴν τε τὴν νῆσον ἐτύγγαυεν ὃν ἱερὸν,
 καὶ ἱερεὺς ἐν αὐτῷ, ὃν πάντες οἱ ἐκεῖ Ἰσα Θεῷ ἔσε-
 14 βον. Γενομένων δὲ τῶν θεοφιλῶν ἀνδρῶν ἐν τῇ 40
 νήσῳ, πάντα μὲν τὰ ἐκεῖ δαιμόνια ἐν θορύβῳ καὶ
 15 φόβῳ ἐγίνοντο. Συνέβαινε δὲ κατ' αὐτὸ^ι, καὶ τοιοῦτό

^ε ἧτις ἀνθρώπους μὲν εἶχεν πολ-
 λούς χριστιανούς· κατ' αὐτὴν &c.

^ι συνέβαινε δὲ κατατατὸν καὶ
 τοιοῦτό F. et, nisi quod κατὰ
 ταυτὸν, M. καὶ τοιοῦτόν editt.

quas per ipsorum manus divina gratia perficiebat. Verum Dei providentia, ut verisimile est, hæc illos pati ideo permisit, ut per mala quæ isti tolerabant, alii salutem in Domino consequerentur. Idque ita esse, exitus rei postea comprobavit. Cum igitur admirabiles illi viri, omni violentia, quæ ipsis inferebatur, superiores existerent, animum tandem despondens Lucius consilium dat Duci, ut patres monachorum in exsilium mittat. Erant autem tunc patres Macarii duo, Ægyptius et Alexandrinus. Isti ergo deportati sunt in insulam, in qua nullus erat Christianus. In eadem insula templum erat, et sacerdos quidam quem incolæ instar Dei cujusdam venerabantur. Verum ubi viri sancti ac Deo cari ad eam insulam appulerunt, metus illico ac trepidatio ejus loci dæmones invasit. Eodem tempore aliud quidpiam contigit. Sacerdotis filia subito a dæmone correpta, furere cæpit et cuncta subvertere. Nec ulla vi compesci poterat ac sedari, sed ingenti

τι πρᾶγμα γενέσθαι ἢ τοῦ ἱερέως θυγάτηρ ἄφνω
 ὑπὸ δαίμονος κάτοχος γενομένη ἐξεμάνη, καὶ πάντα
 ἀνέτρεπεν ἀκατάσχετός τε ἦν, καὶ οὐδενὶ τρόπῳ⁴⁵
 ἡσυχάσαι ἠδύνατο· ἀλλ' ἐβόα μεγάλα, καὶ πρὸς
 τοὺς^β θεοφιλεῖς ἐκείνους ἄνδρας, τί, φησιν, ἦλθετε καὶ
 16 ἐντεῦθεν^h ἐξελάσαι ἡμᾶς; Πάλιν οὖν οἱ ἄνδρες ἐκεῖ²⁴⁴
 τὸ ἴδιον ἔργον ὃ ἐκ Θεοῦ χάριτος εἰλήφασινⁱ, ἐπε-
 δείκνυντο· ἐξελάσαντες γὰρ τὸν δαίμονα τῆς παρ-
 θένου, καὶ ὑγιῇ αὐτὴν τῷ πατρὶ παραδόντες, εἰς πίστιν
 τοῦ Χριστιανισμοῦ ἤγαγον τὸν τε ἱερέα καὶ πάντας⁵
 17 τοὺς ἐκεῖ ἐνοικούντας ἐν τῇ νήσῳ. Εὐθύς οὖν^k τὰ μὲν
 ἀγάλματα ἐξέβαλον· τὸ δὲ σχῆμα τοῦ ναοῦ εἰς ἐκ-
 κλησίας τύπον μεταποιήσαντες, ἐβαπτίζοντό τε καὶ
 πάντα τὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ χαίροντες ἐδιδάσκοντο.
 18 Οὕτω μὲν δὴ ἐλαυνόμενοι διὰ τὴν τοῦ ὁμοουσίου¹⁰
 πίστιν οἱ θαυμάσιοι ἐκείνοι ἄνδρες αὐτοὶ τε δοκιμώ-
 τεροι ἐγίνοντο, καὶ ἄλλους ἔσωζον, καὶ τὴν πίστιν
 βεβαιωτέραν εἰργάζοντο.

β Ita F. M. τοὺς om. editt.

h Ita F. M. C. ἐνταῦθα editt.

i εἰλήφασαν C.

k "Ante τύπον ex Flor. ac
 Sfort. supplevimus τὰ μὲν ἀγάλ-

ματα ἐξέβαλον· τὸ δὲ σχῆμα τοῦ
 ναοῦ εἰς ἐκκλησίας, &c. Ita quo-
 que Epiphani. Schol." VALE-
 SIUS.

voce clamabat, et sanctos istos alloquens viros: Cur, aiebat, venistis ut nos hinc etiam ejiceretis? Tum vero sancti viri potestatem quam a Deo acceperant, iterum illic ostenderunt. Fugato enim dæmone, cum virginem patri incolumem restituisset, tum sacerdotem ipsum, tum reliquos qui in insula degebant, ad Christianæ religionis fidem adduxerunt. Statim itaque simulacra projicientes, fabricam templi in ecclesiæ speciem commutarunt: susceptoque baptismo, Christianæ fidei doctrinam alacri animo didicerunt. Ad hunc modum admirabiles illi viri ob consubstantialis fidem persecutionem passi, tum ipsi probatiores evaserunt, tum aliis salutem attulerunt, tum fidem illam multo magis confir-
 marunt.

ΚΕΦ. ΚΕ.

Περὶ¹ Διδύμου τοῦ τυφλοῦ.

1 Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ ἕτερον ἄνδρα¹⁵
 πιστὸν ἀνέδειξεν^m ὁ Θεὸς, δι' αὐτοῦ μαρτυρηθῆναι
 2 δικαιοῦσας τὴν πίστιν. Δίδυμος γὰρ ἀνὴρ θαυμαστὸς
 καὶ ἐλλόγιμος κατὰ τὸν αὐτὸν ἤνθησε χρόνον, πάσῃ
 διαπρέψας παιδεύσει· οὗτος κομιδῆ νέος ὢν, καὶ τὰ
 πρῶτα τῶν γραμμῶν στοιχεῖα μαθὼν, τῷ τῆς 20
 ὀφθαλμίας περιέπεσε πάθει· καὶ κακῶς διατεθεὶς τὸ
 3 ὄρατικὸν ἀπέβαλεν. Ὁ Θεὸς δὲ αὐτῷ ἀντὶ τῶν
 αἰσθητῶν ὀφθαλμῶν παρέσχε τοὺς νοητούς· ἃ γὰρ
 δι' ὀφθαλμῶν παιδευθῆναι οὐκ ἴσχυσε, ταῦτα δι'
 4 ἀκοῆςⁿ ἐξεμάνθανε. Ἐκ παιδὸς γὰρ ὢν εὐφυῆς, καὶ 25
 ψυχῆς λαχὼν ἀγαθῆς, ἐνίκα τοὺς εὐφυεῖς^o καὶ ὀξύτατα
 βλέποντας· γραμματικῆς τε^p γὰρ τοὺς κανόνας
 ραδίως κατῴρθου, καὶ ῥητορικῆς πάλιν θάπτον ἐλάμ-

¹ Titulum hunc om. M.ἴτα F. M. ἂν ἴδειεν C.
 ἴδειεν editt.ⁿ ἀκοῆς perperam F.^o "Vox εὐφυεῖς delenda est,
 quæ ex superiore linea huc vi-detur irrepsisse. Certe Epi-
 phan. non agnoscit sic, Vin-
 cebat etiam acuta conspicientes."

VALESIUS.

P τε om. M.

CAPUT XXV.

De Didymo cæco.

Sub idem tempus alium quoque fidelem virum Deus in medium produxit, eo consilio ut fides testimonio et assertione ejus roboraretur. Didymus enim, vir plane admirabilis ac disertissimus per id temporis in omni genere doctrinæ florebat. Hic admodum adolescens, cum jam prima literarum elementa didicisset, in morbum oculorum incidit: quo quidem graviter vexatus, videndi facultatem penitus amisit. Verum Deus pro corporalibus oculis spirituales ei largitus est. Nam ea quæ oculorum visu percipere non poterat, didicit audiendo. Cum enim a puero egregia esset indole et excellenti ingenio præditus, æquales suos qui oculorum acie pollebant, longe superavit. Quippe et grammaticæ præcepta facile addidit, et rhetoricæ multo adhuc celerius. Inde ad phi-

5 βαγεν. Ἐλθὼν δὲ ἐπὶ τὰ φιλόσοφα θαυμαστῶς πως
 καὶ τὴν διαλεκτικὴν ἐξέμαθε, καὶ ἀριθμητικὴν τε καὶ 30
 μουσικὴν, καὶ τὰ ἄλλα τῶν φιλοσόφων μαθήματα
 ἐν τῇ^α ψυχῇ κατέθετο, ὡς προθύμως αὐτὸν ἀπαντᾶν
 6 πρὸς τοὺς ταῦτα δι' ὀφθαλμῶν κατορθώσαντας. Οὐ
 μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ θεῖα λόγια παλαιᾶς καὶ καινῆς
 Διαθήκης οὕτως ἀκριβῶς ἐγνώκει, ὥστε πολλὰ μὲν 35
 ἐκδοῦναι βιβλία· ὑπαγορεύσαι δὲ καὶ τὰ περὶ Τριάδος
 7 τρία βιβλία· ἐρμηνεύσαι δὲ καὶ τὰ περὶ Ἀρχῶν Ὁρι-
 γένους, ὑπομνήματά τε^ε ἐκδοῦς εἰς αὐτὰ, δι' ὧν συν-
 ἰστησιν ὡς εἶη ἄριστα γεγραμμένα, καὶ μάτην
 ἐρεσχελοῦσιν οἱ κακηγορεῖν^δ τὸν ἄνδρα καὶ τὰ βιβλία 40
 διασύρειν σπουδάζοντες· μηδὲ γὰρ αὐτοὺς δύνασθαι, 245
 8 φησὶν, ἐλεῖν τὴν τοῦ ἀνδρὸς σύνεσιν. Εἴτις οὖν τὴν
 πολυμαθίαν^ε καὶ τὸ διάπυρον τῆς ψυχῆς Διδύμου
 γινῶναι προήρηται, ἐντυχὼν τοῖς πεπονημένοις αὐτῷ
 9 βιβλίοις μαθήσεται. Τούτῳ λέγεται καὶ Ἀντώνιον
 ἤδη πρότερον κατὰ^η τὸν Οὐάλεντος χρόνον, ὅτε διὰ 5

α τῇ om. F. M.

ε πολυμαθειαν F.

ε τε om. M.

η " Legendum πρότερον ἢ

δ Ita F. κατηγορεῖν ceteri: κατὰ." W. Lowth. Quod rectum quod si verum esset, scribendum esse videtur. Conf. Annott. erat τοῦ ἀνδρὸς.

losophiam transgressus, admirabili facilitate dialecticam, arith-
 meticam, et musicam perdidicit, et reliquas philosophorum disci-
 plinas adeo penitus in animo suo recondidit, ut adversus illos qui
 eas artes oculorum beneficio perceperant, prompte atque alacriter
 disputaret. Sed et divina oracula quæ tam in vetere quam in
 novo Testamento continentur, adeo perfecte norat, ut multos in
 ea conareret libros; ac præterea de Trinitate tres libros dic-
 tavit: et Origenis libros De Principiis interpretatus est, editis in
 eos commentariis, quibus illos recte scriptos esse asserit, frus-
 traque contendere eos qui virum illum accusare, et libros ejus
 calumniari conantur: neque enim excellentem hominis sapien-
 tiam, inquit, intelligentiam assequi possunt. Si quis igitur multi-
 plicem Didymi eruditionem et animi ejus ardorem cognoscere
 desiderat, id ex libris qui ab illo sunt elaborati, facile perspiciet.
 Cum hoc Didymo Antonius monachus diu ante Valentis tempora

τοὺς Ἀρειανούς ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ἐκ τῆς ἐρήμου
κατῆλθεν, ἐντυχεῖν τῷ Διδύμῳ, καὶ μαθόντα τὴν τοῦ
10 ἀνδρὸς σύνεσιν εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· Μηδὲν ὡς Δίδυμε
ταραττέτω σε ἢ τῶν αἰσθητῶν ὀφθαλμῶν ἀποβολή·
τοιούτοι γάρ σοι λείπουσιν ὀφθαλμοί, οἷς καὶ μυῖαι 10
καὶ κώνωπες βλέψαι^x ἰσχύουσιν· χαῖρε δὲ ὅτι ἔχεις
ὀφθαλμούς, οἷς καὶ Ἄγγελοι βλέπουσι, δι' ὧν καὶ ὁ
Θεὸς θεωρεῖται, καὶ τὸ αὐτοῦ φῶς καταλαμβάνεται.
11 Ταῦτα μὲν ἤδη^y πρότερον παρὰ τοῦ θεοφιλοῦς Ἀν- 15
τωνίου πρὸς Δίδυμον εἶρητο· τότε δὲ μέγιστος
συνήγορος τῆς οἰκείας πίστεως ἐφαίνετο Δίδυμος,
πρὸς τοὺς Ἀρειανούς ἀπαντῶν, καὶ τὰ^z σοφίσματα
ἀναλύων αὐτῶν, καὶ τοὺς κιβδηλοὺς καὶ δολεροὺς αὐ-
τῶν λόγους ἐξελέγχων.

ΚΕΦ. ΚΣ'.

20

Περὶ Βασιλείου Καισαρείας, καὶ Γρηγορίου Ναζιανζοῦ^a.

1 Ἀλλὰ Δίδυμον μὲν τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀρειανί-

^x “ Cedrenus ad annum sex-
tum Constantii βλάψαι legit.
Neque aliter Epiphani. Schol.
Rufinus tamen ex quo hæc de-
sumpsit Socrates, vulgatam lec-
tionem tuetur. Eam quoque
confirmat Hieronymus in epi-
stola ad Castrutium.” [LXVIII. ed.

Vallars.] VALESIIUS. Verun-
tamen pro nocere in Epiphanio
legunt noscere editores Bene-
dictini.

^y μὲν ὄν F. M.^z Ita F. M. τὰ om. editt.

^a Ita F. τοῦ Ναζ. editt. Utram-
que vocem om. M.

collocutus esse dicitur, tunc cum propter Arianos relicta solitu-
dine, venit Alexandriam: perspectaque hominis doctrina, hæc ei
dixisse. Nihil te moveat, o Didyme, jactura corporalium ocu-
lorum. Ejusmodi enim oculis orbatus es, quibus et muscæ et
culices videre possunt. Gaude potius quod illos habeas oculos,
quibus angeli vident; quibus Deus cernitur, et lux ejus compre-
henditur. Et istud quidem diu ante hæc tempora ab Antonio
dictum est Didymo. Tunc vero maximus fidei patronus ac pro-
pugnator Didymus habebatur, quippe qui adversus Arianos vali-
dissime disputaret, eorumque sophisticas cavillationes dissolveret,
et falsos ac fraudulentos eorum sermones refelleret.

CAPUT XXVI.

De Basilio Cæsariensi, et Gregorio Nazianzeno.

Ac Didymum quidem Arianis qui Alexandriæ erant, divina

ζουσι, ἡ τοῦ Θεοῦ ἀντέταξε πρόνοια^b ἐν δὲ ταῖς 25
 ἄλλαις πόλεσι, Βασιλείον τε τὸν Καισαρέα καὶ
 Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν· περὶ ὧν βραχέα εἶπεν
 2 εὐκαιρον ἡγοῦμαι. Ἦρκει μὲν γὰρ ἡ παρὰ πᾶσι σω-
 ζομένη^c τῶν ἀνδρῶν μνήμη, καὶ ἡ ἐκ τῶν γεγραμμένων
 αὐτοῖς βιβλίων μάθησις, παραθέσθαι τὴν ἐκατέρου
 3 εὐκλειαν. Ἐπεὶ δὲ κατ' ἐκείνο καιροῦ τὰ πολλὰ ταῖς 30
 ἐκκλησίαις αὐτοὶ συνεβάλλοντο^d, καὶ ὡς ἐμπύρευμα τῆς
 πίστεως ἐφυλάχθησαν, ἀπαιτεῖ ἡ ὑπόθεσις μάλιστα
 4 τούτων μνήμην ποιήσασθαι. Βασιλείου τοίνυν καὶ
 Γρηγορίου εἶτις βούλοιο σύγκρισιν ποιήσασθαι, 35
 διεξιέναι τε τὸν ἐκάστου βίον καὶ τρόπον, καὶ τὰς
 προσούσας αὐτοῖς ἀρετὰς, ἀμφιβάλουσι^e ἂν ἕτερον
 5 τοῦ ἐτέρου προκρίναι. Ἄμφω γὰρ ἦσαν ἀλλήλοις
 ἐφάμιλλοι κατὰ τε τὴν ὀρθὴν πολιτείαν, καὶ κατὰ τὰς
 παιδεύσεις, τὴν τε Ἑλληνικὴν φημι, καὶ τὴν τῶν 40
 6 ἱερῶν γραμμάτων. Νέοι γὰρ δὴ ὄντες οὗτοι, ἐν ταῖς
 Ἀθήναις γενόμενοι, τῶν τότε ἀκμασάντων σοφιστῶν,

^b Post πρόνοια inserit Titulum, μέμη μνήμη, καὶ ἡ τῶν editt.
 Περὶ βασιλείου, καὶ γρηγορίου, et ^d συνεβάλλοντο M.
 tum pergit, ἐν &c. M. ^e ἀμφιβάλουσι F. M.
^c Ita F. M. τῶν ἀνδρῶν σωζο-

opposuit providentia: in aliis autem civitatibus Basilium Cæsariensem et Gregorium Nazianzenum; de quibus opportunum arbitror pauca commemorare. Sufficere quidem ad utriusque commendationem poterat, tum memoria illorum atque fama quæ etiamnum apud omnes perseverat, tum doctrinæ copia quæ ex eorum libris quotidie percipitur. Sed quoniam tunc temporis ecclesiis plurimum profuerunt, ac veluti fomites quidam fidei a Deo conservati sunt, instituti nostri ratio postulat, ut illorum mentionem præcipue faciamus. Si quis igitur Basilium et Gregorium inter se conferre, et utriusque vitam ac mores, et quæ in illis fuerunt virtutes exponere voluerit, omnino anceps hærebit, utrum alteri præponat. Ambo enim inter se pares et æquales fuere, seu rectam vivendi rationem spectes, seu doctrinam tam Gentilium quam sacrarum literarum. Nam cum essent adolescentēs, celeberrimorum eo tempore sophistarum, Himerii ac Prohæresii Athenis auditores fuerunt: ac postea Antiochiæ in

Ἰμερίου καὶ Προαιρεσίου ἀκροαταὶ γενόμενοι[†], καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας Λιβανίῳ συμ- 246
 7 φοιτήσαντες, ἄκρως τὴν ῥητορικὴν ἐξεπώνησαν. Ἄξιό
 τε τοῦ σοφιστεύειν κριθέντες ὑπὸ πολλῶν παρεκλή-
 θησαν ἐπὶ τὸν διδασκαλικὸν βίον ἐλθεῖν· ἄλλων δὲ 5
 αὐτοὺς ἐπὶ δικανικὴν παρακαλούντων, ἀμφοτέρων
 κατεφρόνησαν· καὶ^ε καταλιπόντες τὸ σοφιστεύειν,
 8 τὸν μονήρη βίον προέκριναν. Ἀψάμενοι οὖν φιλο-
 σόφων λόγων παρὰ τῷ τηνικαῦτα ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ
 συμπράττοντι τὰ φιλόσοφα, μετ' οὐ πολὺ τὰ Ὀρι- 10
 γένους βιβλία συνάγοντες, ἐξ αὐτῶν τὴν ἐρμηκίαν
 τῶν ἱερῶν γραμμᾶτων ἐπέγνωσαν· μέγα γὰρ κλέος
 τὸ Ὀριγένους καθ' ὅλης τότε τῆς οἰκουμένης ἐφή-
 9 πλωτο. Ὀν^h ἀσκηθέντες δυνατῶς ἀπήντων πρὸς
 τοὺς ἀρειανίζοντας· καίτοιⁱ τῶν Ἀρειανῶν τὰ Ὀρι-
 γένους βιβλία εἰς μαρτυρίαν, ὡς φῶντο, τοῦ ἰδίου¹⁵
 καλούντων δόγματος, αὐτοὶ ἐξήλεγchon, καὶ ἐδείκνουν
 10 μὴ νοήσαντας τὴν Ὀριγένους σύνεσιν. Παρὰ τοῖς

[†] γεγόνασι M. Melius abesse
 poterat alterutrum γενόμενοι.

^h δ καὶ M.

^ε δ καὶ καταλιπόντες, τὸν μονήρη
 C. M.

ⁱ καὶ γὰρ τοὺς ἀρειανοὺς τὰ—et
 mox καλούντας M. Lege καὶ pro
 καίτοι.

Syria Libanii scholam simul frequentantes, ad summum eloquentiæ culmen pervenerunt. Cumque digni sophistico throno judicarentur, multi eos hortati sunt; ut ad docendum se conferrent. Aliis vero ad causas agendas eos hortantibus, utrumque vitæ genus aspernati sunt: abjectaque rhetoricæ artis disciplina, monasticam vitam amplexi sunt. Cum igitur philosophiæ præcepta sub magisterio ejus qui tum Antiochiæ philosophiam docebat, paululum delibassent, paulo post comparatis Origenis libris, interpretationem sacrarum literarum ex illis hauserunt. Quippe ea tempestate per universum orbem celebris erat Origenis fama. In hujus igitur librorum lectione cum sese exercuissent, adversus Arianos fortissime decertarunt. Et quamvis Ariani libros Origenis ad dogmatis sui, ut putabant, confirmationem adducerent, illi tamen eos redarguerunt, et Origenis doctrinam ab iis nequaquam intelligi demonstrarunt. Ariani certe, eorumque fautor

πολλοῖς τε τότε οἱ Ἀρειανοὶ καὶ ὁ τότε ἀρειανίζων
 Εὐνόμιος, ἐλλόγιμοι νομίζοντες εἶναι, τοῖς περὶ Γρηγό-
 ριον καὶ Βασίλειον ἐντυγχάνοντες ἀπαίδευτοι τελείως 20
 11 ἔδεικνυντο. Βασίλειος μὲν οὖν ὑπὸ Μελετίου τοῦ
 Ἀντιοχείας ἐπισκόπου εἰς τὴν τοῦ διακόνου τάξιν
 προχειρισθεὶς, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐπίσκοπος τῆς ἑαυτοῦ
 πατρίδος, λέγω δὴ τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Καισαρείας,
 12 προβληθεὶς φροντίδα τῶν ἐκκλησιῶν ἐποιεῖτο. Δε- 25
 διὼς γὰρ μὴ πως Ἀρειανὴ καινοτομία καὶ τὰς κατὰ
 τὸν Πόντον ἐπιμεμηθῆ ἑπαρχίας, δρομαῖος ἐπὶ τὰ ἐκεῖ
 μέρη διέβαινεν· ἐκεῖ τε ἀσκητήρια συστησάμενος, καὶ 247
 κατηχήσας τοὺς ἄνδρας ταῖς αὐτοῦ διδασκαλίαις,
 13 τοὺς σαλευομένους ἐστήριξε. Γρηγόριος δὲ τῆς Να-
 ζιανζοῦ πόλεως εὐτελοῦς ἐν Καππαδοκίᾳ, ἧς καὶ ὁ
 αὐτοῦ πατὴρ πρότερον ἐκκλησίας προέστη, κατὰ^k τὰ 5
 14 αὐτὰ τῷ Βασιλείῳ διεπράττετο. Περιῦον γὰρ καὶ
 αὐτὸς τὰς πόλεις τοὺς ῥαθυμοῦντας περὶ τὴν πίστιν
 15 ἀνερρώννυε. Μάλιστα δὲ τὰ πολλὰ τῇ Κωνσταν-
 τिनουπόλει ἐπιδημῶν τοὺς ἐν αὐτῇ ὁμόφρονας ταῖς
 διδασκαλίαις ἐστήριξε· διὸ καὶ μικρὸν ὕστερον ψήφω 10

^k "Scribendum est proculdubio καὶ τὰ αὐτὰ, &c." VALESIIUS.

Eunomius, licet eo tempore disertissimi haberentur, quoties tamen cum Gregorio ac Basilio in colloquium venerant, rudes omnino atque imperiti videbantur. Ac Basilius quidem primum a Meletio Antiochenæ urbis episcopo ad officium diaconi promotus; inde ad patriæ suæ, Cæsareæ scilicet Cappadociæ, episcopatum evectus, ecclesiarum curam suscepit. Veritus enim ne Ariani dogmatis novitas Ponti quoque provincias depasceret, celeriter ad eas partes se contulit. Cumque illic monasteria constituisset, et cunctos suis prædicationibus instituisset, nutantes eorum animos confirmavit. Gregorius vero Nazianzi, vilis Cappadociæ oppidi, cui etiam pater ipsius ante præfuerat, episcopus constitutus, eadem quæ Basilius gessit. Nam ipse urbes circumeundo, segnes et languentes in fide corroboravit. Sed præcipue Constantinopoli commoratus, orthodoxos illic degentes prædicationibus suis confirmavit: eamque ob causam paulo post multorum episcoporum

πολλῶν ἐπισκόπων προέστη τοῦ ἐν Κωνσταντινου-
 16 πόλει λαοῦ. Ὡς οὖν τὰ παρ' ἀμφοτέρων γινόμενα
 εἰς ἀκοὰς ἤκει τοῦ βασιλέως Οὐάλεντος, αὐτίκα Βα-
 σίλειον ἀπὸ τῆς Καισαρείας ἀγώγιμον ἐπὶ τὴν Ἀντιό-
 17 χειαν γενέσθαι ἐκέλευσεν. Ἦγετο οὖν εὐθύς, καὶ 15
 κατὰ γνώμην τοῦ βασιλέως εἰς τὸ τῶν ὑπάρχων εἰσή-
 γητο¹ δικαστήριον· πεῦσιν τε. προσαγαγόντος αὐτῷ
 τοῦ ὑπάρχου, τοῦ χάριν μὴ τὴν πίστιν τοῦ βασιλέως
 ἀσπάζεταιται^m, ὁ Βασίλειος σὺν παρρησία πολλῇ τῇ
 μὲν τοῦ βασιλέως θρησκεία ἐμέμφετο, τῇ δὲ τοῦ 20
 18 ὁμοουσίου πίστει συνίστατο. Ἐπεὶ δὲ ὁ ὕπαρχος
 θάνατον αὐτῷ διηπέιλησεν, εἶθε, ἔφη ὁ Βασίλειος,
 γένοιτό μοι διὰ τὴν ἀλήθειαν ἀπαλλαγῆναι τῶν δεσ-
 19 μῶν τοῦ σώματος. Τοῦ δὲ ὑπάρχου πάλιν ἐπισκέ-
 ψασθαι εἰπόντος, λέγεται εἰπεῖν τὸν Βασίλειον, ἐγὼ 25
 καὶ σήμερον καὶ αὔριον ὁ αὐτὸς εἰμὶ, ὄφελόν σου ἑαυτὸν
 μὴ ἐνήλλαττες· τότε μὲν οὖν κατ' ἐκείνην τὴν 248
 20 ἡμέραν φρουρούμενος διετέλει Βασίλειος. Οὐκ εἰς
 μακρὰν δὲ συνέβη νήπιον υἱὸν τοῦ Οὐάλεντος, ᾧ
 ὄνομα ἦν Γαλάτης, ἀρρωστήσαι ἰσχυρῶς, ὥστε ἀπο-

¹ εἰσήγετο om. M.

^m Ita F. M. C. ἀσπάζεσθαι male edit.

suffragio episcopus illius urbis est constitutus. Porro cum ad Valentis imp. aures perlata essent quæ ab utroque horum gerebantur, confestim Basilium ab urbe Cæsarea Antiochiam abduci jubet. Sine mora igitur adductus, imperatoris præcepto ad tribunal præfectorum sistitur. Interrogatusque a præfecto, cur imperatoris fidem non amplecteretur, multa cum fiducia Basilium religionem quidem imperatoris reprehendit, fidem vero consubstantialis asseruit. Cumque præfectus mortem illi intermineretur; utinam, inquit Basilium, hoc mihi contingat, ut pro veritatis defensione corporis vinculis liberer. Deinde cum præfectus monuisset ut rem attentius apud se consideraret, respondisse fertur Basilium: Ego quidem et hodie et cras idem sum. Tu vero utinam te non mutares. Ac tum quidem Basilium eo die sub custodia mansit. Accidit vero non multo postea ut parvulus Valentis filius, nomine Galates, in gravem morbum incideret, adeo ut

21 γνωσθήναι ὑπὸ τῶν ἰατρῶν. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ἡ 5
 βασίλισσα Δομνίκα λόγους πρὸς τὸν βασιλέα προσ-
 ἔφερε, φάσκουσα ἑαυτὴν μὲν ἐν τοῖς ὀνείροις κακῶς
 διατεθῆναι ὑπὸ φοβερῶν φασμάτων· τὸ δὲ παιδίον
 22 κακῶς ἔχειν διὰ τὴν εἰς τὸν ἐπίσκοπον ὕβριν. Ταῦτα
 εἰς νοῦν βαλλόμενος ὁ βασιλεὺς μεταπέμπεται τὸν 10
 Βασίλειον· καὶ ἀπόπειραν ποιούμενός φησι πρὸς
 αὐτὸν, εἰ ἀληθῆ τὰ σὰ δόγματα, εὖξαι ἵνα μου ὁ
 23 υἱὸς μὴ ἀποθάνῃ. Ὁ δὲ, εἰ πιστεύσεις, ἔφη, ὦ
 βασιλεῦ, καθάπερ ἐγὼ, καὶ ἡ ἐκκλησία ἐνωθῆ, ζήσεται
 τὸ παιδίον· τοῦ δὲ μὴ συνθεμένου, οὐκοῦν, ἔφη ὁ 15
 Βασίλειος, περὶ τοῦ παιδίου^π τὸ θέλημα γενήσεται^ο
 24 τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα εἰπόντα τὸν Βασίλειον ἀφεθῆναι
 ἐκέλευσε· τὸ μέντοι παιδίον μετ' οὐ πολὺ ἐτελεύ-
 25 τησε. Τοσαῦτα περὶ τῶν ἀνδρῶν τούτων ὡς ἐν
 ἐπιτομῇ εἰρήσθω· βιβλία δὲ ἑκάτερος αὐτῶν πολλὰ 20
 καὶ θαυμαστὰ συνέγραψαν καὶ ἐξέδωκαν· ἀφ' ὧν
 τινὰ ὁ Ῥουφίνος εἰς τὴν Ῥωμαίων^ρ γλῶσσαν μετα-
 26 βεβληκέναι φησίν. Ἐγένοντο δὲ ἀδελφοὶ Βασι-
 λείου Πέτρος καὶ Γρηγόριος· ἀλλὰ Πέτρος μὲν τὸν

^π Ita F. M. C. παιδὸς editt.

^ο γίνεται F. M.

^ρ Ῥωμαικὴν F. M.

medici de salute ejus desperarent. Mater autem pueri Dominica
 Augusta, imperatori affirmavit, se per somnum horrendis quibus-
 dam visis vexatam fuisse, puerumque male habere propter contu-
 meliam episcopo illatam. Hæc imperator secum ipse reputans,
 Basilium accersit; et ut periculum ejus faceret, ita eum allo-
 quitur: Si vera est doctrina fidei tuæ, ora ne moriatur filius meus.
 Tum Basilius: Si credideris, inquit, o imperator, quemadmodum
 ego credo, et si adunata fuerit ecclesia, vivet puer. Sed cum
 imperator minime assentiretur: Fiat igitur, ait Basilius, de puero
 quodcumque Deus voluerit. Hæc cum dixisset Basilius, impe-
 rator eum dimitti præcepit. Puer autem non multo post ex hac
 vita migravit. Atque hæc de istis viris obiter, quasi compendio
 dicta sint. Porro uterque eorum multos et eximios libros con-
 scripsit atque evulgavit; ex quibus nonnullos a se in Latinum
 sermonem conversos esse testatur Rufinus. Ceterum Basilius
 duos habuit fratres, Petrum et Gregorium. Sed Petrus quidem

μονήρη βίον Βασιλείου ἐζήλωσε· Γρηγόριος δὲ τὸ
 27 διδασκαλικὸν τοῦ λόγου. Ἄς καὶ τὴν ποιηθεῖσαν 25
 Βασιλείῳ ἐξαήμερον, ἅτε⁹ δὴ καταλειφθεῖσαν, προσ-
 ανεπλήρωσε μετὰ θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ· καὶ ἐπι-
 τάφιον εἰς Μελέτιον τὸν Ἀντιοχείας ἐπίσκοπον ἐν τῇ
 Κωνσταντίνου πόλει διεξήλθε· φέρονται δὲ αὐτοῦ
 καὶ ἄλλοι λόγοι διάφοροι. 30

ΚΕΦ. ΚΖ.

Περὶ Γρηγορίου[†] τοῦ Θαυματουργοῦ.

1 Ἐπειδὴ δέ τινες ἐκ τῆς ὁμωνυμίας πλανῶνται, καὶ
 ἐκ τῶν ἐπιγραφομένων Γρηγορίου βιβλίων, δεῖ εἶδέναι 35
 ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ Ποντικός Γρηγόριος, ὅστις ἐκ τῆς
 ἐν Πόντῳ Νεοκαισαρείας ὀρμώμενος ἀρχαιότερος τού-
 2 των ἐστὶ· μαθητῆς γὰρ Ὀριγένους ἐγένετο. Περὶ
 τούτου τοῦ Γρηγορίου πολὺς ὁ λόγος ἐν τε Ἀθήναις
 καὶ Βηρυτῶ καὶ ὅλη τῇ Ποντικῇ διοικήσει[‡], ὡς δὲ 40
 3 εἰπεῖν, καὶ πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ. Οὗτος γὰρ ὡς τῶν

⁹ *Quem ille imperfectum reli-
 querat, vertente Valesio; mihi
 videtur vox deesse. W. Lowth.
 Videtur esse legendum ἀτελῆ
 καταλειφθεῖσαν.*

[†] Περὶ γρηγορίου τοῦ θαυματο-
 ποίου καὶ ὅτι γρηγόριοι ὀρθόδοξοι
 γ. Μ.

[‡] “Hoc loco secutus auctori-
 tatem Nicephori, emendavi Πον-
 τικῇ διοικήσει, quamvis scripti
 codices nihil mutant.” VALE-
 SIUS. At vero F. M. C. in
 διοικήσει conspirant; οἰκίσει ha-
 bent Stephan. et Genev.

monasticam Basilii vitam æmulus est: Gregorius vero ejus in
 docendo eloquentiam: qui et librum Basilii de opere sex dierum,
 quem ille imperfectum reliquerat, post obitum fratris supplevit:
 et orationem funebrem in laudem Meletii Antiochensis episcopi
 Constantinopoli recitavit. Exstant et aliæ plures orationes ab eo
 conscriptæ.

CAPUT XXVII.

De Gregorio Thaumaturgo.

Sed quoniam ex nominis similitudine, et ex libris qui Gregorii
 titulum præferunt, nonnulli in errorem ducuntur, sciendum est
 alium esse Ponticum Gregorium, qui ex urbe Ponti Neocæsarea
 oriundus, istis antiquior fuit, quippe qui discipulus fuerit Origenis.
 Hujus Gregorii celebris fama est Athenis ac Beryti, et per uni-

Ἀθήνησι παιδευτηρίων ἀναχωρήσας, ἐν τῇ Βηρυτῶ νόμους ἐμάνθανε, πυθόμενος[†] ἐν τῇ Καισαρείᾳ τὰ ἱερὰ γράμματα ἐρμηνεύειν Ὀριγένην, δρομαῖος ἐπὶ τὴν
 4 Καισαρείαν παραγίνεται. Ἀκροασάμενός τε τῆς μεγα-
 λοφώνου θεωρίας τῶν ἱερῶν γραμμάτων, πολλὰ χαί- 45
 ρειν εἰπὼν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς νόμοις, ἀχώριστος ἦν τοῦ 249
 λοιποῦ· καὶ ὑπ' αὐτοῦ παιδευθεὶς τὴν ἀληθῆ φιλοσο-
 φίαν, καὶ^u μετὰ ταῦτα ἐπὶ τὴν πατρίδα τῶν γονέων
 5 καλεσάντων, ἀνεχώρησε. Κάκεῖ πρῶτον μὲν λαϊκὸς
 ὦν πολλὰ σημεῖα ἐποίησε, νοσοῦντας θεραπεύων, καὶ 5
 δαίμονας δι' ἐπιστολῶν φυγαδεύων, καὶ τοὺς ἐλληνί-
 ζοντας τοῖς τε λόγοις καὶ πλέον τοῖς γινομένοις ὑπ'
 6 αὐτοῦ προσαγόμενος. Μέμνηται δὲ αὐτοῦ καὶ Πάμ-
 φίλος ὁ μάρτυς ἐν τοῖς περὶ^x Ὀριγένους πονηθεῖσιν
 αὐτῷ βιβλίοις, ἐν οἷς καὶ συστατικὸς λόγος Γρηγορίου 10
 7 εἰς Ὀριγένην παράκειται. Γεγόνασιν οὖν, ὡς ἐν
 κεφαλαίῳ εἰπεῖν, Γρηγόριοι^y, ὃ τε ἀρχαῖος οὗτος καὶ

[†] Ita F. M. ἐμάνθανε. πυθόμενος
 τε editt.

^u καὶ om. M.

^x “Melius scriberetur ὑπὲρ
 Ὀριγένους. Intelligit enim Apo-
 logeticum Pamphili pro Origene,

de quo vide Photium in Biblio-
 theca.” [118.] VALESIIUS.

^y Supple, γ' Γρηγόριοι, e Niceph.
 xi. 19. et summario Capiti præ-
 fixo in M.

versam Ponticam diœcesim, ac per universum prope dixerim ter-
 rarum orbem. Nam cum ex Atheniensium scholis discississet,
 juris civilis discendi causa Berytum profectus est. Ubi cum ac-
 cepisset Origenem sacras literas Cæsareæ interpretari, celeri
 cursu in eam urbem contendit. Cumque magnificam sacrorum
 librorum expositionem auscultasset, Romanis legibus valedicens,
 Origeni se totum dedit. A quo cum veram philosophiam didi-
 cisset, postea a parentibus revocatus, rediit in patriam. Ubi primo
 quidem, dum adhuc laicus esset, multa fecit miracula: nunc
 ægrotos sanans, nunc dæmones per epistolam fugans; Gentiles
 denique non verbis tantum, sed multo magis operibus ad fidem
 alliciens. Hujus mentionem facit etiam Pamphilus Martyr, in
 libris quos pro Origenis defensione scripsit: quibus etiam ad-
 juncta est Gregorii oratio, quam ille ab Origene scedens, in
 ejus laudem composuit. Fuerunt igitur, ut compendio dicam,
 Gregorii plures. Primus est antiquus iste, discipulus Origenis:

παρὰ τῶν συμφρονησάντων αὐτῷ ἐπισκόπων προχει-
ρισθεῖς, ταῖς πανταχοῦ ἐκκλησίαις ἔγραφε, μὴ δέχεσθαι 35
τοὺς ἐπιτεθυκότας εἰς τὰ μυστήρια· ἀλλὰ προτρέπειν
μὲν αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν, τὴν δὲ συγχώρησιν ἐπι-
τρέπειν Θεῷ, τῷ δυναμένῳ καὶ ἐξουσίαν ἔχοντι συγ-
4 χωρεῖν ἁμαρτήματα. Τοιαύτας ἐπιστολὰς οἱ κατ'
ἐπαρχίας^a δεχόμενοι, πρὸς τὰ οἰκεία ἤθη ἐποιοῦντο 40
5 τῶν δηλουμένων τὰς κρίσεις. Ὡς γὰρ ἐκεῖνος ἐδήλου
μὴ δεῖν ἀξιοῦσθαι τῶν μυστηρίων τοὺς μετὰ τὸ βάπ-
τισμα εἰς θάνατον ἁμαρτίαν πεποιηκότας^b, τοῖς μὲν
ἐδόκει πικρὰ καὶ ἀπηγῆς εἶναι τοῦ τοιούτου κανόνος ἢ 250
ἔκθεσις, οἱ δὲ ὡς δίκαιον τὸν κανόνα καὶ ὀρθοῦντα
6 τὴν πολιτείαν ἐδέχοντο. Ἐν τούτῳ^c δὲ τούτου
κινουμένου τοῦ ζητήματος, ἐπικαταλαμβάνει τοῦ ἐπι-
σκόπου Κορνηλίου γράμματα καὶ τοῖς μετὰ τὸ βάπ- 5
τισμα ἡμαρτηκόσιν ἐπαγγελλόμενα τὴν συγχώρησιν.
7 Οὕτω δὲ ἀμφοτέρων ἐπιστελλόντων τὰ ἐναντία, καὶ
ἐκ τῶν θείων ὀχυρούντων^d ἅ ἑκάτερος ἔλεγεν, ἕκαστος

^a Ita F. M. ἐπαρχίαν editt.

τοσούτου." VALESIIUS.

^b πεπρωκότας M.

^d γραφῶν additum in rasura

^c "Scribendum ἐν τούτῳ δὲ ab ead. manu M.

causam cum secessisset, ab episcopis qui idem cum ipso sentiebant ad pontificatum evectus, scripsit ad omnes ubique ecclesias : ne eos qui dæmonibus immolaverant, ad sacra mysteria admitterent. Sed ut hortarentur quidem eos ad penitentiam ; indulgentiam autem criminum relinquerent Deo, penes quem jus arbitriumque est crimina remittendi. His literis ad omnes provincias perlatis, singuli pro suis moribus, de his quæ significabantur, tulere iudicium. Quod enim ille significaverat, ad sacramentorum communionem admittendos non esse eos, qui post baptismum crimen letiferum commisissent, aliis quidem acerba et immitis videbatur hujus regulæ promulgatio : alii vero hanc regulam ut justam, et ad stabiliendam emendationis vitæ disciplinam inprimis utilem susceperunt. Dum hæc agitur controversia, supervenerunt literæ Cornelii Romani pontificis, quæ iis etiam qui post baptismum deliquissent, indulgentiam spondebant. Ita utrisque contraria inter se scribentibus, et sacrarum literarum testimonio

κατ' ἔθος^c εἰς τοῦτο ἔτρεψεν εἰς ὃ καὶ πρότερον μάλ-
 8 λον ἐπέκλινεν. Ὅσοι γὰρ φιλαμαρτήμονες, δραξά- 10
 μνοι τῆς τότε δοθείσης συγχωρήσεως, καὶ εἰς τὸν
 ἔπειτα χρόνον ἐπὶ πάσης ἀμαρτίας αὐτῇ συνεχρή-
 9 σαυτο. Φαίνεται δὲ τὰ Φρυγῶν ἔθνη σωφρονέστερα
 εἶναι τῶν ἄλλων ἐθνῶν· καὶ γὰρ δὴ καὶ σπανιάκις
 10 Φρύγες ὀμνύουσιν. Ἐπικρατεῖ γὰρ τὸ μὲν θυμικὸν 15
 παρὰ Σκύθαις καὶ Θραξί· τῷ δὲ ἐπιθυμητικῷ οἱ
 πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον τὴν οἴκησιω ἔχοντες πλέον
 11 δουλεύουσι. Τὰ δὲ Παφλαγόνων καὶ Φρυγῶν ἔθνη
 πρὸς οὐδέτερον τούτων ἐπιρρεπῶς ἔχει· οὐδὲ γὰρ
 ἵπποδρομίαι οὐδὲ θέατρα σπουδάζονται νῦν παρ' αὐ- 20
 12 τοῖς. Διό μοι δοκεῖ μᾶλλον ἐπινευκέναι τούτους
 τε καὶ τοὺς οὕτω φρονούντας πρὸς τὰ παρὰ Ναυάτου
 τότε γραφόμενα· ὡς μῦθος γὰρ ἐξαισίον παρ' αὐτοῖς
 ἢ πορνεία νομίζεται· καὶ γὰρ τοὺς οἰασθήποτε ἄλ-
 λης αἰρέσεως σωφρονέστερον βιούντας Φρύγας καὶ 25

^c “Musculus vertit, quisque
 sicut fieri solet. Christophor-
 sonus vero interpretatur: ut
 moris est. Quod non probo.
 Neque enim κατ' ἔθος Græci
 dicunt hoc sensu, sed ὡς ἔθος.
 Quare malim hoc loco scribere

κατ' ἔθος. Epiphan. *singuli pro-*
vincialium diversas sunt secuti
sententias. Idem enim est κατ'
 ἔθος, ac κατ' ἐπαρχίαν, quod paulo
 ante posuit Socrates.” VALE-
 SIUS.

sententiam suam confirmantibus, unusquisque, ut fieri solet, ad eam partem se contulit, ad quam jam antea suoapte ingenio erat propensior. Nam quibus peccare in deliciis erat, hi arrepta occasione indulgentiæ quæ tum concedebatur, ea in posterum ad omne criminum genus abusi sunt. Porro gens Phrygum temperantior videtur esse reliquis gentibus. Nam et raro jurant Phryges. Et Scythæ quidem ac Thraces procliviores sunt ad iracundiam: qui vero ad orientem solem degunt, magis dediti sunt cupiditatibus. Verum Paphlagonες et Phryges, ad neutrum istorum vitiorum propendent. Nam neque circensium, nec theatralium ludorum hodie admodum studiosi sunt. Atque ob hanc causam, tum isti tum alii qui idem sentiunt, literis a Novato tunc scriptis adsensisse mihi videntur. Quippe apud illos, scortatio instar piaculi habetur. Certe Phryges et Paphlagonες modestius quam cujus-

13 Παφλαγόνας ἐστὶν εὐρεῖν. Τὴν δὲ αὐτὴν αἰτίαν καὶ
περὶ τοὺς οἰκοῦντας τὰ ἐσπέρια μέρη καὶ Ναυάτω
14 πειθαρχήσαντας, εἶναι νομίζω. Ναυάτος μὲν οὖν,
εἰ καὶ περὶ πολιτείας ἀκριβοῦς διεκρίθη, ἀλλ' οὖν γε
τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν οὐ μετέθηκεν· αἰεὶ γὰρ 30
καθὰ^f τὰ ἐσπέρια μέρη ἐποίει, καὶ οὗτος^g ἐπετέλεσε
ποιοῦσι δὲ διαπαντὸς οἱ ἐκεῖ μετ' ἰσημερίαν ἀνέκαθεν,
15 ἀφ' οὗ καὶ χριστιανίζουσιν. Ἄλλ' οὗτος μὲν ὕστε-
ρον ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ τοῦ βασιλέως διωγμὸν κατὰ
16 Χριστιανῶν κινήσαντος, ἐμαρτύρησεν. Οἱ δὲ ἐξ³⁵
αὐτοῦ ἐν Φρυγίᾳ ἐπώνυμοι κατὰ τὴν κοινωνίαν τού-
του^h συνεχωρήθησαν ἐκτρεπόμενοι, περὶ τόνδε τὸν

^f Ita M. κατὰ ceteri.

^g Ita F. M. Stephan. et Genev. "Sfort. οὕτως, sed si vulgatum lectionem retinere voluerimus, quam Epiphan. [H. T. viii. 9.] et Nicephor. [xi. 14.] confirmant, tum delendum erit verbum ἐποίησ, quod neque Epiphanius agnoscit: aut certe scribendum erit, καθὼς τὰ ἐσπέρια μέρη ἐποίει, καὶ οὗτος ἐπετέλεσε, sicut legisse videtur Nicephorus." VALESIIUS. οὕτως in textu suo Valesius et Reading.

^h τοῦτου, συνηρέθησαν M.
" Hic locus mirum in modum

corruptus est. Nec recens hoc mendum, sed jam temporibus Epiphani Scholastici corrupta erant exemplaria; sic enim vertit Epiphanius: *Hi vero qui ex eo nomen habuerunt, ejusque fuere participes &c.* Nicephorus vero quomodo hunc Socratis locum legerit, incertum est, cum Græca ejus hac in parte desiderentur. Langus tamen, qui Græcum Nicephori codicem viderat, ita vertit: *Qui vero ejus nomine in Phrygia censentur, ab institutis et communione ejus, cum sibi ipsis indulgentes degenerassent, hoc tempore paschale*

cumque alterius sectæ homines vivere videmus. Eandem quoque causam fuisse existimo illis qui occidentis partes incolunt, et qui Novati sententiam sunt secuti. Ceterum Novatus, licet ob vigorem arctioris disciplinæ sese ab aliis segregaverit, tamen festum paschæ diem nullatenus immutavit. Eodem enim modo quo occidentales, etiam ipse pascha perpetuo celebravit. Porro illi pascha semper celebrant post æquinoctium, more ipsis antiquitas tradito, jam inde ab eo tempore quo Christiani esse cœperunt. Et ipse quidem postea, principatu Valeriani qui persecutionem adversus Christianos exercuit, martyrio perfunctus est. Ii vero qui ex ejus nomine appellati sunt in Phrygia Novatiani, concessam ejus rei communionem aversantes, circa hoc tempus diem festum paschæ

17 χρόνον καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα μετέθεσαν. Σύνο-
 δον γὰρ ἐν Πάζφ κώμη, ἔνθα τοῦ Σαγαρίου¹ ποτα-
 μῷ εἰσὶν αἱ πηγαὶ, ποιήσαντες ὀλίγοι τινὲς καὶ οὐκ
 εὖσημοι τῶν περὶ Φρυγίαν Ναυατιανῶν ἐπίσκοποι 5
 ὄρον ἐκφέρουσιν, ὥστε Ἰουδαίους ἐπιτηρεῖν ποιῶντας
 τὰ ἄζυμα, καὶ σὺν αὐτοῖς τὴν τοῦ Πάσχα ἐπιτελεῖν
 18 ἑορτὴν. Ταῦτα ἡμῖν ἀνήγγειλέ τις ἀνὴρ παλαιὸς,
 πρεσβυτέρου μὲν εἶναι λέγων ἑαυτὸν υἱόν· ἅμα δὲ
 τῷ πατρὶ παρέναι τῇ γενομένῃ συνόδῳ, καθ' ἣν οὔτε 10
 Ἄγγελιος παρὴν ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ναυατιανῶν
 ἐπίσκοπος, οὐδὲ Μάξιμος ὁ Νικαίας, οὐδὲ ὁ Νικομη-
 δείας, οὐδὲ μὲν ὁ Κοτναείου^k. ὑπὸ τούτων γὰρ ἡ Ναυα-
 19 τιανῶν θρησκεία μάλιστα κανονίζεται. Ταῦτα μὲν
 οὖν οὕτως τότε ἐγένετο· διηρέθη δὲ μικρὸν ὕστερον 15
 καὶ ἡ Ναυατιανῶν ἐκκλησία δι' ἐκείνην τὴν σύνοδον,
 ὡς κατὰ χῶραν ἐροῦμεν· μετιτέον τε ἐντεῦθεν ἐπὶ τὰ

*quoque festum mutarunt. De reli-
 quis interpretibus nihil dico, in
 quorum versione nihil sani re-
 peries. Ego locum levi muta-
 tione ita restituendum puto : καὶ
 τὴν κοινωνίαν τούτου συγχωρηθείσαν
 ἐκτρεπόμενοι. Id est, Hi vero
 qui ex illius nomine Novatiani
 dicuntur in Phrygia, permissam*

*ipsis communionem cum reliquis
 catholicis in festivitate paschæ
 aversantes, circa hæc tempora
 diem festum paschæ immutarunt.
 Nihil apertius hoc sensu." VA-
 LESIUS.*

ⁱ σαγαρίου F. M.

^k κοτναείου M.

immutarunt. Pauci quippe et obscuri Novatianorum in Phrygia episcopi, collecta synodo in vico Pazo, ubi fontes amnis Sangarii visuntur, regulam promulgarunt ; ut quotannis observaretur quo die Judæi azyma celebrarent, et una cum illis festum paschale celebraretur. Hæc mihi renuntiata sunt a quodam sene, qui se presbyteri filium esse dicebat, et supradictæ synodo una cum patre interfuisse. Cui tamen synodo nec Agelius Novatianorum apud Constantinopolim episcopus, nec Maximus Nicææ, nec Nicomediæ aut Cotuzæi adfuerunt episcopi : licet ab his præcipue regatur ecclesia Novatianorum. Et hæc quidem tunc temporis gesta sunt ad hunc modum. Sed paulo post Novatianorum ecclesia propter istam synodum duas in partes divisa est, uti suo loco dicemus. Nunc transeamus ad ea, quæ per idem tempus in occidentis partibus contigerunt.

κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον ἐν τοῖς ἐσπερίοις γεγόμενα μέρεσιν.

ΚΕΦ. ΚΘ.

Περὶ Δαμάσου¹ τοῦ Ῥώμης καὶ Οὐρσίνου, ὅπως δι' αὐτοὺς ταραχῆς καὶ 20
στάσεως ἐν Ῥώμῃ γενομένης, φόνος πολὺς ἐπηκολούθησεν.

1 Τοῦ γὰρ βασιλέως Οὐαλεντινιανοῦ ἡσύχως διά-
γοντος, καὶ οὐδεμίαν σκύλλοντος αἵρεσιν, Δάμασος
μετὰ Λιβέριον τὴν τῆς ἐπισκοπῆς ἱερωσύνην ἐν τῇ 25
Ῥώμῃ ἐδέξατο· ἐφ'^m οὐ συνέβη ταραχθῆναι τὴν ἐν
2 Ῥώμῃ ἐκκλησίαν διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Οὐρσίνος
τις τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας διάκονος ὑπόψηφος γέγονεν,
3 ἥνικα ἡ ἐπιλογὴ τοῦ ἐπισκόπου ἐγένετο. Ἐπεὶ οὖν 30
προεκρίθη Δάμασος, μὴ φέρων ὁ Οὐρσίνος τὴν τῆς
ἐλπίδος ἀποτυχίαν, παρασυνάξει τῇ ἐκκλησίᾳ ἐσπού-
δασε· καὶ πείθει τινὰς ἀσήμεους ἐπισκόπους ἐν παρα-
4 βύστῳ χειροτονῆσαι αὐτόν. Καὶ χειροτονεῖται οὐκ
ἐν ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἐν ἀποκρύφῳ τόπῳ τῆς βασιλικῆς 35
5 τῆς ἐπικαλουμένης Σικίνης. Τούτου δὲ γενομένου,
διχόνοια τὸν λαὸν ἐκράτησεν· ἐστασίαζον οὖνⁿ 252

¹ Περὶ οὐρσίνου διακόνου M.   discrepant M. et C.

^m ἀφ' οὗ Stephan. Genes. ἐφ'   ⁿ ἐστασίαζον de M.
Valesius e F. et Niceph. Non

CAPUT XXIX.

*De Damaso Romano episcopo, et Ursino; et quomodo seditione
Romæ propter illos facta, plurimi interfecti sunt.*

Cum imperator Valentinianus in summa tranquillitate degeret, nulli sectæ ac religioni molestiam exhibens, Romæ Damasus post Liberium episcopatus administrationem suscepit. Sub quo Romanæ ecclesiæ gravis orta est perturbatio, hujusmodi ex causa. Ursinus quidam ejusdem ecclesiæ diaconus, cum de eligendo episcopo ageretur, inter alios nominatus fuerat. Qui cum Damasum sibi prælatum videret, ægre ferens quod spe sua excidisset, seorsum ab ecclesia conventus agere instituit: et obscuris quibusdam episcopis persuasit, ut ipsum in occulto ordinarent. Ordinatus est itaque, non in ecclesia, sed in secreto loco basilicæ quæ Sicinii vocatur. Quod factum maximam dissensionem inter cives excitavit. Dissidebant autem non ob fidem, aut propter aliquam

πρὸς ἑαυτοὺς οὐ διὰ τινα πίστιν ἢ αἵρεσιν, ἀλλὰ περὶ τοῦ^ο μόνου τίς ὀφείλει τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου ἐγκρατῆς γενέσθαι. Ἐντεῦθεν δὲ συμπληγάδες τῶν ὄχλων ἐγίνοντο· ὥστε καὶ ἐκ τῆς παρατριβῆς πολλοὺς ἀπο-5 θανεῖν, καὶ διὰ τοῦτο πολλοὺς λαϊκοὺς τε καὶ κληρικοὺς ὑπὸ τοῦ τότε ἐπάρχου Μαξιμίμου τιμωρηθῆναι· καὶ οὕτω τὸν^ρ τε Οὐρσίνου παύσασθαι τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ κατασταλῆναι τοὺς βουληθέντας ἀκολουθήσαι αὐτῷ.

ΚΕΦ. Λ.

10

Ἦσ⁴ τοῦ Μεδιολάνου ἐπισκόπου Αὐξεντίου τελευτήσαντος, καὶ στάσεως ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ τοῦ μέλλοντος χειροτονηθῆναι γενομένης, Ἀμβρόσιος ὁ τοῦ ἔθνους ἐπαρχος, τὴν στάσιν μετὰ στρατιωτικῆς χειρὸς καταπαύων, ψήφῳ 15 κωνῆ, καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Οὐαλεντινιανοῦ συναέσαντος, πάντων προεκρίθη τῆς ἐκκλησίας πρόεδρος.

1 Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ ἕτερον μηνῆς ἄξιον ἐν τῇ Μεδιολάνῳ συνέβη γενέσθαι τελευτήσαντος γὰρ τοῦ ἐν αὐτῇ ἐπισκόπου Αὐξεντίου, ὃς ὑπὸ τῶν 20 Ἀρειανῶν κεχειροτόνητο, πάλιν οἱ ἐν τῇ Μεδιολάνῳ

^ο περὶ μόνου τοῦ, correctum ab ^ρ Περὶ ἀμβροσίου ἀρχοντος γενομένου ἐπισκόπου μεδιολάνου. Μ.

^ρ Ita F. M. τὸν τότε Οὐρσ. ed.

hæresim; sed de hoc tantum, uter illorum episcopalem sedem obtinere deberet. Hinc crebra utrinque jurgia et conflictus vulgi exstitere, adeo ut ex ea concertatione plurimi interierint. Quam ob causam multi, tum clerici, tum laici, a Maximino tunc præfecto urbis supplicio affecti sunt. Atque ita tum Ursinus a conatu suo abstinuit, tum qui illius partes sequebantur, penitus quieverunt.

CAPUT XXX.

Quomodo post mortem Auxentii Mediolanensis episcopi, cum orta esset seditio ob electionem futuri antistitis, Ambrosius præses provincie, qui ad sedandum tumultum cum militari manu perrexerat, communi omnium suffragio, et ipsis Valentiniani imp. consensu, episcopus factus est.

Sub idem tempus Mediolani aliud quiddam contigit memoratu dignissimum. Mortuo enim Auxentio ecclesie illius episcopo, qui ab Arianis fuerat ordinatus, iterum Mediolanenses in eligendo

περὶ ἐπιλογῆς ἐπισκόπου ἐταράσσοντο· πολλή τε ἦν αὐτοῖς ἡ φιλονεικία, ἄλλων ἄλλον προβάλλεσθαι
 2 σπενδόντων. Ὡς δὲ περὶ τούτου στάσις ἐγένετο, εὐ- 25
 λαβηθεὶς ὁ τῆς ἐπαρχίας ἄρχων τὸ ὑπατικὸν ἔχων
 ἀξίωμα, ᾧ ἦν ὄνομα Ἀμβρόσιος, μήπως ἐκ τῆς ταρα-
 χῆς ἄτοπόν τι κατὰ τὴν πόλιν γένηται, εἰστρέχει εἰς
 3 τὴν ἐκκλησίαν ὡς καταπαύσων τὴν στάσιμ. Ὡς δὲ
 ἐκεῖ γενομένῳ ὁ λαὸς ἡσυχίαν παρέσχε, πολλά τε
 λυσιτελοῦντα παραινωῶν κατέστελλε τὰς ἀλόγους τοῦ 30
 πλήθους ὀρμὰς, αἰφνίδιος μίᾳ συμφωνία τῶν πάντων
 4 ἐγένετο. Καὶ ἐβόων, Ἀμβρόσιον ἀξίον εἶναι τῆς ἐπι-
 σκοπῆς, αὐτὸν τε χειροτονεῖσθαι πάντες ἠξίου· οὕτω
 γὰρ μόνως ἔνωσίμ τε ἔξειμ τὸν λαὸν, καὶ στέρξειμ 253
 5 τὴν περὶ τὴν πίστιμ ὁμόνοιαν. Ἐπεὶ δὲ ἐκ τινος
 θεοῦ ἡ ὁμοφωνία τοῦ λαοῦ γενέσθαι τοῖς παροῦσιμ
 ἐπισκόποις ἐφαίνετο, μηδὲν ὑπερθέμενοι συλλαμβά-
 6 νουσι τὸν Ἀμβρόσιον. Καὶ βαπτίσαντες, κατηχού- 5
 μενος γὰρ ἦν, εὐθὺς πρὸς τὴν τῆς ἐπισκοπῆς ἱερω-
 σύνημ προχειρίζεσθαι ἔμελλον. Ἐπεὶ δὲ Ἀμβρόσιος
 τὸ μὲν βάπτισμα ἠδέως ἐδέξατο, πολὺς δὲ ἦν τὴν
 ἱερωσύνημ παραιτούμενος, γνωρίζουσι τῷ βασιλεῖ

episcopo tumultuari cœpere : magnaue inter illos contentio exci-
 tata est, aliis alium eligere studentibus. Cumque ob id conflata
 esset seditio, rector provinciæ qui consularis dignitatem gerebat,
 nomine Ambrosius, veritus ne ex eo tumultu mali quidpiam
 civitas pateretur, ad ecclesiam contendit, eo consilio ut tumultum
 sedaret. Postquam populus ad ejus conspectum conquievisset, et
 ille longa atque utili exhortatione vesanos multitudinis impetus
 repressisset, repente omnes in unam sententiam conspirant, et
 Ambrosium episcopatu dignum esse vociferantur, eumque sibi
 postulant ordinari : ita demum populum ad unitatem esse redi-
 turum, et eandem de fide amplexurum sententiam. Igitur cum
 episcopi qui aderant, istam populi consensionem divino quodam
 nutu factam esse judicavissent, absque mora Ambrosium compre-
 hendunt. Et postquam sacro eum lavacro initiassent, adhuc enim
 erat catechumenus, ad episcopatus dignitatem parant promovere.
 Sed quoniam Ambrosius libenti quidem animo baptismum susce-

Ἡ Οὐαλεντινιανῶ τὰ γενόμενα. Ὁ δὲ βασιλεὺς θαν- 10
 μάσας τὴν τοῦ λαοῦ ὁμόνοιαν, Θεοῦ τε ἔργον εἶναι[†]
 γνοὺς τὸ γενόμενον, ἐδήλου τοῖς ἐπισκόποις, ὑπουργεῖν
 τῷ Θεῷ κελεύοντι χειροτονεῖν[†] Θεοῦ γὰρ μᾶλλον, ἢ
 ἀνθρώπων εἶναι τὴν ψῆφον τὴν ἐπ' αὐτῷ. Τοῦτον
 τὸν τρόπον καταστάντος Ἀμβροσίου, οἱ ἐν Μεδιο- 15
 λάνῳ πρότερον διεστῶτες δι' αὐτὸν τότε ἠνώθησαν.

ΚΕΦ. ΛΑ.

Περὶ[§] τῆς τελευταίας Οὐαλεντινιανῶ.

1 Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς, Σαυροματῶν ἐπέξελ- 20
 θόντων τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, ἐπ' αὐτοὺς ἐχώρει μετὰ
 2 πλείστης παρασκευῆς. Ταύτην οὐκ ἤνεγκαν τὴν
 παρασκευὴν ἀκούσαντες οἱ βάρβαροι· ἀλλὰ πρεσ-
 βευσάμενοι πρὸς αὐτὸν ἤτοῦντο ἐπὶ συνθήκαις εἰρήνης
 3 τυχεῖν. Τῶν πρέσβεων δὲ εἰσελθόντων καὶ φανέντων 25
 οὐκ ἀξιοπρεπῶν, ἠρώτησεν εἰ τοιοῦτοι Σαυρομάται
 4 πάντες εἰσὶν[†]. Ἀποκριναμένων δὲ τῶν πρέσβεων

[†] εἶναι additum in marg. ab ead. manu M.

ἐτελεύτησεν, καὶ ἀναγορεύεται αὐτ' αὐτοῦ ὁ ὁμώνυμος αὐτοῦ υἱός. M.

[§] Ὅτι ὁ βασιλεὺς οὐαλεντιανός

[†] ἀποκρινομένων F.

perat, sacerdotium vero omnibus modis detrectabat, episcopi rem ad Valentinianum imperatorem referunt. Imperator consensionem populi admiratus, Deique opus esse agnoscens id quod evenerat, rescripsit episcopis, ut obsequerentur Deo qui illum ordinari jussisset: Dei namque potius quam hominum suffragio illum esse designatum. Ad hunc modum ordinato Ambrosio, Mediolanenses qui prius inter se divisi fuerant, ejus interventu ad unitatem redierunt.

CAPUT XXXI.

De obitu Valentiniani.

Postea vero cum Sarmatæ in Romanorum fines incursionem fecissent, imperator cum ingentibus copiis contra eos expeditionem movit. Cujus rei nuntio territi barbari, missa ad eum legatione pacem sub conditionibus postularunt. Legati in consistorium introducti, cum imperatori viles admodum abjectique viderentur, sciscitatus est imperator, utrum omnes Sarmatæ essent ejusmodi.

τοὺς ἀρίστους Σαυροματῶν ἤκειν πρὸς αὐτὸν, πλη-
 ροῦται θυμοῦ Οὐαλεντινιανὸς, καὶ μέγα βοῶν ἔλεγε
 κακῶς πράττει τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν περιελθοῦσαν
 εἰς αὐτὸν, ὅπου τοιοῦτο βαρβάρων γένος^α εὐτελές³⁰
 οὐκ ἀγαπᾷ παρ' ἑαυτῷ μένειν σωζόμενον, ἀλλ' ὅπλα
 αἰρεῖται^ξ, καὶ Ῥωμαίων ὄρους πατεῖ, καὶ εἰς πόλεμον
 5 θρασύνεται. Καὶ τοσοῦτον ἐν τῇ βοῇ διασπαράξας
 ἔτυχεν ἑαυτὸν, ὥστε πᾶσαν μὲν ἀναστομωθῆναι³⁵
 6 φλέβα, πᾶσάν τε ἀρτηρίαν διαρραγῆναι. Καὶ οὕτως
 αἵματος^γ ἐκδοθέντος, τελευτᾷ ἐν φρουρίῳ ᾧ προσω-
 νυμία Βεργιτίων, μετὰ τὴν ὑπατείαν Γρατιανοῦ τὸ ^{A. D.}
 τρίτον καὶ Ἐκοιτίου^δ περὶ τὴν ἑπτακαίδεκάτην τοῦ ^{375.}
 Νοεμβρίου μηνός· ζήσας ἔτη νδ', βασιλεύσας ἔτη⁴⁰
 7 δεκατρία^β. Τελευτήσαντος οὖν Οὐαλεντινιανοῦ, οἱ
 κατὰ τὴν Ἰταλίαν στρατιῶται ἕκτη ἡμέρα μετὰ τὴν
 τελευτὴν, τὸν ὁμώνυμον τῷ πατρὶ Οὐαλεντινιανὸν
 νέαν ἄγοντα κομιδῇ τὴν ἡλικίαν βασιλέα ἀνηγόρευσαν²⁵⁴
 8 ἐν Ἀκίνκῳ πόλει τῆς Ἰταλίας. Καὶ τούτου διαγγελ-

^α Ita F. M. γένος τῶν βαρβάρων
 ῶν edit.

^ξ αἶρει τὲ M.

^γ τοῦ αἵματος M.

^δ αικυτίου correctum ab ead.
 manu M.

^β τγ F. M.

Cumque respondissent legati, totius gentis nobilissimos ad ipsum venisse, Valentinianus ira excanduit: vocemque altius attollens, malo quodam fato principem se factum esse dixit imperii Romani, quando hujusmodi barbarorum gens, adeo vilis et contempta, suis se finibus minime contineret, nec satis haberet salutem suam in tuto collocare: sed ultro arma caperet, et Romanorum fines calcaret, et ad bellum usque inferendum prorumperet. Atque in tantum semetipse distendit vociferando, ut et venas omnes aperiret, et arterias disrumperet. Ad hunc modum erumpente sanguinis copia interiit in castello Brigitione, post consulatum Gratiani tertium et Equitii, die quintodecimo calendas Decembris, cum vixisset annis quatuor et quinquaginta, imperasset autem tredecim. Mortuo itaque Valentiniano, milites qui in Italia erant, sexto post mortem ejus die, filiam ei cognominem Valentinianum admodum puerum, imperatorem renuntiarunt in oppido Italiae Acinco. Quod ubi nuntiatum est imperatoribus, ægre tulerunt ambo, non

θέντος, ἡγανάκτουν οἱ βασιλεῖς, οὐχ ὅτι γέγονε τοῦ
 μὲν ἀδελφός, τοῦ δὲ ἀδελφιδοῦς βασιλεύς· ἀλλ' ὅτι
 παρὰ γνώμην ἀμφοτέρων ἐχειροτονήθη, ὃν αὐτοὶ χει- 5
 9 ροτονεῖν ἔμελλον. Ὅμως δὲ ἀμφοτέροι σύμψηφοι
 τῆς βασιλείας ἐγένοντο· καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ὁ
 νέος Οὐαλεντιανὸς ἰδρῦθη εἰς τὸν τόπον τοῦ ἰδίου
 10 πατρός. Ἰστέον δὲ ὅτι Οὐαλεντιανῶ ἐγεγόνει οὗτος
 ἐξ Ἰουστίνης^b, ἣν ἐπέγημεν, ζώσης αὐτοῦ τῆς προ- 10
 11 τέρας γυναικὸς Σεύρας, δι' αἰτίαν τοιαύδε. Ἰουστός
 ὁ τῆς Ἰουστίνης πατήρ, τῆς περὶ Πικίνου^c ἐπαρχίας
 ἤδη πρότερον ἐπὶ τῶν Κωνσταντίου χρόνων ἄρχων
 καθεστὼς, ἶδεν ὄναρ, ὡς ἐκ τοῦ δεξιῦ μέρους^d ἀλουρ-
 12 γίδα βασιλικὴν ἀπεκύησε. Τὸ δὲ ὄναρ ἐν^e πολλοῖς 15
 λεχθὲν ἦκει καὶ εἰς τὰς ἀκοὰς Κωνσταντίου· ὁ δὲ
 συμβαλὼν τὸ ὄναρ, ὡς βασιλέως ἐξ αὐτοῦ τεχθησο-
 μένου, πέμψας ἀναιρεῖ τὸν Ἰουστόν· ἡ δὲ αὐτοῦ θυ-
 γάτηρ Ἰουστίνα ἀπορφανισθεῖσα τοῦ πατρός ἔμεινε,
 13 παρθένος οὔσα. Χρόνῳ δὲ ὕστερον τῇ γαμετῇ τοῦ 20

^b *ιουστίνης* hic et infra M.

^c *πικέον* M.

^d *Legendum proculdubio μη-
 ροῦ. Ex dextro femore* Epiphan.

Hist. Trip. viii. 11, *δεξιόθεν γεν-
 νήσοι* Niceph. xi. 33.

^e Ita F. M. C. εἰς πολλοὺς
 editt.

quod Valentinianus junior, qui alterius frater, alterius nepos ex fratre erat, imperator factus fuisset: sed quod inconsulto utroque renuntiatu fuisset, quem ipsi erant renuntiatu. Uterque tamen imperio ejus consensit. Ad hunc igitur modum Valentinianus junior in locum patris sui est subrogatus. Sciendum porro est, hunc Valentinianum natum esse ex Justina Augusta, quam Valentinianus senior superstite adhuc Severa priore conjuge, duxit tali de causa. Justus pater Justinæ qui Constantii temporibus Piceum provinciam administrarat, visus est sibi in somnis imperialem purpuram a dextro latere parere. Id somnium cum aliis multis evulgatum fuisset, tandem ad aures pervenit Constantii. Is somnii significationem conjiciens, futurum scilicet ut ex Justo imperator nasceretur, misso percussore hominem interfecit. Justina igitur parente orbata, virgo diu permansit. Progressu vero temporis, Severæ Valentiniani imperatoris conjugii innotescere

βασιλέως Οὐαλεντινιανοῦ Σεύηρα γνωρίμη καθί-
 σταται, καὶ συνεχεῖς ἐποιεῖτο πρὸς τὴν βασιλίσσαν[†]
 τὰς συντυχίας· ἐπεὶ δὲ ἐκρατύνθη ἡ συνήθεια, ἤδη
 14 καὶ συνελούετο αὐτῇ. Ὡς οὖν ἶδεν αὐτὴν λοουμένην
 τὴν Ἰουστίναν ἢ Σεύηρα, ἠράσθη τοῦ κάλλους τῆς 25
 παρθένου· καὶ πρὸς τὸν βασιλέα διεξῆμι περὶ αὐτῆς,
 ὡς οὕτως εἶη θαυμαστὸν ἔχουσα κάλλος ἢ παρθένος
 ἢ τοῦ Ἰούστου θυγάτηρ, ὡς καὶ αὐτὴν, καίτοι γυναικα
 15 οὖσαν, ἐρασθῆναι τῆς εὐμορφίας αὐτῆς. Ὁ δὲ βασι-
 λεὺς ταμειυσάμενος τὸν τῆς^ε γυναικὸς λόγον, ἀγα- 30
 γέσθαι τὴν Ἰουστίναν ἐβουλεύσατο, μὴ ἐκβαλὼν τὴν
 16 Σεύηραν, ἀφ' ἧς αὐτῷ Γρατιανὸς ἐγεγόνει, ὃν μικρὸν
 ἔμπροσθεν ἀνηγορεύκει βασιλέα. Νόμον οὖν ὑπα-
 γορεύσας δημοσίᾳ προτίθησι^h κατὰ πόλεις, ὥστε
 ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ δύο νομίμους ἔχειν γυναικας. 35
 17 Καὶ ὁ μὲν νόμος προέκειτο· ὁ δὲ ἄγεται τὴν Ἰου-
 στίναν, ἀφ' ἧς αὐτῷ γίνεται Οὐαλεντινιανός τε ὁ
 νέος καὶ θυγατέρες τρεῖς Ἰούστα, Γράτα, Γάλλα. *Ὡν
 18 αἱ μὲν δύο παρθνεύουσαι διετέλεσαν· Γάλλαν δὲ
 ὕστερον βασιλεὺς ἔγημε Θεοδόσιος ὁ μέγας, ἀφ' ἧς 40

† βασιλίδα F. M.

ε τῆς γυν. τὸν λ. F. M.

h προστίθησι F.

cœpit, et frequenter cum Augusta versabatur. Cumque crevisset
 familiaritas, simul etiam cum ea lavabatur. Severa itaque cum
 Justinam secum lavantem vidisset, admirata est virginis pulchri-
 tudinem, et imperatori de ea renuntiavit: Justi filiam virginem
 esse dicens tanta corporis venustate præditam, ut ipsa licet mul-
 lier, ejus forma nihilominus capta sit. Imperator vero, cujus
 animo penitus infixus hæserat conjugis sermo, consilium iniiit de
 Justina uxore ducenda; ita tamen ut Severam non repudiaret, ex
 qua filium habebat Gratianum, quem paulo ante Augustum nuncupaverat. Legem igitur a se dictatam publice per singulas
 civitates proposuit, ut cuivis liceret duas simul uxores legitimas
 habere. Et lex quidem ita proposita est. Ipse vero Justinam
 duxit uxorem, ex qua Valentinianum juniorem suscepit, tresque
 præterea filias; Justam, Gratam, et Gallam. Quarum priores
 quidem duæ in virginitatis proposito perseverarunt: Galla vero
 imperatori Theodosio seniori postmodum nupta est, ex qua ille

αὐτῷ Πλακιδία θυγάτηρ ἐγένετο· Ἀρκάδιον γὰρ
καὶ Ὀνώριον ἐκ Πλακίλλης¹ ἔσχεν τῆς προτέρας γυ-
19 ναϊκός. Περὶ μὲν οὖν^k Θεοδοσίου καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ
κατὰ τὴν ἐκάστου χώραν ἐροῦμεν.

ΚΕΦ. ΛΒ.

255

Περὶ Θεμιστίου τοῦ φιλοσόφου¹ καὶ ὡς ἐκ τοῦ προσφωνητικοῦ αὐτοῦ
λόγου δυσωπηθεῖς Οὐάλης μικρόν τι τὸν κατὰ Χριστιανῶν ἐμετρίασε
θάνατον.

1 Οὐάλης δὲ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ διάγων ἀπὸ μὲν τῶν 5
ἔξω πολέμων τέως ἡσύχαζε· πανταχόθεν γὰρ οἱ
2 βάρβαροι κατὰ τὰς οἰκείας ἔμενον χώρας. Δεινῶς
δὲ ἐπολέμει τοὺς φρονούντας τὸ ὁμοούσιον, καὶ καθ'
ἐκάστην μείζονας τὰς τιμωρίας ἐφεύρισκεν κατ' αὐ- 10
3 τῶν. Ἔως αὐτοῦ τὴν πολλὴν ἀπήνειαν ὁ φιλό-
σοφος Θεμιστίος μετριωτέραν τῷ προσφωνητικῷ λόγῳ
εἰργάσατο· ἐν ᾧ, μὴ δεῖν ξενίζεσθαι ἐπὶ τῇ διαφωνίᾳ
τῶν Χριστιανικῶν δογμάτων παραινεῖ τῷ βασιλεῖ·
μικρὰν γὰρ εἶναι τὴν αὐτῶν διαφωνίαν, ὡς πρὸς τὸ 15
πλήθος καὶ τὴν σύγχυσι τῶν πυρ' Ἑλλησι δογμα-

ⁱ Ita F. M. Nicephor. *Fla-*
cilla Epiph. Πλακίδης ceteri.
Conf. Annot.

^k οὖν marg. ab ead. manu M.
¹ φιλοσόφου. Reliquam par-
tem tituli om. M.

Placidiam filiam sustulit. Arcadium siquidem et Honorium ex
Flaccilla priore conjugē suscepit. Verum de Theodosio ejus-
que liberis, suo loco singillatim dicemus.

CAPUT XXXII.

*De Themistio philosopho, et quomodo Valens ejus oratione lenitus,
de persecutione Christianorum aliquantulum remisit.*

Interea Valens Antiochiæ degens, ab exteris quidem bellis liber
ac vacuus erat. Quippe omnes circumquaque barbari suis se
finibus continebant. Eos vero qui consubstantialis fidem profite-
bantur, graviter impugnabat, acerbiora in dies supplicia adversus
eos comminiscens. Donec Themistius philosophus atrocitatem
ejus aliqua ex parte mitigavit, dicta illi oratione quæ προσφωνη-
τικός inscribitur: in qua imperatorem admonet, ne magnopere
miretur quod tanta sit dogmatum diversitas apud Christianos.
Eam enim exiguum esse, si cum multitudine et discrepantia opin-

4 των· εἶναι γὰρ ὑπὲρ τὰ τριακόσια δόγματα. Καὶ
 πρὸς τὸ δόξαν ἐξ ἀνάγκης καὶ τὴν διαφωνίαν εἶναι
 πολλήν· βούλεσθαί τε οὕτως τὸν Θεὸν διαφόρως
 δοξάζεσθαι, ἵνα ἕκαστος πλεον αὐτοῦ τὴν μεγαλειό- 20
 τητα φοβοῖτο, ἐκ τοῦ μὴ πρόχειρον ἔχειν τὴν γνώσιν
 5 αὐτοῦ. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τοῦ φιλοσόφου προσ-
 φωνήσαντος, πράγματος ὁ βασιλεὺς ἐγένετο· οὐ μὴν
 τελέως ὑφίει τῆς ὀργῆς, ἀλλὰ ἀντὶ θανάτου ἐξορίαν
 ἐπέτιθει^m τὴν ζημίαν τοῖς ἱερωμένοις ἀνδράσιν, ἕως 25
 ἀπέπαυσεν αὐτοῦ καὶ ταύτην τὴν ὀρμὴν ἐπιγενόμενον
 πρᾶγμα τοιόνδε.

ΚΕΦ. ΛΓ.

^a Ὅπως^a οἱ Γόθοι κατὰ Οὐάλεντα ἐχριστιάνισαν.

¹ Οἱ πέραν τοῦ Ἰστροῦ βάρβαροι οἱ καλούμενοι³⁰
 Γόθοι, ἐμφύλιον πρὸς ἑαυτοὺς κινήσαντες πόλεμον
 εἰς δύο μέρη ἐμήθησαν· ὧν τοῦ ἐνὸς ἡγεῖτο Φριτι-
² γέρνης, τοῦ δὲ ἐτέρου Ἀθανάριχος. Ἐπικρατεστέρου
 δὲ τοῦ Ἀθαναρίχου^o φανέντος, Φριτιγέρνης προσ- 35

^m Ita F. M. ἐτίθει ceteri.

ⁿ Titulum om. M.

^o Athalaricum vocat Epiphani.

ionum quæ apud Græcos sunt, conferatur; quippe cum apud istos plures quam trecentæ sint opinioniones. Porro ex varietate opinionum, necessario consequi maximam dissensionem. Deum tamen hac opinionum varietate delectari, ut singuli majestatem ipsius magis revereantur, vel ob id, quod difficile est eum cognoscere. Hæc et ejusmodi alia cum philosophus ei exposuisset, aliquanto mitior in posterum factus est imperator. Nec tamen furorem ex animo penitus abjecit; sed mortis loco exsilium irrogavit sacerdotibus. Tandem vero hunc quoque illius impetum repressit hujusmodi casus.

CAPUT XXXIII.

Quomodo Gothi regnante Valente facti sint Christiani.

Barbari trans Danubium incolentes, qui Gothi appellantur, intestino bello inter ipsos orto, duas in partes dirempti sunt: quarum alteri Fritigernus, alteri præerat Athanarichus. Porro cum Athanarichus prævaluisset, Fritigernus ad Romanos confugiens,

φεύγει Ῥωμαίοις, καὶ τὴν αὐτῶν κατὰ τοῦ ἀντιπάλου
 3 ἐπεκαλεῖτο βοήθειαν. Γνωρίζεται ταῦτα τῷ βασιλεῖ
 Οὐάλεντι· καὶ κελεύει τοὺς ἐνιδρυμένους κατὰ τὴν
 Θράκην στρατιώτας, βοηθεῖν τοῖς βαρβάροις κατὰ
 βαρβάρων στρατεύουσι· καὶ ποιοῦνται νίκην κατὰ
 Ἐθαναρίχου πέραν τοῦ Ἰστρου, τοὺς πολεμίους εἰς 4^ο
 4 φυγὴν τρέψαντες. Αὕτη πρόφασις γέγονε τοῦ Χρι- 256
 στιανοῦς γενέσθαι τῶν βαρβάρων πολλούς· ὁ γὰρ
 Φριτιγέρνης χάριω ἀποδιδούς ὧν εὐηργέτητο^p, τὴν
 θρησκείαν τοῦ βασιλέως ἠσπάζετο, καὶ τοὺς ὑφ' ἐαυ-
 5 τῷ τοῦτο ποιεῖν προετρέπετο. Διὸ καὶ μέχρι νῦν 5
 πλείους οἱ^q Γότθοι τῆς Ἀρειανῆς θρησκείας ὄντες
 τυγχάνουσι, τότε διὰ τὸν βασιλέα ταύτη προσθέμενοι.
 6 Τότε δὲ καὶ Οὐλφίλας ὁ τῶν Γόθων ἐπίσκοπος,
 γράμματα ἐφεῦρε Γοτθικά· καὶ τὰς θείας γραφὰς εἰς
 τὴν Γόθων μεταβαλὼν, τοὺς βαρβάρους μαθήσκειν 10
 7 τὰ θεία λόγια παρεσκεύασεν. Ἐπειδὴ δὲ Οὐλφίλας
 οὐ μόνον τοὺς ὑπὸ Φριτιγέρνην, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπὸ
 Ἐθαναρίχου ταπτομένους βαρβάρους τὸν Χριστιαν-

^p Ita F. M. εὐεργετῆτο ceteri. ^q οἱ πλείους Γ. M. ^r γοτθικά F.

eorum auxilium imploravit. Quod ubi Valenti Augusto nuntiatum est, jussit ut milites qui praesidium agebant in Thracia, barbaris contra barbaros militantibus auxilium ferrent. Horum igitur subsidio, Gothi trans Danubium victoriam de Athanaricho retulerunt, copiis ejus in fugam conversis. Ob hanc causam multi ex barbaris Christianam religionem amplexi sunt. Nam Fritigernus ut ob acceptum beneficium imperatori gratiam referret, tum ipse imperatoris religionem amplexus est, tum suos ad idem faciendum incitavit. Atque idcirco plerique Gothorum Arianæ sectæ sunt dediti, utpote qui eo tempore imperatoris gratia ad eam sectam se contuleriut. Eodem etiam tempore Ulfila Gothorum episcopus, Gothicas literas excogitavit, et sacris scripturis in Gothorum sermonem conversis, effecit ut barbari divina eloquia perdiscerent. Sed quoniam Ulfila non eos tantum barbaros qui Fritigernum sequebantur, verum etiam illos qui Athanaricho parebant, Christianæ fidei doctrina instituebat, Athanari-

νισμὸν ἐξεδίδασκεν, ὁ Ἀθανάριχος, ὡς παραχαρ-
 τομένης τῆς πατρῷου θρησκείας, πολλοὺς τῶν χρι- 15
 στιανίζοντων τιμωρίαις ὑπέβαλλεν· ὥστε γενέσθαι
 8 μάρτυρας τῆνικαὐτα βαρβάρους ἀρειανίζοντας. Ἀλλὰ
 Ἄρειος μὲν πρὸς τὴν Σαβελλίου τοῦ Λίβνους δόξαν
 ἀπαντῆσαι μὴ δυναθεὶς τῆς ὀρθῆς ἐξέπεσε πίστεως,
 πρόσφατον Θεὸν⁸ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ δογματίσας. 20
 9 Οἱ δὲ βάρβαροι ἀπλότῃ τὸν Χριστιανισμὸν δεξά-
 μενοι, ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως τῆς ἐνταῦθα
 ζωῆς κατεφρόνησαν. ταῦτα μὲν περὶ τῶν χριστια-
 νίζοντων.

ΚΕΦ. ΛΔ.

Ἦς¹ οἱ Γότθοι ὑφ' ἐτέρων βαρβάρων καταπολεμηθέντες τῇ τῶν Ῥωμαίων 25
 χώρα προσέφυγον, καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως προσεδέχθησαν ὑπερ αἴτιον
 ἀπωλείας καὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως κατέστη.

1 Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ οἱ βάρβαροι φιλίαν πρὸς ἄλ- 30
 λήλους σπεισάμενοι, αὐθις ὑφ' ἐτέρων βαρβάρων
 γειτνιαζόντων αὐτοῖς, τῶν καλουμένων Οὐννων, κατα-

⁸ Θεὸν om. Stephan. Genev. SIUS. Non a Sfort. discrepant
 “Cod. Sfort. πρόσφατον Θεὸν τὸν F.M.C.
 &c. Atque ita etiam cod. Flor., ἵ Ὅπως οἱ γότθοι ἐν τοῖς Ῥω-
 nisi quod Θεοῦ habet.” VALE- μαίων ἐγένοντο μέρεσιν. M.

chus ægre id ferens, perinde quasi majorum religio violaretur,
 Christianos diversis suppliciis affecit, ita ut barbari quidam qui
 Ariani erant, martyres fierent. Verum Arius quidem, cum Sa-
 bellii Libyensis opinionem refellere non posset, a recta fide aber-
 ravit, filium Dei recentem Deum esse statuens. Barbari vero
 Christianam religionem simplici animo amplexi, pro fide Christi
 vitam hujus sæculi contempserunt. Sed de Gothis qui ad Chri-
 stianam religionem transierunt, hactenus dictum sit.

CAPUT XXXIV.

*Quomodo Gothi ab aliis barbaris devicti, ad Romanos confugerunt;
 et ab imperatore suscepti, tum imperio Romano, tum ipsi impe-
 ratori exilio fuere.*

Non multo post barbari mutua inter se amicitia redintegrata,
 ab aliis vicinis barbaris qui Hunni appellantur, bello superati,
 suisque sedibus pulsati, ad Romanorum ditionem confugiunt, famu-

πολεμηθέντες, καὶ τῆς ἰδίας ἐξελαθέντες χώρας, εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν καταφεύγουσι, δουλεύειν τῷ βα- 35
 σιλεῖ συντιθέμενοι, καὶ τοῦτο πράττειν ὅπερ ἂν ὁ
 Ῥωμαίων προστάξει βασιλεύς. Ταῦτα εἰς γνώσῳ
 ἤκει τοῦ Οὐάλεντος· καὶ μηδὲν προιδόμενος, κελεύει
 τοὺς ἰκετεύοντας οἴκτου τυχεῖν, πρὸς ἓν τοῦτο μόνον
 οἰκτίρμων γενόμενος. Ἀφορίζει οὖν αὐτοῖς τὰ μέρη
 τῆς Θράκης, εὐτυχεῖν τὰ μάλιστα ἐπὶ τούτῳ νομίσας· 40
 ἐλογίζετο δὲ ὡς εἴη ἔτοιμον καὶ εὐτρεπὲς κτησάμενος
 κατὰ πολεμίων στρατεύμα. Ἦλπιξε γὰρ βαρβάρους
 Ῥωμαίων φοβερωτέρους ἔσεσθαι φύλακας· καὶ διὰ
 τοῦτο ἡμέλει τοῦ λοιποῦ τοὺς Ῥωμαίων στρατιώτας
 αὐξῆσαι. Καὶ τοὺς μὲν ἤδη πάλαι στρατευομένους, 45
 καὶ κατὰ τοὺς πολέμους γενναίως ἀγωνισαμένους,
 ὑπερέωρα· τὸν δὲ συντελούμενον ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν
 κατὰ κόμας στρατιώτην ἐξηργύρισε^υ, ὀγδοήκοντα 257
 χρυσίνους ὑπὲρ ἐκάστου στρατιώτου τοὺς συντελε-
 στάς^ξ ἀπαιτεῖσθαι κελεύσας, οὐ πρότερον τὰς συν-
 τελείας κουφίσας αὐτοῖς. Τοῦτο ἀρχὴ γέγονε τοῦ
 δυστυχήσαι^γ τότε πρὸς ὀλίγον τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν. 5

^υ ἐξηργύριζεν M.

^ξ συντελετάς F.

^γ τὸ δυστυχήσαι Stephan. Ge-
 nev. Conjectura emendavit Va-

laturus se imperatori, et quidquid ille jusserit, facturos se polliciti. Quæ postquam Valenti nuntiata sunt, ille eventum rei nequaquam animo prospiciens, supplices clementer excipere jussit, in hoc uno negotio clemens ac misericors visus. Igitur Thraciæ partes eis ad incolendum assignat, felicem se judicans ea de causa. Quippe existimabat, paratum se instructumque exercitum contra hostes habiturum : sperabatque barbaros terribiliores fore custodes limitis, quam Romanos. Hanc ob causam in posterum de supplendo Romanorum militum numero parum fuit sollicitus. Ac veteranos quidem, qui præteritis bellis strenuam operam navaverant, despicere cæpit : militis vero quem provinciales vicatim conferre soliti erant, pretium adæravit, octoginta aureos pro unoquoque militem a collatoribus exigi jubens, licet antea tributariam functionem minime relevasset. Atque ob hanc causam respublica Romanorum aliquanto temporis spatio adversam fortunam experta est.

ΚΕΦ. ΛΕ.

Ἦς^α ὁ βασιλεὺς τῆ φροντίδι τοῦ πρὸς Γόθους πολέμου τὸν κατὰ Χριστιανῶν πόλεμον ἀνῆκεν.

1 Οἱ γὰρ βάρβαροι τὴν Θράκην κατειληφότες, ἐν 10
 ἀδείᾳ τὴν Ῥωμαίων καρπούμενοι χώραν, τὴν εὐτυχίαν
 οὐκ ἤνεγκαν· ἀλλὰ κατὰ τῶν εὐεργετησάντων χω-
 2 ρούσι, καὶ πάντα τὰ περὶ Θράκην ἀνέτρεπον. Ταῦτα
 οὕτως ἐπιγενόμενα, εἰς γνώσιν ἐλθόντα τοῦ Οὐάλεντος,
 τοῦ εἰς ἔξορίαν πέμπει τοὺς φρονούντας τὸ ὁμοού- 15
 3 σιον ἀφίστατο. Ἐν θορύβῳ γὰρ γεγόμενος, εὐθὺς ἐκ
 τῆς Ἀντιοχείας ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦλθε·^α
 διὸ καὶ ὁ κατ' αὐτὴν Χριστιανικὸς ἐλώφησε πόλε-
 4 μος^β. Τότε δὴ καὶ Εὐζόϊος ὁ τῆς Ἀρειανῆς θρη-
 σκείας ἐν Ἀντιοχείᾳ προεστὼς τέλει τοῦ βίου ἐχρή- 20
 σατο, κατὰ τὴν ὑπατείαν Οὐάλεντος τὸ πέμπτον, καὶ ^{A. D.}
 Οὐαλεντινιανοῦ νέου τὸ πρῶτον· καὶ καθίσταται εἰς ^{376.}
 τὸν τόπον αὐτοῦ Δωρόθεος.

lesius : quod confirmant codices
 F. M. C. J., si fides collatori-
 bus.

^α Ἦς ἐπαύσατο οὐάλης τοῦ ἐξο-
 ρίζειν τοὺς ὀρθοδόξους. M.

^α ἔλθεν F.

^β Hic titulum inserit, Περὶ δω-
 ροβίου ἀντιοχείας, ante τότε δη,
 omisso titulo capitis sequentis,
 M.

CAPUT XXXV.

*Quomodo imperator de bello contra Gothos sollicitus, bellum adver-
 sus Christianos remissius gessit.*

Barbari enim accepta Thracia, cum provinciam Romanorum
 secure ac libere possiderent, felicitate sua moderate uti nequitiam
 potuerunt : sed bene meritos bello aggressi, cuncta per Thraciam
 et finitimas regiones subverterunt. Quæ cum ad aures Valentis
 perlata essent, effecerunt ut homousianos in exsilium mittere de-
 sisteret. Perturbatus enim hoc nuntio, relicta confestim Antiochia
 venit Constantinopolim. Atque idcirco bellum quod contra Chri-
 stianos illic gesserat, sedatum est. Eodem tempore Euzoius
 Arianae partis apud Antiochiam episcopus, extremum diem obiit,
 consulatu Valentis Augusti quinto, et Valentiniani junioris primo ;
 ejusque in locum substitutus est Dorotheus.

ΚΕΦ. ΛΣ.

Ὡς καὶ Σαρακηνοὶ τηλικαῦτα τῇ πίστει Χριστοῦ προσέθεντο, Μαυίας 25
 γυναικὸς αὐτῶν ἀρχούσης, Μωσὴν τινὰ θεοσεβῆ καὶ πιστὸν μονάζοντα
 λαβόντες ἐπίσκοπον.

- 1 Ἀναχωρήσαντος δὲ τῆς Ἀντιοχείας τοῦ βασιλέως,
 Σαρακηνοὶ οἱ πρῶν ὑπόσπονδοι, τότε Ῥωμαίων ἀπέ- 30
 στησαν, στρατηγούμενοι ὑπὸ Μαυίας γυναικὸς, τοῦ
 2 ἀνδρὸς αὐτῆς τελευτήσαντος. Πάντα οὖν τὰ ὑπὸ^c
 τὴν ἀνατολὴν ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν κατὰ τὸν αὐτὸν
 ἐπορθεῖτο χρόνον· ἀλλὰ τις Θεοῦ πρόνοια τὰ Σαρα-
 3 κηνῶν κατέστειλε δι' αἰτίαν τοιαύτην. Μωϋσῆς^d τις 258
 ὄνομα, Σαρακηνὸς τὸ γένος, ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸν μονα-
 χικὸν μετερχόμενος βίον, ἐπ' εὐλαβείᾳ καὶ πίστει καὶ
 4 τεραστίοις περιβόητος ἦν. Τοῦτον ἢ τῶν Σαρακηνῶν
 βασίλισσα Μαυία ἐπίσκοπον τοῦ οἰκείου ἔθνους ἤτει 5
 λαβεῖν, ἐπὶ συνθήκαις τοῦ καταλῦσαι τὸν πόλεμον.
 5 Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ῥωμαίων στρατηγοὶ ἀγαπητὸν
 ἠγήσαντο ἐπὶ τοιαύταις συνθήκαις εἰρήνην ποιήσα-

^c “Lego τὰ πρὸς τὴν ἀνατολὴν.
 Statim enim sequitur ὑπὸ τῶν
 Σαρακηνῶν &c. Et insuavis esset
 ejusdem præpositionis iteratio.”

VALESIIUS.

^d Ita hic et infra, F.M. Μωσῆς
 editt. Tum σαρακηνός F, et sic
 sæpius, sed non semper.

CAPUT XXXVI.

*Quomodo Saraceni, Mavia femina tunc apud eos regnante, ad fidem
 Christi conversi sint, et Mosem quemdam, pium ac fidelem mona-
 chum, episcopum acceperint.*

Post imperatoris discessum ex urbe Antiochia, Saraceni qui prius fœderati erant, a Romanis defecere, Mavia regina post viri sui obitum eos ductante. Cuncta igitur versus Orientem loca a Saracenis eo tempore vastabantur. Verum divina providentia eorum impetum compressit hoc modo: Moses quidam genere Saracenus, monasticam in solitudine vitam degens, tum ob pietatem ac fidem, tum ob miracula celeberrimus apud omnes erat. Hunc Mavia Saracenorum regina genti suæ episcopum dari a Romanis postulavit, ea conditione ut bellum cum ipsis dissolveret. Quibus auditis, Romanorum duces præclare secum agi existimantes, si pax hujusmodi conditionibus firmaretur, statim nulla

σθαι· εὐθύς τε ὡς εἶχον ἐπέταττον τοῦτο γενέσθαι·
καὶ συλληφθεῖς ὁ Μωϋσῆς ἐκ τῆς ἐρήμου ἦγετο εἰς ¹⁰
τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐκεῖ τὴν ἱερωσύνην δεξόμενος^ε.
6 Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸν κρατοῦντα τότε τῶν ἐκκλησιῶν
Λούκιον ἦχθη, τὴν χειροτονίαν ἀπέφυγε, τοιαῦτα εἰ-
7 πὼν πρὸς Λούκιον. Ἐγὼ μὲν ἐμαυτὸν ἡγοῦμαι τῆς ¹⁵
ἱερωσύνης ἀνάξιον· εἰ δὲ λυσιτελεῖ τοῦτο τοῖς δη-
μοσίοις πράγμασιν, οὐκ ἐπιθήσει μοι χεῖρα Λούκιος·
8 πεπλήρωται γὰρ αὐτοῦ αἱμάτων ἢ δεξιά. Τοῦ δὲ
Λουκίου λέγοντος, μὴ δεῖν ὑβρίζειν, ἀλλὰ πρότερον
μαθάνειν παρ' αὐτοῦ τῆς θρησκείας τὰ δόγματα· ὁ ²⁰
Μωϋσῆς, ἀλλ' οὐ δογμάτων λόγος, ἔφη^ε, νῦν ζητεῖται·
ἀλλ' αἱ πράξεις σου αἱ κατὰ τῶν ἀδελφῶν γεόμεναι
9 ἐξελέγχουσιν ὡς οὐ^ε Χριστιανικὰ ἔχεις δόγματα. Ὁ
γὰρ Χριστιανὸς οὐ πλήσσει, οὐ λοιδορεῖ, οὐδὲ μάχε-
¹⁰ται· Δοῦλον γὰρ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι. Σοῦ δὲ ²⁵
τὰ ἔργα βοᾷ διὰ τῶν πεμφθέντων εἰς ἔξορίαν καὶ
θηρίοις παραβληθέντων καὶ πυρὶ παραδοθέντων·
μεῖζονα δὲ ἔχει τὴν ἀπόδειξιν τὰ τοῖς ὀφθαλμοῖς

^ε Ita F. M. C. sicut etiam Va-
lesius conjecerat. δεξόμενος male
editt.

^ε ἔφη om. M.

^ε Ita F. M. C. οὐ om. editt.

mora interposita, id quod petebatur, fieri jusserunt. Moses itaque comprehensus, ex solitudine in urbem Alexandriam perducitur, honorem sacerdotii illic suscepturus. Exhibitus autem Lucio qui tum ecclesiam obtinebat, ordinationem detrectans, ita Lucium allocutus est. Equidem sacerdotio indignum me esse profiteor. Verum si reipublicæ necessitas hoc postulat, nunquam Lucius mihi manum imponet. Ejus enim dextra sanguine adhuc stillat. Cumque Lucius diceret abstinendum esse a conviviis; decere potius ut ex ipso disceret religionis dogmata: tum Moses, At non jam, inquit, ratio exigitur dogmatum. Nam facinora quæ adversus fratres perpetrasti, satis ostendunt quam Christiana habeas dogmata. Christianus enim non percutit, non conviciatur, non pugnat: quippe servum Dei pugnare non decet. At tua facta, tanquam voce emissa clamant per eos qui in exsilium missi, qui bestis traditi, qui incendio consumpti sunt. Ea porro quæ oculis

11 ὁρώμενα ἢ ταῖς ἀκοαῖς λαμβανόμενα. Ταῦτα καὶ τὰ
 τοιαῦτα λέγοντα τὸν Μωϋσῆν ἀπῆγον οἱ ἐπιτήδευοι 30
 πρὸς τὸ ὄρος, ὅπως ἂν τὴν χειροτονίαν παρὰ τῶν εἰς
 12 ἔξορίαν τυγχανόντων δέξηται. Οὕτως οὖν τότε τοῦ
 Μωϋσεώς χειροτονηθέντος, ὁ Σαρακηνῶν ἐσβέσθη πό-
 λεμος· εἶχε τε τοῦ λοιποῦ ἡ Μανία πρὸς Ῥωμαίους
 εἰρήνην, ὡς καὶ θυγατέρα αὐτῆς τῷ στρατηλάτῃ 35
 κατεγγυῆσαι Βίκτορι. Ταῦτα περὶ Σαρακηνῶν.

ΚΕΦ. ΛΖ.

᾽Ως ἡ ἀναχωρήσαςτος Οὐάλεντος ἀπὸ ᾽Αντιοχείας, οἱ ἐν τῇ ἀνατολῇ θαρσῆ- 40
 σαυτες ὀρθόδοξοι, καὶ μάλιστα ἐν ᾽Αλεξανδρείᾳ, τὸν Λούκιον ἐκβαλόντες
 αὐθις τῷ Πέτρῳ τὰς ἐκκλησίας παραδεδώκασι, γράμμασι Δαμάσου τοῦ
 Ῥώμης ἐπισκόπου κατωχυρωμένῃ.

1 Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον τοῦ βασιλέως Οὐά- 45
 λεντος ἐκ τῆς ᾽Αντιοχείας ἀναχωρήσαςτος, ἀνερρών-
 νυντο οἱ πανταχοῦ ἐλαννόμενοι, καὶ μάλιστα οἱ κατὰ 259
 2 τὴν ᾽Αλεξάνδρειαν. Πέτρου τε ἰ ἐπανελθόντος ἀπὸ

ἡ Ὅτι Λούκιον τὸν ἀρειανὸν ὁ ἀποσιτα est. Eamque lectionem
 λαὸς ἐξέβαλεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. M. secutus videtur Epiphanius."

1 "Scribendum est Πέτρου τότε VALESIIUS. Facilem vero
 ἐπανελθόντος, et tollenda finalis constructionem præbet M, sub-
 distinctio, quæ ante hæc verba lato οὖν.

conspiciuntur, longe plus valent ad convincendum, quam ea quæ
 auditione accipiuntur. Hæc et hujusmodi cum dixisset Moses,
 necessarii eum ad montem perducunt, ut ab iis qui illic exulabant,
 ordinaretur episcopus. Ad hunc igitur modum Mose tunc con-
 secrato, bellum Saracenorum sopitum est. Ac deinceps Mavia
 pacem cum Romanis servavit, adeo ut filiam suam Victori magi-
 stro militum dederet. Atque hæc de Saracenis sint dicta.

CAPUT XXXVII.

Quomodo post imperatoris discessum, orthodoxi in oriente, et maxime
 apud Alexandriam, resumptis animis Lucium ejecerunt, et Petro
 qui Damasi Romani pontificis literis munitus redierat, ecclesias
 reddiderunt.

Per idem tempus cum Antiochia Valens imp. discessisset, quot-
 quot ubique persecutionem passi erant, magnopere animis confir-
 mati sunt, ac præcipue Alexandrini. Quippe tunc recens ab urbe

τῆς Ῥώμης μετὰ γραμμάτων Δαμάσου τοῦ Ῥώμης ἐπισκόπου βεβαιούντων τὴν τοῦ ὁμοουσίου πίστιν καὶ τὴν τοῦ Πέτρου κατάστασιν, ἀναβαρρήσας ὁ^κ 5 λαὸς τὸν μὲν Λούκιον ἐξελαύνουσιν· ἀντεισάγουσι 3 δὲ τὸν Πέτρον. Ἀλλὰ Λούκιος μὲν ὡς εἶχεν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινουπόλιν ἔπλεεν· Πέτρος δὲ ὀλίγον ἐπιβιούς χρόνον τελευτᾷ, διάδοχον καταλιπὼν Τιμόθεον ἀδελφὸν ἑαυτοῦ.

ΚΕΦ. ΛΗ.

10

Ἄς¹ ὁ βασιλεὺς ὑποστρέψας ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ ὑπὸ τοῦ δήμου διὰ τοὺς Γότθους κατοικειδισθεὶς ἐξελαίνει τῆς πόλεως κατὰ βαρβάρων καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς ἐν Ἀδριανουπόλει τῆς Μακεδονίας ὑπ' αὐτῶν 15 ἀναρρεῖται, ζῆσας μὲν ἑτη πετήκοντα, βασιλεύσας δὲ ἑτη^μ ἕξ πρὸς τοῖς δέκα.

1 Ὁ δὲ βασιλεὺς Οὐάλης περὶ τὴν τριακάδα τοῦ Μαΐου μηνός, ἐν τῇ ἕκτῃ ἑαυτοῦ ἰπατεία καὶ Οὐαλεν- 20 τινιανοῦ τοῦ νέου τὸ δεύτερον, ἐλθὼν εἰς τὴν Κων- A. D. 378. σταντινούπολιν εὐρίσκει τὸν δῆμον ἐν ἀθυμίᾳ καθε- 2 στῶτα πολλῇ. Οἱ γὰρ βάρβαροι καταδραμόντες τὴν
^k Ita M. ^{ον} ὁ λαὸς editt. ¹ Titulum om. M. ^m ἦτη ἰγ. F.

Roma reversus erat Petrus cum literis Damasi episcopi Romani, quibus ille et consubstantialis fidem, et Petri ordinationem confirmabat. Itaque populus resumpta fiducia, Lucium quidem exturbat, Petrum vero in ejus locum substituit. Et Lucius quidem statim consensu navigio Constantinopolim perrexit. Petrus vero cum exiguo tempore superstes fuisset, ex hac vita migravit, Timotheum fratrem sedis suae successorem relinquens.

CAPUT XXXVIII.

Quomodo imperator Constantinopolim reversus, cum a populo propter Gothos conviciis appetetur, contra barbaros profectus est: et cum illis congressus juxta Hadrianopolim Macedoniae urbem, interfectus est: cum visisset annis L. imperasset autem annis XVI.

Porro imperator Valens ingressus Constantinopolim die tertio kalendas Junias, consulatu ipsius sexto, et Valentiniiani junioris secundo, populum ingenti affectum mcestitia offendit. Nam bar-

Θράκην ἤδη καὶ τὰ προάστεια ἐπόρθουν τῆς Κων-
 σταντινουπόλεως, μηδεμιᾶς οὔσης ἀξιομάχου τηνι- 25
 3 καῦτα δυνάμεως. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῖς τεύχεσι προσπε-
 λάζειν ἐπεχείρουν οἱ βάρβαροι, χαλεπῶς ἢ πόλις
 ἔφερε τὰ γινόμενα· ἐψιθύριζόν τε κατὰ τοῦ βασι-
 λέως, ὡς ἐπαγαγόντος τοὺς πολεμίους, καὶ ὅτι μὴ
 ἀντεπεξῆγεν εὐθὺς, ἀλλὰ παρείλκε τὸν πρὸς τοὺς 30
 4 βαρβάρους πόλεμον. Καὶ δὴ ἵπποδρομίας ἐπιτε-
 λουμένης, πάντες ἐκ συμφωνίας κατεβῶων τοῦ βασι-
 λέως ὡς περιορῶντος τὰ πράγματα· ἔκραζον οὖν
 5 συντόνως, δὸς ὄπλα καὶ πολεμοῦμεν ἡμεῖς. Ταῦτα
 βοῶντων, ἐξάπτεται πρὸς ὀργὴν ὁ βασιλεὺς· καὶ 35
 ὑπερβαίνει^α περὶ τὴν ἑνδεκάτην τοῦ Ἰουνίου μηνός,
 ἐπαπειλήσας ἦν ὑποστρέψῃ, δίκην ἀπὸ^ο Κωνσταντι-
 νουπολιτῶν λήψεσθαι, ὧν τότε ὑβρίζειν αὐτὸν ἐδό-
 κουν, καὶ ὑπὲρ ὧν ἤδη πρότερον τῇ τυραννίδι Προκο-
 πίου προσέθεντο· ἔρημόν τε καταστήσειν τὴν πόλιν, 40
 καὶ ἄροτρον^ρ εἰπὼν βαλεῖν κατ' αὐτὴν, ἐπὶ τοὺς

^α "Legendum est ὑπερβαίνει."
 VALESIIUS.

^ο Ita C. ὑπὸ editt.

^ρ Ita F. M. Stephan. Genev.
 ἄροτρον Niceph. xi. 49. Vales.
 Reading.

bari qui jam Thraciam depopulati fuerant, ipsa quoque Constan-
 tinopoleos suburbana vastabant, cum nullæ tunc adessent copię
 ad resistendum ipsis idoneæ. Verum ubi barbari ad ipsa urbis
 mœnia propius accedere tentarunt, cives eam rem moleste feren-
 tes, adversus principem murmurare cœperunt, quasi qui hostes
 ipse eo adduxisset: quippe cum non illico adversus illos signa
 movisset, sed bellum de industria traheret. Itaque cum equestre
 certamen ageretur, omnes uno consensu adversus imperatorem
 vociferati sunt, ut qui nullam reipublicæ curam gereret. Clama-
 bantque: Da nobis arma, et ipsi pugnabimus. His auditis impe-
 rator ad iracundiam provocatus est: et die tertio idus Junii urbe
 egreditur, minatus se de Constantinopolitanis pœnas sumpturum,
 si rediisset incolumis: tum ob convicia quibus ipsum tunc affe-
 rant, tum quod antea tyrannidi Procopii favissent. Urbem igitur
 eversurum se, et aratrum solo ejus impacturum minatus, contra

6 βαρβάρους ἐχόρει. Καὶ ὠθεῖ μὲν αὐτοὺς πόρρω
 τῆς πόλεως· ἐδίωκε δὲ ἄχρι τῆς ἐν Θράκῃ Ἀδρια-
 νουπόλεως, ἣ ἐν τοῖς ὀρίοις τῆς Μακεδονίας ἐστίν.
 7 Ἐκεῖ τε συμβαλὼν τοῖς βαρβάροις, ἀπέθανε τῇ ἐννάτῃ 260
 τοῦ Αὐγούστου μηνός, ἐν τῇ αὐτῇ ὑπατείᾳ· τοῦτο
 δὲ ἦν τέταρτον ἔτος τῆς διακοσιοστῆς⁹ ὀγδοηκοστῆς
 8 ἐννάτης Ὀλυμπιάδος. Καὶ οἱ μὲν πυρὶ φασὶν ἀπο-
 λέσθαι αὐτὸν εἰς κώμην καταφυγόντα τινα, ἣν ἐπι- 5
 9 δραμόντες οἱ βάρβαροι ἐνέπρησαν. Οἱ δὲ ἀμείψαντα
 τὸ βασιλικὸν σχῆμα φασὶν αὐτὸν εἰς μέσον τὸ στί-
 φος τῶν πεζῶν εἰσδραμεῖν· εἶτα τῶν ἰππέων προδε-
 δωκότων, καὶ οὐχ ἀψαμένων τῆς μάχης, ἐν τῇ συμ-
 βολῇ τούτους περιχυθέντας[†] πάντας ἀθρώως πεσεῖν. 10
 10 Ἐνθα δὴ φασὶν αὐτὸν ἀγνοσηθῆναι κείμενον, οὐκ
 ὄντος βασιλικῆς σχήματος τοῦ καταμηνύσοντος[‡]
 11 ὅστις ἦν. Τελευτᾷ δὲ ζήσας ἔτη ν', συμβασιλεύσας

⁹ Ita F. M. C. διακοστῆς edit. de quo hæc, "Scribendum est διακοσιοστῆς. Sic antiquarii brevitati studentes, scribere solebant hæc vocabula. Nam et διακοστὸν scribebant et τριακοστὸν pro διακοσιοστῆ et τριακο-

σιοστῆ," VALESIIUS.

[†] περισχισθέντας F. M.

[‡] Ita F. M. Stephan. Genæv. καταμηνύσαντος inconsulto Valesiius, quem secutus est Reading.

barbaros proficiscitur. Et illos quidem procul ab urbe repulit, et Adrianopolim usque persecutus est, quæ urbs est Thraciæ, in finibus Macedoniæ sita. Ibi congressus cum barbaris, occubuit die tertio idus Augusti, iisdem consulibus quos supra nominavi. Annus hic erat quartus ducesimæ octogesimæ nonæ Olympiadis. Et alii quidem incendio eum periisse narrant, cum in vicum quemdam confugisset, quem supervenientes barbari concremarunt. Alii dicunt eum abjecto imperiali habitu in medium agmen peditum se conjecisse: cumque equites proditionem fecissent, et prælium committere detrectassent, pedites Romanos undique a barbaris circumfusos, omnes in acie occubuisse: inter quos ipsum quoque imperatorem jacuisse, sed ignotum, eo quod imperialem habitum quo internosci poterat, prius deposuisset.

μὲν τῶ ἀδελφῶ ἔτη δεκατρία[†]· μετὰ δὲ τὸν ἀδελφὸν
 βασιλεύσας ἔτη τρία^ᵂ. περιέχει ἡ βίβλος χρόνον 15
 ἐτῶν 15^ᶜ.

[†] ἔτη 17 F. M.

^ᵂ ἔτη 7 F. M.

^ᶜ 15. Σωκράτους ἐκκλησιαστικῆς
 ιστορίας λόγος δ. Μ.

Vixit annis quinquaginta. Et cum fratre quidem imperavit annos
 XIII. post fratrem vero regnavit triennio. Porro hic liber sexde-
 cim annorum res gestas complectitur.

ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ^α

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ἅΤΟΜΟΣ Ε.

5

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

1 ΠΡΙΝ ἀρξώμεθα^α τῆς ἱστορίας τοῦ πέμπτου βιβλίου, φαιμέν πρὸς τοὺς μέλλοντας ἐντυγχάνειν τῆδε τῇ ὑποθέσει μὴ μέμψασθαι ἡμῖν, ὅτι προθέμενοι ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν συγγράψασθαι ἐπιμίγνυμεν¹⁰ αὐτῇ καὶ τοὺς κατὰ καιρὸν γενομένους πολέμους, ὧσων^d τὴν ἱστορίαν μετὰ τῆς ἀληθείας ἐδυνήθημεν γινῶναι. Τοῦτο γὰρ πολλῶν ἕνεκα ποιούμεν· τοῦ εἰς γνῶσιν ἄγειν τὰ γινόμενα· ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῦ τοὺς ἐντυγχάνοντας μὴ προσκορεῖς γενέσθαι, ἐκ τοῦ 15

^α Σχολαστικοῦ om. F. M.^β βιβλίον ε'. F. M.^γ ἀρξώμεθα F. M.^d Ita M. sicut legi voluerat W. Lowth. ὧσων ceteri.

VALESII INTERPRETATIO.

PROCEMIUM.

ANTEQUAM libri quinti historiam ordiamur, eos qui hoc opus lecturi sunt rogamus, ne nobis vitio vertant, quod cum ecclesiasticam historiam scribere instituerimus, bella quoque variis subinde temporibus gesta, quorum quidem certissimam notitiam nobis habere licuit, eidem interseramus. Id enim facimus multis de causis. Primum ut rerum gestarum notitiam lectoribus tradamus. Deinde ne lectores fastidio afficiantur, si in episcoporum

σχολάζειν^ε τῇ φιλονεικίᾳ τῶν ἐπισκόπων, καὶ οἷς κατ'
 3 ἀλλήλων ἐτύρευσαν. Πρὸ δὲ τούτων, ἵνα γνωσθῇ
 ὅπως τῶν δημοσίων ταραττομένων, ὡς ἕκ τινος συμ-
 4 παθείας καὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἐταράττετο. Εἰ γάρ
 τις παρατηρήσει, συνακμάσαντα εὐρήσει τὰ τε δημό- 20
 σια κακὰ, καὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν δυσχερῆ· ἡ γὰρ
 κατὰ ταυτὸ^ε κινήθεντα εὐρήσει, ἡ ἐπακολουθοῦντα
 ἀλλήλοις· καὶ ποτὲ μὲν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἡγούμενα,
 εἶτα αὖθις ἐπακολουθοῦντα τὰ δημόσια· ποτὲ δὲ
 5 τοῦμπαλι. Ὡστε μὲ τὴν^ε διαδοχὴν τούτων, μὴ ἕκ 25
 τινος συντυχίας δύνασθαι νομίζειν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἡμε-
 τέρων πλημμελημάτων λαμβάνειν τὰς ἀρχάς· τιμω-
 ρίας δὲ ἔνεκεν ἐπιφέρεσθαι τὰ κακὰ, εἶγε κατὰ τὸν
 ἀπόστολον, Τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί
 εἰσιν εἰσάγουσαι^h εἰς κρίσιν· τισὶ δὲ καὶ ἐπακολου- 30
 6 θοῦσιν. Διὰ ταύτην δὴ τὴν αἰτίαν, τῇ ἐκκλησιαστικῇ

^ε Ita M. μὴ σχολάζειν ceteri:
 de quo hæc dixit, "Lego ἐκ τοῦ
 αἰε σχολάζειν. Insuavis enim est
 et odiosa particulæ negativæ
 repetitio, cum præcedat τοῦ τοὺς
 ἐντυχάνοντας μὴ προσκορεῖς γενέ-
 σθαι. Post hæc enim verba se-

qui debet affirmatio," VALE-
 SIUS.

^ε ταυτὸν F. M.

^ε Ita M. τῶν διαδοχῶν ceteri.

^h προάγουσαι M. secundum
 apostolum, 1 Tim. v. 24.

contentionibus, et in iis, quæ adversus se invicem moliti sunt, perlegendis, eos assidue detineamus. Præcipue vero, ut intelligatur qualiter turbato reipublicæ statu, ecclesia quoque quasi quadam compassione turbata est. Nam si quis animum attenderit, reipublicæ mala et ecclesiarum calamitates simul viguisse deprehendet. Aut enim uno eodemque tempore orta utraque esse reperiet, aut brevi temporis spatium se invicem subsecuta: et interdum quidem ecclesiarum calamitates præire; deinde subsequi motus reipublicæ: interdum vero vice versa. Adeo ut in animum meum inducere non possim, harum rerum vicissitudinem ex fortuito casu, sed potius ex sceleribus nostris causam ortus sui ducere, et ad eorum castigationem immitti calamitates. Si quidem, ut ait apostolus, Quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: quosdam vero etiam subsequuntur. Hanc igitur ob causam, ecclesiasticæ historiæ quædam etiam

ἱστορίᾳ καὶ τινα τῶν δημοσίων πραγμάτων ἐπισυμ-
πλέκομεν. Τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ Κωνσταντίνου περὶ τοὺς
πολέμους γενόμενα διὰ χρόνου μῆκος εὐρεῖν οὐκ
εἰσχύσαμεν. Τῶν δὲ μετὰ ταῦτα, ὅσα παρὰ τῶν ἐτι 35
ζώντων ἐμάθομεν, ἐν ἐπιδρομῇ ποιούμεθα μνήμην.

9 Συνεχῶς δὲ καὶ τοὺς βασιλεῖς τῇ ἱστορίᾳ περιλαμ-
βάνομεν, διότι ἀφ' οὗ χριστιανίζω ἤρξαντο, τὰ τῆς 264
ἐκκλησίας πράγματα ἤρτητο ἐξ αὐτῶν, καὶ αἱ μέγι-
στοι¹ σύνοδοι τῇ αὐτῶν γνώμῃ γεγόνασί τε καὶ
10 γίνονται. Οὐ μὴν ἀλλὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ^k μνήμην
πεποιήμεθα, διότι τὰς ἐκκλησίας ἐτάραξε. καὶ ταῦτα 5
μὲν ἐν Προοιμίῳ αὐτάρκως εἰρήσθω. ἤδη δὲ τῆς
ἱστορίας ἀπτώμεθα.

ΚΕΦ. Α.

¹Ὡς¹ μετὰ τὸν θάνατον Οὐάλεντος, τῶν Γόθων ἐπελθόντων κατὰ Κωνσταν-
τινουπόλεως, ὁ δῆμος αὐτῆς^m ἀντεπεξῆει συμμάχους τοὺς Σαρακηνούς 10
ἔχων τοὺς ὑπὸ Μαυρίας ταπτομένους.

1 Τοῦ δὲ βασιλέως Οὐάλεντος ἀδηλον ἐσχηκότος τὴν

¹ μέγιστοι perperam F.

^k τοῦ χριστιανισμοῦ F. M.

¹ Titulum om. M.

^m αὐτοῖς, et mox *μαυρία*, quem-

admodum supra in tabula sive
indice capitum, F.

in republica gesta adjunximus. Et ea quidem quæ Constantini principatu in bello acta sunt, ob temporis vetustatem reperire haudquaquam potuimus. Quæ vero posthæc gesta sunt, ea sicut ab iis qui adhuc supersunt accepimus, strictim commemoramus. Sed et ipsos subinde imperatores in hoc opere perpetuo includimus, propterea quod ex quo illi Christiani esse cœperunt, ex illis pependerit res ecclesiasticæ: et maxima quæque concilia eorum arbitrio tum facta sunt antea, tum hodieque fiunt. Postremo Arianae sectæ mentionem fecimus, eo quod illa ecclesiarum statum perturbavit. Atque hæc proœmii loco dixisse sufficiat: nunc historiam ordiamur.

CAPUT I.

Quomodo post Valentis obitum, cum Gothi Constantinopolim oppugnant, cives adversus eos eruptionem fecerunt, auxiliantibus Saracenis qui Maviae parebant.

Postquam Valens incerto mortis genere periisset, barbari ad

τελευτήν, οἱ βάρβαροι πάλιν ἕως τῶν τειχῶν τῆς
 Κωνσταντινουπόλεως ἔλθόντες τὰ περι αὐτὴν ἐπόρ- 15
 2 θουν προούστεια. Ἐφ' οἷς ὁ δῆμος ἀγανακτῶν δι'
 ἑαυτῶν τοῖς βαρβάροις ἀντεπεξήρσαν, ἕκαστος τὸ
 3 παρατυγχάνον ἀντὶ ὄπλου λαμβάνοντας. Ἐδίδου δὲ
 τοῖς ἐξιούσιν εἰς τὸν πόλεμον ἢ τοῦ βασιλέως γυνὴ
 Δομνίκα μισθὸν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ ταμείου, καθὰ καὶ 20
 4 τοῖς στρατιώταις ἐνενόμιστο. Ἐπεβοήθουν δὲ αὐτοῖς
 ὀλίγοι Σαρακηνοὶ ὑπόσπονδοι, παρὰ Μανίας πεμ-
 5 φθέντες, ἧς καὶ ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν. Τοῦτον οὖν
 τὸν τρόπον τηρικαῦτα τοῦ δήμου ἀγωνισαμένου, πόρρω
 τῆς πόλεως ἀπεχώρησαν οἱ βάρβαροι.

ΚΕΦ. Β.

25

Ἦςⁿ Γρατιανὸς ὁ βασιλεὺς τοὺς ὀρθοδόξους ἐπισκόπους ἐκ τῶν ἐξορίων
 ἀνακαλεσάμενος τοὺς αἰρετικούς τῶν ἐκκλησιῶν ἐξεδίωξε, καὶ κοινῶν
 τῆς βασιλείας Θεοδοσίον προσελάβετο.

1 Γρατιανὸς δὲ ἅμα τῷ νέφῳ Οὐαλεντινιανῷ τῆς 30
 βασιλείας ἐγκρατῆς γενόμενος καταγνούς τε τοῦ

ⁿ Titulum om. M.

ipsa usque moenia Constantinopoleos iterum progressi, suburbana
 undique vastare cœperunt. Quod cum cives ægre admodum
 ferrent, arrepto vice teli eo quod cuique obvium erat, suoapte
 motu adversus barbaros erumpunt. Uxor autem imperatoris Do-
 minica, cunctis ad bellum egredientibus ex regali ærario stipen-
 dium dabat, quemadmodum militibus erogari solet. Aderant
 etiam auxilio pauci quidam fœderati Saraceni, a Mavia regina
 missi, cujus etiam antea mentionem fecimus. Ad hunc igitur
 modum cum cives certamen iniissent, barbari procul ab urbe
 regia discesserunt.

CAPUT II.

*Quomodo imp. Gratianus orthodoxis episcopis ab exsilio revocatis,
 hæreticos ecclesiis expulit, et consortem imperii Theodosium sibi
 adscivit.*

Gratianus vero una cum juniore Valentiniano imperii summam
 adeptus, damnata Valentis patris sui in Christianos crudelitate,

θείου Ουάλεντος τῆς περὶ τοὺς Χριστιανοὺς ὁμότη-
 τος, τοὺς μὲν ὑπ' ἐκείνου ἐξορισθέντας ἀνεκάλει· νόμφ
 τε ἐθέσπισε, μετὰ ἀδείας ἐκάστην τῶν θρησκευῶν
 ἀδιορίστως ἐν τοῖς εὐκτηρίοις συνάγεσθαι· μόνους δὲ 35
 τῶν ἐκκλησιῶν εἶργειν Εὐνομιανούς, Φωτινιανούς, καὶ
 2 Μανιχαίους. Συνεωρακῶς δὲ κάμνουσαν τὴν Ῥω-
 μαίαν ἀρχὴν, καὶ τὰ βαρβάρων ἐπικρατοῦντα, καὶ ὅτι
 δεῖται τὰ δημόσια γενναίου ἀνδρὸς, κοινωνὸν προσ- 265
 λαμβάνει τῆς βασιλείας Θεοδοσίου, ἄνδρα ἐκ τῶν
 εὐπατριδῶν τῆς Ἰσπανίας καταγόμενον πολλά τε
 κατὰ τοὺς πολέμους ἀγωνισάμενον, καὶ διὰ τοῦτο
 ἄξιον τῆς βασιλείας ἤδη πάλαι καὶ πρὸ τῆς Γρατια- 5
 3 νοῦ χειροτονίας ὑπὸ πάντων κριθέντα. Ἀναγορεύσας
 οὖν αὐτὸν ἐν τῷ Σιρμίῳ, πόλις δὲ Ἰλλυριῶν αὕτη, A. D.
 ἐν ὄ ὑπατεία Αὐσονίου καὶ Ὀλυβρίου, τῇ ἐκκαυδεκάτῃ 879.
 τοῦ Ἰαννουαρίου μηνὸς, μερίζεται αὐτῷ τοὺς κατὰ βαρ-
 βάρων ἀγῶνας.

10

ΚΕΦ. Γ.

Titus^p ἐπίσκοποι τῶν μεγάλων ἐκκλησιῶν τηλικαῦτα τὴν προστασίαν εἶχον.

1 Κατὰ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον, τῆς μὲν ἐν Ῥώμῃ

ο ἐν om. F. M.   p Titulum om. M.

cunctos qui ab illo in exsilium ejecti fuerant, revocavit. Lege
 præterea sanxit, ut omnes cujuscumque religionis homines absque
 ullo discrimine in ecclesiis convenirent: soli autem Eunomiani,
 Photiniani et Manichæi pellerentur ecclesiis. Cumque imperium
 Romanum languere, barbaros vero invalescere animadverteret,
 remque publicam viro strenuo indigere, collegam imperii adsumit
 Theodosium, virum nobili genere in Hispaniis ortum, qui et in
 bello multa strenue gesserat, et ob eam causam jampridem etiam
 ante designationem Gratiani, dignus imperio ab omnibus fuerat
 judicatus. Cum igitur imperatorem eum renuntiasset Sirmii,
 quæ urbs est Illyrici, consulatu Ausonii et Olybrii, die septimo
 decimo calendas Februarii, curam belli adversus barbaros gerendi
 cum illo partitur.

CAPUT III.

Quinam eo tempore majorum ecclesiarum fuerint episcopi.

Eodem tempore ecclesiæ quidem Romanæ præerat Damasus,

ἐκκλησίας Δάμασος προϊστάτο διαδεδεγμένος Λιβέ- 15
 ριον· τῆς δὲ Ἱεροσολύμων ἔτι Κύριλλος ἐκράτει· ἡ
 2 δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ, ὡς ἔφημεν, τριχῆ διήρητο. Τῶν
 μὲν γὰρ ἐκκλησιῶν, Δωρόθεος ὁ Ἀρειανὸς μετὰ
 Εὐζώϊον ἐγκρατῆς ἐγένετο· τῶν δὲ ἄλλων οἱ μὲν
 ὑπὸ Παυλίῳ, οἱ δὲ ὑπὸ Μελιτίῳ τῆς ἐξορίας ἀνα- 20
 3 κληθέντι ἐτάττοντο. Καὶ τῶν κατὰ Ἀλεξάνδρειαν
 δὲ⁴, Ἀρειανῶν μὲν Λούκιος καὶ ἐν φυγῇ διάγων· τῆς
 δὲ ὁμοουσιῶν πίστεως Τιμόθεος μετὰ Πέτρον προ-
 4 ἴστατο. Ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει τῶν μὲν ἐκκλη-
 σιῶν Δημόφιλος ἦν ἐγκρατῆς, ὁ μετὰ Εὐδόξιον τῆς
 Ἀρειανῆς προεστῶς θρησκείας· οἱ δὲ τοῦτον ἐκτρε- 25
 πόμενοι καθ' ἑαυτοὺς τὰς συναγωγὰς ἐποιοῦντο.

ΚΕΦ. Δ.

Ἦσ' Μακεδονιοὶ οἱ πρότερον πρὸς τὸν Ῥώμης Δάμασον περὶ τοῦ ὁμο-
 ουσίου διαπρεσβευσάμενοι αὐθις τῇ προτέρᾳ πλάνῃ ὑπήχθησαν. 30

1 Μακεδονιοὶ δὲ μετὰ τὴν πρὸς Λιβέριον πρε-

4 δὲ Ἀρειανῶν in marg. ab Ῥ' Ὅτι μακεδονιοὶ διὰ τὴν ἀδειαν
 ead. manu M. τοῦ νόμου μετεβάλοντο M.

qui Liberio successerat: Hierosolymitanam autem ecclesiam ad-
 huc obtinebat Cyrillus. Antiochensis porro ecclesia, sicut antea
 dixi, tres in partes divisa erat. Etenim ecclesiis quidem post
 Euozium Dorotheus Arianus potiebatur. Reliqui partim Paulino,
 partim Melitio qui ab exsilio revocatus fuerat, obtemperabant.
 Alexandriæ vero, Arianorum quidem ecclesias Lucius, licet in
 fugam actus, administrabat: consubstantialis autem fidem profi-
 tentibus, post Petrum Timotheus præsidebat. Apud Constanti-
 nopolim Demophilus Arianæ partis post Eudoxium episcopus,
 ecclesias possidebat. Hi vero qui communionem illius aversaban-
 tur, seorsum conventus agebant.

CAPUT IV.

*Quomodo Macedoniani, qui prius ad Liberium Romanum episcopum
 pro consubstantiali fide scripserant, denuo ad pristinum errorem
 revoluti sunt.*

At Macedoniani post legationem ad Liberium missam, per

σβείαν, ἀδιάφορον ἕως τινὸς χρόνου τὴν κοινωvίαν ἐποιούvντο, κατὰ τὰς ἐκκλησίας τὰς ἐν ἐκάστῃ πόλει ἀλλήλοις ἐπιμινύvμενοι αὐτοὶ τε καὶ οἱ ἐξ ἀρχῆς τὸν 35 ὄρον τῆς ἐν Νικαία στέρξαντες πίστewς. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Γρατιανοῦ τοῦ βασιλέως νόμος ἄδειαν ταῖς θρησκευαῖαις παρέιχε, διακριθῆναι πάλιν ἐσπούδασαν. 3 Συναχθέντες δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας^a αὐθις ἐδογματίωv ἐκτρέπεσθαι τὴν τοῦ ὁμοουσίου φωνήν, 40 καὶ τοῖς ἀσπαζόμενοις τὴν ἐν Νικαία πίστιν μηδαμῶς 266 4 ἐπιμίγνυσθαι. Ἄλλ' οὐκ ἀπώναντο τοῦ ἐπιχειρήματος^b καταγόντες γὰρ αὐτῶν οἱ πλείους, ὡς ἄλλοτε ἄλλα δογματίζοντων, ἀπέστησάν τε αὐτῶν καὶ τοῖς τὸ ὁμοούσιον φρονούσι βεβαίως ἠνώθησαν. 5

ΚΕΦ. Ε.

Περὶ^c τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ διὰ Παυλίvον καὶ Μελίτιον τηρικαῦτα συμβάντων.

1 Τότε δὴ καὶ τὰ κατὰ Ἀντιόχειαν τὴν ἐν Συρία, διὰ Μελίτιον φιλονεικίαν ἔσχεv τοιάνδε. φθάσαντες 10

^a τῆς καρίας M. Niceph. xii. 2. Sozom. vii. 2. ^c Titulum om. M.

ecclesias singularum civitatum sine ullo discrimine communicabant, permiscentes se mutuo cum iis qui Nicænae fidei formulam ab initio fuerant amplexi. Verum ubi lex imperatoris Gratiani omnibus sectis licentiam concessit, denuo seorsum agere instituerunt. Igitur Antiochiæ congregati, decreverunt vocem consubstantialis rejiciendam esse, nec ullo modo communicandum cum iis qui Nicænam fidem profiterentur. Sed hic conatus male ipsis cessit. Plerique enim damnata eorum inconstantia, utpote qui alia subinde atque alia fidei decreta promulgarent, ab iis recesserunt, et fidei consubstantialis sectatoribus constanter in posterum adhæserunt.

CAPUT V.

De his quæ tunc Antiochiæ propter Paulinum et Melitium contigerunt.

Per idem tempus, Antiochiæ etiam in Syria propter Melitium gravis contentio exarsit. Jam antea diximus, Paulinum episco-

εἶπομεν, ὅτι Παυλῖνος ὁ τῆς Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος δι' ὑπερβάλλουσαν εὐλάβειαν εἰς ἔξορίαν οὐκ ἐπέμπετο. Μελίτιος δὲ μετὰ τὴν ὑπὸ Ἰουλιανοῦ ἀνάκλησιν, πάλιν ὑπὸ Οὐάλεντος ἔξορισθεὶς, ὕστερον ἐπὶ 15 Γρατιανοῦ ἀνεκλήθη· ἐλθὼν τε εἰς Ἀντιόχειαν, 3 κατέλαβε Παυλῖνον ἤδη γηραιὸν ὄντα. Εὐθύς οὖν πάντες οἱ αὐτῷ προσκείμενοι σπουδὴν ἐτίθειντο σύνθρονον γενέσθαι Παυλίνῳ τὸν Μελίτιον. Τοῦ δὲ Παυλίνου λέγοντος, παρὰ κανόνας εἶναι σύνθρονον 20 λαβεῖν τὸν ὑπὸ Ἀρειανῶν χειροτονηθέντα, ἐκβιάζεται ὁ λαός· καὶ ἐν μιᾷ τῶν πρὸ τῆς πόλεως ἐκκλησιῶν, 5 παρασκευάζουσιν ἐνθρονισθῆναι αὐτόν. Τούτου γενομένου, πολλὴ φιλονεικία κεκίνητο· μετὰ δὲ ταῦτα εἰς ὁμόνοιαν ἦλθον οἱ λαοὶ ἐπὶ τοιαύταις συνθήκαις. 25 6 Συναγαγόντες τοὺς ὑποψήφους εἰς ἐπισκοπὴν, εὐρίσκουσι τοὺς πάντας τὸν ἀριθμὸν ἕξ, ἐν οἷς ἦν καὶ Φλαβιανός· ὄρκῳ τε τούτους ἠσφαλίσαντο, τὸ μὴ δένα παρελθεῖν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν, ἐνὸς τῶν ἐπισκόπων προτελευτήσαντος, ἀλλὰ συγχωρεῖν τὸν ὑπο- 30 λειφθέντα κατέχειν τοῦ προαπελθόντος τὸν θρόνον.

^u τὸ om. F.M.

pum Antiochiæ ob eximiam sanctitatem in exilium minime ejectionis fuisse: Melitium vero, postquam a Juliano restitutus fuisset, iterum a Valente pulsum in exilium, tandem a Gratiano esse revocatum. Qui cum rediisset Antiochiam, Paulinum jam senio confectum offendit. Statim igitur omnes qui favebant Melitio, operam dederunt, ut una cum Paulino in episcopali solio resideret. Cumque diceret Paulinus refragari ecclesiasticis regulis, ut is qui ab Arianis ordinatus fuisset, ad societatem cathedræ admitteretur, populus vi adhibita perfecit, ut in quadam extra urbem ecclesia Melitius in sede episcopali collocaretur. Quo facto ingens contentio exorta est. Postea vero populus ad concordiam rediit, pactis inter se ejusmodi conditionibus. Cum eos omnes qui ad episcopatum gerendum idonei videbantur, collegissent: erant autem sex numero, inter quos etiam erat Flavianus: eos sacramento adegerunt, ut altero e duobus episcopis mortuo, nemo ipsorum episcopalem sedem ambiret, sed alterum qui superstes

1 Οὕτω δοθέντων τῶν ὄρκων, ὁ λαὸς εἶχεν ὁμόνοιαν
καὶ οὐκέτι πρὸς ἀλλήλους διεκρίνοντο· οἱ δὲ Λου-
κίφερος διὰ τοῦτο διεκρίθησαν, ὅτι Μελίτιος ὑπὸ τῶν
Ἀρειανῶν χειροτονηθεὶς εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἐδέχθη. 35
8 Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ καθεστώ-
των, ἐδέησε τὸν Μελίτιον ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν Κωνσταν-
τινούπολιν.

ΚΕΦ. 5.

Ἔσ' Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦ κοινῶ δόγματι τῶν ὀρθοδόξων τὴν προστα- 40
σίαν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας ἀναδέδεικται, καθ' ὃν καιρὸν
καὶ Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς μετὰ τὴν κατὰ τῶν Ἰ βαρβάρων νίκην ἐν
Θεσσαλονίῃ νοσήσας ὑπὸ Ἀσχολίου τοῦ ἐπισκόπου βαπτίζεται.

1 Ὅτε κοινῶ δόγματι πολλῶν ἐπισκόπων Γρηγόριος 45
ἀπὸ τῆς Ναζιανζοῦ πρὸς τὴν Κωνσταντινουπόλεως
ἐπισκοπὴν μετετίθετο. τοῦτο μὲν οὕτως ἐγένετο.
2 Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον οἱ βασιλεῖς Γρατιανὸς καὶ
Θεοδόσιος κατὰ βαρβάρων ἤρανο νίκας· καὶ Γρα- 267

ἧ Ὅτι γρηγόριος εἰς τὴν κων- y Ita F. τῶν om. ceteri.
σταντινούπολιν μετετίθη. M.

esset, demortui locum sinerent retinere. Ad hunc modum præ-
stito juramento, populus ad unitatem rediit, nec ulterius inter se
divisus est. At Luciferiani se a reliquis sejungere, propterea
quod Melitius qui ab Arianis ordinatus fuerat, ad episcopale
munus susceptus fuisset. Dum Antiochena ecclesia in hoc statu
esset, negotiū cujusdam necessitas exegit, ut Melitius Constanti-
nopolim proficisceretur.

CAPUT VI.

*Qualiter Gregorius Nazianzenus communi orthodoxorum suffragio
episcopus ecclesie Constantinopolitaneæ est constitutus: quo tem-
pore et Theodosius imp. post relatum de barbaris victoriam in
morbum prolapsus, Thessalonice ab Ascholio episcopo baptiza-
tus est.*

Quo quidem tempore Gregorius communi multorum episcopo-
rum suffragio ab episcopatu urbis Nazianzi ad Constantinopoli-
tanæ ecclesiæ sacerdotium translatus est. Atque id quidem ita
factum est, ut dixi. Sub idem vero tempus imperatores Gratianus
et Theodosius, victoriam de barbaris singuli retulerunt. Et Gra-

τῆς γὰρ ἐκείνης ἐπὶ τὰς Γαλλίας ἐχώρει, Ἀλαμανῶν
 κατατρεχόντων τὴν ἐκεῖ χώραν· Θεοδόσιος δὲ μετὰ
 τὰ τρόπαια ἐπὶ τὴν Κωνσταντινουπόλιν σπεύδων
 3 τὴν Θεσσαλονικὴν καταλαμβάνει. Ἐκεῖ τε ἄρρω- 5
 στίᾳ περιπεσὼν ἀξιώθη τὸν Χριστιανικὸν βαπτί-
 σματος ἐπεθύμησεν, ἄνωθεν μὲν ἐκ προγόνων Χρι-
 στιανὸς ὑπάρχων καὶ τῇ τοῦ ὁμοουσίου πίστει προσ-
 4 κείμενος. Τὸ δὲ βαπτισθῆναι διὰ τὴν ἀρρωστίαν
 σπεύσας, ἐπίζητήσας τε τὸν* Θεσσαλονικέων ἐπίσκο- 10
 5 πον, ἠρώτησε πρότερον ποίαν πίστιν ἠσπάζετο. Τοῦ
 δὲ εἰπόντος, ὡς οὐ παρήλθεν ἢ Ἀρειανῶν δόξα κατὰ
 τὰ^α Ἰλλυριῶν ἔθνη, οὐδὲ ἴσχυσε συναρπάσαι ἢ παρ'
 ἐκείνου γεγενημένη καινοτομία^β τὰς τῆδε ἐκκλησίας,
 ἀλλὰ μένουσι φυλάσσοντες ἀσάλευτον τὴν ἄνωθεν 15
 μὲν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐκ τῶν ἀποστόλων παραδοθείσαν
 πίστιν, ἐν δὲ τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ βεβαιωθείσαν,
 ὁ βασιλεὺς ἀσμενέστατα ὑπὸ Ἀσχολίου τοῦ ἐπισκό-
 6 που βαπτίζεται. Ἀναρρωσθεῖς οὖν ἐκ τῆς νόσου μετ'

^α Ita C. τῶν Θεσσαλονικέων
 ceteri. Usitator est illa for-
 ma; sicut e. g. in τῇ Ἀλεξ-
 δρέων ἐκκλησίᾳ vii. 25.

^β Ita F. M. τὰ om. ceteri.
 κενοτομία, correctum in και-
 νοτομία F., M.

tianus quidem confestim ad Gallias reversus est, eo quod Ala-
 manni provincias illas popularentur. Theodosius vero post erecta
 de barbaris tropæa Constantinopolim contendens, venit Thessalo-
 nicam. Ubi cum in morbum incidisset, Christianorum more
 baptismum percipere concupivit; quippe qui jam inde a majori-
 bus Christianus esset, et consubstantialis fidem profiteretur.
 Porro cum ob ingruentem morbum quantocyus baptizari vellet,
 et Thessalonicensem episcopum ea de causa ad se accersisset,
 prius ab eo percontatus est quam ille fidem sectaretur. Cumque
 respondisset episcopus, opinionem Arii ad Illyrici usque provin-
 cias minime penetrasse, et inductam ab illo novitatem ecclesias
 illic sitas decipere nequaquam valuisse: sed eam fidem quæ initio
 ab apostolis tradita, et postea in concilio Nicæno confirmata est,
 ab incolis constanter retineri, imperator ab Ascholio libentissime
 baptizatus est. Paucis autem post diebus morbo liberatus, Con-

οὐ πολλὰς τὰς ἡμέρας ἐπὶ τὴν Κωνσταντινουπόλιν ²⁰
 ἔρχεται, περὶ τὴν τετάρτην καὶ εἰκάδα τοῦ Νοεμβρίου
 μηνός, ἐν ὑπατεία Γρατιανοῦ τὸ πέμπτον καὶ αὐτοῦ ^{A. D.}
 Θεοδοσίου τὸ πρῶτον. ^{380.}

ΚΕΦ. Ζ.

^c Ὡς ἔ Γρηγορίου εἰσελθόντος ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ τινων ἐπισκόπων ²⁵
 ἐπὶ τούτῳ διαγογγυσάντων, αὐτὸς τῆς ἐκκλησίας ^d τὴν προστασίαν
 παρητήσατο· ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ Ἀρειανῷ ἐπισκόπῳ Δημοφίλῳ δηλοῖ ἢ
 προσθέσθαι τῷ ὁμοουσίῳ ἢ τῆς πόλεως ἐξίνα· ὅπερ μᾶλλον ἐποίησεν.

1 Τότε δὲ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦ μετατεθεὶς ἔνδον ³⁰
 τῆς πόλεως ἐν μικρῷ εὐκτηρίῳ τὰς συναγωγὰς ἐποι-
 • εῖτο· ὅτινι ὕστερον οἱ βασιλεῖς μέγιστον οἶκον εὐκτή-
 2 ριον προσσυνάψαντες Ἀναστασίαν ὠνόμασαν. Γρη-
 γόριος μὲν οὖν ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ εὐλαβεῖα τοὺς ³⁵
 καθ' ἑαυτὸν ὑπερβάλλων γνοὺς διαγογγύζοντας τινὰς,
 ὡς εἶη ὑπερόριος, ἀσμένως τὴν τοῦ βασιλέως παρου- ²⁶⁸
 σίαν δεξάμενος τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαγωγὴν
 3 παρητήσατο. Ὁ μέντοι βασιλεὺς ἐν τοιαύτῃ κατα-

^c Ὅτι ἀναστασίαν τὴν ἐκκλη- ^d τὴν προστασίαν τῆς ἐκκλη-
 σίαν ἐκάλεσαν οἱ βασιλεῖς μίξονα ^{σίας F.}
 ποιήσαντες. M.

stantinopolim advenit die octavo calendas Decembris, consulatu
 Gratiani quinto, et ipsius Theodosii primo.

CAPUT VII.

*Qualiter Gregorius episcopis quibusdam ob translationem ipsius
 murmurantibus, episcopatu se abdicavit: et imperator Demophilo
 Arianorum episcopo mandavit, ut aut fidei consubstantialis assen-
 tiretur, aut urbe excederet: quod quidem Demophilus facere
 maluit.*

Eodem tempore Gregorius ab urbe Nazianzo translatus, intra
 urbem regiam in exiguo oratorio conventus agebat: cui postea
 imperatores cum maximam basilicam adjunxissent, Anastasiæ
 nomen ei indiderunt. At Gregorius vir disertissimus, et om-
 nium sui temporis religiosissimus, cum quosdam ob id mur-
 murare intelligeret, quod esset peregrinus, imperatoris adven-
 tum avide amplexus, Constantinopoli morari ulterius recusa-
 vit. In hoc statu ecclesiam cum reperisset imperator, sol-

στάσει τὴν ἐκκλησίαν εὐρῶν, φροντίδα ἐτίθετο, ὅπως
 οὖν εἰρήνην ποιήσας, ὁμόνοιαν κατεργάσῃται, καὶ τὰς
 4 ἐκκλησίας αὐξήσῃ. Δηλοῖ οὖν εὐθὺς τῷ Δημο-
 φίλῳ, ὃς τῆς Ἀρειανῆς θρησκείας προειστήκει, εἰ¹⁵
 βούλοιο πιστεύειν^e τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ, ἐνοῦν
 5 τε τὸν λαὸν καὶ τὴν εἰρήνην ἀσπάζεσθαι. Τοῦ δὲ
 φυγόντος τὴν πρότασιν· οὐκοῦν, ἔφη ὁ βασιλεὺς, εἰ
 τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὁμόνοιαν φεύγεις, φεύγειν σὲ καὶ
 6 τῶν εὐκτηρίων τόπων κελεύω. Ταῦτα ἀκούσας ὁ 20
 Δημόφιλος καὶ λογισάμενος ὡς χαλεπὸν πρὸς κρεισ-
 σονας ἀντιπίπτειν, συγκαλεσάμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
 τὰ πλήθη, ἐν μέσοις τε ἀναστὰς, τοιαύδε δι' αὐτοῦ^f
 7 πρὸς τοὺς ὑπηκόους ἐφθέγγετο. Ἀδελφοί, γέγρα-
 πται, φησιν, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· Ἐὰν ὑμᾶς διώκωσιν ἐκ²⁵
 τῆς πόλεως ταύτης, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην· ἐπεὶ τοί-
 νυν ὁ βασιλεὺς τῶν ἐκκλησιῶν χρήζει^g, ἵστε τῇ ἐξῆς

^e πιστεύειν F. M.

^f αὐτοῦ M.

^g Ita F. M. χωρίζει editt.

“Flor. et Sfort. χρήζει. Quam scripturam secutus est Epiphan. *Ecclesiis opus habet.* Nicephor. vulgat. tuetur. Mihi quidem scripta lectio magis placet.” VALESIIUS. Non assentior

Viro doctissimo. Facete enim dictum est *χρήζει*, quo Demophilus lepide vim regii edicti enervaret, tanquam non hæreticos damnantis, sed imperatoris egestati consulentis. Postremo potior est codicum auctoritas.

licite inquirebat, quonam modo redintegrata pace, concordiam firmaret et ecclesias amplificaret. Confestim igitur mandat Demophilo Arianæ partis episcopo, utrum Nicænae fidei consentire, et populum adunare, pacemque amplecti vellet. Illo conditionem sibi oblatam detrectante: si pacem, inquit, et concordiam fugis, te quoque ex ecclesiis fugere jubeo. Quæ cum audisset Demophilus, secum ipse perpendens quam difficile esset potentioribus resistere, convocata in ecclesiam multitudine, ipse in medio stans, gregales suos ita allocutus est. Fratres, scriptum est in Evangelio: Si vos persecuti fuerint in hac civitate, fugite in aliam. Quoniam igitur imperator nos ab ecclesiis excludit, sciatis nos crastina die extra urbem conventum esse habituros. His dictis egreditur: evangelici oraculi sententiam minime assecutus, cujus

8 συναχθησομένους ἡμᾶς ἔξω τῆς πόλεως. Ταῦτα εἶπε,
καὶ ἐξῆλθεν· οὐχ ὡς τὸ τοῦ εὐαγγελίου λόγιον ἔχει³⁰
τὴν θεωρίαν εἰδὼς, ἐκ τῆς τοῦ κόσμου διαγωγῆς
τούτους^h φεύγοντας ζητεῖν τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.
9^v Ἀλλ' ἔξω τῶν πυλῶν τῆς πόλεως τὰς συναγωγὰς
τοῦ λοιποῦ ἐποίησατο. συνεξῆρει δὲ αὐτῷ καὶ Λού-
κιος ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὡς^l πρότερον ἔφην, ἐκβλη- 35
θεῖς, φυγῆ τε χρησάμενος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει
10 διέτριβεν. Οὕτω μὲν οὖν οἱ Ἀρειανοὶ ἐπὶ τεσσα-
ράκοντα ἔτη τῶν εὐκτηρίων τόπων κρατήσαντες, τὴν
τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου ὁμόνοιαν φεύγοντες ὑπεξῆλ-
θον τῆς πόλεως, ἐν ὑπατεία Γρατιανοῦ τὸ πέμπτον 40
καὶ Θεοδοσίου τοῦ Αὐγούστου τὸ πρῶτον, μηνὶ Νοεμ-
11 βρίου, εἰκάδι^k ἕκτη. Ἀντεισήσαν δὲ καὶ ἀπελάμ-
βανον οἱ τῆς ὁμοουσίου πίστεως τὰς ἐκκλησίας.

ΚΕΦ. Η.

Περὶ τῶν^l ῥ' ἐπισκόπων τῶν συνελθόντων ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ περὶ
ὧν αὐτοὶ ἐθέσπισαν, χειροτονήσαντες ἐν αὐτῇ καὶ Νεκτάριον.

Μηδὲν δὲ ὁ βασιλεὺς ὑπερθέμενος, σύνοδον ἐπι-

^h τοὺς M.

^k εἰκάδα ἕκτη F. ἰς M.

ⁱ ὅς ὡς M. ὅς etiam Niceph.

^l Titulum om. M.

xii. 8.

hæc est intelligentia, ut ex conversatione hujus sæculi fugientes, celestem Hierusalem requiramus. Ille ergo extra urbis portas deinceps conventus celebravit. Exiit etiam una cum illo Lucius, qui Alexandria ejectus, sicut antea diximus, profugus Constantinopoli degebat. Ad hunc modum Ariani, cum quadraginta annis ecclesias obtinissent, concordiam ad quam eos invitabat Theodosius imperator, aversati, ex urbe discesserunt consulatu Gratiani quinto et Theodosii Augusti primo, die sexto calendæ Decembris. Hi vero qui consubstantialis fidem tuebantur, in eorum locum succedentes, ecclesias postliminio recuperarunt.

CAPUT VIII.

De centum et quinquaginta episcopis Constantinopoli congregatis : deque illorum decretis et ordinatione Nectarii.

Posthæc imperator nihil cunctatus, suæ fidei episcoporum con-

σκόπων τῆς αὐτοῦ πίστεως συγκαλεῖ, ἐπὶ τῷ^m κρα-
 τῦναι τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν καὶ χειροτονῆσαι τῇ²⁶⁹
 2 Κωνσταντινουπόλει ἐπίσκοπον.' Ἐλπίσας δὲ δύνα-
 σθαι καὶ τοὺς ἀπὸ Μακεδονίου ἐνώσαι τοῖς ἑαυτοῦ,
 καὶ τοὺς ἐκείνης τῆς αἵρέσεως προεστῶτας ἐκάλεσε.
 3 Συνῆλθον οὖν τῆς μὲν ὁμοουσίου πίστεως, ἐκ μὲν
 'Ἀλεξανδρείας Τιμόθεος' ἐκ δὲ 'Ἱεροσολύμων Κύ- 5
 ριλλος, τότε ἐκ μεταμελείας τῷ ὁμοουσίῳ προσκεί-
 4 μενοςⁿ. Μελίτιος δὲ ἐξ 'Ἀντιοχείας πάλαι παρῆν,
 ὅτε διὰ τὴν Γρηγορίου κατάστασιν μετεστάλη· καὶ ἐκ
 Θεσσαλονίκης 'Ἀσχόλιος^o, καὶ ἄλλοι πολλοί· πάντες^p
 5 δὲ ἦσαν ἑκατὸν πενήκοντα. Τοῦ δὲ Μακεδονιανῶν 10
 μέρους ἠγεῖτο μὲν 'Ἐλεύσιος ὁ Κυζίκου, καὶ Μαρκιανὸς
 Λαμψάκου· πάντες δὲ ἦσαν τριάκοντα ἐξ, ὧν οἱ
 6 πλείους τῶν περὶ 'Ἐλλάσποντον πόλεων ἦσαν. Συν- A. D.
 ἦλθον οὖν ἐν ὑπατεῖᾳ Εὐχαρίου καὶ Εὐαγρίου, τῷ 381.

^m Ita C. τὸ ceteri. Conf. supra iv. 12. p. 501.

ⁿ προσθέμενος M.

^o "In Sfort. hic et supra c. 6. 'Ἀσχόλιος. Atque ita Latini fere eum appellant. Sic enim Ambrosius, et Prosper in Chronico, et Jornandes in libro de succes-

sione regnorum eum nominant. Ascholius tamen fere vocatur a Græcis." VALESIIUS. 'Ἀσχόλιος quoque Nicephorus, et *Acholi* Epiphanius, et Damasus atque Innocentius I. παρὰ. Vid. Mansi Concil. v. viii. c. 749, &c. ^p οἱ πάντες ἦσαν ρν. M.

cilium convocat, quo et Nicæna fides confirmaretur, et Constantinopoli ordinaretur episcopus. Et quoniam in spem venerat Macedonianos fidei suæ posse sociari, eorum quoque antistites evocavit. Conveniunt igitur, ex iis quidem qui consubstantialis fidem profitebantur, Timotheus Alexandriæ episcopus, Cyrillus Hierosolymorum, qui tunc pœnitentia ductus consubstantialis fidei adhærebat. Melitius vero jamdudum aderat, propter ordinationem Gregorii illuc accitus: Ascholius item Thessaloniciæ episcopus, aliique plures. Universi centum et quinquaginta numero. Macedonianæ vero partis principes erant Eleusius Cyzicenus, et Marcianus Lampsaci episcopus. Omnes porro illius sectæ triginta sex erant; plerique ex civitatibus Hellepontii. Convenerunt itaque Eucharis et Evagrio consulibus, mense Maio. Et imperator quidem cum episcopis partis ipsius, omni ope adnitebatur ut Eleusium eosque qui cum illo erant, ad partes suas

7 Μαίψ μηνί. Ὁ οὖν βασιλεὺς, καὶ οἱ τῆς αὐτοῦ¹⁵
 πίστewς ἐπίσκοποι, παντοῖοι ἐγένοντο ὁμονοῆσαι αὐ-
 τοῖς⁹ τοὺς περὶ Ἐλεύσιων, ὑπομμνήσκοντες τῆς
 πρεσβείας, ἧς αὐτοὶ πρὸς Λιβέριον πρότερον τὸν
 Ῥώμης ἐπίσκοπον διὰ τῶν περὶ Εὐστάθιον ἐπεποί-
 8ηγτο· καὶ ὅτι οὐ πρὸ πολλοῦ χρόνου τὴν κοινωνίαν²⁰
 ἔκουσίως ἀδιάκριτον ἐποίησαντο· μὴ ποιεῖν τε ὅσια
 τοὺς ἐπιγνόντας τὴν ὁμογνώμονα πίστιν, αὐθις ἐπι-
 9χειρεῖν ἀνατρέπειν τὰ καλῶς αὐτοῖς ἐγνωσμένα. Οἱ
 δὲ μικρὰ καὶ τῶν παραινήσεων καὶ τῶν ἐλέγχων
 φροντίσαντες μᾶλλον ἔφασαν τὴν Ἀρειανὴν αἰρεῖ-²⁵
 σθαι ὁμολογεῖν δόξαν ἢ τῷ ὁμοουσίῳ συντίθεσθαι.
 10 Ταῦτα ἀποκρινάμενοι ἀπηλάγησαν τῆς Κωνσταντι-
 νουπόλεως· ἔγραφον δὲ τοῖς κατὰ πόλεις παρεγ-
 γυῶντες, μηδαμῶς ὁμονοῆσαι εἰς τὴν πίστιν τῆς³ ἐν
 11 Νικαίᾳ συνόδου. Οἱ δὲ τοῦ ἐτέρου μέρους ἐπιμεί-
 ναντες περὶ χειροτονίας ἐπισκόπου βουλὴν ἐτίθεντο·³⁰
 Γρηγόριος γάρ, ὡς μικρὸν ἔμπροσθεν ἔφην, παραιτη-
 12 σάμενος ἐπὶ τὴν Ναζιανζὸν ἀπαίρειν ἐστέλλετο. Ἦν

⁹ αὐτοῖς M.

ἔφασαν editt.

³ Ita M. ἔφασαν, littera θ ³ τῇ ἐν N. συνόδῳ M.
transversis lineis inducta, F.

traducerent : revocata illis in memoriam legatione, quam olim ad
 Liberium Romanum episcopum miserant per Eustathium, et quod
 ipsi haud ita dudum sua sponte promiscuam cum catholicis com-
 munionem iniissent. Nec recte eos facere, qui cum consen-
 tientem fidei doctrinam semel agnoverint, iterum nunc ea quæ ab
 ipsis sapienter decreta sunt, subvertere conentur. Verum illi tam
 exhortationes quam argumenta quibus vincebantur parvi pen-
 dentes, Arianam opinionem profiteri maluerunt, quam consub-
 stantialis fidei consentire. Hæc cum respondissent, Constanti-
 nopoli discesserunt : et per singulas civitates suæ partis homi-
 nibus scripserunt, monentes ne unquam Nicænæ fidei consensum
 accommodarent. Alterius autem partis episcopi cum reman-
 sissent, de eligendo episcopo consilium inierunt. Nam Gregorius,
 ut paulo ante dixi, episcopatu repudiato, Nazianzum proficiisci
 parabat. Erat tunc vir quidam generis senatorii, Nectarius no-

δέ τις Νεκτάριος ὄνομα, συγκλητικῶ μὲν[†] γένους, ἐπεικῆς δὲ τὸν τρόπον, δι' ὅλου θαυμαζόμενος, καίτοι^α 35 τὴν τοῦ πραιτωρος χειρίζων ἀρχὴν· ὃς ἀρπασθεὶς[‡] ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προεβλήθη, τῶν τότε παρόντων ἑκατὸν πεντήκοντα ἐπισκόπων χειρο- 13 τουησάντων αὐτόν. Τότε δὴ καὶ ὄρον ἐκφέρουσιν, ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον τὰ πρεσ- 270 βεῖα ἔχειν τῆς τιμῆς μετὰ τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον, διὰ 14 τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην. Ἐβεβαίωσάν τε αὐθις τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν· καὶ πατριάρχας κατέστησαν διανεμιάμενοι τὰς ἐπαρχίας, ὥστε τοὺς ὑπὲρ διοίκησιν 5 ἐπισκόπους ταῖς ὑπερορίοις ἐκκλησίαις μὴ ἐπιβαίνειν[‡]. τοῦτο γὰρ πρότερον διὰ τοὺς διαγμοὺς ἐγένετο ἀδια- 15 φόρως. Καὶ κληροῦται Νεκτάριος μὲν τὴν Μεγαλό- πολιν καὶ τὴν Θράκην· τῆς[‡] δὲ Ποντικῆς διοικήσεως Ἑλλάδιος ὁ μετὰ Βασίλειον Καισαρείας τῆς Καππα- 10 δοκῶν ἐπίσκοπος, Γρηγόριος[‡] ὁ Νύσσης ὁ Βασιλείου

[†] μὲν et mox δὲ om. M.

^α "Μαλὶν καὶ τότε τὴν. Niceph. sic, τηρκαῦτα δὲ τὴν τοῦ Πραιτωρος χειρίζων ἀρχήν." VALESIIUS.

[‡] ἀρπασθεὶς F.

^γ Ita M. Niceph. xii. 3. et Can. 3. Conc. Constantinop. ad eccle-

sias non irent extraneas Eriphan. H. T. ix. 13. "Corrigendum est μὴ ἐπιβαίνειν, ut habetur in dicto canone." VALESIIUS. ὑπερβαίνειν reliqui codd. et editt.

[‡] τὴν δὲ ποντικὴν διοίκησιν M.

[‡] καὶ γρηγόριος M. Ἑλλαδίφ καὶ

mine: moribus placidus, et in omni vita plane admirandus, quamvis prætoris officio fungeretur. Hic a populo raptus, ad episcopale munus obeundum eligitur, et ab episcopis centum et quinquaginta qui tum illic aderant, ordinatur. Tunc etiam decretum ab illis promulgatum est, ut Constantinopolitanus episcopus post episcopum Romanum honoris prærogativam obtineret, eo quod Constantinopolis esset junior Roma. Præterea Nicænam fidem denuo confirmarunt. Sed et patriarchas constituerunt, provinciarum divisione facta, ita ut nullus episcopus ultra propriam diocesim alienas ecclesias invaderet. Id enim antea propter persecutiones promiscue factum fuerat. Ac Nectarius quidem regiam urbem et Thraciæ provincias sortitus est, Helladius vero qui Cæsareæ Cappadociæ post Basilium erat episcopus, Ponticæ diocesis patriarchatum obtinuit, et una cum illo Basilii frater

ἀδελφὸς, Καππαδοκίας δὲ καὶ ἦδε πόλις, καὶ
 Ὀτρήϊος ὁ τῆς^b ἐν Ἀρμενίᾳ Μελιτηνῆς τὴν πατριαρ-
 16 χίαν ἐκληρώσατο^c. Τὴν Ἀσιανὴν δὲ λαγχάνουσιν
 Ἀμφιλόχιος ὁ Ἰκονίου, καὶ Ὀπτιμος ὁ Ἀντιοχείας¹⁵
 17 τῆς Πισιδίας. Τὰ δὲ κατὰ τὴν Αἴγυπτον Τιμοθέω
 18 τῷ Ἀλεξανδρείας προσενημήθη. Τῶν δὲ κατὰ τὴν²⁷¹
 ἀνατολὴν ἐκκλησιῶν τὴν διοίκησιν τοῖς αὐτῆς^d ἐπι-
 σκόποις ἐπέτρεψαν, Πελαγίω τε τῷ Λαοδικείας καὶ
 Διοδώρῳ τῷ Ταρσοῦ, φυλάζαντες τὰ πρεσβεῖα τῇ
 Ἀντιοχείῳ ἐκκλησίᾳ, ἅπερ τότε παρόντι Μελιτίῳ⁵
 19 ἔδοσαν. Ὄρισαν δὲ, ὥστε εἰ χρεῖα καλέσοι^e, τὰ καθ'
 ἐκάστην ἐπαρχίαν ἵνα^f ἡ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος διοικῆ-
 20 τούτοις καὶ ὁ βασιλεὺς ἐγένετο σύμφηφος. ἡ^g μὲν
 οὖν σύνοδος τοιοῦτον ἔσχε τέλος.

Γρηγορίῳ Niceph. Ceteros vero, qui καὶ omittunt, confirmat Epiphanius locum sic interpretando, Ponticam vero diocesim Helladio, qui post Basilium fuit: Cesarazam Cappadociae Gregorio Nysseno Basilii germano.

^b Ὀτρήϊος δὲ τὴν Μ. τὴν δὲ τῆς Μελιτηνῆς ἐπαρχίαν Ὀτρήϊῳ ἀφήκων Nicephorus; et eodem fere sensu Epiphanius. Hunc vero episcopum Ὀτρήϊον vocat Sozomenus vii. 9.

^c Ut sensus bene conveniat legendum est ἐκληρώσατο, sicut in λαγχάνουσιν. Conf. Annot.

^d Ita M. quicum consentiunt et Nicephorus et Epiphanius. αὐτοῖς ceteri, nullo sensu. Porro autem sensum αὐτῆς in versione sua reddit, quamvis habeat αὐτοῖς in textu, Valesius.

^e καλέσει M.

^f Delenda est vox otiosa ἵνα.

^g Hæc ἡ μὲν οὖν σύνοδος τοιοῦτον ἔσχε τέλος alia manu addita M.

Gregorius, episcopus Nyssæ, quæ et ipsa urbs est Cappadociæ, et Otreius episcopus Melitinæ in Armenia. Asianæ autem diocesis patriarchatum sortitur Amphilocheus Iconii, et Optimus Antiochiæ Pisidiæ episcopus. Ægypti ecclesiarum administratio Timotheo Alexandriæ episcopo attributa est. Orientis autem ecclesiarum regimen et curam episcopis illius regionis commiserunt, Pelagio scilicet Laodiceæ, et Diodoro Tarsi episcopo, servata tamen honoris prærogativa Antiochensi ecclesiæ, quam quidem prærogativam Melitio tunc præsentī tribuerunt. Porro decreverunt, ut si necessitas posceret, provinciæ cujusque negotia provincialis synodus dijudicaret. Quæ quidem imperator etiam consensu suo comprobavit. Hujusmodi fuit exitus istius concilii.

ΚΕΦ. Θ.

10

Ἦς^h ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος Παύλου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου τὸ σῶμα σὺν τιμῇ μετεκόμισεν ἀπὸ τῆς ἔξορίας· ὅτε καὶ ὁ τῆς Ἀντιοχείων Μελίτιος τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο.

1 Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸ σῶμα Παύλου τοῦ ἐπισκόπου 15
ἐκ τῆς Ἀγκύρας τότε μετέφερεν· ὃν Φίλιππος ὁ τῶν βασιλείωνⁱ ἑπαρχος διὰ Μακεδόνιον εἰς ἔξορίαν πέμψας ἐν Κουκουσσῶ τῆς Ἀρμενίας ἀποπινηγῆναι πε-
2 ποιήκεν, ὡς μοι καὶ πρότερον εἶρηται. Σὺν τιμῇ οὖν 20
καὶ σεβάσματι πολλῶ δεξάμενος, εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὴν νῦν ἐξ αὐτοῦ χρηματίζουσαν ἀπέθετο, ἣν πρότερον οἱ τὰ Μακεδονίου φρονοῦντες κατέσχον τῶν Ἀρειανῶν χωρισθέντες, τότε δὲ ἐξωσθέντες ὑπὸ τοῦ
3 βασιλέως, ὅτι αὐτοῦ τὴν πίστιν ἀπέφυγον. Τότε δὲ 25
καὶ Μελίτιος ὁ τῆς Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος ἀρρωστία περιπεσὼν ἐτελεύτησεν· ὅτε καὶ τὸν ἐπικήδειον ἐπ' αὐτῷ λόγον ὁ ἀδελφὸς Βασιλείου Γρηγόριος ἐπέξῆλ-
4 θεν. Ἀλλὰ Μελιτίου^k μὲν τὸ σῶμα οἱ προσήκοντες

^h Ὅτι παύλου τοῦ ὀρθοδόξου ἐπισκόπου τὸ σῶμα ὁ βασιλεὺς ἐν πολλῇ τιμῇ εἰς τὴν κωνσταντινούπολιν εἰσήγαγεν. M.

ⁱ βασιλείων F. M.

^k μελιτίου, et sic fere semper, M.

CAPUT IX.

Quomodo imperator Theodosius corpus Pauli episcopi Constantinopolitani ab exilio honorifice transtulit: quo tempore Melitius Antiochenus episcopus e vita discessit.

Paulo post imperator corpus Pauli episcopi ex urbe Ancyra transferendum curavit: quem quidem olim Philippus praefectus praetorii, Macedonii gratia in exilium ejectum, in oppido Armeniae Cucuso strangulari iusserat, ut supra commemoravi. Hujus igitur cadaver magno honore ac reverentia excipiens Theodosius, deposuit in Basilica quae nunc ex ipsius nomine vocatur: quam Macedoniani prius possederant, olim quidem ab Arianis se juncti: tunc vero ab imperatore expulsi, eo quod fidem ipsius amplecti recusassent. Eodem tempore Melitius Antiochenus episcopus in morbum prolapsus, e vivis excessit: ejusque in laudem Gregorius Basilii frater orationem funebrem dixit. Porro corpus Melitii,

ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν διεκόμισαν· πάλιν δὲ οἱ Μελιτίω³⁰
 προσκείμενοι ὑπὸ Παυλῖνον εἶναι οὐκ ἤθελον· ἀλλ'
 εἰς τόπον Μελιτίου Φλαβιανὸν προβληθῆναι παρα-
 σκευάζουσι· πάλιν τε ὁ λαὸς ἄνωθεν διεκρίνετο.
 5 Οὕτως αὖθις διὰ τοὺς ἐπισκόπους, οὐ μὴν διὰ τὴν
 πίστιν, ἢ Ἀντιωχέων ἐκκλησία διήρητο.

ΚΕΦ. I.

272

Ἦς¹ τοῦ βασιλέως σύνοδον πασῶν τῶν αἱρέσεων γενέσθαι παρακελευσα-
 μένου, ὅτε καὶ Ἀρκάδιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ Αἰγυσιος ἀνηγορεύθη, οἱ μὲν
 Ναυατιανοὶ μόνου κατὰ τὴν πίστιν ὁμοφρονοῦντες τοῖς τοῦ ὁμοουσίου⁵
 ἔειπον τῆς πόλεως συνάγειν ἐπετρέψαν· οἱ δὲ λοιποὶ τῶν αἱρετικῶν
 ἀπηλάθσαν.

1 Ἐγίνοντο δὲ ταραχαὶ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας πόλεις,
 ἐξωθουμένων τῶν ἀρειανιζόντων ἐκ τῶν εὐκτηρίων
 2 τόπων. Ἐφ' ᾧ θαυμάσαι ἔπεισι τὴν τοῦ βασιλέως¹⁰
 γνώμην, οὐ γὰρ ἠνέσχετο ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ θορύβων
 πληρῶσαι τὰς πόλεις· ἀλλὰ βραχέως^m χρόνου διελ-
 θόντος, αὖθις σύνοδον πασῶν τῶν αἱρέσεων συγκρο-

¹ Titulum om. M.

Conf. Niceph. xii. 15. Epiphan.

^m Scribendum est βραχέος, H. T. ix. 18.

quanquam βραχέως libri omnes.

necessarii ejus Antiochiam transtulerunt. Rursus vero hi qui Melitii partes sequuti fuerant, Paulino parere abnuerunt; sed Flavianum in locum Melitii subrogari fecerunt. Iterum ergo populus duas in partes discissus est. Ad hunc modum Antiochensis ecclesia, non quidem propter fidem, sed episcoporum causa, inter se divisa est.

CAPUT X.

Quomodo imperator omnium sectarum episcopos in unum convenire jussit, quo tempore Arcadius ejus filius, Augustus nuncupatus est: et quod Novatiani in fide cum Homousianis consentientes, soli intra urbem collectas agere permisi sunt; reliquis haereticis procul ejectis.

Sed et in aliis urbibus tumultus excitati sunt, dum Ariani ecclesiis pellerentur. Hic vero imperatoris prudentiam mirari mihi in mentem subit. Neque enim passus est urbes diutius tumultuosis motibus agitari: sed pro virili parte huic malo occurrens, brevi elapso tempore, omnium sectarum concilium iterum

τηθῆναι παρεσκεύασε, νομίσας ἐκ τῆς πρὸς ἑαυτοῦς
 τῶν ἐπισκόπων διαλέξεως μίαν παρὰ πᾶσιν ὁμόφω- 15
 3 νον δόξαν κρατήσῃ. Ταύτην ἡγοῦμαι τὴν πρόθεσιν
 τοῦ βασιλέως αἰτίαν αὐτῷ τοῦ εἶ πράττειν γενέσθαι·
 θεία γάρ τιμι προνοία ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τὰ
 4 βαρβάρων ἔθνη αὐτῷ ὑπετάττετο. Ἐν^μ οἷς καὶ 20
 Ἀθανάριχος ὁ τῶν Γόθων ἀρχηγὸς ὑπήκοον ἑαυτὸν
 ἅμα τῷ οἰκίῳ πλήθει παρέσχεν, ὃς καὶ εὐθύς ἐν
 5 Κωνσταντινουπόλει τὸν βίον κατέστρεψεν. Τότε
 δὴ καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν υἱὸν Ἀρκάδιον Αὐγουστον
 ἀνηγόρευσε κατὰ τὴν ὑπατείαν Μερογαύδου τὸ δεῦ- A. D.
388.
 6 τερον καὶ Σατορνίλου, τῇ ἑκκαιδεκάτῃ^α τοῦ Ἰαννουα- 25
 7 ρίου μηνός. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ μετὰ ταῦτα παρήσαν
 οἱ πανταχόθεν πάσης θρησκείας ἐπίσκοποι, κατὰ τὴν
 8 αὐτὴν ὑπατείαν, τῷ Ἰουνίῳ μηνί. Μεταπεμψάμενος
 οὖν ὁ βασιλεὺς Νεκτάριον τὸν ἐπίσκοπον, ἐκοινολο-
 γεῖτο πρὸς αὐτὸν, τίς ἂν γένοιτο μηχανή, ὅπως ἂν μὴ 30
 διαφωνοίῃ ὁ Χριστιανισμὸς, ἀλλ' ἐνωθῇ ἡ ἐκκλησία·
 ἔλεγεν τε δεῖν γυμνασθῆναι τὸ χωρίζον τὰς ἐκκλη-

^μ Hic titulum capituli, τὰ περὶ σκόπων ἐκ πασῶν τῶν αἰρέσεων,
 ἀθαναρικου τοῦ γόθου καὶ ἀναγο- ante ἐν οἷς inserit M.
 ρείσεως ἀρκαδίου καὶ συνόδου ἐπι- ^α ἑξκαιδεκάτῃ M.

cogi jussit: ratus ex mutuo episcoporum inter se colloquio futu-
 rum, ut una apud omnes eademque sententia obtineret. Atque
 hoc imperatoris institutum, causam fuisse arbitror eorum quæ tum
 illi feliciter evenerunt. Iisdem enim temporibus divina quadam
 providentia barbaræ gentes sub illius ditionem redactæ sunt. In-
 ter alios Athanarichus Gothorum rex cum universo populo sese
 ei dedit: qui quidem paulo post Constantinopoli extremum diem
 obiit. Tunc etiam imperator Arcadium filium suum Augustum
 renuntiavit, Merobaude iterum et Saturnino consulibus, die sep-
 timo decimo calendæ Februarii. Nec multo post uniuscujusque
 sectæ episcopi undique convocati adfuerunt, iisdem consulibus,
 mense Junio. Imperator igitur accito Nectario episcopo, sollicita
 deliberatione cum eo tractavit, quonam modo Christiana religio
 dissensionibus liberari, et ecclesia ad unitatem revocari posset.

σίας ζήτημα, τὴν τε διαφωνίαν ἐκποδὸν ποιήσαντας,
 8 ὁμοφωνίαν ταῖς ἐκκλησίαις ἐργάσασθαι. Τοῦτο ἀκού- 35
 σας ὁ Νεκτάριος ἐν φροντίσιν ἦν καὶ μεταστειλά-
 μενος τὸν τηρικαῦτα τῶν Ναυατιανῶν ἐπίσκοπον
 Ἀγέλιον, ὡς κατὰ τὴν πίστιν ὁμόφρονα, φανεράν
 9 αὐτῷ τὴν τοῦ βασιλέως καθίστησι γνώμην. Ὁ δὲ
 τὰ μὲν ἄλλα ἦν εὐλαβῆς, συστήναι δὲ λόγοις^ο περὶ 40
 τοῦ δόγματος οὐκ ἰσχύων, ἀναγνώστην ὑπ' αὐτῷ Σι-
 σίννιον ὄνομα πρὸς τὸ διαλεχθῆναι προβάλλετο^ρ.
 10 Σισίννιος δὲ ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ πραγμάτων ἔμπειρος,
 ἀκριβῶς τε εἰδὼς τὰς τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἐρμηνείας
 καὶ τὰ φιλόσοφα δόγματα, συνείδεν^ο ὡς αἱ διαλέξεις 273
 οὐ μόνον οὐχ ἐνοῦσι τὰ σχίσματα, ἀλλὰ γὰρ καὶ
 φιλονεικοτέρας τὰς αἰρέσεις μᾶλλον ἀπεργάζονται
 καὶ διὰ τοῦτο τοιάνδε τιὰ συμβουλήν τῷ Νεκταρίῳ
 11 ὑπέθετο. Εὖ ἐπιστάμενος ὡς οἱ παλαιοὶ ἀρχὴν ὑπάρ- 5
 ξεως τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ δοῦναι ἀπέφυγον, κατελιή-
 φεισαν γὰρ αὐτὸν συναΐδιον τῷ πατρὶ, συμβουλεύει
 φυγεῖν μὲν τὰς διαλεκτικὰς μάχας· μάρτυρας δὲ

^ο Legas λόγους. Conf. Epi-
 phan. H. T. ix. 19.

^ρ προεβάλλετο F. M.

^ο Ita F. C. σύνουδεν editt.

Aiebatque discutiendam esse controversiam quæ ecclesias segre-
 garet, ut amputatis discordiarum causis, ecclesiis concordia resti-
 tueretur. His auditis Nectarius anxius ac sollicitus hærebat. Et
 accersito Agelio, tunc temporis Novatianorum episcopo, utpote
 qui cum ipso in fide consentiret, imperatoris consilium ei aperit.
 Ille cum vir esset alioqui pius ac religiosus, sed qui de fidei doc-
 trina cominus disputare haudquaquam valeret, Sisinnium lectorem
 suum, qui hoc discerendi munus obiret, elegit. At Sisinnius, vir
 inprimis disertus, et magno rerum usu præditus, et qui præter
 sacrarum literarum scientiam, Græcorum quoque philosophiam
 egregie callebat, cum probe nosset, ejusmodi disputationibus non
 modo discidia minime sanari, verum etiam hæreses ad majorem
 contentionem accendi, hoc consilium suggestit Nectario. Quo-
 niam compertum habebat, veteres studiose cavisse ne principium
 existentis filio tribuerent, quippe qui censerent illum patri co-
 æternum esse: suadet ut dialecticas quidem concertationes omit-
 tat; expositiones autem veterum in testimonium adducat: utque

καλέσειν τὰς ἐκδόσεις τῶν παλαιῶν καὶ πεύσιν παρὰ
 τοῦ βασιλέως τοῖς αἰρεσιάρχαις προσάγεσθαι, πότε- 10
 ρον λόγον ποτὲ ποιῶνται τῶν πρὸ τῆς διαιρέσεως
 ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσαρμοσάντων^α διδασκάλων, ἢ ὡς
 12 ἄλλοτρίους τοῦ Χριστιανισμοῦ παρακρούονται. Εἰ
 μὲν γὰρ τούτους ἀβετούσιν^β, οὐκοῦν ἀναθεματίζουσιν
 αὐτοὺς τολμάτωσαν· καὶ εἰ τοῦτο τολμῆσαι ποιή-
 σωσιν^γ, ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐξελαθήσονται. Καὶ τούτου 15
 13 γενομένου προφανῆς ἔσται ἡ νίκη τῆς ἀληθείας. Εἰ
 δὲ μὴ παρακρούονται τοὺς ἀρχαίους τῶν διδασκάλων,
 ἡμέτερόν ἐστι τὸ παρασχέιν τὰς βίβλους τῶν πα-
 λαιῶν, δι' ὧν ἡ παρ' ἡμῶν δόξα μαρτυρηθήσεται.
 14 Ταῦτα ἀκούσας παρὰ τοῦ Σισιννίου ὁ Νεκτάριος δρο- 20
 μαῖος ἐπὶ τὰ βασίλεια χωρεῖ· γνωρίζει δὲ τῷ βασιλεῖ
 15 τὰ συμβεβουλευμένα αὐτῷ. Ὁ δὲ ἀρπάζει τὴν γνώ-
 μην, καὶ σοφῶς τὸ πρᾶγμα μετεχειρίσατο· οὐ γὰρ
 προειπὼν τὸν σκοπὸν, ἐδήλωσε μόνον, εἰ λόγον ἔχουσι
 καὶ δέχονται τὰ τῶν πρὸ τῆς διαιρέσεως τῆς ἐκκλη- 25
 16 σίας διδασκάλων. Τῶν δὲ οὐκ ἀρνησαμένων, ἀλλὰ

^α "Scribendum προακμοσάντων. nem floruisent." VALESIIUS.
 Epiphani. Schol.: De antiquis ec- ^β ἀβετούσιν M.
 clesiae doctoribus, qui ante divisio- ^γ ποιήσουσιν M.

imperator singularum sectarum principes interroget, utrum veterum doctorum qui ante discidium in ecclesia floruisent, rationem habenda esse censerent, an vero tanquam a Christiana religione alienos eos rejicerent. Nam si illos rejiciunt, audeant igitur eos etiam anathemate damnare. Id vero si facere ausi fuerint, a multitudine vulgi protinus extrudentur. Atque hoc facto manifesta erit veritatis victoria. Quod si priscos doctores minime repudiabunt, nostrum erit libros veterum proferre, quorum testimonio sententia nostra confirmetur. Hæc Nectarius cum a Sisinnio audiisset, statim in palatium contendit, et quid sibi suggestum sit consilii, imperatori significat. Ille consilium avide amplexus, rem ipsam prudenter exequitur. Occultans enim id quod in animo habebat, id unum ex illis sciscitatus est, num rationem aliquam ducerent eorum qui ante ortam dissensionem doctores ecclesiae exstitissent, et utrum eos admitterent. Illis

καὶ πάνυ τιμᾶν αὐτοὺς ὡς καθηγητὰς εἰπόντων, αὐθις
 ἐδήλου ὁ βασιλεὺς, εἰ τούτοις στοιχοῦσιν ἀξιοπίστοις[†]
 17 μάρτυσι τοῦ Χριστιανικοῦ δόγματος. Ταῦτα ἀκού-
 σαντες οἱ τῶν θρησκευῶν προεστῶτες καὶ οἱ παρ' 30
 ἐκάστοις αὐτῶν διαλεκτικοὶ, καὶ γὰρ ἦσαν πολλοὶ
 παρ' αὐτῶν ἠντρεπισμένοι πρὸς τὸν ἀγῶνα τῆς δια-
 18 λέξεως, οὐκ εἶχον ὅτι ποιήσουσιν^η. Ἐνέπεσε γὰρ
 εἰς ἐκάστους διαφωνία, τῶν μὲν λεγόντων καλὴν εἶναι
 τὴν τοῦ βασιλέως πρότασιν· τῶν δὲ, μὴ συμφέρου- 35
 19 σαν τῷ σκοπῷ τῷ αὐτῶν. Ἄλλοι γὰρ ἄλλως εἶχον
 περὶ^ξ τὰ βιβλία τῶν παλαιῶν· καὶ οὐκέτι ἀλλήλοις
 συνέπνεον· ἐδιχονόουν τε οὐ μόνον πρὸς τὰς ἄλλας
 τῶν θρησκευῶν, ἀλλ' ἤδη καὶ εἰς ἑαυτοὺς, οἱ τῆς μᾶς
 20 ὄντες αἰρέσεως. Ἡ οὖν ὁμόφωνος κακία, ὡς ἡ 40
 γλώσσα τῶν πάλαι γεγάντων διέσπαρτο, καὶ ἀνατέ-
 21 τραπτο ὁ τῆς κακίας πύργος αὐτῶν. Γνοὺς δὲ ὁ
 βασιλεὺς τὴν συγκεχυμένην αὐτῶν διασποράν, καὶ
 ὡς διαλέξει μόνη, καὶ οὐκ ἀρχαίων ἐκθέσει τεθαρρή-

[†] ὡς ἀξιοπίστοις M.

^η ποιούσιν correctum in ποιή-
 σουσιν ab eadem manu M.

^ξ πρὸς τὰ β. emendare voluit

Valesius infra, §. 28. Sed recte
 se habet. Conf. περὶ αὐτῶν σέβας
 ἔχειν infra, vi. 7. &c.

minime inficiantibus; seque eos tanquam magistros impense colere affirmantibus; iterum quæsit imperator, utrum illis tanquam idoneis ac fide dignis Christianæ doctrinæ testibus acquiescant. Quæ cum audiissent sectarum episcopi eorumque dialectici: erant enim cum illis non pauci ad disputationis certamen instructi: quid acturi essent ambigebant. Etenim singuli in varias distrahebantur sententias: dum alii rectum esse dicerent id quod ab imperatore proponeretur: alii suis rationibus id nequaquam conducere existimarent. Quippe alii aliter affecti erant erga priscorum libros. Exinde ergo male inter ipsos convenit: dissidebantque non solum ab aliis sectis, verum etiam inter semetipsos ii qui ejusdem sectæ esse videbantur. Concors itaque malitia, non secus ac veterum illorum Gigantum lingua, divisa est, et improbitatis turris eversa. Postquam imperator multiplicem eorum dispersionem animadvertit, eosque sola disputatione, non autem veterum patrum expositione fretos esse, ad aliud consilium se con-

22 κασω, ἐπὶ δευτέραν γνώμην ἐβάδιξε. Καὶ δῆλοι
 ἔγγραφον ἐκάστην θρησκείαν^γ γνωρίζειν τὸν ὄρον 45
 23 αὐτῶν^z, ἧς ἔχουσι πίστεως. Τότε οἱ παρ' ἐκάστοις 274
 δεινοὶ τὰς λέξεις ἀκριβοῦντες τὸ οἰκεῖον δόγμα ἐν-
 ἔγραφον· ὠριστό τε ἡμέρα, καὶ οἱ παρ' ἐκάστοις
 ἐπίσκοποι ἐπὶ τὰ βασιλεια κληθέντες συνήρχοντο.
 24 Παρήσαν οὖν Νεκτάριος μὲν καὶ Ἀγέλιος τῆς ὁμοου- 5
 σίου προεστῶτες πίστεως, Ἀρειανῶν δὲ Δημόφιλος,
 Εὐνομανῶν δὲ αὐτὸς Εὐνόμος, τῶν δὲ τὰ Μακεδο- 275
 25 νίου φρονούντων, Ἐλεύσιος ὁ Κυζίκου. Ὁ δὲ βασι-
 λεὺς δέχεται μὲν τοὺς συνελληλυθότας· καὶ τὸ παρ'
 ἐκάστου δόγμα ἔγγραφον λαβῶν, καθ' ἑαυτὸν τε γενό-
 μενος, ἠῤῥξατο ἐκτενῶς^a συνεργῆσαι αὐτῷ τὸν Θεὸν 5
 26 πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπιλογίην. Εἶτα ἕκαστον τῶν
 γεγραμμένων δογμάτων ἀναγνοὺς, τὰ μὲν ἄλλα πάντα
 ὡς χωρισμὸν τῆς Τριάδος εἰσάγοντα μεμψάμενος
 ἔρρηξε· μόνην δὲ τὴν τοῦ ὁμοουσίου ἐπαυέσας ἐδέ-
 27 ξατο. Αὕτη^b πρόφασις γέγονε τοῦ^c τοὺς Ναυατια- 10

^γ θρησκεία C.

^z "Malim αὐτῷ, ut habet Ni-
 ceph." VALESIIUS.

^a ἐκτενῶς M.

^b Hic Titulum quasi Capitis,

"Οτι πάσας τὰς ἐκθίσεις τῶν θρη-
 σκειῶν ὁ βασιλεὺς ἐβαλὼν μόνῃ
 τῇ τοῦ ὁμοουσίου συνέθετο, ante
 αὕτη inserit M.

^c τοῦ om. F.M.

vertit. Jussitque ut singulæ sectæ fidei suæ formulam scripto
 comprehensam ipsi offerrent. Tunc ex unaquaque secta hi qui
 disertissimi habebantur, singula verba accuratissime perpendentes,
 dogma suum conscripserunt. Cumque dies adesset quæ ad id præ-
 stituta fuerat, singularum sectarum episcopi ad palatium vocati
 accurrerunt. Aderant igitur Nectarius quidem et Agelius, con-
 substantialis fidei propugnatores: Arianorum vero Demophilus:
 Eunomianorum Eunomius ipse: Macedonianorum Eleusius Cyzi-
 cenus. Postquam convenissent, imperator eos benigne excepit:
 et libello fidei a singulis accepto, inde in cubiculum digressus,
 remotis arbitris Deum intente precatus est, ut ad dignoscendam
 veritatem sibi auxilio esset. Posthæc perlectis uniuscujusque
 dogmatis libellis, cetera quidem dogmata, utpote quæ Trinitatis
 divisionem inducerent, damnavit, chartasque laceravit: solam
 vero consubstantialis fidem laudavit atque suscepit. Atque hæc

νους πάλιν εὐπράξαντας ἔνδον τῶν πόλεων τὰς 276
 28 συναγωγὰς ποιεῖσθαι. Ὁ γὰρ βασιλεὺς θαυμάσας
 αὐτῶν τὴν περὶ^d τοὺς οἰκείους κατὰ τὴν πίστιν ὁμό-
 νοιαν, νόμφ ἐκέλευε τῶν μὲν οἰκείων κρατεῖν ἀδεῶς
 εὐκτηρίων τόπων· ἔχειν δὲ καὶ προνόμια τὰς ἐκκλη- 5
 σίας αὐτῶν, ἄπερ καὶ οἱ^e τῆς αὐτοῦ πίστεως ἔχουσιν.
 29 Οἱ δὲ προεστῶτες τῶν ἄλλων θρησκευῶν ἐκ τῆς πρὸς
 ἑαυτοὺς διαφωνίας ἐν καταγνώσει παρὰ τοῖς ὑφ' ἑαυ-
 τοῖς^f λαοῖς ἐγεγόνεισαν, ἀμνηχανία τε καὶ λύπη κατα-
 30 σχεθέντες ἀνεχώρουν. Καὶ γράμμασι τοὺς οἰκείους 10
 παρεμυθοῦντο παραινούντες, μὴ ἄχθεσθαι ἐφ' οἷς πολ-
 λοὶ καταλιπόντες αὐτοὺς, τῷ ὁμοουσίῳ προσέθεντο,
 Πολλοὺς γὰρ εἶναι τοὺς κλητοὺς, ὀλίγους δὲ τοὺς^g
 ἐκλεκτούς· ὅπερ οὐκ ἔλεγον, ἦνίκα τὸ πολὺ τοῦ
 31 λαοῦ αὐτοῖς ἐκ δυναστείας προσέκειτο. Ἄλλὰ μὴν 15
 οὐδὲ οἱ τῆς ὁμοουσίου πίστεως τῶν λυπηρῶν τελείως
 ἦσαν ἐλεύθεροι· τὰ γὰρ κατὰ Ἀντιόχειαν τοὺς τῆ

^d πρὸς τοὺς legere voluit Vallesius. Conf. quæ dicta sunt supra §. 19. ad περὶ τὰ βιβλία.

^e αὐ τῆς legere voluit Vallesius.

^f Ita F. M. C. λαοῖς om. editt.

παρ' αὐτοῖς ὑφ' ἑαυτοῖς ἐγεγόνεισαν Stephan. et Genev. quod Vallesius tacite emendavit παρὰ τοῖς.

^g τοὺς om. F. M. secundum evangelium, Matth. xx. 16.

causa fuit, cur Novatiani iterum prospere agentes, intra urbes
 sacros conventus peragerent. Etenim imperator doctrinam fidei
 illorum plane cum suis consentientem admiratus, lege lata præcepit,
 ut oratoriis suis intrepide potirentur; utque eorum ecclesiæ
 eadem quæ fidei suæ basilicæ, privilegia possiderent. Aliarum
 vero sectarum antistites ob mutuam inter ipsos dissensionem in
 reprehensionem suorum venerunt: et ad inopiam consilii redacti
 ac mœrore confusi, domum discesserunt: scriptisque ad suos
 literis eos consolati sunt; monentes ne ob id molestia afficerentur,
 quod multi ab ipsorum partibus deficientes, ad consubstantialis
 fidem accederent. Quippe multos quidem vocatos esse,
 paucos autem electos. Quod quidem ipsi minime dicebant, tunc
 cum per vim ac metum omnes fere ab eorum partibus starent.
 Sed ne illi quidem qui consubstantialis vocem tuebantur, omni
 penitus dolore ac molestia caruerunt. Etenim Antiochensis

32 συνόδῳ παρόντας διέκρινεν. Αἰγύπτιοι μὲν γὰρ καὶ οἱ ἐξ Ἀραβίας καὶ Κύπρου πάλιν συμπράττοντες, τὸν
33 Φλαβιανὸν ἐξωθεῖσθαι τῆς Ἀντιωχείας ἔλεγον. Οἱ δὲ 20 ἐκ Παλαιστίνης Φοινίκης τε καὶ Συρίας ὑπὲρ Φλαβιανοῦ συνεστήκεσαν· τοῦτο μὲν οἶον τέλος ἐδέξατο, κατὰ χώραν ἐρῶ.

ΚΕΦ. ΙΑ.

Περὶ^h Μάξιμον τοῦ τυράννου, ὅπως τὸν Γρατιανὸν ἀνείλει δόλω· ὅτε καὶ 25 τῆς κατὰ Ἀμβροσίου τοῦ ἐπισκόπου Μεδιολάνων ἐπιβουλῆς, διὰ τὸ πρὸς Μάξιμον δέος, Ἰουστίνα ἡ μήτηρ Οὐαλεντιανοῦ^k τοῦ μικροῦ, ἄκουσα ἀπέσχετο^l.

1 Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰ τῶν συνόδων ἐγένετο, τάδε περὶ 30 τὰ ἐσπέρια μέρη ἐγένετο. Μάξιμος ἐκ τῶν περὶ τὰς Βρεττανίας μερῶν ἐπανέστη τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, καὶ κάμνοντι Γρατιανῶ εἰς τὸν κατὰ Ἀλαμανῶν πόλεμον 3 ἐπιτίθεται. Ἐν δὲ τῇ Ἰταλίᾳ κομιδῇ νέου τυγχάνοντος Ὀυαλεντιανοῦ, τὴν τῶν πραγμάτων εἶχε φροντίδα 277

^h Τὰ κατὰ μάξιμον τὸν τυράνον.
M.

ⁱ ἀνείλην F.

^k ἡ οὐαλεντιανοῦ τοῦ μικροῦ μήτηρ F.

^l Ita F. et hicce idem Titulus in Indice Capitum supra, ante exordium Libri: quod etiam Valesius in Versione Latina secutus est. ἐπέσχετο editt.

ecclesie causa, episcopi qui concilio interfuerant, duas in partes sunt dirempti. Ægyptii enim et Arabes ac Cyprii rursus in unum coeuntes, aiebant Flavianum Antiochia expelli debere. Palæstinæ vero et Phœnicæ ac Syriæ episcopi Flaviano favebant. Cujusmodi autem exitus fuerit hujus negotii, dicam suo loco.

CAPUT XI.

De Maximo tyranno; qualiter is Gratianum dolo interemit: quo tempore propter metum Maximi, Justina Valentiniani pueri mater, Ambrosio Mediolanensi episcopo insidiari invita destitit.

Iisdem fere temporibus quibus hæc concilia Constantinopoli celebrabantur, in occidentis partibus hæc gesta sunt. Maximus ex insula Britannia profectus, imperium invasit, et Gratianum contra Alamannos tunc temporis bellum gerentem aggressus est. In Italia vero, cum Valentinianus adhuc admodum puer esset, rerum

Πρόβος ἀπὸ ὑπάτων τὴν ὑπάρχων τότε χειρίζων
 4 ἀρχήν. Ἰουστίνα δὲ ἡ τοῦ βασιλέως Οὐαλεντινιανοῦ
 μήτηρ, τὰ Ἀρειανῶν φρονούσα, ζῶντος μὲν τοῦ ἀνδρός,
 οὐδὲν εἶχε βλάπτειν τοὺς φρονούντας τὸ ὁμοούσιον. 5
 5 Ἐπειδὴ δὲ κομιδῇ νέος ἦν ὁ υἱὸς, καταλαμβάνουσα
 τὴν Μεδιολάνων^m ταραχὰς μεγίστας κατὰ τοῦ ἐπι-
 σκόπου Ἀμβροσίου ἐκίνησεν, εἰς ἔξορίαν αὐτὸν πεμ-
 6 φθῆναι κελεύουσα. Ὡς δὲ ὁ λαὸς ἀντίειχεν ὑπερβαλ-
 λόντως ἀγαπῶν τὸν Ἀμβρόσιον, καὶ τοῖς ἔλκει ἐπὶ 10
 τὴν ἔξορίαν σπουδάζουσιν ἀνθίστατο, ἐν τοσούτῳ
 ἀγγέλλεται, ὅτι Γρατιανὸς δόλω τοῦ τυράννου Μα-
 7 ξίμου ἀνήρητο. Ἐν φορείῳ γὰρ κλίνην μιμουμένῳ
 καὶ ὑπὸ ἡμιόνων φερομένῳ κατακρυφθεὶς ὁ τοῦ Μα-
 ξίμου στρατηγὸς Ἀνδραγάθιος, προλέγει τοῖς δορυ- 15
 φόροις κελεύσας, ὡς εἶη τοῦⁿ βασιλέως Γρατιανοῦ
 γαμετῆ, ὑπαντᾷ τῷ βασιλεῖ πρὸ Λουγδούνου τῆς ἐν
 8 Γαλλίᾳ πόλεως ποταμὸν διαβαίνοντι. Ὁ δὲ πιστεύσας
 τὴν γαμετῆν εἶναι, τὸν δόλον οὐκ ἐφυλάξατο· ἀλλ'
 ὡσπερ τυφλὸς εἰς ὄρυγμα, τοῦ πολεμίου εἰς τὰς 20
 χεῖρας ἐνέπεσεν.^o ἐκπηδήσας γὰρ ἐκ τοῦ φερέτρου

^m Legendum est Μεδιολανον.
Ita tamen libri omnes.

ⁿ ἡ τοῦ Μ.
^o Ita F.M.C. ἔπεσεν edit.

cura penes Probum erat, virum consularem, qui tum præfectu-
 ram prætorii administrabat. At Justina Valentiniiani Augusti ma-
 ter, cum esset Ariana, viro quidem superstite consubstantialis
 fidei sectatores nullo damno afficere potuerat. Sed post mortem
 viri, cum filius ipsius adhuc tenera ætate esset; Mediolanum
 veniens, maximos tumultus adversus Ambrosium excitavit, eum-
 que deportari in exsilium jussit. Cumque populus pro incredibili
 amore quo Ambrosium prosequeretur, resisteret, et eos qui illum
 in exsilium rapere contendebant, repelleret; eodem temporis mo-
 mento nuntiatum est, Gratianum Maximi tyranni dolo interem-
 ptum fuisse. Etenim Andragathius comes Maximi, occultatus in
 lectica muliebri quæ a mulis portabatur, cum satellitibus suis
 præcepisset, ut ubique divulgarent imperatoris uxorem ea lectica
 vehi, juxta urbem Galliæ Lugdunum occurrit imperatori fluvium
 transeunti. Ille uxorem suam credens, dolum minime præ-

9' Ανδραγάθιος τὸν Γρατιανὸν διεχειρίσατο. Τελευταῖον ἐν ὑπατεία Μερογαύδου καὶ Σατορνίνου, βασιλεύσας ἔτη δεκαπέντε, ζήσας ἔτη εικοσιτέσσαρα.
 10 Τοῦτο ἐπιγεγόμενον ἔπαυσε τὴν κατὰ Ἀμβροσίου τῆς μητρὸς τοῦ βασιλέως ὀργήν. Οὐαλεντινιανὸς δὲ 25 καὶ ἄκων τῇ ἀνάγκῃ τοῦ καιροῦ πεισθεὶς τὴν Μαξίμου βασιλείαν προσδέχεται. Τότε ὁ Πρόβος φοβηθεὶς τὴν Μαξίμου δύναμιν ἐπὶ τὰ ἀνατολικώτερα 11 μέρη ἀναχωρεῖν πειρᾶται. Εὐθὺς οὖν ὡς εἶχεν ἀναχωρεῖ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας· καὶ ἐπὶ τὴν Ἰλλυρίδα γενόμενος γῆν ἐν Θεσσαλονίκη τῆς Μακεδονίας διέτριβεν. 12

ΚΕΦ. IB.

Ὡς P ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος κατὰ Μαξίμου δύναμιν μεγίστην εὐτρεπίσας, 278 καθ' ὃν καιρὸν Ὀνώριος⁹ αὐτῷ ἐκ Πλακίλλης ἐτέχθη, Ἀρκάδιον μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατέλιπεν· αὐτὸς δὲ ἐν Μεδιολάνῳ τῷ τυράνῳ^Γ προσέμιξεν.

1 Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος ἐν φροντίδι μεγάλη

P Ὅτι ὁ βασιλεὺς θεοδόσιος μαυφονίας πραξίμενος. M. παρασκευασάμενος κρατεῖ τοῦ τυράννου μαξίμου, δίκας αὐτὸν τῆς 9 καὶ ὀνώριος F. 1 τῷ μαξίμῳ προσ. F.

cavit: sed in hostis manus, tanquam cæcus in foveam incidit. Repente enim Andragathius e vehiculo prosiliens, Gratianum peremit. Obiit igitur Gratianus Merobaude et Saturnino consubibus, cum regnasset annis quindecim, vixisset autem annis quatuor ac viginti. Hic casus iram matris imperatoris Valentiniani adversus Ambrosium repressit. Valentinianus vero necessitati temporis obsecutus, invitus licet, Maximum imperii collegam admisit. Probus tamen Maximi potentiam reformidans, ad partes orienti propiores secedere constituit. Confestim igitur ex Italia digressus, venit in Illyricum, et in urbe Macedoniæ Thessalonica sedem fixit.

CAPUT XII.

Quomodo imperator Theodosius collectis adversus Maximum ingentibus copiis, quo tempore Honorius ei ex Flaccilla natus est, Arcadium quidem reliquit Constantinopoli, ipse vero juxta Mediolanum confixit cum Maximo.

Imperator vero Theodosius in maximam sollicitudinem con-

καθίστατο· δύνάμιν τε μεγίστην κατὰ τοῦ τυράννου
 ἠντρέπειζεν· εὐλαβούμενος μὴ καὶ τῷ νέφῳ Οὐαλεντι-
 2 νιανῶ ὁ τύραννος φόνον βουλευσείε. Κατὰ ταῦτῳ⁸ 10
 δὲ καὶ πρεσβεία Περσῶν παρῆν, εἰρήνην παρὰ τοῦ
 3 βασιλέως αἰτοῦσα. Τότε δὴ καὶ προσγίνεται τῷ
 βασιλεῖ υἱὸς Ὀνώριος τεχθεὶς αὐτῷ ἐκ τῆς γαμετῆς A. D.
 Πλακίλλης, ἐν ὑπατεία Ῥιχομηλίου καὶ Κλεάρχου, 384.
 4 τῇ ἐννάτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός. Καθ' ἣν ὑπα- 15
 τείαν καὶ Ἀγέλιος ὁ τῶν Ναυατιανῶν ἐπίσκοπος
 5 μικρῶ πρότερον ἐτελεύτησεν. Τῇ δὲ ἐξῆς ὑπατεία, A. D.
 ἣτις ἦν Ἀρκαδίου Αὐγούστου τὸ πρῶτον καὶ Βαῦδω- 385.
 νος, τελευτήσαντος Τιμοθέου τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξαν-
 6 δρείας, Θεόφιλος τὴν ἐπισκοπὴν ἐκδέχεται. Μετὰ 20
 ταῦτα δὲ ἐνιαυτῷ ὕστερον καὶ Δημόφιλος ὁ τῆς
 Ἀρειανῆς προεστὼς θρησκείας τέλει τοῦ βίου ἐχρή-
 7 σατο. Ἀρειανοὶ δὲ Μαρινόν τινα ἐπίσκοπον τῆς
 οἰκείας αἰρέσεως ἐκ Θράκης μεταστειλάμενοι, αὐτῷ
 8 τὴν ἐπισκοπὴν ἐπέτρεψαν. Ἄλλ' οὐκ ἐχρόνισεν ὁ 25
 Μαρινός· ἐπ' αὐτῷ γὰρ διηρέθη ἡ Ἀρειανῶν θρη-
 σκεία, ὡς ὕστερον λέξω· Δωρόθεόν τε αὖθις ἐκ τῆς

⁸ ταῦτῳ F.M.

jectus est: metuensque ne juniorem quoque Valentinianum tyran-
 nus per insidias interficeret, ingentes adversus eum copias com-
 paravit. Eodem tempore Persarum legati advenere, pacem ab
 imperatore flagitantes. Alter etiam filius Honorii imperatori
 tunc natus est ex Flaccilla conjuge, Richomere et Clearcho con-
 sulibus, die quinto idus Septembris. Quo quidem anno Agelius
 Novatianorum episcopus ex hac luce migravit, paulo antequam
 nasceretur Honorius. Sequenti anno, Arcadio Augusto primum
 et Bautone consulibus, mortuo Timotheo Alexandrinæ urbis epi-
 scopo, Theophilus sacerdotii curam suscepit. Anno post Demo-
 philus Arianæ partis episcopus extremum diem obiit. In cujus
 locum Ariani Marinum quemdam suæ sectæ episcopum ex Thra-
 cia accitum substituerunt. Verum Marinus non diu permansit.
 Ejus porro temporibus, Arianorum secta duas in partes divisa est,
 ut dicemus infra. Post hunc igitur Ariani Dorotheum ex Antio-

Ἀντιοχείας τῆς ἐν Συρίᾳ μεταπεμφάμενοι, ὑπ' αὐτῶ
 9 ἐτάπτοντο. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπὶ τὸν κατὰ Μαξίμου
 πόλεμον ἤλαυνε, καταλιπὼν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει 30
 τὸν υἱὸν Ἀρκάδιον βασιλεύοντα· καταλαβὼν τε τὴν
 Θεσσαλονίκην εὕρισκει τοὺς περὶ Οὐαλεντινιανὸν
 πολλῇ ἀθυμίᾳ διάγοντας, ὅτι δι' ἀνάγκην τὸν τύραν-
 10 νον ὡς βασιλέα ἐδέξαντο. Ὁ Θεοδόσιος δὲ ἐν μὲν 35
 τῷ φανερῷ οὐδέτερον ἐδείκνυεν· οὔτε γὰρ ἠθέτει
 11 οὔτε προσεδέχετο τὴν Μαξίμου πρεσβείαν. Οὐ μὴν
 ἠνείχετο περιορᾶν τυραννουμένην τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν
 προσχῆματι βασιλικῷ ὀνόματος· ἀναλαβὼν δὲ τὰς
 δυνάμεις τῶν στρατιωτικῶν ταγματῶν ἐπὶ τὴν Μεδιό- 40
 λανον ἐχώρει· ἐκεῖ γὰρ ἐφθάκει ὁ Μάξιμος.

ΚΕΦ. ΙΓ.

279

Περὶ^u τῆς γενομένης ἐν Κωνσταντινουπόλει ταραχῆς ὑπὸ Ἀρειανῶν.

1 Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καθ' ὃν ὁ βασιλεὺς τῷ
 πολέμῳ ἐσχόλαζεν, καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει 5
 Ἀρειανοὶ ταραχὴν κενήκασιν δι' ἐπινοίας τοιάσδε.

^t ὁ om. F.M.

^u Titulum om. M.

chia Syriæ revocantes, episcopum sibi constituerunt. Interea imperator Theodosius ad bellum contra Maximum cum exercitu proficiscitur, relicto Constantinopoli filio suo Arcadio Augusto. Cumque Thessalonicam venisset, Valentinianum ejusque comites mœrore oppressos offendit, propterea quod necessitate compulsi, tyrannum quasi imperatorem suscepissent. At Theodosius, palam quidem nullum in alterutram partem indicium animi sui dabat. Nam neque legationem Maximi repudiabat, neque admittebat. Sed cum imperium Romanum sub imperatoris nomine tyrannica dominatione oppressum videret, id diutius ferre non potuit. Collectis igitur Romanorum militum copiis, Mediolanum contendit. Illuc enim jam Maximus advenerat.

CAPUT XIII.

De tumultu quem Ariani Constantinopoli excitarunt.

Dum imperator expeditione bellica occupatus teneretur, Ariani Constantinopoli degentes tumultum excitaverunt, hujusmodi astu usu. Solent homines de rebus quas ignorant, rumores confin-

2 Φιλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι λόγους πλάττειν περὶ ὧν οὐκ
 ἐπίστανται· εἰ δὲ καὶ ποτε προφάσεως ἐπιλάβονται[†],
 μείζονας τὰς περὶ ὧν βούλονται, φήμας ἐξάπτουσι,
 3 νεωτέρων αἰεὶ ὀρεγόμενοι πραγμάτων. Τοῦτο δὴ καὶ 10
 τότε κατὰ τὴν πόλιν ἐγένετο· ἄλλος γὰρ ἄλλο περὶ
 τοῦ μακρὰν γενομένου πολέμου πλάττοντες διεφήμι-
 4 ζον, αἰεὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον τὴν ἐλπίδα λαμβάνοντες. Καὶ
 μηδενὸς ἐπιγινόμενου κατὰ τὸν πόλεμον, αὐτοὶ ὡς τὰ
 κατ' αὐτὸν ἱστορήσαντες περὶ ὧν οὐκ ἤδεισαν ἔλεγον· 15
 ὡς ὁ τύραννος ἐπικρατέστερος εἶη τῆς βασιλέως δυνά-
 μews· καὶ ὅτι τόσοι καὶ τόσοι κατὰ τὴν μάχην πεπτώ-
 κασι· καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς ὅσον οὐδέπω τῷ τυράννῳ
 5 ὑποχείριος γίνεται. Τότε δὲ καὶ οἱ ἀρειανίζοντες ἐκ
 πάθους κινούμενοι, σφόδρα γὰρ ἠνώϊντο, ὅτι τῶν 20
 ἔνδον ἐκκλησιῶν ἐκράτουν οἱ παρ' αὐτῶν πρότερον
 διωκόμενοι, τὰς φήμας πολλαπλασίους εἰργάζοντο.
 6 Ἐπεὶ δὲ ἕτερα ἅτινα τῶν λεγομένων αὐτοὺς τοὺς πε-
 πλακότας αὐτὰ εἰς πίστιν ἤγεν οὐχ ὡς πεπλασμένων,
 ἀλλ' ὡς ἀληθῶς γενομένων ἃ ἔπλασαν, οἱ γὰρ ἀκοῆ 25
 παραλαβόντες διεβεβαιοῦντο πρὸς τοὺς λογοποιοῦν-

[†] Legas ἐπιλάβονται.

gere. Quod si quam forte occasionem nacti fuerint, pro suo quisque voto multo majores spargunt rumores, utpote cupidi semper rerum novarum. Id vero tum contigit Constantinopoli. Nam de bello quod procul gerebatur, alii aliud confingentes divulgabant, semper in deteriorem partem exitum rerum spe sua præsumentes. Et cum nihil adhuc in bello gereretur, ipsi perinde ac si rerum spectatores fuissent, de iis quæ non viderant, loquebantur: tyrannum scilicet de imperatoris exercitu victoriam retulisse, et in prælio tot ex hac, tot ex illa parte milites occubuisse: ipsum denique imperatorem propediem in tyranni manus ac potestatem venturum esse. Tunc vero Ariani gravi dolore succensi: ægre enim ferebant, ecclesias intra urbem positas, ab iis quos antea persecuti fuerant, obtineri: rumores amplificare cœperunt. Postquam vero alia quæ nuntiabantur, ipsis falsorum rumorum auctoribus persuaserant, non conficta esse, sed vera quæ ipsi vulgavissent: nam qui ea auditione acceperant, ipsis mendacii

τας, μὴ ἄλλως ἔχειν, ἢ ὡς παρ' αὐτῶν ἀκηκόασι, τότε δὴ ἀναθαρρήσαντες οἱ ἀρειανίζοντες εἰς ἄλογον χωροῦσιν ὄρμην· καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ ἐπισκόπου Νεκταρίου πῦρ ἐμβαλόντες ἀνήλωσαν. Τοῦτο μὲν δὴ 30 τοιοῦτον ἐγένετο κατὰ τὴν ὑπατείαν Θεοδοσίου τὸ A. D. 388. δεύτερον καὶ Κυνηγίου.

ΚΕΦ. ΙΔ.

Περὶ^x τῆς νίκης τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου, καὶ τῆς ἥττης τοῦ τυράννου.

1 Τοῦ δὲ βασιλέως ἐπιόντος τῷ τυράννῳ, πυνθανό- 35
μενοι τὴν παρασκευὴν οἱ ὑπὸ Μαξίμου ταπτόμενοι οὐδέ^z τὴν ἐκ τῆς φήμης προσβολὴν ἐνεγκῆν ἐδυνήθησαν^a ἀλλὰ καταπτῆξαντες δέσμιον αὐτῷ τὸν τυράννον ἐνεχείρισαν· ὃς ἀνῆρέθη ἐν τῇ αὐτῇ ὑπα- 40
2 τείᾳ, ἐβδόμῃ καὶ εἰκάδι τοῦ Αὐγούστου μηνός. Ἄν- 280
δραγάθιος δὲ ὁ τοῦ βασιλέως Γρατιανοῦ φονεὺς τῆς ἥττης αἰσθόμενος, εἰς τὸν παρακείμενον ποταμὸν ρίψας

^x Titulum om. M.

impetum, Epiphanius, Hist. Trip.

^y Θεοδοσίου om. F.

ix. 23. *ὄντε ceteri.*

^z Ita C. quod reddit ad verbum, *nec fama quidem ipsius*

^a *ἠδυνήθησαν* e correct. ab ead. manu M.

auctoribus affirmabant, rem plane ita se habere ut ab illis accepissent: tunc vero Ariani resumpta fiducia in apertam eruperunt insaniam: domumque episcopi Nectarii coniectis facibus incenderunt. Id factum est Theodosio Augusto iterum et Cynegio consulibus.

CAPUT XIV.

De victoria imperatoris Theodosii, deque tyranni clade.

Interim imperatore adversus tyrannum signa commovente, milites qui sub Maximo erant, apparatus bellici magnitudinem audientes, ne fama quidem tenuis impetum sustinere valuerunt, sed timore perculsi, tyrannum ipsum vinctum imperatori dediderunt: qui quidem interfectus est iisdem consulibus quos supra dixi, die sexto calendas Septembris. Andragathius vero, is qui Gratianum Augustum sua manu occiderat, cognita Maximi clade, in vicinum fluvium semetipse præcipitem dedit, atque ita suffo-

3 ἑαυτὸν ἀπεπνίγη. Τότε οὖν οἱ βασιλεῖς νικηφόροι
 ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐχώρου· ἦν δὲ καὶ ὁ υἱὸς Ὀνώριος 5
 συν^b αὐτοῖς, κομιδὴ νέος ὢν· μετὰ γὰρ τὴν κατὰ
 Μαξίμου νίκην μεταπέμπεται αὐτὸν ὁ πατήρ ἐκ τῆς
 4 Κωνσταντινουπόλεως. Ἦσαν οὖν ἐν τῇ Ῥώμῃ
 ἐπινικίους ἑορτὰς ἐπιτελοῦντες· ὅτε καὶ τὴν ἑαυτοῦ
 ἀγαθότητα ἐπὶ Συμμάχου τοῦ ἀπὸ ὑπάτων ὁ βασιλεὺς 10
 5 Θεοδόσιος ἐπεδείξατο. Οὗτος γὰρ ὁ Σύμμαχος
 πρῶτος μὲν ἦν τῆς ἐν Ῥώμῃ συγκλήτου· ἐθαυμά-
 ζετο δὲ ἐπὶ παιδεύσει λόγων Ῥωμαϊκῶν· καὶ γὰρ
 αὐτῷ πολλοὶ λόγοι συγγεγραμμένοι τῇ Ῥωμαίων
 6 γλώσσει τυγχάνουσι. Βασιλικὸν οὖν λόγον εἰς Μάξι- 15
 μον ἔτι περιόντα γεγραφὼς καὶ διεξελθὼν, τῷ τῆς
 καθοσιώσεως ἐγκλήματι ἔνοχος ὕστερον γέγονεν·
 διὰ τοῦτο δὴ^d δεδιὼς τὸν θάνατον τῇ ἐκκλησίᾳ προσ-
 τρέψεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὕτως ἦν περὶ τὸν Χρι-
 στιανισμὸν εὐλαβῆς, ὡς μὴ μόνον τοὺς τῆς αὐτοῦ^e 20
 πίστεως ἱερεῖς ὑπερτιμᾶν, ἀλλὰ γὰρ καὶ Ναυατιανούς
 τὸ^f ὁμοούσιον φρονούντας ἀσμένως προσεδέχετο.

^b Ὀνώριος ὁ συν M.

^e τῆς αὐτῆς M.

^c Ita F. M. C. ἐγένετο editt.

^f ναυατιανούς τῇ αὐτοῦ πίστει

^d δὴ om. M.

παραπλήσια φρονούντας M.

catus est. Tunc igitur ambo imperatores Romam victores in-
 gressi sunt: cum quibus etiam erat Honorius adhuc admodum
 puer. Nam post victoriam relatam de Maximo, Theodosius eum
 Constantinopoli evocaverat. Romæ itaque triumphales ludos
 ediderunt; quo quidem tempore, Theodosius clementiæ suæ spe-
 cimen adversus Symmachum consularem virum dedit. Hic
 namque Symmachus inter senatores principem locum obtinebat,
 et ob præstantiam Latinæ facundiæ in summa admiratione erat.
 Multæ certe orationes ejus exstant Latina lingua conscriptæ.
 Cum vero superstitie adhuc Maximo orationem de laudibus illius
 composuisset, et coram illo recitasset, eo nomine postmodum in
 crimen majestatis vocatus est. Quocirca extremum supplicium
 metuens, ad ecclesiam confugit. Imperator vero Christianam
 religionem tanta prosequabatur reverentia, ut non solum fidei suæ
 antistites præcipuo quodam honore observaret, verum etiam No-
 vatianos qui consubstantialis fidem profitebantur, libenter exci-

8 Λεοντίῳ γοῦν ἐπισκόπῳ τῆς ἐν Ῥώμῃ τῶν Ναυα-
 τικῶν ἐκκλησίας παρακαλοῦντι χάριω διδοῦς, τὸν
 9 Σύμμαχον ἀπέλυσε τοῦ ἐγκλήματος. Συγγνώμης 25
 οὐν ἀξιοθεῖς ὁ Σύμμαχος τὸν ἀπολογητικὸν λόγον
 10 εἰς τὸν αὐτοκράτορα Θεοδοσίον ἔγραψεν. Ὁ μὲν δὴ
 πόλεμος κατ' ἀρχὰς μεγίστην ἀπειλὴν ἐσχικῶς, τε-
 λευτῶν ταχείαν ἔσχε τὴν κρίσιν.

ΚΕΦ. ΙΕ.

Περὶ Φλαβιανοῦ τοῦ Ἀντιοχείας.

30

1 Περὶ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον περὶ τὴν Συρίαν Ἀν-
 τιώχειαν τάδε ἐγένετο. Παυλίου τελευτήσαντος, ὁ
 ὑπ' αὐτῷ λαὸς τὸν Φλαβιανὸν ἐξετρέπετο· καὶ διὰ
 τοῦτο παρασκευάζει χειροτονηθῆναι τοῦ οἰκείου μέρους 35
 2 Εὐάγριον. Τοῦ δὲ οὐ πολὺν ἐπιβιώσαντος χρόνον,
 ἕτερος εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ οὐκέτι καθίσταται, Φλα-
 3 βιανοῦ τοῦτο κατασκευάσαντος. Ὅσοι δὲ τὸν Φλα-
 βιανὸν διὰ τὴν παράβασιν ἀπεστρέφοντο τῶν ὄρκων,
 4 κατ' ἰδίαν τὰς συναγωγὰς ἐποιοῦντο. Φλαβιανὸς δὲ, 40

§ "Malim κατὰ τὴν." VALE- supra, 11, §. 2. περὶ τὰ ἀνατολικά
 SIUS. Conf. περὶ τὰς Βρεττανίας μέρη infra, 22, §. 19, &c.

peret. Leontio igitur Novatianorum in urbe Roma episcopo gratificatus, Symmachum crimine absolvit. Qui veniam consecutus, apologeticum librum in laudem imperatoris Theodosii conscripsit. Hoc igitur modo bellum quod ingentia mala minari initio videbatur, celeri exitu terminatum est.

CAPUT XV.

De Flaviano Antiocheno.

Eadem tempestate apud Antiochiam Syriae hæc gesta sunt. Post mortem Paulini, populus qui eum sequebatur, Flaviano parere detrectavit: eamque ob causam Evagrium suæ partis episcopum ordinandum curavit. Qui cum post ordinationem modico tempore superstes fuisset, cura et studio Flaviani nullus postea in ejus locum subrogatus est. Hi vero qui ob violatum jusjurandum aversabantur Flavianum, separatim collectas agebant. At Flavianus omnem, ut est in veteri proverbio, lapidem movebat,

τὸ τοῦ λόγου, πάντα λίθον ἐκίνει, ὑφ' αὐτῷ καὶ τού-
 τους ποιήσασθαι ὅπερ^h καὶ μικρὸν ὕστερον ἐξίσχυσε
 κατεργάσασθαι, τὴν ὄργην θεραπεύσας Θεοφίλου²⁸¹
 τότε τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπου, δι' οὗ καὶⁱ
 κατήλλαξε Δάμασον τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον.
 5 Ἀμφότεροι γὰρ πρὸς Φλαβιανὸν ἐχαλέπων οὐ
 μόνον διὰ τὸ ἐπιορκηκέναι, ἀλλ' ὅτι καὶ αἰτίαν παρ-
 6 εἶχε τοῦ χωρίζεσθαι τοὺς ὁμόφρονas. Θεραπευθεὶς
 οὖν τὴν ὄργην Θεόφιλος, πέμψας τε Ἰσίδωρον πρε-
 σβύτερον, καταλλάσσει λυπούμενον Δάμασον, λυσι-
 τελεῖν εἰπὼν δι' ὁμόνοιαν τοῦ λαοῦ παριδεῖν τὸ φθάσαν
 7 Φλαβιανοῦ πλημμέλημα. Οὕτως τε τῷ Φλαβιανῷ¹⁰
 τῆς κοινωνίας ἀποδοθείσης, ὁ ἐν Ἀντιοχείᾳ λαὸς
 κατὰ βραχὺ προϊόντος τοῦ χρόνου τὴν ὁμόνοιαν
 8 ἔστερξαν. Τὰ μὲν δὴ κατὰ Ἀντιόχειαν τοιοῦτον
 ἔσχε τὸ τέλος· οἱ γὰρ κατ' αὐτὴν Ἀρειανοὶ τῶν
 ἐκκλησιῶν ἐξωθηθέντες ἐν προαστείοις τῆς πόλεως¹⁵
 9 τὰς συναγωγὰς ἐποιήσαντο. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ καὶ
 Κύριλλον τὸν τῶν Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπον τελευτή-
 σαντα Ἰωάννης διαδέχεται.

^h ὅπερ καὶ M.ⁱ κατήλλαξεν καὶ M.

quo istos etiam suis partibus adjungeret. Quod quidem haud diu postea perfecit, cum indignationem erga se Theophili Alexandrini episcopi sedasset, ejusque interventu Damasum Romanum episcopum sibi conciliasset. Uterque enim infensus erat Flaviano, tum ob perjurium ab eo admissum, tum quod populis consentientibus causam dissidii praeberet. Placatus itaque a Flaviano Theophilus, misso Romam Isidoro presbytero, Damasi animum adhuc offensum mitigavit: monens ad reparandam populi concordiam necesse esse, ut a Flaviano admissa culpa dissimulatione ac silentio oblitteraretur. Ad hunc modum restituta Flaviano communione, populus Antiochenus progressu temporis paulatim ad concordiam rediit. Et res quidem Antiochensis ecclesiae hunc exitum habuere. Ariani enim ex ecclesiis pulsati, in suburbanis conventibus agebant. Per idem tempus mortuo Cyrillo Hierosolymorum episcopo Joannes succedit.

ΚΕΦ. ΙΣ.

Περὶ^κ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καθαιρέσεως τῶν εἰδωλικῶν ναῶν καὶ τῆς διὰ 20
ταῦτα συμβολῆς Ἑλλήνων καὶ Χριστιανῶν.

1 Κατὰ δὲ τὸν χρόνον τόνδε καὶ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ
τοιοῦτο πάθος ἐγένετο. τῇ τοῦ ἐπισκόπου Θεοφίλου
σπουδῇ βασιλέως ἐκέλευε πρόσταγμα λύεσθαι τοὺς 25
ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῶν Ἑλλήνων ναοὺς, καὶ τοῦτο
2 γίνεσθαι τῇ Θεοφίλου φροντίδι. Ταύτης τῆς ἐξουσίας
δραξάμενος ὁ Θεόφιλος παντοίως ἐγένετο καθυβρίσαι
τὰ τῶν Ἑλλήνων μυστήρια· καὶ ἀνακαθαίρει μὲν τὸ
3 Μιθρείον, καταστρέφει δὲ τὸ Σαραπείον. Καὶ τὰ 30
μὲν τοῦ Μιθρείου φονικὰ μυστήρια δημόσια ἐπόμ-
πευε· τὰ δὲ τοῦ Σαράπιδος καὶ τῶν ἄλλων γέλωτος
ἐδείκνυ μεστὰ, τοὺς φαλλοὺς φέρεσθαι κελεύσας διὰ
4 μέσης τῆς ἀγορᾶς. Ταῦτα οὕτω γεγόμενα ὀρώντες οἱ
κατὰ τὴν Ἀλεξανδρείαν Ἕλληνες, καὶ μάλιστα οἱ
φιλοσοφεῖν ἐπαγγελλόμενοι, τὴν λύπην οὐκ ἤνεγκαν· 35
ἀλλὰ τοῖς πάλαι δραματουργηθεῖσι προσέθηκον μεί-
5 ζονα. Μιᾷ γὰρ ὀρμῇ ἕκ τινος συνθήματος κατὰ τῶν

^κ Titulum om. M.

CAPUT XVI.

*De idolorum templis Alexandria dirutis, et ob id commissa pugna
inter gentiles et Christianos.*

Eodem tempore Alexandria quoque motus contigit hujusmodi. Instante atque adnitente Theophilo episcopo, jusserat imperator ut templa gentilium Alexandria destruerentur, utque id fieret cura ac studio Theophili. Hanc potestatem nactus Theophilus, nihil prætermisit quo gentilium mysteria contumelia afficeret. Ac Mithræ quidem Spelæum repurgavit: Serapeum vero subvertit. Et cruenta quidem Mithræ sacra publice spectanda proposuit: Serapidis vero et aliorum deorum mysteria, quam ridicula essent ostendit, phallos per medium forum sublimes circumferri jubens. Quæ cum fieri cernerent gentiles qui Alexandria degebant, iique præsertim qui philosophiam profitebantur, dolore suum comprimere haudquaquam potuerunt: sed tragicis facinoribus quæ olim perpetraverant, multo graviora adjecerunt. Etenim signo

Χριστιανῶν χωρήσαντες πάντα φόνον εἰργάζοντο·
 ἡμύνοντο δὲ καὶ οἱ Χριστιανοὶ, καὶ πᾶν κακὸν ἐπηκο-
 λούθει κακῶ· ἕως τε τοσούτου ἐξετάθη ἡ μάχη, ἕως οὗ 40
 6 κόρος τῶν φόνων τὸ γινόμενον ἔπαυσεν. Ἀπόλωστο
 γὰρ ἐν τῇ συμβολῇ τῶν μὲν Ἑλλήνων ὀλίγοι, τῶν
 δὲ Χριστιανῶν σφόδρα πολλοί· οἱ δὲ τραυματῖαι ἐξ
 7 ἑκατέρου μέρους ἦσαν ἀναρίθμητοι. Φόβος ἐκ τῶν
 γεγυότων εἶχε τοὺς ἐλληνίζοντας δεδοικότας τὴν 45
 8 τοῦ βασιλέως ὀργήν. Πράξαντες γὰρ ἃ ἐδόκει αὐ-
 τοῖς, καὶ ταῖς μαιφονίαις τὸν θυμὸν ἀποσβέσαντες, 282
 ἄλλος ἄλλαχῇ κατεκρύπτοντο· πολλοὶ δὲ καὶ ἐκ τῆς
 Ἀλεξανδρείας ἔφυγον κατὰ τὰς πόλεις μεριζόμενοι.
 9 Ὡν ἦσαν οἱ δύο γραμματικοὶ, Ἑλλάδιος καὶ Ἀμμώ-
 νιος, παρ' οἷς ἐγὼ κομιδῆ νέος ὦν ἐν τῇ Κωνσταντινου- 5
 πόλει ἐφοίτησα. Ἑλλάδιος μὲν οὖν ἱερεὺς τοῦ Διὸς
 10 εἶναι ἐλέγετο· Ἀμμώνιος δὲ πιθήκου. Οὕτω δὲ τοῦ
 κακοῦ κατασταλέντος, συναλαμβάνοντο τῷ Θεοφίλῳ
 πρὸς τὴν κατάλυσιν τῶν ναῶν ὃ, τε τῆς Ἀλεξαν-
 δρείας ἔπαρχος καὶ ὁ ἡγούμενος τοῦ στρατιωτικοῦ 10
 11 τάγματος. Τὰ μὲν οὖν ἱερὰ κατεστρέφετο· τὰ δὲ

dato, omnes simul uno impetu in Christianos irruentes, obvium
 quemque obruncant: sed et Christiani seipsos defendere cœpe-
 runt: malumque malo cumulabatur. Pugna porro eo usque
 producta est, quoad cædis satietas finem malo imposuisset. Peri-
 erunt autem eo conflictu, ex gentilibus quidem pauci: ex Chri-
 stianis vero quam plurimi. Vulnerati autem ex utraque parte
 erant innumerabiles. Exinde ob admissum facinus metus invasit
 gentiles, iram principis reformidantes. Nam posteaquam cuncta
 pro libidine sua patrassent, et furorem suum cædibus exsatiassent,
 alius alibi sese occultavit. Multi etiam ex urbe Alexandria pro-
 fugerunt, per varias civitates dispersi. Ex quorum numero fuere
 grammatici duo, Helladius et Ammonius: quorum ego admodum
 adolescens Constantinopoli auditor fui. Et Helladius quidem
 Jovis; Ammonius vero Simiæ sacerdos esse dicebatur. Malo ad
 hunc modum sedato, præfectus Alexandriae et dux militum
 Ægypti, Theophilo in destruendis templis suppetias tulere. Ac
 templa quidem disturbata sunt: statuæ vero in lebetes et in alios

ἀγάλματα τῶν θεῶν μετεχωνεύετο εἰς λεβήτια, καὶ εἰς
 ἐτέρας χρείας τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας, τοῦ βασι-
 λέως χαρισαμένου τοὺς θεοὺς εἰς δαπανήματα τῶν
 12 πτωχῶν. Πάντας οὖν τοὺς θεοὺς συντρίψας ὁ Θεός- 15
 φίλος, ἐν ἀγαλμα τοῦδε τοῦ θεοῦ ἀχώνευτον τηρεῖσθαι
 κελεύσας, δημοσίᾳ προέστησεν ἵνα, φησὶ, χρόνου
 προϊόντος μὴ ἀρνήσωνται οἱ Ἕλληνες τοιούτους
 13 προσκεκνηκέναι θεοὺς. Ἐπὶ τούτῳ¹ πάνυ ἀνιώμενον
 οἶδα Ἀμμώνιον τὸν γραμματικὸν, ὃς ἔλεγε, δευὰ 20
 πεπουθέναι τὴν Ἑλλήνων θρησκείαν· ὅτι^m μὴ καὶ ὁ
 εἰς ἀνδριάς ἐχωνεύθη, ἀλλ' ἐπὶ γέλῳτι τῆς Ἑλλήνων
 14 θρησκείας φυλάττηται. Ἑλλάδιος δὲ παρά τισιν
 ἠῦχει, ὡς ἐννεὰ εἶη ἀνδρας ἐν τῇ συμπληγάδι φο-
 νεύσας. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν τότε 25
 τοιαῦτα ἐγένετο.

ΚΕΦ. ΙΖ.

283

Περὶ τῶνⁿ εὐρεθέντων ἐν τῷ τοῦ Σαράπιδος ναῷ γραμμάτων ἱερογλυφικῶν.

1 Ἐν δὲ τῷ ναῷ τοῦ Σαράπιδος λυομένου καὶ

¹ Ita C. τοῦτο ceteri.

μὴ ceteri. ὅτι vero legendum

^m Ita C. qui etiam mox ἵνα
 ἐπὶ pro ἀλλ' ἐπὶ habet: nisi quia
 non constat est et ipsum, sed
 pro derisione unum illud idolum,

esse antea conjecerat Valesius,
 servato tamen vulgato in textu
 suo.

ⁿ Περὶ τῶν ἱερῶν γραμμάτων
 Epiphan. Hist. Trip. ix. 27. ἵνα
 σταυροειδῶν. M.

Alexandrinæ ecclesiæ usus confiatæ, cum imperator deos gen-
 tilium ad sustentandos pauperes ei donavisset. Ceterum Theo-
 philus cum omnes deorum statuas confregisset, unam illius quem
 supra nominavimus Dei integram servari ac publice proponi jussit:
 ne gentiles, ut aiebat, quandoque inficiarentur hujusmodi se deos
 coluisse. Quam rem ægre admodum tulisse Ammonium gram-
 maticum equidem certo scio. Quippe dicere solebat, gravi injuria
 affectam esse gentilium religionem, quod unica statua conflata
 non esset, sed ad religionis ipsorum ludibrium servaretur. Hel-
 ladius vero apud quosdam gloriatus est, quod in conflictu novem
 homines sua manu interemisisset. Et hæc quidem tunc temporis
 gesta sunt Alexandriæ.

CAPUT XVII.

De literis hieroglyphicis in Serapidis templo repertis.

Porro dum Serapidis templum destrueretur ac nudaretur, in-

γυμνουμένον ηῦρητο γράμματα ἐγκεχαραγμένα τοῖς 5
 λίθοις τῷ^ο καλουμένῳ ἱερογλυφικῷ· ἦσαν δὲ οἱ
 2 χαρακτηῆρες σταυρῶν ἔχοντες τύπους. Τούτους ὀρῶν-
 τες Χριστιανοὶ τε καὶ Ἕλληνες τῇ ἰδίᾳ ἐκάτεροι
 θρησκείᾳ προσηρμόζοντο. Χριστιανοὶ μὲν γὰρ ση-
 μείον τοῦ κατὰ Χριστὸν σωτηριώδους πάθους εἶναι 10
 λέγοντες τὸν σταυρὸν, οἰκείου εἶναι τὸν χαρακτήρα
 3 ἐνόμιζον. Ἕλληνες δὲ τι κοινὸν Χριστῷ καὶ Σαρά-
 πιδι ἔλεγον· εἰ ὁ σταυροειδὴς χαρακτήρ ἄλλο μὲν
 Χριστιανοῖς, ἄλλο δὲ Ἕλλησι ποιεῖται τὸ σύμβολον.
 4 Τούτων δὲ ἀμφισβητουμένων, τινὲς τῶν Ἑλλήνων 15
 τῷ Χριστιανισμῷ προσελθόντες, τὰ ἱερογλυφικά τε
 γράμματα ἐπιστάμενοι, διερμηνεύοντες τὸν σταυροειδῆ
 5 χαρακτήρα ἔλεγον σημαίνειν ζωὴν ἐπερχομένην. Τοῦτο
 πλείον οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὴν οἰκείαν θρησκείαν ἀρπά- 20
 6 σαντες, ἀλαζονικώτερον διετέθησαν. Ὡς δὲ καὶ δι'
 ἑτέρων γραμμάτων ἱερογλυφικῶν ἐδηλοῦτο, τέλος ἔξεν
 τὸ τοῦ Σαράπιδος ἱερὸν, ὅτε σταυροειδὴς φανῆ χα-
 ρακτήρ, τοῦτο^ρ γὰρ εἶναι τὴν ἐπερχομένην ζωὴν,

^ο "Scribendum videtur τὰ γλυφικῶν χαρακτήρων Niceph. xii.
 καλούμενα ἱερογλυφικά ut legisse 26.
 videtur Epiphanius." VALENT. JUN. P τοῦτον F. M.
 SIUS. τινὰ τῶν λεγομένων ἱερο-

ventæ sunt in eo literæ lapidibus incisæ, quas hieroglyphicas
 appellant. Eæ literæ crucis formam referebant. Quas cum cer-
 nerent gentiles simul et Christiani, suæ quisque religioni eas
 adaptabant. Nam Christiani signum esse dicentes salutaris Christi
 passionis, propriam religionis suæ notam, crucem scilicet, esse
 censebant. Gentiles vero commune quiddam Christo et Serapidi
 esse affirmabant : si quidem crucis effigies aliud apud Christianos,
 aliud apud gentiles significat. Dum hæc inter illos agitur con-
 troversia, quidam ex gentilium errore ad Christi fidem conversi,
 qui hujusmodi literarum notitiam habebant, notam hanc crucis
 forma depictam interpretantes, venturam vitam significare docu-
 erunt. Hoc igitur Christiani, utpote quod ad religionem suam
 magis faceret, avidè arripientes, animos efferre cœperunt. Postea-
 quam vero aliis etiam hieroglyphicis literis indicatum est, finem
 tunc habiturum Serapidis templum, cum nota crucis apparuisset :

πολλῶ πλείους προσήρχοντο τῷ Χριστιανισμῷ· καὶ
 7 τὰς ἀμαρτίας ἐξομολογούμενοι ἐβαπτίζοντο. Τὰ μὲν 25
 οὖν ἐπὶ τῷ σταυροειδί χαρακτήρι γενόμενα τοιαῦτα
 ἀκήκοα· ἐγὼ δὲ οὐ φημι τοὺς Αἰγυπτίων ἱερεῖς τὰ⁹
 8 περὶ τοῦ Χριστοῦ προγινώσκοντας· ἀποτυπῶσαι τὸ
 κόσμον καθόδου⁸ μυστήριον ἦν Ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ 284
 τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, ὡς φησω ὁ ἀπό-
 στολος, καὶ ἔλαθε τὸν ἄρχοντα τῆς πονηρίας διάβολον,
 πολλῶ μᾶλλον τοὺς ὑπηρέτας αὐτοῦ ἱερεῖς Αἰγυπτίων
 9 τοῦτο διέφυγεν. Ἄλλ' ἡ πρόνοια παρεσκεύασε τοῦτο 5
 γενέσθαι ἐπὶ τῇ τοῦ γράμματος ζητήσει, ὅπερ καὶ ἐν
 10 τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ ἐπέδειξε πρότερον. Καὶ γὰρ
 ἐκεῖνος ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος σοφὸς γεγονὼς, τῇ
 ὁμοίᾳ μεθόδῳ πρὸς Ἀθηναίους χρησάμενος, πολλοὺς 10
 εἰς τὴν πίστιν προσήγαγεν[†], ὅτε τὰ ἐπὶ τῷ βωμῷ
 γεγραμμένα ἀναγνοὺς τῷ ἰδίῳ λόγῳ προσήρμωσεν.
 11 Εἰ μὴ ἄρα τις λέγοι[‡] ἐνηργηκέναι τὸν τοῦ Θεοῦ
 λόγον εἰς τοὺς Αἰγυπτίων ἱερεῖς, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ

⁹ τὰ om. M.

[†] προγινώσκοντας τι M.

⁸ καθόδου αὐτοῦ M.

[‡] μετήγαγεν M. μετήργεκε Ni-

ceph.

[‡] λέγει M.

id enim designare venturam vitam : multo plures ad Christianam religionem se contulerunt, et peccata sua confitentes, baptismum Christi susceperunt. Atque hæc sunt quæ de crucis symbolo auditione accepi. Ego vero nequaquam existimo, Ægyptiorum sacerdotes dum hanc crucis effigiem lapidibus inciderent, eorum quæ Christo eventura erant notitiam habuisse. Nam si mysterium adventus Christi in terras absconditum fuit a sæculis et generationibus, ut loquitur apostolus, ipsumque totius malitiæ principem diabolus latuit; multo magis ministros illius, Ægyptiorum scilicet sacerdotes fugit. Verum Dei providentia in ejus literæ inquisitione idem fieri permisit, quod antea in apostoli Pauli prædicatione ostenderat. Ille enim cum divini Spiritus sapientia instructus esset, simili via et arte usus, multos Atheniensium ad Christi fidem traduxit, tunc cum titulum quem aræ inscriptum legerat, prædicationi suæ adaptavit. Nisi quis fortasse dicat,

Βαλαάμ καὶ ἐπὶ τοῦ Καϊάφα· καὶ γὰρ ἐκέينو ἄκοντες
περὶ τῶν ἀγαθῶν προεφήτευσαν. τσαῦτα μὲν περὶ 15
τούτων εἰρήσθω.

ΚΕΦ. ΙΗ.

᾽Ως^κ ὁ βασιλεὺς Θεοδοσίος ἐν τῇ Ῥώμῃ γενοῦς πολλά τὴν πόλιν ὠφέ-
λησε, περιελὼν τὰ τε ἐν τοῖς Μαγκηπείοις ληστήρια καὶ τὰ ἐν τοῖς 20
πορμείοις ἄποκα τῶν σειστρῶν.

1 Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδοσίος ἐπ' ὀλίγον κατὰ τὴν
Ἰταλίαν διατρίψας, μέγιστα τὴν Ῥωμαίων ὤνησε
2 πόλιν· τὰ μὲν τῷ δοῦναι, τὰ δὲ τῷ περιελεῖν. Καὶ 25
γὰρ πολλὰ ἐφιλοτιμήσατο· καὶ περιεῖλε διττὴν αἰ-
3 σχύνην τῆς πόλεως· μίαν μὲν τήνδε. Ἦσαν ἐξ
ἀρχαίου κατὰ τὴν μεγίστην Ῥώμην οἰκοὶ παμμεγέ-
θεις, ἐν οἷς ὁ τῇ πόλει χορηγούμενος ἄρτος ἐγίνετο·
οἱ τε προϋστάμενοι τούτων, οἱ μάγκιπες τῇ Ῥωμαίων
γλώσση καλοῦνται, προϊόντος τοῦ χρόνου ληστήρια 30
4 τοὺς οἴκους πεποίηται. Ὡς γὰρ ἦσαν οἱ τῶν οἴκων
μυλῶνες κατὰ βάθους τὴν θέσῳ ἔχοντες, κατὰ τὸ
πλευρὸν ἐκάστου οἰκήματος καπηλεῖα κατασκευάσαν-

^κ Ὅτι πολλά τὴν Ῥώμῃ ὁ βασιλεὺς ὠφέλησεν βραδύνας ἐν αὐτῇ. Μ.

verbum Dei operatum esse in sacerdotibus Ægyptiorum, perinde
ac olim in Balaamo et in Caiapha. Nam et isti præter animi sui
sententiam bona vaticinati sunt. Sed de his satis.

CAPUT XVIII.

*Quomodo imperator Theodosius Romæ degens, plurimum utilitatis
urbi contulit, sublatis furum apud mancipes receptaculis, et tur-
pibus crepita culis lupanarium.*

Porro imperator Theodosius exiguo tempore in Italia commo-
ratus, Romanæ civitati plurimum profuit, partim largiendo, partim
auferendo. Nam et multa liberaliter in eam contulit: et duo
ejusdem probra ac dedecora sustulit. Horum alterum fuit hujus-
modi. Erant in urbe Roma ædes amplissimæ a priscis tempo-
ribus ædificatæ, in quibus panis fiebat qui civibus dividebatur.
Harum ædium præpositi, quos Romani patrio sermone mancipes
vocant, ædes illas progressu temporis furum receptacula effece-
runt. Nam cum pistrina ædium illarum in profundo sita essent,

τες, πόρνας τε ἐν αὐτοῖς προστησάμενοι, δι' αὐτῶν
 ἐλοχῶντο πολλούς· τοὺς μὲν τῇ χρεῖα τῆς τροφῆς 35
 εἰσιόντας, τοὺς δὲ καὶ δι' ἀκρασίαν αἰσχυρᾶς ἡδονῆς.
 5 Ἐκ γάρ τινος μηχανῆς ἐκ τοῦ καπηλείου εἰς τὸν μυ-
 λῶνα ἐπέπιπτον· καὶ τοῦτο ἔπασχον μάλιστα οἱ 285
 6 ξένοι τῇ Ῥώμῃ ἐπιδημοῦντες. Ἠναγκάζοντό τε οἱ
 ἀλόντες ἐν τοῖς μυλῶσι ἐργάζεσθαι· πολλοὶ τε
 κατεγήρασαν ἐν αὐτοῖς μὴ συγχωρηθέντες ὑπέξελθεῖν,
 τοῖς τε οἰκείοις ἑαυτῶν τοῦ τεθνηκέναι δόξαν παρ- 5
 7 εσχρηκότες. Ἐν τῇ παγίδι ταύτῃ τῶν στρατιωτῶν
 τις τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου ἐπέπεσεν· ἐπεὶ δὲ ὁ
 στρατιώτης κατάκλειστος τῷ μυλῶνι γινόμενος ἐξ-
 ελθεῖν οὐκ ἠφίετο, σπασάμενος ἦν εἶχε παραξιφίδα,
 τοὺς κωλύοντας διεχρήσατο· οἱ δὲ φόβῳ τῶν γινο- 10
 8 μένων τὸν στρατιώτην ἀπέλυσαν. Γνοὺς ταῦτα ὁ
 βασιλεὺς τοὺς μάγκιπας ἢ μὲν ἐτιμωρήσατο· τοὺς δὲ
 ληστοδόχους οἴκους ἐκείνους καταστραφῆναι ἐκέλευσε.
 9 Μίαν μὲν δὴ τοιαύτην αἰσχύνῃν ὁ βασιλεὺς περιεἶλε
 τῆς βασιλευούσης πόλεως· ἐτέραν δὲ τοιαύτην· εἰ 15
 ἦλω ἐπὶ μοιχείᾳ γυνή, οὐ διορθώσει, ἀλλὰ προσθήκη

γ Ita F. M. μάγκιπας ceteri.

ipsi ad latus singularum ædium extractis popinis, scorta in illis
 prostituentes, hac arte multos insidiosè deceperunt, qui vel cibi
 capiendi, vel explendæ libidinis causa eo accesserant. Ex caupona
 enim, artificio cujusdam machinæ delabebantur in pistrinum.
 Hujusmodi insidiis excipiebantur præcipue peregrini qui Romæ
 degebant. Ceterum capti, in pistrino opus facere cogebantur.
 Multique in illis consenuerunt, cum exeundi facultas non esset, et
 propinqui mortem illos oppetiisse crederent. Forte quidam ex
 imperatoris Theodosii militibus, in hunc laqueum decidit. Qui
 cum in pistrino conclusus egredi prohiberetur, districto quem
 gestabat pugione, eos qui prohibebant interfecit. Illi metu per-
 culari, hominem dimiserunt. Quod cum imperator cognovisset,
 mancipēs quidem ipsos supplicio affecit: ædes vero quæ latronum
 erant receptacula, destrui jussit. Atque hoc unum est ex probris
 ac flagitiis, quibus imperator Theodosius urbem regiam liberavit.
 Alterum vero fuit hujusmodi. Mulierem quæ in adulterio depre-

10 τῆς ἀμαρτίας ἐτιμωροῦντο τὴν πταίσασαν. Ἐν γὰρ
 πορνείῳ στενῶ κατάκλειστον ποιήσαντες ἀναιδῶς
 ἐποιοῦν πορνεύεσθαι· κώδωνάς τε σείεσθαι κατὰ
 τὸν καιρὸν τῆς ἀκαθάρτου πράξεως ἐποιοῦν, ὅπως ἂν 20
 μὴ λαθάνῃ τοὺς παριόντας* τὸ γινόμενον· ἀλλ' ἐκ
 τοῦ ἤχου τῶν σειομένων κωδώνων ἢ ἐφύβριστος τι-
 11 μωρία τοῖς πᾶσιν ἐγνωρίζετο^a. Ταῦτα οὐκ ἤνεγκεν
 ὁ βασιλεὺς πυθόμενος τὴν ἀναιδῆ συνήθειαν· ἀλλὰ
 κατέλυσε τὰ σείστρα, οὕτω γὰρ ὠνομάζετο τὰ τοιαῦτα
 πορνεία· τοῖς ἄλλοις ὑποπίπτει νόμοις τὰς ἀλούσας 25
 12 ἐπὶ μοιχείᾳ κελεύσας. Τοιούτων μὲν δὴ φαυλοτά-
 των καὶ ἐφύβριστων δύο πραγμάτων ὁ βασιλεὺς
 Θεοδοσίος τὴν Ῥωμαίων πόλιν ἐλευθέραν πεποίηκε.
 13 Καταστησάμενος δὲ καλῶς καὶ τὰ ἄλλα πράγματα,
 καταλείπει μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ Οὐαλεντινιανὸν βασι- 30
 14 λέοντα. Αὐτὸς δὲ ἅμα τῷ νιῶ Ὀνωρίῳ ἐπὶ τὴν
 Κωνσταντινούπολιν ἐπορεύθη, εἰς αὐτὴν τε εἰσέρχεται A. D.
 ἐν ὑπατεία Τατιανοῦ καὶ Συμμάχου, τῇ δεκάτῃ τοῦ 391.
 Νοεμβρίου μηνός.

* Ita F.C. Nicephorus xii. 22. *euntes reddat Valesius in versione
 παράτας ceteri : quamvis præter-* Latina. ^a γνωρίζηται M.

hensa fuerat, eo supplicii genere afficiebant, quod non illam emen-
 daret, sed potius delictum auget. Quippe illam in angustum
 quoddam lupanar inclusam, impudenter scortari cogebant. Dum-
 que obscœnum opus perficeretur, tintinnabula concuti curabant,
 ne scilicet id quod intus gerebatur, prætereuntes lateret : sed
 ut ex sonitu tintinnabulorum quæ pulsabantur, ignominiosum
 illud supplicium cunctis innotesceret. Hanc inuerecundam con-
 suetudinem ubi cognovisset imperator, ulterius pati non potuit :
 sed sinistra illa, sic enim vocabantur lupanaria, destruxit, et mulie-
 res adulterii convictas aliis legibus coërcuit. Duobus his nequis-
 simis ac turpissimis flagitiis imperator Theodosius urbem Romam
 purgavit. Qui cum reliqua ad eundem modum præclare dispo-
 suisset, Valentinianum quidem juniorem Romæ imperatorem reli-
 quit. Ipse vero una cum filio suo Honorio Constantinopolim
 reversus, consulatu Tatiani et Symmachi in eam ingressus est,
 die quarto idus Novembris.

ΚΕΦ. ΙΘ.

35

Περὶ^b τῶν ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρων, ὅπως τηλικαῦτα περιηρέθησαν.

1 Ἐπὶ δὲ τὸν αὐτὸν^c χρόνον ἔδοξε καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς
 μετανοίας περιελεῖν πρεσβυτέρους τῶν ἐκκλησιῶν δι' 40
 2 αἰτίαν τοιαύτην. Ἄφ' οὗ Νανατιανοὶ τῆς ἐκκλησίας
 διεκρίθησαν, τοῖς ἐπτακόσῳ ἐν τῷ ἐπὶ Δεκίου διωγμῷ 286
 κοινωνῆσαι μὴ θελήσαντες, οἱ ἐπίσκοποι τῷ ἐκκλη-
 3 σιαστικῷ κανόνι πρὸν πρεσβύτερον τὸν ἐπὶ τῆς μετα-
 νοίας προσέθεσαν, ὅπως ἂν οἱ μετὰ τὸ βάπτισμα
 πταίσαντες ἐπὶ τοῦ προβληθέντος τούτου πρεσβυ- 5
 3 τέρου ἐξομολογῶνται τὰ ἁμαρτήματα. Οὗτος ὁ κανὼν
 κρατεῖ μέχρι νῦν ἐν ταῖς ἄλλαις αἰρέσεσι· μόνοι δὲ
 οἱ τοῦ Ὁμοουσίου φρονήματος καὶ οἱ τούτοις κατὰ
 τὴν πίστιν ὁμόφρονες Νανατιανοὶ τὸν ἐπὶ τῆς μετα-
 4 νοίας πρεσβύτερον παρητήσαντο. Νανατιανοὶ μὲν 10
 γὰρ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν τὴν προσθήκην ταύτην ἐδέξαντο·
 οἱ δὲ νῦν τῶν ἐκκλησιῶν κρατοῦντες ἕως πολλοῦ
 φυλάξαντες, ἐπὶ Νεκταρίου τοῦ ἐπισκόπου μετέθεσαν,

^b Ὅτι ἐπὶ θεοδοσίου καὶ νεκτα- τῆς μετανοίας πρεσβύτεροι. M.
 ρίου ἐπισκόπου περιηρέθησαν οἱ ἐπὶ ^c αὐτὸν τοῦτον F. M.

CAPUT XIX.

*De presbyteris pœnitentium curam gerentibus, et quomodo ea tem-
 pestate sublata fuerint.*

Sub idem tempus presbyteros ecclesiarum qui pœnitentiæ præ-
 erant, placuit aboleri, idque ob hujusmodi causam. Postquam
 Novatiani se ab ecclesia sejunxissent, eo quod cum illis qui per-
 secutione Deciana lapsi fuerant, communicare noluisent, ex illo
 tempore episcopi pœnitentiarum presbyterum albo ecclesiastico
 adjecerunt, ut qui post baptismum lapsi essent, coram presbytero
 ad eam rem constituto, delicta sua confiterentur. Et apud alias
 quidem sectas hæc regula etiamnum perseverat. Soli vero Ho-
 mousiani, et qui cum illis in fide consentiunt Novatiani, presby-
 terum pœnitentiæ præpositum rejecerunt. Nam Novatiani ne
 initio quidem supplementum hoc admiserunt. Homousiani vero
 qui nunc ecclesias obtinent, cum hoc institutum diu retinuisent,
 tandem Nectarii episcopi temporibus abrogarunt, ob facinus quod-

στοιούτου τινὸς ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν συμβάντος. Γυνή
 τις τῶν εὐγενῶν προσήλθεν τῷ ἐπὶ τῆς μετανοίας¹⁵
 πρεσβυτέρῳ· καὶ κατὰ μέρος ἐξομολογεῖται τὰς²⁸⁷
 ἁμαρτίας, ἃς ἐπεπράχει μετὰ τὸ βάπτισμα. Ὁ δὲ
 πρεσβύτερος παρήγγειλε τῇ γυναικὶ νηστεύειν καὶ
 συνεχῶς εὐχεσθαι, ἵνα σὺν τῇ ὁμολογίᾳ καὶ ἔργον τι
 7 δεικνύειν^d ἔχη τῆς μετανοίας ἄξιον. Ἡ δὲ γυνὴ προ-
 βαίνουσα καὶ ἄλλο πταῖσμα ἑαυτῆς κατηγορεῖ· ἔλεγε⁵
 γὰρ, ὡς εἶη συγκαθευδήσας αὐτῇ τῆς ἐκκλησίας διά-
 8 κονος. Τοῦτο ἐλεγχθὲν^o τὸν μὲν διάκονον τῆς ἐκκλη-
 σίας ἐκπεσεῖν παρεσκεύασε· ταραχὴ δὲ κατέσχε τὰ
 πλήθη· ἠγανάκτουν γὰρ οὐ μόνον ἐπὶ τῷ γενομένῳ,
 ἀλλ' ὅτι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ βλασφημίαν ἢ πρᾶξις καὶ¹⁰
 9 ὕβριν προὔξενησεν. Διασυρομένων δὲ ἐκ τούτου τῶν
 ιερωμένων ἀνδρῶν, Εὐδαίμων τις τῆς ἐκκλησίας
 πρεσβύτερος, Ἀλεξανδρεὺς τὸ γένος, γνώμην τῷ ἐπι-
 σκόπῳ δίδωσι Νεκταρίῳ περιελεῖν μὲν τὸν ἐπὶ τῆς
 μετανοίας πρεσβύτερον· συγχωρῆσαι δὲ ἕκαστον τῷ¹⁵
 10 ἰδίῳ συνειδῶτι τῶν μυστηρίων μετέχειν· οὕτω γὰρ²⁸⁸

^d δεικνύειν om. M.

Stephan. Thesaur. Paris. in

^o Ita M. λεχθὲν ceteri. De Ἐλέγῳ ad fin.confusis hisce formis vide ^f Desideratur & hoc loco.

dam quod in ecclesia commissum fuerat. Mulier quædam nobilis ad pœnitentiarium presbyterum accedens, delicta post baptismum a se perpetrata singillatim confessa erat. Presbyter vero præcepit mulieri, ut jejuniis et orationibus continuis vacaret, quo scilicet una cum delictorum confessione opus etiam pœnitentiæ conveniens ostenderet. Progressu temporis mulier aliud facinus confessa est, ecclesiæ videlicet diaconum cum ipsa stupri consuetudinem habuisse. Id cum dixisset, diaconus quidem ecclesia ejectus est: populus vero graviter commoveri cœpit. Neque enim solum ob scelus quod patratum fuerat indignabantur, verum etiam eo quod labe haud mediocris atque infamia hoc facto adspersa videbatur ecclesiæ. Cum igitur eam ob causam ecclesiastici homines dicteris appeterentur, Eudæmon quidam ecclesiæ presbyter, Alexandria oriundus, episcopo Nectario suasit, ut pœnitentiarium quidem presbyterum expungeret; unumquemque

παρὰ τοῦ Εὐδαίμονος ἀκούσας ἐγὼ τῇ γραφῇ τῆδε παραδοῦναι ἐθάρρησα· ὡς γὰρ πολλάκις ἔφην, πᾶσαν 5 σπουδὴν παρ' ἐκάστου τῶν εἰδόντων ἐθέμην μανθάνειν τὰ πράγματα καὶ ἀκριβῶς ἐρευνᾶν, ἵνα μὴ ἔξω τῆς
 11 ἀληθείας τι γράφοιμι. Ἐγὼ δὲ πρὸς τὸν Εὐδαίμονα πρότερον ἔφην· ἢ συμβουλή σου ὦ πρεσβύτερε, εἰ συνήνεγκεν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ εἰ μὴ, Θεὸς ἂν εἰδείη·¹⁰ ὁρῶ δὲ ὅτι πρόφασιν παρέσχε^ε τοῦ μὴ ἐλέγχειν ἀλλήλων τὰ ἀμαρτήματα, μηδὲ φυλάττειν τὸ τοῦ ἀποστόλου παράγγελμα τὸ λέγον, Μηδὲ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. περὶ μὲν οὖν τούτων αὐτάρκως εἰρήσθω.¹⁵

ΚΕΦ. Κ.

Ἔσῃ καὶ ἐν Ἀρειανοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις αἱρετικοῖς, σχίσματα πολλὰ γέγονασιν.

1 Ἄξιον δὲ ἡγοῦμαι, μὴ ἀμνημόνευτα καταλιπεῖν καὶ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις γεγόμενα, φημὶ δὴ Ἀρειανοῖς,²⁰ καὶ Ναυατιανοῖς, καὶ τοῖς ἀπὸ Μακεδονίου καὶ Εὐ-
^f παρέσχε F. ^ε Titulum om. M.

vero pro arbitrio et pro animi sui conscientia ad sacramentorum communionem sineret accedere. Neque enim aliter fieri posse, ut ecclesia ab omni probro libera esset. Hæc ego cum ab ipso Eudæmone acceperim, historię huic inserere minime dubitavi. Etenim ut sæpius dixi, omnem curam ac diligentiam eo contali, ut res gestas ex iis qui eas optime norant condiscerem, easque accurate perscrutarer, ne quid a veritate alienum scriptis mandarem. Et initio quidem Eudæmoni ista dixi. Consilium tuum, o presbyter, utrum ecclesię profuerit, an non, Deus viderit. Ceterum ansam ex eo singulis datam esse video, ut delicta sua invicem amplius non coarguant, nec observent præceptum illud apostoli, quod ita se habet: Nolite communicare operibus infructuosius tenebrarum, sed potius redarguite. Verum de his satis.

CAPUT XX.

Quod tum apud Arianos, tum apud alios hæreticos, multa schismata existiterunt.

Congruum porro arbitror, ea quoque commemorare quę apud alios gesta sunt: Arianos intelligo et Novatianos, eosque qui a

² νομίῳ τὰς προσωυμίας εἰληφόσιν. Ἡ γὰρ ἐκκλησία
 διαιρεθεῖσα, ἐπὶ τῇ ἅπαξ γενομένη διαιρέσει οὐχ
 ἴστατο· ἀλλὰ στραφέντες καθ' ἑαυτῶν πάλιν ἐχώ- 25
 ρουν· καὶ μικρᾶς καὶ εὐτελοῦς προφάσεως λαβόμενοι
³ ἀλλήλων διεχωρίζοντο. Ὅπως μὲν οὖν, καὶ πότε,
 καὶ δι' ἧς αἰτίας ἕκαστοι καὶ εἰς ἑαυτοὺς διαιρέσει
⁴ πεποιήντο, προϊόντος τοῦ λόγου δηλώσομεν. Τοῦτο
 δὲ ἴστέον, ὡς ὁ^h βασιλεὺς Θεοδόσιος οὐδένα τούτων
 ἐδίωκε, πλὴν ὅτι τὸν Εὐνόμιον ἐν Κωνσταντινουπόλει ³⁰
 ἐπὶ οἰκίας συνάγοντα καὶ τοὺς συγγραφέντας αὐτῷ
 λόγους ἐπίδεικνύμενον, ὡς ταῖς διδασκαλίαις πολλοὺς
⁵ λυμαίνόμενον, εἰς ἐξορίαν πεμφθῆναι ἐκέλευσε. Τῶν ²⁸⁹
 μέντοι ἄλλων οὐδένα οὔτε ἔσκυλεν οὔτε αὐτῷ κοινω-
 νῆσαι ἠνάγκαζεν· ἀλλ' ἕκαστους συνεχώρει κατὰ τοὺς
 ἰδίους τόπους συνάγεσθαι, καὶ δοξάζειν τὰ τοῦ Χρι-
 στιανισμοῦ, ὡς καταλαβεῖν ἕκαστοι τὴν περὶ αὐτῶν ⁵
⁶ δοξάν ἠδύναντο. Καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἔξω τῶν
 πόλεων συνεχώρησε εὐκτηρίους οἴκους κατασκευάζειν·
 Ναυατιανούς, δὲ ὡς ὀμόφρονας τῇ αὐτοῦ πίστει, ἐντὸς
 τῶν πόλεων τὰς ἑαυτῶν ἐκκλησίας θαρροῦντας ἔχειω ¹⁰

^h Ita F. M. δ om. editt.

Macedonio aut ab Eunomio cognomentum sortiti sunt. Discissa
 enim ecclesia, in eo dissidio quod semel factum fuerat, minime
 conquievit. Sed denuo conversi, adversus se mutuo concurrere
 cœperunt, et exigua levique occasione arrepta, abs se invicem
 discessere. Et quo quidem modo et quando, quibusque de causis
 singuli dissidia inter se excitaverint, procedente sermone indica-
 bimus. Illud autem sciendum est, imperatorem Theodosium
 neminem illorum insectatum fuisse, præter Eunomium. Quem
 Constantinopoli in privatis ædibus collectas celebrantem, et libros
 a se conscriptos recitantem, in exsilium mitti jussit, eo quod
 multos doctrina sua corrumperet. Reliquos omnes nulla affecit
 molestia, nec communicare secum coegit: sed singulos in suis
 conventiculis coire, et de fide Christiana pro suo captu sentire
 permisit. Et alii quidem copiam fecit, ut extra urbes oratoria
 sibi extruerent. Novatianis vero, utpote idem cum ipso in fide
 sentientibus concessit, ut ecclesias suas intra urbium septa absque

ἠέκελευσεν, ὡς μοι καὶ πρότερον εἴρηται. Περὶ ὧν
μνημονεύσαι μικρὰ εὐκαιρον εἶναι ἡγοῦμαι, ἀναλα-
βόντας βραχύ.

ΚΕΦ. ΚΑ.

Ὡς ἰ καὶ Ναυατιανοὶ καθ' ἑαυτοὺς ἐστασίασαν.

1 Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν Ναυατιανῶν ἐκ- 15
κλησίας ἐπὶ ἔτη τεσσαράκοντα πρόεστη Ἀγέλιος, A. D.
ἀπὸ τῶν Κωνσταντίνου^κ χρόνων ἕως εἰς τὸ ἕκτον ἔτος 384.
τῆς βασιλείας Θεοδοσίου, ὡς που καὶ πρότερον ἐμνη-
2 μόνευσα. Τελευτῶν δὲ χειροτονεῖ εἰς τὸν τόπον
ἑαυτοῦ Σισίννιον ἐπίσκοπον· ὃς πρεσβύτερος μὲν ἦν 20
τῶν ὑπ' αὐτῷ ταπτομένων, ἐλλόγιμος δὲ ἄλλως, καὶ
ὑπὸ Μαξίμου τοῦ φιλοσόφου ἅμα Ἰουλιανῷ τῷ
3 βασιλεῖ τὰ φιλόσοφα παιδευθεῖς. Τοῦ δὲ λαοῦ τῶν
Ναυατιανῶν μεμψαμένου τὴν χειροτονίαν, ὅτι μὴ
μᾶλλον Μαρκιανὸν ἐπ' εὐλαβείᾳ ἐκπρέποντα ἔχειρο- 25
τόνησε, δι' ὃν ἐπὶ Οὐάλεντος οἱ Ναυατιανοὶ ἀτάραχοι

^ι Ὅτι ἀγελίου ἐπὶ ἔτη μ. τῶν
ναυατιανῶν ἡγησαμένου ἐτελεύτησεν.
M.

bet Nicephorus xii. 36: sed
Constantini habet etiam Eriphan-
nius H. T. ix. 36. Itaque error
est veterum codicum.

^κ Legendum erat Κωνσταντίου,
ut tempus conveniret; sicut ha-

ullo metu retinerent, sicut a me jam antea commemoratum est.
De quibus hoc loco pauca narrare, opportunum puto, paulo altius
repetito sermonis exordio.

CAPUT XXI.

Quomodo etiam Novatiani inter se dissenserint.

Novatianorum ecclesiae apud Constantinopolim per annos qua-
draginta praefuit Agelius, a temporibus scilicet Constantini ad
sextum Theodosii imperatoris annum, ut jam supra referre me-
mini. Hic morti jam proximus, Sisinnium suo loco ordinavit
episcopum: qui dignitate quidem erat presbyter ecclesiae illius
quam regebat Agelius: ceterum disertus inprimis, et a Maximo
philosopho una cum imperatore Juliano in philosophia institutus.
Cumque plebs Novatianorum hanc ordinationem reprehenderet,
quod non Marcianum potius designasset, virum eximiae pietatis,
cujus opera ipsi Valentis principatu ab omni persecutione vacui

μεμενήκεσαν, ὁ Ἀγέλιος τὴν τοῦ λαοῦ παραμυθί-
 σασθαι λύπην βουλόμενος, ἐπιχειροτονεῖ τὸν Μαρ-
 4 κριανόν. Καὶ μικρὸν ράϊσας τῆς νόσου πρόεισιν εἰς
 τὴν ἐκκλησίαν, καὶ προσεφώνει δι' ἑαυτοῦ εἰπών· 30
 Μαρκιανὸν μὲν, φησιν, ἔχετε μετ' ἐμέ· μετὰ δὲ
 5 Μαρκιανὸν, Σισίνιον. Ταῦτα προειπὼν¹, καὶ μικρὸν
 ἐπιβιούς χρόνον ἐτελεύτησε. Μαρκιανοῦ τοίνυν ἐπι-
 σκόπου τῶν Ναυατιανῶν καθεστῶτος, διηρέθη καὶ ἡ
 6 αὐτῶν ἐκκλησία, ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Σαββάτιος ἀπὸ 35
 Ἰουδαίων χριστιανίσας, ὑπὸ Μαρκιανοῦ πρὸς τὴν τοῦ
 πρεσβυτέρου προβληθεὶς ἀξίαν, οὐδὲν ἤττον τῇ Ἰου-
 δαϊκῇ προλήψει δουλεύειν ἐσπούδαζε· σὺν δὲ τούτῳ
 7 καὶ τῆς ἐπισκοπῆς ὠρέγετο δράξασθαι. Προσλαβὼν
 οὖν τῆς ἐπιθυμίας ἑαυτοῦ συνίστορας δύο πρεσβυτέ- 40
 ρους Θεόκτιστον καὶ Μακάριον, τὴν καινοτομηθεῖσαν
 ἐπὶ τῆς βασιλείας Οὐάλεντος τοῦ Πάσχα ἑορτὴν ἐν
 Πάζῳ κώμῃ τῆς Φρυγίας, ὡς μοι καὶ πρότερον εἴρηται,
 8 διεκδικεῖν ἐβουλεύετο. Καὶ πρότερον μὲν προκα- 45
 λύμματι χρώμενος τῇ ἀσκήσει, τῆς ἐκκλησίας ὑπανε-

¹ προσειπὼν M.

permanserant : Agelius dolorem multitudinis lenire cupiens, Marcianum insuper ordinavit episcopum. Et cum ex morbo paululum recreatus esset, in ecclesiam delatus, populum ita allocutus est. Marcianum quidem post me episcopum habere, post Marcianum vero Sisinnium. Hæc locutus, cum aliquandiu supervixisset, extremum diem clausit. Marciano igitur episcopo Novatianorum constituto, eorum ecclesia divisa est ob hanc causam. Sabbatius quidam ex Judæo factus Christianus, et a Marciano ad presbyteri dignitatem promotus, Judæorum nihilominus opinioni, qua prius fuerat imbutus, studiose inserviebat. Adipiscendi præterea episcopatus cupiditate incendebatur. Adjunctis itaque sibi duobus presbyteris, ambitionis suæ consciis, Theoctisto et Macario, paschalis festi solemnitatem, quam Novatiani Valentis Augusti temporibus in vico Phrygiæ Pazo, sicut antea dixi, innovaverant, ipse defendere instituit. Ac principio quidem austerioris vitæ simulatione, ab ecclesia se subduxit, dolore se affici dicens propter quosdam, quos sacramentorum communionem indignos esse suspi-

χῶρει, λυπέισθαι λέγων πρὸς τινὰς· ὑπονοεῖν γὰρ
 αὐτοὺς μὴ ἀξίους εἶναι τῆς τῶν μυστηρίων κοινωρίας·
 προῖων δὲ καὶ φανερὸς ἐγένετο κατ' ἰδίαν συνάγειν
 9 βουλόμενος. Ταῦτα γνοὺς ὁ Μαρκιανὸς ἐμέμφετο 50
 μὲν τὴν ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ πλάνην, ὅτι οὕτω κενο-
 δοξοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ πρεσβυτέριον προηγάγετο.
 10 Καὶ δυσφορῶν ἔλεγε, βέλτιον ἦν^μ ἐπ' ἀκάνθαις τεθει- 290
 κέναι τὰς χεῖρας τὰς ἑαυτοῦ, ἢ ὅτε τοὺς περὶ Σαββα-
 11 τιων εἰς τὸ πρεσβυτέριον προεβάλετο^ν. Παρασκευάζει
 δὲ σύνοδον Ναυατιανῶν ἐπισκόπων γενέσθαι ἐν Ἀγ-
 γάρῳ^ο. ἐμπόριον δὲ τοῦτο ἐν Βιθυνίᾳ πλησίον τῆς 5
 12 Ἐλενουπόλεως κείμενον. Ἐνθα συναχθέντες μετα-
 πέμπονται^ρ τὸν Σαββάτιον, καὶ προτιθέναι ἐπὶ τῆς
 13 συνόδου τὰς αἰτίας τῆς λύπης ἐκέλευον. Τοῦ δὲ
 τὴν διαφωνίαν^q τῆς ἑορτῆς αἰτίαν τῆς λύπης εἶναι
 λέγοντος, δεῖν γὰρ ἐπιτελεῖσθαι αὐτὴν ὡς καὶ Ἰουδαῖοι 10
 παρατηροῦσι, καὶ ὡς οἱ ἐν Πάζῳ συνελθόντες ἐτύ-

^μ "Scribendum est εἶναι, ut ex
 sequentibus apparet. Alioqui
 dicendum esset, τὰς χεῖρας τὰς
 ἑαυτοῦ et προεβαλλόμεν, non au-
 tem προεβάλλετο." VALESIIUS.

^ν Ita F. M. προεβάλλετο editt.
 παρεβάλετο C.

^ο "Legendum est ἐν σαγγάρῳ,
 quemadmodum legit Epiphanius
 Scholasticus et Nicephorus.
 Apud Sozomenum quoque ita
 scriptum est." VALESIIUS.

^ρ μεταπέμποντες καὶ τὸν Μ.
^q διφωνίαν F.

caretur. Progressu autem temporis consilium ejus patefactum
 est, quod scilicet conventus seorsum agere vellet. Hæc ubi com-
 perisset Marcianus, suum ipsemet in ordinando errore repreh-
 endit, qui homines tantopere cupidos inanis gloriæ, ad honorem
 presbyterii extulisset. Dolensque sæpenumero dicere solebat :
 Satius fuisset spinis manus meas imponere, quam Sabbatio, tunc
 cum illum presbyterum ordinavi. Concilium porro Novatianorum
 episcoporum fieri curavit apud Sangarum, quod est emporium in
 Bithynia juxta Helenopolim situm. Illic congregati Sabbatium
 accersunt, jubentque ut coram synodo doloris sui causas expo-
 neret. Cumque ille diceret, dissensionem de festo paschali causam
 sibi doloris præbuisse : hoc enim festum juxta morem Judæorum,
 et juxta formulam in Pazensi synodo promulgatam observari
 oportere : episcopi qui aderant, suspicantes Sabbatium episcopalibus

πωσαν, ὑπονοήσαντες οἱ τῆς συνόδου φιλοκαθεδρίας
 ἔνεκεν προφασίζεσθαι τὸν Σαββάτιον, ὅρκῳ αὐτὸν
 κατασφαλίζονται, ὡς οὐδέποτε τὴν ἐπισκοπὴν κατα-
 14 δέξαιτο. Τοῦ δὲ ἐπὶ τούτοις ὁμόσαντος, ἐκφέρουσι 15
 κανόνα περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ[†] Πάσχα, ὃν ἐκάλεσαν
 ἀδιάφορον· φήσαντες, μὴ ἀξιόλογον εἶναι αἰτίαν πρὸς
 χωρισμὸν τῆς ἐκκλησίας τὴν διαφωνίαν τῆς ἑορτῆς·
 μηδὲ μὴν τοὺς ἐν Πάσῳ συναχθέντας πρόκριμα τῷ
 καθολικῷ κανόνι γενέσθαι· καὶ γὰρ τοὺς ἀρχαίους 20
 καὶ τοὺς ἐγγύς τῶν ἀποστόλων, διαφωνοῦντας περὶ
 ταύτης τῆς ἑορτῆς, κοινωνεῖν τε ἀλλήλοις, καὶ μηδα-
 15 μῶς διαφέρεσθαι. Ἄλλως τε καὶ τοὺς ἐν τῇ βασι-
 λευούσῃ Ῥώμῃ Ναυατιανούς μηδέποτε ἠκολουθηκένας
 Ἰουδαίους· ἀλλὰ ποιοῦντας αἰεὶ μετ' ἰσημερίαν τὸ 25
 Πάσχα, μὴ^{*} διακρίνεσθαι πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς
 πίστεως, τοὺς μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον αὐτοῖς ἐπιτε-
 16 λοῦντας τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν. Ταῦτα καὶ τοιαῦτα
 πολλὰ λογισάμενοι ὀρίζουσι τὸν ἀδιάφορον, ὡς ἔφην,
 περὶ τοῦ Πάσχα κανόνα· ἐφ' ᾧ τε ἕκαστον μὲν κατὰ 30

[†] τοῦ πάσχα ab alia manu in marg. M.

^{*} μηδὲ F. M.

sedis cupiditate ductum ista prætexere, jurejurando hominem
 adigunt, nunquam illum episcopatus dignitatem suscepturum esse.
 Cum ille in hæc verba jurasset, regulam de festo paschali promul-
 garunt, quam ἀδιάφορον, hoc est indifferentem vocarunt: affir-
 mantes dissensionem de festo paschæ die tanti non esse, ut ejus
 causa quisquam ab ecclesia secedere debeat; nec eos qui Pazi
 convenerant, præjudicium catholicæ et universali regulæ fecisse.
 Nam veteres, et qui ab apostolorum temporibus proxime ab-
 fuerunt, licet in hujus festi observantia discreparent, inter se
 tamen communicasse, nec ullum unquam fecisse dissidium. Sed
 et Novatianos qui Romæ degunt, Judæorum morem nunquam
 secutos esse; verum post æquinoctium pascha perpetuo cele-
 brasse: nec ideo tamen abruptisse se a reliquiis fidei suæ con-
 sortibus, qui non eodem quo ipsi modo festum paschale cele-
 brarent. Hæc et ejusmodi multa cum sollicitè perpendsissent,
 indifferentem illam, ut dixi, regulam de pascha constituerunt: ut
 unicuique liceat pro arbitrio pascha celebrare, juxta eam consue-

τὴν συνήθειαν ἦν ἐκ προλήψεως ἔχει, ποιεῖν τὸ Πάσχα εἰ βούλοιο· μὴ διαφέρεσθαι δὲ πρὸς τὴν κοινωσίαν, ἀλλὰ τοὺς διαφόρως ἐορτάζοντας εἶναι πάλιν ἐν ἰσομοιότητι τῆς ἐκκλησίας. Τοῦ ὄρου τοίνυν τούτου περὶ τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα παρ' αὐτῶν τότε βεβαιωθέντος, 35 ὁ Σαββάτιος τοῖς ὄρκους δεθεὶς, εἴποτε διαπεφωνημένη ἐγένετο ἡ τοῦ Πάσχα ἐορτή, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν προλαμβάνων ἐνήστευε, καὶ νυκτερεύων[†] τὴν νενομισμένην τοῦ Σαββάτου ἡμέραν ἐπετέλει τοῦ Πάσχα· καὶ πάλιν τῇ ἐξῆς ἅμα πᾶσι κατὰ τὴν ἐκκλησίαν 291 συνήγετο, καὶ τῶν μυστηρίων μετελάμβανεν· ἐποίει τε τοῦτο ἐπὶ ἔτη πολλά· καὶ διὰ τοῦτο λαμβάνει τοὺς 18 πολλοὺς οὐκ ἠδύνατο. Διὸ καὶ τινες τῶν ἀπλουστέρων, καὶ μάλιστα οἱ ἐκ τῆς Φρυγίας καὶ Γαλατίας 5 ὀρμώμενοι, νομίζοντες ἑαυτοὺς ἐκ τούτου δικαιωθῆσθαι, ἐξήλουν τε αὐτὸν, καὶ τὸ Πάσχα τὸν ἐκείνου 19 τρόπον ἐπετέλουν λαθραίως. Ἀλλὰ Σαββάτιος ὑστέροις χρόνοις καὶ παρασυνῆξε καθ' ἑαυτὸν, μικρὰ τοῦ ὄρκου φροντίσας, καὶ τῶν ἀκολουθησάντων αὐτῷ 10 καθέστη ἐπίσκοπος, ὡς προϊόντες δηλώσομεν.

[†] Valesii conjecturam ad hunc locum vide in Annot.

tudinem quam semel animo imbiberit : nec ulla sit in communione discrepantia : sed ut ii qui diverso more festum celebrant, nihilominus in unitate et concordia ecclesiae perseverent. Hac igitur regula de festo paschæ die ab illis tunc sancita, Sabbatius juramento constrictus, si quando discrepantia in celebratione festi paschalis inciderat, ipse apud se seorsum jejunia antevertebat, et pascha celebrabat. Deinde solemnī die Sabbati magni pernottans, sequenti luce in ecclesiam una cum ceteris conveniebat, et sacramenta simul percipiebat. Id ab illo plures per annos factum : atque idcirco multitudinis notitiam effugere non potuit. Proinde nonnulli ex simplicioribus, et præcipue ii qui ex Phrygiæ et Galatiæ partibus oriundi erant, cum se hoc facto justificandos esse existimarent, Sabbatium imitari cœperunt, et juxta ejus consuetudinem pascha in occulto celebrarunt. Verum Sabbatius quidem aliquanto post sprete jurisjurandi religione, seorsum conventus egit, et eorum qui ipsum sectati fuerant episcopus est constitutus, sicut in progressu orationis declarabimus.

ΚΕΦ. ΚΒ.

Περὶ^α τῶν δοξάτων τῆ συγγραφῆ διαφωνῶν^α κατὰ τινας τόπους περὶ τοῦ Πάσχα καὶ βαπτισμάτων καὶ νηστειῶν καὶ γάμων καὶ συνάξεων¹⁵ καὶ λοιπῶν ἐκκλησιαστικῶν παρατηρήσεων.

1 Ὁ^α δὲ ἡμῖν ὑποπίπτει περὶ τοῦ Πάσχα, οὐκ ἄκαιρον, ὡς ἡγοῦμαι, διὰ βραχέων εἰπεῖν· οὐ μοι δοκοῦσιν οὔτε οἱ πάλαι περὶ τῆς ἑορτῆς ταύτης εὐλόγως πεφι-²⁰ λονεικηκέσαι, οὔτε οἱ νῦν Ἰουδαίοις ἐσπουδακότες ἀκολουθεῖν. Οὐ γὰρ εἰς νοῦν ἐβάλλοντο^α, ὅτι τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ μετατιθεμένου εἰς Χριστιανισμόν, τὰ ἀκριβῆ καὶ τυπικὰ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ἐπαύσατο·
3 καὶ τοῦτο αὐτόθεν τὴν^β οἰκείαν ἔχει ἀπόδειξιν. Ἰου-²⁵ δαῖζειν γὰρ Χριστιανοῖς οὐδὲ εἰς τοῦ Χριστοῦ νόμος ἐπέτρεψεν· ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ ὁ^γ ἀπόστολος καὶ ἐκώλυσε, οὐ μόνον τὴν περιτομὴν ἐκβάλλων, ἀλλὰ
4 καὶ^δ περὶ ἑορτῶν μὴ^ε διακρίνεσθαι παραινῶν. Διὸ Γαλάταις γράφων φησί·

^α Περὶ τοῦ πάσχα καὶ περὶ νηστειῶν καὶ περὶ συνάξεων καὶ περὶ γάμων. Μ.

^α Lege διαφωνεῖν: vel antea, δοξασῶν.

^γ περὶ τε F.

^α A δὲ M.

^α Ita F. M. ἐβάλλοντο editt.

^β Ita F. M. ἔχει τὴν οἰκείαν editt.

^γ Ita F. M. δὲ καὶ ὁ ἀπόστολος editt.

^δ καὶ om. F. M. ^ε μὴ δὲ M.

CAPUT XXII.

Judicium hujus historiae scriptoris, de discrepantia quae quibusdam in locis cernitur, tam in festo paschali, quam in baptismo et jejuniiis et collectis, aliisque ecclesiasticis ritibus.

Ceterum quod nobis in mentem venit de paschali festo, id hoc loco paucis exponere opportunum puto. Nec veteres, nec recentiores qui Judaeorum morem sequi studuerunt, idoneam mihi videntur habuisse causam, cur de hoc festo tantopere contenderent. Neque enim illud animo perpenderunt, postquam Judaica religio in Christianum cultum commutata est, accuratam illam Mosaicae legis observantiam, et rerum futurarum figuras penitus desuisse. Idque certissimo argumento ita demonstrari potest. Etenim nulla lege Christi concessum est Christianis, ut Judaeorum ritus observent. Immo apostolus hoc diserte vetuit, non modo circumcisionem rejiciens, verum etiam admonens ne de festis diebus inter se contenderent. Itaque scribens ad Galatas, his utitur verbis.

Λέγετέ μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε.

Καὶ βραχεία περὶ τούτου διαλεχθεῖς, δοῦλον μὲν δείκνυσι τὸν τῶν Ἰουδαίων λαόν, ἐπ' ἐλευθερίᾳ δὲ κεκλήσθαι τοὺς προσεληλυθότας Χριστῷ· παρῆνει δὲ καὶ μηδαμῶς παρατηρεῖσθαι ἡμέρας καὶ μῆνας καὶ 5 ἐνιαυτούς. Ἄλλα καὶ ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς^f με- 35 γάλῃ φησὶ τῇ φωνῇ, σκιὰν εἶναι τὰ παραφυλάγματα· διό, φησι·

Μηδεὶς ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νομηνίας, ἢ Σαββάτου, ἃ τινὰ ἐστι σκιά τοῦ μέλλοντος.

6 Καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους δὲ, ὁ αὐτὸς ἐπισφρα- 40 γιζόμενος τὰ τοιαῦτα φησί·

Μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται.

7 Οὐδαμῶ τοίνυν ὁ ἀπόστολος οὐδὲ τὰ εὐαγγέλια ζυγὸν δουλείας τοῖς τῷ κηρύγματι προσελθούσιν ἐπέ- 292 θηκαν· ἀλλὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα καὶ τὰς ἄλλας 292 ἑορτὰς τιμᾶν, τῇ εὐγνωμοσύνῃ τῶν εὐεργετηθέντων

^f Ita F. Niceph. xii. 32. Κολα- Κολασσεῖς Vales. Κολασσαεῖς
σαεῖς Stephan. Κολασσεῖς Genev. Epigraphe Epist. D. Pauli.

Dicite mihi qui sub lege vultis esse, legem non auditis?

Et ubi pauca de hac re disseruit, servum quidem esse ostendit populum Judæorum: eos vero qui Christum secuti sunt, ad libertatem vocatos. Hortatur porro ne dies et menses aut anni ullatenus observentur.

Quinetiam Colossensibus scribens, clara voce pronuntiat, observationes nihil aliud quam umbram esse. Quamobrem, inquit, nemo vos judicet in cibo aut in potu, aut in parte festi vel Neomeniæ vel Sabbati, quæ sunt umbra futurorum.

Sed et in epistola ad Hebræos, idipsum confirmans, ita dicit: translato enim sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat.

Certe apostolus et evangelistæ, nusquam servitutis jugum illis imposuerunt qui ad prædicationem fidei accessissent: sed paschæ diem aliosque festos dies, arbitrio æquitatque eorum qui beneficia illis diebus acceperant, colendos reliquerunt. Proinde quoniam

8 κατέλιπον^ε. Ὅθεν ἐπειδὴ φιλοῦσι τὰς ἐορτὰς οἱ ἄν-
 θρωποι διὰ τὸ ἀνίσθαι τῶν πόνων ἐν αὐταῖς, ἕκαστοι
 κατὰ χώρας ὡς ἐβουλήθησαν, τὴν μνήμην τοῦ Σωτη- 5
 9 ριώδους πάθους ἐξ ἔθους τινὸς ἐπετέλεσαν. Οὐ γὰρ
 νόμῳ τοῦτο παραφυλάττειν ὁ Σωτὴρ ἢ οἱ ἀπόστολοι
 ἡμῶν παρήγγειλαν· οὐδὲ καταδίκην ἢ τιμωρίαν ἢ
 κατάραν, ὡς ὁ Μωϋσέως νόμος τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ
 ἡμῶν τὰ εὐαγγέλια ἢ οἱ ἀπόστολοι διηπέιλησαν.
 10 Ἱστορικῶς δὲ μόνον πρὸς διαβολὴν Ἰουδαίων, ὅτι 10
 ἐμαιφόνουν κατὰ τὰς ἐορτὰς, ἐν τοῖς εὐαγγελίοις
 καὶ^h καιρῷ τῶν ἀζύμων πεπονθέναι ὁ Σωτὴρ ἀναγέ-
 11 γραπται. Σκοπὸς μὲν οὖν γέγονε τοῖς ἀποστόλοις
 οὐ περὶ ἡμερῶν ἐορταστικῶν νομοθετεῖν, ἀλλὰ βίον 15
 12 ὀρθὸν καὶ τὴν θεοσέβειαν εἰσηγήσασθαι. Ἐμοὶ δὲ
 φαίνεται, ὅτι ὡσπερ ἄλλα πολλὰ κατὰ χώρας συνη-
 θειαν ἔλαβεν, οὕτω καὶ ἡ τοῦ Πάσχα ἐορτὴ παρ'
 ἑκάστοις ἐκ συνηθείας τινὸς ἰδιάζουσιν ἔσχε τὴν
 παρατήρησιν, διὰ τὸ μηδένα τῶν ἀποστόλων, ὡς
 13 ἔφη, μηδενὶ νενομοθετηκέναι περὶ αὐτῆς. Ὅτι δὲ ἐξ 20

ε κατέλιπεν C.

^h εὐαγγελίοις· τῷ καιρῷ M.

homines festos dies amant, propterea quod laborum remissionem ipsis afferunt, singuli locatim, prout cuique libitum fuit, salutaris passionis memoriam ex quadam consuetudine celebrarunt. Nam nec Servator nec apostoli id observandum esse nobis lege aliqua præscripserunt: neque multam aut supplicium aut imprecationem evangelia nobis aut apostoli sunt comminati, quemadmodum Mosaïca lex facere consuevit. Verum historię duntaxat causa, ad opprobrium Judæorum, eo quod diebus festis cædes patrare soliti essent, relatum est in Evangeliiis, Servatorem passum fuisse diebus azymorum. Quippe propositum id fuit apostolis, non ut de diebus festis leges ferrent, sed ut rationem recte vivendi veramque pietatem ostenderent. Ac mihi quidem videtur, ut alia multa variis in locis usu quodam invaluerunt, sic etiam paschale festum apud singulos ex inolita quadam consuetudine peculiarem observationem habuisse, propterea quod nullus ex apostolis, uti dixi, de illo festo quidquam lege sancivit. Quod vero jam inde a

ἔθους μᾶλλον ἢ ἀπὸ νόμου παρ' ἐκάστοις ἐξ ἀρχαίου
 τὴν παρατήρησιν ἔλαβεν, αὐτὰ τὰ πράγματα δεικνύει.
 14 Πλείστοι γὰρ περὶ τὴν μικρὰν Ἀσίαν ἐξ ἀρχαίου τὴν
 τεσσαρεσκαυδεκάτην ἐτήρησαν, τὴν τοῦ Σαββάτου
 15 ὑπεριδόντες ἡμέραν. Καὶ τοῦτο ποιοῦντες, πρὸς τοὺς 25
 ἐτέρως τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα ἐπιτελοῦντας οὐδέποτε
 διεφέροντο· ἕως ὃ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος Βίκτωρ
 ἄμετρα θερμανθεῖς, ἀκοινωνησίαν τοῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ
 16 τεσσαρεσκαυδεκατίταις ἀπέστειλεν. Ἐφ' ᾧ γενο-
 μένῳ, Εἰρηναῖος ὁ Λουγδούνου τῆς ἐν Γαλλίᾳ ἐπί- 30
 σκοπος τοῦ Βίκτορος δι' ἐπιστολῆς γενναίως κατέ-
 δραμεν' μεμφάμενος μὲν αὐτοῦ τὴν θερμότητα· δι-
 δάξας δὲ, ὡς καὶ οἱ πάλαι διαπεφωνημένως ἐπιτε-
 λούντες τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν, τῆς κοινωνίας οὐδαμῶς
 17 ἐχωρίζοντο. Καὶ ὅτι Πολύκαρπος ὁ τῆς Σμύρνης 35
 ἐπίσκοπος, ὁ ἕστερον ἐπὶ Γορδιανοῦ μαρτυρήσας^k,
 Ἄνικητῷ τῷ ἐπισκόπῳ τῆς Ῥώμης ἐκοινωνεῖ, μηδὲν
 διακρινόμενος περὶ ἑορτῆς πρὸς αὐτὸν, καίτοι καὶ
 αὐτὸς ἐξ ἐγχωρίου τῆς ἐν Σμύρνη συνηθείας, τῇ τεσ-

i Ita C. ὁς ceteri. "Aut
 legendum est ὁ, aut ἐμαρτύ-
 ρησε." VALESIIUS.

^k ἐμαρτυρήσεν e correct. ab
 eadem manu M.: scilicet ut
 cum prævio ὁς conveniret.

priscis temporibus ex usu potius quam ex lege observatio ista proflexerit, res ipsæ declarant. Etenim in Asia minore plurimi antiquitus quartum decimum diem observarunt, neglecto Sabbati die. Quod dum facerent, nunquam tamen ab illis qui alio modo pascha celebrabant, sese abjunxerunt: donec Victor Romanæ urbis episcopus immodico iracundiæ succensus æstu, quartodecimanis qui in Asia erant, excommunicationis libellum misit. Quo facto Irenæus Lugduni Galliarum urbis episcopus Victorem per epistolam graviter perstrinxit: acriorem ejus impetum reprehendens, simulque ostendens, vetustiores qui diverso inter se more festum paschæ celebrabant, a mutua communione nequaquam separatos fuisse. Et Polycarpum episcopum Smyrnæ, qui postea Gordiano imperium obtinente martyrium perpressus est, cum Aniceto episcopo Romano communicasse, nullatenus ab eo dissidentem hujus festivitatis causa, quamvis ipse juxta patrium morem

σαρεσκαυδεκάτη τὸ Πάσχα ἐπιτελῶν, ὡς ἐν τῇ πέμπτῃ ⁴⁰
¹⁸ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Εὐσέβιος λέγει. Τινὲς
 μὲν οὖν, ὡς ἔφην, κατὰ τὴν μικρὰν Ἀσίαν τὴν
 τεσσαρεσκαυδεκάτην παρετήρουν· τινὲς δὲ¹ περὶ τὰ
 ἀνατολικά μέρη, τὸ Σάββατον μὲν τῆς ἑορτῆς ἐτή- ²⁹³
¹⁹ ρουν· διεφώνουν δὲ περὶ τὸν μῆνα. Οἱ μὲν γὰρ
 Ἰουδαίους, καίτοι τὴν ἀκρίβειαν μὴ σάξουσι, δεῖν
 ἔπεσθαι περὶ τῆς ἑορτῆς ἔλεγον· οἱ δὲ μετ' ἰσημερίαν
 ἐπετέλουν, τὸ συνορτάζειν Ἰουδαίους ἐκτρεπόμενοι· ⁵
 φάσκοντες αἰεὶ τοῦ ἡλίου ἐν κριῶ ὄντος καθῆκειν τὸ
 Πάσχα ἐπιτελεῖν, τῷ Ξανθικῷ ^m μὲν κατὰ Ἀντιοχείας
²⁰ μηνί, Ἀπριλλίῳ δὲ κατὰ Ῥωμαίους. Καὶ τοῦτο
 ποιεῖν πειθόμενους, μὴ τοῖς νῦν κατὰ πάντα πεπλα-
 νημένοις Ἰουδαίοις, ἀλλὰ τοῖς ἀρχαίοις, καὶ Ἰωσήφ, ¹⁰
 καθὰ ἐκεῖνος ἐν τῇ τρίτῃ τῆς Ἰουδαϊκῆς Ἀρχαιολογίας
²¹ φησίν. Ἄλλ' οὗτοι μὲν οὕτως πρὸς ἑαυτοὺς διεφώ-
 νουν· πάντες δὲ οἱ λοιποὶ ἄχρι τῶν ἑσπερίων μερῶν
 καὶ αὐτοῦ ὠκεανοῦ, μετὰ ἰσημερίαν ἐξ ἀρχαίας τινὸς
²² παραδόσεως τὸ Πάσχα ποιήσαντες εὐρίσκονται. Οὗτοι ¹⁵

¹ δὲ καὶ F. M.

^m Ξανθικῷ F.

Smyrnensis ecclesiae, quartodecimo die pascha celebraret, ut in
 quinto Ecclesiasticæ Historiæ libro tradit Eusebius. Quidam igitur
 in minore Asia, ut jam dixi, quartumdecimum observabant diem.
 Quidam vero in orientis partibus, Sabbato quidem id festum age-
 bant, sed in mense discrepabant. Nam illi quidem Judæos, licet
 exactam regulam non servarent, in hac festivitate sequendos esse
 dicebant. Hi vero post æquinoctium pascha celebrabant, simul
 cum Judæis id festum agere respuentes. Quippe affirmant sole
 in Ariete constituto id festum perpetuo celebrari oportere, mense
 quem Xanthicum Antiochenses, Aprilem Romani vocant. Atque
 in eo sequi se, non recentiores Judæos qui ubique fere hallucin-
 antur, sed vetustiores et Josephum. Sic enim ille in tertio
 Judaicarum antiquitatum libro scriptum reliquit. Et isti quidem
 hoc modo inter se dissentiebant. Reliqui autem omnes ad occi-
 dentis partes et ipsum usque oceanum, post æquinoctium ex
 antiqua quadam traditione pascha celebrasse deprehenduntur.
 Hi enim omnes ad hunc modum pascha peragentes, nunquam

γὰρ πάντες τοῦτον ποιῶντες τὸν τρόπον, οὐδέποτε
 πρὸς ἑαυτοὺς διεφώνησαν· καὶ οὐχ ὡς τινες ἐπεθρύ-
 λησαν ^α, ἢ ἐπὶ Κωνσταντίνου σύνοδος τὴν ἑορτὴν
 23 ταύτην παρέτρεψεν. Αὐτὸς γὰρ Κωνσταντίνος τοῖς
 διαφωνοῦσι περὶ ταύτης τῆς ἑορτῆς γράφων παρή- 20
 νεσεν, ὅπως ἂν αὐτοὶ ὀλίγοι ὄντες μιμῶνται τοὺς
 24 πλείονας. Ἄλλὰ τὴν μὲν ὅλην τοῦ βασιλέως ἐπι-
 στολὴν ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ Εὐσεβίου τῶν εἰς τὸν
 25 βίον Κωνσταντίνου εὐρήσεις. Τὸ δὲ ἐν αὐτῇ περὶ
 τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα μέρος τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον 25

Ἔστι τε ^ο τάξις εὐπρεπῆς, ἣν ἅπασαι αἱ τῶν δυτικῶν
 καὶ ^ρ μεσημβρινῶν καὶ ἀρκτῶν μερῶν ^ρ τῆς οἰκουμένης
 παραφυλάττουσιν ἐκκλησίαι, καὶ τινες τῶν κατὰ τὴν ἑφάν
 26 τόπων. Οὐδ' ἔνεκεν ἐπὶ τοῦ παρόντος καλῶς ἔχειν πάντες
 ἠγήσαντο, καὶ αὐτὸς δὲ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγχινοῖᾳ ἀρέσειν 30
 ὑπεσχόμεν, ἵν' ὅπερ δ' ἂν κατὰ τὴν Ῥωμαίων πόλιν, Ἰτα-
 λίαν ^ς τε, καὶ Ἀφρικὴν, καὶ ἅπασαν Αἴγυπτον, Ἰσπανίας

^α Ita F. M. ἐπεθρύλλησαν editt.

^ο ἔστι τις M. ἔστι δὲ Euseb.

Vit. Const. iii. 19. Heinech.
 Conf. Socrat. supra, i. 9. ubi
 Constantini eadem epistola tota
 citatur: cujus ea pars quæ hic
 repetitur minutas quasdam lite-
 rarum discrepantias ab hoc loco

exhibit; in plerisque tamen
 convenit.

^ρ μὲν καὶ M. τε καὶ Euseb.

^ρ τῆς οἰκουμένης μερῶν Euseb.

^ρ τοῦτου ἔνεκεν Euseb.

^ς τε καὶ Ἀφρικὴν Ἰταλίαν τε
 ἅπασαν Euseb.

inter se dissenserunt. Neque enim, ut quidam calumniati sunt, concilium Constantini temporibus habitum festivitatem istam commutavit. Etenim Constantinus ipse ad eos scribens qui in hujus festi celebratione inter se dissidebant, hortatur, ut cum ipsi pauciores sint, alios sequantur qui sunt numero plures. Et ipsam quidem imperatoris epistolam, in tertio Eusebii libro de vita Constantini integram reperies. Pars autem illius, in qua de festo paschali agitur, sic habet.

“ Cumque hic ordo decentissimus sit, quem omnes tam occidentalium quam meridianarum et septentrionalium orbis partium ecclesiarum, ac nonnullarum quoque orientalium servant: idcirco id æquum rectumque esse omnes judicaverunt, quod et vobis placitum esse spondeo: ut scilicet quod in urbe Roma perque omnem Italiam, Africam, Ægyptum; per Hispaniam, Gallias,

Γαλλίας, Βρεττανίας[†], Λιβύας, ὅλην Ἑλλάδα, Ἀσιανὴν
 τε διοίκησιν καὶ Ποντικὴν καὶ Κιλικίαν, μιᾷ καὶ συμφώνῳ
 φυλάττεται^υ γνώμη, ἀσμένως τοῦτο καὶ ἡ ὑμετέρα προσ- 35
 27 δέξεται σύνεσις^ζ λογιζομένη μὴ μόνον ὡς πλείων ἐστὶ
 κατὰ τοὺς προειρημένους τόπους ἐκκλησιῶν ἀριθμὸς, ἀλλὰ
 καὶ ὡς τοῦτο μάλιστα κοινῇ πάντας ὀσιώτατόν ἐστι βού-
 λεσθαι, ὅπερ καὶ ὁ ἀκριβῆς λόγος ἀπαιτεῖν δοκεῖ, καὶ
 οὐδεμίαν μετὰ τῆς Ἰουδαίων ἐπιτορίας ἔχειν^ζ κοινωνίαν.
 28 Τοιαυτῆ^γ μὲν ἡ τοῦ βασιλέως ἐπιστολή. Τεσσα- 40
 ρεσκαυδεκατίται δέ φασιν, ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ ἀπο- 294
 στόλου τὴν παρατήρησιν τῆς τεσσαρεσκαυδεκάτης
 παραδεδόσθαι αὐτοῖς· οἱ δὲ κατὰ τὴν Ῥώμην καὶ τὰ
 ἐσπέρια μέρη τοὺς ἀποστόλους Παῦλον καὶ Πέτρον
 29 τὴν ἐκεῖ παραδεδωκέναι συνήθειαν λέγουσιν. Ἄλλ^ς 5
 οὐδεὶς μὲν τούτων ἔγγραφον ἔχει παρασχεῖν τὴν περὶ
 τούτων ἀπόδειξιν· ὅτι μέντοι ἐκ συνηθείας τινὸς
 μᾶλλον κατὰ χώρας ἐπιτελεῖται ἢ^ζ τοῦ Πάσχυ ἐορτῆ,

[†] βρεττανίας F.

^υ Ita Euseb. φυλαττέσθαι F.M.
 et cod. Sfort. teste Valesio, quod
 corruptum videtur e vero φυλάτ-
 τεσαι. φυλάττεται male edit.
 Conf. supra, ad 1. 9.

^ζ " Flor. et Sfort. ἔχειν,

quemadmodum legitur apud Eu-
 sebiū. Neque aliter Epiphani.
 Schol." VALESIUS. ἔχειν F.
 M. C. Christophors. ἔχει Ste-
 phan. et Genev.

^γ τοιαῦτα M.

^ζ Ita F. M. ἢ om. ceteri.

Britannias, Libyas, per universam Achaïam; per Asianam et Ponticam dioccesim, et per Ciliciam concordia sententia observatur, id vestra quoque prudentia libentibus animis amplectatur. Illud nimirum attendens, non modo majorem esse numerum ecclesiarum in locis supra commemoratis; verum etiam æquissimum esse, ut omnes in commune id velint, quod stricta ratio exigere videtur; nec ullam cum Judæorum perjurio habeant societatem."

Hujusmodi est imperatoris epistola. Ceterum quartodecimani observantiam quartidecimi diei a Joanne apostolo sibi traditam esse affirmant. Romani vero, et qui Occidentis partes incolunt, consuetudinem quæ apud ipsos viget, a Paulo Petroque apostolis accepisse se dicunt. Neutri tamen ad hujus rei confirmationem scriptum aliquod testimonium proferre possunt. Porro autem paschale festum singulis locis usu quodam et consuetudine celebrari, hinc maxime conjicio. Nulla religionis secta

30^ο ἐκείθεν τεκμαίρομαι. Οὐδεμία τῶν θρησκευῶν τὰ
 αὐτὰ ἔθη φυλάττει, κἄν τὴν αὐτὴν^α περὶ τούτων 10
 31^ο δόξαν ἀσπάζηται. Καὶ γὰρ οἱ τῆς αὐτῆς πίστεως
 ὄντες διαφωνοῦσι περὶ τὰ ἔθη πρὸς ἑαυτούς· διὸ
 μικρὰ περὶ τῶν κατὰ τὰς ἐκκλησίας ἔθων παραθέσθαι
 32^ο οὐκ ἄκαιρον. Αὐτίκα τὰς πρὸ τοῦ Πάσχα νηστείας,
 ἄλλως παρ' ἄλλοις φυλαττομένης ἐστὶν εὐρεῖν· οἱ 15
 μὲν γὰρ ἐν Ῥώμῃ, τρεῖς πρὸ τοῦ Πάσχα ἑβδομάδας,
 πλὴν Σαββάτου καὶ Κυριακῆς, συνημμένας νηστεύ-
 33^ο ουσιν. Οἱ δὲ ἐν Ἰλλυριοῖς καὶ ὅλη τῇ Ἑλλάδι, καὶ
 οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, πρὸ ἑβδομάδων ἕξ τὴν πρὸ τοῦ
 Πάσχα νηστείαν νηστεύουσι, τεσσαρακοστὴν αὐτὴν 20
 34^ο ὀνομάζοντες. Ἄλλοι δὲ παρὰ τούτους, ἄλλοι πρὸ
 ἑπτὰ τῆς ἑορτῆς ἑβδομάδων τῆς νηστείας ἀρχόμενοι,
 καὶ τρεῖς μόνας πενθημέρους ἐκ διαλειμμάτων^β νη-
 στεύοντες, οὐδὲν ἦττον καὶ αὐτοὶ τεσσαρακοστὴν τὸν

^α Ita M. quod recepi Valesio obsecutus, cujus hæc verba sunt: "Scribendum puto κἄν τὴν αὐτὴν περὶ τοῦ Θεοῦ δόξαν. Sed quæ sequuntur verba emendationem nostram plane confirmant. Addit enim Socrates: οἱ γὰρ τῆς αὐτῆς πίστεως ὄντες. Nicephorus quoque huic nostræ

emendationi suffragatur. Hunc enim Socratis locum ita expressit, οὐ γὰρ δὴ πάντες κἄν ὁμοδοξοὶ εἴεν, τὰς αὐτὰς παραδόσεις κατὰ τὰς ἐκκλησίας φυλάττουσι." [xii. 34.] αὐτοῦ ceteri.

^β Ita F. M. διαλειμμάτων ceteri.

easdem observat cæremonias, licet eamdem de Deo sententiam amplectatur. Etenim qui ejusdem sunt fidei, iidem in ritibus inter se dissentiunt. Proinde hoc loco de variis ecclesiarum ritibus pauca subijcere, nequaquam erit intempestivum. Primum igitur jejunia illa quæ ante pascha fiunt, aliter apud alios observari reperias. Nam qui Romæ sunt, tres continuas hebdomadas ante pascha, exceptis Sabbato et Dominico die, jejunant. Qui vero in Illyrico et per universam Achaiam, et qui Alexandriæ degunt, sex ante pascha septimanas jejunant, idque jejunium quadragesimam vocant. Alii rursus diversum ab illis morem secuti, septima hebdomade ante pascha jejunium ordiuntur; ac tres duntaxat septimanas, quinque dierum singulas per intervalla jejunantes, nihilominus hoc tempus ipsi quoque quadragesimam appellant. Ac mihi quidem mirari subit, qua ratione isti licet de

35 χρόνον τούτον καλοῦσι. Καὶ θαυμάσαι μοι ἔπεισι,
 πῶς οὗτοι περὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν διαφωνοῦντες 295
 τεσσαρακοστὴν αὐτὴν ὀνομάζουσι· καὶ ἄλλος ἄλλον
 λόγον τῆς ὀνομασίας εὑρεσιλογοῦντες ἀποδιδόασιν.
 36 Ἔστι δὲ εὐρεῖν οὐ μόνον περὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν^c νη-
 στείων διαφωνοῦντας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποχὴν τῶν 5
 ἐδεσμάτων οὐχ ὁμοίαν ποιουμένων· οἱ μὲν γὰρ
 πάντη ἐμψύχων ἀπέχονται· οἱ δὲ τῶν ἐμψύχων
 37 ἰχθύς^d μόνους μεταλαμβάνουσι. Τινὲς δὲ σὺν τοῖς
 ἰχθύσι καὶ τῶν πτηνῶν ἀπογεύονται, ἐξ ὕδατος καὶ
 38 αὐτὰ κατὰ τὸν Μωϋσέα γεγενησθαι λέγοντες. Οἱ 10
 δὲ καὶ ἀκροδρῶν καὶ ὠν ἀπέχονται· τινὲς δὲ καὶ
 ξηροῦ ἄρτου μόνου μεταλαμβάνουσιν· ἄλλοι δὲ οὐδὲ
 39 τούτου. Ἐτεροὶ δὲ ἄχρις ἐνάτης^e ὥρας νηστεύοντες
 διάφορον^f ἔχουσι τὴν ἐστίασιν· ἄλλως τε παρ'
 ἄλλοις φύλοισι καὶ μυρίαὶ αἰτίαι οὔσαι τυγχάνουσι. 15
 40 Καὶ ἐπειδὴ οὐδεὶς περὶ τούτου ἔγγραφον ἔχει δεῖξαι

^c Ita F. M. C. ἀριθμὸν τῶν ἡμέ-
 ρων διαφ. editt. "Flor. et Sfort.
 τῶν νηστείων. Priorem tamen
 lectionem confirmat Socrates
 paulo supra, ubi dicit: καὶ θαυ-
 μάσαι μοι ἔπεισι, πῶς οὗτοι περὶ
 τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν διαφω-

νοῦντες, τεσσαρακοστὴν αὐτὴν ὀνο-
 μάζουσι." VALESIIUS.

^d ἰχθύων μόνων M.

^e ἐνάτης F.

^f "Malim ἀδιάφορον. Epiphan.
 sine discrimine ciborum refici-
 untur." VALESIIUS.

numero dierum inter se dissentiant, eodem tamen nomine quadra-
 gesimam vocent. Hujus autem appellationis pro suo quisque
 ingenio alius aliam rationem affert. Neque vero in dierum nu-
 mero duntaxat, verum etiam in ciborum abstinence discrepare
 inter se reperiuntur. Nam alii quidem ab animatis penitus absti-
 nent; alii ex animantibus pisces solos comedunt. Nonnulli cum
 piscibus, etiam avibus vescuntur; ex aquis, ut est apud Moysem,
 eas quoque conditas esse affirmantes. Quidam ab omni arborum
 fructu et ab ovis abstinent. Quidam solo vescuntur pane: alii
 ne hoc quidem utuntur. Nonnulli usque ad horam nonam jeju-
 nantes, quovis posthac ciborum genere utuntur absque discrimine.
 Aliæ rursus apud alias gentes observantiæ, et innumerabiles earum
 causæ afferuntur. Et quoniam nemo scriptum de hac re præ-
 ceptum proferre potest, apparet apostolos arbitrio cujusque ac

παράγγελμα, δῆλον ὡς καὶ περὶ τούτου τῇ ἐκάστου
 γνώμῃ καὶ προαιρέσει ἐπέτρεψαν οἱ ἀπόστολοι, ἵνα
 ἕκαστος μὴ φόβῃ⁸, μηδὲ ἐξ ἀνάγκης τὸ ἀγαθὸν
 41 κατεργάζοιτο. Τοιαύτη μὲν καὶ περὶ νηστειῶν δια-20
 φωνία κατὰ τὰς ἐκκλησίας ἐστὶ· περὶ δὲ συνάξεων
 42 ἕτερα τοιαῦτα. Τῶν γὰρ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης
 ἐκκλησιῶν ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτων κατὰ πᾶσαν ἐβδο-
 μάδος περίοδον ἐπιτελουσῶν τὰ μυστήρια, οἱ ἐν Ἀλε-
 ξανδρείᾳ καὶ οἱ ἐν Ῥώμῃ ἕκ τινος ἀρχαίας παρα-25
 43 δόσεως τοῦτο ποιεῖν παρητήσαντο. Αἰγύπτιοι δὲ
 γείτονες ὄντες Ἀλεξανδρέων, καὶ οἱ τὴν Θηβαΐδα οἰ-
 κοῦντες, ἐν Σαββάτῳ μὲν ποιοῦνται συνάξεις· οὐχ ὡς
 ἔθος δὲ Χριστιανοῖς τῶν μυστηρίων μεταλαμβάνουσι.
 44 Μετὰ γὰρ τὸ εὐωχηθῆναι καὶ παντοίων ἐδεσμάτων
 ἐμφορηθῆναι, περὶ ἐσπέραν προσφέροντες, τῶν μυστη-30
 45 ρίων μεταλαμβάνουσιν. Αὐθις δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
 τῇ τετράδι καὶ τῇ λεγομένῃ Παρασκευῇ γραφαὶ τε
 ἀναγινώσκονται, καὶ οἱ διδάσκαλοι ταύτας ἐρμη-
 νεύουσι, πάντα^h τε τὰ συνάξεως γίνεται, δίχα τῆς35
 46 τῶν μυστηρίων τελετῆς. Καὶ τοῦτο ἐστὶν ἐν Ἀλε-

⁸ μὲν φόβῳ μὴ Μ.

^h καὶ πάντα τὰ Μ.

voluntati id permisisse, ut unusquisque quod bonum est, sua
 sponte, non metu ac necessitate perageret. Et hujusmodi quidem
 est per ecclesias jejuniorum discrepantia. In collectis vero non
 minor est varietas. Nam cum omnes ubique terrarum ecclesiae
 per singulas hebdomadas die Sabbati sacra mysteria celebrent,
 Alexandrini tamen et Romani vetustam quamdam traditionem
 secuti, id facere detrectant. Sed Aegyptii qui Alexandrinis vicini
 sunt, et ii qui Thebaidem incolunt, Sabbato quidem collectas cele-
 brant: non tamen sicut mos est Christianorum, sacra mysteria
 percipiunt. Postquam enim epulati sunt, et omni ciborum genere
 saturati, sub vesperam oblatione facta communicant. Præterea
 Alexandria quarta Feria, et ea quæ dicitur Parasceue, leguntur
 sacræ Scripturæ, easque doctores interpretantur: et cuncta fiunt
 quæ ad collectam pertinent, præter mysteriorum celebrationem.
 Atque hic mos Alexandriae ecclesiae vetustissimus est. Constat

ξανδρεία ἔθος ἀρχαίων· καὶ γὰρ Ὁριγένης τὰ πολλὰ ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις φαίνεται ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας 296
 47 διδάξας. Ὅς τις σοφὸς ὦν διδάσκαλος, καὶ κατιδὼν ὅτι τὸ ἀδύνατον τοῦ νόμου Μωϋσέως ἀσθενεῖ πρὸς τὸ γράμμα ἀποδοθῆναι, τὸν περὶ τοῦ Πάσχα λόγον
 48 εἰς θεωρίαν ἀνήγαγεν· ἐν Πάσχα μόνον ἀληθινὸν 5 γεγενηῖσθαι λέγων, ὅπερ ὁ Σωτὴρ ἐπετέλεσεν, ἐνεργήσας κατὰ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, διὰ τοῦ προσομιλῆσαι τῷ σταυρῷ, τροπαίῳ τούτῳ κατὰ τοῦ
 49 διαβόλου χρησάμενος. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ Ἀλεξανδρεία ἀναγνώσται καὶ ὑποβολεῖς ἀδιάφορον, εἴτε κατηχοῦ- 10
 μνοι εἰσὶν εἴτε πιστοί· τῶν πανταχοῦ ἐκκλησιῶν
 50 πιστοὺς εἰς τὸ τάγμα τοῦτο προβαλλομένων. Ἐγγων δὲ ἐγὼ καὶ ἕτερον ἔθος ἐν Θεσσαλίᾳ· γενόμενος κληρικὸς ἐκεῖ, ἦν νόμῳ γαμήσας πρὶν κληρικὸς γένηται, μετὰ τὸ κληρικὸς γενέσθαι συγκαθευδήσας 15 αὐτῇ ἀποκήρυκτος γίνεται· τῶν ἐν ἀνατολῇ πάντων γνώμη ἀπεχομένων, καὶ τῶν ἐπισκόπων εἰ καὶ βούλονται, οὐ μὴν ἀνάγκη νόμου τοῦτο ποιοῦντων· πολ-

¹ γένηται: εἴτα τῇ γυναικί (ε ἀποκίρ. &c. M. De hoc loco correctione ab ead. manu) συγκ. conf. Vales. in Annot.

enim Origenem his ut plurimum diebus in ecclesia docuisse. Qui quidem, utpote doctor eruditissimus, cum animadverteret arcanum Mosaicæ legis juxta literam exponi non posse, sermonem de pascha ad mysticum sensum traduxit: unum duntaxat verum pascha exstitisse dicens, id videlicet quod Servator celebravit, tunc cum cruci affixus adversarias potestates profligavit, hoc adversus diabolum usus tropæo. In eadem urbe Alexandria, lectores et psaltæ absque ullo discrimine fiunt, tam catechumeni, quam fideles, cum tamen omnes ubique ecclesiæ non nisi fideles ad hunc gradum promoveant. Aliam quoque consuetudinem in Thessalia esse cognovi. Clericus ibi promotus, si post clericatum dormierit cum uxore quam ante clericatum legitimo matrimonio sibi copulaverat, abdicatur: cum in Oriente cuncti sua sponte, etiam episcopi ab uxoribus absterneant, nulla tamen lege aut necessitate constricti id faciant. Multi enim illorum, episcopatus etiam sui tempore liberos ex legitimo conjugio susce-

λοὶ γὰρ αὐτῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐπίσκοπῆς καὶ παῖδας
 51 ἐκ τῆς νομίμης γαμετῆς πεποιήκασιν. Ἄλλὰ τοῦ 297
 μὲν ἐν Θεσσαλία ἔθους ἀρχηγὸς Ἡλιόδωρος, Τρί-
 κης^k τῆς ἐκεῖ γενόμενος, οὐ λέγεται ποιήματα ἐρω-
 τικὰ βιβλία, ἃ νέος ὢν συνέταξε^l, καὶ Αἰθιοπικὰ
 προσηγόρευσε· φυλάσσεται δὲ τοῦτο τὸ ἔθος ἐν Θεσ- 5
 52 σαλονίκη καὶ αὐτῇ Μακεδονίᾳ καὶ Ἑλλάδι. Καὶ^m
 ἄλλο δὲ ἔθος ἐν Θεσσαλίᾳ οἶδα γινόμενον· ἐν ταῖς
 ἡμέραις τοῦ Πάσχα μόνον βαπτίζουσι· διὸ σφόδρα
 πλὴν ὀλίγων οἱ λοιποὶ μὴ βαπτισθέντες ἀποθνή-
 53 σκουσι. Ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ τῆς Συρίας ἡ ἐκκλησία 10
 ἀντίστροφον ἔχει τὴν θέσιν· οὐ γὰρ πρὸς ἀνατολὰς
 54 τὸ θυσιαστήριον, ἀλλὰ πρὸς δύσιν ὄρα. Ἐν Ἑλλάδι
 δὲ καὶ Ἱεροσολύμοις καὶ Θεσσαλίᾳ τὰς ἐν ταῖς
 λυχναφίαις εὐχὰς παραπλησίως τοῖς ἐν Κωνσταντι-
 55 νουπόλει Ναυατιανοῖς ποιοῦνται. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν 15
 Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας καὶ ἐν Κύπρῳ, ἐν ἡμέρᾳ
 Σαββάτου καὶ Κυριακῆς αἰεὶ περὶ ἐσπέραν μετὰ τῆςⁿ

^k κληρικὸς Τρίκης C.

πάσχα βαπτίζουσιν, ante καὶ ἄλλο, M.

^l Ita F. M. sicut conjecerat Valesius e Nicephori συνετάξατο. ἔταξε editt.

ⁿ "Suicerus emendat, μετὰ τὴν λυχναφίαν, in Thesauro Eccles. voce εὐχή." W. LOWTH.

^m Hic Titulum inserit, "Ὅτι ἐν θεσσαλίᾳ ἐν μόνας ταῖς ἡμέραις τοῦ

perunt. Hujus porro in Thessalia consuetudinis auctor fuit Heliodorus, Tricæ quæ ejus regionis urbs est, episcopus: cujus nomine circumferuntur amatorii libri quos ille dum juvenis esset, composuit, et Æthiopicos inscripsit. Eadem consuetudo Thessalonicæ, et in Macedonia atque Achaia observatur. Aliam quoque consuetudinem in Thessalia vidi. Solis diebus paschæ illic baptizant. Ex quo fit ut plerique apud illos absque baptismo moriantur. Antiochiæ autem quæ est in Syria, inversus est ecclesiæ situs. Neque enim altare ad solis ortum spectat, sed ad occasum. In Achaia et Thessalia, itemque Hierosolymis, cum accenduntur lucernæ, orationes faciunt eodem prorsus modo quo Novatiani qui Constantinopolim incolunt. Apud Cæsaream Cappadociæ et insula Cypro, die Sabbati ac Dominico sub vesperam, postquam accensæ sunt lucernæ, semper episcopi ad presbyteri scripturas

λυχναφίας οἱ πρεσβύτεροι καὶ ἐπίσκοποι τὰς γραφὰς
 56 ἔρμηνεύουσιν. Οἱ ἐν Ἑλλησπόντῳ Ναυατιανοὶ οὐχ
 ὁμοίως κατὰ πάντα τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει ποι- 20
 οῦνται τὰς εὐχὰς· παραπλησίως δὲ παρὰ πολλὰ^ο
 57 τῇ κρατούσῃ ἐκκλησίᾳ. Καθόλου μέντοι πανταχοῦ
 καὶ^ρ παρὰ πάσαις θρησκείαις, τῶν εὐχῶν οὐκ ἔστιν
 εὐρεῖν συμφωνούσας ἀλλήλαις δύο ἐπὶ τὸ αὐτό.
 58 Πρεσβύτερος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ οὐ προσομιλεῖ· καὶ
 τοῦτο ἀρχὴν ἔλαβεν, ἀφ' οὗ Ἄρειος τὴν ἐκκλησίαν 298
 ἐτάραξεν. Ἐν Ῥώμῃ πᾶν Σάββατον νηστεύουσιν.
 59 Ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας τοὺς μετὰ τὸ βά-
 πτισμα ἡμαρτηκότας ἐξωθοῦσι τῆς κοινωνίας, ὡς οἱ^α
 Ναυατιανοὶ· τὸ αὐτὸ δὲ καὶ Μακεδονιανοὶ ἐν Ἑλ- 5
 λησπόντῳ ποιοῦσι, καὶ οἱ ἐν Ἀσίᾳ τεσσαρεσκαίδε-
 60 κατίται. Οἱ Ναυατιανοὶ οἱ περὶ Φρυγίαν διγάμους
 οὐ δέχονται· οἱ δὲ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει οὔτε
 φανερώς δέχονται^ρ οὔτε φανερώς ἐκβάλλουσι· ἐν

^ο " Non dubito quin Socrates
 scripserit παραπλησίως δὲ τὰ πολ-
 λὰ, quemadmodum habet Nice-
 phorus. Atque ita legit Mus-
 culus et Christophorus. Mus-
 culus enim ita vertit, *Sed in*
multis se imperiali conformant
ecclesiæ. Christophorus au-
 tem : *Sed tamen ex multo majore*

*parte, primariae apud illos ec-
 clesiae consuetudinem sequuntur.*"
 VALESIIUS.

^ρ Πανταχοῦ ἐν πάσαις Μ. Τὸν
 θρησκείαις F.

^α οἱ om. F. M.

^ρ οὐ δέχονται F. M. C. Tex-
 tum tamen tuentur Epiphanius.
 H. T. ix. 38. Niceph. xii. 34.

interpretantur. Novatiani qui Hellespontum incolunt, non eodem
 prorsus modo orationes celebrant, quo Novatiani qui degunt
 Constantinopoli : in plurimis tamen catholicæ ecclesiæ consue-
 tudinem imitantur. In summa, apud omnes sectas, ægre admo-
 dum duas inveneris ecclesias, quæ in precandi ritu inter se omnino
 consentiant. Alexandriæ presbyter minime concionatur. Idque
 ab eo tempore observari cæptum est, quo Arius ecclesiam pertur-
 bavit. Romæ singulis sabbatis jejulant. Apud Cæsaream Cap-
 padociæ eos qui post baptismum peccaverint, a communione
 extrudunt, perinde ac Novatiani. Idem fit a Macedonianis qui
 sunt in Hellesponto, et a quartodecimanis per Asiam constitutis.
 Novatiani qui Phrygiam incolunt, bigamos non admittunt. Qui
 vero Constantinopoli degunt Novatiani, nec admittunt aperte, nec

61 δὲ τοῖς ἐσπερίοις μέρεσι φανερώς δέχονται. Αἴτιοι 10
 γὰρ, ὡς ἡγοῦμαι, τῆς τοιαύτης διαφωνίας οἱ κατὰ
 καιρὸν τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτες· οἱ δὲ ταῦτα
 παραλαβόντες, ὡς νόμον τοῖς ἐπιγινομένοις παρέ-
 62 πεμψαν. Πάντα δὲ τὰ ἐν ταῖς ἐκκλησιαῖς ἔθη κατὰ
 πόλεις καὶ χώρας γενόμενα ἐγγράφειν ἐργῶδες, μᾶλ- 15
 63 λον δὲ ἀδύνατον. Ἰκανὰ μέντοι καὶ τὰ παρατεθέντα
 πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα ἐκ συνη-
 θείας τινὸς κατὰ χώρας διάφορον ἐσχηκέναι τιμὴν.
 64 Διὸ περιττολογούσιν οἱ τὴν ἐν Νικαίᾳ συνόδον παρα-
 τρέψαι τὸ Πάσχα ἐπιβρυλήσαντες*· οἱ γὰρ ἐκέῖσε 20
 συνελθόντες τοὺς λαοὺς εἰς συμφωνίαν ἄγειν ἐσπού-
 δασαν πρὸς τοὺς[†] πολλῶ πλείονας διαφωνοῦντας τὸ
 65 πρότερον. Ὅτι δὲ εὐθὺς ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν
 χρόνων πολλαὶ διαφωνίαι διὰ τὰ τοιαῦτα ἐγίνοντο,
 οὐδὲ αὐτοὺς τοὺς ἀποστόλους διέλαθεν, ὡς μαρτυρεῖ 25
 66 ἡ βίβλος τῶν Πράξεων. Ἐπεὶ γὰρ ἔγνωσαν οἱ
 ἀπόστολοι ταραχὴν ἐκ τῆς διαφωνίας τῶν ἐθνῶν
 κινουμένην τοῖς πιστεύουσι, πάντες ἅμα γενόμενοι

* Ita F. M. ἐπιβρυλήσαντες editt.

[†] πρὸς ἀλλήλους πλείονας M.

aperte rejiciunt. Verum in occidentis partibus aperte admittunt. Hujus porro discrepantiæ, ut equidem opinor, auctores fuerunt episcopi qui ecclesiis suo quisque tempore præfuerunt. Qui autem hujusmodi ritus ab illis acceperant, eos velut legem quandam ad posteros transmisere. Et cunctos quidem ecclesiarum ritus qui per singulas urbes ac provincias varie observantur, scriptis mandare difficile est omnino; aut ejusmodi potius ut fieri non possit. Verum ea quæ attulimus, abunde convincunt, festum paschæ diem per singulas regiones vario modo esse celebratum. Nugantur itaque, qui Nicænam synodum paschale festum immutasse calumniati sunt. Nam qui in ea synodo convenerunt, in eo præcipue elaborarunt, ut populos qui a majore ecclesiarum numero dissidebant, ad unitatem concordiamque revocarent. Quod autem crebræ dissensiones hujusmodi rerum causa ipsis quoque apostolorum temporibus exstiterint, ne ipsos quidem latuit apostolos, quemadmodum testatur Actuum liber. Nam cum apostoli intellexissent, tumultum inter fideles ortum esse ex dissensione

θεῖον νόμον ἐθέσπισαν, ἐν τύπῳ ἐπιστολῆς καταγρά-
 67 ψαντες. Δί οὐ τῆς βαρυτάτης μὲν περι^u τῶν τοιού-30
 των δουλείας τε καὶ ἐρεσχειλίας τοὺς πιστεύοντας
 ἠλευθέρωσαν· ὑποτύπωσιν δὲ ἀσφαλῆ τῆς ὀρθῆς
 πολιτείας, καὶ πρὸς τὴν ἀληθῆ θεοσέβειαν ἄγουσαν
 ἐδίδαξαν, μόνα ὅσα ἀναγκαίως δεῖ^z φυλάττειν μηνύ-
 68 σαντες. Ἄλλ' ἢ μὲν ἐπιστολὴ ἐν ταῖς τῶν ἀποστό-35
 λων Πράξεσιν ἀναγράφεται· οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ
 ἐνταῦθα προσκείσθαι.

69 Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοί, τοῖς
 κατὰ τὴν^y Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς
 τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν. Ἐπειδὴ ἠκούσαμεν, ὅτι τινες ἐξ 40
 ἡμῶν ἐξελθόντες ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευάζοντες τὰς
 ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι, καὶ τηρεῖν τὸν
 νόμον, οἷς οὐ διεστείλαμεθα· ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμο-
 θυμαδόν, ἐκλεξαμένους^z ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς, σὺν
 τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ τε^a καὶ Παύλῳ, ἀνθρώποις 45
 παραδεδωκόσι^b τὴν ψυχὴν αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ
 Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀπεστάλκαμεν οὖν Ἰού-

^u περί om. M.

^x δεῖν F. M.

^y Ita F. M. Act. Apost. xv.

23, τὴν om. editt.

^z ἐκλεξαμένους M.

^a τε om. Act. Apost.

^b τὰς ψυχὰς Act. Apost.

Gentilium, omnes in unum congregati sacram legem brevi epistola comprehensam promulgarunt: qua et credentes gravissima servitute et inani de ejusmodi rebus contentione liberarunt: et certissimam recte vivendi rationem quæ ad veram pietatem eos perduceret, docuerunt: ea sola quæ necessario observanda essent iis significantes. Et ipsa quidem epistola in Actibus Apostolorum conscripta legitur. Nihil tamen obstat quominus hic etiam inseratur.

“Apostoli et presbyteri et fratres, his qui sunt Antiochiæ et in Syria ac Cilicia fratribus ex Gentibus, salutem. Quoniam audivimus, nonnullos ex nobis egressos conturbasse vos verbis, evertentes animas vestras, jubentes vos circumcidi et observare legem, quibus non mandavimus: visum est nobis unanimiter congregatis, electos viros ad vos mittere una cum carissimis nostris Barnaba et Paulo, viris qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Jesu Christi. Misimus ergo vobis Judam

δαν καὶ Σίλαν^c, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας ταῦτα^d. Ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτῶν, καὶ πορνείας· ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς, εὖ πράξετε. Ἔρρωσθε.

70 Ταῦτα μὲν ἔδοξε τῷ Θεῷ^e τοῦτο γὰρ φησιν ἡ ἐπι-
στολή, ὅτι ἔδοξε τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, μηδὲν πλέον
ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν^e βάρος πλὴν τῶν ἐπάναγκες ὀφει-
71 λόντων φυλάττεσθαι. Τινὲς δὲ τούτων ἀμελήσαντες
ἀδιάφορον μὲν πᾶσαν πορνείαν ἡγούνται, περὶ δὲ
ἡμερῶν ἑορτῆς, ὡς περὶ ψυχῆς ἀγωνίζονται· ἀντι-
στρέψαντες μὲν τὰ τοῦ Θεοῦ παραγγέλματα, καὶ 10
νομοθετοῦντες ἑαυτοῖς, παρ' οὐδὲν δὲ τὴν τῶν ἀπο-
στόλων νομοθεσίαν τιθέμενοι· λαυθάνοντες ἑαυτοὺς,
72 ὅτι ἐναντία οἷς τῷ Θεῷ ἔδοξε πράττουσι. Δυνατὸν
μὲν οὖν τὸν περὶ τοῦ Πάσχα λόγον ἔτι πλέον ἐκτείνειν,
καὶ δεῖξαι ὡς οὐδὲ Ἰουδαῖοι τῶν περὶ τοῦ Πάσχα 15
χρόνων τὴν ἀκρίβειαν ἢ τύπον φυλάττουσι^e ὅπως

^c Ita F. M. C. Act. Apost.
Σίλων editt.

^d τὰ αὐτά M. Act. Apost.
^e ὑμῖν om. F. M.

et Silam, qui et ipsi vobis eadem verbis referent. Placuit enim Spiritui Sancto et nobis, nihil amplius oneris vobis imponere, quam ista necessaria: ut abstinere ab iis quæ simulacris immolata sunt, et a sanguine, et suffocatis, et a scortatione. A quibus caventes, recte ageatis. Valet.

Et hæc quidem placuerunt Deo. Ait enim epistola; Placuit Spiritui Sancto nihil ultra vobis imponere, quam ista necessario observanda. Sunt tamen qui contemptis istis legibus, scortationem quidem rem indifferentem esse existimant: de diebus autem festis tanquam de capite suo decertent: Dei quidem præcepta evertentes, sibi quæ ipsi legem ferentes: apostolorum vero decreta pro nihilo habentes: nec animadvertunt se contraria gerere iis, quæ divino Numini placuerunt. Poteramus quidem sermonem de pascha latius extendere, illudque demonstrare, Judæos nec in tempore nec in ritu festi paschalis, exactam rationem custodire: et Samaritanos qui sese a Judæis

τε Σαμαρεῖς, ἀπόσχισμα ὄντες Ἰουδαίων, αἰὲ μετ'
 13 ἰσημερίαν τὴν ἑορτὴν ταύτην ἐπιτελοῦσιν. Ἄλλὰ
 ἢ τοιαυτὴ ὑπόθεσις ἰδιαζούσης χρήξει καὶ μακροτέρας
 ἐκθέσεως· ἐκείνο δὲ μόνον φημί, ὅτι οἱ φιλοῦντες 20
 Ἰουδαίους ἀκολουθεῖν, καὶ περὶ τοὺς τύπους ἀκριβο-
 λογούμενοι, οὐδενὶ τρόπῳ τούτων ἐκπίπτειν ὀφείλουσιν.
 74 Εἰ γὰρ ὅλως ἀκριβολογεῖσθαι προήρηται, οὐκ ὀφεί-
 λουσιν ἡμέρας μόνον καὶ μῆνας παρατηρεῖν, ἀλλὰ
 καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ὁ Χριστὸς ὑπὸ νόμον γεγόμενος 25
 Ἰουδαϊκῶς ἔπραττεν, ἢ ὑπέμεινεν ὑπὸ Ἰουδαίων ἀδι-
 κούμενος, ἢ εὐεργετῶν τοὺς πάντας, τυπικῶς κατειρ-
 75 γάζετο[†]. Ἐν πλοίῳ εἰσελθὼν ἐδίδασκεν· εἰς ἀνώγειον
 οἴκημα τὸ Πάσχα εὐτρεπισθῆναι ἐκέλευσεν· ὄνον 30
 δεδεμένην λυθῆναι προσέταττεν· τὸν βαστάζοντα
 κεράμιον ὕδατος, σημεῖον ἐδίδου τοῖς εἰς τὸ Πάσχα
 σπουδάζουσι· καὶ ἄλλα ὅσα μυρία ἐν Εὐαγγελίοις
 76 γέγραπται. Καὶ τούτων οὐδὲν σωματικῶς παρα-
 φυλάττειν σπουδάζουσιν οἱ διὰ ἑορτὴν δικαιοθῆναι
 77 νομίζοντες. Οὐ γάρ τις τῶν διδασκάλων ἐκ πλοίου 35

[†] κατηγορεῖτο F.

abscederunt, hoc festum semper post æquinoctium celebrare.
 Verum hoc argumentum propriam et prolixiorē tractationem
 desiderat. Illud tantum dico, eos qui tantopere student Judæos
 imitari, et qui in figuris rerum tam anxie sunt diligentie, nullatenus
 ab illis discedere debere. Nam si singula accurate observare
 instituerunt, non dies solum et menses ab illis observandi
 sunt, sed et cetera omnia, quæ Christus sub lege constitutus
 Judæorum more gessit, vel quæ a Judæis injuste perpessus est,
 vel quæ dum cunctos beneficiis afficeret, typice operatus est: cum
 navigium ingressus doceret: cum in cœnaculo pascha parari præ-
 ciperet: cum asinam quæ alligata erat, solvi mandaret: cum eum
 qui hydriam portabat, signi loco proponeret iis qui pascha parare
 studebant: et quæcumque alia ejus generis in Evangeliiis per-
 scripta sunt. Et tamen nihil horum corporali modo observare
 student ii, qui se per hoc festum justificatos esse existimant.
 Nullus enim doctor ex navigio unquam concionatus est: nec
 ullus unquam in cœnaculum ascendens, illic pascha celebravit, nec

ποτέ τὴν διδασκαλίαν πεποιήται· οὐκ εἰς ἀνάγειν
 τις οἴκημα ἐκ παντὸς τελέσαι τὸ Πάσχα ἐσπούδασεν
 οὐκ ὄνον δεδεμένην δῆσαντες αὐθις ἐπέλυσαν· οὐ
 κεράμιον ὕδατος βαστάσαι τινὶ ἐπέτρεψαν, ἵνα τὰ 40
 σύμβολα πληρωθῆ^ε. ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα
 78 Ἰουδαϊκὰ μᾶλλον ἡγήσαντο^β. Ἰουδαῖοι γὰρ τὰ συμ-
 βαίνοντα¹ ἐν τοῖς σώμασι μᾶλλον ἢ ταῖς ψυχαῖς
 σώζειν σπουδάζουσι· διὸ καὶ ἔνοχοι τῇ κατάρᾳ γί-
 νονται, ὅτι τὸν νόμον Μωϋσέως ἐν τύποις οὐ μὴν 45
 79 πρὸς ἀλήθειαν ἐκλαμβάνουσιν. Οἱ δὲ φίλοι τοῖς
 Ἰουδαίοις ταῦτα μὲν εἰς θεωρίαν ἄγουσι· περὶ δὲ 300
 ἡμερῶν καὶ μηνῶν ἄσπονδον αἰροῦνται πόλεμον, τὴν
 80 περὶ τούτων θεωρίαν πατήσαντες. Ὡς ἐξ ἀνάγκης καὶ
 αὐτοὺς κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ὅμοια Ἰουδαίοις κατα-
 δικάζεσθαι, τὴν ἐκ τῆς κατάρᾳ ψῆφον αὐτοῖς ἐπιφέ- 5
 81 ροντας. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐξαρκεῖν ἡγοῦμαι·
 ἐπαναδράμωμεν δὲ εἰς τὸ προκείμενον, οὐ μικρὸν ἔμ-
 προσθεν πεποιήμεθα μνήμην· ὡς ἡ ἐκκλησία διαι-

^ε πληθὴ mutatum in πληρωθῆ correct. M.

ab ead. manu M.

¹ σύμβολα legere voluit Vale-

^β ἡγήσαντο quoque similiter e sius.

asinam ligatam apprehendens, ac denuo alligans, iterum vinculo absolvit. Nemo denique alteri injunxit, ut vas fictile aqua plenum gestaret, quo figuræ adimplerentur. Hæc enim aliaque hujusmodi, Judaica potius esse existimaverunt. Quippe Judæi in corpore magis quam in anima, solemnia servare student. Quam ob causam maledicto sunt obnoxii, utpote qui legem Mosis non in veritate, sed juxta figuram accipiant. Hi vero qui Judæis favent, ista quidem ad allegoricum sensum referunt: pro diebus autem ac mensibus inexpiabile bellum movent, allegoricam horum interpretationem respuentes: adeo ut hac in parte ipsi quoque perinde ac Judæi, necessario condemnentur, et execrationis sententiam in semetipsos trahant. Verum de his satis. Redeamus nunc ad propositum, cujus paulo antea mentionem fecimus: quod scilicet ecclesia postquam semel divisa est, in prima illa divisione nequaquam steterit: et quod ii qui divisi fuerant, inter semetipsos iterum conflixerint, levique et exigua occasione arrepta, alii ab

ρεθεῖσα¹ οὐκ ἐνέμεινε τῇ γενομένη πρώτῃ διαίρεσει·
καὶ ὡς οἱ διαιρεθέντες καθ' ἑαυτῶν πάλιν ἐχώρουν·
μικρᾶς τε καὶ εὐτελοῦς προφάσεως λαμβανόμενοι¹⁰
⁸² ἀλλήλων διεχωρίζοντο. Ναυατιανοὶ μὲν οὖν, ὡς ἔφην,
διὰ τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν διηρέθησαν· καὶ περὶ
τούτου οὐ μίαν μόνην διαίρεσιν ἔχουσιν· ἄλλοι γὰρ
ἄλλως κατὰ ἐπαρχίας, οὐ μόνον περὶ μηνὸς, ἀλλ' ἡδὴ¹⁵
καὶ περὶ ἑβδομάδος ἡμερῶν, καὶ περὶ ἐτέρων εὐτελῶν
διαφερόμενοι, πῆ μὲν διακρίνονται, πῆ δὲ καὶ ἐπιμί-
γνυνται.

ΚΕΦ. ΚΓ.

Περὶ^k τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρειανῶν, τῶν καὶ Ψαθυριανῶν μετονο- 20
μασθέντων.

¹ Γίνονται¹ δὲ καὶ ἐν Ἀρειανοῖς διαίρεσεις δι'
αἰτίαν τοιαύτην· αἱ καθ' ἐκάστην παρ' αὐτοῖς ἐρι-
στικαὶ ζητήσεις εἰς ἄτοπὰ τινα τοὺς λόγους αὐτῶν
² προήγαγον. Ἐπεὶ γὰρ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πεπίστευται^m
ὁ Θεὸς Πατὴρ εἶναι Υἱοῦ τοῦ Λόγου, ζήτημα ἐνέ- 25
πεσεν εἰς αὐτοὺς, εἰ δύναται καὶ πρὸ τοῦ ὑποστήναι
³ τὸν υἱὸν ὁ Θεὸς καλεῖσθαι πατήρ; Ἐπεὶ γὰρ τὸν

¹ Vox διαρεθεῖσα, quam ha-
bent codices et editiones priores,
casu intercidit ex editionibus
Valesii et Reading.

^k Ὅτι καὶ παρὰ ἀρειανοῖς σχίσ-
ματα πολλὰ ἐγεγένει M.

¹ Γίνονται F. M.

^m πιστεύεται Suidas c. 553.

aliis sese mutuo abruperint. Novatiani quidem, uti dixi, ob
festum paschæ inter se dirempti sunt: et super hac re non una
dumtaxat est inter illos divisio. Alii enim aliter per diversas
provincias observantes, nec de mense solum, sed etiam de diebus
hebdomadis, et de aliis parvi momenti rebus inter se dissidentes,
alibi quidem separatim collectas agunt, alibi mutua communione
junguntur.

CAPUT XXIII.

De Arianis Constantinopoli, qui et Psathyriani sunt dicti.

Sed et inter Arianos dissidia exstiterunt ob hujusmodi causam.
Contentiosæ quæstiones quæ quotidie apud illos agitabantur, ser-
mone illorum ad absurdas quasdam sententias perduxerunt. Nam

τοῦ Θεοῦ λόγον οὐκ ἐκ πατρὸς γενῆσθαι, ἀλλ' ἐξ
 οὐκ ὄντων ὑποστῆναι ἐδόξαζον, περὶ τὸ πρῶτον καὶ
 ἀνωτάτω κεφάλαιον σφαλέντες εἰκότως περὶ ψιλοῦ³⁰
 ὀνόματος εἰς ἄτοπον φιλονεικίαν ἐξέπεσον. Δωρό-
 θεος μὲν οὖν ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ὑπ' αὐτῶν μεταστα-
 λείς ἔλεγε μὴ δύνασθαι πατέρα εἶναι ἢ καλεῖσθαι,
⁵ μὴ ὑφεστῶτος υἱοῦ. Μαρῖνος δὲ, ὃν ἐκ Θράκης πρὸ
 Δωροθέου κεκλήκεισαν^α, εὐκαίρου δραξάμενος ἀφορ-³⁵
 μῆς, ἐλυπέετο γὰρ ὅτι αὐτοῦ Δωρόθεος προεκέκριτο,
⁶ τοῦ ἐναντίου λόγου προῖστατο. Διὰ τοῦτο γίνεται εἰς
 αὐτοὺς διαίρεσις· καὶ χωρισθέντες διὰ τὸ προλεχθὲν
 λεξείδιον^ο, κατ' ἰδίαν ἑκάτερος τὰς συναγωγὰς ἐποι-
 οῦντο· τῶν ὑπὸ Δωρόθεον ταπτομένων κατὰ τοὺς⁴⁰
 οἰκείους τόπους μειώωντων· οἱ δὲ ἀκολουθήσαντες
 Μαρῖνον ἰδίους κατασκευάσαντες εὐκτηρίουσ οἴκους
 τὰς συναγωγὰς ἐποιοῦντο, λέγοντες τὸν πατέρα, αἰεὶ
⁷ εἶναι πατέρα, καὶ μὴ ὑφεστῶτος τοῦ υἱοῦ. Ἐκα-
 λοῦντο δὲ οὗτοι Ψαθυριανοί, ὅτι Θεόκτιστός τις ψαθυ-⁴⁵

^α κεκλήκεισαν e correct. ab ead. κείρου Suidas.
 manu M. Tum κείρου pro εὐ-   ^ο Ita F. M. λεξείδιον edit.

quoniam creditum semper fuit in ecclesia, Deum Patrem esse Filii Verbi; orta est inter eos quæstio, possetne Deus etiam antequam Filius subsisteret, vocari Pater. Cum enim Dei Verbum non ex Patre genitum esse, sed ex nihilo substituisse affirmarent, in primo ac summo fidei capite prolapsi, merito in absurdam de nudo vocabulo disputationem inciderunt. Dorotheus igitur Antiochia ab illis accersitus, Patrem nec esse nec vocari posse dixit, nisi existente Filio. Marinus vero, quem ante Dorotheum ex Thracia evocaverant, opportuna occasione arrepta: ægre enim ferebat quod Dorotheum sibi prætulissent: contrariæ sententiæ patrocinium suscepit. Hac de causa dissidium inter illos exstitit: et ob supradictam voculam separati, seorsum singuli collectas agere cœperunt. Et ii quidem qui sub Dorotheo erant, in suis sedibus mansere: qui vero Marinum sequebantur, structis sibi privatis oratorii, conventus in illis celebrarunt; Patrem semper fuisse Patrem asseverantes, etiam cum Filius non exstiteret. Hi porro cognominati sunt Psathyriani, propterea quod Theoclistus quidam

ροπάλης, Σύρος τὸ γένος, διαπύρως τῷ λόγῳ τῷδε
 8 συνίστατο. Ἐπηκολούθησε δὲ αὐτοῖς καὶ Σεληνάς^p
 ὁ τῶν Γότθων ἐπίσκοπος, ἀνὴρ ἐπίμικτον ἔχων^q τὸ
 γένος· Γότθος μὲν ἦν^r ἐκ πατρός, Φρυξ δὲ κατὰ
 μητέρα, καὶ διὰ τοῦτο ἀμφοτέραις ταῖς διαλέκτοις 50
 9 εἰδίμως κατὰ τὴν ἐκκλησίαν εἰδίδασκε. Καὶ οὗτοι δὲ
 μικρὸν ὕστερον διηρέθησαν, Μαρίνου πρὸς Ἀγαπίου
 διενεχθέντος, ὃν αὐτὸς εἰς ἐπισκοπὴν τῆς Ἐφέσου 301
 10 προεβέβλητο^s. Οὗτοι δὲ οὐ περὶ θρησκείας, ἀλλὰ
 περὶ προεδρίας μικροψυχήσαντες ἐπολέμουν ἀλλήλοις,
 11 τῶν Γότθων προσθεμένων τῷ Ἀγαπίῳ. Διὸ πολλοὶ
 τῶν ὑπ' αὐτοῖς κληρικῶν, μισήσαντες τὴν ἐκ κενο- 5
 δοξίας τεχθεῖσαν μάχην αὐτοῖς, ἀποστάντες αὐτῶν τῇ
 12 ὁμοουσίᾳ πίστει προσέθεντο. Ἀρειανοὶ μὲν δὴ ἐπὶ
 τριακονταπέντε ἔτη χωρισθέντες ἀλλήλων, ὕστερον
 ἐπὶ τῆς βασιλείας^t τοῦ νέου Θεοδοσίου, κατὰ τὴν

^p Σεληνάς Suidas.

^q ἔχων perperam editt. Vales. et Reading.

^r μὲν ὃν C. μὲν ἦν, et γὰρ additum ab ead. manu in marg. M.

^s Ita Suidas. προβέβλητο editt.

^t "Scribendum βασιλείας. Vox enim ὑπατείας, ex inferiore

linea perperam irrepsit in hunc locum." VALESIIUS. *Postea sub imperio Theodosii*, Epiphani. ix. 40. Nihil de consulatu Theodosii habent Sozomen. vii. 17. Nicephor. xii. 30, neque Suidas c. 553, qui de hoc loco citant. Theodosius jun. non fuit

natione Syrus, Psathyropola, id est placentarum venditor, istud dogma acerrime defendebat. Horum opinionem secutus est etiam Selenas Gothorum episcopus: vir ancipiti genere natus. Nam paterna quidem origine Gothus; materna vero Phryx fuit. Atque idcirco utraque lingua expedite docebat in ecclesia. Porro etiam isti paulo post inter se divisi sunt, Marino dissidente ab Agapio, quem ipse ad episcopatum Ephesi promoverat. Verum isti non de religione, sed de primatu ambitiose contententes, inter se decertarunt, Gothi Agapii partes sequentibus. Quamobrem multi ex illorum clericis, contentionem hanc ex inanis gloriae studio inter illos exortam detestantes, relictis illis, ad consubstantialis fidem se transtulerunt. Cum igitur Ariani quinque ac viginti annorum spatio inter se divisi fuissent, tandem regnante Theodosio juniore, consulatu Plinthæ magistri militum, Psathyriani rationibus victi, a contentione destiterunt. Et in unum

ἵπατείαν τοῦ στρατηλάτου Πλῶθα, τῆς Ψαθურიανῶν 10
 ὄντος* αἰρέσεως, πεισθέντες τῆς φιλονεικίας ἐπαύ-
 σαντο, καὶ ἠνώθησαν, ὥσπερ νόμον ὀρίσαντες, μηδέ-
 ποτε μνημονεῦσαι τοῦ κεφαλαίου, δι' ὃ ἐχωρίζοντο.
 11 Τοῦτο δὲ ἐν μόνῃ τῇ Κωνσταντινουπόλει ποιῆσαι
 δεδύνηται· οἱ γὰρ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν, εἶπου καὶ 15
 τυγχάνουσιν ὄντες, ἐπιμένουσι χωριζόμενοι. τοιαῦτα
 μὲν καὶ περὶ τῆς ἐν[†] Ἀρειανοῖς διαίρεσεως.

ΚΕΦ. ΚΔ.

^α Ὡς καὶ Εὐνομιοὶ πρὸς ἐαυτοὺς ἐστασίασαν, διαφόρους προσωνομίας ἐκ 20
 τῶν προσετώτων κτησάμενοι.

1 Ἀλλὰ μὴν, οὐδὲ οἱ ἀπὸ Εὐνομίου ἀδιαίρετοι με-
 μενῆκασιν· αὐτὸς μὲν γὰρ Εὐνόμιος ἤδη πρότερον
 Εὐδοξίου τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν ἐπίσκοπον 25
 Κυζίκου κεχώριστο, πρόφασιν λαβὼν, ὅτι Ἀέτιον

consul cum Plinta. Vid. Clinton.
 Fast. Rom. A. D. 419, neque
 facile est dicere cur Socrates
 scripserit ἐπὶ τῆς ἵπατείας Theo-
 dosii, et κατὰ τὴν ἵπατείαν Plintæ.
 Quamobrem Valesii conjec-
 turam in textum recepi pro vul-
 gato ἐπὶ τῆς ἵπατείας.

^β Ita M. ὄντες F. ὄντος om.
 edit. : conf. Sozom. vii. 17, et
 Niceph. xii. 30, qui Plintam ejus
 sectæ socium fuisse tradunt.

[†] τῆς Ἀρειανῶν J.

^α Ὅτι εὐνομιανοῖς διάφοροι προσ-
 ωνομίαι γεγενῆται ἐκ τῶν παρ' αὐ-
 τοῖς γενημένων σχισμάτων. M.

corpus denuo coeuntes, quasi lege lata sanxerunt, ne qua in
 posterum mentio fieret quæstionis illius, cujus causa fuerant sepa-
 rati. Verum hoc nusquam nisi Constantinopoli perficere valu-
 erunt. Nam in reliquis urbibus, si qui forte reperiuntur, in eo-
 dem quo prius dissidio perseverant. Et hæc quidem de Arianorum
 divisione a nobis dicta sint.

CAPUT XXIV.

*Qualiter Eunomiani quoque inter se divisi sint, variisque nominibus
 ex auctorum suorum vocabulis appellati.*

Sed neque Eunomiani absque intestino dissidio permanserunt.
 Nam ipse quidem Eunomius, ab Eudoxio qui ipsum episcopum
 Cyzici ordinaverat, jampridem sese abjunxerat, causatus quod
 Aëtium præceptorem suum ab ecclesia ejectum minime susce-

τὸν αὐτοῦ διδάσκαλον ἐκβληθέντα οὐ προσεδέχετο.²
 1 οἱ δὲ ἀπ' αὐτοῦ εἰς διάφορα διηρέθησαν. Πρῶτον
 μὲν γὰρ Θεοφρόνιος τις Καππαδόκης ὑπὸ Εὐνομίῳ³
 τὰ ἐριστικὰ παιδευθεὶς, καὶ παχυμερῶς τὰς Ἀριστο- 30
 τέλους κατηγορίας καὶ τὸ περὶ ἐρμηνείας νοήσας, συν-
 τάξας βιβλία περὶ τῆς γυμνασίας τοῦ νοῦ ἐπέγραψε.
 3 Προσοχθίσας δὲ² τοῖς ἑαυτοῦ ὁμοθρήσκους, ὡς ἀπο-
 στατήσας αὐτῶν ἐκβέβληται· καὶ παρασυνάξας
 αὐτοῖς, ἀφ' ἑαυτοῦ ἐπώνυμον αἵρεσιν καταλέλοιπε.
 4 Καὶ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει δὲ Εὐτύχιός τις ἐκ 35
 ψυχροῦ ζητήματος ἐχωρίσθη τῶν Εὐνομιανῶν, καὶ
 5 νῦν τὰς συνάξεις κατ' ἰδίαν ποιεῖται. Ὀνομάζονται
 οὖν οἱ μὲν Θεοφρονίῳ ἀκολουθήσαντες Εὐνομοθεο-
 6 φρονιανοί· οἱ δὲ Εὐτυχίῳ Εὐνομοευτυχianoί³. Ὅποια
 δὲ ψυχρὰ ῥημάτιά ἐστι περὶ ὧν διαφέρονται, παρα- 40
 δοῦναι τῇ ἱστορίᾳ οὐκ ἄξιον εἶναι κέκρικα, ἵνα μὴ
 εἰς ἕτερα ἀποκλίνω τὸν λόγον· πλὴν ὅτι τὸ βάπτισμα

² προσεδέχοντο F. M.

³ εὐνομίου M.

² Ita M. δι om. ceteri. attitu-
 lavit. Is ergo cum offendisset

Epiphau.

³ Ita M. C. εὐνομοευτυχianoί

perperam F. Εὐνομοευτυχianoί
 editt.

pisset. Hi vero qui ab illo cognomen traxerunt, varias in partes postea discissi sunt. Primum enim Theophronius quidam Cappadox, qui disputandi artem ab Eunomio didicerat, et Aristotelis categorias, librumque de interpretatione leviter duntaxat attigerat, cum libros quosdam composuisset, quos de exercitatione mentis inscripsit, in odium suorum incurrens tanquam sectæ suæ desertor, ab illis ejectus est. Qui postea seorsum ab illis collectas celebrans, hæresim suo nomine nuncupatam reliquit. Deinde Eutyichius quidam Constantinopoli ob levem quamdam controversiam ab Eunomianis discessit, et nunc separatim conventus agit. Ac Theophronii quidem sectatores, vulgo vocantur Eunomiotheophroniani: qui autem Eutychio se adjunxerunt, Eunomieutyichiani. Quænam autem sint voces illæ leves ac frigidæ, quarum causa inter se dissentiant, huic historiæ mandare superfluum existimavi, ne a proposito longius aberrare videatur oratio. Hoc unum dicam, eos sacrum baptismum adulterasse. Non enim in Trinitatem baptizant, sed in mortem Christi. Inter Macedonianos quoque ali-

παρεχάραξαν· οὐ γὰρ εἰς τὴν Τριάδα, ἀλλ' εἰς τὸν 302
 7 τοῦ Χριστοῦ βαπτίζουσι θάνατον. Γέγονε δὲ ἐπὶ
 χρόνον τινα καὶ ἐν Μακεδονianoῖς διχόνοια· Εὐτροπίου
 μὲν πρεσβυτέρου ἰδία συνάγοντος, Καρτερίου δὲ μὴ
 8 συναινούντος αὐτῷ. Ἴσως δ' ἂν καὶ ἄλλαι τιμὲς εἶεν 5
 θρησκείαι ἐκ τούτων γινόμεναι ἐν ταῖς ἄλλαις τῶν
 9 πόλεων. Ἐγὼ δὲ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τὰς δια-
 τριβὰς ποιούμενος, ἐν ἧ ἐτέχθην τε καὶ ἀνετράφην, τὰ
 ἐν αὐτῇ γενόμενα πλατύτερον διηγοῦμαι· ὅτι τινα
 τούτων καὶ αὐτοψία ἰστόρησα, καὶ ὅτι λαμπρότερα 10
 τὰ ἐν αὐτῇ γενόμενα, καὶ ἄξια μνήμης καθέστηκε·
 ταῦτα μὲν οὖν οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἀλλὰ κατὰ
 10 διαφόρους συνέβη γενέσθαι καιρούς. Εἰ δέ σοι
 φίλον ὀνόματα διαφόρων μαθάνειν^b αἰρέσεων, τῷ
 ἐπιγραφομένῳ Ἀγκυρωτῷ βιβλίῳ, ὃ συνέταξεν ὁ 15
 Κυπρίων ἐπίσκοπος Ἐπιφάνιος, ἐντυγχάνων διδάσκου.
 11 Περὶ μὲν δὴ^c τούτων ἀποχρόντως εἰρήσθω· τὰ δὲ
 δημόσια πράγματα πάλιν^d ἐταράττετο ἕξ αἰτίας
 τοιαύτης.

^b Ita F. M. λαμβάνειν editt.

^c δὴ om. M. τούτων om. F.

^d Ita F. M. C. πάλιν om. editt.

quamdiu fuit dissensio, cum Eutropius quidem presbyter seorsum
 plebem colligeret, Carterius vero nequaquam ei assentiretur. Aliæ
 fortasse sectæ ex his ortæ, in aliis civitatibus reperiuntur. Verum
 ego, utpote Constantinopoli degens, qua in urbe et natus sum et
 educatus, ea præcipue quæ in illa civitate gesta sunt, commemo-
 rare institui: tum quod quædam ex illis ipse coram spectavi; tum
 quod ea quæ ibi contigerunt, et illustriora sunt, et memoria
 hominum digniora. Et hæc quidem non uno eodemque tempore,
 sed diversis temporibus acciderunt. Quod si quis variarum sec-
 tarum nomina cupit cognoscere, perlecto libro Epiphaniæ Cypri-
 orum episcopi qui Ancoratus inscribitur, cuncta facile cognoscet.
 Ac de his quidem satis superque sit dictum. Ceterum reipublicæ
 quoque status tunc perturbatus est ob hujusmodi causam.

ΚΕΦ. ΚΕ.

Περὶ τῆς τυραννίδος Εὐγενίου, καὶ τῆς Οὐαλεντιανοῦ τοῦ μικροῦ ἀναί- 20
 ράσεως, καὶ τῆς Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως κατὰ τοῦ τυράννου νίκης.

1 Κατὰ τὰ ἐσπέρια μέρη γραμματικός τις ὀνόματι
 Εὐγένιος, Ῥωμαϊκούς παιδεύων λόγους, ἀφεὶς τὰ παι- 25
 δευτήρια ἐν τοῖς βασιλείοις ἐστρατεύετο, καὶ ἀντι-
 2 γραφεὺς τοῦ βασιλέως καθίσταται. Διὰ δὲ τὸ εἶναι
 ἐλλόγιμος πλέον τῶν ἄλλων τιμώμενος τὴν τύχην
 3 μετρίως οὐκ ἔνεγκεν. Ἄλλὰ συνεργὸν λαβὼν Ἀρβο-
 γάστην, ὃς ἐκ τῆς μικρᾶς Γαλατίας ὀρμώμενος στρα- 30
 τωτικῷ μὲν τάγματος ἡγεμὼν ἐτύγχανεν ὦν, τὸν
 δὲ τρόπον χαλεπὸς καὶ μαιφονώτατος, εἰς τυραννίδα
 4 ἀπέκλινε¹. Βουλευούσιν οὖν ἄμφω φόνον κατὰ τοῦ
 βασιλέως Οὐαλεντιανοῦ τοὺς ἐπικοιτωνίτας εὐνούχους
 5 ὑπέσειλθόντες². Οἱ δὲ ὑποσχέσεις μεζόνων ἢ εἶχον 35
 ἀξιομάτων δεξάμενοι καθεύδοντα τὸν βασιλέα ἀπέ- 303
 6 πνιξαν. Εὐθὺς οὖν³ ὁ Εὐγένιος ἐγκρατῆς τῶν ἐν τοῖς

¹ Ὅτι ὁ τύραννος εὐγένιος τὸν
 ρεὸν οὐαλεντιανὸν δόλῳ ἀπέκλειν. M.

² Ita F. M. C. Idem Valesius
 conjecerat. ἐπέκλινε editt.

³ Ita C. sicut Valesius conje-

cerat, ἐπέσειλθόντες ceteri.

^h εὐθὺς γούν F. εὐθὺς γούος M.
 Hoc Eugenius repente cognoscens
 Eriphan. Hist. Trip. ix. 45.

CAPUT XXV.

*De Eugenii tyrannide, et Valentiniani junioris nece, deque victoria
 quam Theodosius Augustus retulit de tyranno.*

Fuit in occidentis partibus grammaticus quidam nomine Euge-
 nius, qui cum Latinas literas docuisset, tandem relicta schola in
 palatio militavit, et magister scriniorum imperatoris factus est.
 Cumque eloquentiæ causa præ ceteris omnibus coleretur, se-
 cundam fortunam moderate non tulit. Sed adjuncto sibi Arbo-
 gaste magistro militum, ex minore Gallia orto, viro asperioris
 ingenii, et ad cædem faciendam parato, tyrannidem arripere de-
 crevit. Ambo igitur Valentinianum imperatorem trucidare sta-
 tuunt, sollicitatis clam eunuchis cubiculariis. Hi pollicitatione
 majorum dignitatum illecti, imperatori dormienti gulam fregerunt.
 Extemplo itaque Eugenius in occidentis partibus rerum potitus,

ἐσπερίοις μέρεσι πραγμάτων γενόμενος ἔπραττεν
 7 ὅσα εἰκὸς ἦν ὑπὸ τυράννου γίνεσθαι. Ταῦτα ἀκούσας
 ὁ βασιλεὺς Θεοδοσίος αὐτῆς ἐν φροντίσι μεγίσταις 5
 καθίστατο, δευτέρων ἀγώνων τῶν μετὰ Μάξιμον
 8 προκειμένης ὁδοῦ. Συγκροτήσας οὖν τὰς στρατιω-
 τικὰς δυνάμεις, καὶ τὸν υἱὸν Ὀνώριον ἀναγορεύσας
 βασιλέα, ἐν τῇ ἑαυτοῦ τρίτῃ ὑπατεία καὶ Ἄβουν- A. D.
393.
 δαυτίου, τῇ δεκάτῃ τοῦ Ἰαννουαρίου μηνός, αὐτῆς ἐπὶ 10
 τὰ ἐσπέρια μέρη μετὰ σπουδῆς ἐπορεύετο, καταλιπὼν
 ἀμφοτέρους υἱοὺς^k, ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει βασι-
 9 λεύοντας. Ἀπίοντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὸν κατὰ Εὐγενίου
 πόλεμον πλείστοι τῶν πέραν τοῦ Ἰστρου βαρβάρων
 ἐπηκολούθουν συμμαχεῖν κατὰ τοῦ τυράννου προαι- 15
 10 ρούμενοι. Οὐ πολλοῦ δὲ διαγενομένου χρόνου, τὰς
 Γαλλίας κατέλαβε σὺν δυνάμει πολλῇ· ἐκεῖ γὰρ
 ἠὔτρεπιζετο ἔχων^l καὶ αὐτὸς στρατοῦ μυριάδας πολλὰς.
 11 Γίνεται οὖν συμβολὴ περὶ τὸν ποταμὸν τὸν καλού-
 μενον Φρίγδον, ὃς ἀπέχει^m * * καθ' ὃ μὲν οὖν 20
 μέρος Ῥωμαῖοι πρὸς Ῥωμαίους συνεπλέκοντο, ἰσό-
 παλος ἦν ἡ μάχη· καθ' ὃ δὲ οἱ συμμαχοῦντες τῷ

^k τοὺς υἱοὺς F. M.

manu M.

^l εὐγένιος additum ab ead. ^m Lacunam habet F.

ea gessit quæ par erat a tyranno geri. His auditis imperator
 Theodosius in gravissimam recidit sollicitudinem, cum post bel-
 lum adversus Maximum, novos iterum labores sibi imminere cer-
 neret. Collectis igitur militaribus copiis, postquam filium suum
 Honorium Augustum renuntiasset, ipso tertium et Abundantio
 consulibus, ante diem quartum Idus Januarii, rursus ad occidentis
 partes propere contendit, ambobus filiis imperatoribus Constanti-
 nopoli relictis. Plurimi porro trans Istrum barbari eum in expe-
 ditione adversus Eugenium secuti sunt, auxilium ei sua sponte
 præbentes contra tyrannum. Elapsoque brevi temporis spatio, in
 Gallias pervenit. Illic enim tyrannus se ad bellum parabat, ipse
 quoque numerosum habens exercitum. Prælium ergo commit-
 titur ad fluvium quem Frigidum vocant, qui ab urbe Aquileia
 distat triginta sex millibus passuum. Et in ea quidem parte qua
 Romani adversus Romanos pugnabant, anceps fuit certamen.

βασιλεῖ Θεοδοσίῳ βάρβαροι, κατ' ἐκείνο οἱ Εὐγενίῳ
 12 μᾶλλον ἐπεκράτουν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὄρων τοὺς βαρ-
 βάρους ἀπολλυμένους, ἐν μεγίστῳ τε^m ἀγῶνι γενό- 25
 μενος, χαμαὶ ῥίψας ἑαυτὸν βοηθὸν ἐκάλει Θεὸν, καὶ
 13 τῆς αἰτήσεως οὐκ ἠστόχησεν. Βακούριοςⁿ γὰρ ὁ
 στρατηλάτης αὐτοῦ τοσοῦτον ἐπερρώσθη, ὥστε σὺν
 τοῖς πρωταγωνισταῖς εἰσδραμεῖν, καθ' ὃ μέρος οἱ βάρ-
 βαροι ἐδιώκοντο· καὶ διαρρήσσει μὲν τὰς φάλαγγας· 30
 τρέπει δὲ εἰς φυγὴν τοὺς πρὸ βραχέως διώκοντας.
 14 Ἐπιγίνεται δὲ καὶ ἄλλο θαύματος ἄξιον· ἄνεμος
 γὰρ σφοδρὸς ἐπιπνεύσας τὰ πεμπόμενα βέλη παρὰ
 τῶν Εὐγενίου κατ' αὐτῶν περιέτρεπεν· οὐ μὴν ἀλλὰ
 καὶ τὰ^o τῶν ἀντιπάλων, μετὰ σφοδροτέρας τῆς ὀρμῆς 35
 ἔφερε κατ' αὐτῶν· τοσοῦτον ἴσχυσεν ἢ τοῦ βασιλέως
 15 εὐχῆ. Τοῦτον δὴ τὸν τρόπον γενομένης τῆς τοῦ
 πολέμου τροπῆς, ὁ τύραννος προσδραμὼν τοῖς τοῦ
 βασιλέως ποσὶν ἐδέετο σωτηρίας τυχεῖν· ἀλλὰ 304
 πρὸς τοῖς ποσὶ τοῖς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τὴν
 16 κεφαλὴν ἀπετμήθη. Ταῦτα πέπρακται τῇ ἔκτῃ τοῦ

^m Ita F. M. τ^e om. ceteri.

ⁿ Βακούριος F. M.

^o Ita F. M. τὰ om. ceteri.

Qua parte vero auxiliares barbari pro Theodosio decertabant, longe superiores fuerunt Eugeniani. Porro imperator cum barbaros ab hostibus cædi videret, ingenti dolore percussus, humi se abjecit: fuisque ad Deum precibus, voto suo minime frustratus est. Etenim Bacurius magister militum ipsius, repente adeo confirmatus est, ut cum antesignanis procurrens in eam partem in qua barbari ab hostibus premebantur, ipsas quidem phalanges dirumperet; eos vero qui paulo ante fugientibus incumbabant, in fugam verteret. Accidit etiam aliud quiddam admiratione dignum. Ventus enim vehemens subito exortus, tela quæ ab Eugenianis conjecta erant, adversus ipsos retorsit: ea vero quæ ab adversariis conjiciebantur, in eosdem Eugenianos validiore impetu detulit. Tantum valuit imperatoris precatio. Ad hunc modum conversa proelii sorte, tyrannus ad imperatoris pedes pro-volutus, ut incolumis servaretur, poposcit. Verum milites, ante ipsos imperatoris pedes caput illi amputarunt. Gesta sunt hæc

Σεπτεμβρίου μηνός, ἐν ὑπατεία Ἀρκαδίου τὸ τρίτον ^{Α. Δ. 394.}
καὶ Ὀνωρίου τὸ δεύτερον. Ἀρβογάστης δὲ ὁ τῶν ⁵
τηλικούτων κακῶν αἴτιος μετὰ δύο τῆς συμβολῆς
ἡμέρας φεύγων, ὡς ἔγνω οὐκ εἶναι αὐτῷ βιάσιμα, τῷ
οἰκείῳ ξίφει ἑαυτὸν διεχρήσατο.

ΚΕΦ. Κς.

Ὡς ῥ' μετὰ τὴν νίκην ὁ βασιλεὺς ἀρρωστήσας τὸν υἱὸν Ὀνώριον ἐν Μεδιο- 10
λάνῃ μετεκαλέσατο· καὶ μικρὸν δόξας τῆς νόσου ράϊσαι ἰπποδρομίαν
τελεσάμενος κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐτελεύτησεν.

- 1 Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος ἐκ τοῦ πολεμικοῦ μό-
χθου κακῶς διετέθη τὸ σῶμα· προσδοκῆσας δὲ ἐκ 15
τῆς ἐπιγενομένης ἀρρωστίας τέλος ἔχειν αὐτῷ τὰ τῆς
ζωῆς, μείζονα τῆς τελευτῆς περὶ τῶν δημοσίων πρα-
γμάτων εἶχε φροντίδα, λογιζόμενος ὅσα καταλαμβάνει
2 κακὰ τοὺς ἀνθρώπους, βασιλέως τελευτήσαντος. Με- 20
ταπέμπεται οὖν ἡ τάχος τὸν υἱὸν Ὀνώριον ἐκ τῆς
Κωνσταντινουπόλεως, καταστήσαι τὰ ἐσπέρια μέρη
3 βουλόμενος. Φθάσαντος δὲ τοῦ υἱοῦ ἐν τῇ Μεδιο-

ῥ' Ὡς ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος τελευτῆ. Μ.

die octavo Idus Septembris, Arcadio tertium et Honorio iterum
consulibus. Arbogastes vero qui tantorum malorum auctor existi-
terat, tertio post praelium die fugiens, cum nullam spem salutis
sibi superesse intelligeret, suo se gladio transfixit.

CAPUT XXVI.

*Quomodo imperator post victoriam morbo correptus, filium suum
Honorium Mediolanum evocavit: et paulisper convaluisse visus,
edito equestri certamine, eadem die excessit e vita.*

Ceterum imperator Theodosius, ex ærumnis quas eo bello sus-
tinerat, malam corporis valetudinem contraxit. Cumque ex eo
morbo finem vitæ sibi imminere speraret, de republica magis
quam de vita sua sollicitus videbatur: secum ipse reputans, quot
et quantæ calamitates post imperatoris obitum hominibus contin-
gere soleant. Honorium igitur filium celeriter accersit Constan-
tinopoli, cum in animo haberet statum occidentalis imperii ordi-
nare. Qui cum Mediolanum venisset, imperator paululum ex
morbo recreatus, victoriæ causa ludos equestres in circo edidit.

λάμφ, ἀνερώσθη τῆς νόσου· ἵπποδρομίας τε ἐπινι-
 κίους ἐπιτελεῖ· καὶ πρὸ ἀρίστου μὲν ἔρωτο τὰς 25
 ἵπποδρομίας θεώμενος· μετὰ δὲ τὸν ἄριστον ἐξαίφνης
 4 διετέθη κακῶς. Καὶ εἰς μὲν τὴν θέαν προελθεῖν οὐκ
 ἴσχυσεν· τὸν δὲ υἱὸν τὴν ἵπποδρομίαν ἐπιτελέσαι
 κελεύσας νυκτὸς ἐπιγενομένης ἐτελεύτησεν, ἐν ὑπατείᾳ
 Ὀλυβρίου καὶ Προβίνου, τῇ ἑπτακαυδεκάτῃ τοῦ Ἰαν- A. D.
 5 ναρίου μηνός. Τοῦτο δὲ ἦν πρῶτον ἔτος τῆς δια- 395.
 30 κοσιοστῆς⁹ ἐννενηκοστῆς τετάρτης Ὀλυμπιάδος.
 6 Ἐξήσθη δὲ ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος ἔτη ἐξήκοντα· ἐβα-
 σίλευσε δὲ ἔτη δεκαἕξ. περιέχει ἡ βίβλος χρόνον
 ἐτῶν δεκαἕξ, μηνῶν ὀκτώ[†].

⁹ Ita F. C. διακοστῆς editt.
 Conf. supra ad iv. 38. §. 7.

[†] Σωκράτους ἐκκλησιαστικῆς ἱστο-
 ρίας λόγος ἑ. Μ.

Et ante prandium quidem commode habebat, dum circensibus
 spectaculis interesset. Post prandium vero subito ingravescente
 morbo, ipse ad spectaculum venire non potuit. Sed filio specta-
 culis praesidere jussu, sequenti nocte animam exhalavit, Olybrio
 et Probino consulibus, ante diem xvi. calendas Januarii. Erat hic
 annus primus Olympiadis ducentesimae nonagesimae quartae. Vixit
 porro imperator Theodosius annos sexaginta: imperavit autem
 annos sexdecim. Complectitur autem hic liber res gestas spatio
 annorum sedecim ac mensium octo.

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ^α

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ^β 5.

5

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ^γ.

- 1 ΤΟ μὲν ἐπίταγμά σου, ὃ ἱερὲ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπε
Θεόδωρε, ἐν πέντε ταῖς προλαβοῦσι βιβλίοις διεπονη-
σάμεθα, ὡς οἶόν τε τὴν ἀπὸ τῶν Κωνσταντίνου χρόνων 10
2 Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν συγγράψαντες. Ἴσθι δὲ
ἡμᾶς μὴ ἐσπουδακέναι περὶ τὴν φράσιν, ἐννοήσαντας
ὡς εἰ σπουδάσαιμεν καλλιλεξία χρῆσασθαι, ἴσως
3 μὲν καὶ ἀποπεσοῦμεθα τοῦ σκοποῦ. Εἰ δὲ καὶ ἐπι-
τευξόμεθα, οὐ τοιαῦτα πάντως δυνησόμεθα γράφειν, 15

^α Σχολαστικοῦ om. M.

^β λόγος 5. M. C. ἕκτον F.

^γ Προοίμιον om. F. M.

VALESII INTERPRETATIO.

MUNUS quod nobis injunxeras, sacratissime vir Dei Theodore, quinque superioribus libris absolvimus: quibus rerum Ecclesiasticarum Historiam jam inde a Constantini temporibus pro virili parte complexi sumus. Scias porro nos verborum elegantiae non magnum curam habuisse. Illud enim consideravimus, nos si sermonis ornatum consecrati essemus, a proposito fortasse aberraturos fuisse. Si vero propositum assecuti essemus, non tamen a nobis talia omnino posse conscribi, qualia sunt a veteribus

- οἷα τοῖς παλαιοῖς συγγραφεύσιν εἶρηται, δι' ὧν αὖξιν
 τε καὶ χείρονα ποιεῖν νομίζοιτο ἂν τις τὰ πράγματα.
- 4 Ἐπειτα δὲ καὶ οὐδαμῶς οἰκοδομήσει τοὺς πολλοὺς
 καὶ ιδιώτας ὁ λόγος, οἱ τὰ πράγματα βούλονται μόνον
 εἰδέναι, οὐ τὴν λέξιν ὡς καλῶς συγκειμένην θαν- 20
 5 μάσαι. Ἴνα μὴ ὄν^d ἀμφοτέροις ἀνόνητος ἡ πραγμα-
 τεία γένηται, τοῖς μὲν εὐπαιδευτοῖς, ὅτι μὴ ἀξία τῇ
 παλαιᾷ φράσει συγκρίνεσθαι, τοῖς δὲ ιδιώταις, ὅτι
 μὴ δύνανται^e ἐφικέσθαι τῶν πραγμάτων καλυπτο-
 μένων ὑπὸ τῆς κομψείας τοῦ λόγου, τὴν σαφεστέραν 25
 μὲν δοκοῦσαν, ταπεινότεραν δὲ φράσιν ἐπιτηδεύ-
 σαμεν.
- 6 Ἀρχόμενοι δὲ ὁμῶς τοῦ ἔκτου βιβλίου ἐκείνου προ-
 λέγομεν, ὅτι τῶν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἡλικίας γενομένων
 ἀπτόμενοι δεδοίκαμεν ἤδη, μὴ οὐκ ἀρέσκοντα τοῖς 30
 πολλοῖς δόξωμεν γράφειν· ἢ ὅτι κατὰ τὴν παροιμίαν,
 τὸ ἀληθές ἐστι πικρὸν, ὅτι μὴ σὺν ἐγκωμίᾳ τὰ ὀνό-
 ματα ὧν φιλοῦσι παραλαμβάνομεν· ἢ ὅτι μὴ τὰς
 7 πράξεις αὐτῶν μεγαλύνομεν. Καὶ οἱ μὲν τῶν ἐκ- 35

^d Ita F. M. ὄν μὴ editt.

^e δύναται F.

historicis elaborata: quibus quispiam aut amplificare res gestas aut imminuere se posse, non immerito existimaverit. Adde quod hujusmodi oratio prorsus inutilis fuisset vulgaribus ac simplicioribus hominibus, qui res gestas duntaxat cognoscere student: non dictionem tanquam venuste compositam admirari. Itaque ne opus nostrum doctis simul atque indoctis infructuosum existeret: doctis quidem, propterea quod cum Veterum in scribendo elegantia conferri minime posset: indoctis vero, quod res ipsas penitus assequi non possunt, utpote nimia verborum venustate obvolutas: eam scribendi rationem, quæ humilior quidem, magis tamen perspicua est, de industria secuti sumus.

Ceterum priusquam sextum hunc librum ordiamur, illud præmonemus: cum res nostra ætate gestas scribere aggrediamur, veritos esse nos, ne ea scriptis mandare videremur, quæ plerisque haudquaquam essent placitura: seu quod, juxta vetus proverbium, veritas acerbata est: seu quod nomina eorum quos singuli præcipue diligunt, sine ullo laudis titulo appellamus: sive quod res ab illis

κλησιῶν ζηλωταὶ καταγνώσκονται, ὅτι μὴ τοὺς ἐπι-
 σκόπους λέγομεν θεοφιλεστάτους ἢ ἀγωτάτους, ἢ τὰ
 8 τοιαῦτα. Ἄλλοι δὲ καὶ φιλοπραγμονήσουσιν ἔσθ'
 ὅτε, ὅτι μὴ τοὺς βασιλεῖς θειοτάτους καὶ δεσπότας,
 9 καὶ ὅσα χρηματίζειν εἰώθασιν, ὀνομάζομεν. Ἐγὼ δὲ 308
 καὶ ἐκ τῶν τοῖς παλαιοῖς γεγραμμένων παραστήσειν
 ἔχων, καὶ δεικνύναι δυνάμενος, ὡς ὁ[†] δούλος παρ'
 αὐτοῖς ἐξ ὀνόματος εἴωθε τὸν δεσπότην καλεῖν, διὰ
 τὴν τῶν πραγμάτων χρεῖαν, παρ' οὐδὲν τὸ ἀξίωμα 5
 θέμενος, καὶ τοῖς τῆς ἱστορίας νόμοις[§] πειθόμενος, οἷ
 τὴν τῶν πραγμάτων ἀπαιτοῦσι διήγησιν καθαρὰν καὶ
 ἀληθῆ καὶ παντὸς ἀπηλλαγμένην ἐπικαλύμματος, ἐπ'
 αὐτὴν βαδιῶμαι λοιπὸν τὴν ἐξήγησιν, ἃ τε αὐτὸς 10
 ἐθεασάμην συγγράφων, ἃ τε παρὰ τῶν ἐωρακότων
 ἠδυνήθημεν^h μαθεῖν, δοκιμάζων τ' ἀληθῆς, ἐκ τοῦ μὴ
 παραλλάττειν κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοὺς διηγου-
 10 μένους αὐτά. Ἐπιπόνως δέ μοι τὸ ἀληθὲς ἐγνωρίζετο,
 πολλῶν τε καὶ διαφόρωνⁱ ἀπαγγελλόντων· καὶ τῶν 15

[†] ὡς καὶ e correct. ab ead. ἱστορίας πειθόμενος," VALE-
 manu, omissio ὁ, M. SIUS.

[§] Ita C. τῇ τῶν νόμων ἱστορίᾳ ^h ἠδυνήθεν M.
 ceteri. De quo hæc scripsit, ⁱ διαφορῶν M.
 " Enallage pro καὶ τοῖς νόμοις τῆς

gestas non extollimus. Et ii quidem qui religionis nostræ arden-
 tissimi sunt æmulatores, reprehensuri sunt, quod episcopus non
 vocamus Deo carissimos, et sanctissimos, et alia hujusmodi. Alii
 vero curiose observabunt, quod imperatores, nec divinissimos, nec
 dominos, nec aliis titulis quibus vulgo insigniri solent, appel-
 lamus. Ego vero cum veterum scriptorum testimonio probare
 possim atque ostendere, quod apud illos servus Dominum proprio
 nomine compellere soleat, ob rerum necessitatem nulla dignitatis
 habita ratione; cumque historiæ legibus parere studeam, quæ
 puram ac sinceram rerum narrationem, nec ullo fucō adumbratam
 desiderat, opus ipsum jam aggrediar: ea conscribens quæ vel
 ipse vidi, vel ex iis qui viderant cognoscere potui: veritatem ex
 eo dijudicans, si qui mihi ista narrabant, inter se minime dissen-
 tirent. Porro in elicienda veritate non mediocris nobis labor

μὲν παρῆναι λεγόντων τοῖς πράγμασι· τῶν δὲ πάντων μᾶλλον ἀξιούντων εἶδέναι.

ΚΕΦ. Α.

Ὡς^κ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου τελευτήσαντος, τῶν υἱῶν αὐτοῦ διακεμαμένων τὴν βασιλείαν, καὶ τοῦ στρατοῦ μετ' ὀλίγον ἀπὸ τῆς Ἰταλίας 20 ἐλθόντος, τοῦ τε Ἀρκαδίου αὐτοῖς ἵπαντήσαντος, Ῥουφίνος ὁ ὑπάρχων πρὸς τοῖς ποσὶ τοῦ βασιλέως ἰπ' αὐτῶν ἀνακρίεται.

- 1 Τοῦ δὴ βασιλέως Θεοδοσίου τελευτήσαντος ἐν ὑπατεία Ὀλυβρίου καὶ Προβίνου, τῇ ἑπτακαυδεκάτῃ 25 τοῦ Ἰαννουαρίου μηνός, οἱ αὐτοῦ υἱοὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν διαδέχονται· καὶ Ἀρκάδιος μὲν τῶν ἐφῶν, 2 Ὀνώριος δὲ τῶν ἐσπερίων εἶχε τὸ κράτος. Τῶν ἐκκλησιῶν δὲ κατὰ τοῦσδε τοὺς χρόνους προειστήκεισαν 30 ἐν μὲν τῇ βασιλευούσῃ Ῥώμῃ Δάμασος· ἐν δὲ Ἀλεξανδρείᾳ Θεόφιλος· τῶν δὲ περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα Ἰωάννης ἐκράτει· Φλαβιανὸς δὲ τὴν Ἀντιοχείων εἶχε· κατὰ δὲ τὴν νέαν Ῥώμην Κωνσταντινούπολιν Νεκτάριος εἶχε τὸν θρόνον, καθὰ καὶ ἐν τῷ 35

^κ Ὅτι Θεοδοσίου τελευτήσαντος μερίζονται τὴν βασιλείαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ. M.

fuit, propterea quod multi variique homines nobis res gestas referabant: quorum alii rebus ipsis se interfuisse dicebant, alii eas se optime nosse præ ceteris omnibus asseverabant.

CAPUT I.

Quomodo post obitum imp. Theodosii, cum filii ejus imperium partiti essent, et redeuntibus ex Italia militibus Arcadius occurrisset, Rufinus præfectus prætorio ad pedes imp. ab ipsis occisus est.

Mortuo imperatore Theodosio, consulatu Olybrii et Probini, ante diem xvi. calendas Februarias, filii ejus Romani imperii administrationem susceperunt. Et Arcadius quidem Orientis, Honorius vero occidentis principatum obtinuit. Ecclesiis autem tunc temporis præsidebant, Romanæ quidem Damasus, Alexandrinæ vero Theophilus, Hierosolymitanam ecclesiam Joannes, Antiochenam Flavianus regebat. Constantinopoli vero quæ junior Roma dicitur, sacerdotium gerebat Nectarius, sicut in superiore libro a nobis commemoratum est. Ceterum corpus Theodosii allatum

3 προλαβόντι βιβλίῳ ἡμῶν ἱστορήσθαι. Περὶ δὲ τὴν
 ὀγδόην τοῦ Νοεμβρίου μηνός, ἐν τῇ αὐτῇ ὑπατείᾳ, τὸ
 σῶμα Θεοδοσίου κομισθέν τῇ νενομισμένῃ κηδείᾳ ὁ
 4 υἱὸς ἐτίμα Ἀρκάδιος. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ μετὰ ταῦτα
 τῇ εἰκάδι ἐβδόμῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός καὶ ὁ στρατὸς 40
 παρῆν, ὁ ἅμα τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ κατὰ τοῦ τυράννου
 5 στρατεύσας. Ὡς οὖν ὁ βασιλεὺς Ἀρκάδιος κατὰ τὸ
 εἰωθὸς πρὸ τῶν πυλῶν ἀπήντησε τῷ στρατῷ, τηνι-
 καῦτα καὶ οἱ στρατιῶται Ῥουφίνον τὸν ὑπαρχον τοῦ
 6 βασιλέως ἀπέκτειναν. Ὑπωπτεύετο γὰρ εἰς τυραν- 309
 νίδα ὁ Ῥουφίνος· καὶ δόξαν εἶχεν, ὡς αὐτὸς εἴη τοὺς
 Οὐννοὺς τὸ βάρβαρον ἔθνος ἐπικαλεσάμενος εἰς τὴν
 7 Ῥωμαίων χώραν. Καὶ γὰρ ἦσαν κατ' ἐκεῖνο τοῦ
 καιροῦ Ἀρμενίαν τε καὶ τινὰ μέρη τῆς ἐφάσ κατα- 5
 8 τρέχοντες. Καθ' ἣν μὲν οὖν ἡμέραν ὁ Ῥουφίνος
 ἀνήρητο, κατ' αὐτὴν καὶ ὁ τῶν Ναυατιανῶν ἐπίσκοπος
 Μαρκιανὸς ἐτελεύτησε· καὶ διαδέχεται τὴν ἐπισκοπὴν
 Σισίννιος, οὗ καὶ ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν.

Constantinopolim iisdem consulibus, die sexto Idus Novembris,
 Arcadius ejus filius solemnī exequiarum honore prosecutus est.
 Nec multo post ante diem quintum calendas Decembris, exercitus
 qui una cum imperatore Theodosio bellum contra tyrannum ges-
 serat, advenit. Cum igitur imperator Arcadius pro more exer-
 citui obviam profectus esset extra portas, milites Rufinum præ-
 fectum prætorio interfecerunt. Quippe is in suspicionem affectatæ
 tyrannidis venerat; et Hunni, quæ barbara gens est, ab illo evo-
 cati immissique in Romanum solum credebantur. Nam eub idem
 tempus Armeniam et quasdam orientis provincias excursionibus
 vastaverant. Eadem porro die qua Rufinus necatus fuerat, Nova-
 tianorum episcopus Martianus ex hac luce migravit, eique in
 episcopatu successit Sisinnius, cujus etiam supra fecimus men-
 tionem.

ΚΕΦ. Β.

10

Περὶ¹ τῆς τελευταίας Νεκταρίου, καὶ τῆς Ἰωάννου χειροτονίας.

1 Ὀλίγου δὲ διελθόντος χρόνου, καὶ Νεκτάριος ὁ τῆς
 Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος ἐτελεύτησεν ἐν ὑπα- 15
 2 τείᾳ^m Καισαρίου καὶ Ἀττικοῦ περὶ τὴν εἰκάδα ἐβδό-^{A. D.}
 3 μην τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός. Εὐθύς οὖν σπουδῆ 397.
 περὶ χειροτονίας ἐπισκόπου ἐγένετο· καὶ ἄλλων
 ἄλλον ἐπιζητούντων, περὶ τε τούτου πολλάκις προτε-
 θείσης βουλῆς, τέλος ἐδόκει ἐκ τῆς Ἀντιοχείας μετα- 20
 πέμπεσθαι Ἰωάννην τὸν τῆς Ἀντιοχείας πρεσβύτερον·
 φήμη γὰρ ἐκράτει περὶ αὐτοῦ, ὡς εἶη διδακτικὸς ἐν
 3 ταυτῷ καὶ ἐλλόγιμος. Ὀλίγου οὖν διαδράσαντοςⁿ
 χρόνου, ψηφίσματι κοινῷ ὁμοῦ^o πάντων, κλήρου τε
 φημὶ καὶ λαοῦ, ὁ βασιλεὺς αὐτὸν Ἀρκάδιος μετα- 25
 4 πέμπεται. Διὰ δὲ τὸ ἀξιώπιστον τῆς χειροτονίας
 παρήσαν ἐκ βασιλικῷ προστάγματος πολλοὶ τε καὶ
 ἄλλοι ἐπίσκοποι, καὶ δὴ καὶ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας
 5 Θεόφιλος. Ὅστις σπουδῆν ἐτίθετο, διασύραι μὲν τὴν
 Ἰωάννου δόξαν, Ἰσίδωρον δὲ ὑπ' αὐτῷ πρεσβύτερον 30

¹ Ἰωάννου χειροτονία. M.

ⁿ διαδραμόντος M.

^m Ita F. M. Καισαρείου editt.

^o πάντων ὁμοῦ F. M.

CAPUT II.

De obitu Nectarii, et Joannis ordinatione.

Brevi post tempore Nectarius Constantinopolitanus episcopus extremum diem obiit, Cæsario et Attico consulibus, quinto calendas Octobris. Statim igitur de ordinando episcopo contentio exorta est; aliis aliumulantibus. Cumque hac de re consilium sæpius ininitum fuisset, placuit tandem ut Joannes Antiochensis ecclesie presbyter Antiochia accerseretur. Fama enim de illo increbruerat, eum doctrina simul et eloquentia pollere. Modico igitur temporis spatio interlapso, imperator Arcadius communi omnium suffragio, cleri videlicet ac populi, eum accersit. Utque ejus ordinationi plus accederet auctoritatis, ex imperatoris mandato adfuerunt cum alii complures episcopi, tum Theophilus Alexandrinus. Qui quidem summo studio laborabat, ut Joannis quidem gloriam detereret, Isidorum vero presbyterum suum ad

πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν προχειρίσασθαι, ὃν πάνυ ἠγάπα,
 ὅτι ὑπὲρ αὐτοῦ ποτὲ κινδυνῶδες ἐπίταγμα ἀνεδέξατο·
 6 τί δὲ τοῦτό^p ἔστιν, λεκτέον. Ἦνίκα ὁ βασιλεὺς
 Θεοδόσιος πρὸς τὸν τύραννον ἠγωνίζετο Μάξιμον,
 Θεόφιλος διὰ Ἰσιδώρου ξένια πέμπων βασιλεῖ, διςσὰς 35
 αὐτῷ ἐπιστολὰς ἐνεχείρισεν, ἐντειλάμενος προσενεγ-
 κεῖν τῷ νικήσαντι καὶ τὰ δῶρα καὶ τὰ γράμματα.
 7 Τούτοις διακονούμενος Ἰσιδῶρος καταλαβὼν τὴν
 Ῥώμην τῇ νίκῃ ἐφέδρευεν^q. ἀλλ' οὐκ εἰς μακρὰν 310
 τὸ γινόμενον ἔλαθεν, ἀναγνώστου τοῦ συνόντος αὐτῷ
 8 τὰς^r ἐπιστολὰς ἐπικλέψαντος. Οὗ ἕνεκεν ὁ Ἰσιδῶρος
 ἐν φόβῳ γενόμενος, ὡς εἶχεν, ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν
 9 ἔφευγεν. Αὕτη πρόφασις ἦν Θεοφίλῳ τῆς ὑπὲρ 5
 Ἰσιδώρου σπουδῆς· οἱ μέντοι κατὰ τὰ βασιλεία
 10 τὸν Ἰωάννην προέκριναν. Ἐπειδὴ δὲ κατηγορίας
 κατὰ Θεοφίλου πολλοὶ ἀνεκίνουν, βιβλία τε κατ'
 αὐτοῦ ἄλλος δι' ἄλλην αἰτίαν τοῖς παροῦσιν ἐπισκό-
 πους ἐδίδοσαν, ὁ προεστὼς τοῦ βασιλικῷ κοιτῶνος
 Εὐτρόπιος λαβὼν τὰς ἐγγράφους κατηγορίας ἐπέ- 10

^p Ita F. M. τοῦτο ἔστι editt. xiii. 2.

^q ἐφέδρευεν M. quemadmodum ^r καὶ (marg. ab ead. manu)
 sæpius Polybius, Dio Cass. &c. τὰς M.
 Conf. Indices. ὑφέδρευεν Niceph.

episcopatum urbis regiæ promoveret. Hunc enim præcipue dili-
 gebat, propterea quod periculosum quoddam negotium ipsius
 causa suscepisset. Quodnam vero illud fuerit, jam dicendum est.
 Dum Theodosius imperator adversus Maximum tyrannum bellum
 gereret, Theophilus per Isidorum munera mittens ad imperatorem,
 binas ei tradidit epistolas, mandans ut victori munera simul ac
 literas offerret. Quibus mandatis obsequens Isidorus, cum Romam
 venisset, eventum belli exspectabat. Verum ea res diu latere
 non potuit. Nam lector qui eum comitabatur, epistolas clam sur-
 ripuit. Quo facto conterritus Isidorus, illico aufugit Alexandriam.
 Hæc fuit causa cur Theophilus Isidoro tantopere studeret. Verum
 qui in palatio erant, Joannem prætulerunt. Et quoniam multi
 Theophilum accusabant, et libellos varia crimina continentes epi-
 scopis qui tum aderant, offerebant; Eutropius præpositus impe-

δειξεν τῷ Θεοφίλῳ, εἰπὼν, ἐπιλογὴν ἔχειν, ἢ χειρο-
 τουεῖν Ἰωάννην, ἢ τὰς κατ' αὐτοῦ κατηγορίας εἰς
 ἔλεγχον ἄγεσθαι· ταῦτα φοβηθεῖς ὁ Θεοφίλος τὸν
 11 Ἰωάννην ἐχειροτόνησε. Χειροτονηθεῖς οὖν πρὸς τὴν
 τῆς ἐπισκοπῆς ἱερωσύνην ἐνθρονίζεται τῇ εἰκάδι ἔκτη 15
 τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς, ὑπατεία τῇ ἐξῆς, ἣ¹ ἐπετέ-
 λουν ἐν μὲν τῇ Ῥώμῃ ὁ βασιλεὺς Ὀνώριος, ἐν δὲ τῇ
 Κωνσταντινουπόλει Εὐτυχιανὸς, ὁ τότε τῶν βασι-
 12 λέων² ὑπαρχος. Ἐπεὶ δὲ ἐκφανῆς³ ὁ ἀνὴρ, ἐξ ὧν
 τε κατέλειπε λόγων, καὶ ἐξ ὧν πολλοῖς δεινοῖς περι- 20
 ἔπεσαν, ἄξιον ἡγοῦμαι⁴ μὴ σιγῆσαι τὰ κατ' αὐτὸν,
 ἀλλ' ὡς οἶόν τε τὰ διὰ μακροτέρων λεχθησόμενα
 συστεῖλαι, εἰπεῖν τε ὅθεν ἦν καὶ ἐκ τίνων, καὶ ὅπως
 ἐπὶ τὴν ἱερωσύνην ἐκλήθη ὅπως τε ἀφηρέθη αὐτῆς,
 καὶ ὡς μετὰ θάνατον ἐτιμήθη μᾶλλον ἢ περιῶν. 25

¹ ἦν e correct. ab eadem manu   ² γέγονεν additum ab ead.
 M. "Scribendum ἦν ἐπετέλουν." manu M.
 VALESIIUS.   ³ ἄξιον μὴ σιγῆσαι e corr. ab
⁴ "Scribendum τῶν βασι- ead. manu M.
 λέων." VALESIIUS.

rials cubiculi, acceptos libellos ostendit Theophilo: eligere eum jubens utrum mallet, Joannemne ordinare, an de criminibus ipsi objectis judicium subire. His perterrefactus Theophilus, Joannem ordinavit. Ordinatus igitur Joannes, in episcopali sede constituitur quarto calendas Martii, consulatu proxime insequenti, quem Romæ quidem imperator Honorius, Constantinopoli vero Euty-chianus præfectus prætorio editionibus ludisque celebrarunt. Sed quoniam hujus viri celebris fama est, tum ex libris quos scriptos reliquit, tum ex multis ærumnis quas pertulit, æquum esse arbi-trior ut res ejus non silentio tradantur a nobis, sed potius ea quæ pluribus de illo dici possunt, brevi compendio complectamur. Dicamusque quis et unde fuerit: quomodo ad sacerdotii honorem vocatus, eodemque postea spoliatus sit: denique qua ratione plus honoris post obitum consecutus sit, quam dum viveret.

ΚΕΦ. Γ.

Περὶ γένους καὶ ἀγωγῆς καὶ βίου * Ἰωάννου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου.

- 1 Ἰωάννης, Ἀντιοχεὺς μὲν ἦν τῆς Κοίλης Συρίας, υἱὸς δὲ Σεκούνδου καὶ μητρὸς Ἀνθούσης, ἔξ εὐπατρι-³⁰ δῶν τῶν ἐκεῖ· μαθητῆς δὲ ἐγένετο Λιβανίου τοῦ σοφιστοῦ, καὶ ἀκροατῆς Ἀνδραγαθίου τοῦ φιλοσόφου.
- 2 Μέλλων δὲ ἐπὶ δικανικὴν ὁρμᾶν, καὶ συνιδῶν τὸν ^a 35 ἐν τοῖς δικαστηρίοις μοχθηρὸν καὶ ἄδικον βίον, ἐπὶ τὸν ἡσύχιον μᾶλλον ἐτρέπετο· καὶ τοῦτο ἐποίησε ζηλώσας Εὐάγριον, ὃς καὶ αὐτὸς φοιτῶν παρὰ τοῖς 311 αὐτοῖς διδασκάλοις τὸν ἡσύχιον πάλαι βίον μετήρ-
3 χετο. Εὐθύς τε καὶ μεταθεὶς τὸ σχῆμα καὶ βᾶδισμα, τοῖς ἀναγνώσμασι τῶν ἱερῶν γραμμᾶτων προσεῖχε τὸν νοῦν, καὶ συνεχεῖς ἐποιεῖτο τὰς ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν 5
4 σπουδὰς. Πείθει δὲ καὶ Θεόδωρον καὶ Μάξιμον, συμφοιτητὰς αὐτῷ ὄντας παρὰ τῷ σοφιστῇ Λιβανίῳ, καταλιπεῖν μὲν τὸν χρηματιστικὸν βίον μετιέναι δὲ

* Ita F. M. καὶ om. editt.

^a τῶν ἐν τοῖς conjecerat Valesius.

CAPUT III.

De genere et institutione Joannis episcopi C. P.

Joannes igitur oriundus fuit Antiochia, quæ urbs est Syriæ Cæles, patre Secundo, matre Anthusa, nobili apud suos prosapia. In rhetorica Libanium sophistam; in philosophia vero magistrum habuit Andragathium. Cumque causas agere jam pararet, considerans quam laboriosum quamque iniquum esset vivendi genus eorum qui in foro versantur, tranquilliores vitam sequi maluit. Quod quidem fecit exemplo Evagrii, qui sub iisdem cum illo præceptoribus eruditus, ad quietam vivendi rationem jampridem se contulerat. Confestim igitur mutato habitu atque incessu, lectioni sacrarum literarum animum applicuit: et frequenter ad ecclesiam orationis causa properabat. Persuasit etiam Theodoro et Maximo condiscipulis suis, qui una cum ipso Libanium sophistam audiverant, ut relicta professione quæ nihil præter quæstum spectaret, simplicem potius ac tenuem vitam amplecterentur. Ex his

5 τὸν λιτόν. Ἐν Θεόδωρος μὲν ὕστερον Μόψου^b
 ἑστίας τῆς ἐν Κιλικία πόλεως ἐπίσκοπος γέγονε·¹⁰
 6 Μάξιμος δὲ Σελευκείας τῆς ἐν Ἰσαυρία. Τηνικαῦτα
 οὖν οὗτοι σπουδαῖοι περὶ τὴν ἀρετὴν γενόμενοι μαθη-
 τεύουσιν εἰς τὰ ἀσκητικὰ Διοδώρῳ καὶ Καρτερίῳ·
 7 οἳ τινες τότε μὲν ἀσκητηρίῳ^c προΐσταντο. Διόδωρος
 δὲ αὐτῶν ὕστερον ἐπίσκοπος Ταρσοῦ γενόμενος πολλὰ¹⁵
 βιβλία συνέγραψε, ψιλῶ τῷ γράμματι τῶν θεῶν
 προσέχων γραφῶν, τὰς θεωρίας^d αὐτῶν ἐκτρεπόμενος.
 8 Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τούτων Ἰωάννην δὲ ἅμα Βασι-
 λείῳ, τῷ τότε^e μὲν διακόνῳ ὑπὸ Μελετίου καταστα-
 θέντι, μετὰ ταῦτα δὲ γενομένῳ Καισαρείας τῆς Καππα-²⁰
 δοκῶν ἐπισκόπῳ, τὰ πολλὰ συνδιάγοντα, Ζήνων ὁ³¹²
 ἐπίσκοπος ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων ὑποστρέφων ἀναγνώ-
 9 στην τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας καθίστησιν. Ἐν
 τῇ τοῦ ἀναγνώστου οὖν τάξει καθεστῶς τὸν κατὰ
 10 Ἰουδαίων λόγον συνέταξεν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ
 τῆς τοῦ διακόνου ἀξίας παρὰ Μελετίου τυχῶν τοὺς 5

^b μοψου, supra scripto μ, M.

^c "Lex grammatica postulat, ut scribatur ἀσκητηρίων, quemadmodum apud Sozomenum. Nec aliter Epiphani." VALESIIUS.

^d θεωρίας δὲ M.

^e Ita C. tunc Epiphani. H. T. x. 3. idem conjecerat Valesius e contextu et Epiphanio. ποτὲ edit.

Theodorus quidem Mopsuestiæ in Cilicia postmodum episcopus fuit: Maximus vero Seleuciæ in Isauria. Tunc temporis vero summo studio ad virtutis apicem contententes, monasticam vitam sub Diodoro et Carterio didicerunt: qui tunc quidem monasteriis præerant. Postea vero Diodorus ad episcopatum Tarsi promotus, multos conscripsit libros, simplicem duntaxat atque obvium scripturarum sensum inquirens, allegoricam vero earum interpretationem refugiens. Sed de his satis. Joannem porro familiariter degentem cum Basilio, qui tunc quidem diaconus erat a Meletio constitutus, postea vero Cæsareæ Cappadociæ fuit episcopus, Zeno episcopus Hierosolymis rediens lectorem Antiochenæ ecclesiæ designavit. In hoc lectorum ordine adhuc constitutus, librum contra Judæos composuit. Nec multo post diaconi dignitatem a Meletio consecutus, scripsit libros de sacerdotio et alios adversus

περὶ ἱερωσύνης λόγους συνέταξεν, καὶ τοὺς πρὸς Στα-
 γείριον· ἔτι μὴν καὶ τοὺς περὶ ἀκαταλήπτου, καὶ τοὺς
 11 περὶ τῶν συνεισάκτων. Μετὰ ταῦτα δὲ Μελετίου ἐν
 Κωνσταντινουπόλει τελευτήσαςτος, ἐκεῖ γὰρ παρα-
 γένοιε διὰ τὴν Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ κατὰ- 10
 στασιμ, ἀναχωρήσας Ἰωάννης τῶν Μελετιανῶν, καὶ
 μήτε Παυλίνῳ συγκοινωνῶν, ἐπὶ τρεῖς ὅλους ἐνιαυτοὺς
 12 ἡσύχως διῆγεν. Ὑστερον δὲ Παυλίνου τελευτήσαςτος,
 ὑπὸ Εὐαγρίου τοῦ διαδεξαμένου Παυλίνου χειροτο- 15
 νεῖται πρεσβύτερος· αὕτη μὲν ἡ Ἰωάννου πρὸ τῆς
 13 ἐπισκοπῆς, ὡς συντόμως εἰπεῖν, διαγωγή. Ἦν δὲ
 ἄνθρωπος, ὡς φασι, διὰ ζῆλον σωφροσύνης πικρό-
 τερος, καὶ πλέον, ὡς ἔφη τις τῶν οικειοτάτων αὐτῷ ἐκ
 νέας ἡλικίας, θυμῷ μᾶλλον ἢ αἰδοῖ ἐχαρίζετο· καὶ 20
 διὰ μὲν ὀρθότητα βίου οὐκ ἀσφαλῆς πρὸς τὰ μελ-
 14 λοντα· δι' ἀπλότητα δὲ εὐχερῆς. Ἐλευθεροστομία
 τε πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀμέτρως ἐκέχητο· καὶ
 ἐν μὲν τῷ διδάσκειν πολὺς ἦν ὠφελῆσαι τὰ τῶν
 ἀκούοντων ἦθη· ἐν δὲ ταῖς συντυχίαις ἀλαζονικὸς τοῖς 25
 ἀγνοοῦσιν αὐτὸν ἐνομίζετο.

Stagirium : ad hæc de incomprehensibili Dei natura, et de com-
 manentibus mulieribus. Posthæc Meletio mortuo Constanti-
 nopoli : illuc enim profectus fuerat Meletius propter ordinationem
 Gregorii Nazianzeni : Joannes a Meletianorum consortio rece-
 dens, nec tamen Paulini communionem amplexus, tres annos con-
 tinuos in summa quiete vixit. Tandem vero post obitum Paulini,
 ab Evagrio ejus successore presbyter ordinatur. Et ante episco-
 patum quidem, ut summatim dicam, hujusmodi vita Joannis fuit.
 Fuit autem, ut ferunt, ob nimium temperantiæ studium acerbior ;
 et sicut aiebat quidam qui cum illo ab ineunte ætate familiariter
 vixerat, iræ magis deditus quam verecundiæ. Et ob vitæ quidem
 sanctimoniam incautus adversus futura : ob simplicitatem vero
 apertus et facilis. Immodica etiam loquendi libertate erga omnes
 utebatur. Et in docendo quidem id præcipue spectabat, ut mores
 audientium emendaret. In congressibus vero arrogantior vide-
 batur iis qui mores ipsius ignorabant.

ΚΕΦ. Δ.

313

Περὶ Ἱ Σαραπίωνος τοῦ διακόνου, καὶ ὅπως δι' αὐτὸν ὁ ἐπίσκοπος ἐχθρὸς
τῷ κλήρῳ κατέστη καὶ πολέμιος.

1 Τοιοῦτος ὢν τὸ ἦθος, καὶ ἐπὶ τὴν ἐπισκοπὴν προ-
βληθεὶς, μείζονι ἢ ἐχρῆν τῇ ὀφρῦϊ κατὰ τῶν ὑπηκόων 5
ἐκέκρητο, διορθοῦν τοὺς βίους τῶν ὑφ' αὐτῷ κληρικῶν,
2 ὡς ᾤετο, προαιρούμενος. Εὐθύς οὖν ἐν ἀρχῇ φανεῖς
τοῖς τῆς ἐκκλησίας τραχὺς, ὑπ' αὐτῶν ἐμισεῖτο, πολλοί
τε πρὸς αὐτὸν ἀπηχθάνοντο, καὶ ὡς ὀργίλον ἐξέκλινον· 10
ἐνήγε δὲ αὐτὸν πρὸς τὸ πᾶσι προσκρούειν Σαρα-
3 πίων^ε διάκονος ὑπ' αὐτῷ ταπτόμενος. Καί ποτε
παρόντων τῶν κληρικῶν, μεγάλη τῇ φωνῇ πρὸς τὸν
ἐπίσκοπον τοιοῦτον λόγον ἐφθέγγετο· οὔποτε, ὦ
ἐπίσκοπε, τούτων κρατῆσαι δυνήσῃ, εἰ μὴ μᾶ ῥάβδῳ 15
πάντας ἐλαύνοις· τοῦτο λεχθὲν τὸ κατὰ τοῦ ἐπι-
4 σκόπου μῖσος ἐξήγειρεν. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος οὐκ εἰς
μακρὰν πολλοὺς τῆς ἐκκλησίας ἄλλον δι' ἄλλην αι-
τίαν ἐξέβαλλεν· οἱ δὲ, οἷα φιλεῖ γίνεσθαι ἐν ταῖς

^ε Titulum om. M.

^ε σεραπίων Μ.

CAPUT IV.

*De Serapione diacono, et quomodo Joannes ejus causa clericis suis
invisus exstiterit.*

His moribus præditus Joannes, et ad episcopatus honorem pro-
vectus, majori, quam par erat, severitate in subditos usus est,
dum clericorum suorum vitam, sicut sperabat, corrigere vellet.
Statim igitur in ipso episcopatus exordio, cum ecclesiasticis viris
asperior visus esset, in odium illorum venit: multique eum aver-
sari, et tanquam iracundum vitare cœperunt. Incitabat autem
illum Serapio ejus diaconus, ut omnium animos a se alienaret.
Qui quadam die coram universo clero contenta voce episcopum
sic allocutus est: Nunquam istis dominari poteris, o episcopo,
nisi una virga omnes abegeris. Hoc ejus dictum, cunctorum
odium adversus episcopum excitavit. Haud multo post episcopus
multos variis de causis ecclesia ejecit. Illi vero, sicut in violento
dominatu fieri solet, contra eum conspirarunt, eumque apud popu-
lum calumniati sunt. Porro ut multi audientium criminationibus

τοιαύταις τῶν κρατούντων ὀρμαῖς, φατρίας^h συνί- 20
 στασαν κατ' αὐτοῦ, καὶ διαβολαῖς πρὸς τὸν δῆμον
 5 ἐκέχρητο. Εἰς πίστιν δὲ ἦγεν τοὺς ἀκούοντας τὰ
 λεγόμενα, τὸ μὴ βούλεσθαι τὸν ἐπίσκοπον συνεσθίειν
 τινι, μηδὲ καλούμενον ἐφ' ἐστίαν παραγίνεσθαι· ἐξ
 οὗ καὶ μάλιστα ἢ μείζωνⁱ ἐκράτησε διαβολή κατ' 25
 6 αὐτοῦ. Καὶ τίνι μὲν σκοπῶ συνεσθίειν οὐδενὶ προή-
 ρητο, σαφῶς οὐδεὶς ἀπαγγεῖλαι δεδύνηται· οἱ μὲν
 γὰρ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπολογεῖσθαι βουλόμενοι ἔφασκον
 ὡς εἶη ἐμπαθῆς, καὶ δυσφόρος τὰ σιτία προσφέροίτο^k,
 7 καὶ διὰ τοῦτο μόνος ἐσθίει· ἄλλοι δὲ, ὅτι δι' ὑπερ- 30
 βάλλουσαν ἄσκησιν τοῦτο ἐποίει. Ὅπως δὲ ἀληθείας
 ἂν εἶχε τὸ γινόμενον, οὐ μικρὰ συνεβάλλετο πρὸς
 8 διαβολὴν τοῖς κατηγοροῦσιν αὐτοῦ. Ὁ μέντοι λαὸς
 διὰ τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λεγομένους ὑπ' αὐτοῦ λόγους
 σφόδρα συνεκρότει καὶ ἡγάπα τὸν ἄνθρωπον, μικρὰ 35
 φροντίζων τῶν κατηγορεῖν ἐπιχειρούντων αὐτοῦ.
 9 Ὅποιοι δὲ εἰσιν οἱ τε ἐκδοθέντες παρ' αὐτοῦ λόγοι
 καὶ οἱ λέγοντος αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ὀξυγράφων ἐκλη-

^h φατρίας J.

ead. manu e προσφέροίτο M.

ⁱ μείζωνα F.

φέροίτο J.

^k προσφέρεται, correctum ab

fidem accommodarent, id præcipue faciebat, quod episcopus cum nemine unquam vesci vellet, nec vocatus ad convivium accedere. Qua potissimum ex causa gravis adversus illum calumnia invaluit. Ceterum quo consilio solus cibum capere instituerit, nemo unquam pro certo potuit exponere. Nam qui illum defendere cupiunt, aiunt illum imbecillioris fuisse stomachi, et morosum ac difficilem in sumendo cibo: atque idcirco solum comedere solitum. Alii dicunt, propter districtioris vitæ disciplinam id ab illo factum esse. Sed utcumque se res habuerit, non parum momenti attulit ejus accusatoribus ad struendam in eum calumniam. Populus tamen ob conciones quas ille in ecclesia habebat, ei favebat, eumque singulari amore prosequabatur, spretis iis qui accusare illum conabantur. Quales porro fuerint ejus conciones, seu quæ ab ipso editæ, seu quæ ex ore dicentis a notariis exceptæ sunt, quam

φθέντες, ὅπως τε λαμπροὶ, καὶ τὸ ἐπαγωγὸν ἔχοντες, τί δεῖ νῦν λέγειν, ἐξὸν τοῖς βουλομένοις αὐτοὺς ἀνα- 314 λέγεσθαι, καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν καρποῦσθαι.

ΚΕΦ. Ε.

¹ Οὐ¹ οὐ πρὸς τοὺς ἐν τῷ κλήρῳ μόνον Ἰωάννης ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐν 5 τέλει διεφέρετο· καὶ περὶ Εὐτροπίου τοῦ εὐνούχου.

1 Ἐως μὲν οὖν τῷ κλήρῳ μόνῳ προσέκρουεν, ἀσθεν-
νης ἦν ἡ σκευωρουμένη^m κατ' αὐτοῦ μηχανή· ἐπειδὴ
δὲ καὶ πολλοὺς τῶν ἐν τέλει πέρα τοῦ προσήκοντος
ἐξελέγχειν ἐπειρᾶτο, τηνικαῦτα καὶ ὁ κατ' αὐτοῦ φθό- 10
2 νος πλείων ἐξήπτετο. Καὶ πολλὰ μὲν ἐλέγετο κατ'
αὐτοῦ· τὰ πλείιστα δὲ λοιπὸνⁿ καὶ πίστιν ἐνεποίει
τοῖς ἀκούουσι· προσθήκην δὲ τῇ διαβολῇ ἐποίει ἡ
κατὰ Εὐτροπίου τότε λεχθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ προσομιλία. 15
3 Εὐτρόπιος γὰρ εὐνούχος προεστὼς τοῦ βασιλικοῦ
κοιτῶνος, καὶ τὴν τοῦ ὑπάτου ἀξίαν πρῶτος εὐνούχων
παρὰ βασιλέως λαβὼν, ἀμύνασθαι τινας προσφεύ-
γοντας τῇ ἐκκλησίᾳ βουλόμενος, σπουδὴν πεποίητο

¹ Titulum om. M.

^m Ita F. M. σκευωρουμένη ἡ editt.

ⁿ λοιπὸν om. M.

illustres, et ad alliciendos auditorum animos accommodatæ, quid nunc attinet dicere, cum liceat iis qui voluerint, eas pervolvere, et uberem ex illis fructum percipere.

CAPUT V.

Quod Joannes non solum adversus clericos, verum etiam adversus optimates, simultates habuerit: et de Eutropio eunuchō.

Et quamdiu quidem solos clericos pulsabat Joannes, leves erant insidiæ quæ adversus eum comparabantur. Sed postquam multos ex ipsis proceribus acerbius quam decebat reprehendere aggressus est, tum vero gravior contra illum invidia exarsit. Et multa quidem adversus eum dicebantur: pleraque vero deinceps pro veris ab audientibus accipiebantur. Porro calumniam non mediocri accessione auxit oratio, ab illo tunc temporis habita contra Eutropium. Nam Eutropius eunuchus præpositus imperialis cubiculi, et qui consulatus dignitatem ab imperatore primus ex omnibus eunuchis acceperat, cum de nonnullis qui ad ecclesiam confuge-

νόμον παρὰ τῶν αὐτοκρατόρων προτεθῆναι, κελεύοντα
μηδένα προσφεύγειν ταῖς ἐκκλησίαις, ἀλλὰ καὶ τοὺς 20
4 ἤδη προσφεύγοντας ἀφέλκεσθαι. Δίκη δὲ εὐθὺς
ἐπηκολούθει· προὔκειτο γὰρ ὁ νόμος, καὶ μετ' οὐ
πολὺ προσκρούσας τῷ βασιλεῖ ὁ^ο Εὐτρόπιος ἐν τοῖς
5 πρόσφυξιν ἦν. Ὁ οὖν ἐπίσκοπος, τοῦ Εὐτρόπιου
ὑπὸ τὸ θυσιαστήριον κειμένου καὶ ἐκπεπληγῶτος ὑπὸ 25
τοῦ φόβου, καθεσθὲς ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος, ὅθεν εἰώθει
καὶ πρότερον ὀμιλεῖν χάριν τοῦ ἐξακούεσθαι, λόγον
6 ἐλεγκτικὸν ἐξέτεινε κατ' αὐτοῦ. Ἐφ' ᾧ πλέον ἐδόκει
προσκρούειν τισὶν, ὅτι τὸν ἀτυχοῦντα οὐ μόνον οὐκ 30
7 ἠλέει, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ ἠλεγχεν. Εὐτρόπιου
μὲν οὖν τότε τὴν ὑπατον ἀξίαν χειρίζοντος^ρ, διὰ
τινα πταίσματα ὁ βασιλεὺς τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθῆ-
ναι ἐκέλευσεν· ἐκ δὲ τοῦ καταλόγου τῶν ὑπάτων
περιηρέθη τὸ ὄνομα^α, καὶ μόνου τοῦ συνυπατεύσαντος
8 Θεοδώρου ἐγγέγραπται^ς. Λόγος δὲ, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος 35
Ἰωάννης καὶ Γαῖνῶν τὸν τηλικαῦτα στρατηλάτην τῆ 315

^ο ὁ om. M.

^ρ Ita F.M. ἐχειρίζοντος editt.

^α αὐτοῦ ab ead. manu in marg.

M.

^ς Ita F. ἐγγέγραπτο M. ἐγέ-

γραπτο editt. Inconsulto scripsit

Valesius, "in codice Florentino scriptum est ἐγγέγραπται."

rant, poenas sumere vellet, operam dederat ut lex ab imperatori-
bus promulgaretur, jubens ne quis ad ecclesias profugeret, sed ut
quicumque ad eas confugissent, inde abstraherentur. Verum Dei
vindicta continuo subsecuta est. Vix enim lex proposita erat,
cum Eutropius in offensionem veniens imperatoris, ipse quoque
ad ecclesias confugit. Episcopus igitur, dum Eutropius sub
mensa altaris jaceret metu perculeus, sedens in ambone, unde
etiam antea concionari solebat, quo facilius ab omnibus exaudire-
tur, objurgatoriam in eum habuit orationem. Quo facto visus
est adhuc quorundam animos a se alienare, quod hominem ad-
versa utentem fortuna non modo miseratus non esset, verum etiam
corripuisset. Eutropium igitur consulatum tunc gerentem, im-
perator ob delicta quaedam capite plecti jussit. Nomen quoque
ejus ex fastis consularibus erasum est, solius Theodori qui collega
ejus in consulatu fuerat, perscripto vocabulo. Gainam præterea

συνήθει παρρησία χρώμενος ισχυρῶς περιώβρισεν,
 ὅτε* μίαν ἐκκλησίαν τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως προσνε-
 μηθῆναι τοῖς ὁμοθρήσκοις αὐτοῦ Ἀρειανοῖς παρὰ τοῦ
 9 βασιλέως αἰτῆσαι ἐτόλμησεν. * Ἄλλον τε δι' ἄλλην 5
 αἰτίαν τῶν κρατούντων ἐξήλεγχεν σὺν παρρησία
 10 πολλῇ, δι' ἣν πολλοῖς διάφορος ἦν. Ὅθεν καὶ Θεό-
 φιλος ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος εὐθὺς μετὰ τὴν
 χειροτονίαν ἐπενοεῖ ὅπως αὐτὸνσκευωρήσῃται· καί
 τισι μὲν τῶν παρόντων περὶ τούτου κρυφαίως διε- 10
 λέγετο· πολλοῖς[†] δὲ καὶ τῶν μακρὰν ἀπόντων τὴν
 11 οἰκίαν διηγγεῖλε βούλησιν. Ἐλύπει γὰρ αὐτὸν οὐ
 μόνον ἢ ὑπερβάλλουσα Ἰωάννου παρρησία, ἀλλ' ὅτι
 καὶ Ἰσίδωρον τὸν πρεσβύτερον ὑπ' αὐτῷ ταπτόμενον
 εἰς τὴν ἐπίσκοπὴν Κωνσταντινουπόλεως προβά- 15
 12 λεσθαι[‡] οὐκ ἴσχυσεν. Ἐν τούτοις μὲν τὰ κατὰ
 Ἰωάννην τὸν ἐπίσκοπον ἦν· καὶ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ κατ'
 αὐτοῦ ᾤδιε τὸ κακόν· καὶ τὰ μὲν περὶ αὐτοῦ προ-
 ἴοντες δηλώσομεν.

* Ita F. M. ὅτι editt.

† πολλοῖς F. M.

‡ προβαλίσθαι F. M.

tunc magistrum militum, Joannes episcopus solita libertate utens, contumeliose reprehendisse dicitur, propterea quod ab imperatore petere ausus esset, ut ex ecclesiis intra urbem regiam positis, una Arianis ejusdem cum ipso fidei cultoribus attribueretur. Plures quoque alios ex optimatibus, variis ex causis libere reprehendit: quæ quidem loquendi libertas multorum inimicitias ei conciliavit. Unde etiam Theophilus Alexandrinæ urbis episcopus, statim post ejus ordinationem sollicitè cœpit inquirere, qua ratione illum everteret. Et cum nonnullis quidem qui aderant, ea de re clanculo collocutus est: multis vero longius dissitis consilium suum per literas significavit. Neque enim solum immodica Joannis libertas ei displicebat; verum etiam quod Isidorum presbyterum suum ad episcopatum Constantinopoleos promovere minime valuisset. Hoc in statu erant res Joannis episcopi; statimque in ipso pontificatus exordio malum ei imminebat. Verum de rebus illius plura deinceps dicturi sumus.

ΚΕΦ. 5.

Περὶ* τῆς τυραννίδος Γαῖνᾶ τοῦ Γότθου, καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης τα- 20
ραχῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ περὶ τῆς ἀναρέσεως αὐτοῦ.

1 Πρᾶγμα δὲ ἄξιον μνήμης ἐπὶ τῶνδε τῶν χρόνων
γενόμενον διηγήσομαι, δεικνὺς ὅπως ἢ τοῦ Θεοῦ πρό- 25
νοια τὴν πόλιν καὶ τὰ Ῥωμαίων ἐκ μεγίστου κινδύνου
παραδόξοις βοηθείαις ἐρρύσατο· τί δέ ἐστι τοῦτο
2 λεκτέον. Γαῖνᾶς βάρβαρος μὲν ἦν τὸ γένος· ὑπὸ
Ῥωμαίοις δὲ γενόμενος καὶ στρατεία προσομλήσας,
κατὰ βραχὺ δὲ προκόψας, τέλος στρατηλάτης Ῥω- 30
3 μαίων ἱππικῆς τε καὶ πεζικῆς^γ ἀναδείκνυται. Ἐπι-
λαβόμενος δὲ τῆς τηλικαύτης δυναστείας ἑαυτὸν οὐκ
ἐγίνωσκεν, οὐδὲ τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν κατέχειν ἠδύνατο·
ἀλλὰ πάντα λίθον, τὸ δὴ λεγόμενον, ἐκίνει, ὅπως
4 ἂν ὑφ' ἑαυτῷ τὰ Ῥωμαίων ποιήσειε. Καὶ πᾶν μὲν 35
τὸ Γότθων ἔθνος ἐκ τῆς αὐτοῦ χώρας μετεπέμψατο·
τοὺς δὲ αὐτῷ ἐπιτηδείους τῶν στρατιωτικῶν ἀριθμῶν

* Ὅτι γαινᾶς γότθος ἐτυρά-
νησεν. M.

γ στρατίας ab ead. manu in
marg. M.

CAPUT VI.

*De Gaïna Gothi tyrannide, et de tumultu quem Constantinopoli exci-
tavit, deque ejus nece.*

Nunc vero rem memoratu dignam quæ illis ipsis temporibus
accidit, commemorabo: qualiter divina providentia urbem regiam
et rempublicam Romanam ex gravissimo discrimine insperatis
subsidiis liberaverit. Quænam vero sit ea res, jam dicendum est.
Gaïna genere quidem barbarus fuit. Qui cum ad Romanos con-
fugisset, et militiæ nomen dedisset, paulatim ad altiorem gradum
evectus, tandem magister utriusque militiæ, tam peditum scilicet
quam equitum, constitutus est. Ubi vero tantam adeptus est
potestatem, nec semetipsum cognoscere, nec animum suum mo-
derari potuit. Sed omnem, ut vulgo dicitur, lapidem movere
cœpit, ut imperium Romanum sub ditionem suam redigeret. Et
Gothorum quidem gentem universam ex sedibus suis accivit.
Propinquos autem suos militaribus numeris præficiendos curavit.
Porro cum Tribigildus quidam ex ejus necessariis, qui tribunus

5 τούτους^α ἔχειν παρεσκεύαζεν. Τριβιγίλδου δὲ ἐνὸς
 τῶν αὐτοῦ συγγενῶν χιλιαρχοῦντος τῶν ἰδρυμένων
 ἐν^α τῇ Φρυγίᾳ στρατιωτῶν, καὶ γνώμη Γαῖνᾶ νεωτε- 40
 ρίσαντος, καὶ τὰ Φρυγῶν ἔθνη παντάπασιν ἀνατρέ-
 ποντος, αὐτὸς ἐπιτραπήναι ἑαυτῷ κατασκευάζει τὴν
 6 τῶν ἐκεῖ πραγμάτων φροντίδα. Ἐπειτα ὁ βασιλεὺς
 Ἀρκάδιος οὐδὲν προϋδόμενος^β ἐτοίμως ἐπέτρεψεν· καὶ
 ὃς εὐθὺς ἐπορευέτο τῷ μὲν λόγῳ κατὰ Τριβιγίλδου, 45
 τῷ δὲ ἔργῳ τυρανῆσαι βουλόμενος· ἦγε δὲ μεθ'
 ἑαυτοῦ Γότθων βαρβάρων οὐκ ὀλίγας μυριάδας· καὶ
 7 καταλαβὼν τὴν Φρυγίαν, πάντα ἀνέτρεπεν. Εὐθὺς
 οὖν ἐν ταραχῇ ἦν τὰ Ῥωμαίων, οὐ μόνον διὰ τὸ προσὸν
 τῷ Γαῖνᾳ πλῆθος βαρβάρων, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰ τῆς 50
 8 ἐφ' ἑαυτῶν ἐπίκαιρα μέρη κινδυνεύειν ἔμελλε. Τότε δὴ ὁ 316
 βασιλεὺς γνώμη χρηστῇ πρὸς τὸν παρόντα καιρὸν
 χρησάμενος, τέχνη μετήλθε τὸν βάρβαρον· δια-
 πεμφάμενος γοῦν πρὸς αὐτὸν πᾶσι λόγοις καὶ ἔργοις
 9 θεραπεύειν ἕτοιμος ἦν. Τούτου δὲ ἐξαιτούντος δύο 5

^α ἀριθμὸν τούτων ἔχειν M. LESIUS. Fere eadem habet
 "Corrigendum puto ἀριθμῶν Nicephor. xiii. 5. Conf. Annot.
 ἀρχὰς ἔχειν. Sozomen. viii. 4. ^α ἐν om. M.
 καὶ τοὺς ἐπιτηδείους συναγματάρχας ^β Ita M. προειδόμενος editt.
 καὶ χιλιάρχους κατέστησε." VA-

militum erat in Phrygia, impulsu Gaïnæ res novas concitasset, et universam Phrygiam late vastaret, hujus negotii curam Gaïna sibi committi curavit. Idque imperator Arcadius libenti animo ei concessit, cum nihil mali suspicaretur. Gaïna igitur confestim profectus est, specie quidem adversus Tribigildum; reipsa autem ad occupandam tyrannidem: ducens secum Gothorum barbarorum maximam multitudinem. Qui cum Phrygiam esset ingressus, cuncta cœpit subvertere. Romanos vero gravis subito invasit trepidatio, tum ob ingentem numerum barbarorum qui cum Gaïna erant, tum quod opulentissimis Orientis provinciis et ad omnia opportunis grave periculum imminebat. Tum vero imperator pro temporis ratione, prudenti consilio usus, arte barbarum aggressus est. Missis itaque ad eum legatis, quovis modo, tam verbis quam factis illum placare instituit. Cumque ille obsides sibi tradi pos-

τῶν πρώτων τῆς συγκλήτου ἄνδρας ἀπὸ ὑπάτων, οὓς
 ὑπενόει^c ἐκκόψει αὐτοῦ τὰς ὀρμὰς, Σατορνῖνον καὶ
 Αὐρηλιανόν, ἄκων αὐτοὺς τῇ ἀνάγκῃ τοῦ καιροῦ παρ-
 10 εἶχεν ὁ βασιλεὺς. Καὶ οἱ μὲν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ προ-
 αποθνήσκειν αἰρούμενοι γενναίως τῇ τοῦ βασιλέως
 κελεύσει ὑπήκουον· καὶ πόρρω τῆς Χαλκηδόνος ἐν 10
 χωρίῳ ἵπποδρόμῳ ἀπήντων ἔτοιμοι πάσχειν πᾶν ὅτι-
 11 οὖν ὁ βάρβαρος ἤθελεν. Ἄλλ' οὗτοι μὲν οὐδὲν φαῦλον
 ὑπέμειναν· ὁ δὲ ἄκκιζόμενος παρῆν ἐπὶ τὴν Χαλκη-
 δόνα· ἀπήντα δὲ ἐκέισε καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀρκάδιος.
 12 Γενόμεοί τε ἐν τῷ μαρτυρίῳ, ἔνθα τὸ σῶμα τῆς 15
 μάρτυρος Εὐφήμιας ἀπόκειται, ὄρκοις ἐπιστοῦντο ἀλ-
 λήλους^d ὃ τε βασιλεὺς καὶ ὁ βάρβαρος, ἧ μὴν μὴ
 13 ἐπιβουλεύσειν ἀλλήλοις. Ἄλλ' ὁ μὲν βασιλεὺς εὖ-
 ορκός τις ἀνὴρ καὶ διὰ τοῦτο θεοφιλὴς τοῖς ὄρκοις 20
 ἐνέμεινε· Γαῖνᾶς δὲ παρεσπόνδει τε καὶ τοῦ οἰκείου
 σκοποῦ οὐκ ἐξέβαινε, ἀλλ' ἐμπρησμούς τε καὶ λα-
 φυραγωγίας ἐμελέτα ποιήσασθαι κατὰ τε τῆς Κων-

^c Ita F. M. quod etiam con- xiii. 5. ἐπενόει editt.

jecerat Valesius e Nicephoro ^d Ita F. M. C. ἀλλήλοις editt.

tulasset duos ex senatorii ordinis primoribus consulares viros, Saturninum et Aurelianum, quos quidem conatibus suis obsistere posse existimabat; imperator temporis necessitati cedens, invitus eos tradidit. Et isti quidem pro republica mortem oppetere parati, imperatoris mandato libenter ac forti animo obtemperarunt, et procul a Chalcedone, in loco qui hippodromus dicitur, barbaro obviam processerunt, parati perpeti quidquid illi placuisset. Sed illi quidem nihil perpessi sunt mali. Gaïna vero simulatione utens, venit Chalcedonem. Eo quoque occurrit imperator Arcadius. Cumque ambo, imperator scilicet et barbarus in ecclesiam venissent, in qua corpus Euphemix martyris reconditum est, juramentis invicem præstitis confirmarunt, neutrum alteri insidias structurum esse. Sed imperator quidem, utpote qui sacramenti fidem religiose coleret, atque idcirco Deo acceptus esset, juramentis stetit. Gaïna vero et fœdus initum violavit, et a proposito suo nullatenus destitit: nam incendia, prædasque ac direptiones, tum Constantinopoli, tum per omnes, si posset, provincias imperii

σταντινουπόλεως, καὶ καθ' ὅλης εἰ δύναιτο τῆς
 14 Ῥωμαίων ἀρχῆς. Βεβαρβάρωτο οὖν ἡ πόλις ὑπὸ
 τῶν πολλῶν μυριάδων, καὶ οἱ αὐτῆς οἰκῆτορες ἐν²⁵
 15 αἰχμαλώτων μοίρα ἐγένοντο. Τοσοῦτος δὲ ἦν ὁ ἐπι-
 κρεμασθεὶς τῇ πόλει κίνδυνος, ὡς καὶ κομήτην μέγι-
 στον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ μέχρι τῆς γῆς διήκοντα, καὶ
 16 οἶον οὐδεὶς ἐθεάσατο^ο πρότερον, μηνύειν αὐτόν. Ὁ³⁰
 μέντοι Γαῖνας πρῶτον μὲν ἐπειράθη ἀνέδην[†] διαρ-
 παγῆν τοῦ δημοσίου ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις πωλουμένον
 17 ἀργυρίου ποιήσασθαι. Ὡς δὲ φήμης προμηνυθείσης,
 ἐφυλάζαντο προθεῖναι ἐν ταῖς τραπέζαις τὸν ἄργυρον,
 αὐθις ἐπὶ ἐτέραν χωρεῖ βουλήν· καὶ νυκτὸς μὲν οὔσης,³⁵
 ἐκπέμπει πλῆθος βαρβάρων ἐπὶ τὸ ἐμπρῆσαι τὰ βα-
 18 σίλεια. Τότε δὴ καὶ ἐδείχθη περιφανῶς, ὅπως ὁ Θεὸς
 πρόνοιαν ἐποιεῖτο τῆς πόλεως· ἀγγέλων γὰρ πλῆ-
 θος ᾤφθη τοῖς ἐπιβουλεύουσιν ἐν σχήματι ὀπλιτῶν
 19 μεγάλα ἐχόντων τὰ σώματα. Οὓς ὑποτοπήσαντες οἱ⁴⁰
 βάρβαροι ἀληθῶς^ε εἶναι στρατὸν πολὺν καὶ γενναῖον,
 20 κατεπλάγησάν τε καὶ ὑπανεχώρησαν. Ὡς δὲ ἀγγελθεῖν

^ο ἐθεάσατο C.

[†] Ita M. ἀναίδη editt.

^ε βάρβαροι στρατὸν εἶναι ἀπρόσ-
μαχον καὶ γενναῖον M.

Romani facere meditabatur. Urbs igitur regia versa erat in bar-
 bariam, ob innumerabilem barbarorum multitudinem: ejusque
 cives captivorum instar esse videbantur. Tantum porro erat pe-
 riculum quod impendebat civitati, ut cometes maximus a caelo ad
 terras usque pertingens, qualem nemo antea conspexerat, illud
 prænuntiaverit. Gaïna ergo, primum quidem argentariorum offi-
 cinas in quibus moneta publice permutabatur, absque metu et
 verecundia diripere adortus est. Sed cum, rumore ejus rei ante-
 gresso, argentarii sibi caventes pecuniam in mensis minime ex-
 possissent, ad aliud consilium se convertit. Nocte intempesta
 barbaros ad incendendum palatium mittit. Tum vero perspicue
 declaratum est, quantam Deus curam ac providentiam civitatis
 gereret. Angelorum enim multitudo visa est ab insidiatoribus,
 qui militum enormis staturæ speciem referrent. Quos barbari
 ingentem revera ac fortem esse exercitum suspicati, stupefactique
 abcesserunt. Quod cum Gainæ nuntiatum fuisset, incredibile ei

τοῦτο τῷ Γαῖνᾳ πέρα πίστεως κατεφαίνετο, ἠπί-
 στατο γὰρ μὴ παρῆναι τὸ πολὺ τῶν Ῥωμαίων ὄπλι-
 τικὸν, κατὰ τὰς πόλεις γὰρ ἐνίδρυτο, πέμπει καὶ 45
 αὐθις ἐτέρους τῆ^h ἐχομένη νυκτὶ καὶ μετὰ ταῦτα πολ-
 21 λάκισ. Ὡς δὲ καὶ διαφόρως¹ ἀποστειλαντι τὰ αὐτὰ 317
 ἀπηγγέλλετο, αἰεὶ γὰρ οἱ^k τοῦ Θεοῦ ἄγγελοι τὴν
 αὐτὴν τοῖς ἐπιβουλεύουσι παρῆχον φαντασίαν, τέλος¹
 αὐτὸς σὺν πλήθει πολλῶ προσελθὼν πείραν λαμβάνει
 22 τοῦ θαύματος. Ὑπονοήσας δὲ ἀληθῶς στρατιωτῶν 5
 εἶναι πλῆθος, καὶ τοῦτο δι' ἡμέρας μὲν λανθάνειν
 νύκτωρ δὲ πρὸς τὴν αὐτοῦ ἐπιχείρησιν ἀντέχει, τεχνά-
 ζεται βούλησιν, ὡς μὲν ἐνόμιζεν, Ῥωμαίους βλάπτου-
 23 σαν, ἐπωφελῆ δὲ, ὡς ἡ ἔκβασις ἔδειξεν. Ὑποκρινό- 10
 μενος γὰρ δαιμονῶν, ὡς εὐξόμενος τὸ μαρτύριον τοῦ
 ἀποστόλου Ἰωάννου, ἑπτὰ δὲ σημεῖοις^m ἀπέχει τοῦτο
 24 τῆς πόλεως, καταλαμβάνει. Συνεξήρσαν δὲ αὐτῷ
 καὶ οἱ βάρβαροι τὰ ὄπλα κρυφαίως ἐξάγοντες, τοῦτο 15
 μὲν κεράμοις κατακρύψαντες, τοῦτο δὲ καὶ ἐτέrais

^h τῆ τε F. M.

ⁱ "Malim διαφόρους, quomodo
 Musculus videtur legisse." VA-
 LESIUS.

^k γὰρ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ M.

¹ Ita F. M. J. Christophors.

Scaliger. *novissime* Epiphan.

H. T. x. 6. *τέως* editt.

^m *μηλοῖς*, et ab ead. manu in
 marg. γρ. *σημεῖοις*, M. Tum
 ἀπέχον F.

videbatur. Sciebat enim abesse maximam partem exercitus Ro-
 mani, quippe qui per urbes Orientis distributus esset. Nocte igitur
 proxima aliaque iterum sequentibus, alios mittit. Cum vero va-
 rios mittenti eadem renuntiarentur; angeli enim eandem perpetuo
 speciem insidiantibus objecerant, tandem ipse cum ingenti multi-
 tudine progressus, spectator fit miraculi. Suspiciatus itaque reipsa
 militum esse multitudinem, qui interdum quidem delitescerent,
 noctu vero conatibus suis obsisterent, consilium cepit, Romanis
 quidem, ut putabat, exitiosum; verum ut exitus docuit, perquam
 ipsis utile. Arrepticium se simulans, tanquam orationis causa
 pergit ad ecclesiam Joannis apostoli, quæ septem millibus pas-
 suum abest ab urbe. Profecti sunt una cum illo barbari, clam
 arma efferentes, quæ partim doliis occultaverant, partim aliis

25 *χρώμενοι μηχαναῖς. Ὡς δὲ οἱ φρουροὶ τῶν πυλῶν
τὸν δόλον εὐρόντες ἐκφέρεσθαι τὰ βέλη διεκώλυον, οἱ
βάρβαροι τὰ ξίφη σπασάμενοι τοὺς φρουροὺς διε-
26 *χρήσαντο. Θόρυβός τε ἐντεῦθεν τὴν πόλιν εἶχε^α
δεινός, καὶ πᾶσιν ὁ θάνατος παρῆναι ἐδόκει. Ἄλλ'^β
ὅμως ἢ μὲν πόλις ἐν τῷ ἀσφαλεῖ τότε ἐγένετο^γ, τῶν
27 *πανταχῇ πυλῶν αὐτῆς ὠχυρωμένων. Γνώμη δὲ χρη-
στῇ ὁ βασιλεὺς ἐν καιρῷ ἐχρήσατο· καὶ φανερόν
πολέμιον κηρύξας εἶναι^δ τὸν Γαῖνᾶν, κελεύει τοὺς
ὑπολειφθέντας ἐν τῇ πόλει βαρβάρους ἀνααιρεῖσθαι^ε. 25
28 *Μιᾶς τε ἐν μέσῳ μετὰ τὴν τῶν πυλωρῶν^ς ἀναίρεσιν
διαγενομένης ἡμέρας, συμβάλλουσιν οἱ παρόντες
στρατιῶται τοῖς βαρβάροις ἐντὸς τῶν πυλῶν περὶ
τὴν ἐκκλησίαν τῶν Γόθων· ἐνταῦθα γὰρ πάντες
29 *οἱ ὑπολειφθέντες ἠθροίσθησαν. Καὶ αὐτὴν μὲν ἐμ- 30
πιμπρῶσιν· ἀναιροῦσι δὲ αὐτῶν σφόδρα πολλούς·
ὁ Γαῖνᾶς δὲ μαθὼν ἀνηρῆσθαι τοὺς μὴ φθάσαντας*****

^α εἶχε τὴν πόλιν F. M.

^β ἐγένετο M.

^γ εἶναι κηρύξας F. M.

^δ ἀνααιρεθῆναι correctum ab ead. manu in marg. M.

^ε Ita M. πυλῶν ceteri : de quo hæc scripsit, " Non dubito quin

Socrates scripserit τῶν φρουρῶν τῶν πυλῶν ἀναίρεσιν, vel potius τῶν πυλωρῶν ἀναίρεσιν. Præcedente enim die custodes portarum a militibus Gainæ occisi fuerant, ut paulo ante retulit Socrates." VALESIIUS.

fraudibus ac machinamentis obtegebant. Sed cum portarum custodes, deprehenso dolo, tela exportari prohiberent, barbari strictis gladiis custodes interfecerunt. Gravis ex eo tumultus oritur in civitate; cunctisque jam impendere mors videbatur. Verum civitas nihil tum detrimenti passa est, portis ejus undique obfirmatis. Imperator vero prudenti consilio tempestive usus, Gainam quidem hostem publicum renuntiavit; barbaros autem qui in urbe remanserant trucidari jussit. Cunque dies elapsus fuisset, ex quo portarum custodes interfecti fuerant, milites qui aderant, proelium ineunt adversus barbaros intra portas, juxta ecclesiam Gothorum. Illuc enim confluerant barbari quotquot in civitate remanserant. Et ipsam quidem ecclesiam incendio consumpserunt: barbarorum vero quamplurimos obruncarunt. Porro Gaina, cum nuntiatum ipsi fuisset, cunctos qui in urbe remanserant necatos fuisse, fraudes

ἐξελθεῖν τῶν πυλῶν, γνούς τε μηκέτι αὐτῷ προχωρεῖν
 τὰς ἀπάτας, ἄρας ἀπὸ τοῦ μαρτυρίου ἤλαυνεν ἐπὶ τὰ 35
 30 Θράκια μέρη. Καὶ καταλαβὼν τὴν Χερρόνησον*, ἐξ
 αὐτῆς διαπεραιούσθαι, καὶ καταλαμβάνειν τὴν Λάμ-
 ψακον ἐσπούδαζεν, ὅπως ἂν ἐντεῦθεν τῶν ἐφῶν[†]
 31 μερῶν κρατήσῃσι δυνήσῃται. Ὡς δὲ ὁ βασιλεὺς ἐφθῆ
 δύναμιν ἀποστείλας[‡] διὰ τε γῆς καὶ θαλάσσης[‡], ἐν- 40
 ταῦθα πάλιν τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας θαυμαστὸν ἔργον
 32 ἐδείκνυτο. Ὡς γὰρ οἱ βάρβαροι ἀποροῦντες πλοίων,
 σχεδίας συμπήξαντες ἐπ' αὐτῶν ἐπεραιούντο, αἱ τῶν[‡]
 Ῥωμαίων στρατιωτικαὶ νῆες ὅσον οὐδέπω παρήσαν,
 33 ἀνεμὸς τε Ζέφυρος πνεῖ σφοδρός. Καὶ οἱ μὲν 45
 Ῥωμαῖοι ταῖς ναυσὶ ῥαδίως διεξέπλεον· οἱ δὲ βάρ-
 βαροὶ ἅμα τοῖς ἵπποις ἐν ταῖς σχεδίασις ὑπὸ τοῦ 318
 κλύδωνος ἀναρριπτούμενοι ἐξελικμῶντο, καὶ ἐν τῇ
 θαλάσσει διεφθείροντο· πολλοὶ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν
 34 Ῥωμαίων ἀπώλλυντο. Οὕτω μὲν οὖν τότε πλείστον
 πλήθος τῶν βαρβάρων ἐν τῷ δῖέκπλῳ ἀπώλετο·
 Γαῖνας δὲ ἀναξεύξας, καὶ διὰ τῆς Θράκης φυγῇ χρώ- 5
 μενος, περιπίπτει ἐτέρα δυνάμει Ῥωμαίων, καὶ ἀναί-

* χερρόνησον M.

‡ θαλάττης M.

† ἐφῶν F.

‡ Ita M. ἐπεραιούντο, ἐτέρων

‡ ἐξαποστείλας C.

Ῥωμαίων ceteri codd. et libri edd.

suas infeliciter sibi cedere animadvertens, relicta Joannis basilica in Thraciam contendit. Et cum ad Cherronesum venisset, illinc trajicere et Lampsacum occupare conatus est, ut ex eo loco Orientis partes invaderet. Cum vero imperator statim copias terra marique misisset, illustre divinæ providentiæ miraculum subsequutum est. Nam dum barbari navibus destituti, ratibus temere contextis trajicere parant, ecce subito Romanorum naves armatæ apparuerunt, et Zephyrus vehementi impetu flare cœpit. Ac Romani quidem facili navigatione utebantur. Barbari vero simul cum equis vi tempestatis in ratibus suis agitati disjectique, tandem marinis fluctibus obruti periere. Multi quoque eorum a Romanis interfecti sunt. Ad hunc modum ingens barbarorum multitudo in trajectu interiit. Gaïna vero inde regressus, cum per Thraciam fugeret, in alias Romanorum incidit copias, a quibus una

35 ρεῖται ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ βαρβάροις. Καὶ ταῦτα
 μὲν ὡς ἐν ἐπιδρομῇ περὶ^z Γαῖνᾶ ἀποχρώντως λελέ-
 36 χθω. Εἰ δέ τῳ φίλον ἀκριβῶς μαθεῖν τὰ ἐν ἐκείνῳ 10
 τῷ πολέμῳ γεγενημένα, ἐντυγχανέτω τῇ Γαῖνίᾳ^a τοῦ
 σχολαστικοῦ Εὐσεβίου· ὃς ἐφοίτα μὲν τηρικαῦτα
 παρὰ Τρωίλῳ τῷ σοφιστῇ, αὐτόπτης δὲ τοῦ πολέμου
 γενόμενος ἐν τέσσαρσι^b βιβλίοις ἡρωικῶν μέτρῳ τὰ
 γενόμενα διηγῆσατο· καὶ προσφάτων ὄντων τῶν 15
 πραγμάτων, σφόδρα ἐπὶ τοῖς ποιήμασιν ἐθαυμάσθη.
 37 Καὶ νῦν δὲ ὁ ποιητῆς Ἀμμώνιος τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν
 ῥαψωδῆσας ἐν τῇ ἐκκαιδεκάτῃ ὑπατείᾳ τοῦ νέου Θεο- A. D.
 438.
 38 δοσίου, ἣν ἅμα Φαύστῳ ἐπετέλει, ἐπὶ τοῦ αὐτοκρά-
 38 τορος^c ἐπιδειξάμενος λαμπρῶς εὐδοκίμησε. Τέλος 20
 δὲ ἔσχεν οὗτος ὁ πόλεμος ἐν τῇ ὑπατείᾳ Στελέχωνος A. D.
 400.
 39 καὶ Αὐρηλιανοῦ. Τὴν δὲ ἐξῆς ὑπατείαν ἐδίδου A. D.
 401.
 Φραύτιος, Γότθος μὲν καὶ^d αὐτὸς τῷ γένει, μεγάλη δὲ
 εὐνοία τῇ πρὸς Ῥωμαίους χρησάμενος, μεγάλα δὲ καὶ
 40 ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ ἀγωνισάμενος. Διὸ καὶ τῆς τοῦ 25

^z Ita F. M. et Vales. e con-
 jectura. περὶ om. Steph. Genev.

^a γαινία δέλτφ Μ. γαῖανεία δέλτφ
 Nicephor. xiii. 6.

^b τέτρασι Μ.

^c τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος Μ.

^d Ita F. M. καὶ om. edit.

cum barbaris qui cum ipso erant, interemptus est. Atque hæc quidem de Gaïna obiter dicta sufficiant. Quod si quis cuncta quæ eo bello gesta sunt, accurate scire desiderat, is legat Gaïneam Eusebii Scholastici; qui eo tempore Troilli sophistæ fuit auditor: cumque hujus belli spectator fuisset, res in eo gestas quatuor libris heroico carmine scriptis complexus est: et recente adhuc rerum memoria, maximam gloriam ex carminibus retulit. Nuper quoque Ammonius poëta, cum idem argumentum versibus prosecutus esset, Theodosio juniore Augusto sedecies et Fausto consulibus, carmen suum coram imperatore recitavit, et summam ex eo laudem est consequutus. Ceterum hoc bellum finem accepit consulatu Stilichonis et Aureliani. Sequenti vero anno consulum gessit Fravitus, natione quidem et ipse Gothus: magna tamen fide ac benevolentia erga Romanos præditus, et qui eo bello egregiam operam navaverat, atque idcirco ad consulatus

ὑπάτου ἀξίας μετέσχευ' καθ' ἣν τίκτεται τῷ βασιλεῖ
 Ἀρκαδίῳ υἱός, ὁ ἀγαθὸς Θεοδοσίως, τῇ δεκάτῃ τοῦ
 Ἀπριλλίου μηνός· τοσαῦτα μὲν οὖν περὶ τούτων
 41 εἰρήσθω. Τηλικούτων δὲ τότε κατειληφότων τὰ
 Ῥωμαίων πράγματα, οἱ τὴν ἱερωσύνην πεπιστευμένοι 30
 τοῦ ράπτειν καθ' ἑαυτῶν δόλους ἐφ' ὕβρει τοῦ Χριστι-
 42 ανισμοῦ οὐδαμῶς ἀπέιχοντο. Καὶ γὰρ ἐν τούτῳ τῷ
 χρόνῳ ἐπαναστάσεις ἐμελέτων κατ' ἀλλήλων οἱ ἱερεῖς·
 ἀρχὴν δὲ τὸ κακὸν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐλάμβανε δι'
 αἰτίαν τοιαύτην. 35

ΚΕΦ. Ζ.

Περὶ^ε τοῦ γενομένου σχίσματος μεταξὺ τοῦ Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου καὶ
 τῶν μοναζόντων τῆς ἐρήμου· καὶ ὡς τὰ Ὁριγένους ὁ Θεόφιλος βιβλία
 ἀνεθεμάτισε.

- 1 Ἦν μικρὸν ἔμπροσθεν ζήτησις κινηθεῖσα, πότερον 5
 ὁ Θεὸς σῶμα ἐστὶ καὶ ἀνθρώπου ἔχει σχῆμα, ἢ
 ἀσώματός ἐστιν καὶ ἀπῆλλακται ἀνθρωπίνου τε καὶ
 2 παντός, ἀπλῶς εἰπεῖν, σωματικῷ σχήματος. Ἐκ
 δὲ τούτου τοῦ ζητήματος ἔριδες καὶ φιλονεικίαι παρὰ

^ε Περὶ τῶν ἀνθρωπομορφιτῶν. Μ.

dignitatem promotus est. Quo quidem anno imperatori Arcadio natus est filius optimus Theodosius quarto Idus Aprilis. Sed de his hactenus. Porro dum res Romana hujusmodi tempestatibus ageretur, hi quibus sacerdotii dignitas commissa erat, fraudes in suam ipsorum perniciem struere non sine magno Christianæ religionis opprobrio pergebant. Eo quippe tempore episcopi tumultus adversus se invicem concitarunt. Quod malum ab Ægypto initium sumpsit, hujusmodi ex causa.

CAPUT VII.

De dissidio quod inter Theophilum Alexandrinum et monachos in solitudine degentes exortum est: et quomodo Theophilus libros Origenis anathemate damnavit.

Mota fuerat paulo antea quæstio, utrum Deus corpus sit, et humana figura præditus: an incorporeus, et alienus non solum ab humana, sed ab omni omnino corporea figura. Ex hac porro quæstione rixæ et contentiones inter plurimos exortæ sunt: alii

τοῖς πολλοῖς ἐγίνοντο· τῶν μὲν τούτῳ προστιθε- 10
 μένων τῷ λόγῳ· τῶν δὲ τῷ ἐτέρῳ συνηγορούντων.
 3 Καὶ μάλιστα μὲν πολλοὶ τῶν ἀπλοϊκῶν ἀσκητῶν
 σωματικὸν καὶ ἀνθρωπόμορφον τὸν Θεὸν εἶναι ἐβού-
 λοντο· πλείστοι δὲ τούτων καταγινώσκοντες ἀσώ-
 ματον εἶναι τὸν Θεὸν ἔλεγον, καὶ πάσης ἐκτὸς εἶναι 15
 4 σωματικῆς μορφῆς ἀπεφήναντο. Οἷς καὶ Θεόφιλος
 συνεφώνει ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος, ὡς καὶ ἐπὶ
 τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ λαοῦ καταδραμεῖν μὲν τῶν ἀν-
 θρωπόμορφον λεγόντων τὸ Θεῖον, ἀσώματον δὲ αὐτὸν
 5 δογματίσαι τὸν Θεόν¹. Ταῦτα μαθόντες οἱ Αἰγυπτίων 20
 ἀσκηταὶ καταλιπόντες τὰ μοναστήρια ἐπὶ τὴν Ἀλε-
 ξάνδρειαν ἔρχονται· καὶ κατεστασίαζον τοῦ Θεο-
 φίλου, κρίναντες ὡς ἀσεβοῦντα, καὶ ἀνελεῖν βουλό-
 6 μενοι. Τοῦτο γνοὺς ὁ Θεόφιλος εἰς ἀγῶνα καθίσταται,
 καὶ ἐπενόει τέχνην, ὅπως ἂν² διαφύγῃ τὸν ἀπειλού- 25
 7 μενον θάνατον. Καὶ ὄφθεις αὐτοῖς κολακεία μετῆλθε
 τοὺς ἄνδρας, οὕτως εἰπὼν πρὸς αὐτούς· οὕτως ὑμᾶς
 εἶδον, ὡς Θεοῦ πρόσωπον· τοῦτο λεχθὲν ἐχάινωσε
 8 τοὺς μοναχοὺς τῆς ὁρμῆς. Ἄλλ' εἰ ἀληθεύεις, ἔφα-

¹ Ita F. M. τὸν Θεὸν om. ceteri.

² ἂν om. M.

huic sententiæ faventibus, aliis illius patrocinium suscipientibus. Ac multi quidem ex simplicioribus monachis, Deum corporeum esse, et humana præditum specie asseverabant. Plures vero improbata istorum sententia, incorporeum esse Deum, et corporalibus figuræ penitus expertem affirmabant. Quibus etiam ad stipulatus est Theophilus Alexandrinus episcopus: adeo ut publice in ecclesia coram populo, eos quidem qui Deum humana specie præditum esse dicebant, insectaretur; ipse vero Deum incorporeum esse assereret. Quo comperto, Ægyptii monachi relictis monasteriis suis Alexandriam venere, et tumultu adversus Theophilum concitato, impietatis eum damnantes, interficere cupiebant. Ea re cognita, Theophilus in maximam difficultatem conjectus est, astumque quo mortem sibi intentatam effugeret, excogitavit. Obviam illis progressus, blandiri eis cœpit, ita dicens: perinde vos video ac vultum Dei. Hoc ejus dictum monachorum animos

σαν, ὅτι τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπόν ἐστιν ὡς καὶ τὸ 30
 ἡμέτερον, ἀναθεμάτισον τὰ Ὀριγένους βιβλία· ἐξ
 αὐτῶν γάρ τινες διαλεγόμενοι ἐναντιοῦνται τῇ δόξῃ
 ἡμῶν· εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσεις, τὰ τῶν ἀσεβούντων
 9 καὶ θεομάχων ἐκδέχου παρ' ἡμῶν. Ἄλλ' ἐγὼ, ἔφη
 Θεόφιλος, ποιήσω τὰ δεδογμένα ὑμῖν, καὶ μὴ χαλε- 35
 παίνετε πρὸς μέ· καὶ γὰρ ἐγὼ ἀπεχθῶς ἔχω πρὸς τὰ
 Ὀριγένους βιβλία, καὶ μέμφομαι τοὺς δεχομένους
 10 αὐτά. Οὕτω μὲν οὖν^b τότε τοὺς μοναχοὺς ἀποκρου-
 σάμενος, ἀπεπέμψατο· καὶ ἴσως δ' ἂν ἡ περὶ
 τούτου ζήτησις ἄχρι τούτου προελθοῦσα ἐπαύσατο, 40
 εἰ μὴ ἐπισυνήφθη τούτῳ ἕτερον πρᾶγμα τοιόνδε τι¹.
 11 Τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀσκητηρίων προσστήκεισαν^k τέσ-
 σαρες ἄνδρες εὐλαβεῖς, Διόσκορος, Ἀμμώνιος, Εὐσέ-
 12 βιος, Εὐθύμιος. Οὗτοι ἀντάδελφοι μὲν ἦσαν· οἱ μακ-
 ροὶ δὲ ἐκ τοῦ σώματος ὠνομάζοντο· ἦσαν δὲ καὶ 45
 βίῳ καὶ^l λόγῳ ἐκπρέποντες· καὶ διὰ τοῦτο πολὺς ἦν 320
 13 ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ περὶ αὐτῶν λόγος. Θεόφιλός τε
 ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος πάνυ ἠγάπα καὶ ἐτίμα

^b οὖν om. M.

¹ τι om. F. M.

^k προσστήκεισαν M.

^l λόγῳ καὶ βίῳ F. M.

mitigavit. Tum illi; Si vere, inquit, dicis, vultum Dei perinde
 ee habere ac nostrum, libros Origenis anathemate condemna.
 Quidam enim ex libris illis disputantes, opinionem nostram im-
 pugnant. Ni istud feceris, ea a nobis exspecta, quæ impios et
 divini Numinis hostes pati par est. At Theophilus: Ego, inquit,
 faciam quæcumque vobis videntur. Nolite mihi succensere. Nam
 et ipse libros Origenis aversor, eosque qui illos admittunt, repre-
 hensione dignos judico. Hoc igitur modo Theophilus monachos
 tunc repulsos dimisit. Ac fortasse quæstio quæ eo usque proces-
 serat, penitus sopita jacuisset, nisi continuo aliud quid accessisset
 hujusmodi. Monasteriis in Ægypto quatuor præerant religiosi
 viri: Dioscorus, Ammonius, Eusebius et Euthymius: qui fratres
 quidem erant germani: ceterum ob proceritatem corporis vulgo
 Longi appellabantur. Porro tam vitæ sanctimonia, quam erudi-
 tione excellebant. Atque idcirco celebris eorum fama erat
 Alexandriæ. Sed et Theophilus Alexandrinæ urbis episcopus,

τοὺς ἀνδρας· διὸ καὶ ἓνα μὲν αὐτῶν τὸν Διόσκορον
 ἐπίσκοπον καθιστᾶ Ἑρμουπόλεως βία ἐλκύσας· δύο 5
 δὲ ἐξ αὐτῶν παρεκάλεσε συνεῖναι αὐτῷ, καὶ μόλις
 μὲν ἔπεισεν· ὡς ἐπίσκοπος δὲ ὅμως καὶ προση-
 νάγκασεν, καὶ τῇ τῶν κληρικῶν ἀξία τιμήσας, τὴν
 14 οἰκονομίαν τῆς ἐκκλησίας αὐτοῖς ἐνεχείρισεν. Οἱ δὲ
 τῇ ἀνάγκῃ μὲν ἔμενον, καλῶς τῇ οἰκονομίᾳ προσέ- 10
 χοντες· ἠνιώντο δὲ ὅμως, ὅτι μὴ ἐφιλοσόφουν ὡς
 15 ἤθελον, τῇ ἀσκήσει προσκείμενοι. Ἐπεὶ δὲ προϊόντος
 τοῦ χρόνου, καὶ ^m προσβλάπτεσθαι τὴν ψυχὴν ἐνό-
 μιζον, ὀρώντες τὸν ἐπίσκοπον χρηματιστικόν τε ⁿ
 μετερχόμενον βίον, καὶ πολλὴν σπουδὴν περὶ χρη- 15
 μάτων κτήσιω τιθέμενον, καὶ διὰ ταῦτα, τὸ δὴ λεγό-
 μενον, πάντα λίθον κινουῦντα, παρηγοῦντό τε ^o συνεῖναι
 αὐτῷ, τὴν ἐρημίαν ἀγαπᾶν εἰπόντες, καὶ ταύτην προ-
 16 τιμᾶν τῆς ἐν ἄστει διαγωγῆς. Ὁ δὲ, ἕως μὲν μὴ
 ἐγίνωσκε τὴν ἀληθῆ πρόφασιν, παρεκάλει προσμένειν ^o
 ἐπεὶ δὲ ἔγνω καταγινωσκόμενος ὑπ' αὐτῶν, ὀργῆς

^m καὶ om. M.ⁿ τε om. F. M.^o Lego παρηγοῦντο τότε. VA-
LESIUS.

singulari benevolentia et observantia eos prosequatur. Itaque unum ex illis, Dioscorum scilicet, vi abstractum, Hermopolis episcopum constituit: duos vero alios rogavit, ut secum manere vellent. Et ægre quidem id illis persuasit: verum ut episcopus, tandem compulit. Cum igitur eos clericos ordinasset, dispensationem rerum ecclesiæ eis commisit. Verum illi necessitate quidem constricti manebant, dispensationis munus egregie obtuentes. Ægre tamen ferebant, quod ipsis non liceret, sicut volebant, philosophari, et monasticæ disciplinæ studiis incurrere. Tandem vero progressu temporis, animabus quoque suis detrimentum afferri existimantes, cum viderent episcopum quæstui deditum esse, et in pecuniis comparandis plurimum studii impendere, et earum causa omnem, ut vulgo dicitur, lapidem commovere; cum illo amplius degere recusarunt, solitudinem sibi cordi esse dicentes, seque hanc urbanæ vitæ antepone. At ille, quamdiu quidem veram discessus eorum causam ignorabat, hortatus est eos ut adhuc manerent. Ubi vero sese ab illis condem-

ὑποπίμπλαται, καὶ πᾶν αὐτοῖς κακὸν ἠπείλει ποιεῖν.
 17 Τῶν δὲ μικρὰ φροντισάντων τῆς ἀπειλῆς καὶ εἰς τὴν
 ἔρημον χωρησάντων, θερμὸς τις, ὡς ἔοικεν, ὁ Θεό-
 φίλος ὧν οὐ μικρὰν ἐποίετο τὴν κίνησιν κατ' αὐτῶν· 25
 ἀλλὰ σκευεῖσθαι πάσαις μηχαναῖς τοὺς ἄνδρας
 18 ἐσπούδαζεν. Ἐμίσει δὲ εὐθύς καὶ τὸν αὐτῶν ἀδελ-
 φὸν Διώσκορον τὸν τῆς Ἐρμουπόλεως ἐπίσκοπον·
 ἐλύπει δὲ αὐτὸν ἰκανῶς τὸ προσκεῖσθαι αὐτῷ τοὺς
 19 ἀσκητὰς, καὶ περὶ αὐτὸν σέβας ἔχειν πολὺ. Ἐγί- 30
 νωσκέ τε ὡς οὐδενὶ τρόπῳ βλάψει τοὺς ἄνδρας, εἰ
 μὴ τοὺς μοναχοὺς ἐκπολεμῶσει αὐτοῖς· μεθόδῳ οὖν
 20 χρῆται τοιαύτῃ. Εὖ ἠπίστατο τοὺς ἄνδρας πολλάκις
 ἅμα αὐτῷ περὶ Θεοῦ λόγους κεκινήκotas, ὡς εἶη ὁ 35
 Θεὸς ἀσώματος, καὶ οὐδαμῶς ἀνθρωπόμορφος· ἀκο-
 λουθεῖ γὰρ ἐξανάγκης τῷ ἀνθρωπομόρφῳ τὸ ἀνθρω-
 ποπαθές· καὶ τοῦτο γεγύμνασται παρά τε τῶν
 21 παλαιωτέρων, καὶ μάλιστα παρά Ὁριγένους. Οὕτως
 ἔχων καὶ φρονῶν περὶ Θεοῦ ὁ Θεόφιλος, διὰ τὸ
 ἀμύνασθαι τοὺς ἐχθροὺς ἀντιστρέφων^p τὰ καλῶς 40

^p ἀντιστρέφειν M.

nari sensit, gravi incensus ira, minatus est sese illos omnibus modis vexaturum esse. Sed cum illi, parvi habitis ejus minis, in solitudinem se contulissent, Theophilus qui suoapte ingenio erat ferventior, non mediocrem in eos motum concitavit: immo vero omnes machinas intendit, ut illos malo afficeret. Fratrem quoque eorum Dioscorum Hermupoleos episcopum, odio habere cœpit. Permolesse enim ferebat, quod monachi magnopere illi addicti essent, eumque summa observantia colerent. Sciebat etiam nullo se pacto iis nocere posse, nisi monachorum animos ab illis alienasset. Hac igitur via eos aggressus est. Probe norat eos viros de natura Dei secum disputantes, sæpenumero validis rationibus asseruisse, Deum incorporeum esse, et humanæ figuræ penitus expertem. Humanam enim figuram humanæ quoque passionis necessario comitantur. Idque tum ab antiquis Ecclesiæ scriptoribus, tum ab Origene inprimis diligenter excussum est. Cum igitur de Deo ita sentiret Theophilus, tamen ut inimicos ulcisceretur, ea quæ illi recte cum ipso asseruerant, impugnare

αὐτοῖς δεδογμένα οὐκ ᾤκησεν· ἀλλὰ συναρπάζει
 τοὺς πλείστους τῶν μοναχῶν, ἀνθρώπους ἀκεραίους
 μὲν ιδιώτας δὲ τῷ λόγῳ, τοὺς πολλοὺς δὲ ἀγραμ-
 22 μάτους ὄντας. Καὶ διαπέμπεται τοῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ 321
 ἀσκητηρίοις, μὴ δεῖν πείθεσθαι Διοσκόρῳ μήτε τοῖς
 23 ἀδελφοῖς αὐτοῦ, λέγουσιν ἀσώματον τὸν Θεόν. Ὁ
 γὰρ Θεὸς, φησὶν, κατὰ τὴν θείαν γραφὴν καὶ ὀφθαλ-
 μοὺς ἔχει, καὶ ᾧτα, καὶ χεῖρας, καὶ πόδας, καθὰ καὶ οἱ 5
 ἄνθρωποι· οἱ δὲ περὶ Διόσκορον Ὁριγένει ἀκολου-
 θοῦντες βλάσφημον δόγμα εἰσάγουσιν, ὡς ἄρα ὁ
 Θεὸς οὔτε ὀφθαλμοὺς, οὔτε ᾧτα, οὔτε πόδας, οὔτε
 24 χεῖρας ἔχει. Τούτῳ τῷ σοφίσματι συναρπάζει τοὺς
 πλείστους τῶν μοναχῶν· καὶ γίνεται διάπυρος στά- 10
 25 σις ἐν αὐτοῖς. Ὅσοι μὲν οὖν γεγυμνασμένοι εἶχον
 τὸν νοῦν οὐ συνηρπάγησαν ὑπὸ τοῦ σοφίσματος·
 ἀλλὰ καὶ τοῖς περὶ Διόσκορον καὶ Ὁριγένην⁹ ἐπέι-
 26 θοντο. Οἱ δὲ ἀπλούστεροι πλείους τε ὄντες καὶ
 ζῆλον ἔχοντες θερμὸν κατὰ τῶν ἀδελφῶν εὐθέως ἐχώ- 15
 27 ρουν. Ἦν οὖν διαίρεσις ἐν αὐτοῖς, καὶ ἀλλήλους ὡς
 ἀσεβοῦντας διέστυρον· καὶ οἱ μὲν Θεοφίλῳ προσέ-

⁹ ὀριγένει M.

non dubitavit. Plurimosque ex monachis decepit, viros simplices quidem ac sinceros, sed rudes, ac plerosque etiam literarum expertes. Missis enim literis ad eos qui in solitudine degebant, monuit ne Dioscorum fratresque ejus auscultarent, qui Deum incorporeum esse dicebant. Deus enim, aiebat, juxta Sacrae Scripturae testimonium, et oculos habet et aures, et manus ac pedes, quemadmodum homines. Hi vero qui cum Dioscoro sunt, Origenis doctrinam sequentes, impium dogma inducere conantur, Deum scilicet nec oculos, nec aures, nec manus, nec pedes habere. Hac fraude Theophilus multos monachos decepit: ortaque est inter illos gravis dissensio. Et ii quidem qui philosophiae studiis animam excoluerant; ea calliditate minime sunt circumventi: sed Origeni ac Dioscoro adhæserunt. Simpliciores vero, qui et numero plures erant, acri zelo succensi, statim adversus fratres insurrexerunt. Facta est igitur inter illos divisio: seque invicem tamquam impios carpebant. Et illi quidem qui a Theophili par-

χοντες Ὀριγενιαστὰς καὶ ἀσεβεῖς ἐκάλουν τοὺς ἀδελ-
 φούς· οἱ δὲ ἕτεροι Ἀνθρωπομορφιανούς τοὺς ὑπὸ
 28 Θεοφίλου ἀναπεισθέντας ὠνόμαζον. Ἐκ τούτου πα-
 ρατριβὴ γίνεται οὐ μικρὰ, καὶ ἦν μεταξὺ τῶν μοναχῶν 20
 29 πόλεμος ἄσπονδος. Θεόφιλος δὲ ὡς ἔγνω προβάνα
 τὸν σκοπὸν, ἅμα πλήθει καταλαβὼν τὴν Νιτρίαν,
 ἔνθα εἰσὶ τὰ ἀσκητήρια, ἐξοπλίζει τοὺς μοναχοὺς κατὰ
 τε Διοσκόρου καὶ τῶν αὐτοῦ ἀδελφῶν· οἱ δὲ κινδύ- 25
 30 νέυσαντες ἀπολέσθαι μόλις διέφυγον. Ταῦτα κατὰ
 τὴν Αἴγυπτον γινόμενα ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐπί-
 σκοπος Ἰωάννης τέως ἡγνόει· ταῖς διδασκαλίαις τε
 31 ἦνθει, καὶ διαβόητος ἐπὶ ταύταις ἦν. Ἡὔξησε δὲ
 πρῶτος καὶ τὰς περὶ τοὺς νυκτερινοὺς ὕμνους εὐχὰς 30
 ἐξ αἰτίας τοιαύδε.

tibus stabant, fratres suos Origenistas et impios appellabant.
 Alii contra, eos qui cum Theophilo sentiebant, Anthropomorphitas
 cognominabant. Ex quo non mediocris altercatio inter mona-
 chos, et bellum inexpiabile exarsit. At Theophilus, posteaquam
 animadvertit rem ex animi sui sententia successisse, cum magna
 hominum multitudine Nitriam petiit, quo in loco erant mona-
 chorum domicilia : et monachos contra Dioscorum ejusque fratres
 armavit. Illi in summum capitis discrimen adducti, vix tandem
 effugere potuerunt. Dum hæc in Ægypto gererentur, Joannes
 Constantinopolitanus episcopus omnium istorum ignarus, doctrina
 et eloquentia florebat, et ob sermones ubique celeberrimus habe-
 batur. Primus etiam preces quæ in nocturnis hymnis fieri
 solent, tali de causa amplificavit.

ΚΕΦ. Η.

Περὶ Ἕ τῶν συνάξεων τῶν νυκτερινῶν ὕμνων τῶν Ἀρειανῶν, καὶ τῶν^β τὸ Ὀμοούσιον πρεσβεύοντων, καὶ περὶ τῆς γενομένης ἐν αὐτοῖς συμβολῆς^γ καὶ ὅτι ἡ τῶν ἀντιφῶνων ὑμνοδία ἀπὸ Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου τὴν^δ 35 ἀρχὴν ἔσχεν.

1 Οἱ ἀρειανίζοντες, ὥσπερ ἔφημεν, ἔξω τῆς πόλεως
2 τὰς συναγωγὰς ἐποιούντο. Ἡνίκα οὖν ἐκάστης
ἑβδομάδος ἑορταὶ κατελάμβανον, φημὶ δὴ τό τε σάβ- 40
βατον καὶ ἡ κυριακὴ, ἐν αἷς αἱ συνάξεις κατὰ τὰς
ἐκκλησίας εἰώθασιν γίνεσθαι, αὐτοὶ ἐντὸς τῶν τῆς
πόλεως πυλῶν περὶ τὰς στοὰς ἀθροίζόμενοι, καὶ ὧδὰς
ἀντιφώνους πρὸς τὴν Ἀρειανὴν δόξαν συντιθέτες
ἦδον· καὶ τοῦτο ἐποίουν κατὰ τὸ πλείστον μέρος τῆς 45
3 νυκτός. Ὑπὸ δὲ ὄρθρον τὰ τοιαῦτα ἀντίφωνα λέ- 322
γοντες διὰ μέσης τῆς πόλεως ἐξῆρσαν τῶν πυλῶν,
4 καὶ τοὺς τόπους εἴθασιν συνῆγον^ε κατελάμβανον. Ἐπει-
δὴ^α δὲ ἐρεθισμοὺς κατὰ τῶν τὸ Ὀμοούσιον φρο-
νούντων λέγοντες^ζ οὐκ ἐπαύοντο, πολλάκις γὰρ καὶ

^β Περὶ τῶν νυκτερινῶν ὕμνων. M. ἐπεὶ δὲ (tacite) Vales. et Read-
^γ τῶν τε F. ing.

^δ συνῆγοντο correct. M. ^ε τελούτες M.

^α Ita F. M. Stephan. Genev.

CAPUT VIII.

De collectis nocturnorum hymnorum, tam Arianorum quam Homousianorum, et de pugna in illis facta; et quod cantus antiphonarum ab Ignatio Deifero est institutus.

Ariani, sicut antea dixi, extra urbem conventus ecclesiasticos agebant. Singulis igitur hebdomadis, quoties festi dies occurrerant, Sabbatum intelligo ac diem dominicum, quibus collectæ in ecclesiis agi solent, ipsi intra civitatis portas circa porticus publicas congregati, hymnos apte ad Arianam hæresim compositos, alternatim sibi respondentibus canebant. Idque majore noctis parte faciebant. Diluculo vero easdem Antiphonas canentes, per mediam urbem incedebant, et extra portas egressi, proficiscerantur ad locum in quo collectas celebrabant. Sed quoniam contumeliosis verbis Homousianos carpere non cessabant: frequenter enim inter canendum dicebant: Ubinam sunt qui tria

τοιαύτην ᾠδὴν ἔλεγον, Ποῦ εἰσὶν οἱ λέγοντες τὰ τρία 5
 μίαν δύναμιν ; τότε δὴ καὶ Ἰωάννης εὐλαβηθεὶς, μήτις
 τῶν ἀπλουστέρων ὑπὸ τῶν τοιούτων ᾠδῶν ἀφελκυσθῆ
 τῆς ἐκκλησίας, ἀντιτίθησιν αὐτοῖς τοὺς τοῦ ἰδίου λαοῦ,
 ὅπως ἂν καὶ αὐτοὶ ταῖς νυκτεριναῖς ὑμολογίαις σχο-
 λάζοντες ἀμαυρώσωσι μὲν τὴν ἐκείνων περὶ τούτου 10
 σπουδὴν, βεβαίους δὲ τοὺς οἰκείους πρὸς τὴν ἑαυτῶν
 5 πίστιν ἐργάσωνται. Ἄλλ' ὁ μὲν σκοπὸς Ἰωάννου
 ἐδόκει εἶναι χρηστός· σὺν ταραχῇ δὲ καὶ κινδύνοις
 6 τὸ τέλος ἐδέξατο. Ὡς γὰρ λαμπρότεροι οἱ τοῦ
 Ὅμοουσίου ὕμνοι ἐν ταῖς νυκτεριναῖς ὑμολογίαις 15
 ἐδείκνυντο, ἐπινενόητο γὰρ παρ' αὐτοῦ σταυροὶ ἀρ-
 γυροὶ φέροντες φῶτα ἐκ τῶν κηρίνων λαμπάδων, τῆς
 βασιλίδος Εὐδοξίας παρεχούσης τὴν εἰς αὐτὰ δαπά-
 νην, πλήθος ὄντες οἱ ἀρειανίζοντες καὶ ζηλοτυπία
 ληφθέντες ἀμύνεσθαί τε καὶ συμπληγάδας ἐπεχείρουν 20
 7 ποιεῖν. Ἔτι γὰρ ἐκ τῆς παραλαβούσης δυναστείας
 ἔνθερμοί τε πρὸς μάχην ἦσαν, καὶ κατεφρόνουν αὐτῶν.
 8 Μὴ μελλήσαντες οὖν ἐν μιᾷ τῶν νυκτῶν συγκρούουσι·
 καὶ βάλλεται μὲν λίθῳ κατὰ μετώπου· Βρίσων ὁ τῆς 25

Υ τοῦ μετώπου Μ.

unam dicunt esse potentiam? Joannes veritus ne quis ex simpli-
 cioribus hujusmodi canticis ab ecclesia abstraheretur, quosdam
 ex catholica plebe quæ sub ipso erat, eis opposuit, qui nocturnos
 perinde hymnos decantando, et Arianorum circa hæc studium
 obscurarent, et suos in professione rectæ fidei confirmarent. Hoc
 Joannis consilium, specie quidem probum atque utile fuit: verum
 seditiones ac pericula ex eo evenere. Nam quoniam Homou-
 sianorum hymni in nocturnis illis precationibus majore apparatu
 cani videbantur: cruces enim argentæ a Joanne erant excogi-
 tatæ, quæ cereas faces accensas gestabant, Eudoxia Augusta
 sumptum ad hoc suppeditante: Ariani numero abundantes, et
 æmulatione succensi, ulcisci se et pugnam ciere instituerunt.
 Etenim ex dominatu illo quem paulo ante obtinuerant, ad hujus-
 modi certamina adhuc erant prompti, et adversarios facile con-
 temnebant. Omni igitur cunctatione abjecta, nocte quadam
 prælium ineunt. Et Briso quidem eunuchus Augustæ, qui tum

βασιλίδος εὐνοῦχος, συγκροτῶν τότε τοὺς ὑμνοδοῦς·
 ἀπόλλυνται δὲ καὶ τινες τοῦ λαοῦ ἐξ ἀμφοτέρων
 9 τῶν μερῶν. Ἐφ' ² οἷς κινηθεῖς ὁ βασιλεὺς διεκώλυσε
 τοὺς Ἀρειανοὺς τὰς ὑμνολογίας ἐν τῷ δημοσίῳ ποιεῖν·
 10 καὶ τὰ μὲν λεγόμενα τοιαῦτα ἦν. Λεκτέον ³ δὲ καὶ 30
 ὅθεν τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν ἡ κατὰ τοὺς ἀντιφώνους ὕμνος
 11 ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συνήθεια. Ἰγνάτιος ὁ ^b Ἀντιοχείας
 τῆς Συρίας, τρίτος ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐπί-
 σκοπος, ὃς καὶ τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῖς συνδιέτριψεν,
 ὀπτασίαν εἶδεν ἀγγέλων διὰ τῶν ἀντιφώνων ὕμνων 35
 τὴν ἀγίαν Τριάδα ὑμνοῦντων, καὶ τὸν τρόπον τοῦ
 ὁράματος τῇ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίᾳ παρέδωκεν.
 12 Ὅθεν καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις αὕτη ^c ἡ παρά-
 δοσις διεδόθη· οὗτος μὲν οὖν ὁ περὶ τῶν ἀντιφώνων
 ὕμνων λόγος ἐστίν.

² Ita F. M. In his Epiphan. *τησεν*, ante *λεκτέον*, M.
 Hist. Tr. x. 8. Ὑφ' editt.

^b Ita F. M. δ. om. ceteri.

^a Titulum inserit, Ὅτι τὸ ἔθος ^c ἡ παράδοσις αὕτη ταῖς ἐκκλη-
 τῶν ἀντιφώνων ἀπὸ Ἰγνατίου ἐκρά- *σίαις* M.

hymnorum cantoribus erudiendis erat præpositus, in fronte lapide
 percussus est. Utrimque vero nonnulli ex populo cæsi interi-
 erunt. Quibus rebus permotus imperator, interdixit Arianis, ne
 deinceps hymnos publice canerent. Et hæc quidem tunc tem-
 poris gesta sunt. Dicendum porro est, unde consuetudo illa
 hymnos in ecclesia alternis canendi, initium sumpserit. Ignatius
 Antiochiæ in Syria episcopus, post apostolum Petrum ordine
 tertius, qui et cum apostolis ipsis familiariter versatus est, vidit
 aliquando angelos hymnis alternatim decantatis sanctam Trini-
 tatem celebrantes; et canendi rationem quam in illa visione ani-
 madverterat, ecclesiæ Antiochensi tradidit. Unde ista traditio
 ad omnes postea ecclesias permanavit. Et hæc quidem de anti-
 phonario hymnorum cantu accepimus.

ΚΕΦ. Θ.

323

Περὶ τῶν Μακρῶν καλουμένων μοναχῶν, καὶ ὅπως δι' αὐτοὺς ἀπονοῦν
ἔχθραν ὁ Θεοφίλος πρὸς Ἰωάννην ἐσχηκῶς καθαυρῆσαι τοῦτον ἐσπού-
δαζεν.

- 1 Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ οἱ ἀπὸ τῆς ἐρήμου μοναχοὶ 5
ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔρχονται ἅμα Διοσκόρφ
2 καὶ τοῖς αὐτοῦ ἀδελφοῖς. Συνῆν δὲ αὐτοῖς καὶ Ἰσι-
δωρος, ὁ πάλαι Θεοφίλῳ τῷ ἐπισκόπῳ φιλαίτατος,
τότε δὲ ἀπεχθέστατος γενόμενος δι' αἰτίαν τοιάνδε. 10
3 Πέτρος τις πρωτοπρεσβύτερος ἦν τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
ἐκκλησίας· πρὸς τοῦτον ἀπεχθῶς ἐσχηκῶς ὁ Θεό-
4 φίλος τῆς ἐκκλησίας αὐτὸν ἐκβαλεῖν ἐπενόησε. Καὶ
μέμψιν αὐτῷ κατήνεγκεν, ὡς εἶη τινὰ γυναῖκα^ε Μανι-
χαΐαν τὴν θρησκείαν εἰς τὰ ἱερὰ μυστήρια προσδεξά- 15
μενος, μὴ πρότερον τῆς Μανιχαϊκῆς αἰρέσεως ἀπο-
5 στήσας αὐτήν. Ἐπεὶ δὲ ὁ Πέτρος ἔλεγε καὶ μετα-
τίθεσθαι^ε τῆς θρησκείας τὴν γυναῖκα, καὶ μηδέ^ε παρὰ
γνώμην Θεοφίλου δεδέχθαι αὐτήν, ἠγανάκτει ὁ Θεό-

^δ ὅπως Ἰωάννης καθήρηται. Οὐκ ^ε μετατίθεσθαι M.
eis &c. M. ^ε μὴ C.

^ε γυναῖκα τινὰ F. M.

CAPUT IX.

*De monachis cognomento Longis ; et quomodo Theophilus cum im-
placabiles inimicitias adversus Joannem eorum causa suscepisset,
deponere illum conatus est.*

Haud multo post monachi una cum Dioscoro et ejus fratribus ex solitudine profecti, Constantinopolim veniunt. Aderat cum illis etiam Isidorus, olim quidem carissimus Theophilo, tum vero inimicissimus ob hujusmodi causam. Petrus quidam fuit Alexandrinæ ecclesiæ archipresbyter. Huic infensus cum esset Theophilus, ecclesia eum expellere statuit : eique hoc crimen objecit, quod mulierem quamdam secta Manichæam ad sacra mysteria admisisset, antequam ab errore Manichæorum eam abstraxisset. Sed cum Petrus mulierem hanc sectæ suæ renuntiasset diceret, nec absque sententia Theophili susceptam fuisse, Theophilus tanquam calumnia appetitus graviter exanduit. Affirmabat enim, ejus rei se penitus ignarum fuisse. Petrus igitur testem sibi ad-

φίλος, ὡς συκοφαντούμενος· μὴ γὰρ εἶδέναι τὸ γε- 20
 γονὸς ἔλεγεν· ὁ οὖν Πέτρος Ἰσίδωρον ἐκάλει μαρ-
 τυρῆσαι αὐτῷ, ὡς οὐκ ἠγνόει τὰ περὶ τῆς γυναικὸς
 6 ὁ ἐπίσκοπος. Ἐτύγχανε δὲ κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν
 ἐν τῇ βασιλευούσῃ Ῥώμῃ διάγων ὁ Ἰσίδωρος· ἐπέμ-
 πετο γὰρ παρὰ Θεοφίλου πρὸς Δάμασον τὸν Ῥώμης 25
 ἐπίσκοπον, ἐπὶ τῷ καταλλάξαι αὐτὸν πρὸς Φλαβιανὸν
 7 τὸν ἐπίσκοπον Ἀντιωχείας. Διεκρίνοντο γὰρ οἱ Με-
 λετίφ προσκείμενοι πρὸς Φλαβιανὸν διὰ τὸν ὄρκον,
 8 ὡς μοι καὶ πρότερον εἴρηται. Ἐπανελθὼν τοίνυν ἐκ 30
 τῆς Ῥώμης ὁ Ἰσίδωρος, καὶ πρὸς μαρτυρίαν παρὰ
 τοῦ Πέτρου κληθεὶς, ἔλεγεν ὡς εἶη δεχθεῖσα ἡ Μανι-
 χαία κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου· μεταδεδωκέναι
 9 τῇ αὐτῇ καὶ αὐτὸν τὰ μυστήρια. Ἐξάπτεται οὖν
 πρὸς ὀργὴν ὁ Θεόφιλος, καὶ ἀμφοτέρους πρὸς ὀργὴν¹
 ἀπήλασεν. Αὕτη πρόφασις γέγονε τοῦ καὶ Ἰσίδωρον 35
 ἅμα τοῖς περὶ Διόσκορον ἐλθεῖν ἐν τῇ Κωνσταντινου-
 πόλει, ὅπως ἂν παρά τε τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ ἐπισκόπῳ 324
 Ἰωάννῃ τὰ κατ' αὐτῶν ἐσκευωρημένα ἐξελεγχθῆσθαι.
 10 Μαθῶν δὲ ταῦτα ὁ Ἰωάννης ἐν τιμῇ μὲν ἦγε τοὺς

¹ Ita F. M. δὲ ceteri. superiore linea huc irrepserunt."
¹ " Delenda πρὸς ὀργὴν, quæ ex W. Lowth.

vocavit Isidorum, quod episcopus non ignorasset id quod de mu-
 liere factum fuerat. Versabatur Romæ tunc temporis Isidorus.
 Missus enim fuerat a Theophilo ad Damasum Romanæ urbis epi-
 scopum, ut illum cum Flaviano Antiochensi episcopo in gratiam
 reduceret. Quotquot enim Meletio adhæserant, secernerant se a
 Flaviano propter jusjurandum Flaviani, sicut antea dixi. Roma
 itaque reversus Isidorus, et a Petro ad testimonium dicendum
 vocatus, mulierem Manichæam annuente episcopo susceptam
 fuisse affirmavit, ipsumque episcopum sacra mysteria ei præbuisse.
 Hinc ad iram concitatus Theophilus, utrumque ecclesia ejecit.
 Hanc ob causam Isidorus quoque una cum Dioscoro et fratribus
 illius Constantinopolim venit, ut ea quæ contra ipsos per vim et
 calumniam gesta fuerant, coram ipso imperatore et coram episcopo
 Joanne convincerent. Quibus cognitis, Joannes viros quidem
 illos honorifice excepit, et a precum communionem minime exclusit:

ἄνδρας· καὶ τῶν εὐχῶν μετέχειν οὐκ ἐκώλυσε· κοι-
 νωνίαν δὲ τῶν μυστηρίων οὐκ ἔφη πρὸ διαγνώσεως 5
 11 μεταδώσειν αὐτοῖς. Ἐν τούτοις καθεστῶτος τοῦ
 πράγματος, ἦκει εἰς τὰς ἀκοὰς Θεοφίλου λόγος ψευ-
 δῆς, ὡς εἶη Ἰωάννης καὶ εἰς τὰ μυστήρια δεξάμενος
 12 αὐτοὺς καὶ ἔτοιμος πρὸς τὸ ἐπικουρῆσαι αὐτοῖς. Καὶ
 παντοῖως ἐγένετο, ὅπως ἂν μὴ μόνον τοὺς περὶ Διόσ- 10
 κορον καὶ Ἰσίδωρον ἀμύνηται, ἀλλὰ γὰρ καὶ Ἰωάννην
 13 κατενέγκη τοῦ θρόνου. Διαπέμπεται οὖν κατὰ πόλεις
 πρὸς τοὺς ἐπισκόπους ἐπιστολὰς, κρύπτων μὲν τὸν
 ἑαυτοῦ σκοπὸν, μόνοις δὲ τοῖς Ὠριγένους βιβλίοις
 δῆθεν μεμφόμενος· οἷς πρὸ αὐτοῦ Ἀθανάσιος μάρ- 15
 τυσι τῆς οἰκειᾶς πίστεως ἐν τοῖς κατὰ Ἀρειανῶν
 λόγους ἐχρήσατο πολλάκις.

ΚΕΦ. Ι.

Ἦς ^k καὶ Ἐπιφάνιος ὁ Κύπρου ταῖς Θεοφίλου ἀπάταις συναπαχθεῖς, τῇ 20
 δοκεῖν κατὰ τῶν Ὠριγένους συγγραμμάτων ἐπισκόπων σύνοδον ἐν τῇ
 Κύπρῳ συναγαγόν, Ἰωάννη διεμέμψατο, χρωμένῃ ταῖς βίβλοις Ὠρι-
 γένους.

1 Σπένδεται δὴ φιλίαν καὶ πρὸς Ἐπιφάνιον τὸν

^k Titulum om. M.

sacrorum vero mysteriorum communionem indulturum se negavit, antequam causa cognita esset. Dum res in hoc statu esset, falsus rumor ad aures Theophili perlatus est, Joannem eos ad sacra quoque mysteria admisisse, et ad opem illis ferendam paratum esse. Quamobrem Theophilus totus in hoc cœpit incumbere, ut non modo Dioscorum et Isidorum ulcisceretur, verum etiam Joannem ex episcopali sede dejiceret. Mittit igitur epistolas ad singularum civitatum episcopos, consilium quidem suum occultans: palam vero in illis reprehendens libros Origenis: quorum tamen testimonio diu ante illum Athanasius in orationibus contra Arianos, ad fidei suæ confirmationem sæpenumero usus fuerat.

CAPUT X.

Quomodo etiam Epiphanius episcopus Cypri, dolis Theophili deceptus, collecta episcoporum synodo adversus Origenis libros, Joannem ob eorum librorum lectionem reprehenderit.

Amicitiam quoque redintegavit cum Epiphanio Constantiæ

Κωνσταντίας τῆς Κύπρου ἐπίσκοπον, πρότερον δια- 25
 φερόμενος πρὸς αὐτὸν· ἐμέμφετο γὰρ Ἐπιφανίφ
 Θεόφιλος ὡς μικρὰ φρονοῦντι περὶ Θεοῦ, ὅτι ἀνθρω-
 2 πόμορφον αὐτὸν εἶναι ἐνόμιζεν. Οὕτως οὖν Θεό-
 φιλος ἔχων περὶ Θεοῦ, καὶ μεμφόμενος τοῖς ἀνθρώ-
 πόμορφον τὸ Θεῖον νομίζουσι, διὰ τὴν πρὸς ἐτέρους 30
 ἀπέχθειαν ἠρνεῖτο μὲν ἐν τῷ φανερῷ ἃ ἐδόξαζεν·
 φιλοποιεῖται δὲ τότε τὸν Ἐπιφάνιον διαφερόμενος¹
 πρὸς αὐτὸν, ὡς ἐκ μετανοίας ὁμοφρονήσας κατὰ τὴν
 3 περὶ Θεοῦ δόξαν αὐτῷ. Καὶ παρασκευάζει σύνοδον
 ποιῆσαι τῶν ἐν Κύπρῳ ἐπισκόπων ἐπὶ τῷ διαβαλεῖν 35
 4 τὰ Ὠριγένους βιβλία. Ἐπιφάνιος δὲ δι' ὑπερβάλ-
 λουσαν εὐλάβειαν ἀπλοϊκὸς ὢν τὸν τρόπον ταχέως
 5 ὑπήχθη ὑπὸ τῶν Θεοφίλου γραμμάτων. Καὶ καθίσας
 συνέδριον τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἐπισκόπων ἀπαγορεύει 40
 6 μὲν τοῦ^m ἀναγινώσκειν τὰ Ὠριγένους βιβλία. Δια-
 πέμπεται δὲ καὶ γράμματα πρὸς Ἰωάννην, παραινῶν
 ἀπέχεσθαι μὲν τῶν Ὠριγενείων ἀναγνωσμάτων, συν-
 άγειν δὲ καὶ αὐτὸν συνέδριον, καὶ σύμφηφον κατὰ

¹ πρὸν additum in marg. M.^m τοῦ om. M.

Cypri episcopo, a quo antea dissidebat. Insimulaverat enim Theophilus Epiphanium, tanquam abjecte sentientem de Deo, quem humana specie præditum esse arbitraretur. Cum ergo Theophilus de Deo ita sentiret, eosque reprehenderet qui Deum humana figura præditum esse censebant, præ odio tamen quo in aliis ferebatur, ea quæ sentiebat palam abnegavit: iniitque tunc amicitiam cum Epiphanio, quocum antea dissentiebat, perinde ac si poenitentia ductus idem cum illo sentiret de Deo. Episcoporum quoque synodum in Cypro ab eodem fieri curavit, qua Origenis libri condemnarentur. Epiphanius vero ob singularem pietatem summa morum simplicitate præditus, Theophili literis facile inductus est. Collectoque episcoporum totius insulæ concilio, lectionem librorum Origenis prohibuit. Misit etiam literas ad Joannem episcopum, quibus eum hortabatur ut et ipse a legendis Origenis libris abstinere, et convocata synodo episcoporum suorum, idem cum ipso decerneret. Theophilus itaque, cum Epipha-

7 τούτο γίνεσθαι^η. Θεόφιλος τοίνυν τὸν ἐπ'ο εὐλαβεία 45
 περιβόητον Ἐπιφάνιον συναρπάσας, καὶ γνούς προ-
 βάντα αὐτοῦ τὸν σκοπὸν, θαρρῶν καὶ αὐτὸς συνήγαγε 325
 8 πολλοὺς τῶν ἐπισκόπων. Καὶ παραπλησίαν τῷ Ἐπι-
 φανίῳ κατὰ τῶν Ὠριγένους βιβλίων, τοῦ πρὸ διακο-
 σίων καὶ^ρ περίπου ἐτῶν τελευτήσαντος, διαβολὴν
 ἐποιεῖτο· οὐ τοῦτον προηγουμένως ἔχων τὸν σκοπὸν, 5
 9 ἀλλὰ τοὺς περὶ Διόσκορον σπεύδων ἀμύνασθαι. Ἰω-
 ἀννης δὲ μικρὰ φροντίσας τῶν μηνυθέντων αὐτῷ
 παρά τε Ἐπιφανίου καὶ αὐτοῦ Θεοφίλου, τῇ διδα-
 10 σκαλίᾳ τῶν ἐκκλησιῶν προσεῖχε τὸν νοῦν. Καὶ ἦνθει
 μὲν κατ' αὐτήν· τῆς δὲ κατ' αὐτοῦ γενομένης σκευω- 10
 11 ρίας οὐδένα λόγον ἐτίθετο. Ἐπεὶ δὲ Θεόφιλος κατα-
 φανῆς ἐγένετο τοῖς πολλοῖς σπουδάζων καθελεῖν τῆς
 ἐπισκοπῆς τὸν Ἰωάννην, τότε δὴ καὶ οἱ ἀπεχθῶς πρὸς
 Ἰωάννην ἔχοντες πρὸς τὴν κατ' αὐτοῦ σκευωρίαν
 12 ἀνεκωοῦντο^θ. Καὶ πολλοὶ μὲν τοῦ κλήρου, πολλοὶ 15
 δὲ καὶ τῶν ἐν τέλει κατὰ τὰ βασίλεια μέγιστον ἰσχύ-

^η γίνεσθαι αὐτῷ M.

^ο ἐν M.

^ρ " Delenda est particula καὶ."

VALESIUS. Conf. Annot.

^θ ἐκωοῦντο M.

nium pietatis nomine celeberrimum in suam sententiam per-
 traxisset, rem sibi ex voto succedere animadvertens, sumpta
 majore fiducia plures episcopos convocavit: et libros Origenis
 qui ante ducentos ferme annos mortem oppetierat, eadem qua
 Epiphanius condemnationis sententia perculit: non quod revera
 id agendum sibi proposuisset, sed ut Dioscorum fratresque ejus
 ulcisceretur. Verum Joannes ea quæ tum ab Epiphanio, tum ab
 ipso Theophilo significata fuerant parvipendens, doctrinæ eccle-
 siasticæ sedulo incumbabat. Et ea quidem in re florebat cum-
 maxime: insidias vero quæ ipsi struebantur, penitus contem-
 nebat. Ceterum posteaquam palam factum est, Theophilum id
 agere ut Joannem episcopatu exueret, tum quicumque infenso ad-
 versus Joannem animo erant, ad concinnandas in eum calumnias
 excitabantur. Ac multi, tum ex clero, tum ex proceribus qui in
 palatio plurimum poterant, opportunum sibi tempus oblatum rati,

οντες, καιρὸν εὐρηκέναι λογιζόμενοι καθ' ὃν Ἰωάννην ἀμύνονται, μεγίστην ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει σύνοδον γενέσθαι παρεσκευάζον, τοῦτο μὲν δι' ἐπιστολῶν, τοῦτο δὲ καὶ ἀγράφως διαπεμπόμενοι. 20

ΚΕΦ. ΙΑ.

Περὶ ὧν Σεβηριανοῦ καὶ Ἀντιόχου τῶν Σύρων, ὅπως Ἰωάννου ἀπέστησαν, καὶ διὰ τίνας αἰτίας.

1 Ἡὔξησε δὲ τὸ κατὰ Ἰωάννου μῖσος καὶ ἕτερον ἐπισυμβὰν τοιούδε· δύο ἐπίσκοποι κατ' * αὐτὸν 25 ἦνθησαν Σύροι ὄντες τὸ γένος, Σεβηριανὸς καὶ Ἀντιόχος. Σεβηριανὸς μὲν Γαβάλων, πόλις δὲ αὕτη τῆς Συρίας· Ἀντιόχος δὲ Πτολεμαΐδος τῆς ἐν Φοινίκη ἐκκλησίας προειστήκει. Ἄμφω μὲν οὖν διὰ λόγων ῥητορικῶν ἦχθησαν· Σεβηριανὸς δὲ δοκῶν 30 πεπαιδεῦσθαι, οὐ πάνυ τῇ φωνῇ τὴν Ἑλληνικὴν ἐξετρανοῦ γλώσσαν· ἀλλὰ καὶ Ἑλληνιστὶ φθεγγόμενος 4 Σύρος ἦν τὴν φωνήν. Ἀντιόχος μὲν οὖν πρότερον ἐκ τῆς Πτολεμαΐδος ἐπὶ τὴν[†] Κωνσταντινούπολιν

† Titulum om. M.

* κατὰ τάντων Μ.

† Ita F. M. Stephan. Genev.

τὴν om. Vales. Reading.

quo se de Joanne ulciscerentur, maximam synodum Constantino- poli fieri procurarunt, episcopos partim per literas, partim per internuntios accitis.

CAPUT XI.

De Severiano et Antiocho Syris, et quomodo quibusque de causis a Joanne dissenserint.

Odium porro adversus Joannem vehementer auxit alia quædam hujusmodi causa. Duo episcopi natione Syri eodem tempore florebant, Severianus et Antiochus: quorum ille ecclesiæ Gaba- lorum, quæ urbs est Syriæ: hic ecclesiæ Ptolemaidis, quæ in Phœnice sita est, curam gerebat. Et ambo quidem eloquentiæ causa celeberrimi habebantur. Severianus vero, licet admodum eruditus videretur, Græca tamen minus distincte pronuntiabat: Sed dum Græce loqueretur, Syrum nescio quid in ejus voce resonabat. Et Antiochus quidem, cum prior Ptolemaide venisset Constantinopolim, et in ecclesiis urbis regiæ summa cum dili-

ἔλθων, κατὰ τὰς ἐκκλησίας ἐπὶ χρόνον τινα πεπονη- 35
 μένως διδάξας, καὶ πολλὰ ἐκ τούτων χρηματισάμενος,
 5 ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀνέδραμε. Σεβηριανὸς δὲ τυθόμενος
 μετὰ ταῦτα πολλὰ τὸν Ἀντίοχον ἐκ τῆς Κωνσταν-
 τινουπόλεως συλλέξαντα, ζηλοῦν καὶ αὐτὸς τοῦτο
 6 ἐσπούδασεν. Ἀσκηθεῖς τε οὖν καὶ συντάξας λόγους 40
 συχνοὺς καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὴν Κωνσταντινουπόλιν ἔρχε-
 7 ται. Καὶ δεχθεὶς ἀσμένως ὑπὸ Ἰωάννου μέχρι μὲν
 τινος ὑπέτρεχε τὸν ἄνδρα καὶ ἐκολάκευε, καὶ αὐτὸς
 οὐδὲν ἦττον ἀγαπώμενος καὶ τιμώμενος ἦνθει τε κατὰ
 τὰς διδασκαλίας, καὶ πολλοῖς τῶν ἐν τέλει καὶ δὴ καὶ 326
 8 αὐτῷ βασιλεῖ γίνεται γνώριμος. Ἐπειδὴ δὲ ἐν το-
 σοῦτῳ συνέβη τῆς Ἐφέσου τελευτῆσαι τὸν ἐπίσκοπον,
 ἀνάγκη κατέλαβε τὸν Ἰωάννην εἰς τὴν Ἐφεσον ἀπελ-
 9 θεῖν ἐπὶ τῷ χειροτονῆσαι ἐπίσκοπον. Καὶ γενόμενος 5
 ἐν αὐτῇ, ἄλλον τε ἄλλων προβάλλεσθαι σπουδα-
 ζόντων, καὶ σφόδρα διαπληκτιζομένων πρὸς ἑαυτοὺς
 περὶ ὧν ἕκαστος ἐψηφίζετο, συνιδὼν ὁ Ἰωάννης ἀμ-
 φότερα τὰ μέρη φιλονείκως διακείμενα, καὶ ἐν οὐδενὶ
 πείθεσθαι τῇ παρανέσει αὐτοῦ θέλοντα, ἐσπούδασεν 10

gentia aliquamdiu docuisset, eaque ex re magnam vim pecuniæ
 collegisset, ad ecclesiam suam redierat. Postea vero Seve-
 rianus, audiens Antiochum Constantinopoli ingentem quæstum
 fecisse, exemplum ejus imitari studuit. Cum igitur diu se exer-
 cuisset, multasque conciones elucubrasset, venit et ipse Constan-
 tinopolim. Ibi libenter exceptus a Joanne, initio quidem eum
 palpabat eique assentabatur: et ab eodem amabatur vicissim et
 colebatur: florebat interim in concionibus: eaque de causa mul-
 tis proceribus civitatis, ipsique adeo imperatori familiaris effectus
 est. Forte contigit ut episcopus Ephesiorum eo tempore migraret
 e vita. Quam ob causam necesse habuit Joannes eo proficisci,
 ut episcopum ordinaret. Cum igitur Ephesum venisset, et alii
 alium ad episcopatum promovere studerent, et eorum causa qui-
 bus quisque suffragabatur, acriter inter se contenderent, cernens
 Joannes utramque partem pervicaciter altercari, suisque horta-
 tionibus nullatenus obsequi velle, jurgium illorum sine ullius of-
 fensa dirimere statuit. Ipse ergo Heraclidem quemdam diaconum

10 ἀκοπιαστὶ τὴν τούτων ἔρω λύσαι^u. Αὐτὸς τοίνυν
 Ἑρακλείδην τινὰ διάκονον ἑαυτοῦ, γένει Κύπριον,
 εἰς τὴν ἐπίσκοπὴν προεβάλετο^x. καὶ οὕτω ἀμφό-
 11 τερα τὰ μέρη παυσάμενα τῆς πρὸς σφᾶς φιλονεικίας
 ἠσύχασαν. Ἀνάγκη^y οὖν γέγονε χρονίζειν τὸν Ἰω- 15
 ἀννην κατὰ τὴν Ἐφεσον· παρέλκοντας δὲ αὐτοῦ
 κατ' αὐτὴν, ὁ Σεβηριανὸς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει
 12 ἔρασιμιώτερος τοῖς ἀκροαταῖς ἐγίνετο. Καὶ ταῦτα
 οὐκ ἐλάνθανε μὲν τὸν Ἰωάννην, ταχέως γὰρ αὐτῷ
 τὰ γινόμενα διηγέλλετο· Σαραπίωνος δὲ, οὐ καὶ 20
 πρότερον ἐποιησάμην μνήμην, ὑποβάλλοντος, καὶ τα-
 ράττεσθαι^z λέγοντος ὑπὸ Σεβηριανοῦ τὴν ἐκκλησίαν,
 13 πρὸς ζηλοτυπίαν ὁ Ἰωάννης προήχθη. Ὅδοῦ οὖν
 πάρεργον πολλὰς ἐκκλησίας Ναυατιανῶν καὶ Τεσσα-
 ρεσκαυδεκατιτῶν ἀφελὼν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινουπόλιν 25
 14 ἔρχεται. Καὶ αὐτὸς μὲν πάλιν τὴν προσήκουσαν
 κηδεμονίαν τῶν ἐκκλησιῶν ἐποιεῖτο· Σαραπίωνος δὲ
 τὴν ὄφρυν καὶ τὴν ἀλαζονείαν^a οὐδεὶς ὑποφέρειν ἐδύ-
 15 νατο. Ἐπεὶ γὰρ πολλὴν τὴν παρρησίαν παρὰ τῷ

^u λύσαι· καὶ λοιπὸν Ἑρακλείδην M.

^x Ita F. M. προεβάλλετο editt.

^y ἠσύχασαν (γενομένης δὲ ἐπὶ
 τοῦτ' ὁμολογίας ἐν τῇ ἐπίσημ' ὡς

οὐκ ἀξίου πρὸς τὴν ἐπίσκοπὴν τοῦ
 Ἑρακλείδου) ἀνάγκη (sic) M.

^z ταράσσεσθαι F. M.

^a ἀλαζονίαν F.

suum, genere Cyprium, ad episcopatum illum promovit. Atque ita tandem ambæ partes pertinaci contentione deposita quievere. Hanc ob causam coactus est Joannes in urbe Epheso diutius morari. Interim vero dum ille ibi moram faceret, Severianus Constantinopoli carior indies auditoribus fiebat. Neque ea res Joannem latuit: quippe cui cuncta celeriter nuntiabantur. Cum itaque Serapio, cujus paulo antea fecimus mentionem, Joanni id suggessisset, et ecclesiam a Severiano perturbari retulisset, æmulatione accensus est Joannes. Qui cum obiter Novatianis et Quartadecimanis multas ecclesias ademisset, Constantinopolim rediit. Et ipse quidem injunctam sibi ecclesiarum curam de integro gerebat. Serapionis vero fastum et arrogantiam nemo erat qui ferre posset. Nam quoniam apud episcopum Joannem plurimum libertatis ac fiduciæ erat consequutus, ultra debitum modum om-

ἐπισκόπῳ Ἰωάννῃ ἐκέκτητο, πέρα τοῦ καθήκοντος 30
 πᾶσι προσεφέρετο· διὸ καὶ τὸ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου
 16 μῖσος πλέον ἐξήπτετο. Καί ποτε τοῦ Σεβηριανοῦ
 παριόντος, τὴν προσήκουσαν ἐπισκόπῳ τιμὴν οὐκ
 ἀπένευμεν, ἀλλὰ καθήμενος διετέλει, δεικνὺς μικρὰ 35
 17 φροντίζειν τῆς Σεβηριανοῦ παρουσίας. Ταύτην οὐκ
 ἤνεγκεν ὁ Σεβηριανὸς τὴν τοῦ Σαραπίωνος καταφρό-
 νησιν· καὶ πρὸς τούτοις μέγα ἀνακέκραγεν εἰπὼν, εἰ
 Σαραπίων Χριστιανὸς ἀποθάνοι, Χριστὸς οὐκ ἐνη-
 18 θρώπησε. Ταύτης τῆς ἀφορμῆς ὁ Σαραπίων δραξά- 40
 μενος φανερώς ἐχθρὸν τὸν Σεβηριανὸν τῷ Ἰωάννῃ
 κατέστησεν, ἀποκρύψας μὲν τὸν προσδιορισμὸν τοῦ,
 εἰ Σαραπίων Χριστιανὸς ἀποθάνοι· μόνον δὲ εἰρη-
 κέναι εἰπὼν τὸν Σεβηριανὸν, ἄρα Χριστὸς οὐκ ἐνη-
 θρώπησε· καὶ τοῦ στίφους^b ἑαυτοῦ μάρτυρας, ὡς
 19 ἐπὶ εἰρημένῳ τούτῳ, παρήγε. Μὴ μελλήσας^c οὖν ὁ 45
 Ἰωάννης ἐξελαύνει αὐτὸν τῆς πόλεως· καὶ γνοῦσα
 ταῦτα ἡ Αὐγουῦστα Εὐδοξία μέμφεται μὲν τῷ Ἰωάννῃ,
 παρασκευάσει δὲ ἢ τάχος καλεῖσθαι τὸν Σεβηριανὸν
 20 ἐκ τῆς ἐν Βιθυνίᾳ Χαλκηδόνος. Καὶ ὁ μὲν, ὅσον

^b Ita F. M. τὸ στίφος editt.

^c μελήσας M.

nibus insultabat. Unde etiam odium adversus episcopum gravius exarsit. Quodam etiam tempore, prætereunti Severiano honorem qui episcopo debetur, non præstitit: sed in sede sua sicut erat, permansit: ostendens eo facto Severiani præsentiam a se quidem parvi fieri. Hanc Serapionis contumeliam non tulit Severianus: sed contenta voce coram omnibus dixit: Si Serapio moriatur Christianus, Christus homo factus non est. Hanc nactus causam Serapio, Severianum Joanni aperte reddidit inimicum: prius quidem sententiæ membrum reticens, hoc est: Si Serapio mortuus fuerit Christianus. Id vero solum a Severiano dictum esse affirmans: Christus profecto homo factus non est. Multos autem suæ factionis viros producebat, qui id ita dictum fuisse testificarentur. Joannes itaque nihil cunctatus, Severianum urbe expellit. Quibus cognitis, Eudoxia Augusta Joannem quidem graviter reprehendit: Severianum vero Chalcedone Bithyniæ quam-

οὐδέπω παρῆν. Ἰωάννης δὲ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν ἐξέκλινε, καὶ οὐδενὶ παραινοῦντι πειθήνιος^d ἦν· ὡς^e καὶ ἡ βασίλισσα Εὐδοξία ἐν τῇ ἐπωνύμῳ τῶν ἀποστόλων ἐκκλησία τὸν υἱὸν Θεοδοσίον τὸν νῦν εὐτυχῶς 327 βασιλεύοντα, κομιδῇ τότε νήπιον ὄντα, εἰς τὰ γόνατα τοῦ Ἰωάννου ἐμβαλοῦσα, καὶ ὄρκους κατ' αὐτοῦ πολλοὺς καθορκώσασα, μόλις τὴν πρὸς Σεβηριανὸν ἔπεισε 21 φιλίαν ἀσπάσασθαι. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον 5 οὗτοι κατὰ τὸ φανερὸν ἐφιλιώθησαν· ἔμμενον δὲ οὐδὲν ἤττον τὴν γνώμην ὑπουλον πρὸς ἀλλήλους φυλάττοντες· ἡ μὲν οὖν ὑπόθεσις τῆς πρὸς Σεβηριανὸν λύπης, τοιαύτη τις ἦν.

ΚΕΦ. ΙΒ.

Ὡς^f καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰσελθὼν ὁ Ἐπιφάνιος συνίξεις καὶ χειρο- 10
τονίας ἐπετέλει παρὰ γνώμην τοῦ Ἰωάννου, Θεοφίλω χαριζόμενος.

1 Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐκ τῆς Κύπρου ὁ ἐπίσκοπος
Ἐπιφάνιος ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν πάλιν ἔρ- 15

^d πειθήνιος F.

σῆτε." VALESIIUS.

^e " ἔως οὗ Nicephorus [xiii.

^f Titulum om. M.

9.] Sozomenus [viii. 10.] εἰ-

primum revocari jussit. Et hic quidem statim adfuit. Joannes vero ab illius familiaritate se removit, nec ulli ipsuo ad hoc hortanti obtemperavit. Donec tandem Eudoxia Augusta in ecclesia apostolorum, filium suum Theodosium, qui nunc feliciter regnat, tunc temporis admodum puerum, ad genua Joannis abjiciens, et per illius caput crebro eum obtestans, ægre ab illo obtinuit ut Severianum in amicitiam suam admitteret. Ad hunc modum ambo isti palam quidem reconciliati sunt: intus tamen alter adversus alterum exulcerato animo permansit. Hæc Joanni adversus Severianum causa jurgii fuit.

CAPUT XII.

Quomodo Epiphanius cum venisset Constantinopolim, collectas et ordinationes absque Joannis permissu celebravit, ut Theophilo gratificaretur.

Haud multo post Epiphanius episcopus ex insula Cypro Constantinopolim advenit, Theophili consiliis inductus: adferens una

χεται ταῖς ὑποθήκαις Θεοφίλου πεισθείς· ἐπικομ-
ζόμενος ἐν ταυτῷ τὰ καθαιρετικά τῶν Ὀριγένους
βιβλίων, δι' ὧν οὐκ αὐτὸν Ὀριγένην ἀκουώνητον
εἶναι ἀπέφηνεν, ἀλλὰ τὰ βιβλία μόνον διέβαλλεν.
2 Προσορμίσας^ε οὖν τῷ ἐπὶ Ἰωάννην μαρτυρίῳ^β, ἀπέ- 20
χει δὲ τοῦτο ἑπτὰ σημεῖα τῆς πόλεως, καὶ ἐξελθὼν
τῆς νεῶς, σύναξιν τε ἐπιτελέσας, καὶ διάκονον χειρο-
3 τούησας, αὐθις εἰς τὴν πόλιν εἰσέρχεται. Καὶ τὴν
μὲν προτροπὴν Ἰωάννου ἐξέκλινε Θεοφίλω χαριζό-
μενος· ἐν ἰδιαζούσῃ δὲ καταλύει μονῆ· καὶ συγκαλῶν 25
τοὺς ἐπιδημοῦντας τῶν ἐπισκόπων, τὰ καθαιρετικά
τῶν βιβλίων Ὀριγένους ὑπανεγίνωσκεν· οὐκ ἔχων^ι
μὲν τι λέγειν πρὸς αὐτὰ, δοκεῖν^κ δὲ αὐτῷ καὶ Θεο-
4 φίλω ἐκβαλεῖν αὐτά. Καὶ τινες μὲν αἰδούμενοι τὸν
Ἐπιφάνιον προσυπέγραφον· πολλοὶ δὲ τοῦτο ποιεῖν 30
ἐξετρέποντο· ὧν ἦν καὶ Θεότιμος ὁ ἐπίσκοπος Σκυ-
θίας· ὃς πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον τοιαύδε ἀπεκρίνατο. 328

g Ita correct. M. προσορμίσας
ceteri: similis est literarum per-
mutatio infra vii. 4, ubi pro
κατηχίσας cod. C. habet κατηχίσας.

^h μαρτυρίῳ M.

ⁱ Ita M. et Valesius. ἔχω

ceteri.

^k Ita F. et, teste Valesio,
cod. Sfort. δοκεῖ edit. ἐδοκεῖ
emendare voluit Valesius. ἐκ-
βαλεῖν δὲ αὐτὰ ὡς ἐδοκεῖ θεοφίλω
πειρώμενος M.

secum exemplum synodalis sententiæ, qua non ipsum quidem Origenem excommunicaverat, sed libros ab illo conscriptos condemnauerat. Qui cum ad basilicam S. Joannis appulisset, quæ septem passuum millibus ab urbe distat, nave egressus, collectam ibi celebravit: et ordinato diacono, posthac civitatem ingressus est. Et Joannem quidem a quo invitabatur, refugit, ut gratificaretur Theophilo: in privato autem quodam domicilio diversatus est. Collectisque quotquot in urbe regia aderant episcopis, damnationis sententiam contra libros Origenis prolatam ipsis recitavit: nihil quidem habens quod adversus eos libros diceret, nisi quod ipsi ac Theophilo placuisset eos libros rejicere. Ac nonnulli quidem ob reverentiam Epiphani, huic decreto ipsi quoque subscripserunt: multi vero id facere recusarunt. Ex quorum numero fuit etiam Theotimus episcopus Scythiæ, qui Epiphanio ita respondit. Ego, Epiphani, neque eum qui jam pridem pie

5 Ἐγὼ, ἔφη, ὦ Ἐπιφάνιε, οὔτε τὸν πάλαι καλῶς κεκοι-
μημένον καθυβρίζειν αἰροῦμαι· οὔτε βλάσφημον ἐπι-
χειρεῖν πράγμα τολμῶ, ἐκβάλλων ἃ οἱ πρὸ ἡμῶν οὐκ
ἠθέτησαν· ἄλλως τε, μήτε κακὴν εἶναι διδασκαλίαν 5
6 ἐν τοῖς Ὠριγένους βιβλίοις εἰπῶν¹. Προκομίσας τε
βιβλίον Ὠριγένους, ὑπανέγνω, καὶ ἐδέικνυεν τὰς
ἐκκλησιαστικὰς ἐκθέσεις· καὶ μετὰ ταῦτα ἐπήγγε
λέγων· οἱ ταῦτα ὑβρίσαντες, εἰς τὰ περὶ αὐτῶν οἱ λόγοι
7 ἐξυβρίσαντες ἔλαθον ἑαυτούς. Ταῦτα μὲν ὁ ἐπ' εὐ- 10
λαβεῖα καὶ βίου ὀρθότητι περιβόητος Θεότιμος πρὸς
Ἐπιφάνιον ἀπεκρίνατο.

ΚΕΦ. ΙΓ.

Οἱα^m φησὶν ὁ συγγραφεὺς ὑπὲρ Ὠριγένους.

1 Ἐπειδὴ δὲ οἱ φιλολοῖδοροι τοὺς πολλοὺς συνήρ- 15
πασαν, ὡς βλασφήμῳ μὴⁿ προσέχευ τῷ Ὠριγένει,

¹ “Assentior Christophorono qui pro *εἰπῶν* legit *εἰδὼς*, et post hoc verbum finalem apponit distinctionem. Aliquid tamen amplius hic desiderari existimo. Et post verbum *εἰδὼς* locum ita supplendum esse arbitror: *ταῦτα εἰπῶν, προκομίσας τε βιβλίον* &c. Quod confirmant Sozomen. ac

Nicephor. Sic enim habet Nicephor.: *ταῦτα λέγων, καὶ τῶν Ὠριγένους συγγραμμάτων εἰς μέσον προσήγε*. Ita quoque legitur videtur Epiphani. Schol. VALESIIUS.

^m Titulum om. M.

ⁿ Ita M. *μὴ* om. ceteri, *βλασφήμῳ προσέχευ* Stephan. et

defunctus est, contumelia afficere volo; neque impium facinus aggredi audeo, ut ea condemnem quæ majores nostri minime repudiarunt: præsertim cum sciam nihil malæ doctrinæ in libris Origenis reperiri. Simul proferens quemdam Origenis librum, recitare cœpit, et expositiones in eo ecclesiasticas ostendit. Deinde subjecit hæc verba. Qui istos libros contumelia afficiunt, ii certe non animadvertunt, se illis ipsis voluminibus contumeliam inferre, de quibus libri isti conscripti sunt. Hæc sunt quæ Theotimus, vir ob pietatem vitæque sanctimoniam celeberrimus, Epiphanio respondit.

CAPUT XIII.

Quid hic scriptor pro defensione Origenis dicat.

Sed quoniam qui obtrectandi studio ducuntur, plurimos seduxerunt, ab Origenis lectione velut impii eos avertentes; non in-

2 μικρὰ διελθεῖν περὶ τούτων οὐκ ἄκαιρον εἶναι ἡγοῦμαι.
 Οἱ εὐτελεῖς καὶ ἀφ' ἑαυτῶν μὴ δυνάμενοι φαίνεσθαι, ἐκ
 τοῦ ψέγειν τοὺς ἑαυτῶν κρείττονας δείκνυσθαι βού- 20
 3 λονται. Τοῦτο πέπονθε πρῶτος Μεθόδιος, τῆς ἐν
 Λυκίᾳ πόλεως λεγομένης Ὀλύμπου ἐπίσκοπος· εἶτα
 Εὐστάθιος, ὁ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ πρὸς ὀλίγον ἐκκλησίας
 προστάς· καὶ μετὰ ταῦτα Ἀπολωνάριος, καὶ τὸ τελευ-
 4 ταῖον Θεόφιλος. Αὕτη τῶν κακολόγων τετρακτὺς, 25
 οὐ κατὰ ταυτὸν ἐλθόντες, τὸν ἄνδρα διέβαλον^ο. ἄλλος
 γὰρ δι' ἄλλο ἐπὶ τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν ἐχώ-
 ρησαν, δεικνύντες ἕκαστοι^ρ, ὡς ὁ μὴ διέβαλλον, τοῦτο
 5 πάντως ἐδέξαντο. Ἐπειδὴ γὰρ ἄλλος ἄλλου δόγ-
 ματος ὁ καθ' εἰς ἐπελαμβάνοντο, δῆλον ὡς ἕκαστος ὁ 30
 μὴ ἔσκαπτεν, τοῦτο ὡς ἀληθὲς πάντως ἐδέχετο, τῷ
 6 ἀποσιωπῆν ἐπαινῶν τοῦτο ὁ μὴ διέβαλε^ρ. Μεθόδιος
 μὲν οὖν πολλὰ καταδραμῶν τοῦ Ὀριγένους, ὕστερον
 ὡς ἐκ παλινοφθίας θαναμάζει τὸν ἄνδρα ἐν τῷ δια-

Genev. "Sfort. ὡς βλασφήμῃ.
 Epiphan. Scholast. *velut blas-*
phemum respuunt Origenem &c.
 Lego itaque, ὡς βλασφήμῃ μὴ
 προσέχειν τῷ Ὀριγένει." VALE-

SIUS.

ο Ita F. M. διέβαλλον edit.
 ρ ἕκαστος correct. ab ead.
 manu M.
 ρ Ita F. M. διέβαλλεν edit.

commodum fore arbitror pauca de illis disserere. Viles homines
 et obscuri, qui per se ipsi inclarescere non possunt, ex potiorum
 vituperatione famam aucupari conantur. Laboravit hoc morbo
 primum Methodius, Olympi Lyciæ civitatis episcopus. Deinde
 Eustathius, qui exiguo temporis spatio Antiochensem ecclesiam
 rexit. Post hunc Apollinaris, ac postremo Theophilus. Hæc est
 quadriga maledicorum, qui non eadem incedentes via, Origenem
 calumniati sunt. Alius enim alia de causa ad accusationem ejus
 prorupit: quo facto singuli satis declararunt, se omnino probasse
 ea quæ minime reprehendissent. Nam quoniam alius aliud dogma
 singillatim refutare aggressus est, perspicuum est singulos pro
 vero admisisse, id quod minime insectati sunt: tacite scilicet
 comprobantes ea quæ non exagitabant. Methodius quidem cum
 in libris suis Origenem diu multumque insectatus fuisset, postea
 tamen quasi palinodiam canens, in dialogo quem Xenonem in-

7 λόγῳ, ᾧ ἔπέγραψε Ξενῶνα. Ἐγὼ δέ τι καὶ πλέον 35
 ἐκ τῆς ἐκείνων αἰτιάσεως, εἰς σύστασιν Ὀριγένους 329
 8 φημί. Οἱ γὰρ κινήσαντες ὅσαπερ ᾠοντο μέμψεως
 ἄξια, δι' ὧν ὡς κακῶς δοξάζοντα περὶ τῆς ἁγίας
 Τριάδος οὐδ' ὅλως ἐμέμφαντο, δείκνυνται περιφανῶς
 9 τὴν ὀρθὴν εὐσέβειαν μαρτυροῦντες αὐτῷ. Οὗτοι μὲν 5
 οὖν διὰ τοῦ μὴ μέμψασθαι μαρτυροῦσιν αὐτῷ. Ἀθα-
 νάσιος δέ, ὁ τῆς ὁμοουσίου πίστεως ὑπερασπιστῆς, ἐν
 τοῖς κατὰ Ἀρειανῶν λόγοις μεγάλη τῇ φωνῇ μάρ-
 τυρα τῆς οἰκείας πίστεως τὸν ἄνδρα καλεῖ, τοὺς
 10 ἐκείνου λόγους τοῖς ἰδίῳι συνάπτων, καὶ λέγων· Ὁ 10
 θαυμαστός, φησὶ, καὶ φιλοπονώτατος Ὀριγένης, τὰδε
 περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τῇ ἡμετέρᾳ δόξῃ μαρτυρεῖ,
 11 συναῖδιον αὐτὸν λέγων τῷ πατρί. Ἔλαβον οὖν ἐαυ-
 τοὺς οἱ λουδορήσαντες Ὀριγένην βλασφημήσαντες
 12 καὶ τὸν ἐπαινέτην αὐτοῦ Ἀθανάσιον. Περὶ μὲν οὖν 15
 Ὀριγένους τοσαῦτα εἰρήσθω· ἐξῆς δὲ τῆς ἱστορίας
 ἐχώμεθα.

1 ὃν C. Tum ζενῶνα F.

2 ἄπερ ὡς M.

scripsit, summa eum admiratione prosequitur. Ego vero ex il-
 lorum reprehensione aliquid amplius accedere ad commenda-
 tionem Origenis affirmo. Etenim qui omnia undique conquisi-
 verunt quæ reprehensione digna existimabant, ii certe cum illum
 minime reprehenderint tanquam de sancta Trinitate male sen-
 tientem, rectæ ac sinceræ pietatis testimonium ei perhibere mani-
 festissime convincuntur. Et isti quidem Origenem hac in parte
 non reprehendendo, eum testimonio suo comprobant. Athanasius
 vero consubstantialis fidei defensor acerrimus, in suis contra
 Arianos orationibus, clara voce illum fidei suæ advocat testem,
 verba illius suis intexens sermonibus in hunc modum. "Vir im-
 mensi laboris planeque admirandus Origenes, nostram de Filio
 Dei sententiam testimonio suo confirmat, illum Patri coæternum
 esse dicens." Qui ergo Origenem vituperant, non animadvertunt
 se una quoque Athanasium laudatorem Origenis, maledictis appe-
 tere. Sed de Origene hactenus dictum sit. Nunc ad historię
 ordinem revertamur.

ΚΕΦ. ΙΔ.

Ὡς Ἰωάννης προσκαλεσάμενος τὸν Ἐπιφάνιον μὴ ὑπακούσαντα ἀλλὰ μάλ- 20
λον καὶ ἐν τῇ τῶν ἀποστόλων ἐκκλησίᾳ παρασυνέγοντα, δηλοῖ αὐτῷ
μυφόμενος, ὡς παρὰ κανόνας πολλὰ πράττοντι. Ὅθεν ὁ Ἐπιφάνιος
εὐλαβηθεὶς ἀνεχώρησε.

- 1 Ἰωάννης οὐκ ἠγανάκτησεν, ἐφ' οἷς παρὰ κανόνα
ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ Ἐπιφάνιος χειροτονίαν πε- 25
ποίητο, ἀλλὰ παρεκάλει ἐν τοῖς ἐπισκοπικοῖς οἴκοις
2 συμμένειν αὐτῷ. Ὁ δὲ, οὐκ, ἔφη, οὐδὲ συμμένειν
αὐτῷ, οὐδὲ συνεύξασθαι², ἐὰν μὴ τοὺς περὶ Διόσκορον
ἐξελάσῃ τῆς πόλεως, αὐτὸς δὲ καθυπογράψῃ τοῖς 30
3 καθαιρετικοῖς τῶν Ὀριγένους βιβλίων³. Ἰωάννου
δὲ ταῦτα ποιεῖν ὑπερτιθεμένου, καὶ λέγοντος μὴ δεῖν
πρὸ καθολικῆς διαγνώσεως προπετές τι ποιεῖν, ἐπὶ
ἐτέραν βουλήν οἱ ἀπεχθῶς πρὸς Ἰωάννην ἔχοντες τὸν
4 Ἐπιφάνιον ἄγουσι. Κατασκευάζουσι γὰρ μελλούσης 35
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπωνύμφ τῶν ἀποστόλων συναξέως 330

¹ Titulum om. M.

δὲ, οὐκ ἔφη οὐδὲ συμμένειν αὐτῷ."

² " Nimis abruptum est hoc
exordium, præsertim cum præ-
cesserit digressio illa de Ori-
gene. Itaque scribendum puto:
ὁ μὲν Ἰωάννης: et paulo post: ὁ

VALESIUS.

³ συνεύξασθαι Valesius et
Reading. mendo typogr.

⁴ Ita F. C. βίβλων ceteri.

CAPUT XIV.

Quomodo Joannes, cum Epiphanium ad se vocasset, et ille vocatus non paruisset, sed in ecclesia apostolorum conventus celebrare pergeret, monuit eum ac reprehendit quod multa contra canones faceret. Qua re territus Epiphanium in patriam rediit.

Joannes quidem, cum Epiphanium contra ecclesiasticam regulam in ipsius ecclesia ordinationem fecisset, nequaquam succensuit: immo eum hortatus est ut in episcopali domo secum manere vellet. Verum ille nec mansurum se cum eo, nec precaturum esse dixit, nisi Dioscorum fratresque ejus e civitate expulisset, et ipse condemnationi librorum Origenis manu propria subscripsisset. Cum Joannes id facere differret, nihilque temere agendum esse diceret ante generalis concilii definitionem, Joannis inimici aliud consilium suggererunt Epiphanio. Nam cum celebranda esset collecta in ecclesia apostolorum, Epiphanium in medium prodire

γίνεσθαι προελθεῖν τὸν Ἐπιφάνιον, καὶ ἐπὶ τοῦ λαοῦ
παντὸς διαβαλεῖν μὲν τὰ Ὠριγένους βιβλία, ἀποκη-
ρῶσαι δὲ τοὺς περὶ Διόσκορον, καὶ διασύραι Ἰωάννην,
ὡς καὶ αὐτὸν ἐκείνοις τιθέμενον^z. Ταῦτα ἀγγεγέλη⁵
τῷ Ἰωάννῃ· καὶ τῇ ἐξῆς τῷ Ἐπιφανίῳ τὴν ἐκκλη-
σίαν ἤδη κατειληφῶτι δηλοῖ διὰ Σαραπίωνος τάδε.

⁶ Παρὰ κανόνας πράττεις πολλὰ, ὦ Ἐπιφάνιε· πρῶτον
μὲν χειροτονίαν ἐν ταῖς ὑπ' ἐμὲ ἐκκλησίαις ποιησάμενος·
εἶθ' ὅτι μὴ προταγείς^a παρ' ἐμοῦ ἐν αὐταῖς ἐλειτούργησας,¹⁰
οἰκεία αὐθεντία χρυσάμενος· πάλιν^b τε αὐτόθι προτρα-
πείς παρητήσω, καὶ νῦν αὖθις ἐπιτρέπεις σαυτῷ. Φύλαξαι
οὖν, μὴ ταραχῆς ἐν τῷ λαῷ διαγενομένης, τὸν ἐκ ταύτης
κίνδυνον ἀναδέξῃ καὶ αὐτός.

⁸ Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐπιφάνιος, εὐλαβηθεὶς ἀναχωρεῖ
μὲν τῆς ἐκκλησίας· πολλὰ δὲ τῷ Ἰωάννῃ μεμφό-
9 μενος ἀπαίρειν ἐπὶ τὴν Κύπρον ἐστέλλετο. Λέγουσι
δέ τινες ὅτι ἀπαίρειν μέλλων τῷ Ἰωάννῃ ταῦτα ἐδή-
10 λωσεν· Ἐλπίζω σὲ μὴ ἀποθανεῖν ἐπίσκοπον. Ὁ δὲ ¹⁵ 20

^z Melius *συντιθέμενον*.

^a *προταγείς* M.: idem cor-
rectum in *προταγείς* F. *προστα-*
ταγείς C.

^b "Scribendum puto *πάλαι*

τε, quod sequitur, καὶ νῦν &c."

VALESIUS: *cujus emenda-*
tionem non sanciant Nicephor.
xiii. 13, et Epiphani. Hist. Tr.
x. 12.

fecerunt, et coram universo populo, primum quidem Origenis libros condemnare: deinde vero Dioscorum cum suis excommunicare, et Joannem utpote illis faventem simul perstringere. Hæc Joanni nuntiata sunt; qui postridie Epiphanio ecclesiam jam ingresso per Serapionem ista significavit. Multa contra regulas agis, o Epiphani: qui primum quidem in ecclesiis sub dispositione mea constitutis ordinationem feceris; deinde injussu meo, ex tua ipsius auctoritate in iisdem ecclesiis missarum solemniam celebraveris: et olim quidem invitatus illuc venire renueris: nunc vero id tibi ipse permittas. Cave igitur, ne tumultu excitato in populo, periculum inde tibi quoque nascatur. His auditis territus Epiphanius, ex ecclesia abscedit, et Joannem graviter insimulans, Cyprum abnavigat. Sunt qui dicant, eum cum jam navem conscensusus esset, hæc Joanni denuntiasse: Spero te non moriturum esse episcopum. Joannem vicissim illi sic respondisse: Spero te non perventurum esse in patriam. Utrum porro vera mihi dixere-

ἀντεδήλωσεν, Ἐλπίζε^c μὴ ἐπιβῆναι τῆς σαυτοῦ^d
 11 πατρίδος. Ταῦτα οὐκ ἔχω εἰπεῖν, εἰ ἀληθῆ ἔλεξαν
 οἱ ἐμοὶ ἀπαγγείλαντες· ἀμφότεροι δὲ ὁμῶς ταύτην
 12 ἔσχον τὴν ἔκβασιν. Οὔτε γὰρ Ἐπιφάνιος τῆς
 Κύπρου ἐπέβη, ἐν γὰρ τῷ πλοίῳ ἀπῶν ἐτελεύ- 25
 τησεν· καὶ Ἰωάννης μικρὸν ὕστερον κατηνέχθη τοῦ
 θρόνου, ὡς προΐοντες δηλώσομεν.

ΚΕΦ. ΙΕ.

331

Ἦ^e μετὰ τὸν ἀπόπλουν Ἐπιφανίου λόγον κατὰ γυναικῶν Ἰωάννης δημη-
 γορήσας, καὶ διὰ τοῦτο, σπουδῆ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης,
 συνόδου γενομένης ἐν Χαλκηδόνι κατ' αὐτοῦ, τῆς ἐκκλησίας ἐξωθεῖται. 5

1 Ἀποπλεύσας γὰρ^f τοῦ Ἐπιφανίου, πυνθάνεται
 παρὰ τινῶν ὁ Ἰωάννης, ὡς ἡ βασίλισσα Εὐδοξία τὸν
 2 Ἐπιφάνιον ἐξώπλισε κατ' αὐτοῦ. Καὶ θερμὸς ὢν τὸ 10
 ἦθος καὶ περὶ τὸν λόγον ἔτοιμος, μὴ μελλήσας δι-
 ἐξεισι ψόγον κοινῶς^g κατὰ πασῶν γυναικῶν ἐπὶ τοῦ

^c Ita F. M. ἔλπίζω σὲ ceteri. apparet legendum esse ἔλπίζε."
 " Magis placet lectio codicis VALESIIUS.
 F. ἔλπίζε μὴ ἐπιβῆναι τῆς σαυ-
 τοῦ πατρίδος. Nam si ἔλπίζω σε ^d αὐτοῦ F. M.
 legeretur, dicendum esset, τῆς ^e Titulum om. M.
 σῆς πατρίδος. Cum igitur σαυ- ^f δὲ γὰρ M.
 τοῦ legatur in omnibus libris, ^g Ita F. M. C. κοινῶν editt. et
 Niceph. xiii. 14.

rint qui ista narrarunt, equidem non possum affirmare. Utrique tamen illorum hujusmodi exitus contigit. Nam neque Epiphanius navem appulit Cyprum. Post discessum enim mortuus est in navigio. Et Joannes haud multo post ex episcopali sede dejectus est, sicut in progressu narrationis docebimus.

CAPUT XV.

Quomodo post discessum Epiphanii, cum Joannes orationem adversus mulieres habuisset, ob eam causam collecta adversus ipsum synodo apud Chalcedonem, studio imperatoris et Augustæ, ecclesia expulsus est.

Etenim post discessum Epiphanii, quidam Joanni retulerunt, Epiphanium adversus ipsum subornatum fuisse ab Eudoxia Augusta. Ille cum esset suoapte ingenio ferventior, et ad dicendum

3 λαοῦ. Ἀρπάζει τὸ πλῆθος τὸν λόγον, ὡς αἶνιγμα
κατὰ τῆς βασιλίδος λεχθέν· καὶ ὁ λόγος ἐκληφθεὶς
ὑπὸ τῶν κακουργούντων εἰς γνῶσιν ἄγεται τῶν κρα- 15
4 τούντων. Γνοῦσα δὲ ἡ Αὐγούστα, πρὸς τὸν βασιλέα
τὴν οἰκίαν ὕβριν ᾠδύρατο, αὐτοῦ ὕβριν εἶναι λέγουσα
5 τὴν ἑαυτῆς. Παρασκευάζει οὖν, τὸν Θεόφιλον τα-
χείαν ποιεῖσθαι σύνοδον κατ' αὐτοῦ· συγκατασκευ-
άζει δὲ ταῦτα καὶ Σεβηριανός· ἔτι γὰρ τὴν λύπην 20
6 ἐφύλαττεν. Οὐ πολὺς οὖν ἐν μέσῳ χρόνος, καὶ
παρῆν Θεόφιλος πολλοὺς ἐκ διαφόρων πόλεων ἐπι-
σκόπους κινήσας· τοῦτο δὲ^h καὶ τοῦ βασιλέως ἐκέ-
7 λευε πρόσταγμα. Μάλιστα δὲ συνέρρεον, ὅσοι πρὸς
Ἰωάννην ἄλλος δι' ἄλλην αἰτίαν λελύπηντο· παρῆ-
8 σαν δὲ καὶ ὅσους τῆς ἐπισκοπῆς ἀπεκίνησε. Πολλοὺς 25
γὰρ ὁ Ἰωάννης καθηρήκει τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἐπισκόπων,
ὅτε διὰ τὴν Ἡρακλείδου χειροτονίαν ἀπεληλύθει ἐπὶ
9 τὴν Ἐφέσον. Πάντες οὖν συμφωνήσαντες εἰς τὴν
Χαλκηδόνα τῆς Βιθυνίας συνήρχοντο· τότε δὲ ἦν

^h Τοῦτο γὰρ scribere voluit Valesius.

paratus, sine mora orationem habuit ad populum, quæ omnium generaliter mulierum vituperationem continebat. Eum sermonem vulgus ita accepit, quasi contra Augustam figurate dictus fuisset. Exceptus igitur a malevolis ad principum notitiam perfertur. Quo cognito, Augusta illatam sibi contumeliam apud imperatorem conquesta est, utriusque communem esse dicens hanc injuriam. Curat igitur ut Theophilus quamprimum synodum convocet adversus Joannem. Idem quoque urget Severianus: adhuc enim reconditam animo similitatem adversus Joannem gerebat. Elapso deinde brevi temporis spatio, advenit Theophilus una cum multis diversarum civitatum episcopis, quos ille suis literis evocaverat. Sed et imperatoris epistola idem fuerat imperatum. Præcipue tamen ii confluxere, qui Joanni variis de causis erant infensi. Adfuerunt præterea quos Joannes episcopatu dejecerat. Quippe Joannes multos in Asia deposuerat episcopos, tunc cum Heraclidis ordinandi causa profectus est Ephesum. Omnes igitur ex compacto Chalcedonem Bithyniæ conveniunt. Erat eo tempore

- ἐπίσκοπος τῆς Χαλκηδόνος Κυρίνος ὄνομα, γένει Αἰ- 30
 γύπτιος· ὅστις πολλὰ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους ἔλεγε,
 τὸν ἀσεβῆ, τὸν ἀλαζόνα, τὸν ἀγόνατον ἀποκαλῶν·
 ἦδοντο μὲν οὖν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις οἱ ἐπίσκοποι.
- 10 Μαρουθᾶς δὲ Μεσσοποταμίας ἐπίσκοπος ἄκων τὸν 35
 πόδα τοῦ Κυρίου ἐπάτησεν· ὁ δὲ ὀδυνηρῶς ἐκ
 τούτου διατεθεὶς συνδιαβῆναι τοῖς ἐπισκόποις ἐπὶ τὴν
 Κωνσταντινουπόλιν οὐ δεδύνηται· ἀλλὰ μένει μὲν
 αὐτὸς ἐν τῇ Χαλκηδόνι· οἱ δὲ ἄλλοι διεπεραιώθησαν.
- 11 Θεοφίλω δὲ οὐδενὸς τῶν τῆς ἐκκλησίας ἀπαντησάντων, 40
 οὐδὲ τιμὴν τὴν εἰωθυῖαν παρεσχηκότων, φανερὸς γὰρ
 ἐχθρὸς¹ ἐγινώσκετο, τῶν Ἀλεξανδρείων τὸ ναυτικόν,
 ἔτυχε γὰρ τότε παρεῖναι τὰ σιτηγούντα τῶν πλοίων,
- 12 ἀπαντήσαντα σὺν εὐφημία ἐδέξαντο. Ὁ δὲ παρηγέιτο 332
 μὲν ἐπὶ τὸν εὐκτήριον οἶκον εἰσελθεῖν· ἐν μᾶ δὲ τῶν
 βασιλίδων οἰκία^k καταλύει, ἧ προσωνημία Πλακι-
 13 διαναί. Τότε ἐντεῦθεν ἀνεκινούντο κατὰ Ἰωάννου κα-
 τηγορίαι πολλαί· καὶ οὐκέτι μὲν τῶν Ὀριγένους βι-
 βλίων μνεία τις ἦν· ἐπὶ ἐτέρας δὲ ἀτόπους κατηγορίας 5

¹ ἐχθρὸς λοιπὸν ἐγ. F. M.

tasse βασιλικῶν οἰκίαν, sicut ha-
^k Legendum οἰκίαν, vel for- bet Nicephorus xiii. 15.

Chalcedonis episcopus Cyrinus quidam, genere Ægyptius, qui apud episcopos multa contra Joannem blaterabat, impius illum et arrogantem et inexorabilem vocans. Delectabantur quidem ejusmodi dictis episcopi. Sed Maruthas episcopus Mesopotamiæ, forte imprudens Cyrini pedem calcavit. Ille eo vulnere graviter affectus, Constantinopolim una cum reliquis episcopis transfretare non potuit. Sed ipse quidem mansit Chalcedone: reliqui vero Constantinopolim trajecerunt. Ceterum cum nullus ex clericis Theophilo obviam processisset, nec honorem consuetum exhibuisset: palam enim Joannis inimicus agnoscebatur: nautæ Alexandrini, quorum frumentariæ naves tunc forte aderant, obviam progressi, faustis illum acclamationibus exceperunt. Et ipse quidem in ecclesiam ingredi recusavit: sed in quandam imperiale domum, quæ Placidiana appellatur, divertit. Exinde multæ adversus Joannem accusationes moveri cœperunt. Nec jam librorum Origenis ulla fiebat mentio: sed absurdas alias criminationes

14 ἐτρέποντο. Τούτων δὲ οὕτω προκατεσκευασμένων,
 συνελθόντες οἱ ἐπίσκοποι ἐν προαστείῳ Χαλκηδόνος
 φ' ἐπώνυμον Δρύς, καλοῦσιν εὐθὺς τὸν Ἰωάννην ἀπο-
 15 λογησόμενον περὶ ὧν κατηγορεῖτο. Ἐκέλευον δὲ
 παρῆναι ἅμα αὐτῷ Σαραπίωνα καὶ Τίγριν εὐνοῦχον 10
 πρεσβύτερον καὶ Παῦλον ἀναγνώστην· καὶ γὰρ
 16 οὗτοι συγκατηγοροῦντο αὐτῷ. Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἰωάννης
 τοὺς καλοῦντας ὡς ἐχθροὺς παρεγράφετο^m, οἰκου-
 μενικὴν δὲ ἐπεκαλεῖτο σύνοδον, μὴ μελλήσαντεςⁿ,
 17 τετράκις αὐτὸν ἐκάλεσαν. Τοῦ δὲ μὴ βουλευθέντος
 ἀπαντῆσαι, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ λέγοντος, κατεψηφίσαντο 15
 καὶ καθείλον αὐτὸν, ἄλλο μὲν οὐδὲν αἰτιασάμενοι,
 18 μόνον δὲ ὅτι καλούμενος οὐχ ὑπήκουσε. Τοῦτο
 ἀπαγγελθὲν περὶ ἐσπέραν πρὸς μεγίστην στάσιω
 19 ἐξήπτε τὸ πλήθος. Καὶ διανυκτερεύοντες οὐ συνε-
 χώρουν ἀφελκεσθαι τῆς ἐκκλησίας αὐτόν· ἀλλ' ἐβόων 20
 δεῖν κρίνεσθαι τὰ κατ' αὐτὸν ἐπὶ μείζονος συνεδρίου.
 20 Τοῦ βασιλέως δὲ ἐκέλευε πρόσταγμα, ἧ τάχος ἐξω-

^l ὁ om. F. M.

φερο ceteri.

^m Ita F. quod scribendum
esse monuit Valesius : παρεγγρά-

ⁿ μελήσαντες M.

intendebant. Quibus ad hunc modum præstructis, episcopi in suburbano Chalcedonis quod Quercus dicitur, congregati, Joannem confestim accersunt, ut criminibus quæ ipsi objiciebantur, responderet. Simul etiam Serapionem diaconum et Tigrim eunuchum presbyterum, et Paulum lectorem adesse jubent. Nam et isti una cum Joanne accusati fuerant. Sed quoniam Joannes exceptione utens, eos qui ipsum vocabant, tanquam inimicos rejiciebat, et ad generale concilium provocabat, illi nihil cunctati quater eum citaverunt. Cumque ille sistere se in judicio noluisset, sed idem semper responsum daret, condemnarunt eum ac deposuerunt: nullum ei crimen objicientes, nisi quod vocatus non paruisset. Ea res sub vesperam nuntiata, populum ad gravissimam seditionem excitavit. Itaque tota nocte excubantes, eum ab ecclesia abduci nequaquam aiverunt: sed causam ejus in majore concilio dijudicandam esse proclamabant. Verum imperatoris jussione præscriptum fuerat, ut continuo expelleretur, et in exsilium abdu-

20 θείσθαι αὐτὸν, καὶ ἐπ' ἐξορίαν ἀπάγεσθαι. Τοῦτο
 γνοὺς ὁ Ἰωάννης τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν καθαίρεσιν
 περὶ τὸ μεσημβρινὸν ἑαυτὸν ἐξέδωκε, λαθὼν τὸ πλῆ- 25
 θος· ἐφυλάττετο γὰρ μή τις ταραχὴ γένηται δι'
 αὐτόν· καὶ ὁ μὲν ἀπήγετο.

ΚΕΦ. Ι5.

Ὡς τοῦ ὁ λαοῦ στασιάσαντος διὰ τὴν ἀπαγωγὴν Ἰωάννου, Βρίσων ὁ τῆς 30
 βασιλίδος Εὐνούχος ἀποσταλεὶς πάλιν αὐτὸν ἐπαγγήραεν ἐν Κωνσταν-
 τινουπόλει.

1 Ὁ δὲ λαὸς ἀφόρητα ἐστασίαζεν. Οἷα δὲ ἐν τοῖς
 τοιούτοις φιλεῖ γίνεσθαι, πολλοὶ τῶν ἀπεχθῶς πρὸς 35
 αὐτὸν ἐχόντων ἐπὶ οἶκτον μετεβάλλοντο, καὶ συκο-
 φαντεῖσθαι ἔλεγον, ὃν μικρῶ ἔμπροσθεν καθηρημένον
 2 ἐπεθύμουν θεάσασθαι. Πλείους οὖν καὶ διὰ τοῦτο
 ἐγίνοντο οἱ καταβοῶντες καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς
 3 συνόδου τῶν ἐπισκόπων. Μάλιστα δὲ Θεοφίλῳ τῆς 40
 σκευωρίας τὴν αἰτίαν ἐτίθεσαν· οὐ γὰρ ἔτι λανθάνειν
 ἐπὶ τοῖς σκευωρημένοις ἐδύνατο· ἐκ πολλῶν

ο titulum om. M.

ceretur. Quo comperto, Joannes tertio post damnationem die,
 circa meridiem ultro se ipse tradidit, inscia populi multitudine.
 Cavebat enim ne ipsius causa tumultus excitaretur. Et Joannes
 quidem abducebatur in exsilium.

CAPUT XVI.

*Qualiter exorta populi seditione eo quod Joannes in exsilium duce-
 retur, Bristo eunuchus Augustæ missus, eum Constantinopolim re-
 duxit.*

Populus vero horrendum in modum tumultuabatur. Utque in
 hujusmodi rebus usu venire solet, qui prius infenso in illum animo
 erant, miseratione movebantur : eumque calumniam passum esse
 dicebant, quem paulo antea depositum videre optaverant. Hanc
 igitur ob causam plures erant qui tam adversus imperatorem,
 quam contra concilium episcoporum vociferabantur. Sed præ-
 cipue in Theophilum culpam hujus calumniæ conferebant. Neque
 enim amplius fraus ejus in obscuro esse poterat : idque tum ex
 aliis multis indiciis, tum ex eo maxime, quod statim post Joannis

μὲν οὖν καὶ ἄλλων τεκμηρίων, μάλιστα δὲ ὅτι τοῖς
 περὶ Διόσκορον τοῖς ἐπιλεγομένοις Μακροῖς εὐθὺς 333
 4 μετὰ τὴν Ἰωάννου καθαίρεσιν ἐκοινώνησε. Τότε δὴ
 καὶ Σεβηριανὸς ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας διδάσκων εὐκαίρως
 ἔδοξε διασύρειν τὸν Ἰωάννην, φήσας, εἰ καὶ διὰ^p
 μηδὲν ἄλλο κατέγνωστο Ἰωάννης, ἀλλ' οὖν γε ἰκανὸν 5
 ἔγκλημα πρὸς καθαίρεσιν, τὸ ἀλαζονικὸν ἦθος αὐτοῦ·
 πάντα μὲν γὰρ τὰ ἀμαρτήματα συγχωρεῖται τοῖς
 ἀνθρώποις, ὑπερηφάνοις δὲ ὁ Θεὸς ἀντιτάσσεται, ὡς
 5 διδάσκουσιν αἱ θείαι γραφαί. Ταῦτα λεχθέντα φιλο-
 νεικότερον ἐποίει τὸ πλῆθος· διὸ τὴν ἀνάκλησιν 10
 6 ταχεῖαν ὁ βασιλεὺς ἐποίησε γενέσθαι. Πεμφθεὶς οὖν
 Βρίσων ὁ τῆς βασιλίδος εὐνούχος καταλαμβάνει αὐ-
 τὸν ἐν Πρενέτῳ, ἐμπόριον δὲ τοῦτο καταντικρὺ τῆς
 Νικομηδείας κείμενον, καὶ ἀναστρέφει αὐτὸν ἐπὶ τὴν
 7 Κωνσταντινουπόλιν. Ἐπεὶ δὲ ἀνακληθεὶς Ἰωάννης 15
 οὐ πρότερον εἰς τὴν πόλιν εἰσελθεῖν προηρέιτο, ἢ ἐν
 μείζονι δικαστηρίῳ ἄθωωθῆναι, ἐν προαστείῳ^q ὃ κα-
 8 λεῖται Μαρριανὰί τείως ἐπέμενε. Παρέλκοντος δὲ αὐ-
 τοῦ, καὶ μὴ βουλομένου εἰς τὴν πόλιν ἐπανελθεῖν,

^p Ita M. δὲ om. ceteri.

^q τε δ F. C.

depositionem, cum Dioscoro ejusque fratribus qui Longi dice-
 bantur, communicasset. Tunc etiam Severianus, cum in ecclesia
 verbum Dei prædicaret, visus est importune Joannem carpere, ita
 dicens: Etsi ob nihil aliud esset condemnatus Joannes, ejus tamen
 insolentia satis grave crimen est, ut ob eam solam deponi meru-
 erit. Cuncta enim reliqua peccata hominibus condonantur. Su-
 perbis vero Deus resistit, ut sacræ Scripturæ docent. Hæc dicta,
 plebis animos ad majorem pervicaciam provocarunt. Quamobrem
 imperator eum celerrime revocari jussit. Missus igitur Briso
 eunuchus Augustæ, offendit illum Præneti, quod emporium est ex
 adverso Nicomedie situm: et Constantinopolim eum redire jubet.
 Sed quoniam Joannes ab exsilio revocatus, negabat se urbem in-
 gressurum esse, nisi prius in majore judicium consessu innocen-
 tiam suam probasset, mansit interim in suburbano quod Mariane
 appellatur. Porro dum moras necteret, nec civitatem ingredi
 vellet, plebs ad indignationem prorupit: statimque in ipsos impe-

ἡγανάκτει τὸ πλῆθος, καὶ ἡ τάχος βλάσφημα κατὰ 20
 τῶν κρατούντων ἠφίεσαν ῥήματα· διὸ καὶ ἀνάγκην
 9 ἐπέθηκαν τῇ ἐπανόδῳ αὐτοῦ. Ἀπαντήσαν οὖν τὸ
 πλῆθος σὺν πολλῇ σεβασμίῳ τιμῇ ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν
 εὐθύς ἄγουσι· καὶ παρεκάλουν, ἔν-τε τῷ ἐπισκοπικῷ
 θρόνῳ καθέζεσθαι, καὶ συνήθως τῷ λαῷ τὴν εἰρήνην 25
 10 ἐπεύξασθαι. Τοῦ δὲ παραιτουμένου, καὶ λέγοντος
 ὅτι τοῦτο δεῖ κρίσει γενέσθαι, καὶ δεῖν τοὺς καταψη-
 φισαμένους πάλιν ἀποψηφίωσθαι, ἐξεκαίετο τὸ πλῆ-
 θος, ἰδεῖν αὐτὸν καθήμενον ἐν τῷ θρόνῳ ποθοῦντες,
 11 καὶ πάλιν αὐτοῦ διδάσκοντος ἀκροᾶσθαι. Ἐξίσχυσεν[†]
 ὁ λαὸς ταῦτα κατεργάσασθαι· καὶ καθίσας ὁ Ἰω- 30
 ἀννης εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον συνήθως μὲν τὴν
 εἰρήνην τῷ λαῷ ἐπηύξατο· προσαναγκασθεὶς δὲ,
 12 καὶ ἐδίδαξε. Τοῦτο πραχθὲν τοῖς ἀπεχθῶς ἔχουσι
 πρὸς αὐτὸν ἐτέρας σκευωρίας παρέσχεν ὑπόθεσιν·
 ἀλλὰ περὶ τούτου μὲν τέως ἡσύχαζον. 35

[†] καὶ λοιπὸν additum in marg. ante ἐξίσχυσεν M.

ratores maledicta conguessit. Qua de causa Joannes redire co-
 actus est. Obviam ergo progressa multitudo vulgi, eum cum
 summa reverentia in ecclesiam recta deducit : orans ut in episco-
 pali cathedra sedere, et pro more solito pacem populo apprecari
 vellet. Cum ille recusaret, diceretque id iudicium decreto fieri
 debere, et oportere ut ii a quibus condemnatus esset, mutata
 sententia ipsum absolvent, populus magis magisque incende-
 batur, eum in cathedra sedentem videre, et concionantem iterum
 audire, votis omnibus concupiscens. Pervicit tandem populus ut
 ista fierent. Joannes ergo in episcopali solio residens, sicut antea
 consueverat, pacem populo pronuntiavit : ac præterea necessitate
 compulsus, sermonem habuit ad populum. Ea res adversarii
 Joannis alterius criminationis ansam præbuit. Verum hac de re
 tum quidem nihil dixerunt.

ΚΕΦ. ΙΖ.

334

Ἔσ' διὰ τὸ ἔβουλεσθαι Θεόφιλον τὰ καθ' Ἡρακλείδου ἀπόντος ἐξετά-
 ζεσθαι, τοῦ Ἰωάννου ἀντιλέγοντος, συμπληγάδος γενομένης, πολλοὶ
 ἀπόλωτο μεταξὺ τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν καὶ τῶν Ἀλεξανδρέων ἔφ' 5
 οἷς φοβηθεῖς Θεόφιλος καὶ τινες τῶν ἐπισκόπων τῆς πόλεως ἐξελη-
 λύθασιν.

1 Πρῶτερον δὲ τὰ^α κατὰ τὴν χειροτονίαν Ἡρακλείδου
 ἀναζητεῖσθαι Θεόφιλος παρεσκευάζεν, ὅπως εἰ δύ- 10
 ναίτο, ταύτην γοῦν ἀφορμὴν λάβοι πρὸς τὴν Ἰωάννου
 2 καθαίρεσιν. Ἡρακλείδης μὲν οὖν οὐ παρῆν· ἐκρίνετο
 δὲ ἀπὼν, ὡς εἶη τυπτήσας τινὰς ἀδίκως, ἀλύσει τε
 δήσας, καὶ πομπεύσαι ποιήσας διὰ μέσης τῆς Ἐφε-
 3 σίῳν πόλεως. Τῶν τοίνυν περὶ Ἰωάννου^χ λεγόντων, 15
 μὴ δεῖν κατὰ ἀπόντων κριτήριον ποιεῖσθαι, οἱ ἐκ τῆς
 Ἀλεξανδρείας ἐφιλονείκουν, δεῖν δέχεσθαι τοὺς κατη-
 γοροῦντας Ἡρακλείδου, εἰ καὶ κατηγοροῦσιν ἀπόντος
 4 αὐτοῦ. Στάσις οὖν ἐντεῦθεν καὶ διαπληκτισμὸς με-
 ταξὺ τῶν^γ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ἀλεξαν- 20

^α Titulum om. M.

^ι Ita F. τοῦ ceteri.

^α Ita F. M. "Scribendum
 est τὰ κατὰ τὴν, ut legitur apud
 Georgium Alexandrinum in vita
 Joannis Chrysostomi." [c. 48.

Vid. Chrysost. Op. ed. Savil.

t. viii. p. 225.] VALESIIUS.

τὰ om. ceteri.

^χ Ἰωάννην correctum M. quod
 præstat.

^γ Legendum τῶν τῆς.

CAPUT XVII.

*Quomodo cum Theophilus Heraclidis absentis causam examinari
 vellet, et Joannes reclamaret, orta contentione inter Constantino-
 politanos et Alexandrinos, multi utrimque ceciderunt. Qua re
 territus Theophilus aliique episcopi, ex civitate aufugerunt.*

Prius vero Heraclidis ordinationem in quæstionem vocari cu-
 ravit Theophilus, ut inde, si posset, occasionem arriperet ad
 Joannem exactorandum. Et ipse quidem Heraclides non aderat :
 abeens tamen judicabatur, quasi quosdam injuste verberasset, et
 catenis vinctos per mediam Ephesiorum urbem traduxisset. Cum-
 que Joannes ejusque fautores dicerent, de absentibus judicium
 fieri non debere, contra Alexandrini contendebant admittendos
 esse accusatores Heraclidis, licet eum absentem accusarent. Gra-
 vis inde seditio, et concertatio inter Constantinopolitanos et Alex-
 andrinos conflata est. Commissaque pugna multi vulnerati, quidam

5 δρείας ἐγένετο σύντονος. Καὶ γενομένης συμπλη-
 γάδος, πολλοὶ μὲν τραύματα ἔλαβον, ὀλίγοι δὲ καὶ
 6 ἀπώλοντο. Ταῦτα εἰδὼς Θεόφιλος εὐθύς ὡς εἶχεν
 ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἔφυγε· τοῦτο δὲ καὶ οἱ ἄλλοι
 ἐποιοῦν ἐπίσκοποι πλὴν ὀλίγων οἱ τὰ Ἰωάννου ἡσπά- 25
 ζοντο· καὶ πάντες εἰς τὰ ἑαυτῶν φυγῇ ἀπεχώρησαν².
 7 Τούτων οὕτω γενομένων, ἐν καταγνώσει μὲν τοῖς
 πᾶσιν ὁ Θεόφιλος ἦν· ἠῤῥησε δὲ τὸ κατ' αὐτοῦ
 μῖσος τὸ ἀθῆς αὐτὸν μηδὲν ὑποστειλάμενον τὰ Ὠρι- 30
 8 γένους ἀσκειῖσθαι βιβλία. Ἐρωτηθεὶς οὖν ὑπὸ τινος,
 πῶς ἂ ἀπεκήρυξε, ταῦτα ἀσπάζεται πάλιν, ταῦτα
 9 ἀπεκρίνατο. Τὰ Ὠριγένους ἔοικε βιβλία λειμῶν³
 πάντων ἀνθέων· εἴ τι οὖν ἐν αὐτοῖς ἐφεύρω καλὸν,
 τοῦτο δρέπομαι· εἰ δέ τι μοι ἀκανθῶδες φανείη,
 10 τοῦτο ὡς κεντοῦν ὑπερβαίνω. Τοιαῦτα Θεόφιλος 35
 ἀπεκρίνατο, μὴ λογισάμενος τὸ τοῦ σοφοῦ Σολο-
 μῶντος· ὅτι Λόγοι σοφῶν ὡς τὰ βούκεντρα, καὶ οὐκ
 ὀφείλουσι λακτίξειν πρὸς αὐτοὺς οἱ ὑπὸ τῶν θεωρη-
 11 μάτων κεντούμενοι. Διὰ ταῦτα μὲν δὴ ἐν καταγνώσει
 παρὰ πᾶσιν ὁ Θεόφιλος ἦν. Διόσκορος δὲ εἰς τῶν 40

² Ita F. M. ἀπεχώρησαν editt. ead. manu M. Tum ἀνθέων

³ λειμῶνι πλήρει correct. ab συγκείσθαι C.

etiam interempti sunt. Hæc cum videret Theophilus, illico Alex-
 andriam profugit. Idem alii quoque fecerunt episcopi, præter
 paucos qui Joannis partes tuebantur: cunctique arrepta fuga, ad
 suas sedes reverterunt. His ita gestis, Theophilus omnium ju-
 dicio condemnabatur. Auxit porro odium contra illum, quod
 Origenis libros absque verecundia legere deinceps non cessabat.
 Cuidam certe interroganti cur libros quos damnaverat, rursus am-
 plecteretur, in hunc modum respondit. Similes sunt Origenis
 libri prato cujusque generis floribus exornato. Si quid ergo in
 illis mihi occurrit boni, illud decerpo. Si quid vero spinosum
 apparuerit, hoc, utpote quod pungit, missum facio. Hæc sunt
 quæ respondit Theophilus: non reputans animo sententiam illam
 sapientissimi Salomonis: Verba sapientum similia esse boum
 stimulis, nec adversus ea calcitrare debere illos qui arcanis eorum
 sensibus punguntur. Et Theophilus quidem his de causis om-

Μακρῶν, ὁ τῆς Ἑρμουπόλεως ἐπίσκοπος, ὀλίγον ὕστερον μετὰ τὴν Θεοφίλου φυγὴν ἐτελεύτησε· καὶ ταφῆς 335 ἤξιώθη λαμπρᾶς, ἐν τῷ μαρτυρίῳ^b τῷ ἐν τῇ Δρυϊ κηδευθεὶς, ἔνθα διὰ Ἰωάννην γέγονεν ἡ σύνοδος.
 12 Ἰωάννης δὲ ταῖς διδασκαλίαις ἐσχόλαξε, καὶ χειροτονεῖ Σαραπίωνα τῆς ἐν Θράκῃ Ἑρακλείας ἐπίσκο- 5 πον, δι' ὃν τὸ κατ' αὐτοῦ μῖσος ἐγήγερτο· μετ' οὐ πολὺ δὲ ταῦτα ἐπισυνέβη γενέσθαι.

ΚΕΦ. ΙΗ.

Περὶ^c τῆς ἀργυρᾶς στήλης τῆς Εὐδοξίας, καὶ ὡς διὰ τοῦτο πάλιν Ἰωάννης^d 10 τῆς ἐκκλησίας ἐξωσθεὶς εἰς ἐξορίαν ἀπήγετο.

1 Τῆς Αὐγουστῆς Εὐδοξίας ἀνδριάς ἀνέστη ἀργυροῦς ἐπὶ κίονος πορφυροῦ χλανίδα ἐνδεδυμένος· ἔστηκε δὲ οὗτος ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ, οὔτε ἐγγὺς 15 οὔτε πόρρω τῆς ἐκκλησίας, ἢ ἐπώνυμον Σοφία· ἀλλὰ διείργει^e ἄμφω μέση πλατείας ὁδός· ἐπὶ τούτῳ
 2 συνήθως δημῶδεις ἤγοντο παιδιαί. Ἰωάννης δὲ ὕβριν

^b μαρτυρίῳ M.

^c Titulum om. M.

^d ὁ Ἰωάννης F.

^e διείργεν ἄμφω μέσον πλατεία M.

nium suffragio damnabatur. Ceterum Dioscorus Hermupoleos episcopus, unus eorum qui Longi appellabantur, paulo post fugam Theophili, ex hac vita migravit, et splendidissima honoratus est sepultura, conditus scilicet in basilica quæ est ad Quercum, in qua propter Joannem synodus fuerat congregata. Joannes interim concionibus ecclesiasticis operam dabat. Quo tempore et Serapionem, cujus causa odium adversus ipsum exarserat, Heracleæ in Thracia episcopum constituit. Nec multo post ista etiam evenerunt.

CAPUT XVIII.

De argentea Eudoxiæ statua : et quomodo Joannes ob eam ecclesia denuo pulsus, in exilium abductus est.

Argentea statua Eudoxiæ Augustæ supra columnam purpuream erecta fuerat, amicta muliebri stola. Stabat hæc in edita basi, nec admodum contigua ecclesiæ quæ Sophia cognominatur ; nec ab ea procul dissita : sed inter utramque media dumtaxat plateæ via interjecta erat. Ad eam statuum popularium lusus

τὰ γινόμενα τῆς ἐκκλησίας νομίζων, τὴν[†] συνήθη τε
 παρρησίαν ἀνακτησάμενος πάλιν τὴν ἑαυτοῦ γλώτταν
 3 κατὰ τῶν ταῦτα ποιούντων ἐξώπλιζε. Καὶ δέον τοὺς 20
 κρατοῦντας λόγῳ παρακλητικῶ πείθειν παῦσαι τῆς^ε
 παιδιᾶς, ὃ δὲ τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίη' καταφορικῆ δὲ τῇ
 γλώσση χρησάμενος ἔσκωπτε τοὺς γενέσθαι ταῦτα
 4 κελεύσαντας. Ἡ δὲ βασίλισσα πάλιν εἰς ἑαυτὴν
 εἶλκε τὰ γινόμενα· καὶ ὕβριν ἑαυτῆς τοὺς ἐκείνου 25
 λόγους νομίζουσα, πάλιν παρασκευάζει σύνοδον ἐπι-
 5 σκόπων συνάγεσθαι κατ' αὐτοῦ. Αἰσθόμενος δὲ ὁ
 Ἰωάννης τὴν περιβόητον ἐκείνην ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας
 διεξήλθεν ὁμιλίαν, ἧς ἡ ἀρχή· Πάλιν Ἡρωδιάς μαί-
 νεται, πάλιν ταράσσεται, πάλιν ὀρχεῖται, πάλιν ἐπὶ 30
 πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου ζητεῖ λαβεῖν· τοῦτο
 6 πλεόν πρὸς^h ὀργὴν ἐξῆψε τὴν βασιλίδα. Καὶ μετ' οὐ
 πολὺ παρήσαν οἱ ἐπίσκοποι, Λεόντιος ἐπίσκοπος
 Ἀγκύρας τῆς μικρᾶς Γαλατίας, Ἀμμώνιος Λαοδι-
 κείας τῆς ἐν Πισιδίᾳ, Βρίσων Φιλίππων τῶν ἐν 35
 Θράκῃ, Ἀκάκιος Βεροίαςⁱ τῆς ἐν Συρίᾳ, καὶ ἄλλοι

[†] Ita F.M.C. τῇ συνηθείᾳ editt.

^h Ita F.M. εἰς ὀργὴν editt.

^ε Legendum est τὰς παιδίας.

ⁱ Βεροίας, supra scripto ρ, M.

Tum ὁ δὲ om. M.

celebrari consueverant. Porro Joannes, cum ad contumeliam ecclesiae ista fieri censeret, pristinam loquendi libertatem resu-
 mens, contra eos qui hæc agebant, linguam suam denuo armavit.
 Et cum blanda hortatione potius persuadere debuisset principibus,
 ut ab hujusmodi ludicro abstinerent, istud quidem non præstitit:
 sed eloquentiæ suæ impetu abreptus, probris eos appetiit, qui ista
 fieri præceperant. Hoc factum Augusta iterum ad se rapit: et
 Joannis verba contumeliam suam reputans, rursus episcoporum
 synodum adversus illum congregari curat. Id ubi sensit Joannes,
 celebrem illam in ecclesia habuit orationem, cujus initium est,
 Rursus Herodias furit: rursus turbatur: rursus saltat: rursus
 Joannis caput in disco accipere concupiscit. Ea res Augustam
 multo amplius exacerbavit. Nec multo post advenerunt episcopi:
 Leontius scilicet episcopus Ancyrae quæ est in Galatia: Ammo-
 nius Laodiceæ quæ est in Pisidia: Briso Philipporum Thraciæ:
 Acacius Bercæ quæ est in Syria, et quidam alii. Qui cum ades-

τινές· παρόντων δὲ τούτων, ἀνεκινούντο οἱ πρώην
κατήγοροι. Ἰωάννης μὲν οὖν ἐθάρρει ἐπὶ τούτοις, καὶ
τῆς ἐξουσίας ἐπιζητεῖσθαι τὰ κατηγορούμενα· τῆς δὲ ἑορτῆς
τῶν γενεθλίων τοῦ Σωτῆρος ἐπελθούσης, ὁ βασιλεὺς 40
εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνήθως οὐκ ἀπήντα· ἀλλὰ δηλοῖ 336
τῷ Ἰωάννῃ, ὡς οὐ πρότερον αὐτῷ κοινωνήσει, πρὶν
8 ἂν πρότερον ἀποδύσῃται^k τὰ ἐγκλήματα. Ἐπεὶ δὲ τοῦ
Ἰωάννου θαρροῦντος οἱ κατήγοροι δειλότεροι ἐδεί-
κνυντο, οἱ παρόντες ἐπίσκοποι ἄλλο μὲν ἐρεύνων οὐδέν· 5
μόνον δὲ τοῦτο δεῖν εἰς κρίσιν ἄγεσθαι ἔλεγον, ὅτι
μετὰ τὴν καθαίρεσιν, μὴ ψηφισαμένης τῆς συνόδου
9 αὐτῷ^l, εἰς τὸν θρόνον εἰσεπήδησε. Τοῦ δὲ λέγοντος,
ὡς ἐξηκονταπέντε ἐπίσκοποι κοινωνήσαντες αὐτῷ
10 ἐψηφίσαντο, οἱ περὶ Λεόντιον ἀντεπήγον· Ἀλλὰ 10
πλείους, ὃ Ἰωάννη, κατεψηφίσαντό σου ἐν τῇ συν-
11 ὁδῷ. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ὁ Ἰωάννης τὸν κανόνα τοῦτον
οὐ τῆς αὐτῶν ἐκκλησίας ἀλλὰ τῶν Ἀρειανῶν εἶναι
ἔλεγεν, οἱ γὰρ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ συνελθόντες ἐπὶ τῇ 15
καθαίρεσει τῆς ὁμοουσίου πίστεως, ἀπεχθεία τῇ πρὸς

^k Ita F. M. ἀποδύσθαι editt. αὐτὸς additum in marg. ab ea-
^l συνόδου, ἐαυτῷ F. idem, et dem manu ante ἐαυτῷ, M.

sent, hi qui prius Joannem accusaverant iterum excitati sunt. At Joannes coram istis iudicibus fidenti erat animo: postulabatque ut de criminibus sibi objectis inquireretur. Interea vero cum natalis dies Servatoris illuxisset, imperator ad ecclesiam, sicut consueverat, non processit: sed Joanni mandavit, se non prius communicaturum cum illo, quam illata sibi crimina diluisset. Porro cum accusatores Joannis ob excelsam illius fiduciam cadere animis viderentur, episcopi qui aderant reliqua quidem omnia scrutari supersederunt: de hoc autem uno quæstionem habendam esse dixerunt, quod post depositionem absque synodi auctoritate, suo ipsius arbitrio in episcopalem sedem invasisset. Cumque ille diceret, quinque et sexaginta episcopos qui ipsi communicaverant, istud decrevisse: Leontius contra, Plures, inquit, fuere, o Joannes, qui te in synodo condemnarunt. Rursus cum Joannes contenderet, non ecclesiæ catholicæ, sed Arianorum canonem illum esse: episcopi enim olim Antiochiæ congregati ad ever-

Ἐθανάσιον τὸν κανόνα ἐξέδωκαν, μὴ προσδεξάμενοι τὰς^m ἀπολογίας κατεψηφίσαντο· μὴ νοήσαντες, ὅτι τῷ κανόνι τούτῳ χρῆσάμενοι καὶ Ἐθανάσιον καθεῖ-
 12 λον. Ταῦτα πέπρακται, ἐγγιζούσης τῆς ἑορτῆς τοῦ²⁰ Πάσχα· δηλοῖ οὖν ὁ βασιλεὺς τῷ Ἰωάννῃ μὴ δύνασθαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐλθεῖν, ὅτι δύο αὐτοῦ
 13 κατεψηφίσαντο σύνοδοι. Ἦρχει οὖν ὁ Ἰωάννης 337 λοιπὸν, οὐδαμῶς τε εἰς τὴν ἐκκλησίαν κατήρχετο.
 14 Εὐθύς οὖν πάντες οἱ αὐτῷ προσκείμενοι ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἀναχωρήσαντες τὸ μὲν Πάσχα ἐν τῷ δημοσίῳ λουτρῷ τῷ ἐνⁿ Κωνσταντιαναῖς ἐπετέλεσαν· σὺν 5 αὐτοῖς δὲ πολλοὶ ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ
 15 ἄλλοι ἱερατικοῦ τάγματος. Ἐξ ἐκείνου τε κατ' ἰδίαν τὰς συναγωγὰς ἐν διαφόροις τόποις ποιούμενοι Ἰωαν-
 16 νίται προσηγορεύθησαν. Ἰωάννης δὲ ἐπὶ δύο μῆνας οὐδαμῶς προέβαινε, ἕως ὅτου βασιλέως ἐκέλευε πρός- 10
 17 ταγμα εἰς ἔξορίαν ἀπάγεσθαι. Καὶ ὁ μὲν ἀπήγετο τῆς ἐκκλησίας ἐλκυσθεῖς· τινὲς δὲ τῶν Ἰωαννιτῶν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τὴν ἐκκλησίαν ἐνέπρησαν.

^m οὖν (punctis signatum) τὰς M.

ⁿ ἐν om. M.

tendam consubstantialis fidem, præ odio quo adversus Athanasium flagrabant, eum canonem condiderunt: Leontius et ceteri repudiata ejus defensione, sententiam in illum dixerunt: istud minime reputantes, quod hac regula usi, ipsum etiam Athanasium deposuissent. Hæc gesta sunt festo Paschæ die appropinquante. Imperator igitur Joanni significavit, non posse se ad ecclesiam venire, eo quod ille duabus jam synodis esset condemnatus. Itaque Joannes deinceps quievit, nec amplius ad ecclesiam perrexit. Proinde omnes qui ejus partibus adhærebant, relicta confestim ecclesia, pascha celebrarunt in publicis thermis quæ Constantinæ dicuntur. Erant cum illis multi episcopi ac presbyteri, alique ecclesiastici ordinis viri: qui quoniam exinde collectas variis in locis seorsum agere instituerunt, Joannitæ sunt nominati. Joannes vero bimestri spatio in publicum non processit, donec imperatoris præcepto jussus est in exsilium duci. Et ille quidem ab ecclesia abstractus, procul abducebatur. Quidam autem ex Joannitis eo ipso die ecclesiam incenderunt. Quæ dum

18 Καιομένης δὲ αὐτῆς, ἄνεμος ἀπηλιώτης πνεύσας καὶ
 τὸν οἶκον τῆς συγκλήτου γερουσίας κατέκαυσε. τοῦτο 15
 γέγονε τῇ εἰκάδι τοῦ Ἰουνίου μηνός, ἐν ὑπατεία Ὀνω- ^{A. D.}
 19 ρίου ἔκτη, ἣν σὺν Ἀρισταινέτῳ ἐδίδου. Ὅσα μὲν 404.
 οὖν διὰ τὸν γεγενημένον ἐμπρησμὸν ὁ τῆς Κωνσταν-
 τινουπόλεως ὑπαρχος, φῖ ὄνομα ἦν Ὀπτάτος, Ἑλλη-
 τὴν θρησκείαν ὑπάρχων καὶ διὰ τοῦτο τοὺς Χριστι- 20
 ανοὺς μισῶν, κατὰ τῶν φιλοῦντων τὸν Ἰωάννην
 ἔπραξε, καὶ ὡς πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἐκόλασεν, παρα-
 λιπεῖν μοι δοκῶ.

ΚΕΦ. ΙΘ.

Περὶ Ἀρσακίου^ο τοῦ μετὰ Ἰωάννην χειροτονηθέντος καὶ περὶ Κυρίνου τοῦ 25
 Καλιθδόνος.

1 Ὀλίγων δὲ ἡμερῶν διελθουσῶν, χειροτονεῖται ἐπί-
 σκοπος Κωνσταντινουπόλεως Ἀρσάκιος· ὃς ἀδελφός 338
 μὲν ἐγεγόνει Νεκταρίου, τοῦ πρὸ Ἰωάννου τὴν ἐπί-
 σκοπήν καλῶς διοικήσαντος, γηραὺς δὲ σφόδρα,
 2 ὑπὲρ γὰρ ὀγδοήκοντα ἔτη ἐτύγχανεν ὢν. Καὶ τούτου
 δι' ὑπερβολὴν πραότητος τὴν ἐπισκοπήν ἡσυχῶς διέ- 5

^ο Περὶ ἀρσακίου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Μ.

arderet, subsolano vento vehementius flante, curia etiam in qua senatus haberi solet, conflagravit. Id accidit xii. die calendæ Julii, Honorio sextum et Aristæneto consulibus. Porro quibus malis Optatus præfectus urbis Constantinopolitanæ, religione Gentilis, atque ideo Christianis infensus, Joannis amicos propter hoc incendium affecerit, et quomodo multos eorum capitali animadversione sustulerit, omittendum puto.

CAPUT XIX.

De Arsacio qui post Joannem ordinatus est, et de Cyrino Chalcedonis episcopo.

Paucis post diebus Arsacius Constantinopoleos episcopus constituitur: qui frater quidem erat Nectarii, ejus qui episcopatum regiæ urbis ante Joannem optime administraverat: sed admodum senex. Jam enim octogesimum ætatis annum impleverat. Qui dum ob singularem mansuetudinem episcopatum tranquille guber-

ποντος, ὁ τῆς Χαλκηδόνος ἐπίσκοπος Κυρίνος, οὐ
τὸν πόδα ἄκων Μαρουθᾶς ὁ Μεσοποταμίας ἐπίσκοπος
ἐπάτησεν, οὕτω κακῶς διετέθη, ὡς σηπεδόνα ποιῆσαι,
καὶ γενέσθαι ἀνάγκη ὥστε ἀποπρισθῆναι τὸν πόδα.
3 Οὐχ ἄπαξ δὲ τοῦτο ἐγένετο, ἀλλὰ πλειστάκις ἀπεπρί- 10
ζετο· ἐπενέμετο γὰρ τὸ πάθος καὶ^p ὅλον τὸ σῶμα,
ὥστε καὶ τὸν ἕτερον πόδα μεταλαμβάντα τοῦ κακοῦ
4 τὸ αὐτὸ ὑπομείναι. Τούτου χάρις δὲ πεποίημαι
μνήμην, ὅτι πολλοὶ ἔφασκον διὰ τὴν εἰς Ἰωάννην
βλασφημίαν ταῦτα παθεῖν τὸν Κυρίνον, ὅτι ἀγόνατον 15
αὐτὸν συνεχῶς ἀπεκάλει, ὡς μοι καὶ πρότερον εἶρηται.
5 Ἐπειδὴ δὲ συνέβη καὶ χάλαζαν παμμεγεθεστάτην ἐν
τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ περὶ τὰ αὐτῆς κατενεχθῆναι
προάστεια, γέγονε δὲ τοῦτο ἐν τῇ αὐτῇ ὑπατεία, περὶ
τὴν τριακάδα τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, τοῦτο ἔλεγον 20
κατὰ Θεοῦ μῆνιν γενέσθαι ἐπὶ τῇ ἀκρίτῳ καθαίρεισι
6 Ἰωάννου. Ἡὔξησε δὲ τοὺς τοιούτους λόγους καὶ ἡ
τῆς βασιλίδος ἐπιγενομένη τελευτὴ· τετάρτη γὰρ
ἡμέρα μετὰ τὸ κατενεχθῆναι τὴν χάλαζαν ἐτελεύ-

^p Pro καὶ legendum est καθ.

naret, Cyrinus Chalcedonis episcopus, cujus pedem Maruthas episcopus Mesopotamiæ imprudens calcaverat, adeo male affectus est eo casu, ut putrefacto pede, necesse habuerit eum abscindere. Neque vero id semel factum est, sed sæpius iterata sectio. Totum enim corpus depascebatur vis mali : adeo ut alter quoque pes eo correptus malo, idem remedium sustinuerit. Hujus autem rei idcirco mentionem feci, quod plerique affirmabant, Cyrinum hæc passum esse propter probra et convicia quæ in Joannem conjecerat : quippe qui durum et inexorabilem eum identidem appellaret, sicut antea dixi. Et quoniam inusitata magnitudinis grando, tam Constantinopoli, quam in ejus suburbanis forte sub idem tempus ceciderat : id autem contigit pridie calendas Octobres, consulibus supra memoratis : hoc divina ultione factum esse dicebant ob injustam Joannis depositionem. Mors Augustæ statim subsequuta, auctoritatem hujusmodi sermonibus addidit. Quarto siquidem die post delapsam grandinem migravit e vita. Alii vero affirmabant Joannem merito fuisse depositum, eo quod

7 ττησεν. Ἄλλοι δὲ ἔφασκον δίκαια πεπουθέναι τὸν 25
 Ἰωάννην ἐπὶ τῇ καθαιρέσει, ὅτι πολλὰς ἐκκλησίας
 τῶν Ναυατιανῶν καὶ Τεσσαρεσκαίδεκατιτῶν καὶ ἄλ-
 λων τινῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Λυδίαν γενό-
 μενος ἔλαβεν, ἥνικα διὰ τὴν Ἡρακλείδου χειροτονίαν
 8 ἐπὶ τὴν Ἐφεσον ἐστάλη. Ἀλλὰ πότερον δικάια ἢ 30
 καθαιρέσις Ἰωάννου κατὰ τὸν λόγον τῶν λυπηθέντων
 ὑπ' αὐτοῦ ἐγένετο, ἢ Κυρίνος δικάϊαν τῆς βλασφημίας
 ἐδίδου δίκην, καὶ πότερον διὰ Ἰωάννην ἢ χάλαζα
 κατηνέχθη, καὶ ἡ βασίλισσα ἐτελεύτησεν, ἢ ταῦτα
 δι' ἐτέρους ἐγένετο λόγους, ἢ καὶ δι' ἀμφοτέρα, Θεὸς 35
 ἂν εἰδείη, ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης, ὁ καὶ αὐτῆς τῆς
 ἀληθείας κριτῆς δίκαιος· ἐγὼ δὲ τὰ τότε θρυλού-
 μενα⁹ ἔγραψα.

ΚΕΦ. Κ.

339

⁹ Ὡς[†] μετὰ Ἀρσάκιον Ἀττικὸς τὸν Κωνσταντινουπόλειος θρόνον κατέσχευ.

1 Ἀρσάκιος δὲ οὐ πολὺν ἐπέβίω τῇ ἐπισκοπῇ χρό- 5
 νον· τῇ γὰρ ἐξῆς ὑπατεία, ἧσις ἦν Στελίχωνος τὸ
 δεῦτερον καὶ Ἀνθεμίου, περὶ τὴν ἐνδεκάτην τοῦ Νοεμ- A. D.
 405.

⁹ Ita F. M. θρυλλούμενα editt.

[†] Περὶ ἀττικοῦ. M.

olim in Asia ac Lydia constitutus, multas Novatianorum et Quar-
 tadecimanorum aliorumque ecclesias invasisset, tunc scilicet cum
 Heraclidis ordinandi causa Ephesum profectus est. Verum utrum
 justa fuerit Joannis depositio, sicuti dictum est ab iis qui Joanni
 erant infensi: vel utrum Cyrinus debitas maledicentiae suae poenas
 dederit: et utrum propter Joannem grando ceciderit et Augusta
 interierit: an ob alias quasdam causas; an ob utrumque ista
 simul contigerint, Deus occultorum cognitor novit, qui ipsius
 quoque veritatis justus est iudex. Ego ea quae tunc temporis
 crebris hominum sermonibus jactabantur, scriptis prodidi.

CAPUT XX.

*Quomodo post mortem Arsacii, Atticus Constantinopolitanam sedem
 obtinuit.*

Ceterum Arsacius post susceptum episcopatum non diu super-
 vixit. Sequente enim anno, id est Stilichone iterum et Anthemio
 consulibus, die tertio Idus Novembris mortem obiit. Cum autem

²βρίου μηνὸς ἐτελεύτησε. Περισπουδάστου δὲ πολλοῖς γενομένης τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ διὰ τοῦτο πολλοῦ διαδραμόντος χρόνου, τῇ ἐξῆς ὑπατεία, ἦτις ἦν Ἀρ-¹⁰καδίου τὸ ἕκτον, καὶ Πρόβου, προεβλήθη εἰς τὴν ^{A. D.}406.
³ἐπισκοπὴν ἀνὴρ εὐλαβῆς, ᾧ ὄνομα ἦν Ἀττικός. Ὅς τὸ μὲν γένος ἐκ Σεβαστείας τῆς Ἀρμενίας κατήγεν· ἀσκητικὸς δὲ τὸν βίον ἐκ νεᾶς ἡλικίας, καὶ ἄλλως μετὰ τοῦ μετρίως πεπαιδεῦσθαι πλέον φυσικῶς φρό-¹⁵νιμος ἦν· ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου μικρὸν ὕστερον λέξω.

ΚΕΦ. ΚΑ.

Περὶ τῆς Ἰωάννου ἐν ἐξορίᾳ πρὸς Κύριον ἀναλύσεως.

¹ Ἰωάννης δὲ ἐπὶ τὴν ἐξορίαν ἀπαγόμενος ἔν Κομά-²⁰νοῖς τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἐτελεύτησε, τῇ τεσσαρεσκαδεκάτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς, τῇ ἐξῆς ὑπα-^{A. D.}τεία, ἦτις ἦν Ὀνωρίου τὸ ἕβδομον καὶ Θεοδοσίου τὸ ^{407.}
²δεύτερον. Ἀνὴρ, ὡς καὶ πρότερον ἔφη, διὰ ζῆλον σωφροσύνης θυμῷ πλέον ἢ αἰδοῖ χαριζόμενος, καὶ ²⁵διὰ σωφροσύνην παρρησιαιτέρα^u διὰ βίου τῇ γλώσση

^s Titulum om. M.

^t ἀγόμενος M.

^u παρρησιεστέρα M.

multi episcopatum illum ambirent, eamque ob causam multum jam temporis elapsum esset, altero post anno, Arcadio sextum et Probo consulibus, ad episcopatum promotus est Atticus, vir religiosus. Hic ex Sebastia Armeniæ generis sui originem ducebat. Ceterum monasticum vitæ genus ab ineunte adolescentia sectatus fuerat. Ac disciplinis quidem mediocriter institutus, naturali prudentia magis valebat. Sed de illo plura postea dicam.

CAPUT XXI.

De Joannis obitu in exsilio.

Joannes vero in exsiliū abductus, Comanis in Euxino Ponto extremum diem obiit, octavodecimo calendas Octobres, proximo anno post supradictum consulatum, id est Honorio septies et Theodosio iterum consulibus. Vir, ut antea dixi, propter abstinentiæ studium, iracundiæ magis indulgens quam verecundiæ: et qui ob singularem sanctimoniam immodica oris libertate perpetuo

3 χρησάμενος. Θαυμάσαι δέ μοι ἔπεισι, πῶς τοσοῦτον
 ζῆλον σωφροσύνης ἀσκῶν ἐν προσομιλίας αὐτοῦ κα-
 4 ταφρονεῖν τῆς σωφροσύνης ἐδίδαξε. Μιᾶς γὰρ μετὰ
 τὸ βάπτισμα^χ παρὰ τῆς συνόδου τῶν ἐπισκόπων³⁰
 μετανοίας τοῖς ἐπτακόσι δοθείσης, αὐτὸς ἀπετόλ-³⁴⁰
 5 μησεν εἰπεῖν, Χιλιάκις μετανοήσας εἴσελθε. Ἐφ' ἣ
 διδασκαλία πολλοὶ μὲν τῶν γνωρίμων αὐτοῦ κατέ-
 γνωσαν· μάλιστα δὲ Σισίννιος ὁ τῶν Ναυατιανῶν
 6 ἐπίσκοπος. Ὅς καὶ λόγον ὑπεναντίον τοῦ λεχθέντος⁵
 συνέγραψεν, καὶ γενναίως αὐτοῦ διὰ τοῦτο κατέδραμεν·
 ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἤδη πρότερον ἐγεγόνει.

ΚΕΦ. ΚΒ.

Περὶ Ὑ Σισινίου ἐπισκόπου Ναυατιανῶν, οἷα φησὶ προσωμληκέναι πρὸς¹⁰
 Ἰωάννην.

1 Περὶ δὲ Σισινίου βραχεία διεξελεθῆναι, οὐκ ἄκαιρον
 2 εἶναι ἡγοῦμαι. Ἄνῆρ ἦν, ὡς² πολλάκις ἔφην, ἐλλό-
 γιμος, καὶ τὰ φιλόσοφα ἄκρως μαθῶν· διαλεκτικῆς

^χ βάπτισμα τῶν ἐπισκόπων π. Ἰωάννου. Μ.

τ. σ. τῶν ἐπισκόπων F. M.

² δὲ πολλάκις F. M.

^γ Ὅτι μέμφεται ὁ ἱστορικὸς

usus est. Porro mirari non immerito subit, cur cum tanto studio flagraret temperantiæ, eam tamen contemnendam esse in concionibus suis docuerit. Nam cum a synodo episcoporum semel duntaxat iis qui post baptismum peccassent, concessa fuisset pœnitentia, ipse pronuntiare non dubitavit; Licet millies pœnitentiam egeris, accede. Ob quam doctrinam, tum a familiaribus suis reprehensus est, tum etiam a Sisinnio Novatianorum episcopo. Qui librum quoque adversus hoc dictum conscripsit, et Joannem ob idipsum graviter exagitavit. Verum hæc diu ante contigerant.

CAPUT XXII.

De Sisinnio Novatianorum episcopo, et de congressu quem cum Joanne habuisse dicitur.

De Sisinnio vero pauca dicere, haudquaquam intempestivum puto. Vir fuit, ut jam dixi, admodum disertus, et in philosophiæ studiis excellens. Præcipue vero dialecticam excoluerat, et sacra-

δὲ σφόδρα ἐπεμελεῖτο, καὶ τὰ ἱερὰ γράμματα ἄκρως 15
 ἐρμηνεύειν ἤπιστατο· ὡς καὶ Εὐνόμιον τὸν αἰρετικὸν
 πολλάκις αὐτοῦ φυγεῖν τὴν ἐπὶ τῇ διαλέξει δεινό-
 3 τητα. Τὴν δὲ δίαιταν ἦν οὐ λιτός· ἀλλ' ἐν ἄκρα
 σωφροσύνῃ πολυτελεῖ ταύτῃ ἐκέχρητο· τρυφῶν τε
 ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, καὶ δις τῆς ἡμέρας ἐν λουτροῖς δη- 20
 4 μωσίοις λουόμενος διετέλει. Καὶ ποτὲ ἐρομένου
 αὐτὸν τινός, τοῦ χάριν ἐπίσκοπος ᾧν δις λούοιτο τῆς
 5 ἡμέρας, Ἐπειδὴ τρίτον οὐ φθάνει, ἀπεκρίνατο. Ἄλ-
 λοτε δὲ Ἀρσάκιον τὸν ἐπίσκοπον κατὰ τιμὴν ὄρων,
 ἠρωτήθη ὑπὸ τινος τῶν περὶ Ἀρσάκιον, διὰ τί ἀνοί- 25
 κειον ἐπισκόπῳ ἐσθῆτα φοροῖ, καὶ ποῦ γέγραπται
 6 λευκὰ τὸν ἱερωμένον ἀμφιένυσθαι. Ὁ δὲ, Σὺ πρό-
 τερον, ἔφη, εἰπέ ποῦ γέγραπται μέλαιναν ἐσθῆτα
 7 φορεῖν τὸν ἐπίσκοπον. Τοῦ δὲ ἐρωτήσαντος ἐν
 ἀπόρῳ γενομένου πρὸς τὴν ἀντερώτησιν, ἐπήγαγεν
 ὁ Σισίννιος· Ἀλλὰ σὺ μὲν οὐκ ἂν, ἔφη, δεῖξαι δυνήσῃ, 30
 ὡς δεῖ τὸν ἱερωμένον μέλαινα ἀμφιένυσθαι· ἐμοὶ
 δὲ καὶ ὁ Σολομῶν παρήνεσε λέγων, Ἔστωσάν σοι
 ἱμάτια λευκά· καὶ ὁ Σωτῆρ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις, λευκῇ

rum literarum interpretationem apprime callebat : adeo ut Euno-
 mius hæreticus, ejus præstantiam in arte disserendi formidans
 sæpenumero refugerit. Victus autem non adeo simplex erat.
 Sed licet summæ esset temperantiæ, victu tamen magnifico et
 sumptuoso utebatur. Quippe delicate vivens, et candida veste
 indutus, bis quotidie in balneis publicis lavabat. Et cum ali-
 quando a quodam interrogaretur, cur ipse qui episcopus esset, bis
 lavaret quotidie, respondit : quoniam tertio lavare non possum.
 Alio quodam die cum Arsacium honoris causa inviseret, a qui-
 busdam Arsacii familiaribus interrogatus, cur vestem episcopo
 minime convenientem gestaret ; et ubinam scriptum esset, sacer-
 dotem alba veste indui debere, respondisse fertur : tu prior mihi
 dicas velim, quo in loco scriptum sit, episcopum atra veste uti
 debere. Cumque is qui interrogaverat, ad hanc contrariam in-
 terrogationem hæreret, subjecit Sisinnius : Tu quidem ostendere
 nunquam poteris, sacerdotem debere atris vestibus indui. Me
 vero Salomon adhortatus est ita dicens : Sint tibi vestimenta

φαίνεται ἐσθῆτι χρησάμενος· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ³⁵
 Μωϋσῆν καὶ Ἡλίαν λευκοφοροῦντας τοῖς ἀποστό-
 8 λοῖς ἔδειξεν. Ταῦτα δὴ καὶ ἄλλα πολλὰ ἐτοίμως
 εἰπὼν τὰ μέγιστα ἐπὶ τῶν παρόντων ἐθαυμάσθη.
 9 Λεοντίου δὲ τοῦ Ἀγκύρας τῆς ἐν τῇ μικρᾷ Γαλατίᾳ
 ἐπισκόπου Ναυατιανῶν ἐκκλησίαν ἀφαιρουμένου, καὶ
 τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπιδημοῦντος, ὁ Σισίνιος ⁴⁰
 ἐλθὼν παρ' αὐτὸν παρεκάλει ἀποδοῦναι τὴν ἐκκλη-
 10 σίαν. Ὁ δὲ θερμῶς ἀπήντησε καὶ φησὶ πρὸς αὐτόν·
 Ὑμεῖς, φησὶν, οἱ Ναυατιανοὶ οὐκ ὀφείλετε ἐκκλησίας
 ἔχειν ^a, τὴν μετάνοιαν ἀναιροῦντες καὶ τὴν φιλανθρω- ⁴⁵
 11 πίαν τοῦ Θεοῦ ἀποκλείοντες. Ταῦτα καὶ τὰ ^b τοι- ³⁴
 αὐτὰ πλείονα τοῦ Λεοντίου κακῶς τοὺς Ναυατιανοὺς
 λέγοντος, ἔφη ὁ Σισίνιος. Καὶ μὴν οὐδεὶς οὕτω με-
 12 τανοεῖ ὡς ἐγώ. Τοῦ δὲ πάλιν ἐπάγοντος, Πῶς μετα-
 τοεῖς; ἔφη ὁ Σισίνιος, ὅτι σὲ εἶδον^c, ἀπεκρίνατο.
 13 Ἰωάννου δέ ποτε τοῦ ἐπισκόπου ἐγκαλοῦντος αὐτῶ, ⁵

^a ἐκκλησίαν Suidas c. 3317.

^b τὰ om. M.

^c ἴδον F. M. "Apud Suidam in voce Σισίνιος, ubi totus hic Socratis locus describitur, deest vox ἀπεκρίνατο. Quæ aut omnino expungenda est ut superflua; aut delenda vox ἔφη quæ

præcessit." VALESIIUS. Fallitur hic Valesius: nam Suidas minime totum hunc locum descripsit; sed decerpit, tot minuens vel omittens, ut vix quidquam ad lectionum cognitionem inde accedat. Delere tamen oportet aut ἔφη aut ἀπεκρίνατο.

alba. Et Servator noster in Evangeliiis alba veste usus esse deprehenditur. Moysen etiam atque Eliam albis indumentis vestitos, apostolis ostendit. His aliisque extemporalis facilitate dictis, cunctos qui aderant, in admirationem sui rapuit. Cum autem Leontius episcopus Ancyræ quæ est in Galatia, Novatianis ecclesiam ademisset, ac tum forte versaretur Constantinopoli, Sisinnius eum adiens rogavit, ut ecclesiam redderet. At ille asperius eum excipiens, ita dixit: Vos, Novatiani, ecclesias habere non decet, qui pœnitentiam tollitis, Deique benignitatem intercluditis. Hæc et ejusmodi plura in Novatianos deblateranti Leontio Sisinnius sic respondit: Atqui nemo magis pœnitentiam agit quam ego. Cumque Leontius iterum adjecisset: Quomodo pœnitentiam agis? subjunxit Sisinnius, quia te vidi. Cum aliquando a Joanne episcopo reprehenderetur, Joannesque diceret civitatem non

καὶ λέγοντος, ὅτι οὐ δύναται ἡ πόλις δύο ἐπίσκοπους
 14 ἔχειν, ὁ Σισίννιος ἔφη, οὐδὲ γὰρ ἔχει. Τοῦ δὲ Ἰω-
 άννου χαλεπήναντος καὶ φήσαντος, Ὁρᾶς ὅτι μόνος
 εἶναι βούλει ἐπίσκοπος, ὁ Σισίννιος, Οὐ τοῦτο, ἔφη, 10
 λέγω, ἀλλ' ὅτι ἐγὼ παρὰ σοὶ μόνῳ οὐκ εἰμὶ ἐπίσκο-
 15 πος, ὃς τοῖς ἄλλοις εἰμὶ. Ὁ δὲ Ἰωάννης πρὸς τὸ
 λεχθὲν ἀγανακτήσας, Ἄλλ' ἐγὼ σε, ἔφη, παύσω προσ-
 16 μιλεῖν· αἰρετικὸς, γὰρ ὑπάρχεις. Πρὸς δὲ τούτῳ^b
 χαριέντως ὁ Σισίννιος ὑπήντησεν· Ἄλλ' ἐγὼ, ἔφη, 15
 καὶ μισθοὺς παρέξω, εἴ με τηλικούτου καμάτου ἀπαλ-
 17 λάξεις. Διαμαλαχθεὶς δὲ ἐκ τῆς ἀποκρίσεως ὁ
 Ἰωάννης, Ἄλλ' οὐκ ἂν σε, ἔφη, παύσω τοῦ προσο-
 18 μιλεῖν ἐγὼ, εἴ σε ὅλως τὸ λέγειν λυπεῖ. Οὕτω μὲν
 οὖν ἔτοιμος πρὸς τὰς ἀποκρίσεις καὶ χαρίεις ἦν ὁ 20
 19 Σισίννιος. Γράφει δὲ ταῦτα καὶ ἀπομνημονεύειν τὰ
 εἰρημένα αὐτῷ, μακρὸν ἂν εἶη· διὸ καὶ δι' ὀλίγων
 20 ἐπέδειξα οἷος ἦν, ἀρκεῖν ἡγησάμενος. Ἐκεῖνο δέ
 φημι, ὅτι διὰ παιδενσιν περιβόητος ἦν· καὶ διὰ ταύ-
 την πάντες ἐφεξῆς οἱ ἐπίσκοποι ἡγάπων τε καὶ ἐτί- 25
 μων αὐτόν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ τῆς συγ-
 κλήτου περιφανεῖς ἔστεργόν τε αὐτόν καὶ ἐθαύμαζον.

^b Lege τοῦτο.

posse duos episcopos habere, respondit Sisinnius: Nec profecto habet. Hic cum Joannes indignaretur, ac diceret: Solus, ut video, vis esse episcopus. Subjecit Sisinnius: Non hoc dico, sed quod apud te solum episcopus non sim, qui tamen episcopus sum aliis omnibus. Quo responso exasperatus Joannes: Faciam, inquit, ne in posterum concioneris. Hæreticus enim es. Cui Sisinnius facete respondit: At ego, inquit, mercedem tibi solvam, si me tanto labore liberaveris. Mollitus eo dicto Joannes: Ego, inquit, non faciam ut ne in posterum concioneris, si quidem tibi molestum est concionandi munus. Adeo ad respondendum paratus, et facetus erat Sisinnius. Omnia porro scribere et commemorare quæ sunt ab illo scite dicta, prolixum esset. Proinde pauca ista sufficere existimavi, ut ex iis qualis hic vir fuerit ostenderetur. Id unum addam, eum eruditionis causa celeberrimum fuisse, eoque nomine a cunctis continuo ordine sibi succedentibus epi-

21 Καὶ πολλὰ μὲν αὐτῷ βιβλία συγγέγραπται· λεξιθηρεὶ
 δὲ ἐν αὐτοῖς, καὶ ποιητικὰς παραμίνυσι λέξεις· λέγων
 22 δὲ μᾶλλον, ἢ ἀναγινωσκόμενος ἐθαυμάζετο. Προσὴν 30
 γὰρ αὐτῷ χάρις τῷ τε προσώπῳ καὶ τῇ φωνῇ καὶ τῷ
 σχήματι καὶ τῷ βλέμματι καὶ τῇ ὄλῃ κινήσει τοῦ
 23 σώματος. Ἐγαπᾶτο οὖν καὶ διὰ ταῦτα παρὰ πασῶν
 τε τῶν θρησκειῶν, καὶ μάλιστα παρὰ τοῦ ἐπισκόπου
 Ἀττικοῦ. καὶ τὰ μὲν περὶ Σισιννίου ἔξαρκεῖν
 ἠγοῦμαι.

35

ΚΕΦ. ΚΓ.

Περὶ τῆς Ἀρκαδίου τοῦ βασιλέως τελευτῆς.

1 Τελευτᾷ δὲ οὐ πολὺ μετὰ τὴν Ἰωάννου τελευτὴν
 ὁ βασιλεὺς Ἀρκαδίος, ἀνὴρ πρῶτος καὶ ἡσύχιος καὶ
 πρὸς τῷ τέλει τῆς ζωῆς θεοφιλοῦς δόξαν κτησάμε- 40
 2 νος ἐξ αἰτίας τοιαύσδε. Ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει
 οἶκος ἐστὶ μέγιστος, Καρύαν^d ἔχων ἐπώνυμον·
 ἐστὶ γὰρ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ οἴκου δένδρον καροία, ἐφ'^e
 ἧς κρεμασθῆναι λόγος τὸν μάρτυρα Ἀκάκιον καὶ

^c Titulum om. M.

^d καροίαν F. καρύαν correct. M.

^e ἀφ' ἧς M. C.

scopis cultum simul et amatum. Sed et primores ordinis senatorii eum singulari benevolentia et admiratione prosequabantur. Scripsit quidem plures libros. Sed in illis nimium studet verborum elegantiae, atque interdum poéticas inserit dictiones. Proinde dicendo majorem gloriam adeptus est quam scribendo. Nam in ejus vultu ac voce, in habitu etiam atque obtutu, et in totius corporis motu plurimum inerat venustatis. Has ob dotes, tum ab omnibus sectis diligebatur, tum praecipue ab Attico episcopo. Sed de Sisinnio satis dictum puto.

CAPUT XXIII.

De obitu imperatoris Arcadii.

Non diu post mortem Joannis, imperator etiam Arcadius excessit e vita. Vir mitis ac placidus, et qui sub exitum vitae Deo carus ab omnibus existimatus est ob hanc causam. Constantino- poli aedes est amplissima, quae Carya cognominatur, propterea quod in ejus atrio nux est arbor, in qua Acacius martyr olim suspensus martyrium consummasse fertur. Quam ob causam

τελειωθῆναι· δι' ἣν αἰτίαν καὶ οἰκίσκος τῷ δένδρῳ 45
 3 παρφοδομήθη εὐκτήριος. Τοῦτον ἱστορήσαι ὁ βα-
 σιλεὺς Ἀρκάδιος βουλευθεῖς, εἰς αὐτὸν παρεγένετο·
 4 εὐξάμενός τε αὐθις ἀπεχώρει. Πάντες δὲ οἱ περι-
 οικούντες τὸν εὐκτήριον οἶκον ἐπὶ τῷ θεάσασθαι τὸν
 5 βασιλέα συνέτρεχον. Καὶ οἱ μὲν ἔξω τῆς οἰκίας γενό- 50
 μνοι προκατάλαβειν τὰς παρόδους ἐσπούδαζον, ἀφ' 342
 ὧν φανερώτερόν τε τοῦ βασιλέως τὸ πρόσωπον καὶ
 τὴν περὶ αὐτὸν δορυφορίαν ἠγοῦντο θεάσασθαι· ἄλ-
 λοι δὲ ἐπηκολούθουν, ἕως ἅπαντες σὺν γυναιξὶ καὶ
 παιδίοις ἐκτὸς τοῦ οἴκου ἐγένοντο· καὶ μετὰ τοῦτο 5
 εὐθὺς ὁ περικείμενος τῷ εὐκτηρίῳ μέγιστος οἶκος ἅπας
 6 κατέπεσεν. Ἐκ δὲ τούτου βοῆ σὺν θαύματι ἐπηκο-
 λούθει, ὡς ἡ τοῦ βασιλέως εὐχὴ τοσοῦτους τῆς ἀπω-
 7 λείας ἐρρύσατο· τοῦτο μὲν οὕτως ἐγένετο. Κατα-
 λιπὼν δὲ τὸν υἱὸν Θεοδοσίον ὀκταετῆ τυγχάνοντα 10
 ἐτελεύτησεν ἐν ὑπατεία Βάσσου καὶ Φιλίππου, τῇ ^{A. D.}
 πρώτῃ τοῦ Μαΐου μηνός· τοῦτο δὲ ἦν ἔτος δεύτερον ^{408.}
 τῆς διακοσιοστῆς ἐνενηκοστῆς ἐβδόμης Ὀλυμπιάδος·
 συμβασιλεύσας μὲν τῷ πατρὶ Θεοδοσίῳ ἔτη δεκα-

parva etiam basilica juxta illam arborem ædificata est. Eam
 imperator Arcadius videre cupiens, quodam die ingressus est.
 Cumque ibi precationem fecisset, discessit. Omnes porro qui in
 vicinia illius basilicæ habitabant, imperatoris videndi causa con-
 fluxerant. Et alii quidem extra ædem progressi, viarum transitus
 occupare studuerant: unde et imperatoris vultum, et pompam
 omnem stipatorum facilius prospicere se posse arbitrabantur.
 Alii vero subsequebantur: donec universi cum mulieribus simul
 et parvulis extra basilicam tandem sunt constituti. Quo facto,
 ædes amplissima quæ in ambitu illius basilicæ erat circumstructa,
 repente corruit. Clamor exinde consequutus est cum ingenti
 admiratione, quod imperatoris precatio tantam hominum multitu-
 dinem ab interitu servasset. Et id quidem contigit ad hunc
 modum. Porro Arcadius relicto filio Theodosio adhuc octenne,
 mortuus est, Basso et Philippo consulibus, calendis Maii, anno
 secundo Olympiadis ducentesimæ nonagesimæ septimæ. Impe-
 ravit una cum patre Theodosio annis tredecim: post patris autem

τρία, μετὰ δὲ τὴν τελευταίην τοῦ πατρὸς ἔτη δεκατέσ- 15
 σαρα· ζήσας ἔτη τριακονταέν. περιέχει ἡ βίβλος
 χρόνον ἐτῶν δώδεκα, μηνῶν ἕξ[†].

[†] Ἐν ἄλλοις ἀντιγράφοις εὔρηται ταῦτα κείμενα, οὐχ ὡς λείποντα, ἀλλὰ
 κατὰ τρόπον ἄλλον φράσεως ὄντα. Συνείδομεν οὖν ὡς καλόν ἐστι 20
 ταῦτα παραβῆσθαι· τούτου χάριν ταῦτα παρεθήκαμεν ἐνταῦθα.

1 Ἐπειδὴ δὲ ἐν τοσούτῳ συνέβη τῆς Ἐφέσου τελευ-
 τῆσαι τὸν ἐπίσκοπον, ἀνάγκη κατέλαβε τὸν Ἰωάννην
 εἰς τὴν Ἐφεσον ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸ χειροτονῆσαι ἐπί- 25
 2 σκοπον. Καὶ γενόμενος ἐν αὐτῇ, ἄλλων τε ἄλλον
 προβαλέσθαι σπουδαζόντων, αὐτὸς Ἡρακλείδην^g τινὰ
 διάκονον ἑαυτοῦ, γένει Κύπριον, εἰς τὴν ἐπισκοπὴν
 3 προεβιάλετο. Γενομένης δὲ ἐπὶ τούτῳ στάσεως ἐν
 τῇ Ἐφέσῳ, ὡς οὐκ ἀξίου πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ 30
 Ἡρακλείδου, ἀνάγκη γέγονε χρονίζειν τὸν Ἰωάννην
 4 κατὰ τὴν Ἐφεσον. Παρέλκοντος δὲ αὐτοῦ κατ' αὐ-
 τήν, ὁ Σεβηριανὸς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐρασμι-
 5 ὡτερος τοῖς ἀκροαταῖς ἐγένετο. Καὶ ταῦτα οὐκ ἐλάν-

[†] Σωκράτους ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας λόγος γ. Μ, τέλος τοῦ ε' Ἡρακλείδη, inconsulto, ut vide-
 βιβλίον. C, omissis in utroque tur, Valesius et Reading.
 quæ sequuntur in textu.

obitum annis quatuordecim. Vixit annos unum et triginta.
 Complectitur autem hic liber historiam annorum duodecim et sex
 mensium.

*In aliis exemplaribus reperta sunt quæ sequuntur, non quasi omissa,
 sed alio dicendi genere conscripta. Opera pretium igitur censui
 ea adscribere hoc loco.*

Interim vero cum episcopus Ephesi forte e vita migrasset,
 Joannes necesse habuit eo proficisci, ut episcopum ordinaret.
 Cum igitur Ephesum venisset, et alii alium ad eum locum pro-
 movere studerent, ipse Heraclidem quemdam diaconum suum,
 genere Cyprium, ad episcopatum promovit. Hac de causa cum
 seditio Ephesi orta esset, eo quod Heraclides sacerdotio indignus
 videretur, coactus est Joannes in urbe Epheso diutius commorari.
 Dum ergo illic moram faceret, interim Severianus Constantino-
 poli carior in dies auditoribus fiebat. Neque ea res Joannem diu

θανε τὸν Ἰωάννην· ταχέως γὰρ αὐτῷ τὰ γινόμενα³⁵
διηγγέλλετο παρὰ Σαραπίωνος, ὃς πάνυ ἠγαπᾶτο
παρὰ τοῦ Ἰωάννου, καὶ πᾶσαν τὴν περὶ τὸ ἐπισκό-
πειον φροντίδα ἐκεχείριστο, διὰ τὸ εὐλαβὲς αὐτοῦ καὶ
ἐν πᾶσι πιστὸν καὶ περὶ πάντα νηφάλειον καὶ σπου-
δαῖον περὶ τὴν τοῦ ἐπισκόπου συγκρότησιν. Ἄλλ'⁴⁰
οὐκ εἰς μακρὰν Ἰωάννης ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν
ἔρχεται. Καὶ αὐτὸς μὲν πάλιν τὴν προσήκουσαν
κηδεμονίαν τῶν ἐκκλησιῶν ἐποιεῖτο· μεταξὺ δὲ
Σαραπίωνος τοῦ διακόνου καὶ Σεβηριανοῦ τοῦ ἐπι-
σκόπου πολλή τις ἦν μικροψυχία· τοῦ μὲν Σαραπίωνος⁴⁵
ἀντικειμένου τῷ Σεβηριανῷ διὰ τὸ ἐθέλειν αὐτὸν ἐν
ταῖς διαλέξεσι παρευδοκιμῆν τοῦ Ἰωάννου, τοῦ δὲ
Σεβηριανοῦ ζηλοῦντος τὸν Σαραπίωνα διὰ τὸ προσ-
κεῖσθαι αὐτῷ Ἰωάννην τὸν ἐπίσκοπον, καὶ πᾶσαν τὴν
8 φροντίδα ἐγχειρισθῆναι τοῦ ἐπισκοπέιου. Οὕτω δὲ³⁴³
πρὸς ἀλλήλους ἐχόντων, συνέβη τὴν κακίαν τοῦ
9 μίσους ἐπὶ πλείον προελθεῖν ἐξ αἰτίας τοιαύσδε. Ποτὲ
γὰρ τοῦ Σεβηριανοῦ παριόντος, τὴν προσήκουσαν
ἐπισκόπου τιμὴν ὁ Σαραπίων οὐκ ἀπένευμεν· ἀλλὰ⁵
καθήμενος διετέλει, ἢ μὴ ἑωρακὼς αὐτὸν, ὡς ὕστερον

latuit: quippe cui cuncta a Serapione celeriter nuntiabantur. Hunc enim Joannes singulari benevolentia prosequabatur, eique totius episcopatus sui curam commiserat, eo quod religiosus esset, et fidus inprimis ac sobrius, et in tuendis episcopi partibus studiosissimus. Non diu post Joannes venit Constantinopolim. Et ipse quidem pro officio suo sollicitam ecclesiarum curam de integro gerebat. Inter Serapionem vero diaconum et episcopum Severianum ingens dissensio exorta est: dum ille quidem obsistit Severiano, ut qui concionandi gloria Joannem superare niteretur: hic vero invidet Serapioni, eo quod Joannes illum unice complectebatur, totamque episcopii curam ei commendaverat. Cum ad hunc modum erga se invicem animis affecti essent, odii vis multo magis aucta est ex hujusmodi causa. Forte prætereunti Severiano Serapio honorem qui episcopo debetur, non præstitit: sed in sede sua, sicut erat, permansit: sive quod illum non vide-

ἐπὶ τοῦ συνεδρίου μεθ' ὄρκων ἐβεβαιοῦτο, ἣ μικρὰ
 φροντίσας ὡς κατὰ ἐπισκόπου παρουσίας, καθὼς
 ἔλεγε Σεβηριανὸς, οὐκ ἔχω λέγειν· ὁ^h Θεὸς μόνος
 10 ἴστω. Τότε δὲ Σεβηριανὸς οὐκ ἤνεγκε τὴν τοῦ Σαρα- 10
 πίωνος καταφρόνησιν, ἀλλὰ παρ' αὐτὰ καὶ πρὸ κοινῆς
 διαγνώσεως συνεδρίου, μεθ' ὄρκου κατακρίνει τὸν
 Σαραπίωνα, καὶ οὐ μόνον τῆς ἀξίας τοῦ διακόνου
 ἀποκηρύττει, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς· μαθὼν
 11 ταῦτα Ἰωάννηςⁱ βαρέως ἤνεγκεν. Τοῦ δὲ πράγματος 15
 μετὰ ταῦτα ζητουμένου ἐπὶ συνεδρίου, καὶ τοῦ Σαρα-
 πίωνος ἀπολογουμένου καὶ πιστουμένου τὸ μὴ ἑωρα-
 κέναι, ἀλλὰ καὶ μάρτυρας παράγοντος, τὸ μὲν κοινὸν
 τῶν συνεληλυθότων ἐπισκόπων συνεγίνωσκε, καὶ
 παρεκάλει τὸν Σεβηριανὸν δέξασθαι ἀπολογούμενον 20
 12 τὸν Σαραπίωνα. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος Ἰωάννης πρὸς πλη-
 ροφορίαν Σεβηριανοῦ ἀφορίζει τὸν Σαραπίωνα, ἐβδο-
 μάδα ἀποστήσας τῆς τιμῆς τοῦ διακόνου· καίτοι ἐν
 πᾶσι τοῖς πράγμασι δεξιὰν χεῖρα ἔχων αὐτὸν, καὶ
 περὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀποκρίσεις ὀξύτατον καὶ 25

^h ὁ om. F.

ⁱ ὁ Ἰωάννης F.

rat, uti postea in concilio episcoporum cum jurejurando affirmavit : sive quod episcopi præsentiam parvipenderet, ut aiebat Severianus. Utrum horum verius sit, equidem nequeo dicere : Solus Deus noverit. Tunc vero Severianus hunc Serapionis contemptum non tulit : sed repente, antequam causa in publico episcoporum concilio cognita esset, addito juramento Serapionem condemnat : nec solum a diaconatus gradu, verum etiam ab ecclesiæ communionem expellit. Id ubi cognovit Joannes, iniquo animo tulit. Postea vero cum causa in concilio disceptaretur, et Serapio factum excusaret, affirmaretque se tum non vidisse Severianum, ac testes præterea adduceret : concilium quidem episcoporum veniam ei indulgit, oravitque Severianum ut Serapionis excusationem admitteret. Joannes vero, ut Severiano cumulatius satisfaceret, Serapionem hebdomadis unius spatio ab officio suspendit diaconi : quamvis in omnibus negotiis illo tanquam manu dextra uteretur, utpote ad respondendum in causis ecclesiasticis solertissimo ac diligentissimo. Verum Severianus ne sic quidem flecti

- 13 σπουδαῖον ὄντα. Σεβηριανὸς δὲ οὐδ' οὕτως ἐπέιθετο
 ἀλλὰ παντοῖος ἐγένετο τελείως ἀποκηρυχθῆναι τῆς
 14 διακονίας τὸν Σαραπίωνα καὶ τῆς κοινωνίας. Λυπη-
 θεῖς σφόδρα ἐπὶ τούτοις Ἰωάννης, καὶ ἀναστὰς ἀπὸ
 τοῦ συνεδρίου κατέλιπε τοῖς παροῦσιν ἐπισκόποις τὰ 30
 τῆς δίκης, εἰρηκῶς πρὸς αὐτοὺς, τὸ παριστάμενον ὑμῖν
 καταξιώσατε αὐτοὶ διαλαβόντες, καὶ κρίναντες ὀρίσαι,
 ἐγὼ γὰρ παραιτοῦμαι τὴν μεταξὺ αὐτῶν διάγνωσιν.
 15 Τούτων λεχθέντων ὑπὸ Ἰωάννου, καὶ ἀναστάντος αὐ-
 τοῦ, ὁμοίως καὶ τὸ κοινὸν τοῦ συνεδρίου ἀναστὰν 35
 κατέλιπεν οὕτω τὰ τῆς δίκης, καταμεμφόμενοι μᾶλλον
 Σεβηριανὸν διὰ τὸ μὴ εἶξαι τοῖς ῥηθείσι^κ παρὰ τοῦ
 16 ἐπισκόπου Ἰωάννου. Τοῦ λοιποῦ δὲ οὐκέτι εἰς συν-
 τυχίαν τὸν Σεβηριανὸν Ἰωάννης ἐδέξατο· ἀλλ' εἰς
 τὴν πατρίδα τὴν αὐτοῦ ἐκδημεῖν αὐτὸν παρεκελεύετο, 40
 17 δηλώσας αὐτῷ τοιάδε. Οὐκ ἔστι¹ χρήσιμον, φησὶ, ὃ
 Σεβηριανέ, ἐν τοσούτῳ χρόνῳ τὴν ἐμπιστευθεῖσάν σοι
 παροικίαν ἀπρονόητον καὶ ἐκτὸς ἐπισκόπου τυγχάνειν·
 διὸ σπεύσας κατάλαβε τὰς ἐκκλησίας σου, καὶ μὴ
 18 ἀμέλει τοῦ χαρίσματος τοῦ ἐν σοί. Ἦδη δὲ στείλα- 45
 μένου αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ὁδοπορίαν, γνοῦσα ταῦτα ἡ

^κ κριθείσι F.¹ Ita F. οὐκέτι editt.

potuit: sed omnibus modis perficere nitebatur, ut Serapio penitus non solum diaconatu abdicaretur, verum etiam a communione excluderetur. Ob hæc graviter indignatus Joannes, surgens ex concilio, episcopis qui aderant, causam judicandam reliquit, ita eos alloquutus. Causam ad vos delatam perpendentes ipsi ac judicantes definite. Ego enim recuso causam eorum judicare. Quibus dictis cum Joannes surrexisset, concilium episcoporum simul consurgens causam in eo statu reliquit, Severianum potius accusans, quod Joannis episcopi dictis non acquievisset. Deinceps vero Joannes Severianum ad colloquium non admisit: sed eum monuit ut in patriam rediret, hæc illi per interuentium mandans. Non expedit, Severiane, ut ecclesia tibi commissa tanto temporis spatio neglecta maneat, et episcopi sui præsentia destituta. Quamobrem ocius ad ecclesias tuas regredere, donumque quod Deus

Αὐγοῦστα Εὐδοξία μέμφεται μὲν τῷ Ἰωάννῃ παρα-
 σκευάζει δὲ ἢ τάχος καλεῖσθαι τὸν Σεβηριανὸν ἐκ
 19 τῆς ἐν Βιθυνίᾳ Χαλκηδόνος. Καὶ ὁ μὲν ὅσον οὐδέπω
 παρῆν· Ἰωάννης δὲ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν ἐξέκλινε, 50
 20 καὶ οὐδενὸς παρακαλοῦντος ἐπέιθετο. Ἔως ἡ βασίλισσα
 Εὐδοξία ἐν τῇ ἐπωνύμφ τῶν ἀποστόλων ἐκκλησία
 τὸν υἱὸν Θεοδοσίον τούτον τὸν νέον, τότε κομιδῇ νή-
 πιον ὄντα, εἰς τὰ γόνατα τοῦ Ἰωάννου ἐμβαλοῦσα, καὶ 344
 ὄρκους κατ' αὐτοῦ πολλοὺς καθορκώσασα, μόλις τὴν
 πρὸς Σεβηριανὸν ἔπεισε φιλίαν ἀσπάσασθαι. Τούτον
 μὲν οὖν τὸν τρόπον· καὶ^m τὰ ἐξῆς.

^m καὶ τὰ ἐξῆς om. F. Conf. supra, 11. §. 21.

tibi impertit, negligere noli. Cum igitur Severianus iter jam
 ingressus esset, Eudoxia Augusta his de rebus certior facta,
 Joannem quidem reprehendit: Severianum vero Chalcedone Bi-
 thyniæ quamprimum revocari curat. Et hic quidem statim adfuit.
 Joannes vero familiaritatem illius aversatus est: nec ulli ipsum
 ad hoc hortanti obtemperavit. Donec tandem Eudoxia Augusta,
 in ecclesia apostolorum filium suum Theodosium juniorem, tunc
 temporis admodum puerum, ad genua Joannis abjiciens, et per
 illius caput crebro eum adjurans atque obtestans, ægre ab illo
 obtinuit ut Severianum in amicitiam suam admitteret. Ad hunc
 modum, et cetera, ut supra cap. xi.

ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ^α

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ Ζ^β.

5

ΚΕΦ. Α.

‘Ὡς^γ τοῦ βασιλέως Ἀρκαδίου τελευτήσαντος, καὶ καταλιπόντος τὸν υἱὸν
 Θεοδοσίον ὀκταετῆ, Ἀνθήμεος ὑπαρχος τὴν τῶν ὄλων διοίκησιν ἐποιεῖτο.
 1 ΤΟΥ δὴ βασιλέως Ἀρκαδίου τελευτήσαντος τῆ 10
 πρώτῃ τοῦ Μαΐου μηνὸς, ἐν ὑπατείᾳ Βάσσου καὶ
 Φιλίππου, Ὀνώριος μὲν ὁ αὐτοῦ ἀδελφὸς τὰ ἐσπέρια
 διεῖπε μέρη· ὑπὸ δὲ τῷ υἱῷ τῷ νέφ Θεοδοσίῳ ὀκτα-
 ετεῖ τυγχάνοντι τὰ τῆς ἐφίας ἐτάττετο· Ἀνθεμίου τοῦ 15
 2 ὑπάρχου τὴν διοίκησιν ποιουμένου τῶν ὄλων. *Ὡς

^α σχολαστικῶ om. F. M.   ^β H' editt. βιβλίος Ζ' F. λόγος ζ. M.
^γ Titulum om. M.

VALESII INTERPRETATIO.

CAPUT I.

Quomodo post obitum imp. Arcadii, Theodosio ejus filio octo annos nato, Anthemius praefectus summam imperii administravit.

Mortuo igitur imperatore Arcadio calendis Maii, Basso et Philippo consulibus, Honorius quidem frater ejus Occidentis partes gubernabat: Orientis vero imperium sub ditione fuit Theodosii junioris ejus filii, qui tunc temporis octo annos natus erat. Anthemius vero praefectus praetorio, summam rerum sub illo admi-

ἔγγονος μὲν ἦν Φιλίππου τοῦ Παύλου τὸν ἐπίσκοπον ἐπὶ Κωνσταντίου ἐκβαλόντος^d τῆς ἐκκλησίας, ἀντεισ-
 3 αγαγόντος δὲ Μακεδόνιον. Οὗτος τὰ μεγάλα τείχη τῆ Κωνσταντινουπόλει περιεβάλετο· φρονιμώτατος²⁰ δὲ τῶν τότε ἀνθρώπων καὶ ἐδόκει καὶ ἦν, καὶ ἀβούλως ἔπραττεν οὐδέν· ἀλλὰ ἀνεκoinούτο πολλοῖς τῶν γνω-
 ρίμων περὶ τῶν πρακτέων, μάλιστα δὲ Τρωίλῳ τῷ σοφιστῇ, ὃς μετὰ τῆς οὔσης αὐτῷ σοφίας^e καὶ κατὰ τὴν πολιτικὴν φρόνησιν τῷ Ἀνθεμίῳ ἐφάμιλλος ἦν·²⁵ διὸ σχεδὸν πάντα τῇ συμβουλῇ Τρωίλου ἐπράττετο.

ΚΕΦ. Β.

348

Περὶ Ἁττικοῦ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου, ὁποῖος ἦν τὸ ἦθος.

1 Τοῦ τοίνυν βασιλέως ὄγδοον ἔτος ἄγοντος, τρίτον ἔτος εἶχεν Ἁττικὸς τοῦτο ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει⁵ διαπρέπων· ἀνὴρ, ὡς φθάσαντες εἶπομεν, μετὰ τοῦ πολυ⁸ πεπαιδευθῆναι εὐλαβῆς τε καὶ φρόνιμος· διὸ

^d ἐκβάλλοντας F.

^e Ita codd. et Vales. φίλιος
 Stephan. Genev. "Rectius Flor.
 σοφίας. Niceph. μετὰ τῶν προσ-
 ότων καλῶν καὶ πολιτικῆ τις φρό-

νησις ἐφάμιλλος Ἀνθεμίῳ οὐχ ἦσαν
 ἦν." VALESIIUS.

Titulum om. M.

8 πολὺ om. M. μετὰ τὸ πεπαι-
 δεῦσθαι Suidas c. 639.

nistrabat. Erat hic nepos Philippi illius, qui regnante Constantio Paulum episcopum ecclesia expulerat, et Macedonium ejus loco introduxerat. Idem Constantinopolim magnis undique mœnibus cinxit. Omnium porro sui temporis prudentissimus et habitus est et re vera fuit. Nihil unquam inconsulto gerere solitus: sed de rebus agendis cum plurimis familiarium consultabat: præsertim vero cum Troilo sophista, qui præterquam quod illi amicitia conjunctus erat, civiliū quoque rerum peritia Anthemio par existimabatur. Quam ob causam Troili consilio cuncta propemodum gerebantur.

CAPUT II.

De Attico Constantinopolitano episcopo, quibus moribus fuerit præditus.

Interim vero dum imperator Theodosius octavum ætatis annum ageret, Atticus tertium episcopatus sui transigens annum, celeberrimus habebatur. Vir, ut jam dixi, præter magnam quæ in

καὶ τὰς ἐκκλησίας ἐπὶ αὐτοῦ συνέβη εἰς μέγα ἐπιδοῦ-
 2 ναι. Οὐ γὰρ μόνον τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως συνε-
 κρότει, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰρεσιώτας τῇ φρονήσει κατέ-
 πληττε· καὶ σκύλλει μὲν αὐτοὺς οὐδαμῶς ἡρέϊτο,
 φοβεῖν δὲ ἐπιχειρῶν αὐθις αὐτοῖς πρᾶον ἑαυτὸν ἐπε-
 3 δείκνυεν. Ἄλλὰ μὴν οὔτε λόγων ἡμέλει· ἐπόνει
 γὰρ περὶ τὰ τῶν παλαιῶν ἀναγνώσματα, διανυκτε- 15
 ρεύων ἐν αὐτοῖς· διὸ καὶ οὐκ ἐξενοφωνεῖτο^h παρὰ τῶν
 4 φιλοσόφων ἢ σοφιστῶν. Ἦν δὲ καὶ τοῖς ἐντυγχά-
 νουσι χαρίεις τε καὶ ἐπαγωγὸς, καὶ τοῖς λυτουμένοις
 συνεστύγναζε· καὶ ἀπλῶς κατὰ τὸν ἀπόστολον τοῖς
 5 πᾶσι τὰ πάντα ἐγίνετο. Καὶ πρότερον μὲν ἡνίκα ἐν 20
 τῷ πρεσβυτερίῳ ἐτάττετο, ἐκμαθῶν οὐς καὶ ἐπόνει
 6 λόγους ἐπὶ ἐκκλησίας ἐδίδασκε. Μετὰ δὲ ταῦτα σὺν
 τῇ φιλοπονίᾳ καὶ παρρησίᾳ κτησάμενος ἐξ αὐτο-
 σχεδίου καὶ πανηγυρικωτέρανⁱ τὴν διδασκαλίαν ἐποι-
 7 εῖτο. Οὐ μὴν τοιοῦτοι ἦσαν οἱ λόγοι ὡς καὶ παρὰ 25

^h ἐξεφωνεῖτο Suidas 639 et 1291, ubi vide Kuster. ἀσκητικὸν ἐγράφη βίον Suidas, citans inconsulto quæ dicta sunt

ⁱ πανηγυρικώτατα ἐδίδασκε, καὶ αὐτὸν ἀποστολὴν Socrate de Paulo, infra, 17. χαιρεῖν τῇ γραφῇ φράσας ἐπὶ τῶν

illo fuit, eruditionem, pietate quoque ac prudentia excellens. Unde etiam ecclesie sub ejus pontificatu maximum incrementum cepere. Neque enim solum domesticos fidei tuebatur: verum etiam hæreticos admiratione prudentiæ suæ percellerat. Et eos quidem nullatenus vexare cupiebat: sed cum eos terrere aggressus fuisset, mitem se posthac et placidum erga ipsos ostendebat. Neque vero doctrinæ studia neglexit. Etenim in veterum libris multum operæ posuit, noctes insomnes in eorum lectione traducens. Proinde philosophorum ac sophistarum sermonibus, tanquam re nova, minime terrebatur. Erat præterea in colloquiis urbanus, et ad alliciendos hominum animos aptissimus. Gemebat cum dolentibus: denique exemplo apostoli, omnia omnibus factus est. Et antea quidem cum adhuc in presbyterii gradu esset constitutus, orationes a se compositas quas memoriter didicerat, in ecclesia recitabat. Postea vero ex laboris assiduitate fiduciam nactus, ex tempore loqui et panegyricam concionandi rationem sectari cœpit. Nec tamen ejus conciones hujusmodi fuerunt, ut ab auditoribus

τῶν ἀκροατῶν σπουδάζεσθαι ἢ γραφῇ παραδίδοσθαι.
 8 Περὶ μὲν οὖν¹ ἤθους αὐτοῦ καὶ τρόπου καὶ παιδείσεως
 ἀποχρώντως εἰρήσθω· ὅσα μέντοι μνήμης ἄξια ἐπὶ
 τῶν αὐτοῦ χρόνων ἐγένετο, διηγήσομαι.

ΚΕΦ. Γ.

30

Περὶ^k Θεοδοσίου καὶ Ἀγαπητοῦ τῶν ἐν Συνάδοις ἐπισκοπησάντων.

1 Ἐν Συνάδῳ πόλει τῆς Πακατιανῆς Φρυγίας, Θεο-
 δόσιός τις ἐπίσκοπος ἦν, ὃς τοὺς ἐν αὐτῇ αἰρετικούς,
 πολλοὶ δὲ ἐν αὐτῇ ὄντες ἐτύγχανον τῆς Μακεδονια- 35
 νῶν θρησκείας, συντόμως ἐδίωκεν· ἐξελαύνων αὐτοὺς
 2 οὐ μόνον τῆς πόλεως, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν ἀγρῶν. Καὶ
 τοῦτο ἐποίει, οὐκ εἰωθὸς¹ διώκειν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλη-
 σίᾳ, οὔτε μὴν ζήλῳ τῆς ὀρθῆς πίστεως, ἀλλὰ φιλαρ- 349
 γυρίας πάθει δουλεύων ἐκ τῶν αἰρετικῶν χρήματα
 3 συλλέγειν ἐσπούδαζεν. Διὸ πάντα ἐκίνει κατὰ τῶν
 τὰ Μακεδονίου φρονούντων, τὰς χεῖρας ἐξοπλίζων
 τῶν ὑφ' αὐτῷ κληρικῶν· καὶ μυρίαὶ κατ' αὐτῶν 5

1 Ita F. M. οὖν om. ceteri.

^k Περὶ θεοδοσίου καὶ ἀγαπητοῦ,
 ὅτι μακεδονιανὸς ὢν ὁ ἀγαπητὸς καὶ
 ὑπὸ θεοδοσίου ἐλαυνόμενος ἔπεισε
 τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ὀρθοδοξῆσαι, καὶ

ἀποτοῦ θεοδοσίου ἔλαβε καὶ τὸν
 αὐτοῦ θρόνον, καὶ ὅτι ἀττικὸς τοῦτο
 μαθὼν ἐπεκύρωσεν. M.

¹ εἰωθὸς διώκειν τῆς ὀρθοδόξου
 ἐκκλησίας M.

vel plausu exciperentur, vel scriptis mandarentur. Sed de ejus ingenio et moribus atque eruditione, ista sufficiant. Nunc res memoratu dignas quæ illius temporibus contigerunt, exponere aggrediar.

CAPUT III.

De Theodosio et Agapeto Synnadorum episcopis.

Synnadis quæ Phrygiæ Pacatianæ urbs est, Theodosius quidam fuit episcopus. Hic hæreticos quorum in ea civitate ingens erat multitudo ex Macedonianorum secta, acriter persequabatur; eos non ex urbe solum, verum etiam ex agris expellens. Id autem agebat, non ex more orthodoxæ ecclesiæ, quæ persecutionem exercere non solet, nec rectæ fidei studio incitatus: sed avaritiæ obnoxius, pecunias ex hæreticis colligere cupiebat. Omnia igitur molitus est adversus eos qui Macedonianam sectam sequebantur,

χρώμενος μηχαναῖς· οὐδὲ τοῦ δικαστηρίοις αὐτοὺς
 προσδεσμεῖν ἀπήλλακτο· μάλιστα δὲ τὸν ἐπίσκο-
 πον αὐτῶν, ᾧ ὄνομα ἦν Ἀγαπητὸς, διαφόρως ἐτά-
 4 ραττεν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντες οὐδαμῶς
 ἐξαρκεῖν αὐτῷ πρὸς τιμωρίαν ἐδόκουν, ἀναδραμῶν ἐπὶ 10
 τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπαρχικῶν προσταγμάτων
 5 ἐδέετο. Ἐν ὅσῳ οὖν ὁ Θεοδόσιος ἐν τῇ Κωνσταν-
 τинуπόλει διὰ ταῦτα παρέιλκεν, ὁ Ἀγαπητὸς ὄν
 προσεστάναι τῆς Μακεδονίου θρησκείας ἔφην, ἐπὶ ἀγα-
 6 θὴν ἦλθεν ἀπόνοιαν^m. Βουλευσάμενος γὰρ ἅμα τῷ 15
 αὐτοῦ κλήρῳ παντὶ, καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὑφ'
 αὐτῷ λαὸν, πείθει τὴν τοῦ ὁμοουσίου πίστιν προσ-
 7 δέξασθαι. Καὶ τοῦτο καταστήσας, εὐθύς ὡς εἶχε
 σὺν πλήθει πολλῶ, μᾶλλον δὲ σὺν παντὶ τῷ λαῷ,
 8 ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ὄρμησεν. Εὐχὴν τε ἐπιτελέσας 20
 καταλαμβάνει τὸν θρόνον ἐν ᾧ εἰώθει ὁ Θεοδόσιος
 9 προκαθέζεσθαι. Ἐνώσας δὲ τὸν λαὸν καὶ τοῦ λοιποῦ

^m ἐπίνοιαν M. Niceph. xiv. 11.
 “Nicephor. et Christophorson.
 ἐπίνοιαν, quod magis placet.”
 VALESIIUS. *Ad meliorem se*
contulit partem, Epiphan. H. T.

xi. 3. quod Valesio quodam-
 modo adstipulatur. Conferri
 tamen potest vulgatum cum,
 VALESIIUS. *Ad meliorem se*
chalēpēn ἀπόνοιαν, infra, 31, ne-
 que correctione eget.

clericorum suorum manus armans, et diversis machinationibus
 eos appetens: adeo ut judiciorum etiam nexibus eos adstringere
 non cessaret. Præcipue vero episcopum illorum, cui nomen erat
 Agapetus, variis affectis molestiis. Verum quoniam rectores pro-
 vinciae ad puniendos hæreticos haud quaquam ei sufficere vide-
 bantur, Constantinopolim profectus, edicta præfectorum prætorio
 flagitavit. Dum Theodosius hujus rei causa Constantinopoli mo-
 ram faceret, Agapetus, qui Macedonianæ sectæ præerat, ut dixi,
 prudens inivit consilium. Communicata enim re cum universo
 clero, et populo qui sub ipso erat ad concionem vocato, persuasit
 ut consubstantialis fidem amplecterentur. Quo confecto, protinus
 cum ingenti multitudine, immo vero cum universo populo recta
 ad ecclesiam tendit. Cumque orationem celebrasset, cathedram
 in qua Theodosius sedere consueverat, occupavit. Adunatoque
 populo fidem consubstantialis deinceps prædicans, ecclesiarum quæ
 ad Synnadensem episcopatum pertinent, compos factus est. His

τὴν τοῦ ὁμοουσίου πίστιν διδάσκων τῶν ὑπὸ Σύναδα
 10 ἐκκλησιῶν ἐγκρατῆς ἐγένετο. Τούτων οὕτω γενο-
 μένων, ἐφίσταται μετ' οὐ πολὺ Θεοδόσιος τὴν ἐπαρ- 25
 χικὴν βοήθειαν ἐπαγόμενος· οὐδὲν τε τῶν γενομένων
 εἰδὼς, ὡς εἶχεν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐχώρει· ἐξελαθεὶς
 δὲ ἐξ αὐτῆς παρὰ πάντων ὁμοῦ, αὐθις ἐπὶ τὴν Κων-
 11 σταντινούπολιν πάλιν ἐπορεύετο. Γενόμενός τε ἐν
 αὐτῇ ἐπὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἀττικοῦ τὰ καθ' ἑαυτὸν 30
 ἀπαδύρετο, ὡς παραλόγωςⁿ εἶη τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβλη-
 12 θεὶς. Ἀττικὸς δὲ γνοὺς πρᾶγμα λυσιτελῶς ἀποβαῖν
 τῇ ἐκκλησίᾳ, τὸν μὲν Θεοδόσιον λόγῳ παρεμυθήσατο,
 πείσας ἀνεξικακῶς τὸν ἡσύχιον βίον ἀσπάξασθαι, 35
 13 προκρίνειν τε τὰ κοινὰ τῶν ἰδίων διδάξας. Γράφει
 τε τῷ Ἀγαπητῷ, ἔχασθαι τῆς ἐπισκοπῆς μηδὲν ἐκ
 τῆς Θεοδοσίου λύπης ἀνιαρὸν ὑφορώμενον.

ⁿ “ Malim *παράνομος*, quem-
 admodum legit Epiphan. et Ni-
 ceph.” VALESIIUS. Vix hæc
 vera sunt: Epiphanius enim
 reddit, *irrationabiliter*: Nice-

phorus autem neque *παραλόγως*
 neque *παράνομος* habet, sed peri-
 phrasin quæ utrivis convenire
 possit.

ad hunc modum gestis, haud multo post adest Theodosius præ-
 fecturæ auxilium secum adducens: ignarusque eorum quæ gesta
 fuerant, confestim ad ecclesiam pergit. Unde ab omnibus simul
 expulsus, iterum Constantinopolim regressus est. Ibi coram
 Attico episcopo casum suum deploravit; quod inique episcopatu
 pulsus fuisset. Porro Atticus rem ex utilitate ecclesiæ cessisse
 considerans, ipsum quidem Theodosium verbis consolatus est,
 monens ut patienti animo quietum vitæ genus amplecteretur, et
 publica commoda privatis rationibus anteferet. Agapeto vero
 scribit, ut episcopatum retineat, nec molesti quidquam ex offen-
 sione Theodosii sibi eventurum suspicetur.

ΚΕΦ. Δ.

350

Περὶ^ο τοῦ ἰαθέντος ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι Ἰουδαίου παραλυτικοῦ ὑπὸ Ἀττικοῦ τοῦ ἐπισκόπου.

1 Ἐν μὲν οὖν τοῦτο χρηστὸν ἐπὶ τῶν Ἀττικοῦ χρό-
νων τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπῆρξεν· οὔτε δὲ θαυμάτων ἢ 5
ιαμάτων ἢ τῶν χρόνων τούτων κατάστασις ἄμοιρος
2 ἦν. Ἰουδαῖος γάρ τις παραλυτικὸς ὦν ἐκ πολλῶν
ἐτῶν ἐπὶ κλίνης κατέκειτο, καὶ πάσης ἰατρικῆς εἰς
αὐτὸν γυμνασθείσης, καὶ πάσης Ἰουδαϊκῆς εὐχῆς οὐδὲν
ἐπ' αὐτῷ δυνηθείσης, τέλος προστρέχει^p τῷ Χριστια- 10
νικῷ βαπτίσματι, τούτῳ μόνῳ ἀληθινῷ ἰατρῷ χρή-
3 σασθαι πιστεύσας. Τοῦτο καταφανὲς τῷ ἐπισκόπῳ
Ἀττικῷ ταχέως ἐγένετο· κατηχήσας^q οὖν αὐτὸν, καὶ
τὴν εἰς Χριστὸν ἐλπίδα εὐαγγελισάμενος, κομισθῆναι
4 σὺν τῇ κλίνῃ κελεύει ἐπὶ τὸ φωτιστήριον. Ὁ δὲ 15
παραλυτικὸς Ἰουδαῖος εἰλικρινεῖ πίστει τὸ βάπτισμα
δεξάμενος, ἀπὸ τῆς κολυμβήθρας τοῦ βαπτιστηρίου^r
ἀναληφθεὶς, εὐθύς ἀπήλλακτο τοῦ νοσήματος, καὶ τοῦ
5 λοιποῦ ἐν τοῖς ὑγιαίνουσιν ἦν. Ταύτην τὴν θερα-

^ο Ὡς ὁ παραλυτικὸς Ἰουδαῖος
ἰβαπτίσθη. M.

^p προσφύγει F. M.

^q κατηχίσας C.

^r φωτιστηρίου C.

CAPUT IV.

De Judæo paralytico, qui ab Attico episcopo in baptismo sanatus est.

Et hoc quidem inter cetera emolumentum temporibus Attici accessit ecclesiæ. Sed nec miraculis aut sanationibus eadem tempora caruerunt. Judæus enim quidam plures jam per annos paralyticus in lecto jacebat. Qui cum omnia medicorum remedia frustra expertus esset, nec ullæ Judæorum preces opem ipsi adferre potuissent, tandem ad Christianorum baptismum confugit, hunc solum verum ac salutarem sibi medicum fore sperans. Ea res Attico confestim renuntiata est. Hic igitur cum primis fidei rudimentis hominem instituisset, spemque in Christum ei annuntiasset, eum in lecto jacentem ad baptisterium deferri jussit. Tum Judæus paralyticus sincera fide baptismum suscipiens, simulatque ex baptisterii fonte levatus est, morbo penitus caruit, ac deinceps

πέιαν ἢ τοῦ Χριστοῦ δύναμις καὶ ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις ²⁰
 καιροῖς δεῖξαι τοῖς ἀνθρώποις ἠθέλησε· δι' ἣν Ἑλ-
 ληνες μὲν πολλοὶ πιστεύσαντες ἐβαπτίσθησαν· Ἰου-
 δαίους δὲ, καίπερ σημεῖα ζητοῦντας, οὐδὲ τὰ γινόμενα
 6 σημεῖα προσηγάγετο. Τοιαῦτα μὲν οὖν παρὰ τοῦ
 Χριστοῦ τοῖς ἀνθρώποις ὑπῆρχε χρηστά. ²⁵

ΚΕΦ. Ε.

Ἔως ἂν Σαββάτιος ὁ ἐξ Ἰουδαίων, Ναυατιανῶν πρεσβύτερος, ἀπίστη
 τῶν ὁμοδοξούντων αὐτῷ.

1 Πολλοὶ δὲ παρ' οὐδὲν ταῦτα τιθέμενοι, τῇ αὐτῶν
 μοχθηρίᾳ ἐσχόλαζον· οὐ γὰρ μόνον Ἰουδαῖοι τοῖς ³⁰
 γινόμενοις τεραστίοις ἠπίσταν, ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ φι-
 λούντες ἐκείνοις ἀκολουθεῖν ἐφάμιλλα αὐτοῖς φρο-
 2 νοῦντες ἠλέγχθησαν. Σαββάτιος μὲν οὖν, οὐ μικρὸν
 ἔμπροσθεν ἐμνήσθημεν, μὴ βουλόμενος ἐν τῷ οἰκίῳ
 τάγματι τοῦ πρεσβυτερίου μένειν[†], ἐπισκοπεῖν δὲ ἐξ ³⁵
 ἀρχῆς σπεύδων, ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τῆς Ναυα-

ἂ Titulum om. M.

σκοπῆς ὀρεγόμενος, μὴ ἔχων δὲ

ἔμπροσθεν ἐμνήσθημεν, μὴ βουλόμενος ἐν τῷ οἰκίῳ
 τάγματι τοῦ πρεσβυτερίου μένειν τῷ ἐπιθυ-
 μείν ἐπισκοπῆς· ἐπισκοπεῖν δὲ οὐκ
 ἔχων ἐξ ἀρχῆς, ὑπὸ τοὺς M. ἐπι-

ἔχων καὶ τινὰς ἐπισκοποῖη &c.
 Nicephorus xiv. 13.

sanus permansit. Hanc mirabilem curationem Christi potentia
 nostris etiam temporibus ostendere dignata est: quæ quidem
 effecit ut multi Gentilium suscepta fide ad baptismum accederent.
 Judæi vero licet miracula requirant, tamen ne præsentibus quidem
 miraculis adducti sunt ad fidem. Hujusmodi beneficia Christus
 hominibus conferebat.

CAPUT V.

*Quomodo Sabbatius Novatianorum presbyter ex Judæo, a fidei sue
 consortibus defecerit.*

Plerique tamen ista pro nihilo ducentes, in nequitia sua persti-
 terunt. Neque enim Judæi solum his quæ fiebant prodigiis fidem
 accommodare noluerunt: sed et ii qui Judæos imitari student,
 idem cum illis sentire deprehensi sunt. Sabbatius certe, cujus
 paulo antea mentionem fecimus, cum intra presbyterii gradum se
 continere nollet, sed jam inde ab initio episcopatum ambiret, his

τιανῶν ἐκκλησίας ἀνεχώρησε, πρόφασιν τὴν παρα-
 3 τήρησιν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα ποιούμενος. Παρα-
 συνάγων οὖν τῷ ἐπισκόπῳ ἑαυτοῦ Σισιννίῳ ἐν τόπῳ
 τῆς πόλεως, ᾧ προσωνυμία Ξηρόλοφος, ἐν ᾧ νῦν ἡ 40
 ἀγορὰ Ἀρκαδίου ὀνομάζεται, πρᾶγμα ἐτόλμησε πολ-
 4 λῶν κινδύνων ἄξιον. Ἐν ἡμέρᾳ γὰρ συνάξεως τοῦ
 εὐαγγελίου περιοχὴν ἀναγινώσκων ἐν ᾧ λέλεκται, ὅτι,
 Ἦν δὲ ἡ ἑορτὴ ἡ λεγομένη τῶν Ἰουδαίων Πάσχα, 45
 προστίθησι τὰ μηδαμῶς μήτε γεγραμμένα, μήτε ἀκου-
 σθέντα ποτέ· ἔστι δὲ ταῦτα· ἐπικατάρατος, φησὶν,
 5 ὁ ἔξω ἀζύμων τὸ Πάσχα ποιήσας. Τοῦτο ἀκουσθὲν
 διεδόθη εἰς τοὺς πολλούς· καὶ συναρπασθέντες οἱ
 ἀκέραιοι τῶν παρὰ Ναυατιανοῖς λαϊκῶν πρὸς αὐτὸν 35 I
 6 ἐχώρου. Οὐ μὴν ἀπάνατο τοῦ σοφίσματος· εἰς
 κακὸν γὰρ τέλος αὐτῷ τὰ τῆς πλαστογραφίας κατέ-
 7 στρεψε. Μετ' οὐ πολὺ γὰρ τὴν ἐκ προλήψεως
 ἑορτὴν ἐπετέλει· καὶ συνέρρεον πρὸς αὐτὸν ἐξ ἔθους^u 5
 πολλοί· καὶ τὴν ἐξ ἔθους παννυχίδα ποιούντων, θό-
 ρυβός τις δαιμόνιος ἐπέπεσεν εἰς αὐτούς, ὡς ἄρα

^u “ Delenda ἔξ ἔθους, quæ ex sequente linea perperam huc
 irrepserunt.” VALESIIUS.

temporibus ab ecclesia Novatianorum recessit, Paschæ Judaïci
 observationem præterens. Nam cum in quodam civitatis loco
 qui Xerolophus nuncupatur, ubi nunc est forum Arcadii, separa-
 tim ab episcopo suo Sisinnio collectas celebraret, facinus aggres-
 sus est multis periculis obnoxium. Etenim die quodam conventus
 ecclesiastici, cum capitulum quoddam evangelii legeret, in quo
 dicitur: Erat autem dies festus qui dicitur Judæorum Pascha:
 ipse de suo adjecit quæ nec uspiam sunt scripta, nec unquam
 audita: ista videlicet: Maledictus qui extra azyma celebraverit
 Pascha. Hoc auditum emanavit ad multos. Et quicumque sim-
 pliciores erant ex laicis Novatianorum, hac arte decepti, ad illum
 se contulerunt. Sed nihil ipsi profuit hoc commentum. Falsitas
 enim illa infelicem exitum sortita est. Si quidem paulo post cum
 Sabbatius festum diem ex anticipata opinione celebraret, multique
 ad eum concurrerent, et solemnī pervigilio in ecclesia pernoctar-
 ent, tumultus quidam ac terror dæmoniacus repente eos corri-

Σισίνιος ὁ αὐτῶν ἐπίσκοπος σὺν πολλῶ πλήθει
 ἔρχεται κατ' αὐτῶν. Καὶ παραχῆς γενομένης, οἷα
 εἰκὸς, ἐν νυκτὶ καὶ στενῶ τόπῳ ἀποληφθέντες ἑαυτοὺς 10
 συνέτριψαν ὡς ἀπολέσθαι ἐξ αὐτῶν ὑπὲρ τοὺς ἑβδο-
 9 μῆκοιτα ἀνθρώπους. Τοῦτο γεγόμενον πολλοὺς τοῦ
 Σαββατίου ἀπέστησε· τινὲς δὲ αὐτῶ παρέμειναν
 10 τῇ ἀγροικικῇ^γ προλήψει κρατούμενοι. Ἄλλὰ Σαβ-
 βάτιος μὲν, ὡς ἐπὶ τὴν ἐπίορκον παρῆλθεν ἐπισκοπὴν, 15
 μικρὸν ὕστερον λέξομεν.

ΚΕΦ. 5.

Περὶ τῶν προεστώτων τηλικαῦτα τῆς τῶν Ἀρειανῶν δόξης.

1 Δωρόθεος δὲ ὁ τῆς Ἀρειανῆς προεστὼς θρησκείας,
 ὃν ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν 20
 μετενηνέχθαι ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν ἀνωτέρω^γ ἐμνημο-
 νεύσαμεν, ἑκατὸν πρὸς τοῖς δεκαεννέα ἐπιβιούς ἔτη
 ἐτελεύτησεν ἐν ὑπατείᾳ Ὀνωρίου τὸ ἕβδομον καὶ 407.
 Θεοδοσίου Αὐγούστου τὸ δεύτερον, τῇ ἕκτῃ τοῦ 25

^γ ἀγροικῆ C.

^{*} Titulum om. M.

^γ Ita F. M. ὡς ἀνωτέρω editt.

quod redundare animadvertit

W. Lowth.

puit; quasi Sisinnius ipsorum episcopus cum ingenti hominum
 multitudine in ipsos impetum faceret. Ortaque ex eo, ut fieri
 solet, perturbatione, noctu in angusto loco conclusi, semetipsos
 obtriverunt: adeo ut plusquam septuaginta ex illis interierint.
 Ob hanc causam multi a Sabbatii partibus defecerunt. Nonnulli
 tamen, quorum animos agrestis illa occupaverat opinio, cum eo
 mansere. Verum qua ratione Sabbatius violata sacramenti reli-
 gione ad episcopatum pervenerit, dicemus paulo post.

CAPUT VI.

De iis qui Arianorum secta eo tempore praefuerunt.

Dorotheus vero Arianæ factionis episcopus, quem ex Antio-
 chena sede Constantinopolim ab Arianis translatum fuisse supra
 retulimus, cum centum ac novemdecim vixisset annos, ex hac
 luce migravit, Honorio septimum et Theodosio Augusto iterum
 consulibus, die octavo Idus Novembris. Post hunc Arianæ sectæ

2 Νοεμβρίου μηνός. Μετὰ δὲ τούτου τῆς Ἀρειανῆς
 θρησκείας προέστη Βάρβας· ἐπὶ τούτου δὴ τοῦ
 Βάρβα, δύο ἀνδρῶν ἐλλογίμων ἢ τῶν Ἀρειανῶν
 θρησκεία ἠτύχησε, τὴν ἀξίαν τοῦ πρεσβυτέρου ἐχόν-
 των· Τιμόθεος θατέρῳ ὄνομα· τῷ δὲ ἐτέρῳ Γεώρ-
 3 γιος. Ἀλλὰ Γεώργιος μὲν μᾶλλον τὴν Ἑλληνικὴν 30
 κατωρθᾷκει παιδευσιν· Τιμόθεος δὲ πάλιν τὰ ἱερὰ
 4 ἠσκέετο γράμματα. Καὶ μὴν καὶ τὰ Ἀριστοτέλους
 καὶ Πλάτωνος αἰὲ μετὰ χεῖρας εἶχεν ὁ Γεώργιος·
 Τιμόθεος δὲ τὸν Ὠριγένην ἀνέπνεεν καὶ δημοσίᾳ
 τὰ ἱερὰ ἐρμηνεύων γράμματα οὐδὲ τῆς Ἑβραίων 35
 5 γλώσσης ἄμοιρος ἦν. Καὶ Τιμόθεος μὲν ἤδη πρό-
 τερον τῆς² Ψαθυριανῶν θρησκείας ἦν· Γεώργιος δὲ
 6 ὑπὸ Βάρβα κεχειροτόνητο. Τῷ δὴ Τιμοθέῳ καὶ 35 I
 αὐτὸς ἐντετύχηκα, καὶ ἔγνων ὅπως τοῖς ἐπερωτῶσιν
 ἔτοιμος ἦν ἀποκρίνεσθαι, διαλύων ὅσα ἀσαφῆ κατὰ
 τὰ θεῖα εὐρίσκοντο λόγια· πανταχοῦ τε τὸν Ὠρι-
 γένην ἐκάλει ὡς ἀληθῆ μάρτυρα τῶν ὑπ' αὐτοῦ² λεγο- 5
 7 μένων. Θαυμάσαι οὖν μοι ἔπεισι, πῶς οὗτοι οἱ ἄν-
 δρες τῇ Ἀρειανῶν θρησκείᾳ παρέμειναν, ὧν ὁ μὲν

² μὲν τῆς M.

² Ita C. αὐτῷ ceteri.

præfuit Barba. Hujus temporibus, Arianorum religio felici quo-
 dam fato, duos dissertissimos viros habuit, utrumque presbyteri
 dignitate decoratum. Horum alter Timotheus, alter Georgius
 dicebatur. Sed Georgius quidem Græcorum disciplinis magis
 erat excultus. Timotheus vero in sacris literis plus operæ pose-
 rat. Et Georgius quidem Aristotelis et Platonis libros assidue
 habebat in manibus. Timotheus autem Origenem adamabat: et
 cum sacras literas publice exponeret, Hebraicæ quoque linguæ
 ignarus non erat. Ac prius quidem Psathyrianorum sectæ adhæ-
 serat Timotheus. Georgius vero a Barba ordinatus fuerat. Cum
 hoc Timotheo ipse quoque sum colloquutus, reque ipsa perspexi,
 quam paratus esset et expeditus ad respondendum interrogantibus,
 dum obscuriora loca quæ in sacris reperiuntur oraculis expla-
 naret. Porro Origenem tanquam certissimum testem eorum quæ
 diceret, perpetuo laudabat. Ac mihi quidem mirari subit, quo-
 nam modo viri isti in Ariana secta perseveraverint: quorum alter

τὸν Πλάτωνα αἰὲ μετὰ χεῖρας εἶχεν· ὁ δὲ τὸν Ὀρι-
 8 γένην ἀνέπνεεν. Οὐδὲ γὰρ Πλάτων τὸ δεύτερον καὶ
 τὸ τρίτον αἴτιον, ὡς αὐτὸς ὀνομάζειν εἴωθεν, ἀρχὴν¹⁰
 ὑπάρξεως εἰληφέναι φησί· καὶ Ὀριγένης συναΐδιον
 9 πανταχοῦ ὁμολογεῖ τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ. Πλὴν εἰ
 καὶ τῇ ἑαυτῶν ἐκκλησίᾳ παρέμειναν, ἀλλ' ὅμως τὴν
 Ἀρειανὴν θρησκείαν λεληθότως ἐπὶ τὸ κρεῖσσον με-
 τέθεσαν· πολλὰς γὰρ τῶν Ἀρείου βλασφημιῶν ταῖς¹⁵
 10 οἰκείαις διδασκαλίαις ἐξέβαλον^b. Ἀλλὰ περὶ μὲν
 τούτων τοιαῦτα εἰρήσθω· οὐκ εἰς μακρὰν δὲ καὶ
 Σισωνίου τοῦ Ναυατιανῶν ἐπισκόπου τελευτήσαντος
 ἐν τῇ αὐτῇ ὑπατεία, χειροτονεῖται Χρῦσανθος, περὶ
 οὗ μικρὸν ὕστερον λέξομεν. 20

ΚΕΦ. Ζ.

¹ Ὡς^c Θεόφιλον τὸν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον Κύριλλος διεδέξατο.

1 Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ Θεόφιλος ὁ τῆς Ἀλεξαν-²⁵
 δρείας ἐπίσκοπος ληθαργικῶ^d πάθει περιπεσὼν ἔτε-
 λεύτησεν ἐν ὑπατεία Ὀνωρίου τὸ ἔννατον^e καὶ Θεο-
A. D. 412.

^b Ita F. M. ἐξέβαλλον editt. νείται ἀντ' αὐτοῦ κύριλλος. M.

^c Ὡς (i. e. Ὡς) θεοφίλου τοῦ ^d λιθουργικῶ F.
 ἐπισκόπου τελευτήσαντος χειροτο- ^e ἔνατον M.

Platonis assidue terebat libros: alter Origenem semper in ore habebat. Etenim nec Plato secundam ac tertiam causam, ut ipse quidem nominare solet, existendi initium cepisse dicit. Et Origenes passim in suis libris Filium Patri coæternum esse confitetur. Verum licet illi in sua permanserint ecclesia, Arianorum tamen sectam sensim ad meliorem frugem reducerunt. Multas quippe Arii impietates atque blasphemias suis prædicationibus penitus eliminarunt. Sed de his hactenus. Non multo post Sisinnio Novatianorum episcopo iisdem consulibus mortuo, ordinatus est Chrysanthus, de quo infra dicturi sumus.

CAPUT VII.

Quomodo Cyrillus Theophilo Alexandriae episcopo successerit.

Aliquanto post Theophilus quoque Alexandrinus episcopus morbo veterini correptus, extremum diem obiit, Honorio nonum et Theodosio quintum consulibus, Idibus Octobris. Ortaque etiam

δοσίου τὸ πέμπτον, τῇ πεντεκαδεκάτῃ τοῦ Ὀκτωβρίου
² μηνός. Ἐπιμάχου δὲ γενομένης καὶ ἐνταῦθα τῆς
ἐπισκοπῆς, οἱ μὲν ἐζήτουν ἐνθρονισθῆναι Τιμόθεον³⁰
ἀρχιδιάκονον· οἱ δὲ Κύριλλον, ὃς ἦν ἀδελφιδοῦς
³ Θεοφίλου. Στάσεως δὲ διὰ τοῦτο μεταξὺ τοῦ λαοῦ
κινήσεως, συναλαμβάνετο τῷ μέρει Τιμοθέου ὁ τοῦ
⁴ στρατιωτικοῦ τάγματος ἡγεμὼν Ἀβουνδάτιος¹. Διὸ
τρίτῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν τελευταίην Θεοφίλου ὁ Κύριλλος³⁵
ἐνθρονισθεὶς, ἐπὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἀρχικώτερον Θεο-
φίλου παρήλθε· καὶ γὰρ ἐξ ἐκείνου ἡ ἐπισκοπὴ
Ἄλεξανδρείας πέρα⁵ τῆς ἱερατικῆς τάξεως καταδυνα-
⁵ στεύειν τῶν πραγμάτων ἔλαβε τὴν ἀρχήν. Εὐθέως⁴⁰
οὖν Κύριλλος τὰς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ναυατιανῶν ἐκ-
κλησίας ἀποκλείσας, πάντα μὲν αὐτῶν τὰ ἱερὰ κει-
³⁵³ μήλια ἔλαβεν· τὸν δὲ ἐπίσκοπον αὐτῶν Θεόπεμπτον
πάντων ὧν εἶχεν ἀφείλετο.

¹ Ita F. C. Nicephor. xiv. 14. Ἀβουνδάτιος C. Ἀβουδάτιος editt.

⁵ Valesii certissimam conjecturam recepi: παρὰ libri omnes. Sic ille, "Haud dubie scribendum est πέρα, ut ex libro Christophoroni Savilius ad oram sui

codicis adnotarat. Interpretes tamen ambo vulgatam lectionem secuti sunt, quæ nullo modo ferri potest. Certe Socrates in cap. 11. [§. 4.] infra, de eadem re loquens, utitur vocabulo πέρα."

illic de episcopatu contentione, alii quidem Timotheum archidiaconum, alii vero Cyrillum sororis Theophili filium in ea sede collocare studebant. Cumque ob id mota esset populi seditio, Timothei quidem partibus favebat Abundantius dux militum Ægypti. Quamobrem tertio post obitum Theophili die Cyrillus ordinatus, majore cum potestate quam Theophilus, ad episcopatum accessit. Ex eo enim tempore, episcopi Alexandrini sacerdotalem gradum atque ordinem supergressi, principatum quemdam obtinere, et cuncta pro imperio agere ceperunt. Statim igitur Cyrillus, clausis Novatianorum ecclesiis quotquot erant Alexandriæ, primo quidem sacra earum vasa atque ornamenta abstulit: deinde episcopum illorum Theopemptum omnibus suis facultatibus nudavit.

ΚΕΦ. Η.

Περὶ^h Μαρουθᾶ τοῦ Μεσοποταμίας ἐπισκόπου, καὶ ὡς δὲ αὐτοῦ ὁ Χριστι- 5
 ασιμὸς ἐν Περσίδι διεπλατύνθηⁱ.

1 Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον καὶ τὸν ἐν Περ-
 σίδι Χριστιανισμὸν πλατυνθῆναι συνέβη ἐξ αἰτίας
 2 τοιαύδε. Μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Περσῶν συνεχεῖς 10
 αἰὲ πρῆσβείαι γίνονται· διάφοροι δέ^k εἰσιν αἰτίαι,
 3 δι' αἷ συνεχῶς παρ' ἀλλήλους^l πρῆσβεύονται. Χρεία
 δὴ οὖν καὶ τότε ἤγαγεν, ὥστε Μαρουθᾶν τὸν Μεσο-
 ποταμίας ἐπίσκοπον, οὐ μικρὸν ἔμπροσθεν μνήμην
 πεποιήμεθα, πεμφθῆναι παρὰ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων 15
 4 πρὸς τὸν βασιλέα Περσῶν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν
 Περσῶν πολλὴν εὐλάβειαν παρὰ τῷ ἀνδρὶ εὐρηκῶς,
 διὰ τιμῆς ἤγεν αὐτὸν, καὶ ὡς ὄντως θεοφιλεῖ προσ-
 5 εῖχεν. Τοῦτο γινόμενον ὑπέκνιξε τοὺς μάγους, οἳ²⁰
 πολὺ^m παρὰ τῷ Περσῶν βασιλεῖ ἰσχύουσιν· ἐδε-
 δοίκεισαν γάρ, μὴ τὸν βασιλέα χριστιανίζῃω πείσῃ.

^h Titulum om. M.

ⁱ ἐπλατύνθη F.

^k "Melius διάφοροι γάρ εἰσιν
 αἱ αἰτίαι." VALESIIUS.

^l ἀλλήλοις M.

^m Ita F. C. Idem conjecerat

Valesius e Nicephoro xiv. 18 :
 πολλοὶ editt.

CAPUT VIII.

*De Marutha episcopo Mesopotamiæ, et quomodo Christiana religio
 ab ipso in Perside propagata est.*

Sub idem tempus Christiana religio in Perside propagata est, hujusmodi ex causa. Inter Romanos et Persas crebræ legationes ultro citroque mittuntur. Variæ quippe nascuntur causæ, ob quas subinde legatos ad se invicem mittere necesse habent. Forte igitur negotii cujusdam necessitas tunc exegit, ut Maruthas episcopus Mesopotamiæ, cujus paulo antea mentionem fecimus, ab imperatore Romano ad regem Persarum destinaretur. Rex autem Persarum, cum eum virum eximia pietate præditum esseprehendisset, magnum illi honorem exhibuit, et tanquam Dei vere amicum auscultavit. Ea res offendit animos Magorum, qui apud regem Persarum plurimum valent. Verebantur enim ne is persuaderet regi, ut Christianam religionem amplecteretur. Et enim diuturnum capitis dolorem, quo Magi eum liberare non

6 Καὶ γὰρ κεφαλαλίαν αὐτοῦ χρονίαν, ἣν οἱ μάγοι
 θεραπεῦσαι μὴ δεδύνηται, ταύτην ὁ Μαρουθᾶς εὐχαῖς
 7 ἑθεράπευσε. Βουλευόνται οὖν ἀπάτην οἱ μάγοι· καὶ²⁵
 ἐπειδὴ οἱ Πέρσαι τὸ πῦρ σέβουσιν, εἰώθει δὲ ὁ βασι-
 λεὺς ἐν οἴκῳ τιτὶ τὸ διηλεκῶς καιόμενον πῦρ προσκυ-
 νεῖν, ὑπὸ γῆν κατακρύψαντες ἄνθρωπον, καθ' ὃν
 εἰώθει καιρὸν ὁ βασιλεὺς εὐχεσθαι, παρεσκευάσαν
 ἀναφθέγγεσθαι, ἔξω βάλλεσθαι δεῖν τὸν βασιλέα,³⁰
 ἡσεβηκέναι γὰρ, ὅτι τὸν τῶν Χριστιανῶν ἱερέα νο-
 8 μίζει^α θεοφιλή. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἰσδιγέρδης, τοῦτο
 γὰρ ὄνομα τῷ Περσῶν βασιλεῖ, αἰδούμενος μὲν, ἀπο-
 πέμπεσθαι δ' οὖν ὅμως τὸν Μαρουθᾶν ἐβούλετο.
 9 Μαρουθᾶς δὲ ἀληθῶς θεοφιλῆς ἄνθρωπος εὐχαῖς³⁵
 προσέκειτο, δι' ὧν εὐρίσκει τὸν παρὰ τῶν μάγων
 10 γενόμενον δόλον. Τῷ οὖν βασιλεῖ, μὴ παίξου, ἔφη,
 βασιλεῦ· ἀλλ' εἰσελθὼν ὅτε τῆς φωνῆς ἀκούσεις^ο
 ὀρύξας τὸν δόλον εὐρήσεις· οὐ γὰρ τὸ πῦρ φθέγ-
 11 γεται, ἀλλὰ ἀνθρώπων κατασκευὴ τοῦτο ποιεῖ. Πεί-⁴⁰
 θεται τῷ Μαρουθᾶ ὁ Περσῶν βασιλεὺς, καὶ αὐθις
 εἰσῆει εἰς τὸν οἰκίσκον, ὅπου ἦν τὸ ἄσβεστον πῦρ.

^α Ita F. M. C. νομίση editt.

^ο Lege ἀκούσης.

potuerant, Maruthas precibus suis curaverat. Fraudem ergo comminiscuntur Magi. Et quoniam Persæ ignem colunt, solebatque rex ignem perpetuo ardentem in æde quadam adorare; hominem quemdam terra occultantes, eo tempore quo rex adorare consueverat, exclamare jusserunt: Foras exturbandum esse regem: impie enim illum egisse, qui sacerdotem Christianorum Deo carum esse existimet. His auditis Isdigerdes, hoc enim nomine vocabatur rex Persarum, licet Marutham reverentia prosequeretur, dimittere tamen in animo habebat. At Maruthas vere Deo acceptus, orationibus vacabat: quarum subsidio fraudem Magorum detexit. Itaque regem adiens: Noli, inquit, o rex, amplius deludi. Sed ingressus, postquam vocem audieris, effossa humo fraudem deprehendes. Non enim loquitur ignis, sed hominum fraus et machinatio istud facit. Rex Maruthæ morem gerens, denuo in ædiculam ingressus est, in qua ignis perpetuo ardens servabatur. Cumque eandem vocem iterum audiisset,

- 12 Ἐπεὶ^ο δὲ αὐθις ἀκούει τῆς αὐτῆς φωνῆς, ὀρύττεσθαι
τὸν τόπον ἐκέλευσε· καὶ ὁ προπέμπων τὴν νομισ- 354
- 13 θεύσαν Θεοῦ φωνὴν, ἐξηλέγχετο^ρ. Περιοργῆς οὖν
γενόμενος ὁ βασιλεὺς τὸ τῶν μάγων γένος ἀπεδε-
κάτωσε· τούτου γενομένου, εἶπεν τῷ Μαρουθᾷ, ἔνθα
ἂν βούλοιο, κτίζειν ἐκκλησίας· ἐκ τούτου παρὰ
- 14 Πέρσαις ὁ Χριστιανισμὸς ἐπλατύνετο. Τότε μὲν 5
οὖν Μαρουθᾶς ἀποχωρήσας τῶν Περσῶν, αὐθις ἐπὶ
τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπανέρχεται·^α οὐκ εἰς
μακρὰν δὲ πάλιν πρεσβείας ἔνεκεν ἀντεπέμπετο.
- 15 Αὐθις τε οἱ μάγοι σκευωρίας ἐπενοοῦντο, ὅπως ἂν
μηδαμῶς τὸν ἄνδρα προσδέχοιτο ὁ βασιλεὺς· ἐπε- 10
νόησάν τε^β δυσωδίαν τινὰ κατασκευαστήν, ὅθεν ὁ βα-
σιλεὺς εἰώθει προσέρχεσθαι·^γ διαβολῇ τε ἐχρῶντο,
ὡς ἄρα ταύτην οἱ τῷ Χριστιανισμῷ συνόντες
- 16 εἰργάσαντο. Ὡς δὲ ὁ βασιλεὺς ἤδη πρότερον ὑπό-
πτους ἔχων τοὺς μάγους, σπουδαιότερον ἀνεξίτηι 15
τοὺς δράσαντας, αὐθις ἐξ αὐτῶν ἀνηυρίσκοντο οἱ τῆς

^ο Ita F. M. ἐπειδὴ δὲ edit.

^ρ ἠλέγχετο M.

^α παραγίνεται F. M.

^γ ὁ om. M.

^β "Scribendum ἐπενόησαν

γάρ." VALESIIUS.

^γ προσέρχεσθαι M. quod melius
esse censuit Valesius. διίρχεσθαι
Nicephor.

locum effodi jussit. Tum is qui vocem illam emittebat, quæ Dei esse putabatur, deprehensus est. Itaque rex ira inflammatus, gentem Magorum decimationis supplicio addixit. Quo facto Maruthæ permisit, ut ubicumque vellet, ecclesias ædificaret. Exinde apud Persas Christiana religio latius propagata est. Maruthas vero tunc quidem e Perside discedens, Constantinopolim reversus est. Sed non longo post tempore legatus iterum missus est ad Persas. Atque iterum Magi fraudes ac dolos excogitarunt, ne rex ullo pacto eum admitteret. Tetrum enim factorem machinatione quadam excitarunt eo loci, quo rex procedere solitus erat: eumque a Christianis excitatum esse calumniati sunt. Sed cum rex, utpote qui suspectos jamdudum habebat Magos, factoris hujus auctores diligentius investigaret, rursus deprehensus est, pestiferi illius odoris artifices Magos esse. Rursus ergo multos

- 17 κακῆς ὁδῆς ποιηταί. Διὸ καὶ αὐθις πολλοὺς αὐτῶν
 ἐτιμωρήσατο· Μαρουθᾶν δὲ διὰ πλείονος ἤγε τιμῆς.
 18 Καὶ ἡγάπα μὲν Ῥωμαίους, καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς φιλίαν
 ἡσπάζετο· μικρὸν δὲ ἐδέησε καὶ χριστιανίᾳ αὐτὸν, 20
 πείραν δεδωκότος ἑτέραν τοῦ Μαρουθᾶ, σὺν Ἀβλαῖα^u
 19 τῷ ἐπισκόπῳ Περσίδος. Ἄμφω γὰρ τὸν ὀχλοῦντα
 δαίμονα τῷ υἱῷ τοῦ^x βασιλέως ἀπήλασαν, νηστείας
 20 καὶ προσευχαῖς σχολάσαντες. Καὶ ὁ Ἰσδιγέρδης
 μὲν ἐφθασε τελευτῆσαι, πρὶν τελείως χριστιανίᾳ· 25
 εἰς δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Βαραράνην ἤκεν ἡ βασιλεία·
 ἐφ' οὗ αἱ μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Περσῶν σπονδαὶ
 διελύθησαν, ὡς ὀλίγον ὕστερον λέξομεν.

ΚΕΦ. Θ.

ΟἱΥ κατὰ τούσδε τοὺς χρόνους ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ Ῥώμῃ ἐπισκοπήσωτες. 30

1 Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν

^u ἀβλαῖα F. M. Ἀβλαῖα C. Histor. Amri; quam nominis
 Ἀνδρᾶ Sfort. Valesii. Ἀβλαῖατφ formam satis constat rectiorem
 (i. e. Ἀβλαῖα τφ) Stephan. Genev. esse. Codices tamen et libri
 Ablatam Eriphan. xi. 8. Ἀβδᾶ testantur Socratem scripsisse
 Niceph. Ἀβδᾶν vocat Thdt. per λ, quamobrem ita servavi.
 E. H. v. 39. ed. Vales. Αὐδᾶν * Ita F. M. τοῦ om. edit.
 ed. Noesselt, Ἀβδαᾶν Theo- γ Περι διαδοχῆς ἐπισκόπων τῶν
 phanes, *Abdam* Assemanus Bibl. καθ' ἐξῆς τῆς ἀντιοχείων καὶ τῆς
 Orient. vol. iii. p. 370, &c. ex βωμαίων ἐκκλησίας. M.

ex illis supplicio affecit: Marutham vero majore adhuc in honore habuit. Et Romanos quidem deinceps dilexit, eorumque amicitiam amplexus est. Parum autem abfuit quin ipse Christianus fieret, cum Maruthas una cum Abda Persidis episcopo alterum etiam miraculum edidisset. Ambo siquidem dæmonem quo regis filius vexabatur, depulerunt, cum prius jejuniis ac precibus incubuissent. Verum Isdigerdes quidem antequam perfecte Christianus esset, morte præventus est. Regnum vero ad filium ejus Vararanem devenit, cujus temporibus solutum est fœdus inter Romanos et Persas, ut paulo post dicturi sumus.

CAPUT IX.

Qui tum temporis Antiochiæ et Romæ fuerint episcopi.

Isidem fere temporibus, Antiochiæ mortuo Flaviano Porphy-

Φλαβιανῷ τελευτήσαντος, Πορφύριος τὴν ἐπισκοπὴν
 διεδέξατο· μετὰ δὲ Πορφύριον αὐθις Ἀλέξανδρος 35
 2 τῆς ἐκεῖσε ἐκκλησίας προέστη. Κατὰ δὲ τὴν Ῥω-
 μαίων, Δάμασον ἐπὶ δεκαοκτῶ ἔτη τῆς ἐπισκοπῆς
 κρατήσαντα Σιρίκιος διεδέξατο· Σιρικίου δὲ δεκα-
 πέντε ἔτη κρατήσαντος, Ἀναστάσιος ἐπὶ ἔτη τρία
 τῆς ἐκκλησίας ἐκράτησε· μετὰ δὲ Ἀναστάσιον
 Ἰνοκέντιος· ὃς πρῶτος τοὺς ἐν Ῥώμῃ Ναυατιανούς 40
 ἐλαύνειν ἤρξατο, πολλὰς τε αὐτῶν ἐκκλησίας ἀφεί-
 λετο.

ΚΕΦ. Ι.

355

Ἔσ^α κατὰ τόνδε τὸν χρόνον ἡ Ῥώμη^β ὑπὸ βαρβάροις γέγονεν, Ἀλαρίχου
 ταύτην πορθήσαντος.

1 Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον καὶ τὴν^γ Ῥώμην
 ὑπὸ βαρβάρων ἀλῶναι συνέβη. Ἀλάριχος γάρ τις 5
 βάρβαρος ὑπόσπονδος ὦν Ῥωμαίοις, καὶ τῷ βασιλεῖ
 Θεοδοσίῳ εἰς τὸν κατὰ Εὐγενίου τοῦ τυράννου πόλε-
 μον συμμαχήσας, καὶ διὰ τοῦτο Ῥωμαϊκῇ ἀξίᾳ τιμη-

^z ἐκράτησεν F.

ἄλλαρίκου, F.

^a Titulum om. M.

^c Ita F. M. τὴν om. editt.

^b ὑπὸ βαρβάροις ἡ Ῥώμη, et tum

rūs episcopatum suscepit. Post quem Alexander eidem ecclesiæ
 præfuit. Romæ vero cum Damasus octodecim annis episcopatum
 tenuisset, Siricius in ejus locum successit. Qui cum per annos
 quindecim eam ecclesiam gubernasset, Anastasius triennio eam-
 dem sedem obtinuit. Anastasium deinde excepit Innocentius:
 qui quidem primus Novatianos Romæ degentes persequi cœpit,
 multasque eis ecclesias ademitt.

CAPUT X.

*Qualiter Roma eo tempore in barbarorum potestatem venerit,
 Alaricho eam vastante.*

Sub idem tempus Roma quoque a barbaris capta est. Etenim
 Alarichus quidam barbarus, qui fœderatus erat Romanorum, et
 qui imperatori Theodosio in bello contra Eugenium tyrannum
 auxilio fuerat, eaque de causa dignitatibus Romanis fuerat hono-
 ratus, felicitatem suam non tulit. Sed imperium quidem arripere

2 θεῖς, οὐκ ἤνεγκε τὴν εὐτυχίαν. Ἀλλὰ βασιλεύειν μὲν οὐ 10
 προείλετο· ἀναχωρήσας δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως,
 ἐπὶ τὰ ἐσπέρια μέρη διέβαινε· γενόμενος δὲ ἐπὶ τὰ
 3 Ἰλλυριῶν εὐθὺς πάντα ἀνέτρεπε. Διαβαίνοντι δὲ
 αὐτῷ Θεσσαλοὶ ἀντέστησαν περὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ
 Πηνειοῦ ποταμοῦ, ὅθεν δι' ὄρους Πίνδου ἐπὶ Νικό- 15
 πολιν τῆς Ἠπείρου διαβῆναι ἐστί· καὶ συμβαλόντες
 4 περὶ τρισχιλίους ἀνείλον οἱ Θεσσαλοί. Μετὰ δὲ
 ταῦτα πᾶν τὸ παραπεσὸν ἀφανίζοντες οἱ σὺν αὐτῷ,
 τέλος καὶ τὴν Ῥώμην κατέλαβον· καὶ πορθήσαντες
 αὐτήν, τὰ μὲν πολλὰ τῶν θαυμαστῶν ἐκείνων^d θεα- 20
 μάτων κατέκαυσαν· τὰ δὲ χρήματα δι' ἀρπαγῆς
 ἔλαβον· καὶ πολλοὺς τῆς συγκλήτου βουλῆς δια-
 5 φόροις δίκαις ὑποβαλόντες ἀπώλεσαν. Καταπαίζων
 τε τῆς βασιλείας ἀναδείκνυσι βασιλέα, ὀνόματι Ἄτ-
 ταλον· ὃν μίαν μὲν ἡμέραν ὡς βασιλέα δορυφο- 25
 ρούμενον προΐεναι ἐκέλευε· τὴν δὲ ἄλλην ἐν δούλου
 6 τάξει φαίνεσθαι παρεσκευάζεν. Καὶ ταῦτα κατα-
 πραξάμενος εἰς φυγὴν ἐτράπη, φήμης αὐτὸν ἐν φόβῳ
 καταστησάσης, ὡς εἶη ὁ βασιλεὺς Θεοδοσίος δυνάμην

^d "Scribendum puto ἐκεῖ." VALESIIUS.

haudquaquam constituit. Constantinopoli vero decedens, ad
 Occidentis partes transgressus est. Cumque in Illyricum perve-
 nisset, late cuncta vastare cepit. Porro traeseunti obstiterunt
 Thessali circa ostia Penei fluminis, unde per montem Pindum
 iter est versus Nicopolim Epiri. Commissaque pugna, tria cir-
 citer millia ex ejus exercitu peremerunt. Post hæc barbari qui
 cum illo erant, quidquid obvium fuisset, igni ferroque vastantes,
 ad extremum Romam quoque ipsam occuparunt. Eamque depopu-
 lati, maximam partem admirandorum illic operum incendio
 consumpserunt: pecuniam vero direptam inter se diviserunt.
 Multos quoque senatorii ordinis, variis affectos supplicii intere-
 merunt. Alarichus vero imperio illudens, Attalum quemdam
 imperatorem nuncupavit. Quem cum uno die satellitibus sti-
 patum tanquam imperatorem procedere jussisset, postridie servili
 habitu prodire fecit. Et cum ista gessisset, repente fugam arri-
 puit, rumore quodam perterrefactus, quasi imperator Theodosius

7 ἀποστείλας τὴν αὐτῷ πολεμήσουσαν. Τὰ μὲν οὖν 30
 τῆς φήμης οὐκ ἦν πεπλασμένα· ἀληθῶς γὰρ ἡ δύνα-
 μισ ἐπορεύετο· κάκεινος τὴν φήμην οὐχ ὑπομείνας
 8 ἀλλ', ὡς ἔφην, ἀποδρὰς ᾤχετο. Λέγεται δὲ ὡς ἀπίοντι
 αὐτῷ ἐπὶ τὴν Ῥώμην εὐλαβῆς τις ἀνὴρ μοναχὸς τὸν 35
 βίον παρῆνει μὴ ἐπιχαίρειν ἐν τηλικούτοις κακοῖς,
 9 μηδὲ χαίρειν φόνοις καὶ αἵμασιν. Ὁ δὲ, Οὐκ ἐγὼ,
 ἔφη, ἐθελουτῆς ἐπὶ τὰ ἐκεῖ πορεύομαι· ἀλλά τις 356
 καθ' ἐκάστην ὀχλεῖ μοι βασανίζων, καὶ λέγων,
 10 ἄπιθι, τὴν Ῥωμαίων πόρθησον πόλιν· τοσαῦτα μὲν
 καὶ περὶ τούτου.

ΚΕΦ. ΙΑ.

Περὶ ἑ τῶν ἐν Ῥώμῃ ἐπισκοπησάντων.

5

1 Μετὰ δὲ Ἰνοκέντιον Ζώσιμος τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκκλη-
 σίας ἐπὶ δύο ἔτη ἐκράτησε· καὶ μετὰ τοῦτον δὲ
 Βονιφάτιος ἔτη τρία τῆς ἐκκλησίας προέστη· ὃν
 2 Κελεστίνος διεδέξατο. Καὶ οὗτος ὁ Κελεστίνος
 τὰς ἐν Ῥώμῃ Ναυατιανῶν ἐκκλησίας ἀφείλετο, καὶ 10

e Titulum om. M. Tum τῇ Ῥώμῃ F.

f ὁ om. M.

exercitum adversus ipsum pugnaturum misisset. Neque vero
 falsus hic rumor fuit. Revera enim adventabat exercitus. Verum
 ille famam ejus non sustinens, in fugam se conjecit, ut dixi.
 Fertur porro virum quemdam venerabilem, professione mona-
 chum, eum dum Romam proficisceretur, monuisse ne tot ac
 tantis lætaretur malis, neve cæde ac sanguine delectaretur. Cui
 Alarichus: Ego, inquit, non sponte eo proficiscor: sed nescio
 quis me quotidie sollicitat ac stimulat, ita dicens: Perge urbem
 Romam vastaturus. Verum, de hoc satis superque sit dictum.

CAPUT XI.

De episcopis urbis Romæ.

Post Innocentium Zosimus Romanam ecclesiam per biennium
 administravit. Quo mortuo Bonifacius tribus annis eidem ecclesie
 præfuit. Huic deinde successit Celestinus. Et hic quoque
 Novatianis ecclesias quas Romæ habebant, ademittit: et Rusti-
 culam eorum episcopum clam in privatis ædibus plebem colligere

τὸν ἐπίσκοπον αὐτῶν Ῥουστικούλαν κατ' οἰκίας ἐν
 3 παραβύστῳ συνάγειν ἠνάγκασεν. * Ἀχρι γὰρ τούτου
 Ναυατιανοὶ μεγάλως ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἤνθησαν, ἐκκλη-
 σίας πλείστας ἔχοντες, καὶ λαὸν πολὺν συναθροί-
 4 ζοντες. Ἄλλ' ὁ φθόνος καὶ τούτων ἦψατο, τῆς 15
 Ῥωμαίων ἐπισκοπῆς ὁμοίως τῇ Ἀλεξανδρέων πέρα
 τῆς ἱερωσύνης ἐπὶ δυναστείαν ἤδη πάλαι προελ-
 5 θούσης. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τοὺς ὁμοφρονούντας οἱ
 ἐπίσκοποι ἐπ' ἀδείας συνάγεσθαι συνεχώρησαν· ἀλλὰ
 πάντα λαβόντες αὐτῶν, μόνον διὰ τὴν ὁμοφροσύνην 20
 6 ἐπαινοῦσιν αὐτούς. Οὐ μὴν οἱ ἐν Κωνσταντινου-
 πόλει τοῦτο πεπόνθασιν· ἀλλὰ μετὰ τοῦ στέργειν
 αὐτοὺς καὶ ἔνδον πόλεως συνάγειν εἶασαν, ὡς δὴ
 πρότερον ἤδη ταῦτα ἱκανῶς ἔφημ.

ΚΕΦ. IB.

25

Περὶς Χρυσάνθου τοῦ Ναυατιανῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπισκόπου.

1 Σισιννίου δὲ τελευτήσαντος, Χρυσάνθος καθειλ-
 κύσθη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν· ὃς υἱὸς μὲν ἦν Μαρ-

8 Titulum om. M.

compulit. Etenim ad id usque temporis Novatiani Romæ pluri-
 mum floruerant, cum multas ibi ecclesias possiderent, et maximam
 populi multitudinem in eis colligerent. Sed invidia quoque istos
 attrivit: cum episcopatus Romanus perinde atque Alexandrinus,
 ultra sacerdotii fines progressus, jam olim in dominationem de-
 generasset. Et ob hanc causam episcopi Romani, ne illos qui-
 dem qui cum ipsis in fide consentiebant, libere conventus agere
 siverunt: sed illos ob consensionem fidei laudantes, omnibus
 tamen bonis spoliarent. At Constantinopolitani episcopi ab hoc
 morbo immunes fuere. Non enim solum Novatianos intra urbem
 conventus agere sinebant, verum etiam singulari amore eos com-
 plectebantur, ut jam antea abunde dixi.

CAPUT XII.

De Chrysantho Novatianorum apud Constantinopolim episcopo.

Post mortem Sisinnii Chrysanthus ad episcopatum vi pertractus
 est. Erat hic filius Marciani, ejus qui ante Sisinnium episcopus

κιανου̅ του̅ γενομένου Ναυατιανῶν ἐπισκόπου πρὸ
 2 Σισωνίου. Ἐκ νέας δὲ ἡλικίας κατὰ τὰ βασιλεία 30
 στρατευσάμενος, ὕστερον ἐπὶ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου
 τοῦ βασιλέως ὑπατικὸς τῆς Ἰταλίας γενόμενος, μετὰ
 ταῦτα καὶ βικάριος τῶν Βρεττανικῶν^h νήσων κατα-
 3 στὰς ἐθανμάσθη ἐπὶ ταῖς διοικήσεσι. Προβάς δὲ
 τῇ ἡλικίᾳ, καὶ καταλαβὼν τὴν Κωνσταντινούπολιν, 35
 σπεύδων δὲ ἑπαρχος γενέσθαι πόλεως, εἰς τὴν ἐπι-
 4 σκοπὴν ἄκων εἰλκύσθη. Σισωνίου γὰρ ἐν καιρῷ
 τελευτῆς μνηῖαν αὐτοῦ ὡς ἐπιτηδείου πρὸς τὴν ἐπι-
 σκοπὴν ποιησαμένου, ὁ Ναυατιανῶν λαὸς ὡς νόμον
 τὴν ἐκείνου φωνὴν λαβὼν, καὶ ἄκουτα βιαίως ἔλκειν 40
 5 ἐπέχειρουν. Τοῦ δὲ Χρυσάνθου φυγόντος, Σαββά-
 τιος καιρὸν νομίσας εὐρηκέναι εὐκαιρον, ἐν ᾧ τῶν
 ἐκκλησιῶν ἐγκρατὴς γένηται, κατασκευάζει χεῖρας ἐπι-
 θεῖναι αὐτῷ τινὰς ἀσήμους, τὸν ὄρκον ὃν ὁμοωμόκει 357
 6 παρ' οὐδὲν θέμενος. Ἐν δὲ τοῖς χειροτονήσασιν αὐ-
 τὸν ἦν καὶ Ἑρμογένης, ὃς ἐπὶ βλασφήμοις συγγράμ-
 7 μασιν ὑπ' αὐτοῦ μετὰ κατάρας ἐκκεκέρυκτο. Οὐ μὴν
 αὐτῷ ὁ σκοπὸς τέλος ἐδέξατο· μισήσας γὰρ αὐτοῦ 5

^h βρεττανικῶν F.

fuera Novatianorum. Ceterum ab ineunte ætate in palatio militaverat. Postea vero regnante Theodosio seniore, consularis Italiæ factus, atque exinde Vicarius Britanniarum constitutus, ex utraque administratione maximam gloriam retulerat. Cum vero jam ætate provecior Constantinopolim venisset, et præfectus urbis fieri illic ambiret, invitus episcopatum suscipere compulsus est. Nam cum Sisinnius jamjam moriturus, mentionem illius fecisset tanquam ad episcopatum regendum idonei, plebs Novatianorum Sisinnii verba pro lege ducens, invitum illum per vim trahere aggressa est. Sed cum Chrysanthus fuga se subduxisset, Sabbatius opportunum sibi tempus evenisse ratus quo ecclesiis potiretur, ab obscuris quibusdam episcopis ad id comparatis, manus sibi fecit imponi, sprete religione jurisjurandi quo sese olim adstrinxerat. Porro inter eos qui Sabbatium ordinarunt, fuit etiam Hermogenes, qui ob libros suos plenos impietatis, ab ipso Sabbatio addita imprecatione fuerat excommunicatus. Verum is

ὁ λαὸς τὸ δύστροπον, ὅτι πάντα σκοπὸν¹ τοῦ παρ-
 εισθῦναι εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἔπραττε, παντοίως ἐγένετο
 ἀνερευνᾶν^k τὸν Χρῦσανθον· ὃν καὶ εὐρόντες περὶ
 Βιθυνία κρυπτόμενον, πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν ἐλύσαν-
 8 τες προεβάλλοντο¹. Οὗτος ὁ ἀνὴρ φρόνιμος ἐν ταῦτῳ¹⁰
 καὶ σώφρων, εἰ καὶ τις ἄλλος, ὑπῆρχε· καὶ σφόδρα
 τὰς Ναυατιανῶν ἐκκλησίας ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει
 9 συνεκρότησέν τε καὶ ἠῤῥησε. Καὶ πρῶτος τοῖς πτω-
 χοῖς οἴκοθεν χρυσίον διένειμεν· ἀπὸ τε τῶν ἐκκλησιῶν
 οὐδὲν ἐδέξατο, πλὴν κατὰ κυριακὴν δύο ἄρτους τῶν¹⁵
 10 εὐλογιῶν ἐλάμβανεν. Οὕτω δὲ ἦν περὶ τὴν ἑαυτοῦ
 ἐκκλησίαν σπουδαῖος, ὡς καὶ Ἀβλάβιον τὸν^m ἑαυτοῦ
 γενναϊότατον ῥήτορα τοῦ σοφιστοῦ Τρωΐλου συλλα-
 βεῖν, καὶ πρὸς τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τάξιν προχειρί-

ⁱ "Hæc locutio non videtur mihi satis Græca. Certe Nicephorus cum eam et ipse non probaret, immutavit hoc modo; πάντα κάλων ἐκίνει τῇ ἐπισκοπῇ παρεισθῦναι. Verum Socratis locum malle sic restituere; πάντα σκοπὸν τοῦ." VALESIIUS. At vero σκοπὸν eodem more accipiendum est quo σκόπη, perinde ac πρόφασιν et προφάσει idem valent.

^k ἀνευρεῖν M.

¹ Ita F.M. προεβάλλοντο edit.

^m "Savilius ex Christophors. emendavit, τῶν ἑαυτοῦ. Ego vero scribendum puto τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ." VALESIIUS. Ἀβλάβιον τὸν γενναϊότατον ῥήτορα τοῦ σοφιστοῦ Τρ. Nicephorus xiv. 13. quod genuinum esse videtur, vox enim ἑαυτοῦ in textum e præcedenti linea irrepsit.

conatus ei non successit. Populus enim importuna ejus ambitione offensus, utpote qui episcopatus occupandi causa nihil non ageret, omni studio Chrysanthum investigavit. Quem cum in Bithynia latentem deprehendisset, vi pertractum ad episcopatum promovit. Fuit hic vir prudentia simul ac modestia singulari. Ejusque opera Novatianorum ecclesiæ Constantinopoli plurimum auctæ sunt et conservatæ. Hic primus aurum pauperibus ex propria pecunia distribuit. Ab ecclesiis autem nihil accepit præter duos panes eulogiarum, singulis diebus dominicis. Ceterum ecclesiæ suæ promovendæ adeo studiosus fuit, ut Ablabium inter omnes sui temporis disertissimum Rhetorem, e schola Troilli sophistæ abriperet, et presbyterum ordinaret. Cujus etiam con-

σασθαι· οὐ γλαφυραὶ προσομιλῖαι καὶ σύντονοι
 11 φέρονται. Ἄλλ' Ἀβλάβιος μὲν ὕστερον τῆς ἐν Νι- 20
 καίᾳ τῶν Ναυατιανῶν ἐκκλησίας ἐπίσκοπος κατέστη,
 ἐν ταύτῃ καὶ σοφιστεύων ἐν ταύτῃ^α.

ΚΕΦ. ΙΓ.

Περὶ^ο τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένης μάχης μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Ἰου- 25
 δαίων, καὶ τῆς τοῦ ἐπισκόπου Κυρίλλου πρὸς τὸν ὑπαρχον Ὀρέστην
 διαφορᾶς.

1 Ἐπὶ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον καὶ τὸ Ἰουδαίων
 ἔθνος τῆς Ἀλεξανδρείας ἐξελαθῆναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκό-
 2 που Κυρίλλου συνέβη δι' αἰτίαν τοιαύτην. Ὁ Ἀλε- 30
 ξανδρέων δῆμος πλεον τῶν ἄλλων δῆμων χαίρει ταῖς
 στάσεσιν· εἰ δέ ποτε καὶ προφάσεως ἐπιλάβηται, εἰς
 ἀφόρητα καταστρέφει κακά· δίχα γὰρ αἵματος οὐ
 3 παύεται τῆς ὀργῆς. Ἐτυχε δὲ τότε στασιάζειν αὐτὸ^ρ
 τὸ πλῆθος πρὸς ἑαυτὸ οὐ δι' ἀναγκαίαν τινὰ πρόφασιν, 35
 ἀλλὰ διὰ τὸ ἐπιπολάζον ἀπάσαις ταῖς πόλεσι κακὸν,
 4 φημὶ δὴ τὸ σπουδάζειν περὶ τοὺς ὀρχηστὰς. Ἐπειδὴ

^α Legendum est potius αὐτῆ.

^ο Ὅτι κύριλλος Ἰουδαίους ἐξέ-
 βαλεν. Μ.

ρ αὐτότε τὸ F. M. quod quivis

emendaret in αὐτόθι: Nicepho-
 rus tamen cum textu convenit
 xiv. 14. atque Eriphan. xi. 11.

ciones elegantes simul et acres circumferuntur. Verum Ablabius postea Nicææ Novatianorum episcopus fuit, eodemque tempore illic rhetoricam docuit.

CAPUT XIII.

De pugna inter Christianos et Judæos Alexandria facta, et de Cyrilli episcopi adversus præfectum Orestem similitate.

Sub idem tempus, Judæorum gens ab episcopo Cyrillo Alexandria ejecta est hanc ob causam. Alexandrinus populus supra quam ceteri omnes, seditionibus delectatur: ac si forte ansam nactus fuerit, ad intoleranda facinora prorumpere solet. Neque enim impetum comprimit nisi sanguine effuso. Contigit autem tunc temporis, ut plebs illic inter se tumultuaretur, non ex aliqua gravi ac necessaria occasione, sed ob malum quod in omnibus prope civitatibus inolevit, studium scilicet in spectandis saltatori-

γὰρ ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου ὀρχούμενος^α πλείονας ὄχλους
 συνήθροϊζε, τῷ Ἰουδαίους ἀργοῦντας ἐν αὐτῇ, μὴ τῇ
 ἀκροάσει τοῦ νόμου ἀλλὰ τοῖς θεατρικοῖς σχολάζειν,⁴⁰
 ἐπίμαχος τοῖς τοῦ δήμου μέρεσιν ἢ ἡμέρα κατέστη.
 5 Καὶ τούτου^τ τρόπον τινὰ ὑπὸ τοῦ ὑπάρχου τῆς Ἀλε-
 ξανδρείας ἐν τάξει καταστάτος, οὐδὲν ἦγον ἔμειναν³⁵⁸
 οἱ Ἰουδαῖοι τοῖς τοῦ ἐτέρου μέρους ἀντιπαθούντες·
 καὶ αἰὲ μὲν πολέμιοι πανταχοῦ τοῖς Χριστιανοῖς καθ-
 εστῶτες, ἔτι δὲ πλέον διὰ τοὺς ὀρχηστὰς ἐκπεπολέ-
 6 μωντο καθ' ἑαυτῶν^β. Καὶ δὴ τότε Ὀρέστου τοῦ 5
 τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπάρχου πολιτείαν ἐν τῷ θεάτρῳ
 ποιούντος, οὕτω δὲ ὀνομάζειν εἰώθασιν τὰς δημοτικὰς
 διατυπώσεις, παρήσαν καὶ τοῦ ἐπισκόπου Κυρίλλου
 οἱ σπουδασταὶ τὰς γινόμενας παρὰ τοῦ ἐπάρχου δια-
 7 τυπώσεις γνῶναι βουλόμενοι. Ἦν δὲ ἐν αὐτοῖς τις¹⁰
 ἀνὴρ ὀνόματι Ἰέραξ, ὃς γραμματῶν μὲν τῶν πεζῶν
 διδάσκαλος ἦν, διάπυρος δὲ ἀκροατῆς τοῦ ἐπισκόπου
 Κυρίλλου καθεστῶς, καὶ περὶ τὸ κρότους ἐν ταῖς δι-
 8 δασκαλίαις αὐτοῦ ἐγείρειν ἦν σπουδαιότατος. Τούτον

^α οἱ ὀρχούμενοι, et συνήθροϊ- κατ' αὐτῶν. Quod magis probō.
 ζον, M. Tum ὄχλοις F. Nicephor. tamen vulgat. retin-

^τ τοῦτο mendose Reading. nuit." VALESIIUS.

^β "Musculus et Christophors.

bus. Nam cum die Sabbati pantomimus quidam saltare solitus, maximam populi multitudinem congregaret, eo quod Judæi tum feriantes, non audiendæ legi, sed scenicis spectaculis vacarent, is dies populi factiones inter se committere consueverat. Ac tametsi a præfecto Alexandriæ id aliquatenus repressum fuisset, nihilominus Judæi contrariæ factionis hominibus infensi esse perseverarunt: et præterquam quod perpetui sunt hostes Christianorum, tum pantomimorum causa multo magis iisdem infesti exstiterunt. Itaque cum Orestes præfectus Alexandriæ, πολιτείαν in teatro celebraret, sic autem vocare solent publicas dispositiones, adfuerunt illic etiam fautores Cyrilli, ut quid a præfecto dispositum esset cognoscerent. Inter hos quidam fuit nomine Hierax, humilioris literaturæ magister: qui Cyrilli ferventissimus erat auditor, et in ejus concionibus plausus excitare solitus. Hunc igitur

τοίνυν τὸν Ἰέρακα τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐν τῷ 15
 θεάτρῳ θεασάμενοι κατεβίων εὐθὺς, ὡς[†] δι' οὐδὲν
 ἄλλο παραβάλλει τῷ θεάτρῳ, ἢ ἵνα στάσιμ τῷ δήμῳ
 9 ἐμβάλοι^α. Ὁρέστης δὲ καὶ πρότερον μὲν ἐμίσει τὴν
 δυναστείαν τῶν ἐπισκόπων, ὅτι παρηροῦντο πολὺ
 τῆς ἐξουσίας τῶν ἐκ βασιλέως ἄρχειν τεταγμένων 20
 μάλιστα δὲ ὅτι καὶ ἐποπτεύειν αὐτοῦ τὰς διατυπώ-
 σεις Κύριλλος ἐβούλετο· ἀρπάσας οὖν τὸν Ἰέρακα
 10 δημοσίᾳ ἐν τῷ θεάτρῳ βασάνοις ὑπέβαλλεν^α. Τοῦτο
 γνοὺς ὁ Κύριλλος μεταπέμπεται τοὺς Ἰουδαίων πρω-
 τεύοντας, καὶ ὅσα εἰκὸς, εἰ μὴ παύσαιτο κατὰ Χρι- 25
 11 στιανῶν στασιάζοντες, διηπίλησε. Τὸ δὲ πλῆθος
 τῶν Ἰουδαίων τῆς ἀπειλῆς αἰσθόμενον φιλονεκότερον
 γέγονε· καὶ μηχανὰς ἐπενόουν ἐπὶ βλάβῃ τῶν Χρι-
 στιανῶν, ὧν τὴν κορυφαιστάτην καὶ αἰτίαν τοῦ ἐξε-
 λαθῆναι αὐτοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας γενομένην διηγῆ- 30
 12 σομαι. Σύνθεμα δόντες ἑαυτοῖς, δακτυλίου φόρεμα
 ἐκ φοίνικος γεγονὸς φλοιοῦ θαλλοῦ, νυκτομαχίαν κατὰ
 13 τῶν Χριστιανῶν ἐπενόησαν. Καὶ ἐν μιᾷ τῶν νυκτῶν

[†] Ita F. M. ὡς οὐ δι' editt.

^α Ita F. M. ὑπέβαλε Niceph.

^α Ita F. M. ἐμβάλοι editt.

ἐπέβαλλε editt.

Hieracem in theatro conspicatus Judæorum populus, confestim
 exclamavit, non aliam ob causam eum in theatrum venisse, quam
 ut populum ad seditionem concitaret. Oresti vero jampridem
 invisæ erat episcoporum dominatio, tum quod episcopi de potestate
 eorum qui ad regendas provincias ab imperatore missi erant, plu-
 rimum decerperent, tum quod Cyrillus actus suos explorare vellet.
 Corruptum igitur Hieracem, publice in theatro tormentis subjecit.
 Quo cognito Cyrillus Judæorum primates ad se accersit, malum-
 que eis minatur, nisi adversus Christianos tumultuari desinant.
 At plebs Judæorum compertis ejusmodi minis, majore adhuc per-
 tinacia exarsit, multasque in perniciem Christianorum fraudes
 machinati sunt. Quarum præcipuam, et quæ in causa fuit ut
 Judæi Alexandria pellerentur, hoc loco commemorabo. Signo
 inter se dato ut unusquisque ipsorum annulum ex cortice surculi
 palmei gestaret, nocturna pugna Christianos aggredi statuunt.
 Quadam igitur nocte viros ad id comparatos mittunt, qui per uni-

κηρύσσειν κατὰ τὰ κλίματα τῆς πόλεως τινὰς παρε-
 σκεύασαν βοῶντας, ὡς ἡ ἐπώνυμος Ἀλεξάνδρο ἐκκλη- 35
 14 σία πᾶσα ἑνὶ πυρὶ καίετο. Τοῦτο ἀκούσαντες Χριστιανοὶ 359
 ἄλλος ἀλλαχόθεν συνέτρεχεν^z, ὡς τὴν ἐκκλησίαν περι-
 σῶσοντες· οἷτε Ἰουδαῖοι εὐθὺς ἐπετίθεντο καὶ ἀπ-
 ἔσφαττον, ἀλλήλων μὲν ἀπεχόμενοι, δεικνύντες τοὺς
 δακτυλίους· τοὺς δὲ προσπίπτοντας τῶν Χριστιανῶν 5
 15 ἀναιροῦντες. Γενομένης δὲ ἡμέρας, οὐκ ἐλάνθανον
 οἱ τὸ ἄγος ἐργασάμενοι· ἐφ' ᾧ κινήθεις ὁ Κύριλλος
 σὺν πολλῶ πληθὲι ἐπὶ τὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων
 παραγενόμενος, οὕτω γὰρ τοὺς εὐκτηρίους αὐτῶν ὀνο-
 μάξουσι τόπους, τὰς μὲν ἀφαιρεῖται· τοὺς δὲ ἐξελαύνει 10
 τῆς πόλεως, καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν διαρπαγῆναι ὑπὸ
 16 τοῦ πλήθους ἀφείς. Οἱ μὲν οὖν Ἰουδαῖοι ἐκ τῶν
 Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνοσ χρόνων οἰκήσαντες τὴν^a
 πόλιν, τότε αὐτῆς γυμνοὶ ἅπαντες ἀπανέστησαν, καὶ
 17 ἄλλοι ἀλλαχοῦ διεσπάρησαν. Ἀδαμάντιος δὲ ἰατρι- 15
 κῶν λόγων σοφιστῆς, ἐπὶ τὴν Κωνσταντινουπόλιν
 ὀρμήσας, καὶ τῷ ἐπισκόπῳ προσφυγῶν Ἀττικῷ, ἐπ-
 αγγειλάμενός τε χριστιανίζειν, αὐθις ὑστέρῳ χρόνῳ

^y Ita F. M. πᾶσα om. editt.

^z συνέτρεχον C.

^a τὴν πόλιν οἰκήσαντες F. M.

versas urbis regiones proclamant, ecclesiam quæ Alexandri dicitur, incendio consumi. Ea re audita Christiani alius aliunde accurrunt, ut ecclesiam servent. Tum Judæi impetu in illos facto, cædem faciunt: a suis quidem qui annulos ostendebant, manus abstinentes; Christianos vero quotquot inciderant, obruncant. Orto mox die, hujus sceleris auctores minime latuerunt. Commotus ea re Cyrillus, cum ingenti multitudine ad synagogas Judæorum profectus, sic enim vocantur eorum oratoria: eas quidem ademit Judæis, ipsos vero urbe expulit, facultates quoque eorum diripi a plebe permittens. Itaque Judæi, qui jam inde ab Alexandri Macedonis temporibus urbem illam incoluerant, tum nudi omnes ex ea emigrarunt, et alii alio dispersi sunt. Ex his Adamantius quidam medicinæ professor, Constantinopolim profectus, ad episcopum Atticum confugit: cumque Christianorum religionem professus fuisset, postmodum Alexandriam reversus,

18 τὴν Ἀλεξάνδρειαν ᾤκησεν. Ὁ τοίνυν τῆς Ἀλεξαν-
 δρέων ἑπαρχος Ὀρέστης σφόδρα ἐπὶ τῷ γενομένῳ 20
 ἐχαλέπηνε· καὶ πένθος μέγα ἐτίθητο τηλικαύτην πόλιν
 οὕτως ἄρδην τοσούτων ἐκκενωθῆναι ἀνθρώπων· διὸ
 19 καὶ τὰ γεγόμενα ἀνέφερε βασιλεῖ. Κύριλλος δὲ καὶ
 αὐτὸς τὰς Ἰουδαίων πλημμελείας γνωρίμους καθιστῶν
 βασιλεῖ οὐδὲν ἤττον καὶ περὶ φιλίας πρὸς Ὀρέστην 25
 ἐπρεσβεύετο· τοῦτο γὰρ ὁ λαὸς τῶν Ἀλεξανδρέων
 20 αὐτὸν ποιεῖν κατηγάγκαζεν^b. Ἐπεὶ δὲ τοὺς περὶ φι-
 λίας λόγους Ὀρέστης^c οὐ προσεδέχετο, τὴν βίβλον
 τῶν εὐαγγελίων ὁ Κύριλλος προΐσχετο, διὰ ταύτης
 21 γοῦν καταιδέσειν τὸν Ὀρέστην ἡγούμενος. Ὡς δὲ 30
 οὐδὲ τούτῳ τῷ τρόπῳ ὁ Ὀρέστης ἐμαλάσσετο, ἀλλ'
 ἔμμενε μεταξὺ αὐτῶν ἄσπονδος πόλεμος, τάδε ἐπι-
 συνέβη γενέσθαι.

ΚΕΦ. ΙΔ.

Ὡς^d οἱ κατὰ τὴν Νιτρίαν μοναχοὶ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὑπὲρ Κυρίλλου 35
 κατελθόντες πρὸς τὸν ὑπαρχον Ὀρέστην ἐστασίασαν.

1 Τῶν ἐν τοῖς ὄρεσι τῆς Νιτρίας μοναχῶν τινὲς

^b προσηγάγκαζεν, supra προς τος Niceph. xiv. 15.
 scripto κατ, M. τοῦ πλήθους τῆς ^c ὁ Ὀρέστης F. M.
 Ἀλεξάνδρου τοῦτο προσηγάγκαζον- ^d Titulum om. M.

in ea urbe domicilium fixit. At præfectus Alexandriae Orestes hoc factum permoleste tulit, incredibili dolore affectus, quod tanta civitas repente tot incolarum multitudine viduata esset. Proinde rem gestam ad imperatorem retulit. Sed et Cyrillus Judæorum scelera principi per literas significavit: atque interim reconciliandæ amicitiae causa internuntios ad Orestem misit. Id enim populus Alexandrinus ipsum facere compulerat. Cumque Orestes sermones de amicitia redintegrandâ minime admitteret, evangeliorum codicem protendit Cyrillus, ejus reverentia pudorem se Oresti incussurum existimans. Sed cum Orestes ne hac quidem ratione emolliretur, verum inter ipsum ac Cyrillum bellum implacabile perseveraret, hujusmodi quidpiam postea contigit.

CAPUT XIV.

Quomodo Nitriæ monachi, Cyrilli causa Alexandriam ingressi, seditionem contra præfectum Orestem concitarunt.

Quidam ex monachis qui in Nitriæ montibus habitabant, fer-

ἔνθερμον ἔχοντες φρόνημα ἀπὸ Θεοφίλου ἀρξάμενοι,
 ὅτε αὐτοὺς ἐκείνος κατὰ τῶν περὶ Δίωσκορον ἀδίκως 40
 ἐξώπλισε, ζῆλόν τε τότε κτησάμενοι προθύμως καὶ
 2 ὑπὲρ Κυρίλλου μάχεσθαι προηροῦντο. Ἀφέμενοι οὖν
 τῶν μοναστηρίων ἄνδρες περὶ τοὺς πεντακοσίους, καὶ
 καταλαβόντες τὴν πόλιν, ἐπιτηροῦσιν ἐπὶ τοῦ ὀχή-
 3 ματος προΐοντα τὸν ἑπαρχον. Καὶ προσελθόντες
 ἀπεκάλουν θύτην καὶ Ἑλληνα, καὶ ἄλλα πολλὰ περι- 45
 4 ὕβριζον. Ὁ δὲ ὑποτοπήσας σκευωρίαν αὐτῷ παρὰ 360
 Κυρίλλου γίνεσθαι^c, ἐβόα Χριστιανός τε εἶναι, καὶ
 ὑπὸ Ἀττικοῦ τοῦ ἐπισκόπου ἐν τῇ Κωνσταντινου-
 5 πόλει βεβαπτίσθαι. Ὡς δὲ οὐ προσεῖχον τοῖς λε-
 γομένοις οἱ μοναχοὶ, εἰς τις ἐξ αὐτῶν Ἀμμώνιος
 ὄνομα λίθῳ βάλλει τὸν Ὀρέστην κατὰ τῆς κεφαλῆς. 5
 6 Καὶ πληροῦται μὲν αἵματι ὅλος ἐκ τοῦ τραύματος·
 ὑποχωροῦσι δὲ οἱ ταξεῶται πλὴν ὀλίγων, ἄλλος ἄλ-
 λαχοῦ ἐν τῷ πλήθει διαδύναυτες, τὸν ἐκ τῆς βολῆς
 7 τῶν λίθων θάνατον φυλαττόμενοι. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ
 συνέρρεον οἱ τῶν Ἀλεξανδρέων δῆμοι ἀμύνασθαι τοὺς 10
 μοναχοὺς ὑπὲρ τοῦ ἐπάρχου προθυμούμενοι· καὶ

^c γενέσθαι M.

ventiore animo præditi, jam inde a Theophili temporibus qui eos
 injuste adversus Dioscorum fratresque ejus armaverat, tum quo-
 que acri zelo incensi, pro Cyrillo fortiter pugnare instituerunt.
 Egressi igitur ex monasteriis circiter quingenti viri, in urbem
 veniunt, et præfectum observant in vehiculo procedentem. Ad
 quem accedentes, immolatorem eum appellant et paganum, mul-
 tisque aliis contumeliis afficiunt. Ille suspicatus insidias sibi
 parari a Cyrillo, exclamavit Christianum se esse, et Constantino-
 poli ab Attico episcopo baptizatum. Sed cum monachi verbis
 illius non attenderent, quidam ex illis, Ammonius nomine, jacto
 lapide Orestem percussit in capite. Quo vulnere ipse quidem
 totus cruore conspersus est: apparitores vero omnes, paucis ex-
 ceptis recedentes, alius alio diffugiunt, seque intra turbam occul-
 tant, mortem ex jactu lapidum formidantes. Inter hæc Alexan-
 drinorum populus accurrit, opem præfecto laturus adversus

τοὺς μὲν ἄλλους πάντας εἰς φυγὴν ἔτρεψαν· τὸν
 Ἀμμώνιον δὲ συλλαβόντες παρὰ τὸν ἑπαρχὸν ἄγου-
 8 σιν. Ὅς δημοσίᾳ κατὰ τοὺς νόμους ἐξετάσει αὐτὸν
 ὑποβαλὼν ἐπὶ τοσοῦτον ἐβασάνισεν, ὡς ἀποκτεῖναι· 15
 οὐκ εἰς μακρὰν δὲ καὶ τὰ γενόμενα γνώριμα τοῖς
 κρατούσι κατέστησεν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Κύριλλος
 9 τὰ ἐναντία ἐγνώριζε βασιλεῖ. Τοῦ δὲ Ἀμμωνίου τὸ
 σῶμα ἀναλαβὼν καὶ ἐν μιᾷ τῶν ἐκκλησιῶν ἀποθέμε-
 νος, ὄνομα ἕτερον αὐτῷ ἐπιθεῖς Θαυμάσιον ἐπεκάλεσε, 20
 καὶ μάρτυρα χρηματίζειν ἐκέλευσεν, ἐγκωμιάζων αὐτοῦ
 ἐπ' ἐκκλησίας τὸ φρόνημα, ὡς ἀγῶνα ὑπὲρ εὐσεβείας
 10 ἀνελομένου. Ἄλλ' οἱ σωφρονούντες^ε, καίπερ Χρι-
 στιανοὶ ὄντες, οὐκ ἀπεδέχοντο τὴν περὶ τούτου Κυ-
 11 ρίλλου σπουδὴν. Ἠπίσταντο γὰρ προπετείας δίκην 25
 δεδωκέναι τὸν Ἀμμώνιον, οὐ μὴν ἀνάγκη ἀρνήσεως
 Χριστοῦ ἐναποθανεῖν ταῖς βασάνοις· διὸ καὶ Κύ-
 ριλλος καταβραχὺ τῷ ἡσυχάζειν λήθην τοῦ γινομένου
 12 εἰργάσατο. Ἄλλ' οὐχ ἕως τούτου ἔστη τὸ δεινὸν τῆς 30
 μεταξὺ Κυρίλλου καὶ Ὁρέστου φιλονεικίας· ἀπέ-

^f Ita M. Savilius, et Valesius.   ^ε οἱ φρονούντες M. Sed qui
 νόμοις ὑπαγαγὼν Niceph. xiv. 15. vere poterant, Epiphani. H. T.
 ὑπολαβὼν ceteri. Vid. Annot. xi. 11.

monachos. Et alios quidem omnes in fugam vertunt: Ammonium vero comprehensum sistunt præfecto. Qui ex præscripto legum publice tormentis hominem subjiciens, eo usque excrucia-
 vit, quoad vitam ei adimeret. Nec multo post, quæ gesta essent, principibus significavit. Cyrillus quoque contraria ejus relationi nuntiavit. Ammonii vero corpus receptum, in ecclesia quadam deposuit, eum mutato nomine Thaumasius appellans. Quinetiam martyrem illum vocari jussit, magnitudinem animi illius multis laudibus in ecclesia persecutus, qui pro pietate certamen subiisset. Sed qui modestiores erant ex ipsis etiam Christianis, hoc Cyrilli studium erga Ammonium non probarunt. Compertum enim habebant, hunc temeritatis suæ pœnas dedisse, non autem tormentis immortuum esse dum Christum negare compelleretur. Quamobrem et Cyrillus ipse hujus rei memoriam paulatim silentio obli-
 teravit. Verum similtas inter Cyrillum atque Orestem, nequa-

σβεσε γὰρ ταύτην^h ἕτερόν τι ἐπισυμβὰν τοῖς φθάσασι παραπλήσιον.

ΚΕΦ. ΙΕ.

Περὶ Ὑπατίας τῆς φιλοσόφου.

1 Ἦν τις γυνὴ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ, τοῦνομα Ὑπα- 35
 τία· αὕτη Θεώνος μὲν τοῦ φιλοσόφου θυγάτηρ ἦν·
 ἐπὶ τοσοῦτον δὲ προὔβη παιδείας, ὡς ὑπερακοντίσαι
 τοὺς κατ' αὐτὴν φιλοσόφους, τὴν δὲ Πλατωνικὴν ἀπὸ 36¹
 Πλωτίνου καταγομένην διατριβὴν διαδέξασθαι, καὶ
 πάντα τὰ φιλόσοφα μαθήματα τοῖς βουλομένοις ἐκ-
 τίθεσθαι· διὸ καὶ οἱ πανταχόθεν φιλοσοφεῖν βου-
 2 λόμενοι κατέτρεχον παρ' αὐτήν. Διὰ τὴν προσοῦσαν 5
 αὐτῇ ἐκ τῆς παιδείσεως σεμνὴν παρρησίαν καὶ τοῖς
 ἄρχουσι σωφρόνως εἰς πρόσωπον ἤρχετο· καὶ οὐκ ἦν
 3 τις αἰσχύνῃ ἐν μέσῳ ἀνδρῶν παρεῖναι αὐτήν. Πάντες
 γὰρ δι' ὑπερβάλλουσαν σωφροσύνην πλέον αὐτὴν
 4 ἠδοῦντο καὶ κατεπλήττοντοⁱ. Κατὰ δὲ ταύτης τότε 10

^h Ita F. M. C. ταύτην ἡμά-
 ρωσε Niceph. αὐτὴν editt. Pro
 ἀπέσβεσε voluit ἀνέφλεξε legere
 Valesius, sensu contrario. Vide

Annott.

ⁱ καὶ διὰ θαύματος ἦγον in marg.
 ab ead. manu M. πᾶσι καὶ διὰ
 θαύματος ἦγετο Niceph. xiv. 16.

quam hic stetit. Quidam enim casus prioribus haud absimilis, eam denuo excitavit.

CAPUT XV.

De Hypatia philosopha.

Mulier quædam fuit Alexandria, nomine Hypatia, Theonis philosophi filia. Hæc ad tantam eruditionem pervenerat, ut omnes sui temporis philosophos longo intervallo superaret, et in Platonicam scholam a Plotino deductam succederet, cunctasque philosophiæ disciplinas auditoribus exponeret. Quocirca omnes philosophiæ studiosi ad illam undique confuebant. Porro propter fiduciam atque auctoritatem quam sibi ex eruditione comparaverat, interdum quoque cum singulari modestia ad iudices accedebat. Neque vero pudor erat ipsi, in media hominum frequentia apparere. Nam ob eximiam ipsius modestiam, omnes eam reverebantur simul ac suscipiebant. Hanc igitur eo tempore adortus

ὁ φθόνος ὠπλίσατο· ἐπεὶ γὰρ συνετύγχανε συχνό-
 τερον τῷ Ὁρέστη, διαβολὴν τοῦτ' ἐκίνησε κατ' αὐτῆς
 παρὰ τῷ τῆς ἐκκλησίας λαῷ, ὡς ἄρα εἶη αὕτη ἡ μὴ
 συγχωροῦσα τὸν Ὁρέστην εἰς φιλίαν τῷ ἐπισκόπῳ
 5 συμβῆναι. Καὶ δὴ συμφρονήσαντες^k ἄνδρες τὸ φρό- 15
 νημα ἔνθερμοι, ὧν ἠγεῖτο Πέτρος τις ἀναγνώστης,
 ἐπιτηροῦσι τὴν ἄνθρωπον ἐπανιοῦσαν ἐπὶ οἰκίαν ποθέν·
 καὶ ἐκ τοῦ δίφρου ἐκβαλόντες, ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἢ
 ἐπὶ ὄνυμον Καισάριον συνέλκουσιν· ἀποδύσαντές τε
 τὴν ἐσθήτα ὀστράκοις ἀνείλον· καὶ μεληδὸν δια- 20
 σπάσαντες, ἐπὶ τὸν καλούμενον Κιναρῶνα τὰ μέλη
 6 συνάραντες πυρὶ κατηνάλωσαν. Τοῦτο οὐ μικρὸν
 μῶμον Κυρίλλῳ καὶ τῇ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ εἰρ-
 γάσατο· ἀλλότριον γὰρ παντελῶς τῶν φρονούντων
 τὰ Χριστοῦ φόνοι καὶ μάχαι καὶ τὰ τούτοις παρα- 25
 7 πλῆσια. Καὶ ταῦτα πέπρακται τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς
 Κυρίλλου ἐπισκοπῆς, ἐν ὑπατείᾳ Ὀνωρίου τὸ δέκα-
 τον, καὶ Θεοδοσίου τὸ ἕκτον, ἐν μηνὶ Μαρτίῳ, νη-
 στεῖων οὐσῶν.

A. D.
415.

^k Ita F. M. C. συμφωνήσαντες editt.

est invidiæ livor. Nam quoniam cum Oreste crebrius colloquebatur, hinc concinnata est adversus eam calumnia apud plebem Christianorum, quasi per ipsam staret quominus inter Cyrillum atque Orestem amicitia reconciliaretur. Quidam igitur viri ardentioribus animis præditi, quorum dux erat Petrus quidam lector, conspiratione facta mulierem observant, domum nescio unde redeuntem. Eamque e sella detractam, ad ecclesiam quæ Cæsareum cognominatur, rapiunt: et vestibus exutam, testis interemerunt. Cumque membratim eam discerpissent, membra in locum quem Cinaronem vocant comportata incendio consumpserunt. Ea res tum Cyrillo, tum Alexandrinorum ecclesiæ non mediocre attulit probrum. Etenim ab instituto Christianorum prorsus alienæ sunt cædes et pugnæ, et quæcumque alia ejusmodi. Gesta sunt hæc anno quarto episcopatus Cyrilli, Honorio decimum et Theodosio sextum consulibus, mense Martio, tempore jejuniorum.

ΚΕΦ. Ι5.

362

Ἄς¹ πάλιν Ἰουδαῖοι πρὸς Χριστιανούς πόλεμον συμμίζαντες δίκας ἔτισαν.

1 Ὀλίγον δὲ μετὰ τόνδε τὸν χρόνον Ἰουδαῖοι πάλιν
ἄτοπα κατὰ Χριστιανῶν πράξαντες δίκην δεδώκασιν. 5
2 Ἐν Ἰνμestar, οὕτω καλουμένῳ τόπῳ, ὃς κείται με-
ταξὺ Χαλκίδος καὶ Ἀντιοχείας τῆς ἐν Συρίᾳ, Ἰουδαῖοι
3 συνήθως ἑαυτοῖς παίγνια ἐπετέλουν τινά. Καὶ πολλὰ
ἐν τῷ παίζειν ἄλογα ποιοῦντες, ὑπὸ μέθης ἐξαχθέντες, 10
Χριστιανούς τε καὶ αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἐν τοῖς παι-
γνίοις διέσυρον· γελῶντές τε τὸν σταυρὸν καὶ τοὺς
ἐπηλπικότητας ἐπὶ τῷ ἐσταυρωμένῳ, καὶ τοιοῦτόν τι ἐπε-
4 νήσαν. Παιδίον Χριστιανὸν συλλαβόμενοι σταυρῷ
προσδήσαντες ἀπεκρέμασαν· καὶ πρῶτον μὲν κατα- 15
γελῶντες καὶ χλευάζοντες διετέλουν· μετ' οὐ πολὺ δὲ
καὶ τῶν φρενῶν ἐκστάντες τὸ παιδίον ἤκισαντο, ὥστε
5 καὶ ἀνελεῖν. Ἐπὶ τούτῳ χαλεπὴ μὲν συμπληγὰς
μεταξὺ αὐτῶν τε καὶ Χριστιανῶν ἐγένετο· γνώριμον
δὲ τοῦτο τοῖς κρατοῦσι καταστὰν, ἐπεστάλη τοῖς κατὰ 20

¹ Titulum om. M.

CAPUT XVI.

Quomodo Judæi Christianos iterum aggressi, pœnas dederint.

Aliquanto post Judæi absurda quædam et impia adversus Christianos rursus moliti, pœnas dederunt. In loco inter Antiochiam Syriæ et Chalcidem sito, qui Inmestar nominatur, Judæi dum ex more ludicris quibusdam sese oblectarent, multaque inter ludendum absurda facerent, temulentia abrepti, Christianis ipsique adeo Christo illudere cœperunt: et crucem deridentes et eos qui in crucifixo spem suam collocarunt, hujusmodi facinus aggressi sunt. Comprehensum quemdam puerum Christianum cruci alligantes suspendunt. Et initio quidem irridebant eum ac subsannabant. Postea vero in furorem versi, puerum verberibus ad mortem ceciderunt. Hanc ob causam grave certamen inter Judæos et Christianos exortum est. Cumque ea res nuntiata fuisset imperatoribus, mandatam est provinciæ rectoribus, ut factionis hujus

τὴν ἐπαρχίαν ἄρχουσιν, ἀναζητῆσαι τοὺς αἰτίους καὶ τιμωρήσασθαι· καὶ οὕτως οἱ ἐκεῖ Ἰουδαῖοι δίκην ἔδοσαν, ὧν παίζοντες ἐκακούργησαν.

ΚΕΦ. ΙΖ.

Περὶ™ Παύλου ἐπισκόπου Ναυατιανῶν, καὶ περὶ τοῦ γεγονότος παραδόξου 25
σημείου ὑπ' αὐτοῦ μέλλοντος βαπτίζειν τὸν ἀπατεῶνα Ἰουδαῖον.

1 Κατὰ δὲ τὸν χρόνον τόνδε καὶ ὁ τῶν Ναυατιανῶν
ἐπίσκοπος Χρῦσανθος, ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη τῶν ὑφ' αὐτὸν
ἐκκλησιῶν προστάς, ἐτελεύτησεν ἐν ὑπατεία Μοναξίου 30
2 καὶ Πλίνθα, ἕκτη καὶ εἰκάδι Αὐγούστου μηνός. Διε- ^{Α. Δ.}
δέξατο δὲ τὴν ἐπισκοπὴν Παῦλος· ὃς πρότερον μὲν 419.
λόγων Ῥωμαϊκῶν διδάσκαλος ἦν· μετὰ δὲ ταῦτα
πολλὰ χαίρειν τῇ^η Ῥωμαϊκῇ φράσας φωνῇ,^ο ἐπὶ τὸν
ἀσκητικὸν ἐτράπη βίον· καὶ συστησάμενος ἀνδρῶν 35
σπουδαίων μοναστήριον, οὐκ ἀλλοιότερον τῶν ἐν τῇ
3 ἐρήμῳ μοναχῶν διετέλει. Τοιοῦτον γὰρ αὐτὸν ἐγὼ
κατέλαβον ὄντα, οἷους ὁ Εὐάγριος φησὶ δεῖν εἶναι
4 τοὺς ἐν ταῖς ἐρήμοις διατρίβοντας μοναχοῦς. Πάντα

™ Titulum om. M.

^η τῇ γραφῇ τῇ ρωμαϊκῇ M.

^ο φωνῇ om. F.M.

auctores perquisitos supplicio afficerent. Ita Judæi qui illic de-
gebant, sceleris quod per ludum admiserant, poenas persolverunt.

CAPUT XVII.

*De Paulo Novatianorum episcopo, et de miraculo quod ab eo perpe-
tratum est, cum impostorem Judæum baptizaret.*

Per idem tempus Chrysanthus Novatianorum episcopus, cum per septem annos religionis suæ ecclesias gubernasset, ex hac vita discessit, Monaxio et Plinthæ consulibus, die septimo calendæ Septembris. Huic in episcopatu successit Paulus: qui prius quidem Latine eloquentiæ doctor extiterat: postea vero abjectis Romanæ linguæ studiis ad monasticam vitam transierat: collectoque religiosorum hominum cœtu, haud absimilem monachis in solitudine degentibus vivendi rationem sectabatur. Talem enim illum fuisse equidem deprehendi, quales monachos in solitudine degentes esse oportere Evagrius scribit. Quippe omnia illorum instituta assidue imitabatur: continuum jejunium, studium parce

γὰρ ἐκείνους μιμούμενος διητέλει, τὴν συνεχῆ νηστείαν, 40
 τὸ ὀλίγα φθέγγεσθαι, τὴν ἀποχὴν τῶν ἐμψύχων τὰ
 5 πολλὰ δὲ καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου ἀπείχετο. Ἄλλὰ μὴν
 καὶ περὶ τοὺς πτωχοὺς σπουδαῖος, εἰ καὶ τις ἄλλος,
 ἐγένετο· τοὺς ἐν φυλακαῖς ἀόκνως ἐπεσκέπτετο·
 ὑπὲρ πολλῶν δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας παρεκάλει, οἵ 45
 καὶ ἐτοιμῶς ὑπήκουον διὰ τὴν προσοῦσαν εὐλάβειαν
 6 τῷ ἀνδρὶ. Καὶ τί με δεῖ μηκύνειν τὰ κατ' αὐτόν ;
 ἔρχομαι γὰρ λέξων πρᾶγμα ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ
 γενόμενον ἄξιον τοῦ ἐν γραφῆς παραδοθῆναι μνήμη. 363
 7 Ἰουδαῖός τις ἀπατεῶν χριστιανίζειν ὑποκρινόμενος
 πολλάκις ἐβαπτίζετο, καὶ διὰ ταύτης τῆς τέχνης χρή-
 8 ματα συνελέγετο. Ὡς δὲ πολλὰς αἰρέσεις τῇ τέχνῃ
 ἠπάτησε^p, καὶ γὰρ Ἀρειανῶν καὶ Μακεδονιανῶν 5
 ἐδέξατο βάπτισμα, μηκέτι ἔχων οὐς ἀπατήσειεν, τέλος
 ἦκει καὶ πρὸς τὸν Ναυατιανῶν ἐπίσκοπον Παῦλον·
 καὶ τοῦ βαπτίσματος ἐπιθυμεῖν εἰπὼν, διὰ τῆς αὐτοῦ
 9 χειρὸς παρεκάλει τούτου τυχεῖν. Ὁ δὲ ἀποδέχεται
 μὲν αὐτοῦ τὴν προαίρεσιν·^q οὐ πρότερον δὲ ἔφη δώ- 10
 σειν τὸ βάπτισμα, εἰ μὴ κατηχηθεὶ τὸν περὶ τῆς

^p ἐπάτησεν F. ἠπάθησεν M.

^q τὴν πρόθεσιν F. M.

loquendi, abstinentiam ab esu animalium. Vino quoque et oleo rarius utebatur. Pauperum vero præcipuam curam ac sollicitudinem gessit. In carceribus detentos impigre invisebat : pro multis etiam intercedebat apud iudices : qui quidem ob eximiam viri pietatem libenter ei obtemperabant. Sed quid attinet prolixum de illo sermonem texere? Unum ejus factum impræsentiarum commemorabo, dignum plane quod literarum monumentis mandetur. Impostor quidam Judæus, Christianum se esse simulans, sæpius fuerat baptizatus, et hujusmodi fraude multas pecunias collegerat. Ubi vero multas Christianorum sectas hac arte circumvenisset : nam et Arianorum et Macedonianorum baptismum susceperat : non habens amplius quos deciperet, tandem ad Paulum Novatianorum episcopum accessit : seque baptismi percipiendi desiderio flagrare affirmans, ut per ipsius manus illum susciperet, obsecravit. Ille Judæi quidem voluntatem ac studium laudavit : sed baptismum ei se daturum negavit, priusquam rudi-

πίστεως λόγον, μετὰ τοῦ νηστείας σχολάσαι ἡμέρας
 10 πολλὰς. Ὁ οὖν Ἰουδαῖος παρὰ γνώμην νηστεύει
 ἀναγκαζόμενος σπουδαιότερον ἐνέκειτο βαπτισθῆναι
 11 παρακαλῶν. Ἐπεὶ δὲ ὁ Παῦλος ἐπικείμενον λυπεῖν 15
 οὐκ ἔτι ἐβούλετο τῇ παρολκῇ, εὐτρεπίζει τὰ πρὸς τὸ
 12 βάπτισμα. Ἔσθῆτά τε αὐτῷ λαμπρὰν ὠνησάμενος,
 καὶ τὴν κολυμβήθραν τοῦ βαπτιστηρίου πληρωθῆναι
 κελεύσας, ἤγεν ἐπ' αὐτὴν τὸν Ἰουδαῖον, ὡς βαπτίσω
 αὐτόν· θεοῦ δέ τις ἀόρατος δύναμις ἀφανὲς τὸ ὕδωρ 20
 13 κατέστησεν. Ἐπεὶ δὲ ὁ τε ἐπίσκοπος καὶ οἱ παρόντες
 οὐδὲν ὑπολογισάμενοι ὅσον ἐγένετο, ὑπέλαβον ἐκρεῦ-
 σαι τὸ ὕδωρ διὰ τοῦ ὑποκειμένου πόρου, ὅθεν καὶ
 εἰώθασιν αὐτὸ ἐκπέμπειν, πάλιν ἐπλήρουν τὴν κολυμ-
 βήθραν, ἀκριβῶς πανταχόθεν τὰς ἐκροίας αὐτῆς ἀσφα- 25
 λισάμενοι· αὐτῆς δὲ προσαγομένου αὐτῇ τοῦ Ἰου-
 14 δαίου, αὐτῆς ἀφανὲς τὸ ὕδωρ ἐγένετο. Τότε δὴ ὁ
 Παῦλος, ἡ κακουργεῖς, ἔφη, ὦ ἄνθρωπε, ἡ ἀγνοῶν
 15 ἤδη τοῦ βαπτίσματος ἔτυχες. Συνδρομῆς οὖν ἐπὶ
 τῷ τερασίῳ γενομένης, ἐπέγνω τις τὸν Ἰουδαῖον, ὃς 30

† Ita M. ὑπολογισάμενοι ce-
 teri.

‡ παῦλος φησὶν ἡ κακουργεῖς ὁ
 M.

mentis fidei institutus fuisset, et complures adhæc dies jejuniis vacasset. At Judæus, qui præter animi sui sententiam jejunare compellebatur, eo acrius instabat ut baptismo donaretur. Paulus igitur cum eum instantem atque urgentem prolixiore mora nollet offendere, parat res ad baptismum necessarias. Cumque candidam vestem Judæo emisset, et alveum baptisterii aqua jussisset impleri, Judæum eo tanquam baptizaturus adduxit. Verum arcana quædam Dei vis atque potentia aquam subito fecit evanescere. Cum vero episcopus et hi qui aderant, nihil ejusmodi quale tunc factum fuerat, suspicati, aquam per subjectum meatum effluxisse crederent, qua etiam emitti consueverat, alveum denuo implent, meatibus undique diligenter obstructis. Cumque iterum Judæus ad fontem adductus esset, iterum aqua penitus evanuit. Tum Paulus: Aut imposturam facis, o homo, aut ignarus jam antea baptismum suscepisti. Hujus ergo miraculi spectandi causa cum ingens hominum concursus fieret, quidam Judæum agnoscens,

ἦδει αὐτὸν ὑπὸ Ἀττικοῦ τοῦ ἐπισκόπου βεβαπτισμέ-
νον· τοῦτο μὲν οὖν τὸ τεράστιον ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ
ἐπισκόπου τῶν Ναυατιανῶν Παύλου ἐγένετο.

ΚΕΦ. ΙΗ.

Ἄς¹ τοῦ βασιλέως τῶν^u Περσῶν Ἰσδιγέρδου τελευτήσαντος, αἱ μεταξύ 35
Ῥωμαίων καὶ Περσῶν σπονδαὶ διελύθησαν, καὶ πόλεμος ἰσχυρὸς γέγο-
νεν, ἡττηθέντων τῶν Περσῶν.

- 1 Τοῦ δὴ^x βασιλέως Περσῶν Ἰσδιγέρδου, ὃς τοὺς
ἐκεῖ Χριστιανούς οὐδαμῶς ἐδίωκε, τελευτήσαντος, ὁ 40
υἱὸς αὐτοῦ Βαραράνης^y ὄνομα, τὴν βασιλείαν δια-
δεξάμενος, καὶ ὑπὸ τῶν μάγων ἀναπεισθεὶς, χαλεπῶς
τοὺς Χριστιανούς ἤλαυνε, τιμωρίας καὶ στρέβλας
2 Περσικὰς διαφόρους ἐπάγων αὐτοῖς. Πιεζόμενοι οὖν 45
ὑπὸ τῆς ἀνάγκης οἱ ἐν Πέρσαις Χριστιανοὶ προσφεύ-
γουσι Ῥωμαίοις, δεόμενοι μὴ παρορᾶν αὐτοὺς φθειρο-
3 μένους. Ἀττικὸς δὲ^z ὁ ἐπίσκοπος ἀσμένως τοὺς

^t Ὅτι διὰ τὸ διώκεσθαι χριστι-
ανούς ὑπὸ περσῶν τὰς σπονδὰς
ἔλυσαν τὰς πρὸς αὐτοὺς Ῥωμαῖοι. M.

^u τῶν ante Περσῶν hic et mox
om. F.

^x Τοῦ δὲ M.

^y Βαραράνης C. Βαραβάνης Ste-
phan. Genev. *Barabanes* Epi-
phan. Hist. Tr. xi. 15. Βαράνης
Nicephor. xiv. 19.

^z Ἴτα F. M. C. Ἀττικὸς μὲν
editt.

eum ipsum esse comperit, qui ab Attico episcopo jam antea fuisset
baptizatus. Hoc itaque miraculum a Paulo Novatianorum episcopo
perpetratum est.

CAPUT XVIII.

*Quomodo post obitum Isdigerdis regis Persarum, ruptum est fœdus
inter Romanos et Persas : et commisso certamine Persæ superati
sunt.*

Cæterum apud Persas mortuo Isdigerde rege, qui Christianos
illic degentes nullatenus fuerat persecutus, filius ejus Vararanes,
cum successionis jure regnum obtinisset, magorum consilio in-
ductus, Christianos graviter exagitavit, supplicia ac tormenta
Persica eis infligens. Itaque Christiani qui Persidem incolebant,
necessitate constricti ad Romanos confugiunt, orantes ne ipsos
funditus deleri paterentur. Et Atticus quidem episcopus suppli-
cantes benevole excepit : omnique studio enitebatur ut pro virili

ἰκετεύοντας προσδέχεται· παντοῖος δὲ ἦν ὅσα^a δυ-364
 νατὸν ἐπαμύνειν αὐτοῖς· γνώριμά τε τῷ βασιλεῖ
 4 Θεοδοσίῳ καθιστᾶ τὰ γενόμενα. Ἔτυχε δὲ κατὰ
 τοῦτον τὸν καιρὸν, καὶ ἄλλης ἔνεκα αἰτίας λυπεῖσθαι
 Ῥωμαίους πρὸς Πέρσας· ἐπειδὴ Πέρσαι, οὐς παρὰ 5
 Ῥωμαίων χρυσορύκτας ἐπὶ μισθῷ λαβόντες ἔσχον,
 ἀποδοῦναι οὐκ ἤθελον· καὶ ὅτι τὰ φορτία τῶν ἐμ-
 5 πόρων Ῥωμαίων ἀφείλοντο. Συλλαμβάνεται οὖν
 ἐκείνη τῇ λύπῃ καὶ ἡ τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν πρὸς
 6 Ῥωμαίους καταφυγή. Εὐθύς γὰρ ὁ Πέρσης πρεσ-
 βείας ἔπεμπε τοὺς φυγάδας^b ἐξαιτούμενος· Ῥωμαῖοι 10
 δὲ οὐδαμῶς προεξέδοσαν τοὺς προσφεύγοντας^c αὐτοῖς,
 οὐ μόνον ὡς ἰκέτας σώζειν ἐθέλοντες, ἀλλὰ γὰρ ὑπὲρ
 7 τοῦ Χριστιανισμοῦ πάντα ποιεῖν προθυμούμενοι. Διὸ
 καὶ πολεμῆν μᾶλλον^d Πέρσαις ἠροῦντο, ἢ περιορᾶν
 8 ἀπολλυμένους Χριστιανούς. Λυθισῶν οὖν διὰ τοῦτο 15
 τῶν σπονδῶν, πόλεμος συνεκροτήθη δεινός, περὶ οὗ
 9 μικρὰ ἐπίδραμῆν, οὐκ ἄκαιρον εἶναι ἡγοῦμαι. Φθάσας
 ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς ἀποστέλλει μερικὴν δύναμιν,
 ἧς ἦρχεν ὁ στρατηγὸς Ἀρδαβούριος· ὃς διὰ τῆς 20

^a Ita F. M. C. ἕσσον editt.

^b φεύγοντας M.

^c προσφυγόντας M.

^d πέρσαις μᾶλλον F. M.

parte eis succurreret. Imperatori etiam Theodosio ea quæ acci-
 derant, significavit. Forte eodem tempore alia quoque simultatis
 causa Romanis adversus Persas intercedebat: tum quod Persæ
 auri fossores quos mercede conductos a Romanis acceperant, re-
 stituere nollent: tum quod merces Romanis mercatoribus abstu-
 lissent. Ad hanc igitur simultatem, Christianorum quoque illic
 degentium ad Romanos confugium accessit. Statim enim rex
 Persarum legatos misit, qui fugitivos repeterent. Sed Romani
 eos qui ad se confugerant, nullatenus prodere sustinuerunt: non
 solum tamquam supplices eos tueri cupientes, verum etiam
 Christianæ religionis causa quidvis agere parati. Quamobrem
 bellum cum Persis gerere malebant, quam pati ut Christiani mi-
 sere irerent. Rupto igitur ob eam causam pacis fœdere, bellum
 grave conflatum est: de quo pauca obiter perstringere non in-
 congruum fuerit. Imperator Romanus misit prior partem exer-

Ἄρμενίων χώρας ἐμβαλὼν τῇ Περσίδι, μίαν αὐτῆς
 10 τῶν ἐπαρχιῶν Ἀζαζηνὴν καλουμένην ἐπόρθει. Ἀπῆντα
 δὲ αὐτῷ Ναρσαῖος στρατηγὸς τοῦ Περσῶν βασιλέως
 σὺν δυνάμει Περσικῇ συμβαλὼν δὲ καὶ ἠττηθεὶς
 φυγῇ ἀνεχώρησεν· ἔγνω τε λυσιτελεῖν διὰ Μεσο- 25
 ποταμίας εἰς τὴν Ῥωμαίων χώραν ἀφύλακτον οὖσαν
 ἀπρόοπτος ἐμβαλεῖν, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἀμύ-
 11 νασθαι Ῥωμαίους. Οὐ μὴν τὸν Ῥωμαίων στρατη-
 γὸν ἢ βουλὴ Ναρσαίου διέλαθε· λαφυραγωγῆσας
 οὖν ἢ τάχος τὴν Ἀζαζηνὴν, ἐπὶ τὴν Μεσοποταμίαν
 12 καὶ αὐτὸς ἐπορεύθη. Διόπερ ὁ Ναρσαῖος καὶ αὐτὸς 30
 πολλὴν παρασκευάσας δύναμιν, ὅμως οὐκ ἴσχυσεν εἰς
 13 τὴν Ῥωμαίων ἐμβαλεῖν. Καταλαβὼν δὲ τὴν Νίσι-
 βιν, πόλις δὲ αὕτη μεθόριος Πέρσαις ἀνήκουσα, ἐκ
 ταύτης τῷ Ἀρδαβουρίῳ ἐδήλου, κατὰ συνθήκας ποι-
 εῖσθαι τὸν πόλεμον, ὀρίσαι τε τόπον καὶ ἡμέραν τῇ 35
 14 συμβολῇ. Ὁ δὲ τοῖς ἐλθούσιν, Ἀπαγγείλατε, ἔφη,
 Ναρσαίῳ, οὐχ ὅτε σὺ θέλεις, πολεμήσουσι Ῥωμαίων
 15 βασιλεῖς. Πᾶσῃ δὲ δυνάμει παρασκευάσασθαι τὸν

citus, cui præerat Ardaburius. Qui per Armeniam in Persidem
 irrumpens, unam ex ejus provinciis, Azazenem dictam, vastavit.
 Huic Narsæus regis Persarum dux cum exercitu Persico occurrit.
 Commissoque prælio victus aufugit. Postea vero per Mesopo-
 tamiam in Romanorum provincias omnibus præsidiis destitutas,
 ex improviso irruere constituit, eoque modo Romanos ulcisci,
 commodius id sibi fore arbitratus. Verum hoc Narsæi consilium
 Romanorum ducem non latuit. Proinde Azazenem celerrime
 deprædatus, ipse quoque in Mesopotamiam proficiscitur. Quam-
 obrem Narsæus licet maximis copiis instructus, in Romanorum
 tamen ditionem invadere non potuit. Itaque cum Nisibim ven-
 nisset: est autem hæc Persicæ ditionis civitas in confinio utrius-
 que imperii sita; Ardaburio mandavit, ut de bello gerendo inter
 se paciscerentur, diemque ac locum pugnæ constituerent. Arda-
 burius vero iis qui venerant ita respondit. Renuntiate hæc
 Narsæo: Non quando tu volueris, pugnaturi sunt imperatores
 Romani. Porro imperator animadvertens Persam omnes regni
 sui vires ad hoc bellum comparasse, tota spe victoriæ in Deum

Πέρσῃν ἐννοῶν ὁ βασιλεὺς, Θεῶ τὴν ὅλην τοῦ πο- 40
λέμου ἀναθεὶς ἐλπίδα, μεγίστην προσεξαπέστειλε
16 δύναμιν. Ὅτι δὲ πιστεύσας ὁ βασιλεὺς εὐθὺς εὔρετο^f
τὴν παρ' αὐτοῦ εὐεργεσίαν, ἐκεῖθεν γέγονε δῆλον.
17 Τῶν ἐν τῇ^g Κωνσταντινουπόλει ἐν ἀγωνίᾳ ὄντων,
καὶ ἐν ἀμφιβολίᾳ τῆς ἐκ τοῦ πολέμου τύχης καθε-
στότων, ἄγγελοι Θεοῦ περὶ τὴν Βιθυνίαν τοῖς ἐπὶ 45
τὴν Κωνσταντινουπόλιν κατ' οἰκείαν χρεῖαν πορευο-
μένοις ὀφθέντες ἀπαγγέλλειν ἐκέλευον, θαρρεῖν τε^h
καὶ εὐχεσθαι, καὶ πιστεύειν Θεῶ ὡς Ῥωμαῖοι νική-
σουσιν· αὐτοὶ γὰρ βραβευταὶ τοῦ πολέμου πεπέμ- 365
18 φθαι παρὰ Θεοῦ ἔφασκον. Τοῦτο ἀκουσθέν οὐ μόνον
τὴν πόλιν ἐπέρρωσεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς στρατιώτας θαρ-
19 ραλεωτέρουςⁱ εἰργάσατο. Ἐπεὶ οὖν, ὡς ἔφην, ἐπὶ
τὴν Μεσοποταμίαν ἐκ τῆς Ἀρμενίων χώρας ὁ πόλε- 5
μος μετενήνεκτο^k, οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς ἐν τῇ Νισιβηνῶν
20 πόλει κατακλεισθέντας Πέρσας ἐπολιόρκουν. Πύρ-
γους τε ξυλίνους συμπήξαντες ἐκ μηχανῆς τινὸς
βαδίζοντας προσήγον τείχεσι, καὶ πολλοὺς τειχομα-

^e ὁ βασιλεὺς om. F. M.

^f ἠύρηκεν M.

^g Ita F. τῇ om. ceteri.

^h τε om. F. M.

ⁱ Ita F. M. θαρσαλεωτέρους edd.

^k Ita M. C. μετήνεκτο ceteri.

collocata, ingentes præterea copias supplementi loco destinavit. Imperatorem vero, propterea quod in Deo fidem suam posuisset, præsens ab eo accepisse beneficium, hinc maxime apparuit. Cum cives Constantinopolitani anxii essent, et de eventu belli dubii ancipitesque hærerent, angeli Dei quibusdam viris Constantinopolim privati negotii causa proficiscentibus in Bithynia visi, nuntiare eos jubent Constantinopolitanis, ut bono animo essent, Deumque precarentur, et confiderent victores fore Romanos. Se enim hujus belli moderatores a Deo missos esse aiebant. Hoc audito, non solum civitas confirmata est, verum etiam militibus audacia accessit. Quoniam igitur, ut jam dixi, bellum ex Armeniorum regione in Mesopotamiam translatum fuerat, Romani quidem Persas intra urbem Nisibim conclusos obsederunt: turresque ex ligno fabricatas quæ machinis quibusdam progrediebantur, mœnibus admoverunt, multosque eorum, qui e muro

- 21 χούντας τῶν ἀμύνασθαι σπευδόντων ἀνήρουν. Βαρα- 10
 ράνης δὲ ὁ Περσῶν βασιλεὺς πυθόμενος καὶ τὴν ὑπ'
 αὐτῷ Ἀζάζηνων χώραν πεπορθῆσθαι, καὶ πολιορ-
 κείσθαι τοὺς συγκλεισθέντας ἐν τῇ Νισιβηνῶν πόλει,
 πάσῃ μὲν δυνάμει δι' ἑαυτοῦ ἀπαντᾶν παρεσκευάζετο.
- 22 Καταπλαγείς δὲ τὴν Ῥωμαίων δύναμιν, Σαρακηνοὺς 15
 ἐκάλεσε πρὸς βοήθειαν, ὧν ἦρχεν Ἀλαμούνδαρος,
 ἀνὴρ γενναῖος καὶ πολεμικός· ὅστις πολλὰς μυριάδας
 τῶν Σαρακηνῶν ἐπαγόμενος, θαρρεῖν ἔλεγε τῷ Περ-
 σῶν βασιλεῖ· οὐκ εἰς μακρὰν δὲ αὐτῷ Ῥωμαίους
 τε παραστήσεσθαι¹ ἐπηγγέλλετο, καὶ τὴν ἐν Συρίᾳ 20
- 23 παραδώσειν Ἀντιόχειαν. Οὐ μὴν τέλος αὐτῷ τὰ
 τῆς ἐπαγγελίας διεδέξατο· Θεὸς γὰρ τοῖς Σαρα-
 κηνοῖς ἄλογον φόβον ἐπέβαλε· καὶ νομίσαντες
 ἐπιέναι αὐτοῖς Ῥωμαίων δύναμιν ἐν θορύβῳ γενό-
 μενοι, οὐκ ἔχοντες^m ὅποι φύγωσιν, εἰς τὸν ποταμὸν 25
 Εὐφράτην ἐνοπλοὶ ἔρριπτον ἑαυτούς· εἰς ὃν περὶ
 τὰς δέκα μυριάδας ἀνδρῶν πνιγόμενοι διεφθάρσαν.
- 24 Τοῦτο μὲν οὖν τοιοῦτο· οἱ δὲ τὴν Νίσιβιν πολιορ-

¹ Ita C. παραστήσεσθαι ceteri.

^m ἔχοντές τε F. M.

pugnabant et ad ferendam opem accurrerant, trucidarunt. Rex autem Persarum Vararanes, cum et regionem imperii sui Azazenem vastatam esse, et suos intra urbem Nisibim conclusos oppugnari audisset, ipse quidem cum omnibus copiis contra Romanos proficisci constituit. Sed Romanorum exercitum reformidans, Saracenorum auxilium imploravit; quibus tum præerat Alamundarus, vir fortis ac bellicosus. Qui cum innumerablem Saracenorum multitudinem secum adduxisset, regem Persarum fidenti animo esse jussit. Quinetiam brevi Romanos ei se captivos exhibiturum, et Antiochiam Syriæ traditurum spondebat. Verum hanc ejus pollicitationem destituit eventus. Deus enim inanem quemdam terrorem injecit Saracenis. Qui cum Romanorum exercitum contra se irruere existimarent, perturbati, nec quo fugerent, reperientes, sese in fluvium Euphratem armati ut erant, præcipitarunt. Ibi centum circiter hominum millia aquis submersa interierunt. Et hæc quidem ad hunc modum contingere. At Romani qui Nisibim obsidebant, cum accepissent,

κοῦντες Ῥωμαῖοι πυθόμενοι ὡς ὁ βασιλεὺς Περσῶν
 πλήθος ἐλεφάντων ἐπάγοιτο, περιδεεῖς γενόμενοι, 30
 πάσας τὰς τῆς πολιορκίας μηχανὰς ἐμπρήσαντες, εἰς
 25 τοὺς οἰκείους ὑπεχώρησαν ὁ τόπους. Ὅσαι μὲν οὖν
 συμβολαὶ μετὰ ταῦτα γέγονασι, καὶ ὅπως Ἀρεόβινδος
 ἕτερος τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς τὸν γενναϊότατον
 τῶν Περσῶν μονομαχήσας ἀπέκτεινεν, ἢ ὅπως Ἄρδα- 35
 βούριος τοὺς ἑπτὰ γενναίους στρατηγοὺς τῶν Περσῶν
 ἐνεδρεύσας ἀνείλεν, ἢ τινὰ τρόπον Βιτιανὸς ἄλλος
 Ῥωμαίων στρατηγὸς τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν Σαρα-
 κηνῶν^ο κατηγωνίσαστο, παραλιπεῖν μοι δοκῶ, ἵνα μὴ
 πολὺ τοῦ προκειμένου παρεκβαίνειν δοκῶ. 40

ΚΕΦ. ΙΘ.

Περὶ Ρ Παλλαδίου τοῦ ταχυδρόμου.

1 Τὰ μέντοι γενόμενα ταχέως τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ
 ἐγνωρίζετο ὅπως δὲ ὁ βασιλεὺς τὰ πόρρω γινό- 45
 2 μενα ταχέως ἐμάνθανε διηγήσομαι. Ἡτύχησεν ἀν-
 δρὸς γενναίου ψυχὴν τε καὶ σῶμα· ὄνομα ἦν αὐτῷ

^ο Ita F. M. et Valesii conjec-
 tura, ἐπεχώρησαν editt.

^ο σαρρακηνῶν M.
 Ρ Titulum om. M.

regem Persarum plurimos secum elephantos adducere, metu per-
 culsi, universas machinas quibus in obsidione usi fuerant, incen-
 derunt, et in regionem suam reversi sunt. Quæ vero prælio
 postmodum facta sint, et quemadmodum Areobindus, alter Ro-
 manæ militiæ magister, fortissimum Persarum singulari certamine
 interemerit : aut qua ratione Ardaburius septem nobiles Persarum
 duces insidiis circumventos occiderit : aut quomodo Vitianus alius
 Romanorum dux reliquas Saracenorum copias profigarit, præter-
 mittendum censeo, ne a proposito longius digredi videar.

CAPUT XIX.

De Palladio cursore.

Porro res gestæ imperatori Theodosio nuntiabantur. Quonam
 autem modo ea quæ tam dissitis in locis agebantur, imperator
 velociter didicerit, exponam. Felici quodam fato nactus est
 virum, animi simul et corporis vigore præditum, Palladium no-

Παλλάδιος· οὗτος τοσοῦτον ἰππεύων ἤλαυνεν, ὡς ἐν τρισὶν ἡμέραις καταλαμβάνειν τοὺς τόπους τοὺς ὀρίζοντας τὴν χώραν Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν, καὶ 366 αὐθις ἐν τοσαύταις ἐπὶ τὴν Κωνσταντινουπόλιν παρα-
 3 γίνεσθαι. Διέβαινε δὲ οὗτος ὁ ἀνὴρ ταχύτατα καὶ κατὰ πάντα τὰ τῆς οἰκουμένης μέρη, ἔνθα αὐτὸν ὁ 5
 4 αὐτοκράτωρ ἀπέστειλλε. Καί ποτε τῶν ἐλλογίμων τις περὶ αὐτοῦ τοιοῦτον λόγον ἐφθέγγετο· Οὗτος ὁ ἀνὴρ μεγίστην οὖσαν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν μικρὰν 5
 5 ἔδειξε τῇ ταχυτῆτι. Κατεπλήττετο δὲ καὶ ὁ Περσῶν βασιλεὺς ταῦτα περὶ τοῦ ἀνδρὸς πυνθανόμενος· ἀλλὰ 10
 περὶ μὲν δὴ Παλλαδίου τοσαῦτα εἰρήσθω.

ΚΕΦ. Κ.

⁹ Ὅπως ἄ πάλιν οἱ Πέρσαι κατὰ κράτος ὑπὸ Ῥωμαίων ἠττήθησαν.

1 Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει διατρίβων, γνούς τε τὴν ἐναργῶς ἐκ³ Θεοῦ 15
 παρασχεθεῖσαν νίκην, οὕτως ἦν ἀγαθὸς ὡς καὶ εὐ-

⁹ Titulum om. M.

Quas quidem voces, antequam

¹ τῶν om. M.

codicem illum [F.] nactus es-

³ ἐκ Θεοῦ om. edit. ante Va-

sem, hoc loco restitueram ex

lesium; cujus hæc sunt verba, Nicephoro et Epiph. Schol."

"ἐναργῶς ἐκ Θεοῦ παρασχεθείσαν. VALESIIUS.

“ἐναργῶς ἐκ Θεοῦ παρασχεθείσαν.

VALESIIUS.

mine. Hic tanta velocitate equos publicos agitabat, ut intra tridui spatium ad ea loca perveniret, quæ Persarum ac Romanorum regionem disternant, ac rursus totidem diebus Constantinopolim rediret. Alias præterea orbis partes in quas ab imperatore missus fuerat, idem ille vir celerrime transcurrerat. Itaque quidam e numero disertorum, non inscite de illo ita dixit aliquando: Hic vir imperium Romanum per se latissimum, celeritate sua angustissimum videri facit. Ipse etiam Persarum rex stupore percelleratur, cum de viro illo hæc audiret. Sed de Palladio satis dictum sit.

CAPUT XX.

Quomodo Persæ rursus ingenti prælio victi sint a Romanis.

Cæterum imperator Romanus Constantinopoli degens, de victoria tam aperte a Deo donata certior factus, adeo tamen benignus fuit, ut quamvis Romani rem feliciter gessissent, pacem nihilo-

τυχῶς πραξάντων τῶν ὑπ' αὐτῷ ὁμῶς εἰρήνην ἀσπά-
 2 ζεσθαι. Πέμπει οὖν Ἑλίωνα, ἄνδρα ὃν πάνυ διὰ
 τιμῆς ἦγεν, εἰρήνην σπεύσασθαι πρὸς Πέρσας ἐντει- 20
 3 λάμενος. Γενόμενος δὲ Ἑλίων ἐν Μεσοποταμίᾳ, εἴθα
 τὴν τάφρον οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς οἰκείαν φυλακὴν ἐπε-
 ποίητο, πέμπει πρεσβευτὴν περὶ εἰρήνης Μαξιμῖνον,
 ἄνδρα ἐλλόγιμον, ὃς τοῦ στρατηγοῦ Ἀρδαβουρίου
 4 συγκαθέδρος ἦν. Οὗτος παρὰ τὸν τῶν Περσῶν βα- 25
 σιλέα γενόμενος περὶ εἰρήνης πεπέμφθαι ἔλεγεν οὐ
 παρὰ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων, ἀλλὰ παρὰ τῶν αὐτοῦ
 στρατηγῶν· οὔτε γὰρ γινώσκεσθαι παρὰ τοῦ βα-
 σιλέως τόνδε τὸν πόλεμον ἔφασκεν· εἰτελή δὲ
 5 αὐτῷ καὶ γνωσθέντα νομίζεσθαι. Τοῦ δὲ Πέρσου 30
 ἐτοιμῶς τὴν πρεσβείαν δέξασθαι προαιρουμένου,
 ἔκαμνε γὰρ αὐτῷ ἡ στρατιὰ ὑπὸ λιμοῦ, παρελθόντες
 οἱ καλούμενοι παρ' αὐτοῖς ἀθάνατοι[†], ἀριθμὸς δὲ
 ἐστὶν οὗτος μυρίων γενναίων ἀνδρῶν, μὴ πρότερον
 ἔφασαν τὴν εἰρήνην προσδέξασθαι, πρὶν ἂν αὐτοῖ[‡] 35
 6 ἀφυλάκτοις οὔσι νῦν τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιθῶνται. Πεί-

[†] ἀθάνατοι παρ' αὐτοῖς M.

τοι, quemadmodum legit Chris-

[‡] Ita M. ipsi eos &c. Epiph.
αὐτοῖς editt. "Scribendum αὐ-

tophor. et Savil." VALESIIUS.

minus amplecteretur. Mittit igitur Helionem, virum quem plu-
 rimi faciebat, cum mandatis ut cum Persis pacis foedus compo-
 neret. Qui cum in Mesopotamiam venisset, ad eum locum ubi
 Romani securitatis suae causa fossam duxerant; legatum de pace
 facienda praemisit Maximinum quemdam, virum facundia pol-
 lentem, qui Ardaburii magistri militum erat assessor. Hic cum
 ad regem Persarum venisset, se pacis componendae causa missum
 esse dixit, non ab imperatore Romano, sed a ducibus illius. Im-
 peratorem enim hujus belli penitus ignarum esse affirmabat; et
 postquam illud resciverit, facile contempturum. Et cum Persarum
 rex legationem illam libenter amplecti vellet: exercitus enim ejus
 annonae penuria premebatur: milites qui apud Persas immortales
 vocantur: sunt autem decem millia fortissimorum virorum; ad
 regem accedentes, pacem non prius admittendam esse dixerunt,
 quam ipsi Romanos tum maxime incautos aggressi essent. Eo-

θεται ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸν μὲν πρεσβευτὴν συγκλείσας
 ἐφύλαττεν· ἐκπέμπει δὲ τοὺς ἀθανάτους ἐνέδραν
 τοῖς Ῥωμαίοις ποιήσοντας· οἱ καὶ παραγεγόμενοι
 εἰς δύο τε τάγματα μερισθέντες μεσολαβεῖν ἔγνωσαν 40
 7 τῶν Ῥωμαίων μοῖραν τινά. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὸ μὲν
 ἐν τάγμα τῶν Περσῶν καθορῶντες, πρὸς τὴν αὐτῶν
 ὁρμὴν ἠτύτρεπιζοντο· τὸ δὲ ἕτερον αὐτοῖς οὐ καθω-
 8 ρᾶτο· ἐξαίφνης γὰρ προσέβαλλον. Μελλούσης δὲ
 γίνεσθαι συμβολῆς, ἐκκύπτει κατὰ τινα Θεοῦ πρό- 45
 νοιαν ἐκ γεωλόφου τινὸς στρατὸς Ῥωμαίων, ὑπὸ
 9 Προκοπίῳ τῷ στρατηλάτῃ ταπτόμενος. Ὅς κατιδὼν 367
 μέλλοντας κινδυνεύειν τοὺς ὁμοφύλους, ἐπιτίθεται
 κατὰ νότου τῶν Περσῶν, καὶ μεσολαβούνται οἱ πρὸ
 10 μικροῦ τοὺς Ῥωμαίους μεσολαβήσαντες. Τούτους
 οὖν σύμπαντας οἱ Ῥωμαῖοι ἐν^x βραχεὶ διαφθείραντες, 5
 ἐπὶ τοὺς ἐκ τῆς ἐνέδρας ἐπίοντας ἐράπησαν, ὁμοίως
 11 τε καὶ τούτους σύμπαντας κατηκόντισαν. Οὕτω μὲν
 οὖν οἱ λεγόμενοι παρὰ Πέρσαις ἀθάνατοι θνητοὶ πάν-
 τες ἐδείχθησαν, δίκην εἰσπραξαμένου τοῦ Χριστοῦ

^x Ita M. βραχεῖ, omisso ἐν, F. βραχὺ editt.

rum consiliis obsecutus rex, oratorem quidem in abdito loco conclusum custodiri jubet: Immortales vero illos misit, qui Romanis insidias struerent. Qui cum ad destinatum locum pervenissent, in duas turmas divisi, partem quamdam exercitus Romani circumvenire statuerunt. At Romani unam tantum Persarum turmam cernentes, ad eam excipiendam se comparabant. Altera vero turma ab eis minime conspiciebatur. Subito enim prorumpabant ad pugnam. Cumque praelium jamjam committendum esset, alter Romanorum exercitus, cui praeerat Procopius magister militum, divina sic disponente providentia, ex colle prospexit. Qui cum socios et contribules suos discrimen subituros esse cernerent, Persas a tergo adoriuntur. Ita qui paulo ante Romanos interceptos circumvenerant, ipsi sunt circumventi. Hisce igitur omnibus brevi temporis spatio ad unum caesis, Romani ad eos qui ex insidiis prorumpabant se transferunt; eosque similiter universos jaculis confecerunt. Ad hunc modum hi qui a Persis immortales dicebantur, mortales esse convicti sunt: Christo has de Persis

Πέρσας, ἀνθ' ὧν πολλοὺς αὐτοῦ τῶν θεραπευτῶν 10
 12 εὐσεβεῖς ἀνδρας ἀπέκτειναν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν
 Περσῶν γνοὺς τὸ ἀτύχημα, προσποιεῖται μὲν μὴ εἶ-
 δέναι τὰ γενόμενα· δέχεται δὲ τὴν πρεσβείαν, εἰπὼν
 πρὸς τὸν πρεσβευτὴν, Οὐ Ῥωμαίοις εἶκων τὴν εἰρή-
 νην ἀσπάζομαι, ἀλλὰ σοὶ χάριν διδούς, ὅτι σε φρονι- 15
 13 μώτατον πάντων Ῥωμαίων κατέλαβον. Οὕτω μὲν
 καὶ διὰ τοὺς ἐν Περσίδι γερόμενος Ἰ Χριστιανοὺς ὁ
 πόλεμος κατεστάλη, ὃς γέγονεν ἐν ὑπατεία τῶν δύο A. D.
422.
 Αὐγούστων, Ὀνωρίου τὸ τρισκαιδέκατον καὶ Θεο-
 δοσίου τὸ δέκατον, τετάρτῳ ἔτει τῆς τριακοσιοστῆς 20
 Ὀλυμπιάδος· ἐπαύσατο δὲ καὶ ὁ ἐν Περσίδι κατὰ
 Χριστιανῶν διαγωγμός.

ΚΕΦ. ΚΑ.

Οἷα^z τοῖς τῶν Περσῶν αἰχμαλώτοις Ἀκάκιος Ἀμιδῆς ἐπίσκοπος πεποίηκε.

1 Τότε δὴ καὶ Ἀκάκιον τὸν τῆς Ἀμιδῆς ἐπίσκοπον 25

^γ γερομένους codd. et edit.
 Una tantummodo litera mutata
 sensum restitui, secundum in-
 terpretationes Nicephori, Epi-
 phanii, et Valesii, cujus hæc sunt
 verba, "Non dubito quin locus
 hic ita restituendus sit, οὕτω μὲν

καὶ διὰ τοὺς ἐν Περσίδι Χριστι-
 ανοὺς γερόμενος ὁ πόλεμος κατε-
 στάλη· ὃ γέγονεν." Plura vide in
 Annot.

^z Ὡς ἀκάκιος ὁ ἀμιδῆς ἐπίσκοπος
 τοὺς αἰχμαλώτους ἔλυσεν. M.

exigente pœnas, eo quod plurimos cultores numinis sui, viros pios et sanctos interemissent. At Persarum rex de hac clade certior factus, ea quæ gesta fuerant, ignorare se finxit : admissaque legatione legatum his verbis allocutus est. Non quod Romanis cedam, pacem idcirco amplector : sed ut tibi gratificer, quem omnium Romanorum prudentissimum deprehendi. Hoc itaque modo bellum quod propter Christianos in Perside degentes susceptum fuerat, finem accepit. Quod quidem contigit consulatu Honorii tertio decimo et Theodosii decimo, anno quarto Olympiadis tercentesimæ. Simul etiam persecutio quæ adversus Christianos excitata fuerat in Perside, conquievit.

CAPUT XXI.

Quomodo Acacius episcopus Amidæ, erga captivos Persarum se gesserit.

Eodem tempore Acacius Amidenus episcopus, pio quodam

πρᾶξι ἀγαθῇ περιφανέστερον πεποίηκε τοῖς πᾶσιν.
 2 Ὡς γὰρ οἱ Ῥωμαίων στρατιῶται τοὺς αἰχμαλώτους
 Περσῶν, οὓς τὴν Ἀζαζηνὴν πορθήσαντες ἔλαβον,
 ἀποδοῦναι τῷ Περσῶν βασιλεῖ κατ' οὐδένα τρόπον 30
 ἐβούλοντο, λιμῶ τε οἱ αἰχμάλωτοι ἐφθείροντο, περὶ
 τοὺς ἑπτακισχιλίους ὄντες τὸν ἀριθμὸν, καὶ ταῦτα οὐ
 μικρῶς ἐλύπει τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, τότε ὁ
 Ἀκάκιος οὐ παρεῖδε ταῦτα γινόμενα· συγκαλέσας δὲ
 3 τοὺς ὑφ' αὐτῷ κληρικούς ἀνδρας^a ἔφη· Ὁ Θεὸς ἡμῶν 35
 οὔτε δίσκων οὔτε ποτηρίων χρήζει, οὔτε γὰρ ἐσθίει,
 οὔτε πίνει, ἐπεὶ μὴ δὲ^b προσδεῆς ἐστίν· ἐπεὶ τοίνυν
 πολλὰ κειμήλια χρυσᾶ τε καὶ ἀργυρᾶ ἢ ἐκκλησία ἐκ
 τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν προσηκόντων αὐτῇ κέκτηται,
 προσήκει ἐκ τούτων ῥύσασθαι τε τῶν στρατιωτῶν 308
 4 τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ διαθρέψαι αὐτούς. Ταῦτα καὶ
 ἄλλα πλείονα τούτοις παραπλήσια διεξελθὼν χωνεύει
 μὲν τὰ κειμήλια· τιμήματα δὲ τοῖς στρατιώταις
 ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων καταβαλὼν, καὶ διαθρέψας 5

^a “Longe elegantius scribe-
 retur locus, κληρικούς· ἀνδρες,
 ἔφη. Eriphan. convocans cleri-
 cos sibi subiectos: Viri, inquit,

&c. Et Nicephorus hanc emen-
 dationem confirmat.” VALE-
 SIUS.

^b Ita F. M. δὲ om. ceteri.

opere perpetrato, apud omnes multo magis inclaruit. Nam cum milites Romani captivos Persarum quos ipsi Azazenam vastantes ceperant, regi Persarum restituere prorsus abnuerent, atque interim captivi qui erant circiter septem hominum millia, fame consumerentur: quæ res animum regis Persarum vehementer angebat; Acacius eam rem haudquaquam negligendam putavit. Convocatis igitur clericis qui sub ipso erant: Deus, inquit, noster nec lancibus indiget nec poculis. Nam neque comedit neque bibit, quippe qui nulla re opus habeat. Cum igitur multa vasa, partim aurea, partim argentea possideat ecclesia ex benevolentia ac liberalitate eorum qui in ipsam adscripti sunt, consentaneum est ut illorum pretio captivos a militibus redimamus, eisque cibos subministremus. Cum hæc aliaque ejusmodi illis disservisset, vasa quidem sacra conflare jussit: deinde pro singulis captivis pretio militibus persoluto, aliquamdiu eos aluit: tandemque via-

αὐτοὺς, εἶτα δούς ἐφόδια, τῷ οἰκείῳ ἀπέπεμψε^c βασι-
 5 λεί. Αὕτη ἡ τοῦ θαυμαστοῦ Ἀκακίου πράξις πλέον
 τὸν Περσῶν βασιλέα κατέπληττεν, ὅτι ἀμφότερα
 Ῥωμαῖοι μεμελετήκασι πολέμῳ τε καὶ εὐεργεσίᾳ νι-
 6 κᾶν. Φασὶν δὲ ὡς καὶ ἐπιθυμήσειεν^d ὁ Περσῶν¹⁰
 βασιλεὺς εἰς ὄψιν ἐλθεῖν αὐτῷ^e τὸν Ἀκάκιον, ἐφ' ᾧτε
 καὶ τῆς θεᾶς ἀπολαῦσαι τ' ἄνδρὸς, καὶ τοῦτο γενέσθαι
 7 τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου κελεύσαντος. Τῆς οὖν ἐκ
 Θεοῦ νίκης τοῖς⁸ Ῥωμαίοις ὑπαρξάσης, πολλοὶ τῶν
 ἐν λόγοις ἀνθούτων εἰς τὸν βασιλέα βασιλικούς¹⁵
 8 ἔγραφον λόγους, δημοσίᾳ τε τούτους παρήσαν. Καὶ
 δὴ καὶ ἡ τοῦ βασιλέως γαμετὴ ἠρωϊκῶ μέτρῳ ποιή-
 ματα ἔγραφεν· ἦν γὰρ ἐλλόγιμος· Λεοντίου γὰρ τοῦ
 σοφιστοῦ τῶν Ἀθηνῶν θυγάτηρ οὖσα, ὑπὸ τῷ πατρὶ
 9 ἐπαυδεύθη, καὶ διὰ λόγων ἐληλύθει παντοίων. Ταύτην²⁰
 ἠνίκα ὁ βασιλεὺς ἔμελλεν ἄγεσθαι, Χριστιανὴν ὁ
 ἐπίσκοπος Ἀττικὸς ποιήσας ἐν τῷ βαπτίζειν αὐτὴν
 10 Ἀθηναῖδος Εὐδοκίαν ὠνόμασεν. Πολλοὶ μὲν οὖν,

^c ἀπέπεμπε F. M.

^d Ita M. ἐπιθύμησαι C. ἐπιθυ-
 μήσειεν ceteri. ἐπεθύμησεν emen-
 dare voluit Valesius post Chris-
 tophorson: textum vero tuetur
 Eriphanianus, qui sic reddit, quia

etiam desiderium habuerit rex
 Persarum &c. H. T. xi. 16.

^e αὐτῷ ἐλθεῖν F. M.

^f τ' om. Genev. Mallem le-
 gere τοῦ ἀνδρός.

⁸ τοιαύτης Ῥωμαίοις ὑπαρξ. M.

tico instructos ad regem Persarum remisit. Hoc admirabilis
 Acacii facinus regem Persarum ingenti stupore perculit, quod
 Romani et bello, et beneficentia hostem vincere studerent. Ferunt
 etiam optasse regem, ut Acacius in conspectum ipsius veniret,
 quo ipse ejus viri aspectu frueretur: idque imperatore Theodosio
 annuente factum fuisse. Cum ergo tam illustris victoria divinitus
 data esset Romanis, multi eloquentia præstantes in laudem impe-
 ratoris panegyricas orationes conscripserunt, easque publice reci-
 tarunt. Ipsa quinetiam imperatoris uxor, heroico versu poemata
 composuit. Erat enim admodum erudita, utpote Leontii Athe-
 niensis sophistæ filia; a patre edocta, et in omni literarum genere
 instituta. Hanc cum imperator Theodosius uxorem ducturus
 esset, Atticus episcopus Christianam fecit, et in baptismo pro
 Athenaïde Eudociam nominavit. Multi ergo, uti jam dixi, pane-

ὡς ἔφη, βασιλικούς ἔλεγον λόγους· ὁ μὲν τις τῷ βασιλεῖ γνώριμος βουλόμενος γενέσθαι· ὁ δὲ τις τὴν οἰκείαν ἐν λόγοις δύναμιν εἰς πολλοὺς ἄγειν ἐσπουδακῶς, μηδαμῶς ἀγνοεῖσθαι θέλων ἢ πολλοῖς πόναις παιδείαν ἐκτίησατο.

ΚΕΦ. ΚΒ.

Περὶ τῶν προσόντων καλῶν τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ τῷ ἕκτῳ. 30

1 Ἐγὼ δὲ οὔτε τῷ^h βασιλεῖ γνωρισθῆναι σπουδάζων, οὔτε λόγων ἐπίδειξιν ποιήσασθαι βουλόμενος, αὐτὰ ψιλὰ μετὰ τῆς ἀληθείας τὰ προσόντα καλὰ τῷ³⁵ βασιλεῖ ἀπομνημονεῦσαι προήρημαι· ἐπεὶ καὶ τῷⁱ σιγῆσαι αὐτὰ οὕτως ὄντα χρηστὰ ζημίαν κρίνω μὴ
2 γνωσθέντα τοῖς μεθ' ἡμᾶς. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐν βασιλείᾳ τεχθεῖς καὶ τραφεῖς οὐδὲν ἐκ τῆς ἀνατροφῆς εἶχε βλακῶδες· ἀλλ' οὕτως ἦν φρόνιμος, ὡς τοῖς ἐν-
40 τυγχάνουσι νομίζεσθαι διάπειραν πολλῶν εἰληφέναι
3 πραγμάτων. Καρτερικὸς^k δὲ οὕτως ἦν, ὡς καὶ κρύος

ε τῷ ἕκτῳ om. M.

h τῷ om. F. M.

i τὸ C.

k Ita F. M. C. καρτερὸς editt.

gyricas orationes recitarunt: alii ut imperatori innotescerent; alii eo consilio ut eloquentiæ suæ vim ac facultatem auditoribus ostentarent, cum eruditionem illam quam multis sudoribus comparaverant, nullatenus latere vellent.

CAPUT XXII.

De virtutibus quæ in Theodosio juniore inerant.

Ego vero qui neque in imperatoris notitiam pervenire studeo, nec eloquentiam ostentare desidero, ea quæ in imperatore nostro insunt bona, absque ullo orationis fuce sincere exponere constitui. Etenim cum tam utilia sint ac fructuosa, ea silentio præterire, non mediocre afferret detrimentum posteritati, quæ illorum notitia fraudaretur. Primum igitur tametsi in imperio natus atque educatus sit, nihil stuporis ac vecordiæ ex illa educatione contraxit: verum adeo prudens semper fuit, ut iis qui cum ipso colloquebantur, plurimarum rerum scientiam usu ac peritia collegisse videretur. Fortitudo vero ac tolerantia tanta in eo fuit, ut algorem pariter et æstum generoso animo sustineret: jejunaret

καὶ καῦμα γενναίως ὑπομένειν' νηστεύειν τε τὰ πολλὰ,
καὶ μάλιστα τὰς καλουμένας τετράδας καὶ παρα-
σκευὰς ἡμέρας· καὶ τοῦτο ἐποίει ἄκρως χριστιανί- 5
5 ζειν ἐσπουδακώς. Οὐκ ἀλλοιότερα δὲ ἀσκητηρίου
κατέστησε τὰ βασιλεία· αὐτὸς τοιγαροῦν ταῖς¹ ἑαυ-
τοῦ ἀδελφαῖς ὀρθρίζων, ἀντιφώνους ὕμνους εἰς τὸ
6 θεῖον ἔλεγε. Διὸ καὶ τὰ ἱερὰ γράμματα ἀπὸ στή-
θους ἀπήγγειλεν·^m ἐντυγχάνουσι γοῦν τοῖς ἐπισκό- 10
ποις, ὡς ἱερεὺς πάλαι καθεστὼς, ἐκ τῶν γραφῶν
διελέγετο· συνῆγε δὲ καὶ τὰς βίβλους τὰς ἱεράς, καὶ
ἄσας οἱ ἐρμηνεῖς αὐτῶν συνέγραψαν, μᾶλλον ἢ Πτο-
7 λεμαῖος ὁ Φιλάδελφος πρότερον. Τὸ ἀνεξίκακον καὶ
φιλόανθρωπον πάντας ἀνθρώπους ὑπερηκόντιζενⁿ.
Ἰουλιανὸς μὲν γὰρ ὁ βασιλεὺς καίπερ φιλοσοφεῖν 15
ἐπαγγελάμενος, ὅμως οὐκ ἤνεγκε τὴν ὀργὴν κατὰ
τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ αἰνιξαμένων αὐτόν· ἀλλὰ βασί-
8 νους μεγίστας τῷ Θεοδώρῳ προσήγαγεν. Θεοδόσιος
δὲ πολλὰ χαίρειν τοῖς Ἀριστοτέλους φράσας συλλο- 20

¹ "Scribendum est, τοιγαροῦν
σὺν ταῖς, ut habet Nicephor. xiv.
3. Error natus est ex eo, quod
particulæ istæ σὺν et σὺν ab ex-
scriptoribus confundi inter se
solent." VALESIIUS. Verun-

tamen, Ipse namque matutino ad
suas sorores pergens divinas di-
cebat laudes, Epiphanius H. T.
xi. 17.

^m ἀπήγγειλεν F. ἀπέγγειλεν M.
ⁿ ὑπερηκόντισεν F. M.

etiam frequentissime, ac præsertim quarta et sexta feria. Idque agebat, Christianæ religionis ritus accurate observare contendens. Denique palatium suum sic instituit, ut a monasterio non multum discreparet. Matutino tempore ipse una cum sororibus suis hymnos in Dei laudem alternis recitare consueverat. Proinde sacræ scripturæ libros memoriter callebat. Et cum episcopis qui ipsum adierant, tanquam veteranus quidam sacerdos de iisdem disserebat. In colligendis autem divinis libris eorumque interpretibus, longe majorem adhibuit diligentiam, quam Ptolemæus olim Philadelphus. Clementia vero atque humanitate omnes mortales longo intervallo superavit. Nam imperator quidem Julianus, licet philosophiæ studium profiteretur, iram tamen adversus Antiochenos a quibus derisus fuerat, moderari non potuit: sed Theodorum gravissimis tormentis excruciauit. Theodosius vero

γισμοῖς, τὴν δὲ ἔργων ἤσκει φιλοσοφίαν, ὀργῆς τε
 κρατῶν καὶ λύπης καὶ ἡδονῆς· καὶ οὐδένα τῶν ἡδικοῦ-
 κώτων ἡμίνατο· ἀλλ' οὐδὲ ὄλωσ' αὐτὸν ὀργιζόμενον
 9 τις τεθέαται. Καὶ ποτὲ τιος τῶν γνωρίμων αὐτὸν
 ἐρομένου, διὰ τί μηδένα τῶν ἀδικούντων θανάτῳ ποτὲ 25
 ἐξημίωσας; Εἶθε, φησὶ, δυνατὸν ἦν^ο καὶ τοὺς τε-
 10 λευτήσαντας ἐπαναγαγεῖν^p εἰς τὴν ζωὴν. Πρὸς
 ἄλλον δὲ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐρωτήσαντα, Οὐ μέγα, ἔφη,
 οὐδὲ δυσχερὲς, ἄνθρωπον ὄντα ἀποθανεῖν· ὅτι μηδέ^q
 Θεῶ μόνῳ τὸν ἅπαξ θανόντα ἐκ μετανοίας ἀνακαλέ- 30
 11 σασθαι. Οὕτω δὲ τοῦτο βεβαίως αὐτῷ κατώρθωτο,
 ὥστε εἴποτε τις ἄξια κεφαλικῆς ἐπλημμέλησε τιμω-
 ρίας, οὐδ' ἄχρι τῆς πόλεως τῶν πυλῶν τὴν ἐπὶ θανάτῳ
 ἀπήγγετο, καὶ ἡ ἐκ τῆς φιλανθρωπίας εὐθὺς ἀνάκλησις
 12 εἶπετο. Κυνήγια δὲ ποτε ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ τῆς 35
 Κωνσταντινουπόλεως ἐπιτελοῦντος αὐτοῦ, ὁ δῆμος
 κατεβόα, δεινῷ θηρίῳ ἕνα τῶν εὐφυνῶν παραβόλων
 μάχεσθαι· ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς, Οὐκ οἶδατε, ἔφη, ὅτι

^ο Ita F. M. τελευτήσαντας ἢ ἐπαγαγεῖν ceteri.

ceteri.

^q ὅτι δὲ θεοῦ μόνου M. Conf.

^p Ita F. M. ἐπανάγειν Niceph. Annott.

syllogismos Aristotelis valere jubens, philosophiam factis ipsis
 exercuit : iram ac dolorem comprimens et voluptatem. Neminem
 unquam qui ipsum injuria affecisset, ultus est. Immo vero nullus
 unquam eum vidit iratum. Cumque aliquando quidam ex fami-
 liaribus eum interrogaret, quamobrem nullum unquam eorum a
 quibus læsus fuerat, capitali supplicio multasset : Utinam, inquit,
 etiam mortuos ad vitam revocare mihi liceret. Alteri etiam de
 eadem re sciscitanti ita respondit : Nec magna nec difficilis res
 est, ut is qui homo sit, mortem obeat ; mortuum vero ex pœni-
 tentia iterum vitæ restituere, solius est Dei. Cæterum adeo stu-
 diose hanc virtutem excoluerat, ut si forte quis crimen aliquod
 capitali dignum supplicio admisisset, numquam ad ipsas usque
 civitatis portas fuerit abductus : sed missa statim indulgentia re-
 vocatus sit. Cum aliquando venationis spectaculum in amphitheatro
 præberet Constantinopoli, populus vociferari cœpit : Cum
 fera bestia audax quidam Bestiarius pugnet. Quibus ille ita

ἡμεῖς φιλανθρώπως εἰθίσμεθα θεωρεῖν· καὶ τοῦτο
 εἰπὼν, τοῦ λοιποῦ τὸν δῆμον φιλανθρώπως θεᾶσθαι 40
 13 ἐπαίδευσεν. Οὕτω δὲ ἦν εὐσεβής, ὥστε πάντας μὲν
 τοὺς τῷ Θεῷ ἱερωμένους τιμᾶν, ἐξαιρέτως δὲ οὓς
 14 ἐπυνθάνετο ἐπ' εὐλαβείᾳ πλέον ἐκπρέποντας. Λέγε-
 ται δὲ ὅτι τοῦ Χεβρῶν ἐπισκόπου ἐν Κωνσταντινου- 370
 πόλει τελευτήσαντος, σάγιον ἐπιζητῆσαι, καὶ σφόδρα
 ἐρρυπωμένον περιβαλέσθαι, πιστεύσας μεταλαβεῖν τι
 15 ἐκ τῆς τοῦ τελευτήσαντος ἀγιότητος. Δυσχειμέρου
 δέ ποτε γενομένου τοῦ ἔτους, τὰ συνήθη καὶ ὠρισμένα 5
 τῶν ἐν τῷ ἵπποδρομίῳ θεαμάτων διὰ τὸν δῆμον ταῦτα
 16 ἐπιζητούντα ἀναγκαίως ἐπετέλει. Ὡς δὲ πεπληρω-
 μένος ἀνδρῶν ἵπποδρόμου ἐπέτεινεν ὁ χειμῶν πολλοῦ
 νιφετοῦ καταρραγέντος, τότε δὴ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην 10
 ὁ βασιλεὺς, οἷαν εἶχε περὶ τὸ θεῖον, δῆλην καθίστησι,
 τῷ δῆμῳ προσφωνήσας διὰ τῶν κηρύκων· Ἄλλὰ
 πολλῶ κρείσσον, ἔφη, καταφρονήσαντας τῆς θέας
 κοιῆ πάντας λιτανεύσαι Θεὸν, ὅπως ἀβλαβεῖς τοῦ
 17 ἐπικειμένου χειμῶνος φυλαχθείημεν. Καὶ οὕτω πᾶν 15

† Ita F.M.C. οὕτω μὲν—ὥστε πάντας τοὺς editt. * ἐπιζητούντων F.

respondit: Nescitis nos cum humanitate et clementia spectaculis interesse solitos. Quo dicto populum instituit humanioribus spectaculis delectari. Tanta porro pietate præditus fuit, ut omnes quidem Dei sacerdotes summopere coleret: sed eos præcipue quos sanctitate vitæ excellere cognoverat. Certe cum Chebronensis episcopus extremum diem obiisset Constantinopoli, sagum ejus cupide petiisse dicitur, eoque licet admodum sordido, pro pallio usus fuisse, cum consideret, se hoc modo nonnihil ex ejus viri sanctimonia percepturum. Quodam anno cum mala atque incommoda tempestas esset, consueta ac solemnia in circo spectacula, populo ea flagitante, necessitate compulsus edebat. Cum autem referto jam circo tempestas vehementius ingrueret, nivallibus imbribus magno impetu cadentibus: tunc imperator quomodo erga Deum affectus esset, perspicue declaravit, populum per præcones ita allocutus. Multo satius est, ut omissa spectaculo omnes pariter Deo supplicemus, quo ab imminente tempestate servemur illæsi. Nondum hæc verba penitus absolverat præco, cum ecce

εἶρητο^t τὸ ἔπος, καὶ σὺν χαρᾷ μεγίστη ἐν τῷ ἵππο-
 δρόμῳ λιτανεύοντες, ὕμνους ἐκ συμφωνίας πάντες
 ἀνέπεμπον τῷ Θεῷ· καὶ ὅλη μὲν ἡ πόλις μία ἐκ-
 κλησία ἐγένετο· βασιλεὺς δὲ μέσος ἐξήρχετο τῶν
 18 ὕμνων, ἐν ἰδιωτικῷ σχήματι πορευόμενος. Καὶ τῆς 20
 ἐλπίδος οὐχ ἤμαρτεν· ὁ ἀὴρ γὰρ εἰς τὸ εὐδιενόν^u
 μετεβάλλετο· καὶ ἐκ σιτοδείας ἡ τοῦ Θεοῦ φιλαν-
 19 θρωπία εὐετηρίαν παρέιχε τοῖς σύμπασι. Εἰ δέ
 ποτε πόλεμος ἐκινεῖτο, κατὰ τὸν Δαβίδ τῷ Θεῷ
 προσέφευγεν, εἰδὼς αὐτὸν τῶν πολέμων εἶναι ταμίαν· 25
 20 καὶ εὐχῆ τούτους κατώρθου. Αὐτίκα γοῦν ὀλίγον
 μετὰ τὸν πρὸς Πέρσας πόλεμον τοῦ βασιλέως Ὀνω-
 ρίου τελευτήσαντος, ἐν ὑπατεία Ἀσκληπιωδότη καὶ
 Μαρριανοῦ, τῇ πεντεκαδεκάτῃ τοῦ Αὐγούστου μηνός, A. D. 423.
 ὅπως τὸν τύραννον Ἰωάννην Θεῷ πιστεύσας ἐτροπώ- 30
 21 σατο, διηγῆσομαι. Ἄξια γὰρ μνήμης κρίνω τὰ τότε
 γενόμενα· ὅτι οἷα ἐπὶ Μωϋσέως τοῖς Ἑβραίοις
 ὑπῆρξε τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν διαβαίνουσι, τοιαῦτα
 καὶ τοῖς αὐτοῦ στρατηγοῖς, ἠνίκα αὐτοὺς ἐπὶ τὸν τύ-

^t Ita F. ἤρετο ceteri.   ^u εὐδινὸν μετεβάλλετο F. μετεβάλετο M.

omnes summa alacritate Deo supplicantes, hymnos in circo con-
 cinere cœperunt. Ac tota quidem civitas instar cujusdam ecclesiæ
 videbatur. Imperator vero in medio incedens privato habitu,
 hymnos præcinebat. Nec spes eum tunc fefellit. Cœlum enim
 repente ad pristinam serenitatem rediit, et ex annonæ penuria
 ingentem frugum copiam divina providentia cunctis largita est:
 Si quando bellum commotum fuisset, Davidis exemplum imitatus,
 confugiebat ad Deum, quem bellorum moderatorem esse intelli-
 gebat: et precibus suis victoriam promerebatur. Opportune
 igitur hoc loco commemorabo, qua ratione paulo post Persicum
 bellum, cum imperator Honorius defunctus esset, Asclepiodoto et
 Mariniano consulibus, die xviii. kalendas Septembris, ipse Joan-
 nem tyrannum Deo confisus superaverit. Etenim ea quæ tum
 contigerunt, meo quidem judicio dignissima sunt memoratu. Quæ
 enim Hebræis olim duce Mose rubrum mare trajicientibus, eadem
 fere imperatoris ducibus evenerunt, tunc cum illos adversus ty-

ραννον ἔπεμψεν ἅπερ διὰ βραχέων ἐκθήσομαι, τὸ 35
μέγεθος αὐτῶν ἰδίας πραγματείας δεόμενον ἑτέροις
παρεῖς.

ΚΕΦ. ΚΓ.

371

Περὶ Ἰωάννου τοῦ τυραννήσαντος ἐν Ῥώμῃ, μετὰ θάνατον Ὀνωρίου τοῦ
βασιλέως καὶ ὅπως αὐτὸν ὁ Θεὸς ταῖς εὐχαῖς Θεοδοσίου καμφθεῖς
χερσὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ παραδέδωκε. 5

1 Τελευτήσαντος δὴ τοῦ βασιλέως Ὀνωρίου, μαθὼν
ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος κρύπτει μὲν τὸ γινόμενον,
2 καὶ ἄλλοτε ἄλλως τοὺς πολλοὺς ἀπεπλάνα. Ὑπο-
πέμπει δὲ λαθραίως στρατιώτην εἰς Σαλῶνας· πόλις 10
δὲ αὕτη τῆς Δαλματίας· ἵνα εἰ συμβῆ τι νεωτερι-
σθῆναι περὶ τὰ ἐσπέρια μέρη, μὴ πόρρωθεν ὧσιν οἱ
ἀμυνόμενοι· καὶ τοῦτο οὕτως προεுτρεπίσας, τότε
3 καταφανῆ τὸν θάνατον τοῦ θεοῦ πεποίηκεν. Ἐν
τοσοῦτῳ δὲ Ἰωάννης πρωτοστάτης ὢν τῶν βασιλι- 15
κῶν ὑπογραφέων, μὴ ἐνεγκὼν τὴν εὐτυχίαν τῆς ἰδίας
ἀξίας, τὴν βασιλείαν ἀρπάξει, καὶ πρεσβείας ἀπο-
στέλλει πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον, δεχθῆναι
4 εἰς βασιλέα δεόμενος. Ὁ δὲ τοὺς μὲν πρεσβευτὰς

* Titulum om. M.

† Ita F. M. C. τούτῳ editt.

rannum misit. Quæ quidem paucis exponam, magnitudinem
eorum quæ peculiare opus desiderat, aliis derelinquens.

CAPUT XXIII.

*De Joanne, qui post obitum imperatoris Honorii tyrannidem Romæ
arripuit: et qualiter Deus Theodosii precibus mollitus, eum in
manus exercitus Romani tradiderit.*

Mortuo igitur Honorio Augusto, imperator Theodosius ea de
re certior factus, ipsam quidem silentio pressit, et alia subinde
atque alia fingens, multitudini imposuit. Clam vero militare
manum misit Salonas, quæ civitas est Dalmatiæ, ut si quid rerum
novarum in Occidentis partibus moveretur, vindices præsto essent.
His ita constitutis, tunc demum patrum sui mortem palam fecit.
Interea vero Joannes primicerius notariorum principis, dignitatis
sue amplitudine minime contentus, imperium arripuit: missaque
ad imperatorem Theodosium legatione, ut ad imperii consortium

εἰς φρουρὰν κατέστησεν· ἔξαποστέλλει δὲ τὸν στρα- 20
 τηλάτην Ἀρδαβούριον, ὃς καὶ ἐν τῷ Περσικῷ πο-
 5 λέμῳ τὰ μέγιστα ἠγωνίατο. Οὗτος εἰς τὰς Σαλώνας
 παραγεγόμενος, ἔπλει ἐξ αὐτῆς ἐπὶ τὴν Ἀκυλίαν, καὶ
 χρῆται τύχῃ καθὼς ἐνομιζέτο, ἠτύχει* δὲ ὡς ὕστερον
 6 ἐδείχθη. *Ανεμος γὰρ οὐκ αἴσιος πνεύσας εἰς τὰς 25
 χεῖρας αὐτὸν ἐνέβαλε τοῦ τυράννου· ὃς συλλαβὸν
 αὐτὸν, ἠλπίζεν εἰς ἀνάγκην καταστήσαι τὸν αὐτοκρά-
 τορα, ὥστε ψηφίσασθαι καὶ ἀναδείξαι αὐτὸν βασιλέα,
 7 εἰ σώζεσθαι τὸν στρατηλάτην προηρείτο. Ἀληθῶς τε
 ἐν ἀγῶνι ἦν ὃ τε βασιλεὺς ταῦτα πυθόμενος, καὶ ὁ 30
 ἐπὶ τὸν τύραννον ἀποσταλεὶς στρατιώτης, μήτι πάθῃ*
 8 κακὸν ὑπὸ τοῦ τυράννου ὁ Ἀρδαβούριος. *Ασπαρ
 δὲ ὁ τοῦ Ἀρδαβουρίου υἱὸς μαθὼν καὶ τὸν πατέρα
 παρὰ τοῦ τυράννου κατέχεσθαι, καὶ πολλὰς μυριάδας
 βαρβάρων ἐπὶ συμμαχίᾳ τοῦ τυράννου παρεῖναι εἰδὼς, 35
 9 οὐκ ἔσχεν ὃ, τι καὶ πράξειεν. Τότε δὴ καὶ τοῦ θεο-

* Ita F. M. ἡ τύχη δὲ ceteri.
 Valesius ita in versione sua in-
 terpretatur ac si ἐτύχει legisset;
 quod bonum quidem erat, modo
 auctorem haberet. Nicephorus

tamen textum nostrum tuetur
 sic, καὶ πρῶτα μὲν ἀγαθὴ τύχη
 ἐχρήτο· ὅμως δὲ ὕστερον οὐ καλῶς
 οἱ ὁ πλοῦς &c. xiv. 7.

* Ita F. M. πᾶθει editt.

admitteretur, rogavit. Verum ille legatos quidem custodiæ tra-
 didit: magistrum vero militum Ardaburium misit, qui bello Per-
 sico egregiam operam navaverat. Qui cum Salonas venisset, inde
 Aquileiam navigavit. Ususque est fortuna, ut tum quidem puta-
 batur, adversa: prospera vero, sicut postea apparuit. Nam cum
 ventus quidam asper ac violentus exortus esset, eum in tyranni
 manus conjecit. Capto Ardaburio, tyrannus haud dubiam spem
 concepit, fore ut Theodosius necessitate compulsus ipsum impera-
 torem renuntiaret, si magistrum militiæ suæ salvum esse vellet.
 Et revera quidem imperator ea re cognita, totusque pariter exer-
 citus qui contra tyrannum missus fuerat, anxius erat ac sollicitus,
 ne quid mali Ardaburius a tyranno pateretur. Aspar vero Arda-
 burii filius, cum et patrem a tyranno captivum teneri, et multa
 barbarorum millia in auxilium tyranno advenisse cognosceret,
 quo se verteret nesciebat. Tunc vero prævaluit iterum Deo

- φιλοῦς βασιλέως εὐχή πάλιν ἐξίσχυνε.^b ἄγγελος γὰρ Θεοῦ ἐν σχήματι ποιμένος ὄδηγεῖ τὸν Ἄσπαρα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, καὶ ἄγει διὰ τῆς παρακειμένης τῆ Ῥαβέννη λίμνης, ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ πόλει ὁ τύραν-⁴⁰
 νος διατρίβων εἶχε τὸν στρατηγὸν, ὅθεν οὐδεὶς οὐδὲ
 10 πώποτε διαβεβηκέναι ἰστόρητο. Τότε δὴ καὶ ὁ Θεὸς
 τὴν ἄβατον βατὴν ἀπειργάσατο· διαβάντες γὰρ^c
 διὰ ξηρᾶς τὸ τῆς λίμνης ὕδωρ, ἀνεωγμένας τε^d τὰς
 πύλας εὐρόντες τῆς πόλεως, ἐγκρατεῖς τοῦ τυράννου 45
 11 ἐγένοντο. Τότε δὴ ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς ἦν εἶχε 372
 περὶ τὸ θεῖον εὐλάβειαν ἐπεδείξατο· ἵπποδρομίας
 γὰρ ἐπιτελοῦντι ἐμηνύθη ἀνηρῆσθαι ὁ τύραννος·
 προσφωνεῖ οὖν τῷ δήμῳ, Δεῦρο μᾶλλον εἰ^e δοκεῖ,
 ἔφη, παρέντες τὴν τέρψιν, ἐπὶ τὸν εὐκτήριον οἶκον 5
 γενόμενοι εὐχαριστηρίους εὐχὰς τῷ Θεῷ ἀναπέμψω-
 μεν, ἀνθ' ὧν ἡ αὐτοῦ χεὶρ καθεῖλε τὸν τύραννον.
 12 Ταῦτα εἶρητο· καὶ τὰ μὲν τῆς θεᾶς ἐπέπαντό^f τε καὶ

^b Ita F. M. C. ἐξίσχυσεν editt.

διαβάντες δὲ διὰ Stephan. Genev.

^c "Flor. διαβάντες γὰρ διὰ.

^d Ita M. C. τὰς τε ceteri.

Ego vero adhuc addendam puto
 particulam hoc modo: διαβάντες
 γὰρ ὡς διὰ &c." VALESIIUS.

^e ἢ δοκεῖ F. J.

^f πίπαντό F. M.

carissimi principis precatio. Angelus enim Dei, sub pastoris habitu, Aspari eisque qui cum illo erant ducem se itineris præbuit, eosque per paludem Ravennæ adjacentem deduxit. In ea namque urbe degens tyrannus, magistrum militum captivum detinebat. Per hanc autem paludem nemo unquam iter fecisse memoratur. Verum Deus eam quæ hactenus invia fuerat, tunc perviam effecit. Cum igitur paludis aquas perinde atque aridum solum trajecissent, portasque urbis apertas offendissent, tyrannum ipsum capiunt. Quo quidem tempore piissimus imperator, quanta reverentia divinum numen coleret, ostendit. Nam cum ei ludos Circenses edenti nuntiatum esset, tyrannum occisum fuisse, populum sic allocutus est: Eia, si placet, relictis Circi voluptatibus ad ecclesiam pergentes, Deo, cujus dextra tyrannum oppressit, grates persolvamus. His dictis, statim spectacula finita sunt ac neglecta: et per medium circum cuncti una cum imperatore psallentes, uno animorum vocumque consensu, et gratias agentes Deo ad eccle-

ἡμέλητο· διὰ μέσου δὲ τοῦ ἵπποδρόμου πάντες συμφώνως^β ἅμα αὐτῷ εὐχαριστηρίως ψάλλοντες, ἐπὶ τὴν 10 ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἐπορεύοντο· καὶ ὅλη μὲν ἡ πόλις μία ἐκκλησία ἐγένετο· ἐν δὲ τῷ εὐκτηρίῳ τόπῳ γενόμενοι ἐκεῖ διημέρευον.

ΚΕΦ. ΚΔ.

Ἦς^δ μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ τυράννου Ἰωάννου, Οὐαλεντιανὸν τὸν 15 Κωνσταντίου καὶ Πλακιδίας τῆς αὐτοῦ θείας ὁ βασιλεὺς Θεοδοσίος βασιλέα τῆς Ῥώμης ἀνείδειξε.

- 1 Τοῦ δὲ τυράννου ἀναιρεθέντος, ἔμφροντις¹ ἦν ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος, τίνα τῶν ἐσπερίων μερῶν 20 ἀναδείξειε βασιλέα. Ἦν δὲ ἀνεψιὸς αὐτῷ^κ κομιδῆ νέος, Οὐαλεντιανὸς ὄνομα, ἐκ Πλακιδίας τῆς αὐτοῦ θείας γενόμενος· ἦτις θυγάτηρ μὲν ἦν Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου βασιλέως· Ἀρκαδίῳ δὲ καὶ Ὀνωρίῳ τῶν δύο Αὐγούστων ἀδελφῇ· πατρὸς δὲ ἦν ὁ Οὐαλεν- 25 τιανὸς Κωνσταντίου, ὃς ὑπὸ Ὀνωρίου βασιλεὺς ἀναδειχθεὶς¹, καὶ βραχὺν αὐτῷ χρόνον συμβασιλεύσας,

^β Ita M. πάντες συμφώνως F. πάντες om. editt.

^δ Titulum om. M.

¹ "Hujus loci emendatio de-

betur cod. Flor., in quo ἔμφρον- τις ἦν, quemadmodum legitur apud Nicephor." VALESIIUS.

^κ αὐτῷ ἀνεψιὸς F. M.

¹ ἀναδείχθης F.

siam processerunt. Ac tota quidem civitas, unius ecclesiae speciem referebat. Cum autem ad ecclesiam pervenissent, totum in ea diem permanserunt.

CAPUT XXIV.

Quomodo post caedem Joannis tyranni, Theodosius imperator Valentinianum Constantii et Placidiae amitae suae filium, imperatorem Romae renuntiavit.

Porro interfecto Joanne tyranno, imperator Theodosius sollicitus esse cepit, quemnam imperatorem Occidentis partibus praeficeret. Erat ei consobrinus admodum adolescens, Valentinianus nomine, ex Placidia ipsius amitae prognatus: quae filia quidem fuit Theodosii majoris Augusti: soror autem Arcadii et Honorii imperatorum. Patrem porro Valentinianus habuit Constantium, qui ab Honorio imperator renuntiatus, cum imperium exiguo admo-

3 εὐθὺς ἐτελεύτησε. Τοῦτον τὸν ἀνεψιὸν Καίσαρα
καταστήσας, ἐπὶ τὰ ἐσπέρια μέρη ἀνέπεμψε, τῇ μητρὶ
αὐτοῦ Πλακιδίᾳ τὴν φροντίδα τῶν πραγμάτων ἐπι- 30
4 τρέψας. Σπεύδων δὲ καὶ αὐτὸς καταλαβεῖν τὴν
Ἰταλίαν, ὥστε τὸν μὲν ἀνεψιὸν ἀναγορεῦσαι βασιλέα,
παρὼν δὲ τῇ αὐτοῦ φρονήσει παιδεῦσαι τοὺς ἐκεῖ μὴ
ὑπονεύειν τοῖς τυράννοις ραδίως, ἄχρι τῆς Θεσσα-
5 λονίκης γενόμενος, ὑπ' ἀρρωστίας διεκωλύθη. Πέμψας 35
οὖν τὸν βασιλικὸν στέφανον τῷ ἀνεψιῷ διὰ τοῦ πα-
τρικίου Ἡλίωνος, αὐτὸς ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν
ἐξυπέστρεψεν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐξαρκεῖν ἡ-
γοῦμαι τὴν διήγησιν.

ΚΕΦ. ΚΕ.

373

Περὶ^m τῆς Ἀττικῆς διοικήσεως τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ὅτι τὸ ὄνομα Ἰωάννου
τοῖς διπτύχοις τῆς ἐκκλησίας ἐνέταξε, καὶ ὅτι τὸν αὐτοῦ θάνατον
προέγνω.

1 Ἀττικὸς δὲ ὁ ἐπίσκοπος θαυμαστῶς πως τὰ τῶν 5
ἐκκλησιῶν ἤνυξεν πράγματα· φρονήσει μὲν αὐτὰ
διοικῶν, ταῖς διδασκαλίαις δὲ τὸν λαὸν ἐπὶ τὴν ἀρε-

^m Ὅτι ἀττικὸς εἰδίξατο Ἰωάννην τὸν καθαιρέθητα. Μ.

dum tempore simul cum illo obtinisset, ex hac vita migraverat. Hunc igitur consobrinum suum, Theodosius auctum Cæsaris dignitate in Occidentis partes direxit, matri ipsius Placidie rerum administrationem committens. Cumque ipse in Italiam proficisci instituisset, ut et consobrinum suum Augustum renuntiaret, et Italos prudentie sue consiliis coram positus erudiret, ne tyrannus facile obtemperarent; postquam Thessalonicam venisset, morbo ingruente ulterius progredi prohibitus est. Misso igitur ad consobrinum imperiali diademate per Helionem patricium, ipse Constantinopolim rediit. Sed de his rebus sufficere existimo ea quæ dixi.

CAPUT XXV.

De Attico; quomodo ecclesias rezerit, et Joannis nomen ecclesiasticis tabulis inscripserit: et quod suam ipsius mortem præsciverit.

Interea vero Atticus episcopus res ecclesie mirum in modum amplificavit, cum et singulari prudentia cuncta administraret, et

- 2 τὴν προτρέπων. Συνιδὼν δὲ διαιρουμένην τὴν ἐκκλη-
 σίαν διὰ τὸ τοὺς Ἰωαννίτας ἔξω αὐτῆς συνάγεσθαι, 10
 μνείαν Ἰωάννου ἐν ταῖς εὐχαῖς ἐκέλευσε ποιεῖσθαι,
 ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τῶν κεκοιμημένων
 εἰώθει γίνεσθαι, διὰ τοῦτο^α πολλοὺς ἐπανελθεῖν εἰς
 3 τὴν ἐκκλησίαν ἐλπίσας. Οὕτω δὲ ἦν μεταδοτικὸς,
 ὡς μὴ μόνον τῶν ἐν ταῖς αὐτοῦ παροικίαις πτωχῶν 15
 προνοεῖν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἀστυγείτοσι τῶν πόλεων
 χρήματα πέμπειν πρὸς παραμυθίαν τῶν δεομένων.
 4 Καλλιοπίῳ γοῦν πρεσβυτέρῳ τῆς Νικαέων ἐκκλησίας
 τριακοσίου ἀποστείλας χρυσίνους τάδε ἐπέστειλεν^ο.

Καλλιοπίῳ Ἀττικὸς ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

20

- 5 Ἐμαθον μυρίους ἐν τῇ πόλει πεινῶντας δεῖσθαι τοῦ
 παρὰ τῶν εὐσεβούντων ἐλέου· μυρίους δὲ λέγω τὸ πλῆ-
 6 θος, οὐ τὸν ἀκριβῆ δηλῶν ἀριθμόν. Ἐπεὶ τοίνυν αὐτὸς
 μὲν ἔχω λαβὼν ἀριθμόν παρὰ τοῦ δαψιλεῖ τῇ χειρὶ 25
 διδόντος τοῖς οἰκονομοῦσι καλῶς, συμβαίνει δὲ τινὰς ἀπο-
 ρεῖσθαι δοκιμασίας χάριν τῶν ἐχόντων μὲν, μὴ παρεχόντων
 δὲ τούτοις, λαβὼν, ὃ φίλη μοι κεφαλῆ, τούτους τοὺς τρια-

^α διαούτου correctum ab ead. manu M.   ^ο Ita F.M. ἀπέστειλε edit.

prædicationibus suis populum ad studium virtutis impelleret. Cum autem ecclesiam divisam esse cerneret, eo quod Joannis collectas extra illam celebrarent, Joannis mentionem in orationibus fieri jussit, sicut aliorum quoque episcoporum qui fato functi erant, mentio fieri solebat: hac scilicet ratione confidens, multos ad ecclesiam esse redituros. Cæterum adeo liberalis erat, ut non solum ecclesiarum suarum pauperibus prospiceret, sed ad vicinas etiam civitates pecuniam transmitteret in solatium egenorum. Calliopio certe Nicæensis ecclesiæ presbytero cum trecentos aureos mitteret, ita scripsit.

Calliopio Atticus in Domino salutem.

“Sexcentos fame oppressos in urbe vestra esse cognovi, qui piorum hominum indigeant misericordia. Sexcentos autem cum dico, multitudinem, non autem certum ac definitum numerum intelligo. Quoniam igitur accepi certam pecuniam ab eo qui larga manu donare solet bonis dispensatoribus, et nonnullos egestate premi contingit, ut probentur ii qui habent quidem, sed non ero-

7 κοσίους χρυσίνους, ἀνάλωσον ὅπως ἂν θελήσης. Βουλῆση
 δέ που πάντως τοῖς αἰσχυνομένοις τὴν αἴτησιν, ἀλλ' οὐχὶ 30
 8 τοῖς ἐμπορίαν διὰ βίου τὴν γαστέρα προτεθεικόσι. Διδούς
 τοῖνυν μηδὲ θρησκείαν λογίση κατὰ τοῦτο τὸ μέρος, ἐνός
 καὶ μόνου γενόμενος, τοῦ τρέφειν τοὺς πεινῶντας, ἀλλὰ μὴ
 λογιστεύειν τοὺς τὸν ἡμέτερον τρόπον μὴ^p φρονούντας.

9 Οὕτω μὲν δὴ τῶν δεομένων καὶ πόρρωθεν ὄντων 35
 ἐφρόντιζεν·^q οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς δεισιδαιμονίας τι-
 10 ῶν ἐκκόπτειν ἐσπούδαζεν. Πυθόμενος γοῦν ποτὲ τοὺς
 διὰ τὸ Ἰουδαϊκὸν Πάσχα Ναυατιανῶν χωρισθέντας,
 τὸ σῶμα τοῦ Σαββατίου ἐκ τῆς Ῥόδου μετακομί-
 σαντας, ἐν αὐτῇ γὰρ τῇ νήσῳ περιορισθεῖς ἐτελεύ- 40
 τησε, καὶ θάψαντας, ἐπὶ τῷ τάφῳ εὐχέσθαι, πέμψας
 διὰ τῆς νυκτὸς εἰς ἕτερον τάφον τὸ τοῦ Σαββατίου
 σῶμα κρυβῆναι ἐκέλευσεν· οἱ δὲ συνήθως ἐλθόντες,
 καὶ ἀνορωρυγμένον τὸν τάφον εὐρόντες, τοῦ λοιποῦ
 11 σέβειν τὸν τάφον ἐπαύσαντο. Ἦν δὲ καὶ περὶ τὴν 374
 θέσιν τῶν ὀνομάτων φιλόκαλος· ἐπίνειον γοῦν ἐπὶ

^p μὴ om. Nicephor. xiv. 24. supplevit e F. Sfort. et Epiphan.

^q Ita codd. ἐφρόντιζε· πυθόμενος Eadem pæne ad verbum habet
 editt. ante Valesium, qui locum Nicephorus.

gant indigentibus; accipe vir carissime, hos trecentos aureos, eosque ut voles expende. Voles autem omnino illis qui petere erubescunt, non iis qui omni vitæ suæ tempore ventrem suum ad quæstum faciendum proposuerunt. Porro cum dabis, nullam religionis in hac quidem parte rationem habeas; id unum spectans, ut esurientes pascas, non ut eos discernas qui a nostra religione sunt alieni."

Ad hunc modum Atticus egentibus etiam procul positus prospexit. Sed et ut quorundam hominum superstitionem aboleret, plurimum laboravit. Cum enim aliquando accepisset, eos qui propter Judaicum Pascha schisma inter Novatianos fecerant, corpus Sabbatii translatum ex insula Rhodo, illic enim relegatam mortem obierat, sepulturæ mandasse, et super tumulum illius orare solitos esse, missis noctu fossoribus, cadaver Sabbatii in alio sepulchro abscondi iussit. Illi vero cum ex more venissent, ac tumulum effossam reperissent, deinceps eum locum colere desierunt. Idem præterea in nominibus imponendis elegans fuit ac

τῷ στόματι τοῦ Εὐξείνου Πόντου κείμενον, ἐξ ἀρ-
 χαίου τε^a Φαρμακέα καλούμενον, Θεραπείας ὠνόμασεν,
 ἵνα μὴ τὰς συνάξεις ἐκεῖ ποιούμενος δυσφήμῳ ὀνόματι 5
 12 ὀνομάξῃ τὸν τόπον. Καὶ ἄλλο δὲ προάστειον τῆς
 Κωνσταντινουπόλεως Ἀργυρόπολιν ὠνόμασεν ἐξ
 13 αἰτίας τοιαύτης. Χρυσόπολις ἐπίνειον ἀρχαῖον ἐστίν,
 ὃ κείται μὲν ἐν ἀρχῇ τοῦ Βοσπόρου· μέμνηται δὲ
 αὐτοῦ πολλοὶ τῶν παλαιῶν συγγραφέων, καὶ Στρά- 10
 βων τε καὶ ὁ Δαμασκηνὸς Νικόλαος, καὶ ὁ ἐν λόγοις
 τε^c θαυμαστὸς Ξενοφῶν ἐν τε τῇ ἕκτῃ τῆς Κύρου
 Ἀναβάσεως καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Ἑλληνικῶν φησὶ
 περὶ αὐτῆς, ὅτι Ἀλκιβιάδης ἀποτειχίσας αὐτὴν δεκα-
 τευτήριον^b ἐν αὐτῇ κατέστησε· τὰς γὰρ δεκάτας 15
 14 οἱ ἀπὸ τοῦ Πόντου πλείοντες ἐν αὐτῇ παρέιχον. Κατι-
 δὼν οὖν ὁ Ἀττικὸς τὸν καταυτικρὸν Χρυσοπόλεως
 τόπον εὐτερπῇ τυγχάνοντα, πρέπειν ἔφη, τοῦτον Ἀρ-
 γυρόπολιν ὀνομάζεσθαι, καὶ ῥηθεῖς ὁ λόγος εὐθὺς τὴν
 15 ἐπωνυμίαν ἐκράτυεν. Τιῶν δὲ λεγόντων πρὸς 20
 αὐτὸν, μὴ ὀφείλειν Ναυατιανοὺς ἔνδον συνάγειν τῶν
 πόλεων, Οὐκ οἶδατε, εἶπεν, ὅσα ἡμῖν διακομέοις ἐπι

^a τε om. M.^c λόγοις δὲ M. C.^b δεκατευτήριον F.

venustus. Navale quidem in ostio Ponti Euxini situm, quod ab ultima vetustate *φαρμακεὺς* dicebatur, ipse *θεραπείαν* nominavit, ne forte collectas illic celebrans, locum illum infami vocabulo appelleret. Aliud quoque suburbanum Constantinopoleos Argyropolim cognominavit ob hanc causam. Vetus navale est Chrysolopolis, in capite Bospori sita: cujus mentionem faciunt cum alii veteres historiae scriptores, tum Strabo, et Nicolaus Damascenus, et admirandus ille Xenophon in libro sexto de expeditione Cyri. Idem in libro primo rerum Graecarum ait, Alcibiadem, cum eam muro cinxisset, decimae portorium in ea exegisse. Nam ex Ponto navigantes, illic decimam pendere cogebantur. Atticus igitur cum locum e regione Chrysopoleos situm, gratum imprimis et amœnum esse cerneret, consentaneum esse dixit ut Argyropolis nominaretur. Quod ab eo dictum, statim cognomentum loco indidit. Porro cum quidam ei dicerent, non debere Novatianos collectas in urbibus celebrare: Nescitis, inquit, quanta nobiscum

Κωνσταντίου καὶ Ουάλεντος συμπεπόνθασιν· ἄλλως
 τε, ἔφη, καὶ μάρτυρες τῆς πίστεως ἡμῶν καθεστή-
 κασι· πάλαι γὰρ τῆς ἐκκλησίας χωρισθέντες, οὐδὲν 25
 16 περὶ τὴν πίστιν ἐκαινοτόμησαν. Ἐν Νικαίᾳ δέ ποτε
 διὰ χειροτονίαν ἐπισκόπου γενόμενος, Ἀσκληπιάδην
 τε τὸν ἐκεῖ Ναυατιανῶν ἐπίσκοπον γηραιὸν ὄντα ἰδὼν
 ἠρώτησε, Πόσους ἐνιαυτοὺς ἐπίσκοπος ὦν τυγχάνεις ;
 τοῦ δὲ πεντήκοντα εἰπόντος, εὐδαίμων, ἔφη, τυγχάνεις 30
 ὦ ἄνθρωπε, τοσούτου χρόνου καλοῦ ἔργου ἐπιμελού-
 17 μενος. Πρὸς δὲ τὸν αὐτὸν Ἀσκληπιάδην, Ἐγὼ, ἔφη,
 τὸν μὲν Νάατον ἐπαινῶ· τοὺς Ναυατιανοὺς δὲ οὐκ
 ἀποδέχομαι· ξενοφωνηθεῖς δὲ ὁ Ἀσκληπιάδης, Πῶς
 18 τοῦτο, ἔφη, λέγεις, ἐπίσκοπε ; Ἐκείων μὲν, ἔφη ὁ 35
 Ἀττικὸς, ἐπαινῶ, ὅτι τοῖς ἐπιθύσασι κοινωνῆσαι οὐχ
 εἴλετο· τοῦτο γὰρ ἂν καὶ αὐτὸς^x ἐγὼ ἐποίησα·
 τοὺς δὲ Ναυατιανοὺς οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι περὶ εὐτελῶν
 πταισμάτων τῆς κοινωνίας τοὺς λαϊκοὺς ἀποκλείουσι.
 19 Πρὸς ταῦτα ὁ Ἀσκληπιάδης, Ἐκτὸς, ἔφη, τοῦ ἐπι- 40
 θύσαι, καὶ ἄλλαι πολλαὶ κατὰ τὰς γραφὰς εἰσὶν

^x Ita M. καὶ αὐτὸς καὶ ἐγὼ ὁ ἔφη ὁ ἀσκληπιάδης, transpo-
 ceteri. sitis vocibus, M.

passi sint, dum Constantio et Valente regnantibus persecutionem sustineremus. Et alioqui testimonium perhibent fidei nostræ. Nam cum jam pridem se ab ecclesia sejunxerint, nihil tamen quod ad fidem pertinet, innovarunt. Cumque aliquando ordinandi episcopi causa Nicæam venisset, Asclepiadem Novatianorum episcopum admodum senem conspicatus, interrogavit quot annos in episcopatu transegisset. Qui cum quinquaginta annos transegisset se respondisset: Beatus es, inquit, o homo, qui tanto temporis spatio tam bonum opus administraveris. Eidem quoque Asclepiadi aliquando dixit: Ego Novatum quidem laudo: Novatianos vero non probo. Turbatus hoc dicto Asclepiades: Quomodo, inquit, hoc dicis episcopo? Cui Atticus: Ego, inquit, illum laudo, quod cum iis qui sacrificaverant, communicare noluerit. Idem enim et ipse fecissem. Novatianos vero minime probo, qui ob levia delicta laicos a communione excludunt. Ad hæc Asclepiades ita respondit: Præter sacrificium idolorum, sunt et alia

ἁμαρτίαι πρὸς θάνατον, δι' ἃς ὑμεῖς μὲν ^a τοὺς κλη-
 ρικούς, ἡμεῖς δὲ καὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀποκλείομεν, Θεῶ
 20 μόνῃ τὴν συγχώρησιν αὐτῶν ἐπιτρέποντες. Προέγνω 375
 δὲ Ἀττικός καὶ τὴν ἑαυτοῦ τελευτὴν ἀναχωρῶν
 γοῦν τῆς Νικαίας πρὸς Καλλιόπιον τὸν ἐκεῖ πρεσβύ-
 τερον, Σπεύδε, ἔφη, πρὸ φθινοπώρου ἐπὶ τὴν Κων-
 σταντινουπόλιν, εἰ βούλει ^a με αὐθις ζῶντα θεάσασθαι
 21 εἰ γὰρ βραδύνεις ^b οὐ καταλήψῃ μέ. Καὶ τοῦτο 5
 εἰπὼν οὐ διήμαρτεν ἐν γὰρ τῷ εἰκοστῷ πρώτῳ ἔτει
 τῆς ἐπισκοπῆς ἑαυτοῦ, τῇ δεκάτῃ τοῦ Ὀκτωβρίου A. D.
425.
 22 κατον καὶ Οὐαλεντινιανοῦ Καίσαρος τὸ πρῶτον. Ὁ
 μέντοι βασιλεὺς Θεοδόσιος ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης 10
 ὑποστρέψας, τὴν ἐκκομιδὴν αὐτοῦ οὐ κατέλαβεν
 ἔφθασε γὰρ πρὸ μιᾶς ἡμέρας τῆς εἰσόδου τοῦ αὐτο-
 23 κράτορος Ἀττικός παραδοθεὶς τῇ ταφῇ. Οὐκ εἰς
 μακρὰν δὲ καὶ ἀναγόμεναις τοῦ νέου Οὐαλεντινιανοῦ
 ἐμηνύθη, περὶ τὴν τρίτην καὶ εἰκάδα τοῦ αὐτοῦ μηνὸς 15
 Ὀκτωβρίου.

^a Ita M. πρὸς τοὺς κλ. ceteri. Hist. Tr. xii. 2. εἰ βούλει om. Plura vide in Annot. editt.

^b Ita F. M. C. quod confirmant Nicephorus, et Epiphanius ^b βραδύνης M.

multa peccata ad mortem, ut loquuntur scripturæ : propter quæ
 vos quidem clericos, nos vero etiam laicos a communione remove-
 mus, soli Deo potestatem condonandi illis relinquentes. Cæterum
 Atticus etiam tempus obitus sui præscivit. Nam cum Nicæam
 discessurus esset, Callipio illius loci presbytero ita dixit : cura
 ut ante autumnum Constantinopolim venias, si me adhuc vivum
 videre cupis. Serius enim si veneris, superstitem me non repe-
 ries. Quod cum dixisset, a veritate non aberravit. Anno quippe
 episcopatus sui primo et vicesimo, die sexto Idus Octobris abiit e
 vita, consulatu Theodosii undecimo et Valentiniani Cæsaris primo.
 Porro imperator Theodosius ab urbe Thessalonica reversus, funeri
 ejus non interfuit. Etenim Atticus, pridie quam imperator Con-
 stantinopolim ingrederetur, sepulcro conditus fuerat. Nec multo
 post nuntiata est nuncupatio augusta Valentiniani junioris die x.
 kalend. Novembres.

ΚΕΦ. ΚΣ.

Περὶ Σισινίου^c τοῦ μετὰ Ἀττικὸν Κωνσταντινουπόλεως^d ἐπισκοπή-
σαντος.

- 1 Ἐγένετο δὲ μετὰ τὴν τελευταίην Ἀττικοῦ πολλή
φιλονεικία περὶ χειροτονίας ἐπισκόπου, ἄλλων ἄλλον²⁰
ζητούντων· τινὲς μὲν γὰρ, φησὶ^e, Φίλιππον τὸν
πρεσβύτερον ἐζήτουν· τινὲς δὲ Πρόκλον· καὶ οὗτος
2 δὲ πρεσβύτερος ἦν. Κοινῇ δὲ πᾶς ὁ λαὸς ἐπόθει
γίνεσθαι Σισίνιον· ὅς τις πρεσβύτερος μὲν ἦν καὶ
αὐτὸς, ἐν οὐδεμιᾷ δὲ τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως ἐκκλη-²⁵
σιῶν ἐτέτακτο, ἀλλ' ἐν προαστείῳ τῆς Κωνσταντινου-
πόλεως, ᾧ ἐπόνυμον Ἐλαιά, τὴν ἱερωσύνην ἐκεκλή-
ρωτο· ὅπερ κατακτικρὸν μὲν κεῖται τῆς πόλεως, ἐν
αὐτῷ δὲ ἐξ ἔθους ἢ ἀναλήψιμος τοῦ Σωτῆρος ἐπιτε-³⁰
3 λείται πάνδημος ἑορτή. Πόθον δὲ εἶχον τοῦ ἀνδρὸς
πάντες οἱ λαϊκοὶ, ὅτι ἐπ' εὐλαβείᾳ περιβόητος ἦν, καὶ³⁷⁶
μάλιστα ὅτι τοὺς πτωχοὺς ὑπὲρ δύναμιν ἐσπούδαζεν.
4 Κατεκράτησεν οὖν ἡ τῶν λαϊκῶν σπουδή· καὶ χειρο-

^c Χειροτονία σισινίου. M.

non agnoscunt Nicephorus et

^d τῆς Κωνστ. F.

Epiphanius, et potest quidem

^e φησι, scilicet αὐτὸς, ipse
Philippus : vocem φησι tamen
glossa esse.

CAPUT XXVI.

De Sisinnio, qui Attico in episcopatu Constantinopolitano successit.

Cæterum post obitum Attici, ingens contentio de ordinatione episcopi exorta est, aliis alium postulantibus. Quidam enim Philippum presbyterum cupiebant : quidam Proclum, qui etiam presbyter erat. Sed universus populus communi consensu Sisinnium optabat. Qui et ipse presbyter quidem erat : non tamen in ulla intra urbem ecclesia constitutus : sed in suburbano Constantinopoleos cui nomen est Elæa, presbyterii gradum sortitus fuerat. Situm est hoc suburbanum ex adverso urbis regiæ, et illic ex antiqua consuetudine dies festus ascensionis Dominicæ ab universo populo celebratur. Hujus autem viri desiderio omnes laici flagrabant, tum quod pietatis nomine celeberrimus ubique esset, tum præcipue quod pauperibus fovendis etiam ultra vires suas incumberet. Prævaluit igitur studium laicorum : ordinatusque est

τονείται Σισίνιος τῇ εἰκάδι ὀγδῶ τοῦ Φεβρουαρίου
 μηνός, τῇ ἐξῆς ὑπατεία, ἣτις ἦν Θεοδοσίου τὸ δωδέ- 5
 κατον καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ νεωτέρου Αὐγούστου A. D.
426.
 5 τὸ δεύτερον. Ἐπὶ τούτῳ Φίλιππος ὁ πρεσβύτερος,
 ὅτι αὐτοῦ προεκρίθη ἕτερος, πολλὰ τῆς χειροτονίας
 καθήψατο ἐν τῇ πεπονημένῃ αὐτῷ Χριστιανικῇ
 ἱστορίᾳ, διαβάλλων καὶ τὸν χειροτονηθέντα καὶ τοὺς 10
 χειροτονήσαντας καὶ πολλῶ πλέον τοὺς λαϊκοὺς·
 τοιαῦτα τε εἶπεν, οἷα οὐκ ἂν ἐλοίμην παραδοῦναι
 γραφῆ, ἐπεὶ κἀκείνον οὐκ ἀποδέχομαι τῆς προπετείας
 τοιαῦτα γραφῆ παραδοῦναι τολμήσαντα· μικρὰ δὲ
 περὶ αὐτοῦ εἰπεῖν οὐκ ἄκαιρον εἶναι ἡγοῦμαι. 15

ΚΕΦ. ΚΖ.

Περὶ ^f Φιλίππου πρεσβυτέρου τοῦ ἀπὸ Σίδης.

- 1 Φίλιππος Σιδίτης μὲν ἦν τὸ γένος· Σίδη δὲ πόλις
 τῆς Παμφυλίας, ἀφ' ἧς ὄρμητο καὶ Τρώϊλος ὁ σο- 20
 φιστῆς, οὗ καὶ συγγενῆ ἑαυτὸν εἶναι ἐσεμνύνετο.
 2 Διάκονος δὲ ἦν, ἐπεὶ τὰ πολλὰ τῷ ἐπισκόπῳ Ἰωάννῃ
 συνῆν· ἐφιλοπόνηε δὲ καὶ περὶ λόγους, καὶ πολλὰ

^f Titulum om. M.

Sisinnius pridie kalendas Martii, consulatu proxime sequente, qui fuit Theodosii duodecimus et Valentiniani junioris Augusti secundus. Posthæc Philippus presbyter, quoniam alter ipsi antepositus fuerat, ordinationem illam pluribus reprehendit in ea quam conscripsit historia Christiana. Ubi et ordinatum simul et ordinatores perstringens, ac præcipue laicos; ea dicit quæ literis mandare equidem nolim. Neque enim ullo modo probare possum ejus temeritatem, qui talia scriptis suis prodere ausus fuerit. Sed de illo pauca dicere, haudquaquam intempestivum puto.

CAPUT XXVII.

De Philippo presbytero Sidensi.

Philippus patria quidem fuit Sidensis. Est autem Side urbs Pamphyliæ, ex qua Troilus etiam Sophista originem duxit, cui se Philippus propinquitate generis conjunctum esse gloriabatur. Cum autem esset diaconus, cum Joanne episcopo ut plurimum

καὶ παντοῖα βιβλία συνήγε· ζηλώσας δὲ τὸν Ἀσιανὸν τῶν λόγων χαρακτῆρα, πολλὰ συνέγραφε, τάτε τοῦ²⁵ βασιλέως Ἰουλιανοῦ κατὰ Χριστιανῶν^ε βιβλία ἀνασκευάζων, καὶ Χριστιανικὴν ἱστορίαν συνέθηκεν.
³ Ἦν ἐν τριάκοντα ἕξ βιβλίοις διεῖλεν· ἕκαστον δὲ βιβλίον εἶχε τόμους πολλοὺς, ὡς τοὺς πάντας ἐγγὺς εἶναι χιλίους· ὑπόθεσις δὲ ἐκάστου τόμου ἰσάζει
⁴ τῷ τόμῳ. Τὴν μὲν οὖν πραγματείαν ταύτην οὐκ³⁰ Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν, ἀλλὰ Χριστιανικὴν ἐπέγραψεν· πολλὰς δὲ συνεισφέρει ὕλας εἰς αὐτήν, δεικνύνας βουλόμενος, μὴ ἀπείρως ἔχειν ἑαυτὸν τῶν φιλοσόφων παιδευμάτων· διὸ καὶ συνεχῶς γεωμετρικῶν τε καὶ ἀστρονομικῶν καὶ ἀριθμητικῶν καὶ³⁵ μουσικῶν θεωρημάτων ποιεῖται μνήμη· ἐκφράσεις τε λέγων νήσων καὶ ὀρέων καὶ δένδρων καὶ ἄλλων
⁵ τιῶν εὐτελῶν. Δὶ ὧν καὶ χάνηνη τὴν πραγματείαν εἰργάσατο· διὸ καὶ, ὡς νομίζω, ἀχρεῖον^h αὐτὴν καὶ ἰδιώταις καὶ εὐπαιδεύτοις πεποιήκεν· οἱ ἰδιῶται μὲν⁴⁰

ε Ita F. M. C. τὸ δὲ Ἰουλιανοῦ κατὰ Χριστιανῶν om. editt.
κατὰ τῶν ἱερῶν βιβλίων ἀνασκευάζων ^h Ita F. M. ἀχρεῖαν editt.
σύγγραμμα Nicephor. xiv. 29.

versabatur. Idem in studiis literarum multum operæ et laboris posuit, pluresque omnis generis libros collegit. Porro Asianum dicendi genus æmulatus, multa elucubravit. Nam et Juliani imperatoris libros confutavit, et Christianam historiam composuit, quam in triginta sex libros divisit. Singuli autem libri plures continent tomos; adeo ut simul omnes sint propemodum mille numero. Argumentum vero cujusque tomi ipsum numum magnitudine exæquat. Cæterum hoc opus, non Ecclesiasticam Historiam, sed Christianam inscripsit. Variam porro eruditionem in id opus congressit, dum videri vult philosophicarum disciplinarum haudquaquam expers. Proinde geometricorum et astronomicorum theorematum, arithmeti-
corum quoque ac musicorum passim mentionem facit. Describit item insulas et montes atque arbores, et alia quædam parvi momenti. Unde opus laxum reddidit ac solutum: ac proinde doctis pariter atque indoctis, ut mihi quidem videtur, inutile illud effecit. Nam indocti quidem, dictionis orna-

γὰρ τὸ κεκομψευμένον τῆς φράσεως ἰδεῖν οὐκ ἰσχύουσιν· οἱ δὲ εὐπαιδευτοὶ τῆς ταυτολογίας¹ καταγινώσκουσιν. Ἄλλ' ἕκαστος μὲν περὶ τῶν βιβλίων ὡς ἔχει γνώμης κρινέτω· ἐγὼ δὲ ἐκεῖνό φημι, ὅτι τοὺς χρόνους τῆς ἱστορίας συγγέει. Μνημονεύσας⁴⁵ γὰρ τῶν τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου χρόνων, αὐθις ἐπὶ τοὺς Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου χρόνους ἀνέδραμεν· καὶ τοῦτο ὡς πλείστον ποιεῖ. Καὶ τσαῦτα³⁷⁷ μὲν περὶ Φιλίππου· ὃ δὲ ἐπὶ Σισωνίου γέγονεν, ἀναγκαῖον εἰπεῖν.

ΚΕΦ. ΚΗ.

Ἦς^k Πρόκλον Κυζίκου ἐπίσκοπον ὁ Σισίνιος ἐχειροτόνησεν· οἱ δὲ 5
Κυζικηνοὶ τοῦτον οὐ προσεδίξωτο.

1 Τοῦ Κυζικηνῶν ἐπισκόπου τελευτήσαντος, ὁ Σισίνιος Πρόκλον ἐχειροτόνησε πρὸς ἐπισκοπὴν τῆς Κυ- 10
ζίκου· μέλλοντος οὖν διάγειν¹ ἐπ' αὐτήν, φθάνουσιν οἱ Κυζικηνοὶ, καὶ χειροτονουσι^m ἄνδρα ἀσκητικόν,

ⁱ παντολογίας J.

^k Titulum om. M.

^l διαβαίνειν M.

^m κυζικηνοὶ, καὶ ἄνδρα ἀσκη-

τικὸν φ' ὄνομα ἦν δαλμάτιος χειροτονουσιν καθ' ἑαυτοὺς, καὶ τοῦτο &c. M.

tum perspicere non possunt: docti vero, inanem verborum repetitionem condemnant. Verum unusquisque de libris pro arbitratu suo judicet. Ego vero id unum dico, rerum gestarum tempora ab eo confundi. Postquam enim Theodosii imperatoris res gestas commemoravit, statim recurrit ad tempora episcopi Athanasii. Idque ab illo sæpenumero fieri solet. Sed de Philippo hactenus. Nunc de iis quæ Sisinnii tempore acciderunt, dicendum omnino est.

CAPUT XXVIII.

Quomodo Sisinnius Proclum Cyzici episcopum ordinavit, quem tamen Cyziceni suscipere noluerunt.

Mortuo Cyzicenorum episcopo, Sisinnius Proclum urbis illius antistitem ordinavit. Sed dum ille eo professionem parat, prævertentes eum Cyziceni, Dalmatium quemdam monasticæ professionis virum, sibi episcopum constituerunt. Idque ab illis factum

2 φ ὄνομα ἦν Δαλμάτιος. Καὶ τοῦτο ἐποίησαν ἀμε-
 λήσαντες τοῦ νόμου τοῦ κελεύοντος, παρὰ γνώμην
 τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως χειροτονίαν ἐπι- 15
 σκόπου μὴ γίνεσθαι· ἠμέλησαν δὲ τοῦ νόμου τού-
 του, ὡς Ἀττικῷ μόνῳ εἰς πρόσωπον παρασχεθέντος.
 3 Ἐμμενεν οὖν ὁ Πρόκλος οἰκείας μὲν ἐκκλησίας μὴ
 προεστῶς, ἐν δὲ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Κωνσταντινου-
 πόλεως κατὰ τὰς διδασκαλίας ἀνθῶν· ἀλλὰ περὶ 20
 4 μὲν τούτου κατὰ χώραν ἐροῦμεν. Σισίνιος δὲ οὐδὲ
 δύο^α ὄλους ἐνιαυτοὺς ἐπιβιούς τῇ ἐπισκοπῇ ἔτελεύ- A. D.
 τησεν ἐν ὑπατείᾳ Ἱερίου^ο καὶ Ἀρδαβουρίου, τῇ εἰκάδι 427.
 5 τετάρτῃ τοῦ Δεκεμβρίου μηνός. Ἄνῆρ ἐπὶ σωφρο-
 σύνη μὲν καὶ βίῃ ὀρθῷ καὶ φιλοπτωχίᾳ περιβόητος· 25
 τὸ δὲ ἦθος εὐπρόσιτός τε καὶ ἄπλαστος, καὶ διὰ τοῦτο
 ἀπραγμονέστερος· διὸ καὶ τοῖς φιλοπράγμοσιν λυ-
 πηρὸς ἦν, καὶ ἀδρανεῖας δόξαν ἔλαβε παρ' αὐτοῖς.

^α ὄλους δύο F. M.

^ο Ita F. M. Ἱερίου edit.

est, contempta lege qua sancitum est, ne præter sententiam epi-
 scopi Constantinopolitani ulla fiat sacerdotis ordinatio. Porro
 legem istam adeo neglexerunt, quod solius Attici personæ hæc
 prærogativa concessa esse videtur. Mansit igitur Proclus, pro-
 priæ quidem ecclesiæ administratione spoliatus: in ecclesiis vero
 Constantinopoleos concionando maximam gloriam adeptus est.
 Verum de illo dicemus suo loco. Sisinnius autem cum in epi-
 scopatu nondum biennium explevisset, ex hac luce migravit,
 Hierio et Ardaburio consulibus, die nono kalendas Januarii. Vir
 ob temperantiam quidem vitæque sanctitatem, et ob benignitatem
 erga pauperes celeberrimus. Moribus vero simplex et affabilis, ac
 proinde a negotiis alienus. Quam ob causam molestus fuit nego-
 tiosis hominibus, apud quos in opinionem venit ignaviæ.

ΚΕΦ. ΚΘ.

ἮσP μετὰ τὴν τελευταίην Σισωνίου, Νεστόριον ἐκ τῆς Ἀντιοχείας μετα- 30
πεμφάμενοι ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως πεποιήκασιν, δε εὐθὺς
ἐφοράθη ὁποῖος ἦν.

- 1 Μετὰ δὲ τὴν τελευταίην Σισωνίου ἐδόκει τοῖς κρα-
τοῦσι μηδένα μὲν διὰ τοὺς κενοσπουδαστὰς ἐκ τῆς 35
ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προχειρίζεσθαι· καίτοι
πολλῶν μὲν τὸν Φίλιππον, πολλῶν δὲ τὸν Πρόκλον
2 χειροτονηθῆναι σπευδόντων. Ἐπήλυδα δὲ ἐκ τῆς
Ἀντιοχείας καλεῖν ἐβούλοντο· ἦν γάρ τις ἐκεῖ 40
Νεστόριος τοῦνομα, τὸ μὲν γένος Γερμανικεύς· εὐ-
φωνος δὲ ἄλλως καὶ εὐλαλος· διὸ καὶ ὡς προσ-
επιτήδειον εἰς διδασκαλίαν ἔγνωσαν μεταπέμπεσθαι.
3 Τριμήνου οὖν διαδραμόντος, ἄγεται ἐκ τῆς Ἀντιοχείας 378
ὁ Νεστόριος· ὅστις ἐπὶ σωφροσύνῃ μὲν παρὰ τοῖς
πλείστοις ἐκηρύττετο· ὁποῖος¹ δὲ ἦν ἐν τοῖς ἄλλοις
τὸ ἦθος, ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ διδασκαλίας τοὺς εὐ 5
4 φρονούντας οὐκ ἔλαθε. Χειροτονηθεὶς γὰρ τῇ δεκάτῃ

P Ὅτι νεστόριος ἀπὸ ἀντιοχείας ριος εὐθὺς οἶος ἦν ἐφοράθη, ante
μετασταλεὶς χειροτονεῖται. M. ὁποῖος, M.

¹ Titulum inserit, Ὅτι νεστό-

CAPUT XXIX.

*Quomodo post mortem Sisinnii, Nestorius Antiochia accitus, Con-
stantinopolitanum episcopatum suscepit: statimque qualis esset
deprehensus est.*

Post obitum Sisinnii, propter homines inanis gloriæ studiosos, placuit imperatoribus neminem ex ecclesia Constantinopolitana ad episcopatum promovere, licet multi Philippum, nec pauciores Proclum ordinari summo studio contenderent. Peregrinum igitur hominem Antiochia evocare satius visum est. Erat illic vir quidam, nomine Nestorius, ortus ex urbe Germanica, sonora voce et expedita facundia. Atque idcirco illum tamquam idoneum ad docendum populum accersere decreverunt. Elapso itaque trium mensium spatio, Nestorius Antiochia adducitur. Qui ob temperantiam quidem a plurimis prædicabatur. In reliquis vero quali ingenio et quibus moribus fuerit, ex prima ejus concione prudentiores quique statim deprehenderunt. Ordinatus enim die quarto

τοῦ Ἀπριλλίου[†] μηνός, ἐν ὑπατεία Φίληκος καὶ Ταύ-
 ρου, εὐθύς ἐκείνην τὴν περιβόητον ἀφήκε φωνήν, ἐπὶ A. D.
428.
 τοῦ λαοῦ παντὸς πρὸς τὸν βασιλέα τὸν λόγον ποιού-
 5 μενος. Δός μοι, φησὶν, ὦ βασιλεῦ, καθαρὰν τὴν
 γῆν τῶν αἰρετικῶν, καγὼ σοὶ τὸν οὐρανὸν ἀντιδώσω
 συγκαθέλε[‡] μοι τοὺς αἰρετικούς, καγὼ συγκαθελώ
 6 σοὶ τοὺς Πέρσας. Ταῦτα λεχθέντα, εἰ καὶ τιwes τῶν
 πολλῶν πρὸς τοὺς αἰρετικούς[†] ἀπεχθῶς ἔχοντες ἡδέως
 ἐδέχοντο, ἀλλ' οὖν γε, ὡς ἔφημ, τοὺς εἰδότας ἐκ λόγου 15
 γνώμην τεκμήρασθαι οὐκ ἔλαθεν οὐδὲ τὸ κούφον τῆς
 διανοίας, οὐδὲ τὸ θυμικὸν ἐν ταυτῷ καὶ κενόδοξον.
 ἴ[†] Ὅτι μὴδὲ τὸ βραχύτατον εἰς ὑπέρθειω ἀνασχόμενος
 εἰς τοιοῦτους προήχθη λόγους· ἀλλ' εἰ δεῖ κατὰ τὴν
 παροιμίαν εἰπεῖν, μὴδὲ τοῦ τῆς πόλεως ὕδατος ἦδη 20
 8 γευσάμενος διάπυρος διώκτης ἐδείκνυτο. Πέμπτη γέ
 οὖν[‡] μετὰ τὴν χειροτονίαν ἡμέρᾳ εὐκτῆριον τῶν
 Ἀρειανῶν, ἐν ᾧ ἐν παραβύστφ ἤρχοντο, καθελεῖν
 9 βουλόμενος, εἰς ἀπόνοιαν αὐτοὺς ἤλασεν. Ὁρώντες
 γὰρ καθαιρούμενον τὸν εὐκτῆριον τόπον, πῦρ ἐμβα- 25

[†] ἀπριλλίου M.

[†] ἀπεχθῶς πρὸς τοὺς αἰρ. F. M.

[‡] σύ μοι τοὺς αἰρ. κάθελε Ni-
 ceph. xiv. 31.

[‡] γ' οὖν F. γοῦν M.

Idus Apriles, Felice et Tauro consulibus, illico coram universo
 populo imperatorem alloquens, celebrem illam protulit dictionem.
 Da mihi, inquit, imperator, terram hæreticis purgatam, et ego
 tibi cælum retribuam. Mecum hæreticos debella: ego Persas
 tecum debellabo. Hæc verba licet quidam ex vulgo qui hæreticos
 oderant, libenter amplexi sint, iis tamen, ut dixi, qui interiorem
 animi sensum ex verbis conjicere norunt, perspecta statim fuit
 hominis levitas et violentia, cum inanis gloriæ studio conjuncta:
 quippe qui ne brevissimi quidem temporis moram sustinens, in
 hujusmodi verba prorupisset; et antequam ipsam, ut vulgo dici-
 tur, civitatis delibasset aquam, acerrimum se persecutorem osten-
 deret. Quinto igitur post ordinationem suam die, ecclesiam
 Arianorum in qua occulte preces faciebant, subvertere aggressus,
 eos ad desperationem coegit. Nam cum ecclesiam suam everti
 cerneret, ipsi injecto igne eam combusserunt. Porro ignis alte-

λόντες ὑφήψαν αὐτόν· ἐπινεμηθὲν δὲ τὸ πῦρ καὶ
 τὰς παρακειμένας οἰκίας ἀνήλωσε· θόρυβός τε ἐκ
 τούτου κατὰ τὴν πόλιν ἐγένετο, καὶ οἱ Ἀρειανοὶ πρὸς
 ἄμυναν ἠύτρεπίζοντο· ἀλλὰ τὸ μὲν κακὸν προβῆναι
 εἰς ἔργον οὐ συνεχώρησεν ὁ τὴν πόλιν ἀεὶ² φυλάσσων³⁰
¹⁰ Θεός. Πυρκαϊᾶν δὲ τοῦ λοιποῦ ἀπεκάλουν αὐτὸν οὐ
 μόνον οἱ τῶν αἰρέσεων, ἀλλ' ἤδη καὶ οἱ οἰκείοι τῆς
 πίστεως· οὐ γὰρ ἐπαύετο, ἀλλὰ κατὰ τῶν αἰρέσεων
¹¹ τεχναζόμενος, τὸ ἐπ' αὐτῷ τὴν πόλιν ἀνέτρεψε. Καὶ
 γὰρ Ναυατιανοὺς σκύλλειω ἐπειράτο, ὑποκνιζόμενος³⁵
 ἐφ' οἷς ὁ Ναυατιανῶν ἐπίσκοπος Παῦλος ἐπ' εὐλα-
 βείᾳ περιβόητος ἦν· ἀλλ' οἱ κρατοῦντες παρανώσει
¹² κατέστελλον αὐτοῦ τὴν ὁρμήν. Ὅσα δὲ περὶ Ἀσίαν,
 Λυδίαν τε καὶ Καρίαν κακὰ τοῖς Τεσσαρεσκαίδεκα-
 τίταις ἐποίησε, καὶ ὅποσοι⁷ δι' αὐτὸν πολλοὶ περὶ⁴⁰
 Μίλητον καὶ Σάρδεις ἐν τῇ γενομένῃ στάσει ἀπέθα-
¹³ νον, παραλιπεῖν μοι δοκῶ. Ὅποιαν μὲν οὖν καὶ διὰ
 ταῦτα καὶ διὰ τὴν ἄθυρον αὐτοῦ γλῶσσαν δίκην
 ἔδωκε, μετ' ὀλίγον ἐρῶ.

² Ita F. M. ἀεὶ om. edit.

mortui, Epiphan. H. T. xii. 4.

⁷ Vel *δπας* legendum est, vel
 πολλοὶ mox delendum. *Quanti*
propter eum circa Miletum—sint

quod non agnoscit vocem πολ-
 λοί.

rius serpens, contiguas etiam domos absumpsit. Ea res tumultum
 in urbe excitavit: jamque Ariani ad vindictam se parabant.
 Verum custos civitatis Deus, malum ulterius progredi non est
 passus. Exinde vero incendiarium eum vocarunt non hæretici
 solum, verum etiam ejusdem cum illo fidei cultores. Non enim
 quiescebat, sed adversus hæreticos subinde calumnias struens,
 civitatem quantum quidem in ipso erat, subvertebat. Nam et
 Novatianos vexare conatus est, stimulante eum invidia, eo quod
 Paulus Novatianorum episcopus religionis gratia ubique celebra-
 retur. Verum principes impetum illius, admonitionibus suis re-
 presserunt. Quantis autem malis quartadecimanos per Asiam,
 Lydiam et Cariam affecerit, et quam multi ejus causa apud Mile-
 tum et Sardes seditione facta interierint, silentio transmittendum
 puto. Quas autem poenae tum ob ista, tum ob effrenem linguae
 petulantiam dederit, paulo postea dicam.

ΚΕΦ. Λ.

379

Τίνα^z τρόπον ἐπὶ τοῦ νέου Θεοδοσίου Βουργουνζῖωνες^a ἐχριστιάνισαν.

- 1 Πράγμα μέντοι περὶ τόνδε τὸν χρόνον ἄξιον μνή-
 μης γενόμενον διηγήσομαι. *Ἔθνος ἐστὶ βάρβαρον 5
 πέραν τοῦ ποταμοῦ Ῥήνου ἔχον τὴν οἴκησιν, Βουργουνζῖωνες καλοῦνται· οὗτοι βίον ἀπράγμονα ζῶσιν
 αἰεὶ· τέκτονες γὰρ σχεδὸν πάντες εἰσὶν· καὶ ἐκ ταύτης
 2 μισθὸν λαμβάνοντες ἀποτρέφονται. Τούτοις συνε- 10
 χῶς τὸ ἔθνος τῶν Οὔνων ἐπερχόμενον, ἐληλάτει τὴν
 χώραν αὐτῶν, καὶ πολλοὺς πολλάκις αὐτῶν ἀνήρουν·
 οἱ δὲ ὑπὸ ἀμηχανίας ἀνθρώπων προσφεύγουσιν οὐ-
 δενί Θεῷ δέ τιμι ἐπιτρέψαι ἑαυτοὺς ἐβούλοντο.
 3 Κατὰ νοῦν δὲ λαμβάνοντες ὅτι Ῥωμαίων ὁ Θεὸς 15
 ἰσχυρῶς τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν βοηθεῖ, κοινῇ γνώμῃ
 πάντες ἐπὶ τὸ πιστεῦσαι τῷ Χριστῷ ἐληλύθασιν·
 γενόμενοι τε ἐν πόλει μᾶ τῆς Γαλλίας παρακαλοῦσιν
 ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τυχεῖν Χριστιανικοῦ βαπτίσμα-

^z Ὅτι τὸ τῶν Βουργουνζῖωνων ἔθνος ἐχριστιάνισεν. M.

^a Ita F. Βουργουνζῖωνες editt.

CAPUT XXX.

Quomodo Theodosii junioris principatu Burgundiones Christianam religionem amplexi sint.

Nunc vero rem memoratu inprimis dignam, quæ per id tempus contigit, narrabo. Gens est barbara, trans flumen Rhenum sedes habens, eorum qui Burgundiones vocantur. Hi vitam quietam et a negotiis alienam ducunt. Quippe omnes fere sunt fabri lignarii, et ex hac arte mercedem capientes, semetipsos alunt. In horum fines assidue irruentes Hunni, regionem illorum vastabant, multosque ex ipsis subinde interficiebant. Itaque Burgundiones ad consilii inopiam redacti, nullius quidem hominis auxilium implorarunt, sed Deo cuiusquam sese committere statuerunt. Cumque animadverterent, Romanorum Deum illis qui numen ipsius revererentur, certissimum auxilium præbere, omnes communi consensu ad Christi fidem se contulerunt. Extemplo igitur ad quamdam Galliæ civitatem profecti, postulant ab episcopo ut Christianum baptismum suscipiant. Ille cum septem dies jejuna- re eos

4 τος. Ὁ δὲ ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας παρασκευάσας νηστεῦσαι 20
 αὐτοὺς, καὶ τὴν πίστιν κατηχῆσας^b αὐτοὺς, τῇ ὀγδόῃ
 5 ἡμέρᾳ βαπτίσας ἀπέλυσε. Θαρραλέοι οὖν οὗτοι κατὰ
 τῶν τυράννων^c ἐπορεύοντο· καὶ τῆς ἐλπίδος οὐχ ἤμαρ-
 6 τον. Τοῦ γὰρ βασιλέως τῶν Οὐννων ὑπὸ ἀδηφαγίας
 ἐν νυκτὶ διαρραγέντος, ᾧ ὄνομα Οὐπταρος ἦν, οἱ 25
 Βουργουνζῖωνες ἀστρατηγῆτοισ ἐπιθέμενοι, ὀλίγοι τε
 πρὸς σφόδρα πολλοὺς συμβαλόντες^d, ἐνίκησαν· τρισ-
 χίλιοι γὰρ μόνου περι τοὺς μυρίους κατήνεγκαν^e καὶ
 7 ἔξ ἐκείνου τὸ ἔθνος διαπύρως ἐχριστιάνισεν. Ὑπὸ δὲ
 τοῦτον τὸν χρόνον καὶ Βάρβας ὁ τῶν Ἀρειανῶν 30
 ἐπίσκοπος ἐτελεύτησεν, ἐν ὑπατεῖᾳ Θεοδοσίου τὸ A. D.
 τρισκαιδέκατον καὶ Οὐαλεντιανοῦ τὸ τρίτον, τῇ εἰκάδι 480.
 τετάρτῃ τοῦ Ἰουνίου μηνός· καὶ καθίσταται εἰς
 τὸν τόπον αὐτοῦ Σαββάτιος· περι μὲν δὴ τούτων
 τοσαῦτα εἰρήσθω.

^b κατηχῆσας C.

^c "Scribendum τῶν Οὐννων.
 Ab iis enim premebantur Bur-
 gundiones, ut testatur Socrates."
 VALESIIUS. Adversatur huic
 Epiphanius, qui habet, *contra*
tyrannos, H. T. xii. 4.: et Nice-

phorus, qui habet, *ὁμοσε κατὰ*
τῶν τυραννούντων ἐχώρον ἐχθρῶν,
 xiv. 40.

^d ἐπιθέμενοι συμβαλόντες F.

^e *περὶ που τοὺς μυρίους ἀπέκτει-
 ναν* M. ἀπέκτειναν Nicephor.

jussisset, ac fidei rudimentis instituisset, octavo tandem die bap-
 tismo donatos dimisit. Exinde fidenti animo adversus Hunnos
 progressi sunt: nec spes eos fefellit. Etenim rege Hunnorum,
 cui nomen erat Optar, præ nimia ciborum ingluvie nocte quadam
 suffocato, Burgundiones in Hunnos duce destitutos subito irruen-
 tes, paucique plurimos aggressi, victoriam reportarunt. Cum
 enim ipsi tria dumtaxat hominum millia essent, Hunnorum decem
 circiter millia interfecerunt. Ex eo tempore Burgundionum gens
 Christianam religionem studiosissime professa est. Sub idem
 tempus Barba Arianorum episcopus extremum diem obiit, consu-
 latu Theodosii tertio decimo et Valentiniani tertio, die octavo
 kalendas Julii. In cujus locum substitutus est Sabbatius. Sed
 de his satis.

ΚΕΦ. ΛΑ.

380

Οία^f πεπόνθασιν ὑπὸ Νεστορίου Μακεδονιοί.

- 1 Νεστόριος μέντοι παρὰ τὸ εἰωθὸς τῇ ἐκκλησίᾳ
 πράττων καὶ ἄλλως^ε ἐν τοῖς τοιούτοις ἑαυτὸν μισεῖ- 5
 σθαι ἐποίει, ὡς τὰ ὑπ' αὐτοῦ γεγόμενα δείκνυσιν.
 2 Ἐν Γέρμῃ γὰρ πόλει τοῦ Ἑλλησπόντου Ἀντώνιος
 ἐπίσκοπος ὢν, καὶ πειθόμενος τῇ Νεστορίου περὶ τοὺς
 αἰρετικοὺς ὀρμῇ, Μακεδονιανοὺς ἐλαύνειν ἐσπούδαξε,
 πρόσχημα ἀπολογίας τὴν τοῦ Πατριάρχου πρόσταξιν 10
 3 λαμβάνων. Οἱ οὖν Μακεδονιοὶ μέχρι μὲν τινος
 τὸν σκυλμὸν ὑπέμενον· ἐπεὶ δὲ αὐτοὺς ὁ Ἀντώνιος
 σφοδρότερον ἔσκυλλε, μηκέτι φέροντες τὸ ἄχθος εἰς
 χαλεπὴν ἀπόνοιαν τρέπονται· ὑποπεμφσαντές τε ἄν-
 δρας ἐν δευτέρῳ τὸ ἀγαθὸν τοῦ ἡδέος τιθεμένου 15
 4 ἀναιροῦσιν αὐτόν. Τοῦτο τὸ μῦθος τῶν Μακεδονια-
 νῶν ἐργασαμένων, ὁ Νεστόριος ὑπόθεσιν τῆς ἰδίας
 ὀρμῆς ἔλαβε τὰ γεγόμενα· πείθει τε τοὺς κρατοῦντας

^f Titulum om. M. Tum ἐπὶ Valesius. Vid. Annot. Vulga-
 nestorion F. tum sequi videtur Epiphanius

^ε ἄλλους ἐν τοῖς &c. μιμίσθαι, H. Tr. xii. 4.
 et mox τὰ ἐπ' αὐτοῦ, emendat

CAPUT XXXI.

Quibus malis Nestorius Macedonios affiserit.

Cæterum Nestorius contra morem institutumque ecclesiæ se gerens, alios impulit ut ipsum in hujusmodi rebus imitarentur, quemadmodum apparet ex iis quæ sub ipso contingere. Quippe in Hellesponto Antonius quidam Germæ civitatis episcopus, Nestorio adversus hæreticos sævienti morem gerens, Macedonios acerbe exagitare cœpit, mandatam patriarchæ defensionis loco prætexens. Et Macedoniani quidem aliquamdiu vexationem ejus patienter tulere. Sed posteaquam Antonius eos vehementius persequi instituit, illi tantam molestiam ferre amplius non valentes, spe salutis abjecta ad gravissimam insaniam proruperunt: et summis quibusdam hominibus qui justitiam libidini postponebant, eum interfecerunt. Cum hoc scelus perpetrassent Macedoniani, Nestorius ex eo facto occasionem furoris sui traxit. Suasit enim imperatoribus, ut ecclesiæ illis adimerentur. Ablatis

5 τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν ἀφελῆσθαι. Ἀφηρέθησαν οὖν
 ἢ τε ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸ τοῦ παλαιοῦ τείχους 20
 τῆς πόλεως, καὶ ἢ ἐν Κυζίκῳ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ ὧν
 ἔσχον ἐν τοῖς ἐν Ἑλλησπόντῳ ἀγροῖς· τινὲς δὲ
 αὐτῶν προσεχώρησαν τῇ ἐκκλησίᾳ, τοῦ ὁμοουσίου τῇ
 6 πίστει συνθέμενοι. Ἀλλὰ φιλοίνους, ὡς φησὶν ἡ
 παροιμία, οἶνος οὐ λείπει, οὐδὲ φιλονείκῳ μάχῃ· καὶ 25
 Νεστορίῳ τοίνυν φιλονεικοῦντι ἐξελαύνειν ἄλλους,
 αὐτὸν ἐξελαθῆναι τῆς ἐκκλησίας συνέπεσεν ἐξ αἰτίας
 τοιαύτης.

ΚΕΦ. ΛΒ.

Περὶ Ἀναστασίου πρεσβυτέρου, δι' οὗ^h καὶ Νεστόριος εἰς τὸ δυσσεβεῖν 30
 κατηνέχθη.

1 Συνῆν αὐτῷ Ἀναστάσιος πρεσβύτερος ἅμα αὐτῷ
 ἐκ τῆς Ἀντιοχείας σταλείς· τοῦτον διὰ τιμῆς εἶχε
 πολλῆς· καὶ ἐν τοῖς πράγμασι συμβούλῳ ἐχρήτο.
 2 Καίποτε ἐπ' ἐκκλησίας ὁ Ἀναστάσιος διδάσκων ἔφη, 35
 Θεοτόκον τὴν Μαρίαν καλείτω μηδεὶς· Μαρία γὰρ

^h δι' οὗ καὶ ὁ νεστ. M., qui hunc tanquam scholium adscriptum
 titulum in marg. alio caractere habet.

sunt igitur illis, tum ea quam habebant Constantinopoli, ante
 veteres muros urbis regiæ, tum illa quam habebant Cyzici; aliæ-
 que plures earum quas in vicis Hellesponti obtinebant. Porro
 ex Macedonianis nonnulli consubstantialis fidem amplexi, ad ec-
 clesiam se contulerunt. Verum ut est in vetere proverbio, nec
 ebriosis vinum unquam deficit, nec certamen contentioso. Ac-
 cidit ergo, ut Nestorius qui alios expellere satagebat, ipse quoque
 ecclesia exturbaretur ob huiusmodi causam.

CAPUT XXXII.

*De Anastasio presbytero, a quo Nestorius ad impietatem
 perductus est.*

Erat familiaris Nestorii Anastasius presbyter, qui una cum illo
 profectus fuerat Antiochia. Hunc Nestorius magno in honore
 habebat, ejusque consilio in rebus gerendis utebatur. Hic igitur
 Anastasius quodam die cum in ecclesia doceret, dixit hæc verba.
 Nemo Mariam vocet Deiparam. Maria enim homo fuit. Ex

ἄνθρωπος ἦν· ὑπὸ ἀνθρώπου δὲ Θεὸν τεχθῆναι ἀδύ-
 3 νατον. Τοῦτο ἀκουσθὲν πολλοὺς κληρικούς τε καὶ
 λαϊκοὺς ἐν ταυτῷ πάντας ἐτάραξεν· ἦσαν γὰρ
 πάσαι διδασκούντες θεολογεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ μηδα- 40
 μῶς αὐτὸν τῆς¹ οἰκονομίας, ὡς ἄνθρωπον, χωρίζειν ἐκ
 τῆς θεότητος, πειθόμενοι τῇ τοῦ ἀποστόλου φωνῇ
 λεγούσῃ, Εἰ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστὸν,
 ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν· καὶ, Διὸ ἀφέντες τὸν
 περὶ Χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα φερόμεθα. 38¹
 4 Ταραχῆς οὖν, ὡς ἔφην, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γενομένης,
 ὁ Νεστόριος τὸν τοῦ Ἀναστασίου λόγον κυρώσασθαι
 σπεύδων, οὐ γὰρ ἐξελέγεσθαι ὡς βλάσφημον τὸν
 παρ' αὐτοῦ τιμώμενον ἤθελε, συνεχῶς περὶ τούτου ἐπὶ 5
 τῆς ἐκκλησίας ἐδίδασκε, φιλονεικότερόν τε περὶ αὐτοῦ
 τὰς ζητήσεις ποιούμενος, καὶ πανταχοῦ τὴν λέξιν τοῦ
 5 θεοτόκος ἐκβάλλων. Διὸ τῆς περὶ τούτου ζητήσεως
 παρ' ἄλλοις ἄλλως ἐκδεχθείσης, διαίρεσις ἐν τῇ ἐκ-
 κλησίᾳ ἐγένετο· καὶ ὥσπερ ἐν νυκτομαχίᾳ καθεστῶτες 10

ⁱ χάριν τῆς οἰκονομίας ὡς ἄν-
 θρωπον ψιλὸν χωρίζειν M. τῆς
 οἰκονομίας χάριν οὐκ ἀπὸ ἀνθρώπου
 ψιλὸν Nicephor. xiv. 32. Nul-
 latenus eum per dispensationem

velut hominem a Divinitate separari Eriphan. Conf. infra, versu
 13, χωρίζειν ἀπὸ τοῦ τῆς οἰκονο-
 μίας ἀνθρώπου τὴν θεότητα, quod
 hunc locum explicat.

homine autem Deus nasci non potest. Id ubi auditum fuisset, multos tam ex clero, quam ex plebe, pariter conturbavit. Olim enim didicerant, Christum confiteri Deum, nec ullatenus ob susceptam humanæ salutis dispensationem, eum tanquam hominem a divinitate sejungere; sequentes doctrinam apostoli ita dicentis: Etsi Christum cognovimus secundum carnem, nunc tamen non cognoscimus amplius. Et iterum: Quapropter sermonem de Christo relinquentes, ad perfectionem contendamus. Cum ergo hac de re tumultus, uti dixi, in ecclesia ortus esset, Nestorius dictum Anastasii confirmare studens: nolebat enim eum quem ipse tanti faceret, ut impie loquentem coargui: ipse de hac controversia subinde in ecclesia disseruit: quæstiones ea de re pervicaciter proponens, et vocem Deiparæ perpetuo rejiciens. Proinde cum hæc quæstio ab aliis aliter excepta esset, dissidium ortum est in ecclesia. Ac veluti in nocturna quadam pugna

νῦν μὲν ταῦτα ἔλεγον, νῦν δὲ τὰ ἕτερα· συγκατετί-
 6 θεντό τε ἐν ταυτῷ καὶ ἠρνοῦντο. Νεστορίος δὲ δόξαν
 παρὰ τοῖς πολλοῖς εἶχεν, ὡς ψιλὸν ἄνθρωπον λέγων
 τὸν Κύριον, καὶ ὡς Παύλου τοῦ Σαμοσατέως καὶ
 7 Φωτεινοῦ τὸ δόγμα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἄγων. Ἄλλα 15
 περὶ μὲν^κ τούτου τοσαύτη ἐκινήθη ζήτησις καὶ τα-
 8 ραχῆ, ὡς καὶ συνόδου οἰκουμενικῆς δεηθῆναι. Ἐγὼ
 δὲ ἐντυχὼν τοῖς παρὰ Νεστορίου λόγοις ἐκδοθεῖσιν¹
 ἀγνοοῦντα ἐφευρίσκω τὸν ἄνδρα· καὶ μετ' ἀληθείας
 ἐρῶ· οὐδὲ γὰρ οὔτε ἀπεχθανόμενος πρὸς αὐτὸν ὧν 20
 εἶχεν ἐλαττωμάτων ἐμήσθην· οὔτε χαριζόμενός τιςιν
 9 ἐλαττοῦντα^μ ὧν ἐφεῦρον, ἐκθήσομαι. Οὐ μοι δοκεῖ
 ὁ Νεστορίος, οὔτε τὸν Σαμοσατέα Παῦλον ζηλῶν^η
 οὔτε μὴν Φωτεινὸν, μηδ' ὅπως ψιλὸν ἄνθρωπον
 λέγειν τὸν Κύριον· ἀλλὰ τὴν λέξιν μόνην ὡς τὰ 25
 10 μορμολύκια πεφόβηται. Καὶ τοῦτο πέπονθεν ὑπὸ
 ἀμαθίας πολλῆς· φυσικῶς^ρ γὰρ εὐλαλος ὧν πεπαι-

^κ μὲν om. Valesius et Reading.

¹ Ita C. Niceph. Savilius. Valesius sic, "Savilius adnotarat, legendum sibi videri ἐκδοθεῖσιν, cui assentior. Nam Nicephor., ita scriptum habet." δοθεῖσιν ceteri.

^μ ἀ ἐλαττοῦντα ἐφεῦρον M.

ἀ ἐλαττοῦντα ἐφ. Niceph.

^η ζηλῶν om. M. Niceph.

^ο φωτεινὸν μμούμενος ψιλὸν M. Niceph. οὐδ' ὅπως F.

^ρ Ita J. Niceph. conjecerat Savilius, probante Valesio. *Naturaliter* Epiphanius. φυσικῶς ceteri.

temere dimicantes, modo hæc, modo illa dicebant, idem affirmantes pariter et negantes. Nestorium vero plerique in ea sententia esse existimabant, ut Dominum nudum esse hominem assereret, et Pauli Samosatensis ac Photini dogma in ecclesiam inveheret. Verum hæc de re tanta altercatio tantusque tumultus est excitatus, ut opus fuerit generali concilio. Ego vero cum libros a Nestorio editos legissem, hominem imperitum esse deprehendi. Prorsusque dicam ut se res habet. Nam neque odio et inimicitia adductus, vitia illius antea commemoravi: nec ut quibusdam gratificer, bona quæ in illo deprehendi, oratione mea extenuabo. Mihi quidem videtur Nestorius, nec Paulum Samosatensem, nec Photinum imitatus: neque omnino nudum hominem Christum dicere. Sed solam Deiparæ vocem velut larvam quam-

δεῦσθαι μὲν ἐνομίζετο, τῇ δὲ ἀληθείᾳ ἀνάγωγος ἦν·
 καὶ τὰς τῶν παλαιῶν ἐρμηνέων⁹ βίβλους ἀπηξίου
 μαυθάνειν· τυφούμενος γὰρ ὑπὸ τῆς εὐγλωττίας οὐκ³⁰
 ἀκριβῶς προσεῖχε τοῖς παλαιοῖς· ἀλλὰ πάντων κρείτ-
¹¹ τωνα ἐνόμιζεν ἑαυτόν. Αὐτίκα γοῦν ἠγγνόησεν, ὅτι ἐν
 τῇ Καθολικῇ Ἰωάννου γέγραπτο[†] ἐν τοῖς παλαιοῖς
 ἀντιγράφοις, ὅτι Πᾶν πνεῦμα ὃ λύει τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ
¹² τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι. Ταύτην γὰρ τὴν διάνοιαν ἐκ τῶν³⁵
 παλαιῶν ἀντιγράφων περιεῖλον οἱ χωρίζου ἀπὸ τοῦ
 τῆς οἰκονομίας ἀνθρώπου βουλόμενοι τὴν θεότητα.
¹³ Διὸ καὶ οἱ παλαιοὶ ἐρμηνεῖς αὐτὸ τοῦτο ἐπεσημήναντο,
 ὡς τινες εἶεν ῥαδιουργήσαντες τὴν ἐπιστολὴν, λύειν
 ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον θέλοντες· συναλείηπται⁴⁰
 δὲ ἡ ἀνθρωπότης τῇ θεότητι· καὶ οὐκέτι εἰς δύο,
¹⁴ ἀλλὰ ἓν. Τοῦτο θαρροῦντες οἱ παλαιοὶ θεοτόκον τὴν
 Μαρίαν λέγειν οὐκ ὠκνησαν· οὕτω γὰρ καὶ ὁ Παμ-
 φίλου Εὐσέβιος ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ τῷ εἰς τὸν βίον³⁸²

⁹ Ita C. *libris antiquorum in-*
terpretum Epiphani. H. T. xii. 4.
 "Scribendum *ἐρμηνέων*, licet idem
 error apud Nicephor. quoque
 legatur. Verum Socrates ipse

paulo post satis indicat legen-
 dum esse *ἐρμηνέων*, vel *ἐρμηνευ-*
τῶν." VALESIIUS. *ἐρμηνέων*
 ceteri.

† γέγραπται Niceph.

dam reformidat. Idque illi ex gravissima contigit imperitia.
 Cum enim naturali facundia esset præditus, eruditus quidem vide-
 batur, revera tamen erat indoctus. Libros etiam veterum inter-
 pretum haudquaquam legere dignabatur. Arrogantia enim elatus
 ob dicendi facultatem, non satis accurate vetustioribus legendis
 operam dabat, sed seipsum reliquis omnibus præstare arbitrabatur.
 Primum igitur ignoravit, in catholica Joannis epistola ita scriptum
 esse in antiquis exemplaribus: Omnis spiritus qui Jesum a Deo
 separat, non est ex Deo. Hanc enim sententiam e vetustis
 exemplaribus sustulerunt ii, qui ab hominis dispensatione divini-
 tatem separare studebant. Quamobrem et prisci interpretes id-
 ipsum observaverunt, fuisse nimirum quosdam qui hanc epistolam
 depravarint, hominem a Deo sejungere cupientes. Est quippe
 humanitas copulata divinitati: nec jam duo sunt, sed unum. Hoc
 testimonio freti veteres, Mariam Dei genitricem dicere non dubi-
 tarunt. Nam et Eusebius Pamphili in tertio libro de vita Con-

Κωνσταντίνου κατὰ λέξιν ταῦτα φησί:

- 15 Καὶ γὰρ καὶ γέννησιν ὑπομένειν ὁ μεθ' ἡμῶν^a Θεὸς δι'
ἡμᾶς ἠνέσχετο^b καὶ τόπος αὐτοῦ τῆς ἐνσάρκου γεννήσεως
16 ὀνομαστὶ παρ' Ἑβραίοις ἢ Βηθλεὲμ ἐκηρύττετο. Διὸ 5
δὴ καὶ ἡ βασίλισσα Ἑλένη ἡ θεοφιλεστάτη τῆς θεοτόκου
τὴν κήσιν μνήμασι θαυμασίοις κατακόσμει^c, παντοίως τὸ
τῆδε ἱερὸν ἄντρον φαιδρύνουσα.
- 17 Καὶ Ὀριγένης δὲ ἐν τῷ πρώτῳ^d τόμῳ τῶν εἰς τὴν πρὸς
Ῥωμαίους τοῦ ἀποστόλου ἐπιστολῆν ἐρμηνεύων πῶς 10
18 θεοτόκος λέγεται πλατέως ἐξήτασε. Φαίνεται τοίνυν
ὁ Νεστόριος ἀγνοήσας τὰς πραγματείας τῶν παλαιῶν
19 διὸ καθὼς ἔφην, τὴν λέξιν μόνην περιύσταται^e. Ἐπεὶ
ὅτι ψιλὸν οὐ λέγει ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν, ὡς Φω-
τεινὸς ἢ Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς, καὶ αἱ ἐκδοθείσαι 15
αὐτοῦ προσομιλαίαι διδάσκουσιν ὡς οὐδαμοῦ τὴν τοῦ

^a ἡμᾶς Niceph.

^b ἐκόσμει Niceph.

^c ἐν τρίτῳ M. ἐν τῷ τρίτῳ Niceph. Videtur respicere locum in Origen. Comment. in Epist. ad Rom. lib. i. 5. t. vi. p. 5. ed. Lommatzsch.

^d Post περιύσταται, hæc habet, addita ab ead. manu obelo vero notata, M. et tanquam genuina Nicephorus; οὐ μόνην (μόνον N.) δὲ τὴν λέξιν, ἀλλὰ (καὶ N.) παντελῶς Θεὸν εἶναι τὸν γεννηθέντα

ἠρήσατο. ὁ γὰρ γεννηθεὶς ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου ἐστὶν ἐσταυρωμένος· ὅς τις κύριός ἐστι τῆς δόξης, ὡς φησὶν ὁ ἀπόστολος· εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. Νεστόριος δὲ λέγει· μὴ καυχῶ, Ἰουδαίε, Θεὸν οὐκ ἐσταύρωσας ὡς τοῦ κυρίου τῆς δόξης οὐκ ἐσταυρωμένον. ἐπεὶ &c. Eadem fere Latine reddita habet Epiphanius, et Liberatus in Breviar. 2: unde constat vetus esse additamentum.

stantini ad verbum ita scribit: Nam et Emanuel, quod est nobiscum Deus, pro nobis nasci sustinuit: et locus nativitatis ejus Bethleem ab Hebræis est appellatus. Idcirco Deo carissima Helena Augusta Deiparæ virginis partum eximius monumentis ornavit; sacram illam speluncam omni cultus genere illustrans. Sed et Origenes in primo tomo Commentariorum in Epistolam Pauli ad Romanos, exponens qua ratione dicatur Deipara, eam quæstionem latissime pertractavit. Apparet igitur Nestorium scripta veterum penitus ignorasse. Et ob eam causam, ut jam dixi, solam Deiparæ vocem impugnat. Christum enim nudum hominem ab illo non dici, sicuti Photinus et Paulus Samosatensis

Θεοῦ Λόγου ὑπόστασιν ἀναιρεῖ, ἀλλὰ πανταχοῦ ἐν-
 20 ὑπόστατον αὐτὸν ὁμολογεῖ καὶ ἐνούσιον. Οὐ μὴν ὡς
 Φωτεινὸς καὶ ὁ Σαμοσατεὺς ἀναιρεῖ αὐτοῦ τὴν ὑπαρ-
 ξιν· τοῦτο γὰρ καὶ Μανιχαῖοι καὶ οἱ ἀπὸ Μοντανοῦ 20
 21 δογματίζεον ἐτόλμησαν. Οὕτω μὲν οὖν τὸν Νεστό-
 ριον φρονούντα εὕρισκω ἐγὼ, ἔκ τε ὧν ἀνέγνων αὐτοῦ
 22 λόγων, καὶ ἀφ' οὗ οἱ ἐρασταὶ αὐτοῦ λέγουσιν. Οὐ
 μικρὰν μέντοι ταραχὴν τῇ οἰκουμένη ἢ ψυχρολογία
 Νεστορίου ἐκίνησεν.

ΚΕΦ. ΛΓ.

25

Περὶ² τοῦ γενομένου μύθου ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας
 ὑπὸ τῶν φυγάδων δούλων.

1 Καὶ τούτων γενομένων, ἐπισυνέβη μυσαρὸν τι
 2 πρᾶγμα κατὰ τὴν ἐκκλησίαν γενέσθαι. Οἰκέται γὰρ 30
 ἐνὸς τῶν μεγάλα δυναμένων, βάρβαροι ὄντες τὸ γένος,
 ἀπηνοῦς τοῦ δεσπότητος πειρώμενοι, τῇ ἐκκλησίᾳ προσ-
 φεύγουσι· καὶ ξιφηροῦντες εἰς τὸ θυσιαστήριον

γ οὖν om, Niceph.

ρίφ ὑπὸ παιδων βαρβάρων ἀνηρῆ-

2 Ὅτι διάκονος ἐν τῷ θυσιαστη-

ται. M.

dixerunt, homiliae ab illo editae satis docent. In quibus nusquam
 verbi Dei hypostasim tollit, sed personam illud habere, ac sub-
 stantivum esse, ubique profitetur: nec quemadmodum Photinus
 et Paulus Samosatensis, subsistentiam ei adimit: Quod quidem et
 Manichaei et Montani sectatores asserere non dubitarunt. Et
 hanc fuisse Nestorii sententiam, partim ex libris ejus quos quidem
 perlegi, partim ex fautorum illius sermonibus deprehendi. Caeterum
 stulta illa Nestorii garrulitas orbem terrarum non mediocriter
 perturbavit.

CAPUT XXXIII.

*De piaculo in ipso altari majoris ecclesiae a servis fugitivis
 commisso.*

Cum haec ita gesta essent, forte contigit ut nefarium quoddam
 facinus in ecclesia perpetraretur. Cujusdam enim praepotentis
 viri servi, natione barbari, domini sui atrocitatem experti, ad
 ecclesiam confugerunt; strictisque gladiis ad ipsum altare prosil-
 ierunt. Cumque rogarentur ut inde abscederent, nulla ratione

εἰσεπήδησαν· παρακαλούμενοί τε ἐξελθεῖν οὐδενὶ
 τρόπῳ ἐπείθοντο, ἀλλ' ἐμποδὼν ταῖς ἱεραῖς λειτουρ- 35
 3 γίαις ἐγίνοντο. Ἐπὶ τε ἡμέρας πολλὰς τὰ ξίφη
 γυμνὰ κατέχοντες, ἔτοιμοι πρὸς τὸ ἀμύνασθαι πάντα
 τὸν προσιόντα ἐγίνοντο· καὶ δὴ ἓνα τῶν κληρικῶν
 ἀποσφάζαντες καὶ ἄλλον τραυματίαν ποιήσαντες*
 4 τέλος ἐπικατέσφαξαν ἑαυτούς. Καὶ τις τῶν παρόν- 40
 των οὐ καλὸν ἔλεγε σημαίνειν τὸν μολυσμὸν τοῦ
 ναοῦ, ἐπιλέγων ἀρχαίου τιῶς ποιητοῦ δύο ἰάμβους·

Σημεῖα^b γὰρ τὰ τοιαῦτα γίνεσθαι φιλεῖ,

ἽΟταν ἐν ναοῖς ἐγκατασκήψῃ μῦσος.

5 Καὶ τῆς δόξης ὁ εἰπὼν οὐ διήμαρτεν· τὴν διαίρεσιν 383
 γὰρ, ὡς ἔοικεν, ἐσήμεινε τοῦ λαοῦ, καὶ καθαίρεσιν
 τοῦ αἰτίου τῆς διαιρέσεως.

ΚΕΦ. ΛΔ.

Περὶ^c τῆς ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον κατὰ Νεστορίου συναβρωθείσης 5
 συνόδου.

1 Οὐ πολὺς γὰρ ἐν μέσῳ χρόνος, καὶ τοὺς παντα-

* Ita F. M. C. Nicephor. M. Nicephor. "Melius tamen
 τραυματίσαντες editt.

^b Σημεῖα καὶ γὰρ ταῦτα γίνεσθαι
 φιλεῖ ἽΟταν τι μῦσος ἐγκατασκήψῃ ναοῖς."
 VALESIIUS.

^c Τίτulum om. M.

adduci poterant, ut parerent, sed impedimento erant quominus
 divinum officium celebraretur. Et plurimis diebus evaginato
 vibrantes gladios, quemvis ad se accedentem ferire parati erant.
 Tandem vero cum ex clericis unum interfecissent; alium autem
 vulnerassent, semetipsos peremerunt. Unde quidam ex iis qui
 aderant, templi profanationem nihil boni dixit portendere, duos
 veteris cujusdam poetæ senarios in eam rem adducens.

Namque hæc malorum signa sunt ut plurimum,

Cum sacra dirum templa polluit scelus.

Nec opinione sua falsus est is qui ista dixerat. Etenim dissidium
 populi, et ejus qui dissidii auctor fuerat depositio portendebatur.

CAPUT XXXIV.

De priore synodo Ephesi adversus Nestorium congregata.

Quippe haud multo post imperator, edicto proposito omnes

χόθεν ἐπισκόπους πρόσταγμα τοῦ βασιλέως εἰς τὴν
 2 Ἐφεσίων συνίναί ἐκέλευσεν. Εὐθὺς οὖν μετὰ τὴν 10
 τοῦ Πάσχα ἑυρτήν ὁ Νεστόριος σὺν πολλῇ δυνάμει
 ὄχλων παρῆν εἰς τὴν Ἐφεσον, εὐρίσκει τε πολλοὺς
 3 τῶν ἐπισκόπων συνεληλυθότας ἐκεῖ. Ὁ δὲ τῆς
 Ἀλεξανδρείας Κύριλλος μικρὸν ὑστερήσας, περὶ τὴν
 Πεντηκοστὴν ἀπήντησεν· πέμπτη δὲ μετὰ τὴν
 Πεντηκοστὴν ἡμέρα καὶ Ἰουβενάλιος ὁ τῆς Ἱερο- 15
 σολύμων ἐπέστη· Ἰωάννου δὲ τοῦ Ἀντιοχείας βρα-
 4 δύννατος, οἱ παρόντες ἀνεκίνουν τὸ^d ζήτημα. Καὶ
 Κύριλλος ὁ τῆς^e Ἀλεξανδρείας ἀκροβολισμούς τινας
 ἐποιεῖτο τῶν λόγων, Νεστόριον ταραττεῖ βουλόμενος·
 5 καὶ γὰρ ἀπεχθῶς εἶχε πρὸς αὐτόν. Καὶ δὴ πολλῶν 20
 θεολογούντων τὸν Ἰησοῦν^f, Ἐγὼ, ἔφη Νεστόριος, τὸν
 γενόμενον διμηνιαῖον καὶ τριμηνιαῖον οὐκ ἂν Θεὸν
 ὀνομάσαιμι· καὶ διὰ τοῦτο καθαρὸς εἰμι ἀπὸ τοῦ
 αἵματος ὑμῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐλεύ-
 6 σομαι· καὶ ταῦτα εἰπὼν, μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκό- 25
 6 πων ἤθροίζετο, οἱ τῇ αὐτοῦ ἠκολούθουν γνώμη. Διη-

^d Ita C. sicut emendare volu-
 erat Valesius. ἀνεκινούοντο ζήτημα
 ceteri.

^e Ita F. M. ὁ τῆς om. editt.

^f Ita F. M. C. Cum plurimi
 Deum confiteantur esse Jesum.
 Epiphani. H. T. xii. 5. τὸν Χριστὸν
 editt. et Nicephor.

undique episcopos ad civitatem Ephesiorum convocavit. Statim
 ergo post festum Paschæ diem, Nestorius cum ingenti pro-
 miscuæ plebis multitudine Ephesum advenit, multosque illic epi-
 scopos congregatos reperit. Cyrillus vero Alexandrinus episcopus
 nonnihil cunctatus, circa Pentecosten adfuit. Juvenalis vero
 Hierosolymorum episcopus, quinto post Pentecosten die adven-
 tavit. Joanne porro Antiochenæ urbis episcopo moras prolixius
 trahente, hi qui aderant quæstionem discutere cœperunt. Et
 Cyrillus Alexandrinus quibusdam quasi sermonum velitationibus
 pugnam exorsus est, Nestorium studens perterrere: quippe qui
 infenso erga illum animo esset. Porro cum multi Christum
 Deum esse confiterentur, Nestorius dixit: Ego vero eum qui
 bimestris ac trimestris exstitit, Deum appellare non possum.
 Atque idcirco mundus sum a sanguine vestro, nec in posterum
 amplius ad vos accedam. His dictis, congregari deinceps cœpit
 cum reliquis episcopis qui ipsius sententiam sequebantur. Itaque

ροῦντο οὖν οἱ παρόντες εἰς δύο τμήματα· οἱ οὖν
περὶ Κύριλλον συνέδριον ποιησάμενοι, ἐκάλεσαν τὸν
Νεστόριον· ὁ δὲ οὐχ ὑπήκουσεν, εἰς τὴν παρουσίαν
7 Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχέως ὑπερτιθέμενος. Οἱ δὲ περὶ 30
Κύριλλον τὰς προσομιλίας Νεστορίου, ἃς περὶ τοῦ
ζητήματος εἰρήκει, πολλάκις ὑπαναγόντες, ἐξ αὐτῶν
τε κρίναντες εὐτόνως βλασφημήσαντα εἰς τὸν υἱὸν
8 τοῦ Θεοῦ, καθείλουν αὐτόν. Τούτου γενομένου, οἱ περὶ
Νεστόριον ἕτερον καθ' ἑαυτοὺς συνέδριον ποιησάμενοι, 35
καθαιροῦσι Κύριλλον, καὶ σὺν αὐτῷ Μέμνονα τὸν τῆς
9 Ἐφέσου ἐπίσκοπον. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ καὶ μετὰ
ταῦτα ἐπέστη Ἰωάννης ὁ τῆς Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος·
καὶ γνοὺς τὰ γεγόμενα, ἀπήχθετο πρὸς Κύριλλον, ὡς
αἴτιον τῆς γεγενημένης ταραχῆς, τὸ[†] θερμῶς ποιῆσαι 40
τὴν Νεστορίου καθαίρεσιν· Κύριλλος δὲ ἅμα καὶ
Ἰουβενάλιφ ἀμυνόμενος τὸν Ἰωάννην, καθαιρεῖ καὶ
10 αὐτόν. Τούτων δὴ τότε οὕτω συμπεφυρμένων, γνοὺς 384
ὁ Νεστόριος εἰς κοινωνίαν προβάσαν^ε τὴν φιλονει-
κίαν, ἐκ μεταμελείας θεοτόκου τὴν Μαρίαν ἐκάλει,

[†] Legendum videtur τῶ.

εἰς φιλονεικίαν προβάσαν, quod
^ε " Nicephorus [xiv. 35.] meo quidem iudicio ferri non
Νεστόριος δὲ γνοὺς τὴν κοινωνίαν potest." VALESIIUS.

episcopi qui aderant, duas in partes divisi sunt. Et ii quidem qui cum Cyrillo erant, in concilio residentes, Nestorium evocarunt. Verum ille vocatus non paruit, usque ad Joannis Antiochensis adventum praesentiam suam differens. Tum Cyrillus et qui cum illo erant, lectis saepius concionibus quas de ista quaestione Nestorius ad populum habuerat, cum ex earum lectione judicassent, Nestorium constanter de filio Dei impie locutum esse, eum deposuerunt. Quo facto, illi qui cum Nestorio erant, alio seorsum concilio congregato, Cyrillum et una cum illo Memnonem Ephesinae urbis episcopum vicissim deponunt. Nec multo post advenit Joannes Antiochensis episcopus. Qui cum ea quae gesta fuerant cognovisset, Cyrillum aversatus est tanquam totius tumultus auctorem, quippe qui temerario ac praecipiti impetu ad depositionem Nestorii prorupisset. At Cyrillus adjuncto sibi Juvenale, Joannem ulcisci volens, ipsum quoque episcopatu discinxit. Rebus in hunc modum confusis ac perturbatis, animadvertens Nestorius contentionem usque ad communionis perniciem

λέγων, Λεγέσθω, φησὶ, καὶ θεοτόκος ἡ Μαρία, καὶ
 11 παυσάσθω τὰ λυπηρά. Ἄλλ' οὐδεὶς αὐτὸν ἐκ μετα-5
 νοίας ταῦτα λέγοντα προσεδέξατο· διὸ καὶ ἄχρι
 νῦν καθηρημένος εἰς ἔξορίαν πεμφθεὶς εἰς τὴν Ὀασιν
 12 κατοικεῖ. Ἡ μὲν οὖν τότε γενομένη σύνοδος τοιοῦτον A. D. 431.
 ἔσχε τὸ τέλος· καὶ πέπρακται μὲν ταῦτα ἐν ὑπατείᾳ
 Βάσσου καὶ Ἀντιόχου, τῇ εἰκάδι ὀγδῶ τοῦ Ἰουνίου 10
 13 μηνός. Ἰωάννης δὲ καταλαβὼν τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ
 πολλοὺς συναγαγὼν ἐπισκόπους, καθαιρεῖ Κύριλλον
 ἤδη κατελιφῶτα τὴν Ἀλεξάνδρειαν· μικρὸν τε ὕστε-
 ρον λύσαντες τὴν ἔχθραν, συνέβησάν τε εἰς φιλίαν
 14 καὶ ἀλλήλοις τοὺς θρόνους ἀπέδωσαν. Μετὰ δὲ τὴν 15
 Νεστορίου καθαίρεσιν δεινὴ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει
 ταραχὴ κατὰ τὰς ἐκκλησίας ἐγένετο· διηρέθη γὰρ
 ὁ λαὸς διὰ τὴν, ὡς φθάσας εἶπον, ψυχρολογίαν αὐτοῦ.
 15 Κωῆ μὲντοι ψήφω πάντες οἱ κληρικοὶ αὐτὸν ἀνεθε-
 μάτισαν· οὕτω γὰρ οἱ Χριστιανοὶ καλεῖν εἰώθαμεν 20
 τὴν κατὰ τοῦ βλασφήμου ψῆφον, ὅταν αὐτὴν ὥσπερ
 ἐν στήλῃ ἀναστήσαντες φανερὰν τοῖς ἅπασι κατα-
 στήσωμεν.

devenisse, pœnitentia ductus Mariam Deiparam appellare cœpit, his verbis utens: Dicatur, si placet, Maria Deipara, et similtas omnis conquiescat. Verum licet mutata sententia hæc diceret, nemo tamen illud admisit. Quippe etiamnum depositus et in exsilium missus, Oasin incolit. Et synodus quidem eo tempore celebrata hunc habuit exitum. Gesta vero sunt hæc Basso et Antiocho consulibus, die, quarto Kalend, Julii. Porro Joannes Antiochiam reversus, convocatis plurimis episcopis, Cyrillo qui jam Alexandriam redierat, episcopatum abrogavit. Sed paulo post depositis inimicitiis ad concordiam redeuntes, episcopalem sedem sibi mutuo restituerunt. Cæterum post depositionem Nestorii, gravissimus tumultus ecclesiam Constantinopoli occupavit. Nam ut supra dixi, divisus est populus ob inanem ac stultam illius garrulitatem. Clerici quidem omnes communi suffragio eum anathematizarunt. Sic enim nos Christiani sententiam contra impie loquentes prolatam vocare consuevimus, quando illam velut in tabula publice propositam, omnium oculis ac notitie subjicimus.

ΚΕΦ. ΛΕ.

Ἦσ^h μετὰ τὴν καθάρσειν Νεστορίου, τὸν Πρόκλον τινῶν βουλομένων 25
ἐθρονίσαι, προχειρίζονται τινες τῶν ἐπισκόπων Μαξιμιανὸν τῆς Κων-
στατινουπόλεως ἐπίσκοπον.

1 Πάλιν περὶ ἐπιλογῆς ἐπισκόπων ζήτησις ἦν· καὶ
πολλοὶ μὲν Φίλιππον, οὗ καὶ ἤδη ἐπεμήσθημεν, 30
2 πλείους δὲ τὸν Πρόκλον ἐπελέγοντο. Καὶ ἐκράτησεν
ἂν ἡ Πρόκλου¹ γνώμη, εἰ μὴ τινες τῶν μεγάλα δυνα-
μένων ἐκώλυσαν, φήσαντες κανόνα ἐκκλησιαστικὸν
κωλύειν τὸν ὀνομασθέντα τινὸς πόλεως ἐπίσκοπον εἰς 35
3 ἐτέραν μεταφέρεσθαι πόλιν· τοῦτο λεχθὲν καὶ πι-
στευθὲν τὸν λαὸν ἠσυχάζειν ἠνάγκαζεν^k. Τετρα-
μηνιαίου δὲ διαδραμόντος χρόνου¹ μετὰ τὴν Νεστο-
ρίου καθάρσειν, προχειρίζεται πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν
Μαξιμιανὸς ὄνομα, ἀνὴρ ἀσκητικὸς μὲν τὸν βίον, 40
4 ἐν τοῖς πρεσβυτέροις δὲ καὶ αὐτὸς ἐτέτακτο. Οὗτος
ὑπόληψιν εὐλαβείας πάλαι ἐκέκτητο, διότι οἰκεῖοις 385

^h Ὅτι καθαιρεθέντος νεστορίου
οἱ μὲν πρόκλον οἱ δὲ φίλιππον
ἠρῶντο. M.

¹ ἡ περὶ πρόκλου M. quod me-

lius est.

^k ἐνάγκαζεν. Χειροτονία μαξι-
μιανού, &c. M.

¹ χρόνου διαδραμόντος M.

CAPUT XXXV.

*Quomodo post abdicationem Nestorii, cum quidam Proclum in
episcopali sede collocare voluissent, quidam episcopi Maxi-
mianum Constantinopolitanum episcopum elegerunt.*

Post hæc de eligendo episcopo rursus disceptatum est. Ac multi quidem Philippum, cujus jam antea mentionem fecimus : plures vero Proclum nominabant. Et prævalisset omnino sententia eorum qui Proclo suffragabantur, nisi quidam quorum maxima erat auctoritas obstitissent, ecclesiastico canone vetitum esse dicentes, ne is qui alicujus civitatis designatus fuerit episcopus, ad aliam civitatem transferatur. Quibus verbis cum fidem populus accommodasset, deinceps conquievit. Elapso igitur quatuor mensium spatio a depositione Nestorii, Maximianus eligitur episcopus : vir monasticam quidem vitam degens : in presbyterorum tamen ordinem ipse quoque cooptatus. Hic sanctitatis opinionem jam pridem fuerat adeptus, eo quod propriis sumptibus

ἀναλώμασι κατεσκευάκει μνήματα, ὥστε ἐν αὐτοῖς τοὺς εὐλαβεῖς τελευτῶντας κηδεύεσθαι· ἦν δὲ καὶ ιδιώτης τῷ λόγῳ, καὶ ἀπραγμονέστερον ζῆν προαιρούμενος.

ΚΕΦ. Λϵ.

5

Παραδείγματα δι' ὧν, ὡς δοκεῖ, κατασκευάζει ὁ συγγραφεὺς ^m ἀκόλων εἶναι τὴν ἀπὸ θρόνου εἰς θρόνον μετάθεσιν.

- 1 Ἐπειδὴ δέ τινες ἐπιφημίσαντες ἐκκλησιαστικὸν κανόνα ἐκώλυσαν τὸν Πρόκλον ἐνθρονισθῆναι ἤδη 10 τῆς Κυζικου ὀνομασθέντα ἐπίσκοπον, βούλομαι περὶ τούτου βραχέα εἰπεῖν. Οὐ μοι δοκοῦσιν ἀληθεῦσαι οἱ τότε ταῦτα λέγειν ἐπιχειρήσαντες, ἀλλ' ἢ κατασκευάσασθαι φθόνῳ τῷ πρὸς τὸν Πρόκλον, ἢ ἀγνοεῖν καὶ τοὺς κανόνας καὶ τὰ πολλάκις χρειωδῶς ἐν ταῖς 15 ἐκκλησίαις γινόμενα. Εὐσέβιος γοῦν ὁ Παμφίλου ἐν τῇ ἕκτῃ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Ἀλέξανδρον μιᾶς τῶν ἐκ Καππαδοκίας πόλεων ἐπίσκοπον ὄντα, εὐχῆς ἕνεκα ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα παραγενόμενον, 20 κατασχεθῆναι ὑπὸ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν φησὶ, καὶ εἰς

^m ὁ συγγραφεὺς om. M.

monumenta construxisset, in quibus religiosi viri post obitum sepelirentur. In sermone autem rudis fuit atque imperitus; vitamque quietam et negotiis alienam præoptabat.

CAPUT XXXVI.

Exempla quibus hic scriptor, ut sibi quidem videtur, adstruit, non esse prohibitam ab uno episcopatu ad alterum translationem.

Sed quoniam nonnulli ecclesiasticum canonem allegantes, Proclum, qui jam tum Cyzicenaë urbis episcopus nominatus fuerat, ordinari prohibuerunt, paucis hac de re dicere constitui. Ii qui tum ista dicere ausi sunt, mihi quidem videntur non omnino vera dixisse: sed vel præ invidia qua adversus Proclum flagrabant, ea confinxisse, vel certe regulas et pleraque alia quæ in ecclesiis utiliter gesta sunt, penitus ignorare. Etenim Eusebium Pamphili in sexto Ecclesiasticæ Historiæ libro refert, Alexandrum cujusdam urbis in Cappadocia episcopum, cum orationis causa Hierosolymam venisset, ab ejus loci incolis detentum, et in locum Narcissi epi-

τόπον Ναρκίσσου τοῦ ἐπίσκοπου ἐνθρονισθῆναι, καὶ τοῦ λοιποῦ τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας διὰ βίου προστῆναι.

4 Οὕτω μὲν οὖν παρὰ τοῖς παλαιότεροις ἡμῶν ἀδιάφορον ἦν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μετάγειν ἐπίσκοπον, 25
5 ὡς ἂν χρεία ἐκάλει. Εἰ δὲ δεῖ καὶ τὸν περὶ τούτου κανόνα τῆδε συζεῦξαι τῇ συγγραφῇ, δειχθήσεται ὅπως αὐτοῦ κατεψεύσαντο οἱ τὸν Πρόκλον ἐνθρο-
6 νισθῆναι κωλύσαντες. Ἔστι δὲ ὁ κανὼν οὗτος^α,

Εἴ τις ἐπίσκοπος χειροτονηθεὶς εἰς παροικίαν μὴ ἀπέλ- 30
θοι εἰς ἣν ἐχειροτονήθη, οὐ παρὰ τὴν αὐτοῦ αἰτίαν, ἀλλ' ἦτοι παρὰ^ο τὴν τοῦ λαοῦ παραίτησιν ἢ δι' ἑτέραν αἰτίαν οὐκ ἐξ ἀνάγκης^ρ γενομένην, τούτον μετέχειν τῆς τιμῆς καὶ τῆς λειτουργίας, μόνον μηδὲν παρενοχλοῦντα τοῖς πράγμασι
7 τῆς ἐκκλησίας, ἔνθα ἂν συνάγοιτο. Ἐκδέχσθαι δὲ αὐτὸν 35
ὅπερ^ι ἂν ἡ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος^τ κρίνασα τὸ παριστάμενον ὀρίση.

8 Οὗτος μὲν οὖν ὁ κανὼν. Ὅτι δὲ πολλοὶ ἐπίσκοποι καὶ ἀπὸ ἐτέρων πόλεων εἰς ἄλλας μετηνέ-

^α Titulum inserit, Κανὼν ἰη τῆς ἐν ἀντιοχείᾳ συνόδου. Εἰ &c. M. κᾶ ἰη : B.

^ο Ita F. M. B. Niceph. Stephan. Genev. διὰ Canon. xviii. conc. Antioch. Valesius, et

Reading.

^ρ ἐξ αὐτοῦ γενομένην M. B. Canon. οὐ παρ' αὐτοῦ Niceph.

^ι τούτον αὐτὸν δ' αὖ B.

^τ τέλεια σύνοδος B. Canon.

scopi constitutum esse, atque exiude toto vitæ suæ tempore ecclesiam illam administrasse. Adeo apud majores nostros promiscui usus res fuit, episcopum ab alia civitate in aliam transferre, quoties necessitas postularet. Quod si etiam necesse est canonem hac de re constitutum huic historiæ intexere, omnino perspicuum fiet, quam falso citatus sit ab illis qui ordinationi Procli intercesserunt. Canon igitur ita se habet.

“Siquis episcopus cujuspiam ecclesiæ ordinatus, non perrexerit ad ecclesiam cui ordinatus est, non ex sua culpa, sed vel quod populus eum admittere recusaverit, vel ob aliam causam non ex sua culpa profectam, hic honoris et ministerii sit particeps, modo nihil molestiæ afferat rebus ecclesiæ in qua congregatur. Excipere autem debet quidquid provinciæ synodus de causa ipsius judicans constituerit.”

Et canon quidem hujusmodi est. Cæterum quo magis constet

χθησαν διὰ τὰς κατὰ καιρὸν τῶν ἐκκλησιῶν χρείας,
 αὐτῶν τῶν μετενεχθέντων τὰ ὀνόματα παραθήσομαι. 40
 9 Περιγένης ἐν Πάτραις ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος· καὶ 386
 ἐπειδὴ οἱ τῆς προειρημένης πόλεως αὐτὸν οὐκ ἐδέχοντο,
 ὁ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐνθρονι-
 σθῆναι ἐν Κορίνθῳ τῇ μητροπόλει, τοῦ ἐκεῖ ἐπισκόπου
 τελευτήσαντος· καὶ τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας διὰ βίου 5
 10 προέστη. Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς πρότερον Σασί-
 μων⁹ μιᾶς τῶν ἐν Καππαδοκίᾳ πόλεων ἐπίσκοπος
 11 ἦν, εἶτα γέγονε Ναζιανζοῦ. Μελίτιος[†] πρότερον
 τῆς ἐν Σεβαστείᾳ προέστη ἐκκλησίας, καὶ μετὰ ταῦτα
 12 τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ προέστη. Δοσίθεον τὸν Σελευ- 10
 κείας ἐπίσκοπον Ἀλέξανδρος ὁ Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος
 13 εἰς Ταρσὸν τῆς Κιλικίας μετήγαγεν. Ὁ Ῥεβερέντιος⁸
 ἀπὸ Ἀρκῶν τῆς Φοινίκης μετὰ ταῦτα μετηνέχθη εἰς
 14 Τύρον. Ἰωάννης ἀπὸ Γόρδου τῆς Λυδίας μετηνέχθη
 15 ἐν Προκονήσῳ[‡] καὶ τῆς ἐκεῖ προέστη ἐκκλησίας. Παλ- 15

⁹ σασίμων ἐπίσκοπος B.

[†] Μελίτιος M. B.

⁸ Ita M. Niceph. xiv. 39. *ρεβερέντιος* F. *ρεβέντιος* B. "Sfort. Ῥεβερέντιος. Sed rectius apud Nicephorum legitur Ῥεβερέντιος. Reverentium quoque vocat Epiphani. Schol." VALESIIUS.

Βερέντιος Stephan. Genes. Ῥεβερέντιος editio Vales. Mox μητρόπολιν τύρον B.

[‡] Ita F. προκονήσῳ M. Προκονήσῳ B. Niceph. et editio Vales. Πρηκονήσῳ Steph. et Genes. Plura vide in Annot.

plures episcopos ab aliis civitatibus ad alias translatos fuisse ob intervenientes subinde ecclesiæ necessitates, ipsa eorum qui translati sunt nomina recensebo. Perigenes Patris ordinatus fuerat episcopus. Sed quoniam ejus civitatis incolæ illum admittere recusabant, Romanæ urbis episcopus eum in metropolitana sede Corinthi constitui jussit, mortuo ecclesiæ illius episcopo. Itaque Perigenes toto deinceps vitæ suæ tempore huic ecclesiæ præfuit. Gregorius Nazianzenus, primum quidem Sasimorum urbis Cappadociæ episcopus fuit: postea vero Nazianzi. Melitius prius Sebastenæ ecclesiæ episcopatum gessit: postea vero Antiochenam rexit ecclesiam. Dositheum Seleuciæ urbis episcopum Alexander Antiochensis episcopus Tarsum Ciliciæ transtulit. Reverentius ab Arcis urbe Phœnicæ postea Tyrum translatus est. Joannes ab urbe Lydiæ Gordo Proconnesum tractus est, ejusque loci

λάδιος ἀπὸ Ἑλενουπόλεως^u μετηνέχθη εἰς Ἀσπουνά.
 16 Ἀλέξανδρος ἀπὸ Ἑλενουπόλεως μετηνέχθη εἰς Ἀδρι-
 17 ανούς. Θεόφιλος ἀπὸ Ἀπαμείας τῆς ἐν Ἀσίᾳ μετη-
 νέχθη εἰς Εὐδοξιούπολιν, τὴν τὸ παλαιὸν Σαλαμ-
 18 βρίαν^x καλουμένην. Πολύκαρπος ἀπὸ Σεξάντα- 20
 πρίστων τῆς Μυσίας μετηνέχθη εἰς Νικόπολιν τῆς
 19 Θράκης. Ἱεροφίλος ἀπὸ Τραπεζουπόλεως τῆς φρυγίας
 20 μετηνέχθη εἰς Πλωτινούπολιν τῆς Θράκης. Ὀπτι-
 μος ὁ ἀπὸ Ἀγδαμείας^γ τῆς Φρυγίας μετηνέχθη εἰς
 21 Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας. Σιλβανὸς ἀπὸ Φιλιππου- 25
 πόλεως τῆς Θράκης μετηνέχθη εἰς Τρωάδα. Καὶ
 τοσοῦτων μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκ τῶν οἰκείων πό-
 λεων εἰς ἐτέρας μετατεθέντων αὐτάρκως ἐμνημονεύ-
 23 σαμεν. Περὶ δὲ^z Σιλβανοῦ τοῦ ἀπὸ Φιλιππου-
 πόλεως τῆς Θράκης μετενεχθέντος εἰς Τρωάδα, χρή- 30
 σιμον βραχέα μνημονεύσαι νομίζω.

^u Ita F. M. Niceph. Ἑλενο-
 πόλεως editt.

^x Σελυμβρίαν C. "Ex Flor.
 et Sfort. ex Nicephor. item et
 Epiphan. restituiimus Σαλαμ-

βρίαν." VALESIIUS. Σαλαβρίαν
 Stephan. Genev.

^γ Ita F. ἀγαδαμείας B. ἀγδα-
 μίας editt.

^z Ita F. M. C. B. δὲ om. editt.

ecclesiam gubernavit. Palladius ab Helenopoli Aspunam translatus est. Alexander ab Helenopoli Adrianos transiit. Theophilus ex urbe Asiæ Apamea translatus est Eudoxiopolim, quæ olim Selembrìa dicebatur. Polycarpus ab urbe Mœsiæ Sexantapristi Nicopolim Thraciæ translatus est. Hierophilus ex Trapezopoli Phrygiæ Plotinopolim Thraciæ migravit: Optimus ab Agdamia Phrygiæ urbe Antiochiam Pisiidiæ translatus fuit. Silvanus a Philippopoli Thraciæ Troadem. Tot igitur episcopus qui ex suis sedibus ad alias translati sunt, hoc loco commemorasse sufficiat. De Silvano vero qui ab urbe Thraciæ Philippopoli Troadem transportatus est, operæ pretium fore arbitror pauca dicere.

ΚΕΦ. ΛΖ.

387

Περὶ^a Σιλβανοῦ τοῦ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως εἰς Τρωάδα μετενεχθέντος.

- 1 Σιλβανὸς ῥήτωρ μὲν ἐγεγόνει πρότερον Τρωαίλου 5
 τοῦ σοφιστοῦ· ἀκριβῶς δὲ χριστιανίζειν^b ἐσπου-
 δακῶς, καὶ τὸν ἀσκητικὸν βίον ἀσκῶν, τρίβωνα φορεῖν
 2 οὐ προήρητο. Μετὰ ταῦτα δὲ αὐτὸν^c Ἀττικὸς ὁ ἐπί-
 σκοπος συλλαβὸν ἐπίσκοπον τῆς Φιλιππουπόλεως
 3 κατέστησεν. Ὁ δὲ τρεῖς ἐνιαυτοὺς ἐν τῇ Θράκῃ δια- 10
 γαγῶν, καὶ μὴ ὑποφέρων τὸ κρῦος, λεπτὸν γὰρ εἶχε^d
 πάνυ καὶ ἀσθενὲς τὸ σῶμα, παρεκάλεσε τὸν Ἀττικὸν,
 ὥστε εἰς τόπον αὐτοῦ^e ἕτερον χειροτονῆσαι· φήσας,
 δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ διὰ τὸ κρῦος παρατεῖσθαι τὴν ἐν
 4 Θράκῃ διαγωγὴν. Ἐτέρου οὖν διὰ τοῦτο ἀντικατα-
 σταθέντος, ἔμεινε ὁ Σιλβανὸς ἐν τῇ Κωνσταντινου- 15
 πόλει τὸν ἀσκητικὸν βίον ἄκρως μετερχόμενος.
 5 Τοσοῦτον δὲ ἄτυφος^f ἦν, ὡς τὰ πολλὰ ἐν τοσοῦτῳ
 πλήθει τῆς τηλικαύτης πόλεως ἀπὸ χορτίνων σαν-
 6 δαλιῶν προέρχεσθαι. Χρόνου δέ τινος διαγενομένου,

^a Titulum om. M.

^b χριστίζειν F.

^c αὐτὸν om. B.

^d εἶχε γὰρ M.

^e αὐτοῦ M.

^f Ita M. B. Nicephor. *Sine ulla fuit arrogantia* Eriphan.
 H. T. xii. 8. ἄτυφος ceteri.

CAPUT XXXVII.

De Silvano qui Philippopoli translatus est Troadem.

Silvanus primum in Troili sophistæ schola rhetor fuit. Sed cum ad Christianæ religionis perfectionem tenderet, et monasticum vivendi genus consecraretur, pallium rhetoricum gestare recusavit. Postea vero Atticus episcopus eum comprehendens, Philippopolis episcopum ordinavit. Qui cum tres annos in Thracia transegisset, nec frigus tolerare posset: erat enim corpore admodum tenui et imbecillo: Atticum rogavit ut loco suo alterum ordinaret, nullam aliam ob causam domicilium Thraciæ detrectare se affirmans, quam ob frigus. Altero igitur ea de causa in ejus locum suffecto, Silvanus Constantinopoli permansit, monasticam disciplinam illic sedulo excolens. Adeo vero a deliciis erat alienus, ut in urbe frequentissima sæpenumero sparteis sandaliis calceatus prodiret in publicum. Aliquanto post temporis spatio

ὁ τῆς ἐν Τρωάδι προεστῶς ἐκκλησίας ἐτελεύτησεν· 20
 7 διὸ παρήσαν οἱ Τρῶες ζητοῦντες ἐπίσκοπον. Ἄττι-
 κού δὲ διασκεπτομένου τίνα χειροτονήσει, συνέβη
 8 τὸν Σιλβανὸν ἐπὶ θεῶν παρεῖναι αὐτοῦ. Ὁ δὲ θεα-
 σάμενος αὐτὸν, εὐθὺς τὴν φροντίδα ἐπέθετο^ε, καὶ πρὸς
 9 τὸν Σιλβανὸν, Οὐκέτι πρόφασιν ἔχεις, φησὶ, τοῦ ἀπο- 25
 φυγεῖν ἐκκλησίας φροντίδα, ἥ γὰρ Τρῶας κρυμὸν
 οὐκ ἔχει· ἀλλ' ἰδοὺ σοι τόπος εὐκαιρος πρὸς τὴν
 τοῦ σώματος ἀσθένειαν ἐκ Θεοῦ εὐτρεπίξεται· μὴ
 μέλλε οὖν ἀδελφε, ἀλλ' ἐπὶ τὴν Τρωάδα πορεύου. 30
 10 Μετέστη οὖν ἐκεῖ ὁ Σιλβανός· καὶ θαῦμα ἐν ταῖς
 11 χερσὶν αὐτοῦ γεγόμενον διηγῆσομαι. Ναὺς ἀχθο-
 φόρος μεγίστη ἢ τοὺς μεγάλους κομίζουσα κίονας,
 πλατὴν αὐτὴν ὀνομάζουσι, νεωστὶ κατεσκευάστο ἐν
 τῇ τῆς Τρωάδος αἰγιαλῷ· ταύτην τε ἔδει καθέλκεσθαι 35
 12 εἰς τὴν θάλασσαν. Πολλῶν τε καλωδίων καὶ πολυ-
 πληθίας^h ἀνδρῶν ἐλκόντων αὐτὴν, οὐδαμῶς ἐκινεῖτο 388
 13 ἢ ναῦς. Ἐπεὶⁱ δὲ τοῦτο πολλαῖς ἡμέραις ἐγίνετο,

^f χειροτονήσοι M. Niceph.

variant. Conf. Niceph. xiv. 39.

^ε "Lego ἀπέθετο cum Chris-
tophorsono et Savilio." VALE-
SIUS. *max cogitare cessavit*
Epiphani. Codices tamen non

^h Ita F. M. B. *πολυπληθείας*
editt.

ⁱ Ita F. M. B. *ἐπειδὴ* editt.
Tum ἐπὶ πολλαῖς B.

episcopus Troadis ex hac luce migravit. Qua de causa Troadenses Constantinopolim venerunt, episcopum postulantes. Cumque Atticus deliberaret quemnam illis ordinaret episcopum, forte Silvanus ejus visendi gratia ingressus est. Quem Atticus simulatque aspexit, omnem sollicitudinem abjecit ex animo. Et Silvanum alloquens: Non habes, inquit, amplius excusationem ullam qua ecclesiae administrationem refugas. Troas enim caret algore. Ecce jam locus infirmitati corporis tui commodus, a Deo paratus est. Noli igitur cunctari, frater, sed Troadem proficiscere. Itaque Silvanus eo migravit, et miraculum illic edidit quod nunc commemorabo. Maxima navis oneraria quae *πλατὴ* vulgo dicitur, ad ingentes columnas devehendas in Troadensi litore recens fabricata fuerat. Ea in mare deducenda erat. Sed quamvis multis funibus magnaue hominum multitudine traaheretur, nullatenus movebatur navis. Quod cum plures per dies fieret, crediderunt

ᾠθήθησαν δαιμόνιον κατέχειν τὴν ναῦν· καὶ^j γενό-
 μενοι παρὰ τὸν ἐπίσκοπον Σιλβανὸν, παρεκάλουν
 αὐτὸν εὐχὴν ἐπὶ τοῦ τόπου τελέσαι· οὕτω γὰρ 5
 14 μόνως τὴν ναῦν καθελκυσθῆναι ἐπίστευσαν. Ὁ δὲ
 μετριοφρονῶν ἀμαρτωλὸν^k ἑαυτὸν ἀπεκάλει, καὶ ἔλεγε
 15 τὸ ἔργον δικαίου εἶναί τινος οὐ μὴν ἑαυτοῦ. Ἐκλι-
 παρησάντων δ' οὖν, ἤκε παρὰ τὸν αἰγιαλὸν· εὐχὴν τε
 ἐκτελέσας^l ἤψατο ἐνὸς τῶν σχοινίων, καὶ τοῦ ἔργου 10
 παρεκελεύσατο^m ἔχεσθαι· τῶν δὲ βραχὺν ὠθισμὸν
 ποιησαμένων, δρομαία ἡ ναῦς ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἐπο-
 16 ρεύετο. Τοῦτο τὸ θαῦμα ἐν ταῖς χερσὶ Σιλβανοῦ
 γινόμενον πάντας τοὺς κατὰ τὴν ἐπαρχίαν εἰς εὐλά-
 17 βειαν ἤγεν. Ἦν δὲ Σιλβανὸς καὶ τὰ ἄλλα ἀνὴρ 15
 ἀγαθός· κατιδὼν γοῦν τοὺς κληρικοὺς ἐμπορίαν
 ποιουμένους τὰς τῶν δικαζομένων ἐρεσχελίας, οὐδένα
 τὸν τοῦ κλήρου δικαστὴν ἐδίδου ποτέ· ἀλλὰ τὰ βι-
 βλία τῶν δεομένων δεχόμενος, παρεκάλει ἕνα τῶν
 πιστῶν λαϊκῶν, ὃν ἤδει φιλοῦντα τὸ δίκαιον· κάκεινφ
 ἐγχειρίσαςⁿ τὴν ἀκρόασιν, τοὺς δικαζομένους τῆς ἐρε- 20

^j καὶ om. F. M.

^k ἀμαρτωλὸν ἀμαρτωλὸν ἑαυτὸν
ἐπεκάλει B.

^l ἐπιτελέσας B.

^m Ita F. M. παρεκελεύετο editt.

ⁿ ἐγχειρίζων M.

universi navem a dæmone detineri. Itaque Silvanum episcopum
 adeuntes, rogarunt ut eo loco orationem facere vellet. Neque
 enim aliter navem protrahi posse credebant. Ille vero de se
 modeste sentiens, peccatorem se esse dicebat, opusque illud justī
 cujuspiam esse, non suum. Victus tamen illorum precibus, ac-
 cessit ad litus. Completaque oratione, unum ex funibus appre-
 hendit, hortatusque est ut operi incumberent. Cumque illi navem
 leviter impulsissent, navis celeri cursu in mare provoluta est. Hoc
 miraculum a Silvano perpetratum, cunctos illius provincię incolas
 ad pietatem permovit. Sed et in reliquis egregius vir fuit Silva-
 nus. Qui cum animadverteret, clericos ex litigantium contro-
 versis quæstum captare, neminem unquam ex clero judicem dedit.
 Sed acceptis litigantium libellis, advocabat unum ex fidelibus lai-
 cis, quem æquitatis studiosum esse norat: eique causę cognitio-
 nem committens, litigantes a contentione revocabat. His de

σχελίας ἀπήλλασσεν^ο. καὶ διὰ ταῦτα γοῦν μεγίστην
 18 εὐκλειαν παρὰ πᾶσιw ἐκέκτητο. Τὰ μὲν οὖν^ρ περὶ
 Σιλβανοῦ, εἰ καὶ ἐν παρεκβάσει εἴρηται, ἀλλ' οὐκ
 ἀχρείως ἡγοῦμαι μνήμην αὐτῶν γεγονέναι· ἐπαπέ-
 19 θωμεν δὲ ὅθεν ἐξέβημεν. Μαξιμιανοῦ τοίνυν προ- 25
 χειρισθέντος εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἐν ὑπατεία Βάσσου
 καὶ Ἀντιόχου, περὶ τὴν εἰκάδα πέμπτην τοῦ Ὀκτω-
 βρίου μηνός, τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἡσύχαζε πράγματα.

ΚΕΦ. ΛΗ.

Περὶ^ρ τῶν ἐν Κρήτῃ Ἰουδαίων, ὅπως ἐχριστιάνισαν τηριαῦτα πολλοί. 30

1 Περὶ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον πολλοὶ τῶν ἐν Κρήτῃ
 Ἰουδαίων ἐχριστιάνισαν διὰ πάθος τοιούδε· ἀπα-
 τεῶν τις Ἰουδαῖος ὑπεκρίνατο εἶναι Μωϋσῆς· πε-
 πέμφθαι δὲ ἔλεγεν ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὅπως ἂν τοὺς 35
 τὴν νῆσον οἰκοῦντας Ἰουδαίους ἐκβάλῃ^ρ διὰ τῆς θα-

^ο Ita F. M. ἀπήλασεν editt.
 “Flor. ἀπήλασεν [leg. ἀπήλασ-
 σεν]. Quare non dubito quin
 a Socrate scriptum fuerit ἀπήλ-
 λασσεν. Vulgata enim lectio
 meo quidem iudicio ferri non
 potest, quamvis Nicephorus eam
 confirmet.” VALESIIUS.

P Ita F. M. C. οὖν om. editt.

^ρ Titulum om. M.

“ἐκβάλλῃ] Merito displicuit
 hoc verbum Epiphonio Scholas-
 tico et Nicephoro; quare uterque
 illud prætermisit. Ego mallem
 scribere ἐκβάλλῃ.” VALESIIUS.
 Hæc Valesius; at jam ἐκβάλλῃ
 habuerant et editt. Stephan.
 Genèv. et Codd.

causis Silvanus maximam sibi famam apud omnes comparavit.
 Hæc de Silvano, licet in excessu dicta, non tamen sine fructu a
 nobis commemorata esse arbitror. Nunc revertamur eo unde
 digressi sumus. Cum Maximianus ad episcopatum Constantino-
 politanum evectus fuisset, Basso et Antiocho consulibus, die
 octavo kalendas Novembris, ecclesiarum tumultus quievère.

CAPUT XXXVIII.

*Quomodo ex Judæis qui in Creta erant, multi Christianam religio-
 nem amplexi sunt.*

Eodem fere tempore multi ex Judæis qui in Creta erant, Chri-
 stianam fidem amplexi sunt ob hujusmodi casum. Veterator
 quidam Judæus Mosem se esse finxit, seque missum e caelo, ut
 Judæos Cretam incolentes susciperet, eosque per mare deduceret.

λάσσης ἀγαγών· αὐτὸς γὰρ εἶναι ἔλεγεν ὁ καὶ τὸν
 Ἰσραὴλ πάλαι διὰ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης σώσας^α.
 2 Ἐφ' ὅλον οὖν ἐνιαυτὸν περιήρει καθ' ἐκάστην τῆς
 νῆσου πόλιν· καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς οἰκοῦντας Ἰουδαίους 40
 3 τὰ τοιαῦτα πιστεύειν ἀνέπειθε. Παρήνει τε πάντα
 τὰ χρήματα καὶ τὰ κτήματα καταλιπεῖν· ἄξει γὰρ
 αὐτοὺς διὰ ξηρᾶς τῆς θαλάσσης εἰς τὴν γῆν τῆς
 4 ἐπαγγελίας ὑπισχνεῖτο. Οἱ δὲ ταῖς τοιαύταις ἐλπίσι
 βουκολούμενοι πάντων μὲν τῶν ἔργων ἡμέλουν· κατε- 45
 φρόνουν δὲ καὶ ὧν ἐκέκτηντο, τοῖς ἐπιτυχοῦσιν ἀφέντες
 5 λαμβάνειν αὐτά. Ἐπειδὴ δὲ ἦν ἡμέρα ἣν ὁ ἀπατεὼν 389
 Ἰουδαῖος ἐσήμαιεν, ἠγείτο μὲν αὐτὸς, ἠκολούθουν δὲ
 6 οἱ σύμπαντες ἅμα γυναιξὶ καὶ τῇ μικρᾷ ἡλικίᾳ. Ἄγει
 οὖν αὐτοὺς ἐπὶ τι ἀκρωτήριον ἐπὶ^β τῆς θαλάσσης
 7 ἐκνεῦον, καὶ κυβιστῶν κατ' αὐτῆς ἐκέλευε. Τοῦτο οὖν 5
 ἐποίουν οἱ πρότεροι τῷ κρημῶ προσπελάσαντες καὶ
 εὐθὺς ἔβησκον, τοῦτο μὲν τοῖς κρημνοῖς προσρηγνύ-
 8 μνοι, τοῦτο δὲ καὶ εἰς τὸ ὕδωρ ἀποπνιγόμενοι. Καὶ
 πλείους ἂν διεφθάρησαν, εἰ μὴ Θεοῦ προνοήσαντος

^α σώσας θαλάσσης F. M.

^τ τὰ om. M.

^β ἐπὶ om. M.

Se enim esse aiebat qui olim Israelitas per mare rubrum ducens
 servasset. Totam igitur insulam et singulas ejus urbes unius
 anni spatio peragravit, et Judæos qui in illis degebant, impulit
 ut sermonibus suis fidem haberent. Hortabatur autem illos, ut
 omnem pecuniam ac suppellectilem cum prædiis relinquerent. Pol-
 licebatur enim se illos per siccum mare in terram promissionis
 ducturum esse. Illi vero ea spe in fraudem inducti, opus omne
 negligere cœperunt: et ea quæ possidebant spernentes, capiendi
 illa licentiam cuivis obvio concedebant. Postquam dies ab im-
 postore Judæo designatus illuxit, ipse quidem præire cœpit:
 sequebantur autem universi cum uxoribus et parvulis. Eos ergo
 in promontorium quoddam mari imminens cum duxisset, ex eo
 sese in mare præcipitare jussit. Atque id fecere primi illi qui ad
 præruptam rupem accesserant. Qui quidem protinus perierunt,
 partim scopulis illisi, partim aquis submersi. Multoque plures
 periissent, nisi divina quadam providentia piscatores ac negotia-
 tores Christiani adfuissent. Hi nonnullos eorum aquis jam prope

παρέτυχον ἄνδρες Χριστιανοὶ, ἀλιεῖς τε καὶ ἔμποροι. 10
 9 Οἱ τοὺς μὲν πνιγομένους ἀνέλκοντες ἔσωζον, τότε τῆς
 ἀνοίας αἰσθησιν ἐν τῷ κακῶς πάσχειν λαμβάνοντας·
 τοὺς δὲ ἄλλους ἀνεῖργον ρίπτειν ἑαυτοὺς, μνηύοντες
 10 τὴν ἀπώλειαν τῶν πρότερον ριψάντων ἑαυτοῦς. Οἱ
 καὶ γνόντες τότε τὴν ἀπάτην, ἐμέμφοντο μὲν τὴν 15
 11 ἄκριτον ἑαυτῶν πίστιν. Τὸν δὲ ψευδομωϋσὴν ἀνελεῖν
 σπεύδοντες συλλαβεῖν οὐ δεδύνηται· ἀφανὴς γὰρ
 ἐγένετο, ὑπόνοιάν τε παρέσχε τοῖς πλείοσιν, ὡς εἶη
 δαίμων ἀλάστωρ, ἀνθρώπου σχῆμα ὑποδύς, ἐπὶ λύμῃ
 12 τοῦ ἐκεῖ ἔθνους αὐτῶν. Διὰ δὲ τόδε τὸ πάθος πολλοὶ 20
 τότε τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ Ἰουδαίων χαίρειν τῷ Ἰου-
 δαῖσμῷ φράσαντες, τῇ πίστει τοῦ Χριστιανισμοῦ
 προσεχώρησαν.

ΚΕΦ. ΛΘ.

Περὶ^v τοῦ γεγονότος ἐμπρησμοῦ ἐν τῇ Ναυατιανῶν ἐκκλησίᾳ. 25
 1 Μικρὸν δὲ μετὰ τόνδε τὸν χρόνον Παῦλος ὁ τῶν
 Ναυατιανῶν ἐπίσκοπος θεοφιλοῦς ὄντως ἀνδρὸς δόξαν
 ἐκτήσατο, καὶ πολλῶ πλείων^x ἢς ἐκέκτητο πρότερον. 30

^v Titulum om. M.

^x πλείω M.

præfocatos, e mari extrahentes servarunt: qui tum demum amen-
 tiam suam agnoverunt, cum in tanto discrimine versarentur.
 Reliquos vero ne se in mare dejicerent prohibuerunt, interitum
 eorum qui se prius projecissent, eis referentes. Judæi ergo cog-
 nita tandem fraude, suam quidem in credendo imprudentiam
 damnarunt. Pseudomoysem autem illum interficere cum vellent,
 comprehendere minime potuerunt. Repente enim ex oculis eva-
 nuit; multosque in eam suspicionem adduxit, fuisse illum dæmo-
 nem quemdam exitiosum, qui ad perniciem gentis ipsorum hu-
 manam speciem induisset. Atque ob hanc calamitatem multi
 tunc ex Cretensibus Judæis, relicto patrio cultu, ad Christi fidem
 se contulerunt.

CAPUT XXXIX.

De incendio ecclesie Novatianorum.

Non longo post tempore Paulus Novatianorum episcopus, pii
 viri prorsusque Deo cari existimationem adeptus est, et quidem

2 Συμβάν γὰρ ἐμπρησμὸν γενέσθαι χαλεπώτατον, καὶ
 οἶος οὐδεπώποτε ἐγεγόνει πρότερον, πολὺ γὰρ μέρος
 τῆς πόλεως τὸ πῦρ κατηνάλωσεν, ὡς καὶ τὰ μέγιστα
 τῶν ὠρείων¹ ἀπολέσθαι, καὶ τὸ δημόσιον, ᾧ ἐπάνυ-
 μον ἐστὶν Ἀχιλλεύς, τέλος ἐπινεμόμενον τὸ πῦρ καὶ 35
 τῇ Ναυατιανῶν ἐκκλησίᾳ τῇ κειμένῃ πλησίον τοῦ
 3 Πελαργοῦ προσέβαλεν². Ἐπεὶ δὲ ὁ ἐπίσκοπος Παῦ-
 λος κινδυνεύουσαν τὴν ἐκκλησίαν ἑώρα, εἰσπηδήσας
 εἰς τὸ θυσιαστήριον Θεῶ τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς
 σωτηρίας ἐπέτρεπε· καὶ οὐ διέλιπεν εὐχόμενος ὑπὲρ 40
 4 τε τῆς πόλεως καὶ τοῦ εὐκτηρίου τόπου. Θεὸς δὲ
 ἄρα ἐπήκουσε τοῦ ἀνδρὸς, ὡς τὸ ἔργον ἀπέδειξεν·
 τὸ γὰρ πῦρ εἰς τὸν εὐκτήριον διὰ πασῶν θυρῶν καὶ
 5 θυρίδων εἰσπεσὸν οὐδὲν ἔλυμῆνατο. Ἀλλὰ πολλὰ
 μὲν τῶν πέριξ γειτνιαζόντων ἠφάνιζεν· αὐτὸν δὲ ἦν 45
 ἰδεῖν ἐν μέσῳ ὄψι πυρὶ νικῶντα αὐτοῦ τὴν ὑπερβάλ-
 6 λουσαν ἔκκαυσιν. Καὶ τούτου ἐπὶ δύο νυχθήμερα 390
 γενομένου, ἀπεσβέσθη μὲν ὁ σύμπας ἐμπρησμὸς

¹ Ita F. et correctum ex ὠρίων Nicephor. xiv. 41. Plura vid. in
 a prima manu M. ὠρείων cod. Annott.
 Reg. Vales. ὠρίων editt. ὠρείων ² Ita F. M. προσέβαλλεν editt.

multo majorem quam antea. Nam cum gravissimum incendium
 Constantinopoli contigisset, cujusmodi numquam antea factum
 fuerat: quippe magna pars urbis regiae eo incendio conflagravit;
 adeo ut horrea etiam maxima et thermæ quæ dicuntur Achilleæ
 funditus perierint: ignis cuncta depascens, tandem ad ipsam
 Novatianorum ecclesiam quæ juxta Pelargum sita est, accessit.
 Paulus igitur episcopus cum ecclesiam suam periclitari cerneret,
 ad altare prosiliens, custodiam ecclesiæ et eorum quæ in ecclesia
 erant, Deo commendavit, nec cessavit pro civitate et pro ecclesia
 preces fundere. Deus vero orationem illius exaudivit, sicut even-
 tus ipse declaravit. Ignis enim quamvis in ecclesiam illam per
 januas simul ac fenestras omnes irrumperet, nihil tamen damni
 intulit. Sed multa quidem vicina in circuitu loca penitus ab-
 sumpsit: ipsam vero ecclesiam in medio flammarum, cernere
 licebat, de incendio triumphantem. Cumque id per duos dies ac
 totidem noctes duravisset, incendium quidem prorsus restinctum

πολλὰ μέρη καταναλώσας τῆς πόλεως· ἡ δὲ ἐκ-
 7 κλησία ἐωρᾶτο ἀκέραιος. Καὶ τότε θαυμαστὸν, ὅτι
 μηδὲ καπνοῦ ἴχνος ἦν ἰδεῖν ἐν τοῖς ξύλοις ἢ τοίχοις 5
 8 αὐτῆς. Τοῦτο μὲν οὖν γέγονε περὶ τὴν ἑπτακαυδε-
 κάτην τοῦ Αὐγούστου μηνὸς, ἐν ὑπατείᾳ Θεοδοσίου
 9 τὸ τεσσαρεσκαυδέκατον καὶ Μαξίμου. Ναυατιανοὶ
 δὲ σῶστρα τῆς ἐκκλησίας ἐξ ἐκείνου καθ' ἕκαστον
 ἔτος ἐπιτελοῦσι περὶ τὴν ἑπτακαυδέκατην τοῦ Αὐ- 10
 γούστου μηνὸς, εὐχαριστηρίους εὐχὰς πέμποντες τῷ
 10 Θεῷ. Σχεδὸν τε πάντες διὰ τὸ ἐπ' αὐτῆς συμβᾶν
 θαῦμα τιμῶσιν ἐξ ἐκείνου τὸν τόπον, καὶ ὡς ἀληθῶς
 ἅγιον προσκυνοῦσιν, οὐ μόνον Χριστιανοὶ ἀλλὰ καὶ
 τῶν ἑλληνιζόντων οἱ πλείονες· τοσαῦτα μὲν περὶ 15
 τούτων.

ΚΕΦ. Μ.

Ἔσ' Μαξιμιανὸν ἐπίσκοπον διαδέχεται Πρόκλος.

1 Μαξιμιανὸς δὲ δύο ἐνιαυτοὺς πρὸς τοῖς πέντε μη-
 σὶν ἡσύχως τῆς ἐκκλησίας προστὰς ἐτελεύτησεν ἐν 20
 ὑπατείᾳ Ἀρεοβίνδου καὶ Ἀσπαρος, τῇ δωδεκάτῃ τοῦ

* Ὅτι μαξιμιανῷ τελευτήσαντος πρόκλος ἐνθρονίζεται. Μ.

est, quo magna pars civitatis conflagravit. Ecclesia vero illæsa atque integra cernebatur. Et quod magis mirandum est, ne fumi quidem vestigium in lignis ejus et parietibus apparebat. Id accidit die xvi. calendas Septembres, Theodosio xiv. et Maximo consulibus. Ex eo tempore Novatiani conservatæ ecclesiæ suæ memoriam celebrant quotannis, die xvi. calendas Septembres, gratias cum precibus Deo persolventes. Sed et omnes non Christiani solum, verum etiam plerique Gentilium, ob miraculum quod ibi gestum est, loco exinde honorem habent, eumque velut sacrosanctum venerantur. Sed de his hactenus.

CAPUT XL.

Quomodo Proclus Maximiano successerit.

Maximianus vero cum per biennium ac menses quinque ecclesiam pacatè administrasset, fato functus est, Areobindo et Aspare consulibus, pridie Idus Apriles. Erat tunc septimana jejuniorum,

2 Ἀπριλλίου μηνός. Συνέβη δὲ ἐν αὐτῇ τὴν ἐβδομάδα A. D.
434.
 εἶναι τῶν νηστειῶν, τὴν γειννιάζουσιν τῇ τοῦ Πάσχα
 3 εὐροτῆ· ἡμέρα δὲ ἦν καλουμένη πέμπτη. Τότε δὴ
 καὶ ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος σοφῶς τοῦ πράγματος ²⁵
 4 προενόησεν. Ἴνα γὰρ μὴ πάλιν περὶ ἐπιλογῆς ἐπι-
 σκόπου ζήτησις ᾖ, καὶ ταραχὴν τῇ ἐκκλησίᾳ κινήσῃ,
 μὴ μελλήσας ἀλλ' ἔτι κειμένου τοῦ σώματος Μαξι-
 μιανου, τοῖς παροῦσιν ἐπισκόποις ἐνθρονίσαι τὸν
 5 Πρόκλον ἐπέτρεψεν. Τούτῳ ^b γὰρ καὶ τοῦ ἐπισκόπου ³⁰
 τῆς Ῥωμαίων Κελεστίνου ἐπιστολαὶ παροῦσαι ἐγι-
 νοντο σύμψηφοι, ἃς ἐκεῖνος ἀπεστάλκει Κυρίλλῳ τε
 τῷ Ἀλεξανδρείας καὶ Ἰωάννῃ τῷ Ἀντιοχείας καὶ
 Ῥούφῳ τῷ Θεσσαλονίκης, διδασκῶν ὡς οὐδὲν κωλύει
 τὸν τε ^c ἐτέρας πόλεως ὀνομασθέντα ἢ καὶ ὄντα ἐπί- ³⁵
 6 σκοπον εἰς ἄλλην μετατίθεσθαι. Ἐνθρονισθεὶς οὖν
 ὁ Πρόκλος τὴν ἐκκομδὴν τοῦ Μαξιμιανου σώματος
 ἐποίησατο· καιρὸς δὲ ἦδη καὶ περὶ αὐτοῦ βραχέα
 διεξελεῖν.

^b Ita C. "Lego τούτῳ cum Sa- LESIUS. τοῦτο ceteri.
 vilio et Christophorsono." VA- ^c τὸν τῆς ἐτέρας C.

quæ festum Paschale proxime antecedit : ejusque septimanæ feria
 agebatur quinta. Quo quidem tempore imperator Theodosius
 prudenter huic negotio prospexit. Etenim ne rursus de eligendo
 episcopo ambigeretur, eaque res tumultum in ecclesia excitaret ;
 absque ulla cunctatione, nondum deposito Maximiani corpore,
 episcopis qui aderant mandavit, ut Proclum in episcopali solio
 collocarent. Id enim Cælestini quoque episcopi Romani literæ
 tunc exhibitæ confirmabant, quas ille Cyrillo Alexandriæ episcopo
 et Joanni Antiocheno et Rufo Thessalonicensi in eam rem mise-
 rat : docens nihil obstare quominus is qui alicujus ecclesiæ nomi-
 natus sit, aut reipsa existat episcopus, ad aliam ecclesiam trans-
 feratur. Itaque Proclus in sede episcopali collocatus, corpus
 Maximiani sepulture tradidit. Sed nunc tempus est ut de illo
 pauca dicamus.

ΚΕΦ. ΜΑ.

39^IΠερὶ^d Πρόκλου ἐπισκόπου, ὁποῖός τις ἦν.

1 Πρόκλος ἐκ πρώτης ἡλικίας ἀναγνώστης ἐτύγχανεν
 ὦν, ἐφοῖτα τε εἰς διδασκάλους, καὶ ῥητορικῆς ἐγένετο 5
 ζηλωτῆς· τελέσας δὲ εἰς ἄνδρα τὰ πολλὰ παρῆν
 τῷ ἐπισκόπῳ Ἀττικῷ, ὑπογραφεὺς αὐτοῦ τῶν λόγων
 2 γενόμενος. Προκόψαντα δὲ αὐτὸν καὶ ἐν τῇ τάξει
 τῆς διακονίας Ἀττικὸς^e προηγάγετο· ἀξιωθεὶς δὲ
 καὶ πρεσβυτερίου^f, ὡς προείπον, ὑπὸ Σισυνίου πρὸς 10
 3 τὴν Κυζίκου ἐπισκοπὴν προεβλήθη. Ταῦτα μὲν ἤδη
 πρότερον ἐγένετο· τότε δὲ τῆς ἐν Κωνσταντινου-
 4 πόλει ἐκκλησίας τὸν θρόνον ἐκληρώθη. Ἦν δὲ ἀγὴρ
 ἀγαθὸς τὸ ἦθος, εἰ καὶ τις ἄλλος· ὑπὸ γὰρ τῷ Ἀτ-
 τικῷ παιδευθεὶς πάντα αὐτοῦ τὰ χρηστὰ ἐμμήσατο· 15
 τὴν δὲ ἀνεξικακίαν πλέον ἢ^g ἐκείνος ἐξήσκησεν.
 5 Ὁ μὲν γὰρ τοῖς αἰρεσιώταις φοβερὸν ἐν καιρῷ ἑαυτὸν

^d Titulum om. M.^e ὁ Ἀττικὸς F. M.^f Ita F. πρεσβυτερίου editt.^g Ita M. ἦν ἐκείνος εἶχεν ἐξ-
 ἤσκησεν F. Stephan. Genev.
 "Verbum εἶχεν deest in Sfort.Quare non dubito quin Socrates
 πλέον ἢ ἐκείνος ἐξήσκησεν. Nice-
 phor. sic, ἀνεξικακὸς δὲ πλέον ἤπερ
 ἐκείνος ἐγένετο. Epiphan. ita, Sed
 in isto patientia potius appare-
 bat." VALESIIUS.

CAPUT XLI.

De Proclo episcopo, cujusmodi vir fuerit.

Proclus ab ineunte ætate lector fuit, et scholas frequentans, rhetoricæ operam dedit. Cum autem ad virilem pervenisset ætatem, versabatur assidue cum Attico episcopo, ejusdemque notarius fuit. Cumque magnos jam progressus fecisset, ad diaconatus gradum Atticus eum eexit. Exinde ad presbyterii honorem promotus, a Sisinnio, sicut antea dixi, episcopus Cyzici est ordinatus. Sed hæc quidem diu antea contigerant. Tunc vero Constantinopolitanæ ecclesiæ episcopatum obtinuit. Vir optimis moribus, si quisquam alius, præditus. Quippe ab Attico eruditus, cunctas ejus virtutes studiose imitatus est. Patientiam vero magis etiam quam Atticus excoluit. Nam hic quidem interdum terribilem se hæreticis exhibebat: Proclus vero placidus erga omnes fuit, dum hæreticos hac ratione potius quam vi, ad rectam

ἐπεδείκνυεν^h, οὗτος δὲ προσηνῆς τοῖς πᾶσι ἐγένετο·
 τούτῳ δὲⁱ μᾶλλον αὐτοὺς ἢ βία προσάγεσθαι προ-
 6 νοῶν. Αἴρεσιν γὰρ οὐδεμίαν σκύλλειν αἰρούμενος, 20
 τὸ ἀξίωμα τῆς πραότητος τῇ ἐκκλησίᾳ φυλάξας
 ἀπέδωκε, κατὰ τοῦτο τὸ μέρος τὸν βασιλέα μιμούμε-
 7 νος Θεοδοσίον. Ἐκείνῳ μὲν γὰρ ἐκέκριτο κατὰ τῶν
 ὑπαιτίων μὴ χρήσασθαι τῇ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ· τούτῳ
 δὲ, μικρὰ φροντίσαι τῶν μὴ φρονούντων περὶ Θεοῦ, 25
 ἢ ἐφρόνει αὐτός.

ΚΕΦ. ΜΒ.

^oΤοι πολὺν καταβάλλεται^k λόγον ὁ συγγραφεὺς περὶ τῆς καλοκαγαθίας
 τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ νέου^l.

1 Ἐπὶ τούτοις μὲν οὖν καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸν ἀπε- 30
 δέχετο· καὶ γὰρ αὐτὸς τοῖς ἀληθῶς ἱερωμένοις
 ἐφάμιλλος ἦν καὶ οὐδαμῶς τοὺς διώκειν ἐθέλοντας
 2 ἀπέδέχετο. Τολμήσας δ' ἂν εἴποιμι, ὅτι τῇ πραότητι
 καὶ πάντα τοὺς ἀληθῶς ἱερωμένους ἐνίκᾳ καθάπερ^m 35

^h Ita F.M. ἐπεδείκνυσεν edit.

ⁱ "Scribendum τούτῳ δῆ."
 VALESIUS.

^k κατεβάλετο M.

^l τοῦ μικροῦ. M.

^m "Majorem gratiam et em-
 phasim habitura est oratio, si

particulam addamus hoc modo,
 καὶ καθάπερ ἢ βίβλος τῶν ἁριθμῶν
 περὶ Μωϋσείως φησί, ut hoc sit
 principium periodi. Atque ita
 prorsus legit Nicephorus." VA-
 LESIUS.

fidem adducere studeret. Cum enim nullam omnino hæresim
 exagitare instituisset, mansuetudinis dignitatem integram con-
 servavit, ac veluti depositum quoddam ecclesiæ restituit. Qua
 in re imperatorem Theodosium imitatus est. Nam huic quidem
 ratum fixumque fuit, adversus sontes non uti imperiali potestate:
 isti vero propositum erat, parvifacere si quis de Deo aliter quam
 ipse sentiret.

CAPUT XLII.

*Qualiter hic scriptor probitatem Theodosii junioris pluribus verbis
 extollit.*

Ob hæc igitur imperator Theodosius Proclum magnopere lau-
 dabat. Nam et ipse veris Dei sacerdotibus similis erat; nec eos
 ullo modo probabat qui alios persequi studerent. Quin etiam
 audacter dixerim, eum omnes veros ac germanos sacerdotes man-

ἡ βίβλος τῶν Ἀριθμῶν ἐπὶ Μωϋσέως φησὶ, Καὶ ὁ ἄνθρωπος Μωϋσῆς πρῶτος σφόδρα παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς, τουτέστι καὶ νῦν εἰπεῖν, ὅτι ὁ βασιλεὺς Θεοδοσίος πρᾶξ σφόδρα παρὰ 3 πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς. Διὰ 40 ταύτην γὰρ αὐτοῦ τὴν πραότητα καὶ ὁ Θεὸς τοὺς πολεμίους αὐτῷ δίχα πολεμικῶν ἀγώνων ὑπέταττεν ὡς ἔδειξεν τότε κατὰ τοῦ τυράννου Ἰωάννου τρόπαια, καὶ ἡ ἐπιγενομένη μετὰ ταῦτα τῶν βαρβάρων ἀπώ- 4 λεια. Οἷα γὰρ τοῖς πάλαι δικαίοις ὑπῆρχε παρὰ Θεοῦ, τοιαῦτα καὶ ἐπὶ τῶνδε τῶν χρόνων τῷ θεοφι- 392 λεστάτῳ βασιλεῖ παρέιχεν ὁ τῶν ὄλων Θεός. Καὶ οὐ κολακεία ταῦτα^α γράφω, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἀληθείας τὰ πᾶσι γενόμενα γνώριμα παραθήσομαι.

ΚΕΦ. ΜΓ.

5

^ο Ὅποια^ο πεπόνθασιν οἱ βάρβαροι οἱ τῷ τυράντῳ Ἰωάννῃ συμμαχήσαντες.

1 Μετὰ γὰρ τὴν τοῦ τυράννου ἀναίρεσιν οἱ βάρ-
βαροι, οὓς ἐκεῖνος πρὸς βοήθειαν κατὰ^ρ Ῥωμαίων

^α ταῦτα rasura pene deletum

^ο Titulum om. M.

M.

^ρ κατὰ om. M.

suetudine longe superasse. Et quod de Moyse scribitur in libro Numerorum: Erat Moyses vir mitissimus præ cunctis hominibus qui terram incolunt: hoc et de imperatore Theodosio nunc dici potest, eum mitissimum esse præ cunctis hominibus qui degunt in terris. Etenim ob hanc illius mansuetudinem, Deus absque præliis hostes sub potestatem illius redexit, ut victoria de Joanne tyranno relata, et quæ subsecuta est barbarorum clades, abunde declarant. Nam quæ olim justis hominibus a Deo præstita esse dicuntur, ea nostris quoque temporibus piissimo imperatori hujus universi Deus contulit. Neque vero per adulationem hæc a me dicuntur: sed res omnibus cognitæ ac perspectas uti se habent, verissime exponam.

CAPUT XLIII.

Quot et quanta mala passi sint barbari, qui Joanni tyranno supplicias tulerant.

Etenim post cædem tyranni, barbari quos ille in subsidium

ἐκάλεσεν, ἔτοιμοι ἦσαν κατατρέχειν τὰ Ῥωμαίων¹⁰
 2· πράγματα. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς πυθόμενος, συνήθως
 τὴν περὶ τούτων φροντίδα ἐπέτρεψε τῷ Θεῷ· εὐχαί-
 τε σχολάσας οὐκ εἰς μακρὰν ἐξήνυσεν ἃ ἐξήτει λα-
 βεῖν· οἶα γὰρ δὴ καὶ ἐγένετο τοῖς βαρβάροις καλὸν¹⁵
 3· ἐπακοῦσαι. Θνήσκει μὲν αὐτῶν ὁ ἔξαρχος⁹, ᾧ ὄνομα
 ἦν Ῥούγας¹, βληθεὶς κεραυνῷ· λοιμός τε ἐπιλαβό-
 μενος τὸ πλεῖστον τῶν ὑπ' αὐτῷ ἀνθρώπων διέφθειρε·
 καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐξήρκεσεν· ἀλλὰ γὰρ καὶ πῦρ
 ἐξ οὐρανοῦ κατελθὼν πολλοὺς τῶν ὑπολειφθέντων
 4· ἀνάλωσεν². Καὶ τοῦτο εἰς δέος μέγιστον τοὺς βαρ-²⁰
 βάρους κατέστησεν, οὐ τοσοῦτον ὅτι πρὸς ἔθνος
 γενναῖον τὸ Ῥωμαίων ὄπλα ἀνταίρειν ἐτόλμησαν,
 ἀλλ' ὅτι πλέον ὑπὸ ἰσχυροῦ Θεοῦ βοηθουμένους ἐφ-
 5· εὕρισκον. Τότε δὴ καὶ ὁ ἐπίσκοπος Πρόκλος ἐκ
 τοῦ Ἰεζεκιὴλ προφητείας, ἐπ' ἐκκλησίας διδάσκων, τῇ²⁵
 γενομένῃ ἐκ Θεοῦ σωτηρίᾳ προσαρμόσας ἰκανῶς
 6· ἐθαυμάσθη. Ἡ δὲ προφητεία ἔστιν αὕτη·

Καὶ σὺ, υἱὲ ἀνθρώπου, προφήτευσον ἐπὶ Γῶγ ἄρχοντα,

9 Ita F. M. ἔπαρχος editt.

1 Ῥόγγας C.

2 ἠνάλωσεν M.

suum adversus Romanos evocaverat, ad vastandas Romanorum provincias sese accingebant. Quod cum audisset imperator Theodosius, ejus negotii curam, ut facere solitus erat, Deo commisit: et precessionibus incumbens, brevi id consecutus est quod optabat. Quæ autem barbaris acciderint, operæ pretium fuerit audire. Dux quidem eorum, cui nomen erat Rohas, fulmine percussus interiit. Deinde secuta pestis, maximam partem barbarorum qui sub illo erant, neci dedit. Neque vero hic malum substitit: sed et ignis e cælo missus, multos ex iis qui superfuerant absumpsit. Atque ea res gravissimum terrorem incussit barbaris, non tam propterea quod contra bellicosam Romanorum gentem bellum movere ausi fuissent, quam quod præpotentem Deum iis auxilio esse intelligerent. Tunc etiam Proclus episcopus sermonem faciens in ecclesia, cum Ezechielis prophetiam salutis tum a Deo collatæ adaptavisset, ingenti plausu et admiratione exceptus est. Prophetia autem sic habet: Et tu fili hominis, prophetiza super principem Gog, Rhos,

ῥὼς, Μοσὸχ[†] καὶ Θόβελ. Κρινῶ γὰρ αὐτὸν θανάτῳ καὶ αἵματι καὶ ὑετῷ κατακλύζονται καὶ λίθοις χαλάζης. 30 Καὶ πῦρ καὶ θεῖον βρέξω ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς μετ' αὐτοῦ καὶ εἰς^υ ἔθνη πολλὰ μετ' αὐτοῦ. Καὶ μεγαλυνηθῆσομαι, καὶ ἐνδοξασθῆσομαι, καὶ γνωσθήσομαι ἐναντίον πολλῶν ἔθνων καὶ γνώσονται, ὅτι ἐγὼ εἰμὶ ὁ Κύριος. 35

† Σφόδρα μὲν οὖν, ὡς ἔφην, ἐθαυμάσθη ἐπὶ τούτοις ὁ Πρόκλος[‡]. τῷ δέ γε βασιλεῖ διὰ τὴν πραότητα καὶ ἄλλα μὲν πλεῖστα παρεῖχεν ἢ τοῦ Θεοῦ πρόνοια· ἐν δὲ κάκεινο.

ΚΕΦ. ΜΔ.

Ῥς γ' ὁ βασιλεὺς Οὐαλεντιανὸς ὁ νέος Εὐδοξίαν ἔγημε τὴν θυγατέρα 40 Θεοδοσίου.

† Ἦν αὐτῷ θυγάτηρ ἐκ τῆς γαμετῆς Εὐδοκίας, ὄνομα Εὐδοξία· ταύτην Οὐαλεντιανὸς ὁ ἀνεψιὸς, ὁ[‡] ὑπ' αὐτοῦ τῶν ἐσπερίων μερῶν καταστὰς βασιλεὺς, ἤτησε 393

† Ita F. M. C. Nicephor. xiv. 38. et Septuaginta secundum cod. Alexandr. Μισὸχ editt. Μεσὸχ vero Septuag. sec. cod. Vatican. Ezek. xxxviii.

υ ἐπ' ἔθνη Septuag.

‡ Titulum inserit, Ὅτι πρόκλος τὸ σῶμα ἰωάννου μετὰ ἔτη λε. εἰσ-ἤνεγκεν, ante τῷ δέ, M.

γ Titulum om. M.

z Ita F. M. ὁ om. editt.

Misoch et Thobel. Judicabo enim illum morte et sanguine et imbre inundante et lapidibus grandinis. Ignem et sulphur pluam super illum, et super multas gentes quæ cum illo sunt. Et magnificabor atque glorificabor, et cognoscar in conspectu multarum gentium: et scient quia ego sum Dominus. Ob hæc igitur, ut dixi, summa omnium admiratione exceptus est Proclus. Imperatori vero propter ipsius mansuetudinem, tum alia multa contulit Dei providentia, tum hoc præcipue quod jam dicturus sum.

CAPUT XLIV.

Quomodo Valentinianus junior Eudoxiam Theodosii filiam duxit uxorem.

Erat ipsi filia, Eudoxia nomine, quam ex Eudocia conjuge suscepserat. Hanc Valentinianus ipsius consobrinus, quem ipse Occidentis partium imperatorem creaverat, sibi uxorem dari postu-

2 πρὸς γάμον λαβεῖν. Ὡς δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπένευσε
 Θεοδόσιος, καὶ ἐβουλεύοντο ἐν μεσαιχμίᾳ πού τοὺς
 γάμους τελέσαι, ἐδόκει δὲ μερισαμένους τὴν ὁδὸν ἐν
 τῇ Θεσσαλονίκῃ τοῦτο ποιῆσαι, μηνύει Οὐαλεντι- 5
 νιανὸς, μὴ σκύλλεσθαι, αὐτὸς γὰρ ἤξειν εἰς τὴν
 3 Κωνσταντινούπολιν. Ἀσφαλισάμενος οὖν τὰ ἐσπέ-
 ρια μέρη αὐτὸς ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν παρα-
 4 γίνεται τοῦ γάμου χάριν. Οὐ ἐπιτελεσθέντος ἐν ^{A. D.}
 ὑπατεία Ἰσιδώρου καὶ Σινάτορος, λαβὼν τὴν γαμετὴν, ^{436.} 10
 αὐθις ἐπὶ τὰ ἐσπέρια μέρη ἀνέδραμεν τοιοῦτο μὲν
 οὖν καὶ τότε τῷ βασιλεῖ εὐτύχημα γέγονεν.

ΚΕΦ. ΜΕ.

Ὡς δὲ ὁ ἐπίσκοπος Πρόκλος πέπεικε τὸν βασιλέα, τὸ σῶμα Ἰωάννου μετα- 15
 κομίσει εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἀπὸ τῆς ἐξορίας, καὶ ἐν τῇ τῶν ἀπο-
 στόλων ἐκκλησίᾳ καταθέσθαι.

1 Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ μετὰ τόνδε τὸν χρόνον καὶ ὁ
 ἐπίσκοπος Πρόκλος τοὺς χωριζομένους διὰ τὴν τοῦ 20
 ἐπισκόπου Ἰωάννου καθαίρεσιν ἐπανήγαγε, φρονήσει

^a Ita F. ὁ om. editt. Titulum totum om. M.

lavit. Cumque imperator Theodosius id annuisset, et ambo
 Augusti meditentur alicubi in confiniis utriusque imperii nuptias
 celebrare, placuissetque ut singuli dimidium viæ perigentes Thes-
 salonicæ id facerent: Valentinianus Theodosio per literas signifi-
 cavit, ne se tantopere fatigaret: se namque venturum esse Con-
 stantinopolim. Postquam igitur Occidentis partes idoneis præ-
 sidiis firmasset, nuptiarum gratia Constantinopolim advenit. Qui-
 bus celebratis Isidoro et Senatore consulibus, mox accepta uxore,
 in Occidentem reversus est. Et hæc quidem eo tempore felicitas
 contigit imperatori.

CAPUT XLV.

*Quomodo Proclus episcopus imperatori persuasit, ut Joannis corpus
 ab exilio transferret Constantinopolim, et in ecclesia apostolorum
 deponeret.*

Nec multo post Proclus episcopus, eos qui ob depositionem
 Joannis sese ab ecclesiæ corpore sejunxerant, ad unitatem revo-
 cavit, eorum dolorem prudenti consilio demulcens. Qua autem

παραμυθησάμενος τὴν λύπην αὐτῶν· τί δὲ τοῦτο
 ἦν λεκτέον. Τὸ σῶμα Ἰωάννου ἐν Κομάνοις τεθαμ-
 μένον, βασιλέα πείσας, τριακοστῷ πέμπτῳ ἔτει μετὰ
 τὴν καθαίρεσιν, εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν μετεκό- 25
 μισε. Καὶ μετὰ πολλῆς τιμῆς δημοσίᾳ πομπεύσας
 αὐτὸ εἰς τὴν ἐπάνυμον τῶν ἀποστόλων ἐκκλησίαν
 ἀπέθετο. Πεισθέντες οὖν ἐπὶ τούτῳ οἱ δι' αὐτὸν
 χωριζόμενοι τῇ ἐκκλησίᾳ ἠνώθησαν· καὶ γέγονεν τῇ A. D.
 ἑξκαιδεκάτῃ ὑπατείας τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου, περὶ 438.
 τὴν ἐβδόμην καὶ εἰκάδα τοῦ Ἰαννουαρίου μηνός. Θαν- 30
 μάσαι δέ μοι ἔπεισι, πῶς ὁ φθόνος Ὠριγένους μὲν
 6 τελευτήσαντος ἦψατο, Ἰωάννου δὲ ἐφείσατο. Ὁ μὲν
 γὰρ μετὰ διακόσια ἔτη που τῆς ἑαυτοῦ τελευτῆς ὑπὸ
 Θεοφίλου ἀκοινώνητος γέγονεν· Ἰωάννης δὲ τρια-
 κοστῷ πέμπτῳ ἔτει μετὰ τὴν τελευτὴν εἰς κοινωσίαν 35
 ὑπὸ Πρόκλου ἐδέχθη. Τοσοῦτον Πρόκλος Θεοφίλου
 τῷ τρόπῳ διήνεγκεν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅπως γέγονέ
 τε καὶ αἰεὶ γίνεται, τοὺς σωφρονούντας οὐ διαφεύγει.

ratione istud perfecit, jam dicendum est. Joannis corpus quod
 Comanis sepultum erat, annuente imperatore Constantinopolim
 deportavit, anno post ejus abdicationem quinto ac tricesimo. Id-
 que solemnī pompa per urbem traductum, ingenti cum honore in
 ecclesia apostolorum deposuit. Hoc igitur modo pacati hi qui
 Joannis causa seorsum conventus agebant, ad unitatem ecclesiae
 redierunt. Id autem contigit sextodecimo consulatu imperatoris
 Theodosii, die vi. calendas Februarias. Cæterum hoc loco mi-
 rari subit, qui factum sit, ut invidiæ livor Origenem quidem mor-
 tum appetierit, Joanni vero pepercerit. Nam ille quidem annis
 circiter ducentis post obitum ipsius, a Theophilo excommunicatus
 est. Joannes vero anno post mortem quinto ac tricesimo, a
 Proclo receptus est in communionem. Tantum discrimen fuit
 inter Procli mores atque Theophili. Verum hæc qua ratione
 facta sint et quotidie fiant, prudentes viros minime latet.

ΚΕΦ. Μ5.

394

Περὶ^b τοῦ θανάτου Παύλου τοῦ Ναυατιανῶν ἐπισκόπου, καὶ τοῦ μετ'
αὐτὸν χειροτονηθέντος Μαρκιανού.

1 Ὀλίγον δὲ μετὰ τὴν τοῦ σώματος Ἰωάννου ἀπό- 5
θεσιν καὶ Παῦλος ὁ τῆς τῶν Ναυατιανῶν ἐκκλησίας
ἐτελεύτησεν, ἐν ὑπατείᾳ τῇ αὐτῇ, περὶ τὴν μίαν καὶ
2 εἰκάδα τοῦ Ἰουλίου μηνός. Ὃς τῇ ἑαυτοῦ ἐκκομιδῇ
πάσας τὰς διαφόρους αἱρέσεις τρόπον τινὰ μίαν ἐκ- 10
3 κλησίαν εἰργάσατο. Πᾶσαι γὰρ αὐτοῦ τὸ σῶμα
ἄχρι τοῦ μνήματος σὺν ψαλμῳδίας παρέπεμπον,
ἐπέπερ καὶ ζῶν διὰ βίου ὀρθότητα πάσαις ἐπέραστος
4 ἦν. Ἐπεὶ δὲ Παῦλος ἄξιον μνήμης τελευτᾶν μέλλων
διεπράξατο, χρειῶδες εἶναι ἡγοῦμαι τῆδε τῇ ἱστορίᾳ 15
αὐτὸ προσθεῖναι, πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων
5 αὐτῇ. Ὅτι μὲν γὰρ ἀρρωστῶν τῇ συνήθει τῆς
ἀσκήσεως διαίτη ἐχρήτο, μηδαμῶς παρεκβαίνων αὐτήν,
καὶ ὡς οὐ διέλειπε^c τὰς εὐχὰς ἀόκνως ἐκτελῶν, παρα-
λιπεῖν μοι δοκῶ, ἵνα μὴ περὶ τοῦτο διατρίβων ἀμαν- 20

^b Titulum om. Mc Ita F. M. διέλειπε edit.

CAPUT XLVI.

De morte Pauli Novatianorum episcopi, et de Marciano ejus successore.

Elapso autem modico temporis spatio post reliquiarum Joannis depositionem, Paulus quoque Novatianorum episcopus e vivis excessit, eodem consulatu, die duodecimo calendas Augusti. Qui in suo funere omnes religionem sectas, licet inter se discrepantes, unam quodammodo effecit ecclesiam. Quippe cunctæ corpus ejus cum psalmodiarum cantu prosecutæ sunt ad tumulum: eo quod dum viveret, ob vitæ sanctimoniam cunctis pariter gratissimus fuerat. Sed quoniam idem Paulus jamjam moriturus rem plane memorabilem gessit, operæ pretium facturus mihi videor, si eam huic historiæ inseram ad legentium utilitatem. Nam quod ægro- tans monasticam disciplinam in ratione victus constanter obser- vavit, nullo pacto eam transgrediens: et quod preces solitas impigre peragere numquam prætermisit, silentio prætereundum puto: ne si in istis commemorandis tempus trivero, rem ab eo

ρώσω τὴν ἀξίαν μνήμης, ὡς ἔφην, καὶ ἐπωφελῆ
 6 πρᾶξιν αὐτοῦ. Τίς δέ ἐστιν ἤδη λεκτέον· μέλλων
 τελευτᾶν πάντας τοὺς τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐκκλησιῶν ἱερω-
 μένους μεταπεμψάμενος, Φροντίσατε, ἔφη, ἀναδείξαι
 τινα ἐπίσκοπον, ἕως ἔτι ἐν πνέουσιν εἰμί· ἵνα μὴ 25
 μετὰ ταῦτα ταραχὴν αἰ ἐκκλησίαι ὑμῶν ὑπομείνωσι.
 7 Τῶν δὲ λεγόντων, μὴ αὐτοῖς τὴν περὶ τούτου ψῆφον
 ἐπιτρέπειν, ἄλλος γὰρ ἄλλο κριτήριον ἔχοντες οὐδα-
 μῶς τὸν αὐτὸν ὀνομάσαιμεν, ἀλλ' αὐτὸν σε ἀναδει-
 8 κνύναι ὃν βούλει αἰρούμεθα. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Παῦλος, 30
 ἔγγραφόν μοι τὴν ὁμολογίαν ταύτην ἐπίδοτε, ὅτι
 9 τοῦτον αἰρέισθε, ὃν ἂν ἐγὼ αὐτὸς ψηφισαίμην. Τῶν
 δὲ τοῦτο ποιησάντων καὶ ὑπογραψάντων, αὐτὸς ἀνα-
 καθίσας^d τῆς κλίνης καὶ λαθὼν τοὺς παρόντας ἐνε-
 γραψεν ὄνομα Μαρκιανοῦ· ὃς ἐν μὲν τῇ τῶν πρεσ- 35
 βυτέρων τάξει ἐτέτακτο, καὶ ὑπ' αὐτῷ^e τὸν ἀσκητικὸν
 10 ἐπαυδαίετο βίον, ἀπεδήμει δὲ τηρικαῦτα. Εἶτα σφρα-
 γίσας αὐτὸς καὶ τοὺς πρώτους τοῦ πρεσβυτερίου

^d "Nicephorus [xiv. 41.] necessaria." VALESIIUS.

ὑπερκαθίσας. [ὁ Παῦλος] καὶ χάρι-
 τιν λαθίων. Quæ verba videntur

^e Ita F. M. J. Nicephor. xiv.
 41. αὐτὸν editt.

gestam plane memorabilem, ut dixi, et utilissimam obscurare
 videar. Quænam autem illa sit, jam dicendum est. Cum morti
 vicinus esset, omnes presbyteros ecclesiarum quæ sub ipso erant,
 ad se accersitos, ita est allocutus: Curate ut episcopum vobis
 eligatis, dum adhuc superstes sum, ne ecclesiæ vestræ posthac
 perturbentur. Cumque illi dicerent, dandam ipsis non esse ejus
 electionis potestatem: Nam cum alius nostrum alio utatur ju-
 dicio, nunquam eundem nominaturi sumus: sed malumus, ut tu
 potius designes quem volueris. Tum Paulus: hanc igitur, inquit,
 professionem vestram scripto proditam mihi date, vos eum elec-
 turos esse quem ego decrevero. Quod cum illi fecissent, et sub-
 scriptione sua firmassent, assurgens ille et insidens lecto, clam
 remotis arbitris, Marciani nomen chartæ inscripsit, qui presbyteri
 quidem obtinebat gradum, et monasticam vitam sub ipso didi-
 cerat: tunc vero peregre profectus erat. Deinde cum chartam ipse
 obsignasset, et a primoribus presbyteris eam insuper obsignari

ἐπισφραγίσαι ποιήσας, παρέθετο τοῦτο τὸ βιβλίον Μάρκῳ, ὅστις ἐν Σκυθία Ναυατιανῶν ἐπίσκοπος ἦν, 40 τότε δὲ ἐπεδήμει τῇ πόλει· καὶ τάδε ἔφη πρὸς αὐτόν.

- 11 Εἰ μὲν θέλει Θεὸς ἔτι με περιεῖναι εἰς τόνδε τὸν βίον, τήνδε[†] μοι παρακαταθήκην φυλάξας ἀπόδος· εἰ δέ με δοκεῖ αὐτῷ μεταστῆσαι, ἐν τούτῳ εὐρήσεις τὸν ὑπ' 45 ἐμοῦ μετ' ἐμὲ ψηφισθέντα ἐπίσκοπον· ταῦτα εἰπὼν 12 ἐτελεύτησε. Τρίτῃ οὖν μετὰ τὴν τελευταίην ἡμέραν ἀνελίξαντες τὸ βιβλίον ἐπὶ πλήθους πολλοῦ, καὶ εὐρόντες τὸ Μαρκιανοῦ ὄνομα, πάντες μὲν ἄξιον εἶναι 395 ἐβόων· καὶ μὴ μελλήσαντες[§] ἔξαπέστειλαν τοὺς συλ- 13 ληφόμενους αὐτόν. Οἱ δὲ δόλῳ ἀγαθῷ ἐν Τιβερίῳ πόλει τῆς Φρυγίας διάγοντα συλλαβόντες ἄγουσι· καὶ περὶ τὴν μίαν καὶ εἰκάδα τοῦ αὐτοῦ μηνὸς χειρο- 5 τονηθέντα ἐνθρονίζουσι· ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

[†] τήνδε μοι τὴν Μ.

[§] μελλήσαντες Μ.

curasset, Marco cuidam Novatianorum in Scythia episcopo, qui tum Constantinopoli versabatur, eam tradidit, his verbis eum allocutus. Si Deus me in hac vita diutius superesse voluerit, hoc depositum diligenter abs te servatum mihi redde. Si vero visum illi fuerit me ex hoc sæculo transferre, invenies in hac charta, quem ego successorem mihi in episcopatu designaverim. His dictis ex hac luce migravit. Tertio igitur post illius obitum die, libello coram maxima multitudine resignato, cum Marciani nomen reperissent, omnes eum dignum esse acclamarunt, nullaque interposita mora, miserunt qui illum comprehenderent. Illi eum Tibcriopoli in Phrygia degentem pia fraude circumvenientes, secum abduxerunt, et duodecimo die calendas Septembris ordinatum in episcopali sede collocarunt. Verum de his hactenus.

ΚΕΦ. ΜΖ.

Ὡς^h ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος Εὐδοκίαν τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἐξαπέστειλε.

- 1 Ὁ μόντοι βασιλεὺς Θεοδόσιος χαριστηρίους εὐχὰς 10
 ἀνθ' ὧν εὐηργέτητο προσέφερε τῷ Θεῷ· καὶ ταῦτα
 2 ἐποίει ἐξαιρέτοις τιμαῖς γεραίρων τὸν Χριστόν. Καὶ
 τὴν γαμετὴν Εὐδοκίαν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἔπεμπεν·
 καὶ γὰρ αὐτῇⁱ ταύτην εὐχὴν ἐπιτελέσειν ἐπηγγέλλετο, 15
 3 ἔάν τὴν θυγατέρα γαμηθεῖσαν ἐπόψῃται. Ἀλλὰ
 αὕτη μὲν καὶ τὰς περὶ Ἱεροσόλυμα ἐκκλησίας καὶ
 πάσας τὰς ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς πόλεσι ποικίλως ἐτί-
 μησεν, ἐν τε τῷ ἀπιέναι καὶ αὐθις ἐπανιούσα.

ΚΕΦ. ΜΗ.

20

Περὶ^k Θαλασσίου τοῦ Καισαρείας Καππαδοκίας ἐπισκόπου.

- 1 Πρόκλος δὲ ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τὸν αὐτὸν τοῦτον
 χρόνον, περὶ τὴν ἑπτακαιδεκάτην ὑπατείαν τοῦ βασι- 25

^h Ὅτι ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος ἀδιαλείπτως εὐχαριστεῖ τῷ Θεῷ. M.

ⁱ "Scribendum αὐτῇ. Eriphan. sic: Hoc enim et ipsa votum habuerat." VALESIIUS. Idem

affirmat Nicephorus xiv. 23. αὐτὴν codd. et edit. Tum ταυτὴν τὴν εὐχὴν M.

^k Ὅτι πρόκλος θαλάσσιον τὸν συγκλητικὸν ἐχειροτόνησεν. M.

CAPUT XLVII.

Quomodo imperator Theodosius uxorem suam Eudociam misit Hierosolyma.

Porro imperator Theodosius pro acceptis beneficiis gratias et vota Deo persolvit. Quod quidem præstitit, eximiis honoribus Christum venerando. Quin etiam uxorem suam Eudociam misit Hierosolyma. Nam et illa hoc se voto obligaverat, si filiam suam nuptam vidisset. Sed illa quidem ecclesias omnes, tam quæ Hierosolymis, quam quæ in aliis Orientis urbibus sitæ sunt, variis ornamentis decoravit, et cum illuc proficisceretur, et cum rediret.

CAPUT XLVIII.

De Thalassio Cæsareæ Cappadociæ episcopo.

Proclus vero eodem tempore, consulatu scilicet Theodosii septimodecimo, rem plane admirabilem, et qualem nemo unquam ex

λέως, πράγματι θαυμαστώ ἐπεχείρησε¹, καὶ οἶον οὐδεὶς A. D.
² τῶν πάλαι ἐπισκόπων πεποίηκε. Φίρμου γὰρ τοῦ 439.
ἐπισκόπου ἐν Καισαρείᾳ τῆς^m Καππαδοκίας τελευ-
τήσαντος, παρήσαν Καισαρεῖς ζητοῦντες ἐπίσκοπον.
³ Ὡς δὲ διεσκέπτετο τίνα πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν προχει- 30
ρίσαιοτο, συνέβη κατὰ θέαν αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτων
πάντας τοὺς τῆς γερουσίας συγκλητικούς ἐπὶ τὴν
⁴ ἐκκλησίαν παρεῖναι. Ἐν οἷς ἦν καὶ Θαλάσσιος, ἀνὴρ
τὴν ὑπαρχον χειρίσας ἀρχὴν τῶν ἐν Ἰλλυρικοῖςⁿ 396
⁵ ἔθνων τε καὶ πόλεων. Μέλλονται δὲ αὐτῷ, ὡς φήμη
ἐκράτει, τὴν τῶν ἐφῶν μερῶν ἐγχειρίζεσθαι παρὰ τοῦ
βασιλέως φροντίδα, ἐπιβαλὼν χεῖρα ὁ Πρόκλος ἀντὶ
⁶ ὑπάρχου ἐπίσκοπον τῆς Καισαρείας ἀνέδειξεν. Ἀλλὰ 5
τὰ μὲν κατὰ τὰς ἐκκλησίας οὕτω προέκοπτεν· ἡμεῖς
δὲ ἐνταῦθά που τὴν ἱστορίαν καταπαύσαντες, ἐν εἰρήνῃ
διάγειν τὰς πανταχοῦ ἐκκλησίας καὶ πόλεις καὶ ἔθνη
⁷ εὐχόμεθα. Εἰρήνης γὰρ οὔσης, ὑπόθεσιν οἱ ἱστοριο-
γραφεῖν ἐθέλοντες οὐχ ἔξουσιν· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς, ὧ 10
ιερὲ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπε Θεόδωρε, τὸ ἐπίταγμά σου ἐν

¹ Ita F. M. ἐπεχείρησε editt. παδοκίας, editt.

^m Ita F. M. Male transpo- ⁿ Ἰλλυριοῖς F. M.
suerunt sic, τῆς ἐν Καισαρείᾳ Καπ-

veteribus episcopis gesserat, aggressus est. Mortuo enim Firmo Cæsareæ Cappadociæ episcopo, Cæsarienses Constantinopolim venerunt, episcopum postulantes. Cumque Proclus dispiceret quem ad episcopatum illum promoveret, forte accidit, ut ad ipsum salutandum cuncti senatores die Sabbati in ecclesiam venirent: inter quos erat etiam Thalassius, qui provinciarum et civitatum Illyrici præfecturam administraverat. Cum vero Orientis quoque partium administratio ei mox ab imperatore credenda esset, ut fama erat; Proclus ei manum injiciens, pro præfecto prætorii episcopum Cæsareæ illum constituit. Et res quidem ecclesiæ in hunc modum prospere succedebant. Ego vero hoc loco finem historiæ nostræ facturum, opto ut omnes ubique ecclesiæ et urbes atque provinciæ in pace degant. Quamdiu enim pax erit, historiæ scribendæ studiosis nullum suppetet argumentum. Nam et nos qui mandatum tuum septem libris explevimus, o sacratissime vir Dei Theodore, omni ad scribendum materia destituti fuissimus,

ἐπὶ βιβλίους ἐκτείναντες, οὐκ ἂν ἠυπορήσαμεν^ο ὑποθέσεως, εἰ οἱ φιλοῦντες τὰς στάσεις ἰσχυρίζων προή-
 8 ρητο. Περιέχει ἡ ἱστορία ἡ ἑβδόμη χρόνον ἐτῶν
 τριάκοντα δύο· ἡ δὲ πᾶσα τῆς ἑπτατόμου ὑπόθεσις 15
 περιέχει χρόνον ἐτῶν ἑκατὸν τεσσαράκοντα· ἀρξα-
 μένη δὴ ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς διακοσιοστῆς
 ἑβδομηκοστῆς^ρ πρώτης Ὀλυμπιάδος, ἐν ἣ ἄνηγο-
 ρεύθη βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, καταπαύσασα δὲ ἐπὶ
 τὸ δεύτερον ἔτος τῆς τριακοσιοστῆς πέμπτης Ὀλυμ- 20
 πιάδος, ἐν ἣ ἡ ἑπτακαιδέκατη ὑπατεία τοῦ βασιλέως
 Θεοδοσίου δέδοτο. A. D. 439.

Τέλος^ρ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Σωκράτους σχολαστικῶ.

^ο ἠυπορήσαμεν F.

Σωκράτους ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας

^ρ ἑβδομηκοστῆς om. F.

βιβλία Z. χρόνου ἐτῶν PM. M.

^ρ Hanc clausulam om. F.

si hi qui seditionibus delectantur, quiescere maluissent. Continet autem septimus hic historiæ liber res gestas spatio annorum duorum ac triginta. Tota vero historia septem libris comprehensa continet spatium annorum centum et quadraginta. Exorsa quidem ab anno primo Olympiadis ducentesimæ septuagesimæ primæ, qua Constantinus imperator est renuntiatus: desinens autem anno secundo trecentiesimæ quintæ Olympiadis, quo imperator Theodosius septimum decimum consulatum dedit.

Finis Ecclesiasticæ Historiæ Socratis Scholastici.

INDEX RERUM.

N.B. Numerorum figuræ, quibus loci in Indice signantur, hunc in modum legendæ sunt; e. g.

- i. 2, 1, 2, 3. . . . . i. e. libro primo, capite secundo, sectionibus 1, 2, 3.
ii. 2, 1. ib. 11. . . . . i. e. libro secundo, capite secundo, sectione prima, et eodem capite, sectione undecima.

* Asterisci notant eas sectiones quarum numeri in textu repetiti sunt; sive casu, ut in ii. 38, 27, sive consilio, ut in Appendice post vi. 23, 7.

ABGARUS a concilio Seleuciensi excommunicatus ii. 40, 45.

Ablaas, sive **Abdas**, episcopus Persidis vii. 8, 18.

Ablabius rhetor e schola Troili Novatianus episcopus vii. 12, 10, 11.

Abrahami servi tot quot episcopi in concilio Nicæno iv. 12, 29.

Abramius episc. Urimorum iii. 25, 18.

Abundantius dux militum Ægypti Timotheo favit vii. 7, 3.

Abundantius, Theodosius iii et, Coss. A. D. 393, v. 25, 8.

Acacius episcopus Cæsareæ Eusebii successor ii. 4. extremæ partis Arianorum dux ii. 39, 16. cum suis excessit concilio ib. 20. postea conquestus est se exclusum fuisse ii. 40, 1. iterum abfuit ii. 40, 4. novam fidem profert in concilio Seleuciensi ii. 40, 2, 7 seqq. a concilio Seleuciensi deponitur ii. 40, 43. fidei Nicænæ subscribit iii. 25, 18.

Acacius et **Patrophilus** Maximum Hierosolyma expellunt ii. 38, 2.

Acaciani comprehendunt Anianum et Leonæ atque Lauricio tradunt ii. 40, 46. Constantium infestum reddunt concilio Seleuciensi ii. 41, 2. concilium suorum convocant Constantinopolim ii. 41, 5. in concilio Constantinopolitano Macedonium et ejus sectam deponunt ii. 42, 1 seqq. Antiochiam in concilio conveniunt, Patrem Filio dissimilem esse statuunt

ii. 45, 9, 10. damnati a Macedonianis, quamvis antea ab his in communionem recepti essent iii. 10, 5 seqq. Antiochiam conveniunt et fidem Nicænam amplectuntur iii. 25, 6 seqq. damnantur a concilio Lampaceno iv. 4, 3.

Acacianorum episcoporum nomina iii. 25, 18.

Acacius episc. Bercæ Chrysostomi adversarius vi. 18, 6.

Acacius martyr suspensus ab arbore Constantinopoli vi. 23, 2. in ejus memoriam ecclesia ibi facta ib.

Acacius Amidæ episcopus vasa ecclesie vendit ut captivos redimat vii. 21, 1 seqq.

Acesius Novatianorum episcopus i. 10, 1 seqq.

Achaab, sive **Joannes**, **Meletianus** Athanasii accusator e synodo Tyri evasit i. 30.

Achæi concilio Nicæno interfuerunt i. 8, 5.

Achetas diaconus missus a Constantio ad Athanasium ii. 23, 12.

Achillas Alexandriæ episcopus i. 5, 1. a Meletio male audit i. 6, 38.

Achillas Arii sectator i. 6, 8.

Achilleus, sive **Achilleæ**, in Constantinopoli vii. 39, 2.

Acindynus et **Proclus** Coss. A. D. 340, ii. 5.

Adam, **Christus**, secundum Origenem iii. 7, 8.

- Adamantius episcopus Ægyptius i. 35, 2.
 Adamantius medicus Judæus ab Alexandria Christi fidem professus vii. 13, 17.
 Adanorum episc. Piso iii. 25, 18.
 Adelphius episcopus relegatus ab Ariano ii. 28, 13.
 Adolius episc. Macedonianus iv. 12, 22.
 Adonis a Rhodiis adoratus iii. 23, 52.
 Adrianopoli Constantius jubet legatos concilii Ariminensis se præstolari ii. 37, 8.
 Adrianopolis in Thracia ad fines Macedoniæ, prope eam Valens occisus fuit iv. 38, 6.
 Adrianopolis. Vide Lucius.
 Adrianus deus decimus tertius appellatus a Cyzicenis iii. 23, 59.
 Adrias, sive Arrianus, Vitam Alexandri conscripsit iii. 23, 60.
 Adulterarum turpe supplicium Romæ sublatum v. 18, 9 seqq.
 Aethales Arii sectator i. 6, 8.
 Aetius vocatus Atheus ii. 35, 1, 11.
 Arianus ipse Ariano se subduxit ob perfidiam Arii ib. 3. Alexandriæ parum edoctus Antiochiam venit unde ortus erat ib. 5. a Leontio ordinatus diaconus ib. Aristotelis Categoriis usus ib. s. Scripturæ ignarus ib. 10. epistolas conscripsit ib. 11. excommunicatus ib. 13. ejus secta Eunomiani ib. 14. in Oriente auctor doctrinæ de Dissimili Substantia iii. 10, 7. ab Eudoxio non recipitur iv. 13, 1.
 Aetii, Athei appellati, notarius Eunomius iv. 7, 4.
 Aetium restituere conatus Eudoxius ingenti in eum odio prohibetur ii. 37, 11.
 Aetiani postea Eunomiani ii. 35, 14. extremam Arianorum doctrinam amplectuntur ii. 45, 11.
 Aetius presbyter Ancyræ iii. 25, 18.
 Edesius i. 19, 6, 12. presbyter Tyri ib. 14.
 Edesius episc. Macedonianus iv. 12, 22.
 Ægypti monasteria iv. 23.
 Ægyptii concilio Nicæno interfuerunt i. 8, 5.
 Ægyptii Flaviano adversantur v. 10, 32.
 Ægyptiorum opiniones i. 22, 8.
 Ægyptios, epistola Nicæna synodica ad, i. 8, 55. i. 9, 1.
- Ægyptus i. 9, 11.
 Ægyptus et Africa Arii doctrinam excipiunt i. 6, 2.
 Ægyptus tota servat Pascha i. 9, 42.
 Æthiopia i. 19, 2.
 Æthiopica opus Heliodori episcopi Tricæ v. 22, 51.
 Africa ecclesia turbata per epistolas Basilii Ancyrani ii. 42, 5.
 Africa et Libyæ cum Gallus et Italia Magnentio subdita ii. 25, 7, 8.
 Africa servat Pascha i. 9, 42.
 Africanus s. Scripturæ interpres ii. 35, 10.
 Agapetus Macedonianus episc. Synadi cum suos fidem Nicænam amplecti suasisset, locum occupat absentis episcopi Theodosii vii. 3, 1 seqq.
 Agapius Arianus episcopus Ephesi Psathyrianorum sectator v. 23, 9.
 Agatho episcopus relegatus ab Ariano ii. 28, 13.
 Agelius Novatianorum episcopus a Constantinopoli aufugit ii. 38, 6. a Nectario consultus de schismaticis Sisinnium lectorem suum ad consilium advocat v. 10, 9 seqq. episcopus Novatianorum iv. 9, 3. iv. 28, 18. v. 10, 24. per quadraginta annos v. 21, 1. moribundus Sisinnium sibi successorem ordinat v. 21, 2. et mox Marcianum ib. 3, 4. moritur v. 12, 4. v. 21, 5.
 Agilo et Gomarius Procopium produnt iv. 5, 3.
 Alamundarus Saracenorum dux vii. 18, 22.
 Allegoria, *theoplia* sive mystica interpretatio, antiqua in Ecclesia iii. 7, 10. a Socrate explicatur v. 7, 8. ab Origene de Paschate v. 22, 47. alia de Paschate ib. 79. eam Diodorus vitavit vi. 3, 7.
 Alexander Alexandriæ episcopus i. 5, 1. concionatur de Trinitate ib. ejus epistola i. 6, 4. Eusebio odiosus i. 6, 32, 34. magni habuit Athanasium i. 8, 13. episc. Alexandriæ i. 9, 7, 11, 13. ejus in ordinandis episcopis auctoritas i. 9, 7, 9. ad Nicænam adest i. 13, 12. moritur i. 15, 1.
 Alexander Metrophanis successor i. 37, 3. Arium recipere non vult ib. 4 seqq. ejus in ecclesia oratio de Ario ib. 9. moritur ii. 6, 2. moriens Paulum sibi successorem eligendum commendat ii. 6, 3.

- Alexander Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Alexander episc. Antiochiæ vii. 9, 1. vii. 36, 12.
- Alexander episc. Helenopolis translatus vii. 36, 16.
- Alexander episc. Hierosolymæ translatus vii. 36, 3.
- Alexander Paphlago cum Auxanonte Novatiano verberatus et in carcerem conjectus ii. 38, 12. ibi mortuus ib. 13. sepultus prope Constantinopolim ad Ceras, ubi facta est Novatianorum ecclesia ejus nomine appellata ib.
- Alexander Macedo, ab ejus regno anni numerati i. 13, 13. conditor Alexandriæ iii. 3, 5. ejus animam credidit Julianus in se transigrasse iii. 21, 7. eum tanquam deum colendum esse præcepit Pythia iii. 23, 54. ejus Vita conscripta iii. 23, 60.
- Alexandria i. 19, 12. ab, frumentum invectum in Constantinopolim i. 35, 2. ii. 13, 5. vi. 15, 11.
- Alexandriæ concilium (A. D. 321) quæstionem tractavit de Usia et Hypostasi iii. 7, 11. Sabellii opinionem rejecit ib. 12. aliud sub Athanasio ii. 26, 4. aliud A. D. 362, iii. 7, 1. decrevit voces Usiam et Hypostasim non usu recipiendas esse iii. 7, 13 seqq. Spiritus Sanctum in consubstantiali Trinitate includendum asserit iii. 7, 2. animam hominis in Incarnatione assumptam fuisse ib. ab antiquis hanc doctrinam traditam esse ib. 3 seqq. aliud quo damnati sunt libri Origenis vi. 10, 7.
- Alexandriæ tumultus ob purgatum Mithræ templum iii. 2 seqq. Christiani multi cæsi ib. 7 seqq. conditor Alexander iii. 3, 5. Serapis deus patrius ib. 6. tumultus et cædes facta ob subversa Græcorum sacra v. 16, 1 seqq.
- Alexandriæ homines immolantur in sacrificiis iii. 13, 12.
- Alexandriæ ob episcopatum certamina Arianorum mortuo Athanasio iv. 21, 1 seqq. Palladius præfectus ib. 4. orthodoxi pelluntur ib.
- Alexandriæ episcopus nimia potestate uti cepit vii. 11, 4. populus turbulentus vii. 13, 2.
- Alexandrina ecclesia i. 9, 11. ad eam epistola Nicæna synodica ad, i. 8, 55. i. 9, 1. epistola Constantini i. 9, 17. Julii episc. Romani ii. 23, 15 seqq. quæ mala ei intulerit Georgius ii. 28, 1 seqq.
- Alexandrini Arianis favent i. 6, 2, 36.
- Athanasium reducem libenter suscipiunt ii. 3, 5.
- Alarichus imperium aggreditur vii. 10, 1 seqq. Romam capit ib. 4.
- Alypius presbyter Alexandrinus Athanasium excusat i. 27, 8.
- Amachius præfectus Meri templum restaurari jubet iii. 15, 1. tres Christianos torquet et comburit ib. 3 seqq.
- Amboni in ecclesia insidens concionari solitus est Chrysostomus vi. 5, 5. vel cathedræ episcopali vi. 16, 10, 11.
- Ambrosius episc. iv. 12, 22. consularis, rector provinciæ, episcopus factus Mediolani iv. 30, 2 seqq. a Justina vexatur v. 11, 5 seqq.
- Amidæ episcopus Acacius vii. 21, 1 seqq.
- Ammonius episcopus relegatus ab Arianis ii. 28, 13.
- Ammonius alter ib.
- Ammonius episc. Laodicæ Chrysostomi adversarius vi. 18, 6.
- Ammonius grammaticus Socratem docuit v. 16, 9.
- Ammonius monachus iv. 23, 73.
- Ammonius monachus unus Longorum fratrum vi. 7, 11.
- Ammonius Orestem lapide sauciat vii. 14, 5. cruciatibus interficitur ib. 8. tanquam martyr habetur a Cyrillo et Thaumasius appellatur ib. 9.
- Ammonius poeta carmen de Gainæ bello edidit A. D. 438, vi. 6, 37.
- Ammun iv. 23, 2. ejus mortui animam vidit Antonius ib. 12. ejus acta et dicta ib. 15.
- Amphictyones Alexandrum adulati sunt iii. 23, 54.
- Amphilochius episc. Iconii v. 8, 16.
- Amphion episcopus Nicomedie loco Eusebii i. 14, 1.
- Anagamphus episcopus relegatus ab Arianis ii. 28, 13.
- Anastasia ecclesia Constantinopoli v. 7, 1.
- Anastasia Valentis filia iv. 9, 5.
- Anastasius episcopus Romæ vii. 9, 2.
- Anastasius presbyter Nestorii docuit Mariam non esse Deiparam vii. 32, 2.
- Anatolius episc. Bercæ iii. 25, 18.
- Ancoratus Epiphani liber v. 24, 10.
- Ancyræ turbæ ortæ cum rediret Marcellus ii. 23, 43.

- Ancyrae episc. Athanasius iii. 25, 18.
 Ancyrae. Vide Marcellus, Basilius.
 Andragathius Gratianum dolo interficit v. 11, 7 seqq. ipse se interficit v. 14, 2.
 Andragathius philosophus præceptor Joannis Chrysostomi vi. 3, 1.
 Angarus in Bithynia, ibi concilium Novatianorum v. 21, 11.
 Angeli animam Ammunis portant iv. 23, 12. alius eum trans fluvium vehit ib. 16.
 Angeli forma militum visi Constantinopolis mœnia custodiunt contra Gainam vi. 6, 18 seqq.
 Angeli visi Romanis ad Constantinopolim proficiscentibus victoriam de Persis promittunt vii. 18, 17.
 Angelus Asparem et exercitum ejus ducit per paludes ad Ravennam vii. 23, 9, 10.
 Anianus a concilio Seleuciensi in locum Eudoxii sufficitur episcopus Antiochiæ ii. 40, 46. in exilium mittitur a Leona comite ib.
 Anicetus episc. Romæ cum Polycarpo communicavit v. 23, 17.
 Anima hominis, ψυχή est vita, a Christo non suscepta, secundum Apollinarium ii. 46, 10. suscepta sine mente ib. 11.
 Anomœon τὸ ἀνόμοιον, sive Dissimilis Substantia, damnatur cum anathemate ab Acacio in fide sua ii. 40, 11.
 Anomœon esse Filium affirmant Acaciani ii. 45, 9, 10. Vide Filium.
 Anomœon, ab Aetio in Orientem illatum iii. 10, 7. ab Acacianis propagatum ib. 12.
 Anthemius præfectus rempublicam administravit vii. 1, 1. ejus opera et prudentia ib. 3.
 Anthemius, Stilicho ii et, Coss. A. D. 405, vi. 20, 1.
 Anthropomorphiani in Ægypto vi. 7, 1 seqq. 27.
 Anthusa mater Joannis Chrysostomi vi. 3, 1.
 Antichristi prænuntius Arius i. 6, 5.
 Antinous Adriani amasius ab eo deus factus iii. 23, 59.
 Antiochena fides. Vide Fides.
 Antiochena fides a Macedonianis iterum confirmata iii. 10, 5.
 Antiochena fides prolata in concilio Seleuciensi ii. 39, 19, 20, 21. probata in Acacii fide ii. 40, 10. appellatur fides Patrum ii. 40, 25, 26.
 Antiocheni concilii canon citatur contra Chrysostomum vi. 18, 11.
 Antiochia in Pisidia vii. 36, 20. ejus episcopus Optimus v. 8, 16.
 Antiochia (Syræ) terræ motibus affecta per integrum annum ii. 10, 22.
 Antiochiæ concilium i. 24, 1. ecclesia divisa et valde turbata i. 24, 5 seqq. octo annos caruit episcopo ib. 8.
 Antiochiæ concilium A. D. 341 ii. 8, 2 seqq. Gregorium episcopum instituit Alexandriæ ii. 10, 1. fidei formulam condit ib. 2 seqq. mox alteram ib. 10 seqq. et canones ib. 20.
 Antiochiæ concilium in quo rescriptum est Julio episc. Romæ ii. 15, 5. quid Julius contra responderit ii. 17, 7, 8, 9.
 Antiochiæ concilium Acacianorum A. D. 361, ii. 45, 9.
 Antiochiæ concilium Arianorum qui fidei Nicænae subscribunt iii. 25, 7 seqq. eorum nomina ib. 18.
 Antiochiæ episcopus Euphronius, post eum Placitus (sive Flaccillus) ii. 8, 5. Eudoxius ii. 37, 7, 8, 9. Meletius ii. 44, 3. Euzoios ii. 44, 5. ecclesia in tres partes divisa ii. 44, 6. divisa inter Euzoium Arianum, Meletium, et orthodoxos, his episcopum Paulinum instituit Lucifer iii. 6, 3. iii. 9, 1. iv. 1, 15. v. 3, 1. iterum coalescere cœpit v. 15, 7.
 Antiochiæ discordia de ordinatione Meletii v. 5, 4. pactio facta de successione ad sedem post Paulini aut Meletii mortem v. 5, 6.
 Antiochiæ ecclesie primatus v. 8, 18. dissidium renovatur post mortem Meletii v. 9, 4. quomodo divisa propter Flavianum v. 10, 31 seqq. et post mortem Paulini v. 15, 1 seqq.
 Antiochiæ exortus Aetius ii. 35, 1.
 Antiochicus liber sive sermo Juliani in Antiochenos iii. 17, 9.
 Antiochus, Bassus et, Coss. A. D. 431, vii. 34, 12.
 Antiochus episc. Ptolemaidis concionando Constantinopoli pecuniam collegit vi. 11, 1, 4.
 Antipater episc. Rhosi iii. 25, 18.
 Antiphonæ canebantur ab Arianis vi. 8, 2. Chrysostomus instituit ut eas simili modo canerent orthodoxi ib. 4. cum crucibus argenteis et cereis facibus quæ portabantur ib. 6.
 Antiphonas canere primus Ignatius

- instituit cum angelos ita canentes viderat vi. 8, 11.
- Antonius episc. Macedonianus iv. 12, 22.
- Antonius monachus i. 21, 1. ejus Vita ab Athanasio conscripta ib. iv. 23, 12. ejus dicta ib. 44. iv. 25, 10.
- Antonius episcopus Germæ ad Hellespontum Macedonianos insectatus ab his occiditur vii. 31, 1 seqq.
- Antri episc. Arabianus iii. 25, 18.
- Anubius episcopus Ægyptius i. 35, 2.
- Anytus Socratis accusator iii. 23, 14.
- Aphacis templum Veneris destructum et stupra sublata i. 18, 10.
- Apollinæ duo in Laodicea ii. 46, 1. a communione seclusi ob Epiphanium ii. 46, 6. libros conscribunt, cum Christiani vetentur ne artibus liberalibus instituantur iii. 16, 1 seqq.
- Apollinæ pater, ortu Alexandrinus, presbyter, docuit Beryti et Laodiceæ, uxorem habuit ii. 46, 3. grammaticus iii. 16, 3.
- Apollinæ filius ii. 46, 3. iratus Georgio episcopo novam hæresim condidit ii. 46, 7. rhetor iii. 16, 5.
- Apollinæ episc. Hierapolis docuit animam hominis assumptam esse in Incarnatione iii. 7, 5.
- Apollinæ insignis Origenis obtrectator vi. 13, 3.
- Apollinæ oraculum damnatum iii. 23, 58. templum Antiochiæ a Juliano reclusum iii. 18, 1. nullum ibi responsum datum ab oraculo ib. 2.
- Apostoli inter se sortiti sunt regiones ubi prædicarent i. 19, 2.
- Apostolorum ecclesia Constantinopoli i. 16, 2.
- Appellationes censentur esse contra consuetudinem canonum ecclesiasticorum ii. 40, 41.
- Aquæ ductus Constantinopoli factus a Valente iv. 8, 7. lavacrum ib. 8.
- Aquileia, ibi commoratus Athanasius ii. 23, 13.
- Arabes concilio Nicæno interfuerunt i. 8, 5.
- Arabes Flaviano adversantur v. 10, 32.
- Arabianus episc. Antri iii. 25, 18.
- Arabum episc. Theotimus iii. 25, 18.
- Aratus citatur a s. Paulo iii. 16, 25.
- Arathion episcopus Ægyptius i. 35, 2.
- Arbetio et Lollianus Coss. A. D. 355, ii. 34, 5.
- Arbogastes cum Eugenio imperium aggreditur v. 25, 3 seqq. seipsum interimit ib. 16.
- Arcadii forum in Constantinopoli vii. 5, 3.
- Arcadius filius Theodosii et Flaccillæ iv. 31, 18. Augustus renuntiatur v. 10, 5. et Bauto Coss. A. D. 385, v. 12, 5. iii et Honorius ii Coss. A. D. 394, v. 25, 16. imperio orientali succedit vi. 1, 1. vi et Probus Coss. A. D. 406, vi. 20, 2. moritur A. D. 408, vi. 23, 1, 7. vii. 1, 1.
- Arcarum (Ἀρκῶν) in Phœnicia episc. Reverentius vii. 36, 13.
- Archelai consularis servus Arsenium deprehendit i. 29, 2.
- Archelaus episcopus Cascharorum cum Manichæo disputavit i. 22, 13.
- Arcorum (Ἀρκῶν) episc. Lucianus iii. 25, 18.
- Ardaburius dux militum in bello Persico vii. 18, 9 seqq. quot interfecit homines ib. 25. missus contra Johannem notarium vii. 23, 4 seqq. consul cum Hierio A. D. 427, vii. 28, 4.
- Areobindus dux militum in bello Persico vii. 18, 25. consul cum Aspare A. D. 434, vii. 40, 1.
- Argyropolis nomen inditum suburbio Constantinopolitano vii. 25, 12.
- Arianus presbyter, domesticus Constantiæ, per-suadet Constantino ut Arium ad se vocet i. 25, 5. Constantini testamentum custodiendum accipit i. 39, 4. ii. 23. in honore habetur a Constantio ii. 2, 2, 3. Constantium et alios in doctrinam Arianam inducit ib. 3, 7.
- Ariminum. Vide Fides.
- Ariminum, ibi concilium habitum ii. 30, 3. concilium convocatum ad, ii. 37, 12 seqq. ibi gesta ibid. concilium jubetur Constantii reditum præstolari ii. 37, 81. secundam epistolam mittit Constantio ii. 37, 82 seqq. orans ut liceat episcopis abire ib. 87. non auscultati episcopi tandem redeunt quisque domum suam ib. 88. fides ibi edita imponitur per vim a Constantio ecclesiis Italis ii. 37, 90. ejus epistola ad Constantium ii. 37, 54 seqq. legati ad Constantium missi ib. 67. viginti episcopi ib. 79. ibi decepti episcopi mox Nicænæ fidei subscripserunt iv. 12, 32, 35.
- Aristænetus, Honorius VI. et, Coss. A. D. 404, vi. 18, 18.
- Aristonicus episc. Seleucobeli iii. 25, 18.

- Aristotelis *Ars logica*, quæ fuerit ii. 35, 6, 7. *Categoriæ* ib. 6, 9.
- Aristotelis *Peplus* iii. 23, 49.
- Arium se non sequi profitetur concilium Antiochenum ii. 10, 4.
- Arius i. 5, 2. disputat de Filio ib. opinio ejus late excipitur i. 6, 2. ipse a synodo Alexandrina deponitur i. 6, 3. i. 6, 8. Sectarores ejus ib. doctrina i. 6, 9. refutatus e Scriptura i. 6, 15 seqq. excommunicatus i. 6, 23, 27. a concilio Nicæno damnatus i. 8, 33. exclusus Alexandria ib., ab imperatore relegatus ib. reprobatum in epistola i. 9, 30 seqq. damnatus a concilio Nicæno i. 9, 3, 21. ejus liber *Thalia* i. 9, 16. ab exilio revocatus i. 14, 6, 7. ab Alexandria tamen exclusus i. 14, 7. eum ad Alexandriam reducere conantur Ariani i. 23, 3. de eo scribit Eusebius Nicom. ad Athanasium ib. 4. ad conspectum Constantini venire permixtus primo non venit i. 25, 7. vocatus iterum venit ib. 8, 9, 10. cum sociis receptus a concilio Hierosolymitano i. 33, 1, 2. Alexandriam redit i. 27, 1. odio habitus est a populo i. 37, 1. revocatus Constantinopolim ut rationem redderet rerum a se gestarum ib. 2. fidei formulam simulatam offert Constantino i. 38, 4. ii. 35, 3. ecclesiam invadere parans moritur ib. 7 seqq.
- Arii scripta comburenda i. 9, 30. si quis clam servaret is morte mulctandus ib. 31. et Euzoii fides oblata Constantino i. 26, 1 seqq. error iv. 33, 8.
- Arius fidei Nicænæ solus adversarius ii. 37, 57.
- Arius, ex quo ecclesiam turbaverit, presbytero concionari non licuit Alexandriæ v. 22, 58.
- Ariana questio res levis i. 7, 3, 8, 10. res omnium gravissima i. 9, 20. de ea disputatum est in tota aula et vulgo inter populum ii. 2, 7, 8, 9. per Orientem non autem per Occidentem ib. 10. opinio sensim adjecta a concilio Antiocheno ii. 10, 2.
- Ariani i. 6, 41. Vide Eusebiani, Ursacius, Valens.
- Ariani peiores ceteris hæreticis i. 6, 23. eorum novæ calumnix in Athanasium i. 35, 2. contra Athanasium reducem conspirant ii. 3, 5. concertant de eligendo episcopo in locum Alexandri Constantinop. ii. 6, 4 seqq. eorum et populi turbæ Constantinopoli propter Macedonium ii. 16, 9 seqq. Athanasium accensant de vendenda annona pauperum ii. 17, 1, 2. usi formula *διὰ Χριστοῦ* ii. 21, 4. ut illis una ecclesia detur in Alexandria rogat Constantius ii. 23, 34. Athanasium iterum calumniatur post mortem Constantis ii. 26, 3. Arianorum persecutio modica fuit antequam a Macedonio intensa esset ii. 27, 7. Ariani tempus fidei suæ a Constantio computant ii. 37, 33. Constantium dominum suum æternum appellant ii. 37, 34, 35. animosiores facti per Constantii edicta post concilium Ariminense ii. 38, 1. Arianorum duæ partes in concilio Seleuciensi, quarum una fuit triginta sex hominum ducibus Acacio, Georgio Alexandrino, Uranio, et Eudoxio, altera numerosior ducibus Georgio Laodiceno, Sophronio, et Eleusio ii. 39, 15, 16, 17. Acaciani aliqui ii. 40, 43. extrema doctrina profertur in concilio Antiocheno A. D. 361, ii. 45, 10. Ariani dicti Exucontii ib. 11. orthodoxos persequuntur iv. 15, 4. iv. 16. martyres Gothi iv. 33, 7. quadraginta annos ecclesiis potiti e Constantinopoli exiguntur A. D. 380, v. 7, 10. ecclesiis privati v. 10, 1. domum Nectarii incendunt v. 13, 1 seqq. divisij per Dorotheum et Marinum v. 23, 1 seqq. quæserunt an Deus Pater tunc fuerit cum Filius nondum esset ib. multi ad fidem Nicænâ transierunt v. 23, 11. divisi per triginta quinque annos rursum conjuncti sunt A. D. 419, v. 23, 12. Arianorum hymni et processiones nocturni vi. 8, 1 seqq. pugnx inde ortæ cum orthodoxis ib. 8. hymni tum prohibiti ib. 9. Ariani ecclesiam suam incendunt ne a Nestorio diratur vii. 29, 9.
- Arius alter Arii sectator i. 6, 8.
- Armenix magnæ episc. Isacocis iii. 25, 18.
- Arrenius episc. Hierosolymæ loco Cyrilli ii. 45, 16.
- Arsacius frater Nectarii episc. Constantinopolis, plus octoginta annos natus vi. 19, 1. moritur vi. 20, 1.
- Arsenius episc. Meletianorum occisus esse dictus i. 27, 18 seqq. i. 32, 3. Tyri captus i. 29, 1 seqq. episc. Hypselopolis i. 32, 3. de eo calumniæ contra Athanasium ii. 17, 8.

- Arsenius Macedonianus** *episc.* iv. 12, 22.
- Arsenius Macedonianus alter** *episc.* iv. 12, 22.
- Arsenius monachus** iv. 23, 28.
- Artes liberales** an prosint Christianis, expenditur a Socrate iii. 16, 8 seqq. a magistris Ecclesiæ excoltæ fuisse comperiuntur ib. 27.
- Ascensionis festum** celebrari solitum in Eleæ suburbio Constantinopolis vii. 26, 2.
- Ascholius** *episc.* Thessaloniciæ Theodosium baptizavit v. 6, 5. interfuit concilio Constantinopolitano v. 8, 4.
- Asclepas** *episc.* Gazæ Romam venit ii. 15, 2. a Julio restitui dicitur ib. 3, 4. recipit sedem suam mandato Constantii ii. 23, 39. absolutus erat iudicio aliorum et Eusebii Cæsaris. ib. 40. receptus a Gazæis ib. 42.
- Asclepiades** Novatianus *episc.* Nicææ vii. 25, 16.
- Asclepiodotus et Marianus** Coss. A. D. 423, vii. 22, 20.
- Asiana diocesis** v. 8, 16. servat Pascha i. 9, 42.
- Asiani concilio** Nicæno interfuerunt i. 8, 5.
- Aspar filius** Ardaburii Joannem capit vii. 23, 8, 10. consul cum Areobindo A. D. 434, vii. 40, 1.
- Apamæ** *episc.* Uranius iii. 25, 18.
- Astacenus sinus**, ibi combusti octoginta viri in nave ab Arianis iv. 16, 5.
- Asterius sophista** Arianos scriptis suis adjuvit i. 36, 2 seqq. episcopatum ambiit, repulsus quia sacrificaverat ib. 3. excommunicatus a concilio Seleuciensi ii. 40, 45.
- Athanasius Gothorum rex** iv. 33, 1. Christianos Gothos supplicii affecit ib. 7.
- Athanasius diaconus** ad concilium Nicænum i. 8, 13. i. 15, 3, 4. *episc.* Alexandriæ iv. 1, 14. Vitam Antonii conscripsit i. 21. iv. 23, 12. Pambo ad Alexandriam invitavit iv. 23, 26. ejus dicta ib. 68. *episc.* Alexandriæ i. 15, 1. lusus ejus adhuc pueri i. 15, 1 seqq. Furmentium episcopum Indorum consecrat i. 19, 13. Arium recipere recusat i. 23, 4. i. 27, 1, 3. ideo a Constantino increpatus i. 27, 3, 4. ab Arianis impetitur ib. 6, 7. et Meletianis ib. 8. accusatur de linea veste i. 27, 7. homicidii accusatus i. 27, 18 seqq. et magicæ et aliorum criminum ib. 18, 19. perduellii accusatus i. 27, 9. a Constantino absolutus et honore affectus ib. 10. ad Tyrum venire coactus i. 28, 4. a Tyro ad Constantinum confugit i. 32, 1. i. 33, 3. i. 34, 5 seqq. quomodo cognitus Constantino i. 34, 6. accusatus de frumento quod ad Constantinopolim mitti solebat i. 35, 2. relegatus ad Treveros i. 35, 3, 4. cur in Galliam relegatus i. 3, 1. Alexandriam redit auctore Constantino jun., ii. 2, 12, ii. 3, 5. accusatus quod absque iudicio concilii rediisse ii. 3, 6. a Constantio expulsus ii. 3, 7. accusatus quod rediisset ad episcopatum absque decreto concilii ii. 8, 6. quod in reditu ejus tumultus factus esset ib. 7. quod nonnullos pœnis affecisset ib. amatus ab Alexandrinis ii. 9, 7. quomodo Syriarum et milites effugerit ii. 11, 2 seqq. ad Romam confugit ii. 11, 6. Alexandriam redit ii. 15, 6. falso accusatur quod tumultum tunc cieverit ib. et seqq. ab Arianis accusatus tanquam annonam pauperum venderat ii. 17, 2. ideo mortem ei minatur Constantius ib. 3. aufugit ii. 17, 3. a Julio ad Romam invitatur ib. 4. Italiam venit ii. 15, 1. a Julio restitui dicitur ib. 3, 4. eum restituere conatur Constans ii. 20, 2. Romæ commoratus est annum et sex menses ante coactum concilium Sardicæ ii. 20, 6. restituitur mandato Constantis ii. 22, 3, 4. consensu et imperio Constantii ii. 23, 2, 4, 39. ad eum epistolæ Constantii ib. 5 seqq. de concilio Sardicensi restituitur ii. 20, 12. Aquileiæ accipit Constantii epistolas; inde pergit Romam ii. 23, 13. ad Constantium ad Antiochiam venit ii. 23, 33. rogatus a Constantio ut nam ecclesiam concederet Arianis, propositum eludit rogando ut idem concederetur orthodoxis ii. 23, 35. eum acta contra in iudicis abolenda mandato Constantii ii. 23, 44, 57 seqq. Hierosolymæ suscipitur a Maximo ii. 24, 1, 2. per Pelusium proficiscitur Alexandriam ii. 24, 7. iter faciens docet et ordinat; hinc ortæ querelæ postea ib. 7, 8. novis calumniis impetitus ii. 26, 3. Alexandriæ concilium convocat, in quo decreta concilii Sardicensis et Hie-

- rosolymitani confirmata sunt ib. 4. eum occidi jubet Constantius ii. 26, 7. proinde aufugit ib. 8. ideo reprehenditur ab Arianis ib. 9. falso accusatus in concilio Mediolani ii. 36, 3, 4. de eo tacere voluerunt Orientales in concilio Ariminensi ii. 37, 12. latuit, Georgio Alexandria potito ii. 45, 15. Alexandriam redit et ecclesiam recipit occiso Georgio iii. 4, 1. Apologeticum suum de fuga peragit iii. 8, 1. pars ejus citatur ib. 3 seqq. accusatus sub Juliano iii. 13, 13. in eum commovetur præfectus jussu Juliani ib. fugiens per Nilum insectatores evadit iii. 14, 1 seqq. a Joviano literas accipit et ecclesia sua iterum potitur iii. 24, 3. in patris sui sepulchro se abdit iv. 13, 4. a Valente ecclesiam retinere jussus ib. 5, 6. iv. 20, 1. mortem obit iv. 20, 2.
- Athanasius narrat quæ Georgius patravit in ecclesiam Alexandrinam ii. 28, 2 seqq.
- Athanasius irridet Arianos quia annum et tempus fidei suæ præfigerent ii. 37, 31 seqq.
- Athanasius Origenem testem veræ doctrinæ citavit vi. 9, 13. vi. 13, 9.
- Athanasii synodicum i. 13, 12. ordinatio ab Arianis impugnata i. 23, 3. gesta ignota Rufino ii. 1, 1. ejus libris usus est Socrates in Historia sua conscribenda ii. 1, 3. sectatores dicti patrasse cædem Georgii iii. 3, 1. non ita reputati tamen a Juliano ib. 2.
- Athanasius episc. Ancyrae iii. 25, 18.
- Athanasius Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Athenodorus episcopus relegatus ab Arianis ii. 28, 13.
- Athenis homines immolantur in sacrificiis sub Juliano iii. 13, 12.
- Athenis institutus Gregorius Ponticus (Thaumaturgus) iv. 27, 3.
- Attalus regulus Romæ vii. 10, 5.
- Atticista Irenei iii. 7, 18.
- Atticus, Cæsarius et, Coss. A. D. 397 vi. 2, 1.
- Atticus ortus Sebastea episcopus Constantinopolis vi. 20, 2. ejus mores et ingenium vii. 2, 1 seqq. vii. 3, 12, 13. mentionem Joannis in ecclesia fieri permisit vii. 25, 2. ejus epistola ad Calliopium vii. 25, 5 seqq. Novatianis favet ib. 15. ei soli pertinere creditum jus quod sedis fuit Constantinop. vii. 28, 2. Persas Christianos persecutionem fugientes excipit vii. 18, 3. ecclesiam bene administravit vii. 25, 1 seqq. moritur vii. 25, 21.
- Atticus Silvanum ordinavit vii. 37, 1 seqq. Proclum notarium habuit et ordinavit vii. 41, 1 seqq.
- Attis tanquam Adonis et Dionysus a Rhodiis colendus iii. 23, 52.
- Augustæ episc. Piso iii. 25, 18.
- Augustomnica regio Ægypti, ejus præfectus ii. 23, 57.
- Aurelianus senator deponitur Gainæ tradendus vi. 6, 9. incolumis redit ib. 10.
- Auri fossores Romani repetuntur e Perside vii. 18, 4.
- Aurelianus, Stilicho et, Coss. A. D. 400, vi. 6, 38.
- Ausonius et Olybrius Coss. A. D. 379, v. 2, 3.
- Auxano, quæ ille narraverit i. 10, 5. i. 13, 2. ii. 38, 11. ab Arianis verberatus et in carcerem conjectus ib. 12.
- Auxentius Arianus episcopus Mediolani in concilio Ariminensi ii. 37, 14, 28. depositus ib. 51, 64, 66. moritur iv. 30, 1.
- Aythys Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Azazene provincia Persidis vii. 18, 9, 11, 21. vii. 21, 2.

B.

- Babylas martyr in Daphne Antiochiæ sepultus oraculo Apollinis obstitit iii. 18, 2. locus cum corpore ejus in urbem invectus ib. 3.
- Bacurius Iberorum regulus i. 20, 20.
- Bacurius magister militum egregiam operam navat contra Eugenium v. 25, 13.
- Balaami vaticinium v. 17, 11.
- Baptismi modus peculiaris in Thessalia v. 22, 52. Post b. peccatum. Vide Peccatum, Pœnitentia. In eo nomen mutatum vii. 21, 9.
- Barbari qui contra Magnentium delecti erant rebellant iii. 1, 26. et a Juliano subiguntur ib. 26 seqq. venturi nuntiantur in oraculo reperto Chalcedone iv. 8, 4 seqq. trans Istrum siti sponte Theodosio suppetias ferunt contra Eugenium v. 25, 9. cum iis Alarichus vii. 10, 1. terras Romanas minati perduntur vii. 43.
- Barbaris pecunia tribui solita, sublata i. 18, 4.

- Barbas Arianus in locum Dorothei fit episcopus Antiochiæ vii. 6, 2. mortuarum vii. 30, 7.
- Barlamenus episc. Pergami iii. 25, 18.
- Bartholomæus apostolus missus ad Indiam i. 19, 2.
- Basilica. Vide Ecclesia.
- Basilicus a concilio Seleuciensi excommunicatus ii. 40, 45.
- Basilius episcopus Ancyrae loco Marcelli depositi i. 36, 8. ab Ancyra abigitur redeunte Marcello, inde fit tumultus ii. 23, 42. Ancyra iterum potitus ii. 26, 6. concilio Sirmiensi interfuit ii. 29, 2. disputationi habitæ contra Photinum præcipuam operam dedit ii. 30, 44. concilio Seleuciensi primum non interfuit ii. 39, 9. mox adfuit ii. 40, 3. sive Basilas, a concilio Constantinopolitano deponitur ii. 42, 5. epistolas scripserat ecclesiis Africanis ib. Macedonianus iii. 25, 3.
- Basilius episcop. Cæsaresæ Cappadociæ exilio immunis iv. 11, 9. ejus dicta iv. 23, 66. ejus vitæ conspectus iv. 26. Antiochiam adductus a præfecto interrogatur iv. 26, 16 seqq. coram Valente sistitur ib. 22 seqq.
- Basilius amicus et æqualis Joannis Chrysostomi vi. 3, 8.
- Bassus et Philippus Coss. A. D. 408, vi. 23, 7.
- Bassus et Antiochus Coss. A. D. 431, vii. 34, 12.
- Bauto, Arcadius et, Coss. A. D. 385, v. 12, 5.
- Bergitio, sive Brigitio, ibi mortuus Valentinianus iv. 31, 6.
- Bercæ episc. Anatolius iii. 25, 18.
- Beryllus episcopus Philadelphie in Arabia, concilium de eo coactum docuit humanam animam assumptam esse in Incarnatione iii. 7, 6.
- Beryti jus civile dicitur Gregorius Ponticus (Thaumaturgus) iv. 27, 3.
- Bithyniæ episcopi in concilio Constantinopolitano Arianorum ii. 41, 5.
- Bizua in Thracia, illuc in exilium missus Eustathius iv. 15, 3.
- Bonifacius episcopus Romæ vii. 11, 1.
- Bostræ episc. Titus iii. 25, 18.
- Brettanus Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Briso episc. Philipporum Chrysostomi adversarius vi. 18, 6.
- Briso eunuchus Eudoxiæ missus ut Joannem reduceret vi. 16, 6.
- Britannia exortus Maximus v. 11, 1.
- Britanniæ i. 2, 1. servant Pascha i. 9, 42. earum vicarius Chrysanthus vii. 12, 2.
- Budda, sive Terebinthus i. 22, 4.
- Burgundiones ad Christi fidem conversi vii. 30.
- Byzantium postea Constantinopolis i. 13, 9.

C.

- Caiaphæ vaticinium v. 17, 11.
- Callicrates episcopus Claudiopolis Macedonianus iii. 25, 3. episc. iv. 12, 22.
- Callinicus Meletianus Athanasium accusat i. 27, 7.
- Calliopius presbyter Nicææ vii. 25, 4.
- Callistus Juliani gesta carmine heroico narravit iii. 21, 14.
- Canones concilii Nicæni i. 9, 11. i. 13, 11. Canon definitus in concilio Antiocheno de restituendo episcopo ii. 8, 6. ecclesiasticus ii. 8, 4. præcipit canones ne fiant abaque consensu episcopi Romani ib. ii. 17, 7. concilii Antiocheni citatur contra Chrysostomum vi. 18, 10, 11. de episcopo qui suam diocesim non capessit, expenditur vii. 36, 1 seqq. canon 18 Conc. Antioch. ib.
- Carala in Sardinia. Vide Lucifer.
- Carosa Valentis filia iv. 9, 5.
- Carpones i. 6, 8.
- Carterius cujusdam factionis Macedonianorum dux v. 24, 7.
- Carterius præfectus monasterio ubi Joannes institutus est vi. 3, 6.
- Carya ædes Constantinopoli vi. 23, 2. intra quam erat ædicula Acacii martyris ib. corruiat statim egresso inde Arcadio vi. 23, 6.
- Caschara Mesopotamiæ urbs i. 22, 13.
- Castabolorum episcopus Theophilus iii. 25, 3.
- Catechumeni Alexandriæ esse poterant lectores et psaltæ v. 22, 49.
- Causa secunda et tertia. Vide Plato.
- Cædes trium millium centum quinquaginta hominum Constantinopoli cum Macedonius ecclesiam intraret ii. 16, 13.
- Cæsarea Palæstina, Eusebii epistola illuc missa i. 8, 35.
- Cæsaresæ in Cappadocia, concilium ibi habitum in quo depositus Eustathius ii. 43, 1. ejus episcopus Basilus iv. 26, 11. Helladius v. 8, 15.
- Cæsares libellus Juliani iii. 1, 57. iii. 23, 4, 14 *.

- Cæsarium ecclesia in Alexandria vii. 15, 5.
- Cæsarius et Atticus Coss. A. D. 397, vi. 2, 1.
- Celsus Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Cereæ faces gestabantur in processionibus consilio Joannis vi. 8, 6.
- Cerealis, Tatianus et, Coss. A. D. 358, ii. 39, 3.
- Chæretapa in Phrygia, eorum episcopus Theodulus ii. 40, 43.
- Chalcedon i. 4, 2. ejus episc. Magnus iii. 25, 18. mœnia dirui jussa a Valente iv. 8, 1 seqq. oraculum ibi repertum iv. 8, 3 seqq. mœnia restaurata ib. 13. ibi habitum primum concilium ad Quercum A. D. 403, vi. 15, 9 seqq. Joannem deposuit ib. 17. solutum vi. 17, 6. secundum A. D. 404, vi. 18, 6, 12, 20.
- Charisius Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Chebrorum, sive Hebron, episcopus vii. 22, 14.
- Chrestus episcopus Nicææ loco Theognidis i. 14, 1.
- Christiani a persecutione liberati i. 2, 9. i. 4, 5. bellum inter se committunt i. 4, 6. in theatris derisi i. 6, 35. Christianorum res a Constantino auctæ i. 16. Christiana captiva inter Iberos i. 20, 1 seqq. Christiani dicti Galilæi a Juliano iii. 12, 4. artibus liberalibus institui vetantur ib. litare coguntur siqui in palatio militent iii. 13, 1. a præfectura in provinciis excluduntur ib. 2. pecunia mulctantur a Juliano ib. 8, 9. ultra modum premuntur a rectoribus provincialium iii. 14, 7. Christianam ad fidem conversi. Vide Fides.
- Christus visus i. 2, 6. Christi Religio non ars dialectica i. 8, 15. Passionis repertum monumentum i. 9, 56. Sepulchrum ih. 59. ecclesia ibi fabricata ib. 60 seqq. Vide Sepulchrum. crux, vide Crux. potentia i. 20, 8. Christus quo modo Dei potestas secundum Arianos i. 36, 2. Christi regnum finem non habiturum ii. 19, 15, 16. Conf. ii. 30, 30. Christus visus patriarchis et prophetis ii. 19, 18. ii. 30, 17 seqq. similis Patri in omnibus ii. 19, 18. *δαχμωτοῦ* formula Arianorum ii. 21, 4. Christi natura in Incarnatione iii. 7, 2 seqq. hominis animam assumpsit ib. Christus Adam secundum Origenem iii. 7, 8. Christi dictum *Γινεσθε τραπεζίται δόκιμοι* iii. 16, 21. duæ naturæ non distinctæ ab antiquis scriptoribus vii. 32, 12, 13. Vide Filius, Verbum, Incarnatio.
- Chrysampelus Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Chrysanthus Novatianus episcopus Constantinopoli vii. 6, 10. vii. 12, 1. ejus vita vii. 12, 2 seqq. moritur vii. 17, 1.
- Chrysopolis Bithyniæ i. 4, 2. vii. 25, 13.
- Cilices concilio Nicæno interfuerunt i. 8, 5.
- Cilicia servat Pascha i. 9, 42. ab eadem daemon fugatus i. 18, 11.
- Cinaron locus in Alexandria vii. 15, 5.
- Clavi reperti cum cruce Domini i. 17, 9. in quem usum a Constantino fabricati ibid.
- Claudiopolis episcopus Callicrates iii. 25, 3.
- Clearchus præfectus Constantinopoli iv. 8, 8.
- Clearchus, Richomelius et, Coss. A. D. 384, v. 12, 3.
- Clemens s. Scripturæ interpres ii. 35, 10. docuit hominis animam assumptam esse in Incarnatione iii. 7, 5.
- Cleomedes Astypaleensis factus deus iii. 23, 57.
- Cleri catalogus ii. 23, 48.
- Clerici conjugati in Thessalia cohibentur v. 22, 50. alibi id fit sponte si libeat ib. causas judicare soliti, prohibiti a Silvano episcopo vii. 37, 17. octoginta Valentis jussu in nave combusti iv. 16.
- Cœlestinus episcopus Romæ vii. 11, 1. Novatianus ecclesiis privavit ib. 2. ejus epistolæ vii. 40, 5.
- Cœmeterium, ibi convenit populus Alexandrinus ad orandum ii. 28, 5.
- Comanorum episcopus Leontius iii. 25, 3.
- Communio sacra celebrata omni Sabbato præterquam Romæ, Alexandriæ, et in Thebaide v. 22, 42. quomodo in Ægypto et Thebaide celebrata ib. 43.
- Concilia majora conveniunt arbitrio imperatorum v. Procem. 9. v. 8, 1. i. 8, 4.
- Concilia varia Macedonianorum iii. 10, 4.

- Concilium habitum de Beryllo (A. D. 243) iii. 7, 6.
- Alexandriæ (A. D. 321) de Ario i. 6, 3. centum episcoporum i. 6, 13. iii. 7, 11.
- Nicææ A. D. 325, indictum i. 8, 4. e variis regionibus convenit i. 8, 5, 8, 17. a nonnullis contemptum i. 8, 24, 28. quot episcopi convocati ad, i. 8, 9, 21, 24, 31. quales ib. 10, 11. ejus epistola synodica i. 9, 1. canones i. 9, 11. i. 13, 11. auctoritas i. 9, 24. præsentem ibi et illuminante sancto Spiritu ib. et 28. a Constantino confirmata i. 9, 44. solutum i. 13, 11. nomina et subscriptiones episcoporum ib.
- Antiochiæ (A. D. 330) i. 24, 1.
- Hierosolymæ (A. D. 335) i. 28, 1. i. 33, 1.
- Tyri A. D. 335, i. 28, 1.
- Constantinopoli A. D. 336, i. 36, 1 seqq.
- Arianorum (A. D. 340) Paulum Constantinopoli deponit ii. 7, 2.
- Antiochiæ A. D. 341, ii. 8, 2 seqq. ii. 10, 1 seqq.
- Antiochiæ (A. D. 342) ii. 15, 5. ii. 17, 5, 7, 8, 9.
- Orientalium novam fidem, prolixam, condit et in Occidentem mittit A. D. 344, ii. 19, 1 seqq.
- Sardiciæ A. D. 347, ii. 20, 4 seqq.
- Philippopoli Arianorum A. D. 347, ii. 20, 9. ii. 22, 1.
- Hierosolymæ (349) ii. 24, 2. ex episcopis Syriæ et Palæstinæ ib.
- Alexandriæ (A. D. 350) sub Athanasio ii. 26, 4.
- Sirmii (A. D. 351) ii. 29 seqq. Photinum deposuit ii. 29, 4. fidei formulas edidit (A. D. 359) ii. 30, 1 seqq. ii. 37, 18.
- in Italia congregari jubet Constantius ii. 34, 7.
- Mediolani (A. D. 355) ii. 36.
- Mediolani ii. 37, 60.
- generale Orientis et Occidentis designatum a Constantio ii. 37, 1. indictum duobus locis habendum, Arimini et Nicomedici A. D. 359, ib. 2, 3. Ariminense A. D. 359, ii. 37, 12 seqq.
- Seleuciæ Asperæ A. D. 359, ii. 39, 1 seqq.
- Constantinopoli Arianorum numero quinquaginta A. D. 359, ii. 41, 5. novam fidem edidit ib. 7 seqq. multos deposuit ii. 42, 1 seqq.
- Antiochiæ Arianorum A. D. 361, ii. 45, 9.
- Alexandriæ sub Athanasio et Eusebio A. D. 362, iii. 7, 1.
- Arianorum Antiochiæ A. D. 363, iii. 25, 7 seqq.
- Lampasaci Macedonianorum A. D. 365, iv. 4, 2. concilia aliis locis cum eo conjuncta iv. 12, 8.
- Arianorum coactum Nicomedici (A. D. 366) a Valente iv. 6, 3.
- Siculum A. D. 368, iv. 12, 38.
- indictum ad Tarsum (A. D. 368) a conveniendo prohibutum per Eudoxium iv. 12, 40.
- Pazi Novatianorum (A. D. 370) de Paschate iv. 28, 17.
- Antiochiæ Macedonianorum (A. D. 379) v. 4, 3.
- Constantinopoli A. D. 381, v. 8, 1 seqq. centum quinquaginta episcoporum v. 8, 12.
- hæreticorum convocatur a Theodosio v. 10, 2. convenit A. D. 383, ib. 6.
- Novatianorum Angari (A. D. 384) v. 21, 11.
- Cypri ubi damnatus est Origenes (A. D. 401 circ.) vi. 10, 5. Alexandriæ vi. 10, 7.
- Constantinopoli (A. D. 401 circ.) sub Joanne Chrysostomo vi. 23, 14, 15^a.
- Chalcedone ad Quercum contra Joannem habitum (A. D. 403, 4) vi. 15, 9 seqq.
- Ephesi A. D. 431, vii. 34, 1 seqq.
- Concilium provinciæ de rebus provinciæ judicare debet v. 8, 19.
- Conciones in ecclesiis habitæ ab episcopis e cathedra episcopali vel ex ambone vi. 5, 5. vi. 16, 10, 11. cum plausu exceptæ vii. 13, 7.
- Connubia clericorum, quid de iis actum est in concilio Nicæno ii. 11, 3 seqq. Conf. v. 22, 50.
- Consuetudines diversæ v. 22, 30 seqq.
- Conventus Ecclesiæ i. 7, 13. Vide Communio.
- Corinthus vii. 36, 9.
- Cornelius episcopus Romæ Novatiano oppositus iv. 28, 6.
- Corona Dionysii liber iii. 23, 49.
- Constans Cæsar i. 38, 13. Constantio bellum minatur nisi Paulus et Athanasius restituantur ii. 22, 2, 3. ejus epistola ii. 22, 5. Constans ii. Constantius iii et, Coes. ii. 13, 4. Constantinum jun. fratrem suum bello

- opprimit ii. 5. epistola postulat ut Constantius mittat tres episcopos qui rationem redderent de depositis Paulo et Athanasio ii. 18, 1. Francos devincit ii. 13, 4. solus Occidentem regit ii. 15, 2. postulat Paulum et Athanasium sedibus suis restitui ii. 20, 2. frustratus concilium indicit Sardicæ cum assensu Constantii ib. 3. a Magnentio occiditur ii. 25, 7.
- Constantia Constantini M. soror i. 2, 8. uxor Licinii i. 25, 1. ejus familiaris presbyter Arianus ib. 2. moribunda hunc commendat Constantino ib. 4. Constantia in Palæstina dicta a nomine sororis Constantini i. 18, 13.
- Constantianæ balneæ Constantinopoli constructæ e lapidibus mœniorum Chalcedonis iv. 8, 2. ibi Pascha celebratum est postquam Chrysostomus bis damnatus esset vi. 18, 14.
- Constantinopolis fundata i. 16. et ornata ib. 3. illuc evocati episcopi qui in Tyro Athanasium damnaverunt i. 33, 3. i. 34, 3 seqq. rogatu Athanasii i. 34, 7. ejus ecclesia divisa inter Paulum et Macedonium eligendum episcopum ii. 6, 4. prope octoginta millia modiorum frumenti publici quotidie erogata ii. 13, 5. hujus numeri plusquam dimidium ablatum ib. turbæ motæ propter Macedonium, in quibus multi homines periere ii. 12, 6. plures quam ter mille ii. 16, 13. ibi tumultus et cædes propter transpositum corpus Constantini ii. 38, 33 seqq. a præfecto gubernanda, non ut antea a proconsule ii. 41, 1. concilium Arianorum ibi convenit ii. 41, 5. scholis institutus Julianus iii. 1. 9. Procopius insurrexit iv. 3, 1. iv. 5, 2. Constantianæ constructæ e lapidibus muri Chalcedonis iv. 8, 2. aquæ ductus a Valente factus ib. 7. præfectus Clearchus iv. 8, 8. *Δαψιλῆς ἕδωρ* ab eo factum ib. balneæ dictæ nomine filiarum Valentis Anastasiæ et Carosæ iv. 9, 5. grandio ingens iv. 11, 1. mutatis episcopis metuit Valens ne turbæ oborirentur iv. 15, 2. illuc confugiunt Phryges fame oppressi iv. 16, 7. Constantinopolis victu semper referta ib. 8. Constantinopoli commemoratus docuit Gregorius antequam episcopus ibi electus fuerit iv. 26, 15. episcopus Novatianus Agelius iv. 28, 18. a Gothorum incurso terribita iv. 38, 1 seqq. ibi concilium A. D. 381, v. 8, 1 seqq. centum quinquaginta episcoporum ib. 12. ejus canones ib. 13 seqq. concilium sub Joanne in quo Sarapion a diacognatu suspensus est vi. 23, 12 seqq.* Constantinopolitano episcopo primatus datur post Romanum v. 8, 13. Constantinopoli pugnatur inter plebem et Alexandrinos qui cum Theophilo advennerant vi. 17, 4. muris cincta vii. 1, 3. ejus episcopi jus metropolitanum in Cyzicum vii. 28, 2. ecclesia Macedonianorum vii. 31, 5. incendium magnum vii. 39, 1 seqq.
- Constantinus M. i. 1, 1. i. 2, 1, 3. i. 4, 1. Christianis favet i. 3, 1. i. 4, 5. ejus conversio i. 1, 4. i. 2, 3. solus Augustus i. 4, 5. i. 13, 3. ægre fert dissensiones de Ario i. 7, 1. ejus epistola ad Alexandrum et Arium i. 7, 3. servus Dei i. 7, 4, 11, 18. i. 9, 19, 33. i. 34, 10. ad Orientem iturus restitit ob Arianos i. 7, 19. concilium Nicænum convocavit i. 8, 4. i. 9, 2, 19. ab Eusebio laudatus i. 8, 7. venit Nicæam i. 8, 12. concilio Nicæno interfuit i. 8, 17. pacem servandam suasit i. 8, 18. ii. 21, 3. episcopis commisit ut de doctrina deliberarent ii. 8, 20. disputantes moderatus i. 8, 21 seqq. Græce scivit i. 8, 22. epistolam scripsit ad Alexandrinos i. 9, 17. Alexandriam iturum se dixit i. 9, 25. concordiam in Ecclesia optat rei publicæ causa i. 9, 32. ejus epistola ad episcopos et populum in Arium i. 9, 30 seqq. ad ecclesias i. 9, 32. ad Eusebium Cæsar. i. 9, 47. ad eundem de codicibus sacris i. 9, 51. ad Macarium i. 9, 56. metropolitanos ecclesias instaurare sumptu publico jubet i. 9, 49, 50. ecclesiam s. Sepulchri ædificari facit i. 9, 60 seqq. i. 17, 10. Arianos per epistolas deridet i. 9, 64. Eusebium Nicom. et Theognim epistola carpit i. 9, 65. pacis amator i. 10, 1. i. 34, 9. ejus dictum de Novatianis i. 10, 4. Paphnutium confessorem amat i. 11, 2. post concilium Nicænum ad Occidentem redit i. 13, 13. vicennalia celebrat i. 16, 1. ecclesias ædificat ib. i. 18, 5 seqq. Constantinopolim fundat ib. ejus forum et status in

- Constantinopoli i. 17, 8. i. 38, 7. epistola ad Eusebium Cæsar. i. 18, 6. multa præclara gesta omissa i. 18, 14. Christianorum res auget ib. Græcorum religionem subvertit i. 18, 1 seqq. Sarmatas et Gothos vincit i. 18, 4. suam statuum in templis proponit ib. tentorium in ecclesiam apparabat i. 18, 12. ad eum Ibero- rum legatio i. 20, 19. epistolas scripsit ad pacandam ecclesiam Antiochiæ i. 24, 7. et Eusebium collaudavit ib. ejus epistola ad Arium i. 25, 7. ad Athanasium minax i. 27, 4. ira abutuntur Ariani i. 27, 6. Athanasium ad se vocat et calumniatores ejus increpat i. 27, 8. ejus epistola ad Alexandrinos de calumnia in Athanasium prolata i. 27, 10. ad Dalmatium de causa Athanasii et Arsenii i. 27, 20. concilium congregat ad Hierosolimam Novam i. 33, 1. ob dedicandam ecclesiam ib. episcopos Tyrii concilii ad se vocat ut causam dicent i. 33, 3. i. 34, 1 seqq. ejus epistola de hac re i. 34. barbaras gentes ad Christi fidem convertit ib. servus Dei ib. 10. propensior ad fidem Nicænam i. 38, 11. tres filios suos Cæsares nuncupat ib. 12. ægrotat i. 39, 1. Helenopolim adit ib. Nicomediam venit et baptizatur ib. 2. testamentum suum condit ib. 3. 4. moritur ib. 5. sepelitur in ecclesia apostolorum i. 40, 2. in animo habuit ut Athanasium ab exilio revocaret ii. 3, 3. annonam donaverat ad alendos pauperes Alexandrinos ii. 17, 2. tres filios reliquit ii. 25, 2. fides Nicæna ab eo probata ii. 37, 57, 61. ut ejus instituta serventur inviolata Constantium orat concilium Ariminense ii. 37, 73. sepulchrum ruinosum ii. 38, 33. ossa transvecta in aliam ecclesiam a Macedonio ii. 38, 34 seqq. tumultus et cædes populi inde exorta ii. 38, 39 seqq.
- Constantinus jun. Occidenti præpositus i. 38, 12. ejus fratres duo Dalmatius et Constantius diversis matribus nati iii. 1, 6. Athanasium Alexandriam remittit ii. 2, 12. ejus epistola ad Alexandrinos ii. 3, 1 seqq. cum invaderet territorium fratris sui Constantis occisus ii. 5. ab ejus militibus ii. 25, 4.
- Constantius, Chlorus, i. 2, 1, 3.
- Constantius frater Constantini ex alia matre natus iii. 1, 6. filios habuit Gallam et Julianum ib. 7.
- Constantius Cæsar Orienti præpositus i. 38, 13. primus nuntium accepit de morte patris sui, et testamentum ejus i. 39, 4, 5. patris exequias curat i. 40, 2. testamentum resignat ii. 2, 3. ad Arianam doctrinam allicitur ii. 2, 3, 7. iratus ob ordinationem Pauli eum episcopatu deponi facit ii. 7, 1, 2. Eusebium Nicomedia ad Constantinopolim transfert ii. 7, 2. Antiochiam adit ib. 3. ibi manet ii. 13, 1. iii et Constans ii Coss. A. D. 342, ii. 13, 4. Hermogenem mittit ut Paulum e Constantinopoli pellat ii. 13, 1. eques iter facit ab Antiochia usque Constantinopolim ib. 5. Paulum expellit et populum annona mulctat ii. 13, 5. Macedonium episcopum nominare differt ib. 6. Antiochiam redit ib. 7. iratus jubet Paulum a Constantinopoli submoveri; Macedonium vero ibi constitui ii. 16, 1, 2. minas Constantis veritus consilium quærit de restituendis Paulo et Athanasio ab episcopis, qui suadent ut morem gerat ii. 23, 1, 2. Paulum statim reducit ii. 23, 3. et mox Athanasium ii. 23, 4 seqq. ejus epistolæ tres ad Athanasium ii. 23, 5 seqq. Athanasium rogat ut unam ecclesiam concedat Arianis ii. 23, 33, 34. ejus epistola ad episcopos et clerum de reditu Athanasii ii. 23, 45 seqq. ad Alexandrinos de eodem ii. 23, 50 seqq. ad præsides Ægypti et Africæ, ut acta contra Athanasium abolerentur ii. 23, 57 seqq. infelix in bello Persico ii. 25, 6. solus imperator ii. 26, 2. Athanasio infensus redditur ib. 3. Arianus animo Arianis nunc favere incipit, orthodoxos persequitur ib. 5 seqq. Athanasium occidi jubet ib. 7. a Sirmio Romam petit, concilium convenire jubet ii. 34, 6. infensus concilio Ariminensi Arianis favet ii. 37, 76, 77. sero ad concilium epistolam mittit ib. 78 seqq. iratus ob discessum concilii Ariminensis cogit omnes Arianæ fidei subscribere aut ecclesiis cedere ii. 37, 91. Macedonio iratus ob transposita ossa Constantini ii. 38, 33 seqq. ad Orientem proficiscitur ii. 38, 29*. ab Occidente redit Constantinopolim ii. 41, 1. Seleuciense concilium punire statuit ii. 41, 3.

- x et Julianus Cæsar iii Coss. A. D. 360, ii. 43, 11. Meletium in exilium misit ob fidem Nicenam ii. 44, 5. Antiochiam venit ob metum Persarum ii. 44, 7. Antiochiæ commoratus sedente Arianorum concilio A. D. 361, ii. 45, 10. ii. 47, 1. ab Euzoio baptizatus proficiscitur contra Julianum ii. 47, 3. moritur Mopsucrenis A. D. 361, ii. 47, 4. iii. 1, 1. ejus exequiæ a Juliano celebrantur iii. 1, 50.
- Constantius Gallus ii, Constantius vi et, Coss. A. D. 353, ii. 32, 8. Judæos in Diocæsarea rebellantes subigit ii. 33, 2. potestate sua abusus ii. 34, 1, 2. mandato Constantii interficitur ib. 4.
- Constantius Gallus iii, Constantius vi et, Coss. A. D. 354, ii. 34, 5.
- Constantius Sirmii commoratus ii. 28, 23.
- Constantius vi et Constantius Gallus ii Coss. A. D. 353, ii. 32, 8.
- Constantius vii et Constantius Gallus iii Coss. A. D. 354, ii. 34, 5.
- Constantius vir Placidis pater Valentiniani tertii vii. 24, 2.
- Consubstantialis. Vide Homousion.
- Consubstantialis vox sola rejicitur a mediis Arianis ii. 39, 18. cum aliis rejicitur ab Acacio et ejus secta ii. 40, 11.
- Consules, Paulinus et Julianus A. D. 325, i. 13, 13. Felicianus et Tatianus A. D. 337, i. 40, 3. Acindynus et Proclus A. D. 340, ii. 5. Marcellus et Probinus A. D. 341, ii. 8, 5. Constantius iii et Constans ii A. D. 342, ii. 13, 4. Rufinus et Eusebius A. D. 347, ii. 20, 4. Sergius et Nigrianus A. D. 350, ii. 26, 1. ii. 29, 4. post consulatum Sergii et Nigriani A. D. 351, ii. 29, 4. Constantius vi et Constantius Gallus ii A. D. 353, ii. 32, 8. Constantius vii et Constantius Gallus iii A. D. 354, ii. 34, 5. Arbitio et Lollianus A. D. 355, ii. 34, 5. Flavius Eusebius et Hypatius A. D. 359, ii. 37, 18. ii. 39, 5. Coss. anni inepte adnotati in fidei formula ii. 37, 32 seqq. Tatianus et Cerealis A. D. 358, ii. 39, 3. Constantius x et Julianus iii A. D. 360, ii. 43, 11. Taurus et Florentius A. D. 361, ii. 45, 10. ii. 47, 4. iii. 1, 1. Julianus iv et Sallustius A. D. 363, iii. 21, 17. Jovianus et Varronianus A. D. 364, iii. 26, 5. iv. 1, 1. Valentinianus et Valens A. D. 365, iv. 3, 5. Gratianus et Dagalaiphus A. D. 366, iv. 5, 1. iv. 9, 8. Lupicinus et Jovianus A. D. 367, iv. 11, 1. Valentinianus ii et Valens ii A. D. 368, iv. 11, 4. Valentinianus iii et Valens iii A. D. 370, iv. 14, 2. Gratianus ii et Probus A. D. 371, iv. 20, 2. Gratianus iii et Equitius A. D. 374, iv. 31, 6. Valens v et Valentinianus jun. A. D. 376, iv. 35, 4. Valens vi et Valentinianus jun. ii A. D. 378, iv. 38, 1. Ausonius et Olybrius A. D. 379, v. 2, 3. Gratianus v et Theodosius A. D. 380, v. 6. 6. Eucharis et Evagrius A. D. 381, v. 8, 6. Merobaudes ii et Saturninus A. D. 383, v. 10, 5. Richomelius et Clearchus A. D. 384, v. 12, 3. Arcadius et Bauto A. D. 385, v. 12, 5. Theodosius ii et Cynegius A. D. 388, v. 13, 7. Tatianus et Symmachus A. D. 391, v. 18, 14. Theodosius iii et Abundantius A. D. 393, v. 25, 8. Arcadius iii et Honorius ii A. D. 394, v. 25, 16. Olybrius et Probinus A. D. 395, v. 26, 4. Cæsarius et Atticus A. D. 397, vi. 2, 1. Honorius Romæ et Eutychianus Constantinopoli A. D. 398, vi. 2, 11. Theodorus et Eutropius eunuchus A. D. 399, vi. 5, 7. Stilicho et Aurelianus A. D. 400, vi. 6, 38. Fravitus A. D. 401, vi. 6, 39. Honorius vi et Aristænetus A. D. 404, vi. 18, 18. Stilicho ii et Anthemius A. D. 405, vi. 20, 1. Arcadius vi et Probus A. D. 406, vi. 20, 2. Honorius vii et Theodosius ii A. D. 407, vi. 21, 1. Bassus et Philippus A. D. 408, vi. 23, 7. Honorius ix et Theodosius v A. D. 412, vii. 7, 1. Honorius x et Theodosius vi A. D. 415, vii. 15, 7. Monaxius et Plintas A. D. 419, vii. 17, 1. Honorius xiii et Theodosius x A. D. 422, vii. 20, 13. Asclepiodotus et Marianus A. D. 423, vii. 22, 20. Theodosius xi et Valentinianus Cæsar A. D. 425, vii. 25, 21. Theodosius xi et Valentinianus ii A. D. 426, vii. 26, 4. Hierius et Ardaburius A. D. 427, vii. 28, 4. Felix et Taurus A. D. 428, vii. 29, 4. Theodosius xiii et Valentinianus iii A. D. 430, vii. 30, 7. Bassus et Antiochus A. D. 431, vii. 34, 12. Theodosius xiv et Maximus A. D. 433, vii. 39, 8. Arcobin-

- dus et Aspar A. D. 434. vii. 40, 1.
 Isidorus et Senator A. D. 436, vii.
 44, 4. Theodosius xvi et Faustus
 A. D. 438, vi. 6, 37.
 Coqui a Juliano palatio expulsi iii. 1,
 50.
 Cotyæi episcopus Novatianus iv. 28,
 18.
 Creata res, *Kρίσμα*, Christus reputa-
 tus ab Arianis, non ab Eusebio Cæ-
 sar. ii. 21, 6 seqq.
 Creta, Judæi in. Vide Judæi.
 Crux visa in cælo i. 2, 4. Insigne
 (Labarum) i. 2, 7. Christi cum al-
 teris duabus reperta ab Helena i.
 17, 3. miraculum in iis dignoscen-
 dis i. 17, 5. crucis portio a Constan-
 tino in sua statua conservata i. 17, 8.
 crux in cælo visa prope Antiochiam
 a Constantio Gallo ii. 28, 22. cru-
 cis formæ vestibus impressæ iii.
 20, 14. repertæ inter literas hiero-
 glyphicas, signa vitæ futuræ v. 17,
 1, 4. his repertis finis venturus sa-
 cro Serapidis ib. 6. inde multi ad
 Christi fidem conversi ib. cruces
 argentæ gestabantur in processio-
 nibus consilio Joannis vi. 8, 6.
 Ctesiphon obsessa a Juliano iii. 21, 4.
 Cubitus Alexandrinus e templo Sera-
 pidis in ecclesiam translatus i. 18, 2.
 Cubricus, sive Manes, i. 22, 6, 7.
 Cucusus Cappadociæ ubi strangula-
 tus est Paulus, ii. 26, 6. v. 9, 1.
 Cynegius, Theodosius ii et, Coss.
 A. D. 388. v. 13, 7.
 Cynismo, De, Juliani liber iii. 23, 34.
 Cypri concilium quo damnati sunt li-
 bri Origenis vi. 10, 5.
 Cyprii Flaviano adversantur v. 10, 32.
 Cyrillus Hierosolymæ restitutus ab
 Arianis ii. 38, 2. accusatus in con-
 cilio Seleuciensi ii. 39, 12. accusa-
 tus judicium evitavit; damnatus a
 concilio ad majus concilium provo-
 cavit; ad Seleuciense concilium ve-
 nit judicandus ii. 40, 38 seqq. a
 concilio Constantinopolitano depo-
 nitur ii. 42, 6. prædixit templum
 Hierosolymæ funditus eversum iri
 iii. 20, 7. episcop. Hierosolymæ iv.
 1, 16. v. 3, 1. moritur v. 15, 9. ad
 Nicænam fidem redierat, interfuerat
 concilio Constantinopolitano v. 8, 3.
 Cyrillus Macedonianus episc. iv. 12,
 22.
 Cyrillus nepos Theophili episcopus
 Alexandriæ vii. 7, 2, 4. Novatia-
 norum ecclesias occlusit ib. 5. Ju-
 dæos comminatur vii. 13, 10. Ju-
 dæos expellit vii. 13, 15. Orestem
 placare conatur a populo coactus
 ib. 19. venit Ephesus ad concilium
 vii. 34, 3. odit Nestorium ib. 4.
 deponit Joannem ib. 9. Alexan-
 driam reversus a Joanne deponitur
 ib. 13. redit in gratiam ib. a Cœ-
 lestino epistolam accipit vii. 40, 5.
 cum Proclo comparatus vii. 45, 6, 7.
 Cyrinus episcopus Chalcedonis in Jo-
 annem invecus vi. 15, 9. pede læ-
 sus a Marutha ib. 10. male se ha-
 bet vi. 19, 2.
 Cyrus episcopus Berœæ Eustathium
 accusare dictus i. 24, 2. ii. 9, 4. ipse
 etiam accusatus et damnatus i. 24, 3.
 Cyzici Eleusius episcopus ii. 38, 4.
 ecclesie Novatianorum diruta ab
 Arianis ii. 38, 28.
 Cyziceni Adrianum tanquam deum
 coluerunt iii. 23, 59. turbati argu-
 tiis Eunomii cum expellunt iv. 7,
 11.
 D.
 Dadastana ad fines Galatiæ et Bithy-
 niæ, ibi mortuus Jovianus iii. 26, 2.
 iv. 1, 1.
 Dagalaiphus, Gratianus et, Coss.
 A. D. 366, iv. 5, 1. iv. 9, 8.
 Dalmatius censor jussus questionem
 habere de Athanasio i. 27, 20.
 Dalmatius frater Constantini ii. 25, 3.
 ex alia matre natus iii. 1, 6.
 Dalmatius filius Dalmatii regnavit
 cum cognatis suis filis Constan-
 tini; occisus a militibus non re-
 pugnantem Constantio ii. 25, 3. iii.
 1, 7, 8.
 Dalmatius Macedonianus episc. iv.
 12, 22.
 Dalmatius episcopus factus Cyzici in-
 scio Sisinnio vii. 28, 2, 3.
 Damasus episcopus Romæ competi-
 torem habuit Ursinum iv. 29, 1
 seqq. episcopus Romæ v. 3, 1. vi.
 1, 2. epistolam scribit pro Petro
 Alexandrino iv. 37, 2. a Flaviano
 conciliatur v. 15, 4 seqq. moritur
 vii. 9, 2.
 Daphne Antiochiæ suburbium, tem-
 plum Apollinis ibi jussu a Juliano
 restaurari et oraculum frustra quæ-
 situm iii. 18, 1 seqq.
 Decenius, sive Decentius, alter frater
 Magnentii gulam sibi fregit ii. 32, 9.
 Decii persecutio i. 10, 3.
 Dedicatio ecclesiæ Antiochiæ A. D.
 341, ii. 8, 2 seqq. Vide Ecclesia.
 c c 2

- Deipara, *θεοτόκος*, quæstio de ea voce vii. 32, 2. ea usi sunt veteres expositores ib. 14 seqq. Vide Maria.
- Delphorum tripodes ad Constantinopolim transportatæ i. 16, 3.
- Demophilus Arianus in concilio Ariminensi ii. 37, 14, 28. depositus ib. 51.
- Demophilus in locum Eudoxii institutus episcopus Constantinopolis iv. 14, 3. v. 3, 4. concilio hæreticorum interfuit v. 10, 24. cum suis Constantinopoli expellitur a Theodosio v. 7, 5 seqq. moritur v. 12, 6.
- Deo, de, nihil temere disserendum: Deus definiri non potest iii. 7, 22.
- Deus an humani corporis formam habeat quesitum est præcipue inter monachos *Ægyptios* vi. 7, 1 seqq.
- Diabolus i. 6, 12.
- Diaconus ad Constantinum a Cæsarea mittendus cum Scripturis sacris i. 9, 55.
- Diaconus jussus ab Athanasio ut orationem populo indiceret ii. 11, 4.
- Didymion Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Didymus monachus iv. 23, 17, 70.
- Didymus cæcus iv. 25. ejus libri ib. 6 seqq. Arianorum rationes refutavit ib. 11.
- Digami a quibusdam Novatianis non recepti v. 22, 60.
- Dii Græcorum homines, et impuri quidem iii. 23, 47 seqq.
- Diocles Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Diocletianus, i. 2, 1, 3. palatium Nicomedie extruxit i. 6, 33. Christianos persecutus, i. 1, 2. i. 5, 1. i. 6, 37. mortuus i. 2, 10.
- Diodorus episc. Tarsi v. 8, 18. præfectus monasterio ubi Joannes institutus est vi. 3, 6. episcopus Tarsi et multorum librorum auctor ib. 7. allegoriam in sacris Scripturis aversatus ib.
- Dionogenes Cynicus Apollinem Pythium damnavit iii. 23, 58.
- Dionysii ecclesia Alexandriæ combusta ii. 11, 6.
- Dionysii Corona iii. 23, 49.
- Dionysius consularis jussus cogere concilium Tyri i. 28, 2. i. 31, 4.
- Dionysius episcopus Albæ (rectius Mediolani) ii. 36, 3. relegatus a Constantio ii. 37, 1.
- Dionysus a Rhodiis adoratus iii. 23, 52.
- Diophantus Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Dioscorus presbyter relegatus ab Arianis ii. 28, 13.
- Dioscorus monachus, unus Longorum fratrum, a Theophilo amatus, factus ab illo episcopus Hermopolis vi. 7, 11, 12, 13. vi. 17, 11. postea invisus vi. 7, 18.
- Dioscorus et fratres ejus ut expellantur, a Joanne postulat Epiphanius vi. 14, 2. mox a Theophilo recepti vi. 16, 3.
- Dioscorus moritur et sepelitur ad Quercum vi. 17, 12.
- Discordia in Ecclesia per Arianos i. 34, 11.
- Dissimilem esse Patrem et Filium, *τὸ ἀνόμοιον*, assertum Philippoli ii. 20, 9. damnatum Sardicæ ii. 20, 10. Vide Aetius, Anomæon.
- Dominica Valentis uxor iv. 26, 21. ejus prudentia vi. 1, 3.
- Dominico die et Sabbato Scripturæ exponuntur v. 22, 55. synaxes habentur vi. 8, 2.
- Domitianus præfectus Orienti jussu Constantii Galli occisus ii. 34, 2.
- Dorotheus presbyter Patrophilum in concilio Seleuciensi accusavit ii. 40, 44.
- Dorotheus Arianus substitutus in locum Euzoii Antiochiæ episcopus iv. 35, 4. v. 3, 2. docuit Deum non fuisse Patrem tunc cum nondum esset Filius v. 23, 4. ejus factis vocati Psathyriani ib. 7. moritur vii. 6, 1.
- Dositheus episc. Seleuceæ translatus vii. 36, 12.
- Dracillianus præfectus prætorio i. 9, 61.
- Dracontius episcopus relegatus ab Arianis ii. 28, 13.
- Dracontius a Galatia translatus ad Pergamum, a concilio Constantinopolitano deponitur ii. 41, 5.
- Drepana i. 17, 1. i. 18, 13.

E

- Ecclesia turbata propter Arianos i. 6, 35. propter Macedonium ii. 12, 5. 6. turbata de Paschate i. 8, 2. a persecutione liberata i. 9, 48. ecclesiæ calamitas propter dissidia de Athanasio et homousio, quo tempore turbatæ quoque res civiles ii. 25, 6. mala fere iisdem temporibus accidunt quibus rei publicæ mala v. Proem. 4, 5.

- Ecclesia sancti Sepulchri** i. 9, 60. quo modo construenda et ornanda i. 9, 60 seqq. i. 17, 10. ii. 6, 7. ii. 16, 16. dicta Nova Hierosolyma i. 17, 7. dedicanda i. 28, 1. dedicata i. 33, 1. Irenes Constantinopoli i. 16, 2. vi. 17, 20. vi. 14, 4. vii. 45, 3. aviatorum Constantinopoli ib. in spelunca ad Bethlehem ab Helena condita i. 17, 11. et alia in monte ascensionis ib. in Mambre a Constantino i. 18, 5. in Heliopoli ib. 6. tentorium quod Constantinus secum ferre parabat in Persas i. 18, 12. in Indis constructa a Furmentio i. 19, 10. in Iberis i. 20, 14. Antiochiæ cepta edificari a Constantino absoluta decimo anno et dedicata sub Constantio ii. 8, 2 seqq. Dionysii Alexandriæ combusta ii. 11, 6. Pauli in Constantinopoli sive ad Paulum, Arianorum ii. 12, 2. ii. 13, 7. nomine Pauli episcopi appellata v. 9, 2. antea a Macedonianis usurpata ib. Novatianorum prope Pelargum ab ipsis diruta et ad Syeas transepta, mox sub Juliano restaurata et appellata Anastasia ii. 38, 14 seqq. vii. 39, 2. incendium evasit ib. alia Alexandri vocata ii. 38, 13. ecclesie tres Novatianorum in Constantinopoli ii. 38, 26. ecclesia Novatianorum Cyzici diruta a Macedonio ii. 38, 28. in qua conditum est corpus Acacii martyris Constantinopoli ii. 38, 38. Sophia appellata Constantinopoli dedicata A. D. 360, ii. 43, 11. sive Magna ii. 6, 7. ii. 16, 16. vi. 18, 1. s. Thomæ apostoli in Edessa iv. 18, 1. martyrium Petri et Pauli Romæ iv. 23, 73. facta e templo pagano iv. 24, 17. sive basilica, Siccini Romæ iv. 29, 4. Anastasia Constantinopoli v. 7, 1. Euphemie martyris vi. 6, 12. Joannis apostoli prope Constantinopolim vi. 6, 23. Gothorum in Constantinopoli vi. 6, 28. martyrium ad Quercum vi. 17, 11. parva martyris Acacii vi. 23, 2. Cæsarium in Alexandria vii. 15, 5.
- Ecclesie constructæ** i. 2, 9. i. 3, 1. reparandæ augendæ et extruendæ jussu Constantini i. 9, 49. sumptu publico ibid. edificatæ a Constantino i. 16, 1. sacrarium habent versus orientem v. 22, 53. quædam ademptæ a Macedonianis vii. 31, 5. ecclesie atrium, et in eo puteus ii. 38, 40. sanguine cæсорum oppleta ibid.
- Amidæ supellex vendita ut inde captivi redimerentur et alerentur** vii. 21, 1 seqq. sacrarium a servis occupatum, qui ibi asylum quærebant, et mox se interfecerunt vii. 33, 2 seqq.
- Ecebolius Julianum rhetoricam docuit** iii. 1, 10. fidem Christi negavit; postea iterum professus iii. 13, 5, 6. male audit a Libanio iii. 23, 5.
- Edessa in Mesopotamia, inde ortus Eusebii Emisenus nobili stirpe** ii. 9, 2. ibidem quoque primo educatus ib. 3. Constantius ibi commoratus ii. 23, 10. quæ mala ibi Valens patrare in orthodoxos paratus fuerit iv. 18, 1 seqq. ibi ecclesia s. Thomæ iv. 18, 1. mulier quæ cum infante occidi voluit iv. 18, 5 seqq.
- Elæa suburbium Constantinopoli ex adverso situm** vii. 26, 2.
- Eleusius Cyzici instituitur episcopus a Macedonio** ii. 38, 4. mediæ partis Arianorum dux ii. 39, 17. reclamat contra Acacii fidem ii. 40, 25. a concilio Constantinopolitano deponitur ii. 42, 4. ad Macedonium invitatur ii. 45, 2. Macedonianorum dux iii. 10, 4. v. 8, 5. v. 10, 24. a Juliano cogitur ecclesias Novatianorum restituere iii. 11, 3. coactus fidei Arianorum subscribit iv. 6, 4, 5. facti conscius se episcopatu suo subducere vult ib. 6.
- Eleutheriopolis episc.** iii. 25, 18.
- Elpidius episcopus Satalorum a concilio Constantinopolitano deponitur** ii. 42, 6.
- Elpidius Macedonianus episc.** iv. 12, 22.
- Empedocles philosophus** i. 22, 2, 3, 8. *Ἐμπεδοκλῆς*. Vide Internum.
- Enhypostatus Filius Dei** i. 23, 8. Verbum Christus ii. 19, 17. Christum esse et *ἑνωσίον* docuit Nestorius vii. 32, 19.
- Ephecticus, sive contemplativus, philosophus** ii. 35, 8, 9.
- Ephesus, ibi scholis institutus Gallus** iii. 1, 9. illuc it Joannes ad constituendum ibi episcopum in locum defuncti vi. 11, 8 seqq. vi. 23, 1 seqq.* concilium convocavit Theodosius jun. A. D. 431, vii. 34, 1 seqq.
- Epicurei Dei providentiam negant** iii. 16, 11.
- Epimenides citatur a s. Paulo** iii. 16, 24.

- Epiphanius rhetor equalis et amicus Apollinarium** ii. 46, 4. paganus ib. 5.
- Epiphanius episc.** Constantiæ in Cypro, ejus liber Ancoratus continet hæresium nomina v. 24, 10. a Theophilo dissidebat, mox amicus factus vi. 10, 1 seqq. concilium convocat episcoporum Cypri, et Origenis libros damnat vi. 10, 5. venit Constantinopolim vi. 12, 1. diaconum ordinat ib. 2. Joannis hospitium devitat ib. 3. Joannis amicitiam repellit vi. 14, 1 seqq. concionari parat ib. 4. a Joanne per epistolam deterretur ib. 5 seqq. abit ib. 8. moritur ib. 12.
- Epirotæ concilio Nicæno interfuerunt** i. 8, 5.
- Episcopi de doctrina arbitri** i. 8, 20. episcopus promovendus modo dignus sit, suffragante populo, cum consensu metropolitani Alexandriæ i. 9, 9. Spyridon, oves pascit i. 12, 1. episcopi eorum quos damnant in conciliis crimina non palam ostendunt i. 24, 1. episcopus depositus ne locum suum recipiat absque decreto concilii, canon Antiochenus, ii. 8, 6. episcopi et clerici carcere conclusi a Georgio ii. 28, 4. relegati ii. 28, 13. plusquam triginta episcopi ii. 28, 14. interfecti ib. exules episcopi ætate et paupertate confecti ut redeant, Constantium orat concilium Ariminense ii. 37, 72. exulantes a Juliano redire jubentur iii. 1, 48. multi in exilium missi a Valente iv. 11, 8. episcoporum provinciæ quomodo constitutæ a concilio Constantinopolitano v. 8, 14 seqq. episcopi in diversis ecclesiis auctores diversarum consuetudinum v. 22, 61. episcoporum vestitus vi. 22, 5, 6. locus concionandi in ecclesia vi. 5, 5. vi. 16, 10, 11. modus concionandi vi. 11, 4, 5. vii. 2, 5, 6. vii. 13, 7. translationes multæ citantur a Socrate vii. 36, 8 seqq.
- Epistolis variorum usus Socrates** ii. 1, 4. epistolarum de Ario, ab utraque parte Collectiones i. 6, 41.
- Equitius, Gratianus** iii et, Coss. A.D. 374. iv. 31, 6.
- Eucarpus Macedonianus episc.** iv. 12, 22.
- Eucharius et Evagrius Coss.** A.D. 381, v. 8, 6.
- Eudæmon Meletianus Athanasium accusat** i. 27, 7.
- Eudæmon presbyter Nectario suadet ut penitentiarium presbyterum tollat** v. 19, 9.
- Eudocia uxor Theodosii filia Leoutii sophiste, prius Athenas appellata, carmen composuit de bello Persico** vii. 21, 8 seqq. ad Hierosolymam missa secundum votum suum vii. 47, 2.
- Eudoxia Augusta sumptum præbebat ad cruces et cereas gestandas in processionibus** vi. 8, 6. Joannem per infantem suum Theodosium obtestatur ut in gratiam redeat cum Severiano vi. 11, 20. vi. 23, 20 *. Epiphanium in Joannem incitasse dicta vi. 15, 1. concilium contra Joannem habendum molitur vi. 15, 5. ejus statua vi. 18, 1. ibi ludebatur ib. Joanni succenset ib. 4. agit ut iterum concilium conveniat ib. vi. 18, 4. moritur v. 19, 6.
- Eudoxia filia Theodosii jun. et Eudociæ nupsit Valentiniano tert.** vii. 44, 1 seqq.
- Eudoxiopolis, olim Salambria** vii. 36, 17.
- Eudoxius episcopus Germanicæ fidei dem prolixam ad Italiam portat** ii. 19, 1. Romam venit ii. 37, 7. redire permissus mox regionum cubiculariorum ope fretus ad Antiochiæ episcopatum se transfert ib. 9. Aetium restituere conatur ib. 10, 11. extremæ partis Arianorum dux ii. 39, 16. a concilio Seleuciensi deponitur ii. 40, 43. in locum Macedonii ab Acacianis translatus ad Constantinopolim ii. 43, 7. ejus jocus profanus ii. 43, 12. Valentem baptizavit iv. 1, 6. Constantinopoli potitus iv. 1, 16. concilium Tarsi ne fiat prohibet iv. 12, 40. Aetium suscipere non vult iv. 13, 1. ideo ab Eunomio dissidet ib. 2. ecclesiam Alexandrinam per edictum turbat iv. 13, 3. mortem obit A.D. 370, iv. 14, 2.
- Eugenius Macedonianus episc.** iv. 12, 22.
- Eugenius alter Macedonianus episc.** iv. 12, 22.
- Eugenius imperium aggreditur** v. 25, 1 seqq. vii. 10, 1. victus veniam orat v. 25, 15. occiditur ib.
- Eulalius episcopus Cæsareæ in Capadocia Eustathii pater** ii. 43, 1.

- Eumathius** Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Eumolpius** Macedonianus episc. iv. 22.
- Eunomioentychiani** v. 24, 5.
- Eunomiotheophroniani** v. 24, 5.
- Eunomius** Aetii discipulus et notarius ii. 35, 14. ab Eudoxio in locum Eleusii constituitur Cyzici episcopus iv. 7, 1. Eunomius notarius Aetii ib. 4. ejus acta et scripta ib. seqq. ab Eudoxio dissidet iv. 13, 1. v. 24, 1. et alii Ariani doctores rudes visi prae Basilio et Gregorio iv. 26. concilio Constantinopolitano hæreticorum interfuit v. 18, 24. a Theodosio relegatur v. 20, 4. Sisinnii argumenta extimuit vi. 22, 2.
- Eunomiani** i. 6, 41. ab Aetio orti ii. 35, 14. lege Gratiani exclusi ecclesiis v. 2, 1. inter se divisi v. 20, 1. v. 24, 1 seqq.
- Eunuchi** rapta restituere jubentur a Juliano iii. 1, 48. palatio expelluntur ib. 50.
- Euphemie** martyrium vi. 6, 12.
- Euphranor** Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Euphronius** episcopus Antiochiæ i. 24, 8. ii. 8, 5. successit Eustathio ii. 9, 5.
- Euripides** citatur a s. Paulo iii. 16, 26.
- Eusebia** Constantii uxor ab eo veniam Juliano impetrat iii. 1, 24.
- Eusebius** Cæsar. i. 10, 5. ejus *Historia Ecclesiastica* i. 1, 1. i. 22, 2. v. 22, 17. *Vita Constantini* i. 1, 2. i. 7, 2. i. 23, 6. ii. 21, 3. v. 22, 25 seqq. in ea partium studiosus i. 23, 6 seqq. de concilio Nicæno i. 8, 5 seqq., 21. ob doctrinam laudatus i. 8, 25, 26. de fide Nicæna dubitat i. 8, 34. eam exponit in epistola i. 8, 35 seqq. fidem suam profert ib. 37. jubetur ecclesias reparare i. 9, 49. codices ss. Scripturarum comparare i. 9, 51. Constantinum laudat i. 16, 4. Constantini epistola ad, de Mambre i. 18, 6. Eustathium tanquam Sabellianum perstringit i. 23, 8. vocatus ad episcopatum Antiochiæ i. 24, 5. detrectavit ibid. 7. Marcelli librum redarguit i. 36, 9. ii. 21, 7 seqq. moritur ii. 4. ejus *Vita* ab Acacio successore conscripta ib. sacras Scripturas exposuit Eusebio Emiseno ii. 9, 3. a Socrate defensus ii. 21, 1 seqq. Arianus non fuit
- ib. interfuit et subscripsit concilio Nicæno ii. 21, 2. usus est forma *δὴ Χριστοῦ* ii. 21, 4. testis de Origenis doctrina iii. 7, 9. ejus *Vitam* conscripsit ib. 10. Porphyrii libros refutavit iii. 23, 38. citatur de voce *Θεοῦτος* vii. 32, 14 seqq. de translationibus episcoporum vii. 36, 3.
- Eusebius** Beryti postea Nicomediæ episcopus i. 6, 2, 6, 7, 14, 28. Alexandro adversatus i. 6, 32, 34, 40. regio favore potens i. 6, 33. Arii fautor i. 8, 13. fidem Nicænam respuit i. 8, 31. ab imperatore relegatus i. 8, 33. carpitur a Constantino i. 9, 65. Licinio favisse dicitur ib. in exilium actus i. 9, 65. i. 14, 1, 2. reversus i. 14, 1, 2. i. 23, 1. ecclesiam suam recipit i. 14, 1. et Theognis decreta Nicæna recipiunt i. 14, 3, 4, 5. ejus et Theognidis epistola penitentialis i. 14, 2. Constantini favorem nactus potens fit i. 23, 1, 2. Constantinum persuadet ut Arium ad se vocet i. 23, 4. Arium reducere studet i. 24, 9. Athanasium aggreditur i. 27, 7. et Theognis jussi ad Tyrum comparere cum judicaretur Athanasium i. 27, 21. Constantinopolim venit i. 35, 2. Alexandro minatur i. 37, 4. et socii ejus Arium stipantur i. 38, 7. ad episcopatum Constantinopolim transferuntur a Constantio ii. 7, 2. nova molitur; concilium Antiochiæ convenire satagit ii. 8, 1, 2. Julium episc. Roman. rogat ut de Athanasio judicet ii. 11, 7. tum post paulum moritur ii. 12, 1. mortui scripta ad Julium perlata ii. 17, 4.
- Eusebiani** Alexandrinos Ario conciliare student i. 27, 2. consilia ineunt contra Athanasium i. 27, 6. eorum doli dedecori fuerunt Ecclesiæ i. 27, 11. de Ischyra et Macario ib. 13 seqq. eos judices rejicit Athanasius i. 31, 1. animosiores facti mortuo Constantino ii. 2, 1. discordiam in Ecclesia lucro suo deputant ii. 2, 11. Athanasium calumniantur Antiochiæ ii. 8, 6. eorum nomina ii. 12, 3.
- Eusebius** Emisenus i. 24, 2, 3. quæ de eo narrata sunt a Georgio Laodicensi ii. 9, 2 seqq. ab Eusebianis designatus episcopus Alexandriæ ib. 6. ordinatus Alexandriam vitat

- ib. 7. redit Emisam ib. fugit ad Georgium Laodicenum ib. 8. tandem ad barbaros missus miracula ibi patrat ib. 10.
- Eusebius** episcopus Vercellarum ii. 36, 3. relegatus a Constantio ii. 37, 1. ad Thebaidem relegatus redit ab exilio iii. 5, 1, 2. Alexandriam pergit ad constituendam cum Athanasio ecclesiam iii. 6, 1. concilio Alexandrino interest iii. 7, 1. Antiochiam venit iii. 9, 1. ordinationem Paulini non probat ib. 2. inde per Orientem ecclesiam invisit ib. 9. ad Occidentem vadit ib. 10.
- Eusebius** a concilio Seleuciensi excommunicatus ii. 40, 45.
- Eusebius** episc. Samosatorum iii. 25, 18.
- Eusebius** Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Eusebius** Macedonianus alter episc. iv. 12, 22.
- Eusebius** eunuchus regii cubiculi ii. 2, 5. is et alii eunuchi Ariani fiunt ib. 6. eunuchorum princeps Juliani mandato interfectus iii. 1, 46, 49.
- Eusebius**, Rufinus et, Coss. A.D. 347. ii. 20, 4.
- Eusebius** scholasticus, ejus carmen Gainæ vi. 6, 36.
- Eusebius** monachus unus Longorum fratrum vi. 7, 11.
- Eustathius** episc. Antioch. concilio Niceno interfuit i. 13, 12. Eusebium perstringit i. 23, 8. depositus a concilio Antiocheno i. 24, 1. cum accusatus esset tanquam Sabellianus a Cyro ii. 9, 4. insignis Origenis obtrectator vi. 13, 3.
- Eustathius** ab exilio redit sub Joviano, Demophilum ordinat episcopum Constantinopolis iv. 14, 3, 4. ideo in exilium missus iv. 15, 2, 3.
- Eustathius** episc. Sebastie accusatus in concilio Seleuciensi ii. 39, 12. excommunicatus ii. 40, 45. a patre suo Eulalio depositus damnatur a concilio Constantinopolitano ii. 43, 1. Gangrensi ii. 43, 2. ejus errores ii. 43, 3 seqq. Macedonianis accedit ii. 45, 5. ejus dictum de Spiritu Sancto ib. 6. Macedonianorum dux iii. 10, 4. Romam mittitur iv. 12, 3, 9, 18, 23.
- Eustathius** Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Eustochius** Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Eustolium** femina propter quam Leontius se castravit ii. 26, 9.
- Euthymius** monachus unus Longorum fratrum vi. 7, 11.
- Eutropius** cujusdam factionis Macedonianorum dux v. 24, 7.
- Eutropius** eunuchus cubicularius Theophilum compulit ut Joannis electioni consentiret vi. 2, 10. ecclesiarum asyla aboleri facit vi. 5, 3. mox ipse eodem confugit ib. 4. primus omnium eunuchorum consaul vi. 5, 3. in eum supplicem invehitur Chrysostomus ib. 5, 6. capite plectitur ib. 7.
- Eutythianus** monachus i. 13, 1 seqq. in Olympo habitans ib. 5. ejus miraculum ib. 8, 9.
- Eutythianus** Constantinopoli, Honorius Romæ et, Coss. A.D. 398, vi. 2, 11.
- Eutythius** a concilio Seleuciensi excommunicatus ii. 40, 45.
- Eutythius** episc. Eleutheriopolis iii. 25, 18.
- Eutythius** Eunomianorum factionis cujusdam dux v. 24, 4. hinc Eunomioeutythiani ib. 5.
- Euxinus** pontus i. 20, 1. frumentum Constantinopoli suppeditat iv. 16, 8.
- Euzoius** diaconus Arianus, depositus i. 6, 8. i. 24, 2. cum Ario venit Constantinopolim i. 25, 10. ejus et Arii fides i. 26, 1 seqq. fides probata a concilio Hierosolymitano i. 33, 1. a Constantio in locum Meletii suffectus episcopus Antiochie ii. 44, 5. Constantium baptizat ii. 47, 3. Arianorum episcopus Antiochie iv. 1, 15. Alexandriam it ut Lucium constituat iv. 21, 2, 3. redit Antiochiam iv. 24, 3. moritur iv. 35, 4.
- Eva**, Ecclesia, secundum Origenem iii. 7, 8.
- Evagrius** episcopus Mitylene Arianus a concilio Seleuciensi deponitur ii. 40, 43.
- Evagrius** episc. Sicelorum iii. 25, 18.
- Evagrius** ab Eustathio ordinatus episcopus Constantinopolis iv. 14, 3. ideo in exilium missus iv. 15, 2, 3.
- Evagrius** monachus a Gregorio Nazianzeno ordinatur diaconus iv. 23, 34. ejus libri Monachus, Gnosticus, Antirrheticus iv. 23, 36 seqq. 75, 80. vii. 17, 3. Monachicum iii. 7, 22. ejus admonitio de prædicando Deo ib. seqq.

- Evagrius, Eucharius et, Coss. A. D. 381, v. 8, 6.
- Evagrius episcopus Antiochiæ ordinatur in locum Paulini v. 15, 1. moritur ib. 2. Joannem presbyterum ordinat vi. 3, 12.
- Evagrius forenssem vitam deseruit, quem Joannes æmulatus est vi. 3, 2.
- Evethius episc. Macedonianus iv. 12, 22.
- Exucontii Ariani ii. 45, 11.
- Ezechielis prophetia citatur vii. 43, 6.
- F.
- Fames in Phrygia iv. 16, 7.
- Faustinus Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Faustus, Theodosius jun. xvi et, Coss. A. D. 438, vi. 6, 37.
- Felicianus et Tatianus Coss. i. 40, 3.
- Felix diaconus ab Ariani in locum Liberii episcopi Romæ suffectus ii. 37, 92. mox ejectus a populo ib. 94.
- Felix et Taurus Coss. A. D. 428, vii. 29, 4.
- Firmus episcopus Cæsareæ Cappadociæ moritur vii. 48, 2.
- Fidei totius summa, *κεφάλαιον*, ii. 30, 40.
- Fidei formula scripta exigitur ab unaquaque secta certo die Theodosio præstanda v. 10, 22 seqq. omnes delentur præter Nicænam ib. 26.
- Fidem mutatam fuisse et mutari posse contendit Acacius ii. 40, 21.
- Fides Nicæna i. 8, 29 seqq. rejecta a quinque episcopis i. 8, 32. confirmata morte Arii i. 38, 10, 11. servata ii. 6, 4. in Occidente, Helade, et Illyrico, et ecclesis ibi immunes malorum Macedonii ii. 27, 8. confirmata in concilio Arimini ii. 37, 29, 56. fides edita Nicæ pro ea prætenditur ii. 37, 96. Vide Nicæna.
- Fides ab Eusebio Cæsar. prolata i. 8, 37.
- Fides Christiana corrupta et divisa i. 18, 15. propagata inter Indos i. 19, 1 seqq. Iberos i. 19, 1. Gothos i. 18, 4. iv. 33, 4. barbaros in Ægypto iv. 24, 17. Saracenos iv. 36, 12. Græcos v. 17, 6. Judæos vii. 4, 5. vii. 38, 12. Persas vii. 8, 1 seqq. Burgundiones vii. 30, 3.
- Fides Arii et Euzoii oblata Constantino i. 26, 3 seqq.
- Fides composita a concilio Antiocheno ii. 10, 2 seqq. passim divulgata per urbes ib. 9. altera denuo composita ab iisdem ib. 10 seqq. ii. 18, 2. titulo *ὁμοούσιος* insignita ii. 45, 2. suscipitur a concilio Macedonianorum Lampeaci iv. 4, 3. Ariminensis damnatur ib.
- Fides composita et oblata Constanti a tribus episcopis ii. 18, 3 seqq.
- Fides prolata ii. 19, 3 seqq.
- Fides condita in concilio Sirmiensi a Marco Arethusio ii. 30, 2, 5 seqq. aliæ duæ ibidem scriptæ Latine ii. 30, 2, 31 seqq. composita Sirmii A. D. 359, lecta Arimini ii. 37, 18 seqq. irrita ab Athanasio ii. 37, 30 seqq. subscribenda ab episcopis Italis jussu Constantii, aut ecclesiis excedendum ii. 37, 90. denuo edita Nicæ ii. 37, 96. confirmatur a concilio Constantinopolitano ii. 41, 6. additis quibusdam ib. 7 seqq. ii. 43, 9. damnata a Macedonianis iv. 12, 13. iv. 4, 3.
- Fides ab Acacio prolata a Leona lecta in concilio Seleuciensi ii. 40, 2, 7 seqq.
- Fides edita a concilio Constantinopolitano ii. 41, 8 seqq. qui ei subscribere nollent exilio multandi ii. 43, 9.
- Fides novem confictæ post concilium Nicænum recensentur ii. 41, 17 seqq.
- Filius Dei, qualis secundum Arium, i. 6, 9, 10, 11, 12. secundum Scripturam i. 6, 15 seqq. similis Patri, *ὁμοιος*, ii. 37, 19, 24. *ὁμοιος πρὸς τὸν Πατέρα*, non autem *ὁμοούσιος*, *ὁμοούσιος*, neque *ἀνόμοιος* ii. 40, 11, 12. initium ei non tribuitur ab Eusebio nec Origene ii. 21, 23. similem eum Patri sola voluntate, Acacianorum opinio fuit, aliorum autem Ariano- rum, similem esse in omnibus ii. 40, 31 seqq. Patri in omnibus dissimilem esse statuunt Ariani ii. 45, 9, 10. e Patre esse, Deum de Deo, quomodo ab Ariani explicatum ii. 45, 13. id a Georgio Laodicæno excogitatum ib. 14. Filium cum Patre æque æternum esse docuit Origenes vii. 6, 8.
- Flaccilla uxor Theodosii magni mater Arcadii et Honorii iv. 31, 18. v. 12, 3.
- Flanona insula ubi Constantius Galus interfectus est ii. 34, 4.
- Flavianus juravit se episcopatum An-

- tiochiæ non ambiturum v. 5, 6. episcopus eligitur v. 9, 4. v. 15, 1. vi. 1, 2. sibi faventes habet Palæstinos, Phœnicas et Syros, inimicos vero Ægyptios, Arabas, et Cyprios v. 10, 32. Theophilum et Damasum sibi conciliat v. 15, 4. moritur vii. 9, 1.
- Flavius Eusebius et Hypatius Coss. A.D. 359, ii. 37, 18. ii. 39, 5.
- Florentius, Taurus et, Coss. A.D. 361, ii. 45, 9. ii. 47, 4. iii. 1, 1.
- Fornicatio innocens visa nonnullis qui de festi tempore certant v. 22, 71.
- Franci in Galliam irrumpunt ii. 10, 21.
- Fravitus Gothus consul A.D. 401, vi. 6, 39.
- Frigidus amnis, prope eum Theodosius cum Eugenio congregitur v. 25, 11.
- Frigigerus Gothorum rex iv. 33, 1. ad Romanos confugit ib. 2. fidem Christianam recipit ib. 4.
- Furmentius i. 19, 6, 9. 12. episcopus Indorum ib. 13, 14.
- G.
- Gainas Gothus magister militum a Chrysostomo increpatus vi. 5, 8. imperium arripere conatur vi. 6, 1 seqq. interficitur vi. 6, 34.
- Gainas Carmen Eusebii scholastici vi. 6, 36.
- Gaius Arii sectator i. 6, 8.
- Gaius, sive Caius, episcopus relegatus ab Arianis ii. 28, 13.
- Gaius Arianus in concilio Ariminensi ii. 37, 14, 28. depositus ib. 51, 64, 66.
- Galates Valentis filius iv. 26, 20. moritur ib. 24.
- Galilæi dicti sunt Christiani a Juliano iii. 12, 3.
- Galla filia Valentiniani et Justinæ iv. 31, 17. nupsit Theodosio magno ib. 18. mater Placidia ib.
- Gallus filius Constantii fratris Constantini m. iii. 1, 7. vix mortem a militibus evasit ib. 8. Ephesi literas didicit ib. 9. Cæsar factus et Constantius appellatus ii. 28, 21. Antiochiam missus ad regendum Orientem ib. Julianum visit iii. 1, 22. Judæos subigit ii. 33, 2. Domitianum et Magnum morte afficit ii. 34, 2. interfectus ii. 34, 4. iii. 1, 23. per calumnias Eusebii interfectus fuisse traditur iii. 1, 49. Vide Constantius Gallus.
- Gangræ in Paphlagonia, concilium ibi habitum de Eustathio ii. 43, 2, 6.
- Gazæ episc. Irenion iii. 25, 18.
- Gelonius Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Georgius Cappadox ab Arianis in locum Gregorii substitutus episcopus Alexandriæ ii. 14. quid ecclesiæ Alexandrinæ fecerit narrat Athanasius ii. 28, 1 seqq. concilio Sirmiensi interfuit ii. 29, 2. extremæ partis Arianorum dux ii. 39, 16. a concilio Seleuciensi deponitur ii. 40, 43. Alexandriam reversus orthodoxos insequitur ii. 45, 15, 16. templum Mithræ in ecclesiam convertere conatus ab Alexandrinis gentilibus occiditur iii. 2, 3 seqq. de eo Julianus scribit ad Alexandrinos iii. 3, 4 seqq.
- Georgius episcopus Laodicæ i. 24, 2. ejus Encomium in Eusebium Emisenum ib. quid scripserit de Eusebio Emiseno ii. 9, 1 seqq. Eusebium ad Antiochiam perducit ii. 9, 9. Athanasii fugam culpatur ii. 26, 9. mediæ partis Arianorum dux ii. 39, 17. auctor esse dictus sophismatis Arianorum ii. 45, 14. Apollinares a communione semovit ii. 46, 6.
- Georgius Arianus doctus in literis Græcis vii. 6, 2, 3.
- Germa ad Hellespontum a terræ motu subversa iv. 11, 5.
- Germanius (Germinius) in concilio Ariminensi Athanasio infestus ii. 37, 14, 28. depositus ib. 51, 64, 66.
- Germinio, et Valente atque Ursacio presentibus, tractatum de fide Sirmii ii. 30, 31.
- Gladiatorum munera sublata i. 18, 1.
- Gomarius et Agilo Procopium produnt iv. 5, 3.
- Gordus in Lydia vii. 36, 14.
- Gothi in Romanos fines irrumpunt i. 18, 4. ad Christi fidem conversi ib. trans Istrum fidem Christi recipiunt iv. 33, 4. eorum episcopus Ulfilas ib. 6. quare Arianis ib. 5 seqq. ab Hunnis pressi intra fines Romanos in Thracia recepti iv. 34, 1 seqq. ad custodiendos fines destinati ib. 3 seqq. Thraciam vastant iv. 35, 1. usque ad portas Constantinopolis iv. 38, 2. a Valente fugantur ib. 6. eum interficiunt ib. 7. iterum Constantinopolim minantur v. 1, 1. repulsi prudentia Dominicæ

- et ope Saracenorum v. 1, 3, 4.
 Gothorum ecclesia in Constantino-
 poli vi. 6, 28. Gothorum episcopus
 Theophilus ii. 41, 23. Ulphilas ib.
 Vide Barbari.
- Grata filia Valentiniani et Justinæ iv.
 31, 17.
- Grando ingens decidit Constantino-
 poli iv. 11, 1. vi. 19, 5.
- Gratianus et Dagalaiphus Coss. A. D.
 366, iv. 5, 1. iv. 9, 8.
- Gratianus filius Valentiniani iv. 10.
 Augustus renuntiatus iv. 11, 3.
 ii et Probus Coss. A. D. 371, iv. 20,
 2. iii et Equitius Coss. A. D. 374,
 iv. 31, 6. lege nonnullos hæreticos
 ecclesiis excludit v. 2, 1. Theodosium
 adsciacit collegam in imperio
 v. 2, 2. barbaros superat v. 6, 2.
 ad Gallias it ut Alemannos propulset
 ib. a Maximo oppugnatur v.
 11, 2. v et Theodosius Coss. A. D.
 380, v. 6, 6. ab Andragathio occi-
 ditur v. 11, 7.
- Græcæ Literæ. Vide Artes Liberales.
- Græcorum religio i. 2, 3. templa clausa
 et diruta i. 3, 1. a domibus prohibiti
 episcopi i. 3, 4. sacra sublata i. 16,
 3. religio imminuta i. 18, 1 seqq.
 philosophorum opiniones diversæ
 trecentæ iv. 32, 3. templa dirui
 jussa Alexandriæ v. 16, 1. statuse
 conflatae Alexandriæ præter unam
 v. 16, 11 seqq. et infidelium vati-
 cinia quomodo ad fidem utilia v.
 17, 7. Græci Christianos cædunt v.
 16, 5, 6.
- Gregorii diversi, Ponticus sive Neo-
 cæsariensis, ejus vitæ conspectus
 iv. 27, 1 seqq. Nazianzenus ib. 7.
 frater Basilii (Nysenus) ib. Alex-
 andrinus Arianus ib. 8.
- Gregorius Nazianzenus quid dixerit de
 Juliano iii. 23, 17 seqq. cum Juliano
 literis studuit Athenis ib. 18 seqq.
 exilio immunis iv. 11, 9. Evagrium
 monachum ordinat iv. 23, 34. ejus
 dicta iv. 23, 61. ejus vitæ conspec-
 tus iv. 26. eligitur episcopus Con-
 stantinopolis v. 6, 1. v. 7, 1. eam
 sedem detrectat v. 7, 2. Nazianzum
 redit v. 8, 11. translatus vii. 36, 10.
- Gregorius Basilii frater doctor (Nys-
 enus) iv. 26, 26. Basilii Hexaemeron
 supplevit ib. 27. orationem fune-
 brem habuit in Meletium ib. v.
 9, 3. episcopus Nysæ v. 8, 15.
- Gregorius institutus episcopus Alex-
 andriæ a concilio Antiocheno ii.
- 10, 1. tanquam episcopus fidei form-
 ulæ tum subscripsit ib. 19. ad
 Alexandriam deductus ii. 11, 1 seqq.
 revocatus Alexandria ab Arianis ii.
 14.
- H.
- Harpocratio episc. Cynopolis concilio
 Nicæno interfuit i. 13, 12.
- Hebron. Vide Chebrorum.
- Helena mater Constantini i. 17, 1. in
 somno monita Hierosolymam petit
 ib. ecclesiam construi facit in loco
 s. sepulchri ibid. 7. ecclesiam con-
 strui facit ad Bethlehem ibid. 11.
 et aliam in monte ascensionis ib.
 ejus pietas in virgines sacras ib. 12.
 in ecclesias et pauperes ib. 13. mor-
 ritur annos octoginta nata ib.
- Helena soror Constantii nupsit Ju-
 liano iii. 1, 25. mortua antequam
 Julianus Augustus fuerit ib. 50.
- Helenopolis, Drepana dicta, i. 17, 1.
 i. 18, 13. vii. 36, 15, 16.
- Heliodorus episc. Tricæ in Thessalia
 auctor Æthiopicorum et regulæ se-
 veræ in clerum v. 22, 51.
- Helion ad Persas legatur vii. 20, 1.
 patricius mittitur ad Occidentem
 coronam ad Valentinianum tert. de-
 portaturus vii. 24, 5.
- Heliopoli fæda consuetudo sublata et
 Christi religio instituta i. 18, 7 seqq.
- Helladius Arii sectator i. 6, 8.
- Helladius episc. Cæsareæ Cappadociæ
 v. 8, 15.
- Helladius grammaticus Socratem do-
 cuit v. 16, 9. quot Christianos mac-
 taverit ib. 14.
- Hellas tota servat Pascha i. 9, 42. a
 Macedonii vi tuta fidem Nicænam
 servavit ii. 27, 8.
- Hellespontus, in eo Macedoniani a-
 bundant ii. 45, 8. v. 8, 5. quare iv.
 4, 6.
- Heortasius Macedonianus episc. iv. 12,
 22.
- Heraclides episcopus ordinatus Ephesi
 vii. 11, 10 seqq. vi. 23, 2*. absens
 judicatur a concilio Chalcedonensi
 vi. 17, 1 seqq.
- Heraclius sacerdos Herculis Tyrii ab
 Elensio ordinatus esse dicitur ii.
 42, 4.
- Heraclius episcopus Hierosolymæ post
 Arrenium ii. 45, 17.
- Heraclius Macedonianus episc. iv. 12,
 22.
- Hermes episcopus relegatus ab Ari-
 anis ii. 28, 13.

- Hermogenes** dux conatus Paulum e Constantinopoli pellere, a populo trucidatur ii. 13, 3. cum multis aliis ib. 6.
- Hermogenes** Novatianus episcopus vii. 12, 6.
- Hernopolis** episc. Dioscorus vi. 7, 13, 18. vi. 17, 11.
- Herodias**, Πάλιν Ἡρωδίας μαίνας, exordium celebris concionis Chrysostomi vi. 18, 5.
- Heron** Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Hexaemeron** Basilii liber iv. 26, 27.
- Hieracius** Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Hierax** presbyter relegatus ab Arianis ii. 28, 13.
- Hierax** ludimagister Cyrilli sectator vii. 13, 7. ab Oreste cruciatur ib. 9.
- Hierius** et Ardaburius Coss. A. D. 425, vii. 28, 4.
- Hierophilus** episc. Trapezopolis translatus vii. 36, 19.
- Hierosolyma** i. 17, 1. ibi concilium indictum i. 28, 1. ob ecclesiam dedicandam ib. ibi concilium Athanasium suscipit et epistolas de eo mittit ad Ægyptum et Africam ii. 23, 2, 3. ejus episcopi post pulsum Cyrillum Arrenius, Heraclius, Hilarius, tum Cyrillus iterum ii. 45, 16, 17. templum renovari ceptum iii. 20, 6. opus miraculis inhibitum ib. 8 seqq. illuc missa Eudocia uxor Theodosii jun. vii. 47, 2.
- Hierosolyma Nova**, ecclesia ab Helena condita i. 17, 7. illuc convocatum concilium i. 33, 1. ecclesia dedicata ibid. concilium suscipit Arianos ib. ad Alexandrinos scribit ib. 2. et ad Constantinum ib.
- Hilarius** episc. Hierosolymæ post Heraclium ii. 45, 17.
- Hilarius** episc. Pictavorum ab exilio reversus fidem consubstantialem asseruit iii. 10, 1, 2. scriptis libris docte propugnavit ib. 2. idem agens quod Eusebius ib.
- Himerius** sophista Atheniensis, ejus discipuli Basilius et Gregorius iv. 26, 6.
- Hispaniæ** servant Pascha i. 9, 42.
- Hispania**, Iberi profecti de i. 20, 1.
- Historia** Christiana Philippi Sidensis vii. 26, 5. vii. 27, 2 seqq.
- Historiæ** Ecclesiasticæ fructus i. 18, 16. cur Socrates ad eam conscribendam accesserit ib. 15.
- Historici** non semper æqui i. 10, 5.
- Homœusion** rejicitur ab Acacio in fide sua ii. 40, 11. appellatur doctrina fidei Antiochenæ, et a Macedonianis suscipitur ii. 45, 3. id dictum a nonnullis Marathonii commentum fuisse ii. 45, 4.
- Homines** a Græcis dii facti iii. 23, 47. in sacrificiis immolati. Vide Sacrificia.
- Homousion** quomodo ab Arianis explicatum i. 8, 32. nomen usu receptum ab antiquis Patribus quibusdam i. 8, 51. vox Ecclesiam turbavit i. 23, 6.
- Homousion**, **Homœusion**, et **Anomœon** reprobandur ab Acacio in fide sua ii. 40, 11. in Occidente servatum iii. 10, 7. explicatur et suscipitur ab Arianis iii. 25, 14 seqq.
- Honoratus** præfectus Constantinopoli ii. 41, 1.
- Honorius** filius Theodosii et Flaccillæ iv. 31, 18. natus A. D. 384, v. 12, 3. a patre arcessitur ad Romam v. 14, 13. fit Augustus A. D. 393, v. 25, 8. ii. Arcadius iii et, Coss. A. D. 394, v. 25, 16. Mediolanum venit ad patrem suum v. 26, 2, 3. imperio occidentali succedit v. 1, 1. Romæ et Eutychanus Constantinopoli Coss. A. D. 398, vi. 2, 11. vi et Aristænetus Coss. A. D. 404, vi. 18, 18. vii et Theodosius ii Coss. A. D. 407, vi. 21, 1. ix et Theodosius v Coss. A. D. 412, vii. 7, 1. x et Theodosius vi Coss. A. D. 415, vii. 14, 7. et Theodosius x Coss. A. D. 422, vii. 21, 13. moritur vii. 22, 20. vii. 23, 1.
- Hosius** Cordubæ episcopus epistolam Constantini portat ad Alexandriam i. 7, 1, 2. iii. 7, 12. Hispanus celeberrimus i. 8, 6. i. 13, 12. in concilio Sardicensi ii. 20, 8. concilio Sirmiensi invitatus interfuit ii. 29, 3. ab exilio illuc tractus, vi et verberibus adactus, Arianorum fidei subscripsit ii. 31.
- Hunni** Gothos invadunt iv. 34, 1. Armeniam et regiones Orientis vi. 1, 7. a Rufino invitati ib. 6. Burgundiones infestant vii. 30. ab his vincuntur et interficiuntur ib. 6.
- Hypatianus** episc. Heraclæ concilio Sirmiensi interfuit ii. 29, 2.
- Hypatius**, Flavius Eusebius et, Coss. A. D. 359, ii. 37, 18. ii. 39, 5.
- Hyperechius** Macedonianus episc. iv. 12, 22.

- Hypoboles**, ὑποβολαίς, sive psaltæ Alexandriæ v. 22, 49.
- Hypostases**, sive Personæ, tres in Trinitate i. 23, 8.
- Hypostasis** vox reprobata a concilio Constantinopolitano ii. 41, 15, 22. tractata in concilio Alexandrino A. D. 321, iii. 7, 11. prætermissa in concilio Nicæno ib. 13. tractata in conc. Alex. A. D. 362, ib. seqq. a Socrate ipso ib. 16 seqq.
- Hypselopolis** episc. Arsenius i. 32, 3.
- Hypatia** filia Theonis Platoniam scholam rexit vii. 15, 1. a Christianis trucidata ib. 5.
- I.
- Iberi** ad Christi fidem conversi i. 19, 1. i. 20, 1 seqq. fœdus petunt cum Romanis i. 20, 19.
- Jejunia** diversis modis peracta ante Pascha v. 22, 32 seqq. servata Romæ omni Sabbato v. 22, 59. servata quartis feriis et parasceuis a Theodosio juniore vii. 22, 4.
- Ignatius** episc. Antiochiæ primus instituit Antiphonas canere vi. 8, 11.
- Illyricum** Ariana controversia immune ii. 2, 10. v. 6, 5. fidem Nicænam servavit ii. 27, 8. ibi insurrexit Vetrano Sirmii ii. 25, 9.
- Immortales** milites Persarum vii. 20, 5. vincuntur a Romanis ib. 10.
- Incarnatio** Christi, de ea Apollinaris error ii. 46, 10, 11. antiquorum Patrum doctrina iii. 7, 5 seqq.
- Incendium** magnum in Constantinopoli vii. 39, 1 seqq.
- Incomprehensibili**, De, liber Chrysostomi vi. 3, 10.
- Indi** ad Christi fidem conversi i. 19, 1 seqq. fœdere juncti cum Romanis ib. 5.
- India** interior i. 19, 1, 2. ea ad quam missus Bartholomæus ib. 2.
- Inferna**, Christus descendit ad, ii. 37, 20. ii. 41, 11.
- Infernorum** janitores et inferna eum tremuerunt ii. 37, 20. ii. 41, 11.
- Inmestar** inter Chalcidem et Antiochiam Syriæ vii. 16, 2.
- Innocentius** episcopus Romæ vii. 9, 2. primus Novatianus exturbavit ib.
- Internum**, sive intus conceptum, Verbum, ἐνδιάθετος λόγος, ii. 19, 15, 17. ii. 30, 13.
- Interpres** s. Scripturæ. Vide Clemens, Origenes, Africanus, Diodorus, Allegoria, Patres.
- Joannes** apostolus dictus auctor moria Quartodecimanorum v. 22, 28. ejus martyrium juxta Constantinopolim vi. 6, 23. vi. 12, 2. Epistolæ Catholicæ locus ex antiquis codicibus vii. 32, 11.
- Joannes** episcopus Hierosolymæ Cyrillo successit v. 15, 9. vi. 1, 2.
- Joannes** ab Antiochia accessit ut sit episcopus Constantinopolis vi. 2, 2. a Theophilo improbatur ib. 5 seqq. ejus ortus et vita vi. 3. in corrigendis moribus impiger odium sibi parit vi. 4, 1. primum a clero ib. seqq. mox a proceribus vi. 5, 1 seqq. convivia detrectat vi. 4, 5 seqq. a populo amatur vi. 4, 8. falso creditus Theophili accusatores ad sacram Communionem admisisse vi. 9, 11. ejus inimici consilia ineunt contra eum vi. 4, 4. vi. 10, 11, 12. insignis fuit docendo in ecclesiis vi. 10, 9, 10. Ephesum it vi. 11, 8. ecclesias aufert a Novatianis et Quartodecimanis vi. 11, 13. ejus epistola qua Epiphanium reprehendit vi. 14, 6. concio in mulieres Eudoxiam commovet vi. 15, 2 seqq. episcopos Asianos deposuit vi. 15, 8. citatur in concilio Chalcedonense ib. 14. deponitur ib. 17. in exilium deportatur ib. 20. ab exilio reductus in suburbio moratur vi. 16, 7. populo obsecutus in ecclesiam redit, et concionatur ib. 9 seqq. ludos populares reprehendit vi. 18, 2. in Eudoxiam invehitur ib. 5. iterum deponitur ib. 11. ab imperatore vetatur ne ecclesiam ingrediatur ib. 12. post duos menses in exilium deportatur ib. 16, 17. ultio divina inde consecuta esse credita vi. 19, 4, 5, 6. moritur Comanis in Ponto A. D. 407, vi. 21, 1. ejus doctrina de poenitentia ib. 4. corpus Comanis sepultum reportatur ad Constantinopolim A. D. 438, vii. 45, 3, 4. orationes scriptæ laudantur vi. 4, 9. et conciones vi. 10, 9.
- Joannes** Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Joannes** episcopus Antiochiæ venit ad concilium Ephesinum vii. 34, 3, 6, 9. deponitur a Cyrillo ib. 9. Cyrillum deponit ib. 13. redit in gratiam ib. a Cælestino epistola accipit vii. 40, 5.
- Joannes** episc. Gordorum translatus vii. 36, 14.

- Joannes notarius imperium affectat vii. 22, 20. vii. 23, 3 seqq. Ravenne capitur ib. 10. in eo visus Dei favor erga Theodosium vii. 41, 3. vii. 43, 1 seqq.
- Joannitæ dicti qui Chrysostomum sectabantur vi. 18, 17. vii. 25, 2. ecclesiam incendisse feruntur vi. 18, 17. ideo crudeliter plectuntur ib. 19. reconciliantur A. D. 438, vii. 45, 4.
- Josephi Archæologia citatur de Paschate v. 22, 20.
- Jovianus exactorari paratus ob fidem Christi iii. 13, 4. iii. 22, 2. imperator nuncupatus a militibus ait se solis Christianis imperare velle iii. 22, 4. Consubstantialem doctrinam tuetur iii. 24, 1. episcopus exultantes restituit, et templa Græcorum claudit ib. 4, 5. Macedonianorum petitionem respuit iii. 25, 4. pacem se amare dixit ib. 19. ad eum epistola concilii Arianorum Antiochiæ habiti ib. 10 seqq. a Themistio laudatus ib. 20. exequias Juliano celebravit Tarsi iii. 26, 1. venit Constantinopolim ib. fit consul ib. moritur Dadastanis ib. iv. 1, 1.
- Jovianus, Lupicinus et, Coss. A. D. 367, iv. 11, 1.
- Irenæus docuit hominis animam assumptam esse in Incarnatione iii. 7, 5. episc. Lugduni Victorem reprehendit ob Quartodecimanos v. 22, 16.
- Irenæus grammaticus *ἰνόςτασις* vocem barbaram appellat iii. 7, 18. ejus Atticista ib.
- Irene filia Spyridonis i. 12, 5.
- Irenes ecclesia Constantinopoli i. 16, 2. contigua Magnæ ii. 6, 7. a Constantino amplificata et ornata ii. 16, 16.
- Ireion episc. Gazæ iii. 25, 18.
- Isauriæ concilium iv. 12, 8.
- Isacocis episc. Armeniæ magnæ iii. 25, 18.
- Ischyas presbyterum se falso dixit i. 27, 14. ad Eusebianos Nicomediam confugit ib. 15. Macarium falso accusat ib. ejus causa agitur i. 31, 2. factus episcopus Mareotæ ab Arianis, concilio Sardicensi interfuit ii. 20, 5.
- Isidigerdes rex Persarum Romanis amicus Marutham magni æstimat vii. 8, 8, 17, 18. moritur ib. 20. vii. 18, 1.
- Isidorus monachus iv. 23, 21.
- Isidorus a Theophilo missus ad Damasum v. 15, 6. ad Maximum vi. 2, 6 seqq. sedem Constantinopolitanam ambit ib. 5 seqq. Theophilo invisus vi. 9, 2. Romam missus ad Damasum in gratiam cum Flaviano reducendum ib. 6. testis citatur a Petro ib. 5. ideo Theophilo invisus ib. 9.
- Isidorus et senator Coss. A. D. 436, vii. 44, 4.
- Ision Meletianus Athanasium accusat i. 27, 7.
- Italia i. 2, 1. servat Pascha i. 9, 42.
- Judæi in Diocæsarea rebellantes subiguntur a Constantio Gallo ii. 33. a Juliano moniti ut iterum victimas immolarent iii. 20, 3. templum suum renovare gestiunt ib. 5. tempus Paschatis non recte servant v. 22, 72. ea curant quæ corpori accidunt ib. 78. sabbato ludis spectandis vacabant Alexandriæ vii. 13, 4. tumultuantur ib. 4, 8. cædem faciunt Christianorum ib. 12 seqq. expelluntur ab Alexandria ib. 15, 16. puerum Christianum cruci figunt vii. 16, 1 seqq. puniuntur mandato imperatorum ib. 5. Judæus planus a Paulo in baptismo detectus vii. 17, 7 seqq. paralyticus cum ab Attico baptismum accepisset sanatus vii. 4, 2 seqq. Judæi multi inde ad fidem conversi ib. 5. Judæi in Creta a plano quodam seducti se in mare projiciunt vii. 38, 1 seqq. hinc multi impulsu ad fidem Christi recipiendam ib. 1, 12. Judæorum mos in servando Paschate vitandus i. 9, 12, 35, 36, 37, 38.
- Judæos, Contra, liber Chrysostomi vi. 3, 9.
- Julianus Arii sectator i. 6, 8.
- Julianus, Paulinus et, Coss. A. D. 325, i. 13, 13.
- Julianus filius Constantii fratris Constantini m. frater Constantii Galli ii. 34, 4, 5, 6. iii. 1, 7. vix mortem a militibus evasit octavo anno ætatis suæ ib. 8. Constantinopoli literas didicit ib. 9. Nicomediæ ib. 13 seqq. suspectus ne ad Græcum cultum laberetur ib. 11. celebris ob ingenium ib. 17. suspectus ne imperium oppeteret ib. 18. Christianum se fingit ib. 19. fit monachus ib. et lector ib. 20. custodiri jussum evasit ib. 23. deinde Athenas

- venit Constantii permissu ib. 24. Cæsar factus ducit Helenam ib. 25. in Galliam missus ib. contra barbaros ii. 34, 4. eo consilio ut periret iii. 1, 30. eos devincit ib. 34. a militibus imperator renunciatur ib. iii. 1, 35. Occidentis curam gerit ii. 38, 29*. iii, Constantius x et, Coss. A. D. 360, ii. 43, 11. ii. 47, 2. postquam interfectus esset Gallus, Constantio suspectus Athenas adire permittitur iii. 1, 23, 24. iii. 23, 19. ejus mores a Gregorio depinguntur iii. 23, 23. multa contra Constantium pro imperio agit iii. 1, 37 seqq. Constantinopolim venit et fit Augustus iii. 1, 2. speciem Christianæ fidei exiit et cultum Græcum restituit ib. 39. bellum Constantio intentat ib. 40. per Thraciam iter faciens mortuum esse Constantium resciscit ib. 42. Constantinopolim venit ib. 43. ejus consilia de religione ib. 44 seqq. episcopos ab exilio reducit ib. 48. Græcorum templa aperit ib. orationibus scribendis insudavit ib. 54. eas in senatu recitavit ib. in libro suo Cæsaribus priores imperatores irrisit iii. 1, 57. libros scripsit contra Christianos ib. 58. ejus epistola ad Alexandrinos de cæde Georgii iii. 3, 4 seqq. alia ib. 15. facilis petitionibus quæ Constantii memoris obtractabant, in ceteris infensus Christianis iii. 11, 2. Eleusium cogit ecclesiam Novatianorum restituere ib. 2. Græcum cultum promovet ib. 3. a Mari episcopo reprehenditur iii. 12, 1. ei respondet ib. 3. Christianos vocabat Galilæos ib. eos persequi detrectat ib. 5. literis institui prohibet ib. 7. bellum molitur in Persas iii. 13, 7. Christianos pecunia mulctat ib. 9. oppressos irridet iii. 14, 8. Antiochiam venit iii. 17, 1. a populo deridetur ib. 4. iratus ad Tarsum transit ib. 6. librum Antiochicum edit ib. 9. iratus Antiochenis Christianos persequi vult iii. 19, 2. Sallustium aliquos punire jubet ib. 3. respondet Persarum legatis petentibus pacem ib. 11. Judæos hortatur ut sacrificent, et templum Hierosolymæ restaurari jubet iii. 20, 3, 4. contra Persas tendit ib. 5. iii. 21, 1. Persidem invadit paulo ante ver iii. 21, 1. fretus divinationibus per consilium Maximi ib. 6. Persarum preces repellit ib. occisus ib. 13. ejus indoles ib. 16. libri in Christianos iii. 22, 11. iii. 23, 1. liber De Cynismo iii. 23, 34.
- Julianus iv et Sallustius Coss. A. D. 363, iii. 21, 17.
- Julianus titulus orationis funebris quam Libanius in Julianum composuit iii. 22, 10.
- Julianus avunculus Juliani Augusti præfectus Ægypto iii. 3, 21.
- Julius Cæsar, post eum primus Augustorum Julianus coram senatu concionatus est iii. 1, 54.
- Julius episcopus Romanus neque interfuit neque legatos misit concilio Antiocheno ii. 8, 4. rogatur ab Eusebio ut causam Athanasium audiat ii. 11, 7. ei pœnitentiæ libellus oblatas ab Ursacio et Valente ii. 12, 4. ejectos episcopos restituit et literis suis munitis in Orientem sedibus propriis remittit ii. 15, 3. orientales reprehendit ib. 4. Athanasium ad se vocat ii. 17, 4. literas concilii Antiocheni, Eusebii Nicom. et episcoporum Ægyptiorum de Athanasio accipit ib. 5, 6. concilio Antiocheno rescribit et scripta atque gesta ejus convellit ib. 7, 8, 9. incuatur ab episcopis orientalibus ii. 20, 6. et Romani gaudent Athanasium a Constantio revocatum esse ii. 23, 13. ejus epistola ad Alexandrinos ib. 15 seqq. mortuus decimo quinto anno episcopatus sui ii. 34, 8.
- Justa filia Valentiniani et Justinæ iv. 31, 17.
- Justina filia Justi, mater Valentiniani junioris, uxor Valentiniani altera iv. 31, 10 seqq. mater Justæ, Græcæ, et Gallæ ib. 17. Ariana Ambrosium insequitur v. 11, 4 seqq.
- Juvenalis episcopus Hierosolymæ venit ad concilium Ephesinum vii. 34, 3.

L.

- Laici, dialectici affuerunt Nicææ i. 8, 13, 15. confutati a confessore i. 8, 16. a communionem nimis facile excluduntur a Novatianis vii. 25, 18. eorum consensu electus Sisinnius Constantinopoli vii. 26, 3, 4.
- Lampsaci concilium habitum iv. 4, 2. fidem Antiochenam confirmat, Ariminensem damnat ib. 3. Valentis iram commovet iv. 6, 2. et

- Smyrnæ concilium iv. 12, 10. ejus epistola ad Liberium ib. et 18.
- Lamyrdion presbyter Adanorum iii. 25, 18.
- Lamyrdion presbyter Palti iii. 25, 18.
- Laodiceæ episcopus Theodotus, tunc Georgius ii. 46, 5, 6. Pelagius iii. 25, 18. v. 8, 18.
- Larissæ episc. Zoilus iii. 25, 18.
- Lauricius dux in Isauria jussus a Constantio adesse et opem præstare concilio Seleuciensi ii. 39, 6. conscius fidei quam Acacius protulit ii. 40, 2. et Leonas Anianum in exilium mittunt ii. 40, 46.
- Leonas comes jussus a Constantio præesse concilio Seleuciensi ii. 39, 5 seqq. Consciens fidei quam Acacius protulit ii. 40, 2. eam in concilio recitavit ii. 40, 6 seqq. concilium dissolvit ii. 40, 35. et Lauricius Anianum in exilium mittunt ii. 40, 46.
- Leontius episcopus Antiochiæ Athanasii fugam culpavit ii. 26, 9. castravit se ob suspicionem stupri ib. episcopus Antiochiæ factus opera Constantii ib. 10. mortuus ii. 37, 7.
- Leontius episcopus Tripolis in Lydia Arianus a concilio Seleuciensi deponitur ii. 40, 43.
- Leontius episcopus Comanorum Macedonianus iii. 25, 3.
- Leontius Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Leontius episcopus Novatianus Romæ, ei favet Theodosius v. 14, 7 seqq.
- Leontius episc. Ancyræ Chrysostomi adversarius vi. 18, 6. ecclesiam ademit a Novatianis vi. 22, 9.
- Leontius sophista Atheniensis pater Eudociæ vii. 21, 8.
- Libanius e Constantinopoli pulsus per pædagogos Nicomediam transit iii. 1, 14. ideo iratus in pædagogos oratione invehitur ib. 15. eum adire prohibitus Julianus ne Græca superstitione inficeretur orationes ejus ediscit ib. libellum deprecatorium pro Antiochenis ad Julianum conscribit iii. 17, 7. et alium ad Antiochenos de ejus ira ib. non tamen recitat ib. 8. orationem funebrem in Julianum composuit iii. 22, 10. ea a Socrate refutatur iii. 23. in Antiochia Syriæ sub eo rhetorica instituti Basilius et Gregorius iv. 26, 6. præceptor in rhetorica Joannis Chrysostomi vi. 3, 1. et Theodori atque Maximi ib. 4.
- Liberius episcopus Romæ succedit Julio ii. 34, 8. extrusus quia Ariminensi Arianorum fidei subscribere nollet ii. 37, 91. mox restitutus ib. 94. episc. Romæ iv. 1, 14. Macedonianos suscipere nonvult donec fidei subscribant iv. 12, 5 seqq. ad eos epistolam mittit ib. 21 seqq.
- Libya servat Pascha i. 9, 42. ejus præfectus ii. 23, 57.
- Libyas, epistola Nicæna synodica ad, i. 8. 55. i. 9. 1.
- Libyæ concilio Nicæno interfuerunt i. 8, 5.
- Licinius i. 2, 1, 8. i. 3, 1, 3. victus a Constantino i. 4, 2. occisus i. 4, 4. i. 9, 48. ludi triumphales de victo, i. 8, 12. ejus uxor i. 25, 1.
- Lollianus, Arbetio et, Coss. A. D. 355. ii. 34, 5.
- Longi fratres quatuor monachi qui præerant monasteriis Ægypti vi. 7, 11 seqq. a monachis per Theophilum impediti vix effugiunt ib. 29. veniunt Constantinopolim vi. 9, 1. ut de Theophili vi querantur imperatori et Joanni ib. 9. Vide Dioscorus.
- Literæ Græcæ. Vide Artes Liberales.
- Lucernæ cum accendantur fiunt preces v. 22, 54. diversis modis ib. seqq.
- Lucianus episc. Arcorum iii. 25, 18.
- Lucifer episcopus Caralorum in Sardinia ad Thebaidem relegatus redit ab exilio iii. 5, 1, 2. Antiochiam pergit ad constituendam ecclesiam iii. 6, 1. diaconum mittit ad Alexandriam ib. 2. indignatur Paulini ordinationem non susceptam esse ab Eusebio iii. 9, 5. renuntiat Eusebii communioni ib. et concilii Alexandrini decreta rejicit ib. hinc ortum est schisma Luciferianorum ib. 6. ad Sardiniam abit ib. 8.
- Luciferi factio v. 5, 7.
- Lucius episcopus Adrianopolis Romanam venit ii. 15, 2. a Julio restitui dicitur ib. 3, 4. recipit sedem suam mandato Constantii ii. 23, 39. accusatores ejus causam suam deseruerant ib. 40. catenis vinctus in carcere interiit ii. 26, 6.
- Lucius Arii sectoris i. 6, 8.
- Lucius ab Arianis in locum Georgii suffectus episcopus Alexandriæ iii. 4, 2. iv. 1, 14. iv. 21, 2, 4. ecclesiam insequitur iv. 22. monachos invadit iv. 23. et 24. ab eo ordinari non-

- vult Moses Saracenus iv. 36, 6 seqq.
 ab Alexandria ejicitur iv. 37, 2. Constantinopolim petit ib. v. 3, 3. cum Demophilo exit Constantinopoli v. 7, 9.
- Lucius Macedonianus episc. iv. 12, 22.
 Lupicinus et Jovianus Coss. A.D. 367, iv. 11, 1.
- Lyciæ consilium iv. 12, 8.
- M.**
- Macarius episc. Hierosol. concilio Nicæno interfuit i. 13, 12. epistola Constantini ad eum i. 9, 56. inter tres cruces discernit sanctam illam i. 17, 5.
- Macarius presbyter Alexandrinus Athanasium excusat i. 27, 8. in sacrum irruisse et mensam sacram evertisse falso dictus i. 27, 15. ad Tyrum vincitus ducitur i. 28, 3. ejus causa agitur i. 31, 2.
- Macarius Ægyptius iv. 23, 31, 45 seqq. iv. 24, 12.
- Macarius Alexandrinus iv. 23, 33. iv. 24, 12.
- Macarius Sabbatii assecla v. 21, 7.
- Macedones concilio Nicæno interfuerunt i. 8, 5.
- Macedonius missus Mareotem ut quaereret de causa Macarii i. 31, 3.
- Macedonius, diaconus senior, specie magis quam re religiosus ii. 6, 3. ordinatur episcopus Constantinopolis ab Arianis in ecclesia Pauli ii. 12, 2. causa contentionis et turbarum in Constantinopoli ii. 12, 5, 6. ejus ordinatio celata a Sabino ii. 15, 10. episcopus non agnoscitur a Constantio ii. 13, 6. a Philippo et militibus ad ecclesiam deducitur ii. 16, 8. cum quanta cæde populi ib. 11, 12, 13. aliquantisper Paulo reverso ad Constantinopolim obstitit ii. 23, 43. a Constantio impetrat legem ferri contra orthodoxos ii. 27, 2. adjunctus militibus primo eos ecclesiis et urbibus exturbat, tum omnes secum communicare compellit, nolentibus vim inferit ib. 3 seqq. Constantini ossa loco movet, ideo invisus fit Constantio et multis e populo ii. 38, 33 seqq. in ecclesiis dominatur ii. 38, 3. in Novatianos ii. 38, 5 seqq. nonnullos torquet ib. 6 seqq. concilio Seleuciensi primum non interfuit ii. 39, 9. valetudinem suam causatus ib. 10. mox adfuit ii. 40, 3. a concilio Constan-
- tinopolitano deponitur ii. 42, 3. fidem Antiochenam tueri suadet ii. 45, 2. et eam Homæusium vocari ib. Sophronium et Eleusium ad se vocat ib. iii. 10, 4.
- Macedoniani i. 6, 41. secta ad Macedonium confluit ii. 45, 3. a nonnullis Marathoniani appellati ib. 4. Spiritum Sanctum excludunt ideo Pneumatomachi dicti ii. 45, 6, 7. ad Hellespontum numerosi sunt ib. 8. concilia cogunt multis locis iii. 10, 4. eorum duces nominantur ib. viam mediam sequi se profitentur iii. 10, 10. Acacianos anathematizant, fidem Ariminensem rejiciunt, Seleuciensem confirmant iii. 10, 5. nempe Antiochenam ib. Jovianum primi adeunt et ejus favorem captant iii. 25, 2. nomina eorum qui libellum obtulerunt ib. 3. ecclesiis urbium multarum potiti iv. 1, 17. adversi Acaciani ib. a Valente concilium congregari rogant iv. 2, 2. Lampsacum convenire parant ib. 3. crescunt iv. 4, 5. a Valente vexati Liberium episcopum Romæ adeunt iv. 12, 1. fidem Nicænam suscipiunt iv. 12, 7, 11, 28, 41. v. 8, 7. multa concilia habent iv. 12, 8, 10. Antiochiam conveniunt et ad suam sententiam redeunt v. 4, 2, 3. v. 8, 7 seqq. triginta sex Constantinopoli affuerunt propter concilium v. 8, 5. discesserunt ib. 10. a Theodosio expulsi v. 9, 2. divisi inter se v. 20, 1. v. 24, 7 seqq. ecclesiis privantur propter cædem Antonii episcopi vii. 31, 4, 5. nonnulli inde ad Ecclesiam transeunt ib. 5. eorum episcoporum nomina iv. 12, 22 seqq.
- Macedonius Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Macedonius episcopus Mopsuestiæ fidem prolixam ad Italiam portat ii. 19, 1.
- Macedonius in Mero statuas confringit iii. 15, 2. comburitur ib. 6.
- Macer Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Magi Isederdem decipere conantur vii. 8, 7 seqq. a Marutha deprehensi poenas dant ib. 13, 17.
- Magentius tyrannus in Occidente ii. 25, 7. Constantem dolo interfecit ib. Gallias, Italiam, Africam et Libyam subdidit ib. 8, 10. contra eum magnus exercitus missus ii. 28, 23. Roma potitus senatores aliquos et alios interfecit ii. 32, 1. inde Galli-

- am se recepit ib. victus ad Mursam castello se condidit ib. 2. accepto infausto omine aufugit ib. 3, 4, 5. iterum victus matrem suam et fratrem et seipsum Lugduni occidit ib. 6, 7. barbari qui contra eum conducti erant, rebellant iii. i. 26.
- Magnus quaestor jussu Constantii Galli occisus ii. 34, 2.
- Magnus a concilio Seleuciensi excommunicatus ii. 40, 45.
- Magnus episc. Chalcedonis iii. 25, 18.
- Magnus thesaurorum comes cum Euzoio it Alexandriam iv. 21, 3.
- Mala cum bonis commixta in Ecclesia, i. 22, 1, 14.
- Mambre, ecclesia in, i. 18, 5.
- Manichaei Christi *Ἐναφίω* tollunt vii. 32, 20.
- Manichæus, sive Manes, i. 22, 1 seqq. ejus doctrina ibid. 8 seqq. a Perside aufugit ibid. 11. interfectus ib. 12.
- Mantinium, in Paphlagonia, Novatiani ibi cædunt milites quos Macedonius miserat ii. 38, 27* seqq.
- Mavia Saracenorum regina episcopum petiit a Romanis iv. 36, 1, 4. filiam despondet Victori ib. 12.
- Manus mortui in crimen Athanasii ab Eusebianis comparata i. 27, 18. i. 29, 5 seqq.
- Marathoniani dicti Macedoniani ii. 45, 4.
- Marathonius Nicomedisæ instituitur episcopus a Macedonio ii. 38, 4. prius operam dederat constituendis monasteriis ib. creditus a multis fuisse auctor doctrinæ Macedonii sectæ ii. 45, 4.
- Marcellus episc. Ancyrae judicatus a concilio Hierosolymitano, mox depositus a concilio Constantinopolitano i. 36, 1 seqq. ejus liber ib. restitutus a concilio Sardicensi i. 36, 9. Romam venit ii. 15, 2. a Julio restitui dicitur ib. 3, 4. in concilio Sardicensi scripat sua excusat ii. 20, 13. restituitur ib. 12. ab Eusebio Cæsar. refutatus tanquam eadem docuerit quæ Sabellius et Paulus Samos. ib. 14. recipit sedem suam mandato Constantii ii. 23, 39. ejectus Ancyra ii. 26, 6. Photini magister ii. 18, 7. ejus opinio de Christo ii. 19, 16. conf. ii. 29, 4.
- Marcelliani damnati iv. 12, 12.
- Marcellus Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Marcellus et Probinus Coss A. D. 341, ii. 8, 5.
- Marcianus presbyter Novatianus Valentis filias instituit iv. 9, 5.
- Marcianus Novatianus episcopus v. 21, 3 seqq. pater Chrysanthi postea episcopi Novatiani vii. 12, 2. moritur vi. 1, 8.
- Marcianus alter Novatianus episc. Constantinopoli vii. 46, 9 seqq.
- Marcianus Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Marcianus episc Lampsaci Macedonianorum dux v. 8, 5.
- Marcionistæ damnati iv. 12, 12.
- Mancipum Romæ latibulum sublatum v. 8, 1 seqq.
- Marcus Syrus legatur a Constantio ad Constantem ii. 18, 1.
- Marcus episcopus relegatus ab Arianiis ii. 28, 13.
- Marcus alter ib.
- Marcus Arethusius concilio Sirmiensi interfuit ii. 29, 2. novam fidem dicavit ii. 30, 2.
- Marcus (Aurelius) philosophus a Juliano impetitus iii. 23, 14*.
- Marcus Novatianus episcopus in Scythia vii. 46, 10.
- Mardonius eunuchus Juliani pædagogus iii. 1, 9.
- Mareotes regio Alexandriæ i. 27, 13. illuc missi qui inquirerent de causa Macarii i. 31, 2. quæ ibi inique acta sunt contra Athanasium i. 31, 2 seqq. ii. 17, 8.
- Maria sive Mareotis lacus prope Alexandriam iv. 23, 54.
- Maria non Deipara, secundum Anastasium et Nestorium vii. 32, 2 seqq. esse Deiparam mox dixit Nestorius vii. 34, 10.
- Marianæ suburbium Constantinopoli ubi Chrysostomus commoratus est vi. 16, 7.
- Marinus Arianus episcopus Constantinopoli v. 12, 7. Dorothei opinionio de Patre adversatur v. 23, 5 seqq. cum Agapio rixatur v. 23, 9.
- Marianus, Asclepiodotus et, Coss. A. D. 423, vii. 22, 20.
- Maris episcopus Chalcedonis i. 8, 13. fidem Nicænam respuit i. 8, 31. Athanasium aggreditur i. 27, 7. ii. 12, 3. missus Mareotem ut quæreret de causa Macarii i. 31, 3. Constantinopolim venit i. 35, 2. legatur a Constantio ad Constantem ii. 18, 1. interfuit concilio Constantinopoli-

- tano A. D. 359, ii. 41, 6. cæcus Julianum propter apostasim incusat iii. 12, 1.
- Martyrius fidem prolixam ad Italiam portat ii. 19, 1.
- Martyrius Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Maruthas episcopus Mesopotamiæ vi. 15, 10. legatus ad Persas mittitur vii. 8, 3. regis morbum sanat ib. 6. magorum fraudes detegit ib. 9 seqq. rurem missus idem agit ib. 14 seqq.
- Mathematicæ, Eusebius Emisenus improbatus quia eam didicerat ii. 9, 8.
- Matthæus apostolus missus ad Æthiopiã i. 19, 2.
- Maxentius i. 2, 1, 2. interfectus ib. 7.
- Maximianus Galerius i. 2, 1.
- Maximianus Herculus i. 2, 1.
- Maximianus episcopus Constantino-
polis vii. 35, 3. vii. 37, 19. moritur
vii. 40, 1.
- Maximilla ii. 37, 48.
- Maximinus, Cæsar, i. 2, 1.
- Maximinus præfectus Romæ iv. 29, 6.
- Maximinus legatus de pace mittitur
ad Persas vii. 20, 3.
- Maximus episcopus Hierosolym. concilio Antiocheno non interfuit ii. 8, 3. Athanasium in concilio suscipit ii. 24, 2. ideo carpitur ib. 3. ab Hierosolyma ejicitur ab Arianis, et ejus loco Cyrillus substitutus ii. 38, 2.
- Maximus Byzantinus philosophus Euclidis pater iii. 1, 16.
- Maximus Ephesius philosophus Nicomediam venit iii. 1, 16. idem v. 21, 2. a Valentiniano occidi jussus ib.
- Maximus Juliani expeditionis in Persas comes iii. 21, 6.
- Maximus Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Maximus Novatianus iv. 28, 18.
- Maximus i. 20, 20. imperator in Britannia levatur v. 11, 2. Gratianum occidi facit ib. 6, 7. a Valentiniano invito agnoscitur ib. 10. venit Mediolanum v. 12, 11. proditur a suis, Theodosio traditur et interficitur v. 14, 1.
- Marinus Libanii auditor a Joanne persuasus vitam monasticam eligere vi. 3, 4. episcopus Seleuciæ ib. 5.
- Maximus, Theodosius xiv et, Coss. A. D. 433. vii. 39, 8.
- Mediolanum, ibi concilium convocatum jussu Constantii ii. 36, 2. episcoporum paucorum Orientalium, trecentorum Occidentalium ib. 1. Orientales Athanasium primo damnare voluerunt ib. 2. ab Occidentalibus prohibiti ib. 3. ejus episc. Auxentius obiit, Ambrosius electus et ordinatus iv. 30, 1 seqq. ibi concilium ii. 37, 60.
- Meletius (Ægyptius) officio destitutus nomen tantum episcopatus retinuit i. 9, 6, 10. schisma i. 6, 37. quomodo a concilio Nicæno judicatum i. 9, 6. ordinatio invalida ib.
- Meletiani Arianis sociati i. 6, 36, 39. in Ægypto superfuerunt Socratis tempore i. 9, 15. cum Arianis sociantur ad opprimendum Athanasium i. 27, 8.
- Meletius suffectus in locum Eustathii episcopus Sebastæ in Armenia ii. 43, 2. a Sebastea ad Beream translatus ii. 44, 2. concilio Seleuciensi interfuit et Acacii fidei subscriptus ib. ad Antiochiam translatus a concilio Constantinopolitano ib. 3. Conf. vii. 36, 11. primo doctrinam moralem protulit, mox fidem Nicænam edocuit ib. 4. ideo in exilium missus ib. 5. ejus sectatores ab orthodoxis et ab Arianis separati ib. 6. propter eum divisi orthodoxi in Antiochia ii. 45, 11. ab exilio reversus Antiochiam sectatoribus suis eorum præest iii. 9, 3, 4. cum eo consilia ineunt Acaciani et fidei Nicænae subscribunt iii. 25, 7 seqq. ib. 18. episcopus (partis) Antiochiæ iv. 1, 15. v. 3, 2. vi. 3, 8. relegatur a Valente iv. 2, 6. v. 5, 2. redit v. 5, 2. dissidium inter eum et Paulinum v. 5, 4. Basilium diaconum ordinavit iv. 26, 11. Joannem diaconum ordinavit vi. 3, 10. venit Constantinopolim v. 5, 8. ibi concilio interfuit v. 8, 4. ejus primatus ib. 18. moritur v. 9, 3. vi. 3, 11. in eum funebrem orationem peragit Gregorius Nyssenus ib. iv. 26, 27.
- Melitene in Armenia, ejus episcopus Uranius iii. 25, 18. Otreius v. 8, 15.
- Melitus Socratis accusator iii. 23, 14.
- Membrana i. 9, 52.
- Memnon episcopus Ephesi a Nestorio deponitur vii. 34, 8.
- Menander citatur de *ἰστορίαι* iii. 7, 19.
- Menas Arianus i. 6, 8.
- Menedemus libellum supplicem offert Valenti iv. 16, 1. comburitur ib. 3 seqq.

- Menodorus Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Merobaudes ii et Saturninus Coss. A.D. 383, v. 10, 5.
- Meropius Tyrinus i. 19, 3. ejus iter ad Indiam ib. et seqq.
- Merus in Phrygia, templum ibi restitutum, iii. 15, 1.
- Mesopotamienses concilio Nicæno interfuerunt i. 8, 5.
- Methodius episcopus Olympi in Lycia insignis Origenis obtrectator vi. 13, 3. ejus liber Xenon ib. 6.
- Metrodorus philosophus i. 19, 3.
- Metrophanes episcopus Constantino-
polis i. 37, 3.
- Milesius Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Militia in tuendis finibus Romanis im-
mutata, pro militibus pecunia ex-
acta a provincialibus iv. 34, 5.
- Miletus, ibi fertur a Nestorius motum
excitasse vii. 29, 12.
- Milites de rebus ecclesiasticis decer-
tare parati i. 24, 6. Georgii ministria
obeunt contra ecclesiam Alex-
andrinam ii. 28, 3 seqq. a Macedo-
nio ad coercendos Novatianos
missi ii. 38, 27 *. missi Constan-
tinopolim ad cohibendam conten-
tionem ecclesiasticam iv. 15, 2. Alex-
andriam ad instituendum Lu-
cium iv. 21, 4. jussi mandata Lucii
exequi iv. 22, 5. monachos inva-
dunt ib. 6. iv. 24, 3 seqq.
- Miracula, quæ inceptam restauratio-
nem templi Hierosolymitani dire-
merunt iii. 20, 8 seqq. ab Euty-
chiano factum i. 13, 8, 9. aliud pueri
Iberi sanati i. 20, 6. reginæ sanatæ
ib. 7. nebulæ dispulsæ ib. 11. in
construenda ecclesia in Iberis ib. 16
seqq. in sanando Judæo paralytico
per baptismum vii. 4, 1 seqq. sanati
Persarum regis a precibus Maruthæ
vii. 8, 6. in eo qui se Christianum
finxit vii. 17, 13. in trahenda nave
vii. 37, 15.
- Misopogon liber sive sermo Juliani
iii. 17, 9.
- Mithræ ritus et templum Alexandriæ
iii. 2, 2 seqq. templum a Constan-
tino ecclesiæ donatum ib. 3. iii. 3, 10.
Mithreum expurgatur a Theophilo v.
16, 2, 3.
- Mitylene, ejus episcopus Evagrius, ii.
40, 43.
- Modestus octoginta ecclesiasticos in
nave comburit iv. 16, 2 seqq.
- Monachi insignes iv. 23. a Lucio Ari-
ano oppressi iv. 22, 6. iv. 23. iv.
24, 3 seqq. Ægyptii Deum corpus
habere affirmant vi. 7, 3 seqq. Ori-
genis scripta damnant ib. 8. Theo-
philum assentari cogunt ib. seqq.
causa Cyrilli Orestem aggrediuntur
vii. 14, 1 seqq.
- Monachus laborare debet iv. 23, 28.
- Monachorum dicta iv. 23, 54 seqq.
- Monarchia Dei male intellecta a Pho-
tino ii. 19, 16. Monarchia in Christo
ii. 19, 27.
- Monasteria, virorum et foeminarum, a
Marathonio diacono constituta ii.
38, 4. Ægypti iv. 23, 1. a Lucio
per milites vastata iv. 24, 3 seqq.
in Ponto et Cappadocia a Basilio in-
stituta iv. 26, 12. a Gregorio ib. 13.
- Monaxius et Plintas Coss. A.D. 419,
vii. 17, 1.
- Montani et Sabellii doctrina ortho-
doxis imputata ab Arianis i. 23, 7.
- Montanistæ Christi *ἑραφεῖν* tollunt
vii. 32, 20.
- Montanus et Maximilla ii. 37, 48.
- Mopsuestia in Cilicia, ejus episcopus
Macedonius ii. 19, 1. Theodorus vi.
3, 5.
- Mopsucrenæ in finibus Cappadociæ
et Ciliciæ, ibi mortuus Constantius
ii. 47. iii. 1, 1.
- Mortua vivo apparet i. 12, 7.
- Mosem se esse finxit nebulo Judæus
in Creta vii. 38, 1 seqq.
- Moses Saracenus eremita insignis iv.
36, 3. a Mavia quæsitus episcopus
ib. 4. a Lucio ordinari Alexandriæ
recusat ib. 6 seqq.
- Mosi comparatus Constantinus i. 18,
12.
- Mulvius pons i. 2, 7.

N.

- Nacolia Phrygiæ urbs ubi Valens cum
Procopio pugnavit iv. 5, 2.
- Narcissus et Placitus Eusebium Emi-
sen. ad Emisam deducunt ii. 9, 8.
- Narcissus Cilix legatur a Constantio
ad Constantem ii. 18, 1. Neroni-
adis episcopus, Athanasii fugam
culpat ii. 26, 9.
- Narcissus episc. Hierosolymæ vii.
36, 3.
- Narsæus dux militum Persarum vii.
18, 10.
- Naxianus in Cappadocia, ejus episco-
pus Gregorius, et Gregorii pater
iv. 26, 13.

- Nectarius ordinatur episcopus Constantinopolis v. 8, 12. vi. 1, 2. ejus provincie v. 8, 15. a Theodosio consulitur de tollendis dissensionibus v. 10, 7 seqq. ejus domus incensa v. 13, 6. moritur vi. 2, 1.
- Neon Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Neon alter Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Neonas episcopus Seleucie a concilio Constantinopolitano deponitur ii. 42, 6.
- Nepotianus filius sororis Constantii Romae a gladiatorum manu levatus ad imperium ii. 25, 10. interfectus a ducibus partis Magnentii ib.
- Nestorius ortu Germanicensis accersitus ab Antiochia ordinatur episcopus Constantinopolis vii. 29, 2, 3, 4. ejus dictum ad imperatorem ib. 5. aedem Arianorum diruere statuit ib. 8. Novatianos vexare voluit ib. 11. multis vim adhibet ib. 12, 13. Anastasii doctrinam tuteur, Marianus non esse Deiparam vii. 32, 4. inde putatur docuisse, Christum nudum esse hominem ib. 6. hoc Socrates negat ib. 8 seqq. veterum interpretum ignarus ib. 10, 18. ejus hominiae ib. 19. Ephesum venit ad concilium vii. 34, 2. invidus fuit Cyrillo ib. 4. ejus dictum de Jesu ib. 5. a concilio accessit ib. 6. deponitur a concilio ib. 7. deponit Cyrillum et Memnona ib. 9. a clero Constantinopolitano damnatur ib. 14, 15.
- Nestorius (praefectus,) ad eum epistola Constantii, ut acta contra Athanasium abolerentur ii. 23, 57 seqq.
- Nica in Thracia, ibi habitum concilium Arianorum ii. 37, 95. fides ibi edita pro Nicæna fide praetenditur ii. 37, 96. iv. 12, 13.
- Nicæna, concilium ibi habitum i. 8, 4. gesta in eo i. capp. 8 seqq. usque ad 13. ei interfuit Theophilus Gothorum episcopus ii. 41, 23. episcoporum 318, iv. 12, 11, 28, 29. a Constantino ad concordiam adductum ii. 21, 3. defenditur a Socrate ii. 40, 21, 27 seqq. questionem de Usia et Hypostasi praetermisit iii. 7, 13. creditum a nonnullis Pascha immutasse v. 22, 22, 64. aliud designatum ibi habendum ii. 39, 3. subversa a terrae motu iv. 11, 4. ibi Maximus episcopus Novatianus iv. 28, 18.
- Nicæna fides servata in Illyrico et Occidente ii. 2, 11. sufficere visa est Occidentalibus ii. 20, 1. confirmata a concilio Sardiceni ii. 20, 10, 11. confirmata in concilio Ariminensi ii. 37, 29, 56. pro ea obtruditur fides edita Nicæe ii. 37, 96. ab Acacio et ejus secta rejecta ii. 39, 18. a media parte Arianorum suscipitur excepta voce *ὁμοούσιον* ii. 39, 18. suscipitur a Macedonianis iv. 12, 7, 11, 28, 41. recitata ib. 15 seqq. iterum rejecta a Macedonianis v. 4, 3. v. 8, 7 seqq. confirmatur a concilio Constantinopolitano v. 8, 14. eam mutari recte posse contendit Acacius ii. 40, 24. profitentur Ariani Antiochiae iii. 25, 11 seqq. Vide Fides.
- Nicolaus Damascenus vii. 25, 13.
- Nicocles Lacon Julianum grammaticam docuit iii. 1, 10.
- Nicomedia i. 6. 33. palatium habuit a Diocletiano exstructum ib. quassata terrae motu ii. 39, 2. ibi habendum concilium ib. episcopus Novatianus iv. 28, 18.
- Nicopolis in Epiro vii. 10, 3.
- Nicopolis in Thracia vii. 36, 18.
- Nigrrianus, sive Nigrinianus, Sergius et, Coss. A. D. 350, ii. 26, 1. ii. 29, 4.
- Nilammon episcopus relegatus ab Arianis ii. 28, 13.
- Nisibis in Mesopotamia ceditur Persis iii. 22, 7. ad fines Persidis vii. 18, 13, 19, 20, 24.
- Nitria mons a monachis habitatum iv. 23, 8, 13.
- Nitrienses monachi pro Cyrillo tumultuantur vii. 14, 1 seqq.
- Notarii a Juliano pristino statui redditi iii. 1, 50.
- Novatiani i. 10, 1. eorum doctrina i. 10, 3. eorum res a Socrate commemoratae i. 10, 5. i. 13, 2. a Macedonio vexati ii. 38, 5 seqq. ecclesiam suam diruunt et ad alium locum transvehunt ib. 18 seqq. postea eam sub Juliano restaurant ib. 23, 24. tres habuerunt Constantinopoli ecclesias ii. 38, 26. his usi sunt catholici dum Macedonius ecclesiis potitus esset ib. pene cum catholicis conjuncti ib. a Valente vexati iv. 9, 1. de Paschate dissentiunt inter se iv. 28, 1. cur in Phrygia et Paphlagonia eorum regula servetur ib. seqq. eorum origo

- iv. 28, 2 seqq. divisi propter Paschatis festum v. 21, 7. v. 22, 82. in Asia et Lydia ecclesis privantur a Chrysostomo vi. 11, 13. vi. 19, 7. a Leontio vi. 22, 9. laicos communione arcant quemadmodum Ecclesiam clericos vii. 25, 18, 19. septuaginta e factione Sabbati obtriti vii. 5, 8. Alexandrini ecclesiis suis exclusi et sacris vasis spoliati a Cyrillo vii. 7, 5. Romani primum ab Innocentio episcopo vexati vii. 9, 2. mox a Celestino vii. 11, 2. memoriam ecclesie suae ab incendio servatae quotannis celebrabant vii. 39, 9. iis favet Theodosius v. 14, 7. v. 20, 6. ecclesiam concedit intra Constantinopolim posesendas ib. per Sabbatum divisi v. 20, 1. v. 21, 6 seqq. eorum ecclesiam dirutam Eleusius restituere cogitur a Juliano iii. 11, 3. episcopi iv. 28, 18. ecclesiis potuntur tanquam fide orthodoxi inde a concilio Constantinop. v. 10, 27 seqq.
- Novatus (hoc est Novatianus) et ejus sectae origo iv. 28, 2 seqq. sub Valeriano martyr ibid. 15. Novatus laudatur vii. 25, 18. expulsus ab ecclesia tacentibus Orientalibus ii. 15, 5.
- Nuptiae secundae. Vide Digami.
- Nuptiae ab Eustathio prohibitae ii. 43, 3.
- O.
- Occidens Ariana controversia immunitas ii. 2, 10. ab Oriente dissociatus post concilium habitum Sardicae ii. 22, 2. et Hellas, et Illyricum fidem Nicenam servaverunt ii. 27, 8. passim turbatus ejectis illis qui Arimianensem fidem recipere nollent ii. 37, 93. doctrinam de Consubstantiali servavit iii. 10, 7.
- Occidentales, Orientalium epistola ad, cum fide prolata ii. 19, 1 seqq. ib. 28. Vide Orientales.
- Oenomaus philosophus Apollinem Pythium damnavit iii. 23, 58.
- Optar rex Hunnorum cibo oppletus moritur vii. 30, 6.
- Optatus paganus praefectus Constantinopolis Christianos crudeliter multavit ob incensam ecclesiam vi. 18, 19.
- Optimus episc. Antiochiae Pisisae v. 8, 16.
- Optimus episc. Agdamense translatus vii. 36, 20.
- Oraculum de eo qui Valenti succederet cujus nomen a θεός inciperet iv. 19, 1 seqq. repertum in lapide muri Chalcedonis iv. 8, 4.
- Oratio indicta populo per diaconum in ecclesia ii. 11, 4.
- Olybrius, Ausonius et, Coss. A. D. 379, v. 2, 3.
- Olybrius et Probinus Coss. A. D. 395, v. 26, 4.
- Olympius episcopus in Thracia a Constantio occidi jussus ii. 26, 7.
- Olympus in Bithynia i. 13, 5.
- Ordinatio manibus impositis i. 9, 6. ejus partes, sive ritus praevii i. 9, 6, 7, 8.
- Orientales, episcopi se a Julio reprehendi indignantur, et Antiochia congregati ejus auctoritatem respuunt ii. 15, 5. non debent regulas ab eo accipere ib. Paulum et Athanasium excludere volunt concilio Sardicensi, frustrati se Philippolum conferunt ii. 20, 9. a se suspensiones de doctrina propulsant ii. 19, 28. natura cupidi iv. 28, 10. eorum concilium fidem prolixam componit ii. 19, 1 seqq.
- Orestes praefectus Alexandriae vii. 13, 6. episcopo infestus ib. 9, 18. placari recusat ib. 19, 20, 21.
- Oriens cum Occidente libere conversatus est ante Photini aevum ii. 18, 7. omnis a Macedonio oppressus, praecipue vero ecclesia Constantinopolitana ii. 27, 7. τὸ Ἀρμόριον κατ' οὐσίαν recepit iii. 10, 7.
- Origenes s. Scripturae interpres ii. 35, 10. Filium ex Patre genitum esse edocuit ii. 21, 23. Pauli proprias voces plene explicavit ii. 45, 14. docuit hominis animam assumptam esse in Incarnatione iii. 7, 7. quomodo Genesim explicaverit ib. 8. saepe docuit feria quarta et sexta v. 22, 46. damnatur ab iis qui Deo corpus attribuunt vi. 7, 8 seqq. eum Theophilus finxit se condemnare velle vi. 9, 13. ab Athanasio laudatus ib. et vi. 13, 9 seqq. docuit Filium aequae aeternum esse cum Patre vii. 6, 8. vocem θεολόγος explicavit vii. 32, 17. non inventor allegoricae seu mysticae interpretationis iii. 7, 10. nodos in sacris Scripturis expedivit iii. 23, 28. mortuus invidiam non effugit vii. 45, 5 seqq. ejus librum De Principiis interpretatus est Didymus caecus iv. 25,

7. scripta versata a Basilio et Gregorio iv. 26, 8. discipulus Gregorius Ponticus iv. 27, 1. in Cæsarea ib. 4. de eo extat oratio Gregorii hujus ib. 6. libri damnantur vi. 10, 5, 7, 8. vi. 12, 1, 3, 4. a Theotimo defenduntur vi. 12, 5 seqq. a Socrate ipso vi. 13. a Theophilo lecti et laudati vi. 17, 7, 8, 9.
- Origenistæ appellantur qui Deum incorporeum esse docent vi. 7, 27.
- Orphani et viduæ, eorum alimonia direpta a Gregorio ii. 28, 4.
- Orphitus presbyter Ancyræ iii. 25, 18.
- Otreius episc. Melitenæ v. 8, 15.
- P.
- Palestini concilio Nicæno interfuerunt i. 8, 5. Flaviano adstipulantur v. 10, 33.
- Palladius monachus, ejus liber de Gestis monachorum iv. 23, 78 seqq.
- Palladius cursor vii. 19.
- Palladius episc. Helenopolis translatus vii. 36, 15.
- Palti episc. Patricius iii. 25, 18.
- Pambos monachus iv. 23, 22.
- Pamphylæ concilium iv. 12, 8.
- Pamphylis concilio Nicæno interfuerunt i. 8, 5.
- Pamphilus testis de Origenis doctrina iii. 7, 9. ejus Vitæ auctor ib. 10. de Gregorio Pontico memorat in sua Origenis Defensione iv. 27, 6.
- Paphlago. Vide Alexander.
- Paphlagonæ Novatiani ad Mantinium milites a Macedonio missos cædunt ii. 38, 27* seqq. natura temperati iv. 28, 11, 12. Novatianorum doctrinis propensi ib. 12.
- Paphnutius episcopus Thebaicus i. 8, 12. confessor i. 11, 2. quid dixerit de clericorum connubiis i. 11, 4.
- Parasceue v. 22, 45. vii. 22, 4.
- Pardalius, Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Parthi i. 19, 2.
- Pascha, de eo dissensio i. 8, 2 seqq. Constantini epistola i. 8, 32. i. 9, 34. festi ejus tempus a concilio Nicæno definitum i. 9, 12, 34, 43. i. 10, 2. hoc observari jussit Constantinus i. 9, 44. consensus multarum ecclesiarum in celebrando, i. 9, 41, 42. cum Judæis non servandum i. 9, 35. immutatum a Novatianis iv. 28, 1, 14 seqq. v. 21, 7 seqq. vii. 5, 2 seqq. de eo canon *ἀδιάφορος* v. 21, 14, 16. de Paschate disserit Socra-
- tes v. 22. a consuetudine regitur v. 22, 29 seqq. Paschatis tempore solummodo baptismus datus in Thessalia v. 22, 53.
- Pasinicus episcopus Zenorum Macedonianus iii. 25, 3.
- Pasinieus Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Pater Deus non fuit antequam Filius esset, Dorothei Ariani doctrina v. 23, 1 seqq.
- Patræ vii. 36, 9.
- Patres antiqui doctrinæ interpretes v. 10, 11 seqq.
- Patrem non voluntate sua genuisse Filium, qui dicunt, ii. 19, 8, 21, 22. ii. 30, 26 seqq.
- Patriarchæ a concilio Constantino-politano constituti fuisse dicuntur v. 8, 14.
- Patricius episc. Palti iii. 25, 18.
- Patricius, Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Patrophilus Constantinopolim venit i. 35, 2. sacras Scripturas exposuit Eusebio Emiseno ii. 9, 3. et Acacius Maximum Hierosolyma expellunt ii. 38, 2. concilio Seleuciensi non interfuit oculorum dolorem causatus ii. 39, 10. a concilio Seleuciensi deponitur ii. 40, 44. domum redit, a concilio Constantino-politano accipit ii. 43, 10.
- Patropassiani Sabelliani dicti a Romanis ii. 19, 20. damnati iv. 12, 12, 37.
- Pancratius episcopus Pelusii concilio Sirmiensi interfuit ii. 29, 2.
- Pauli sive ad Paulum ecclesia in Constantinopoli ii. 12, 2. 13, 7.
- Paulinus et Julianus consules A. D. 325, i. 13, 13.
- Paulinus episcopus Trevirorum in concilio Mediolanensi ii. 36, 3. relegatus a Constantio ii. 37, 1.
- Paulinus episcopus Antiochiæ ordinatus per Luciferum iii. 6, 3. episcopus (partis) Antiochiæ iv. 1, 15. v. 3, 2. propter pietatem suam exilium immunis iv. 2, 5. v. 5, 1. Meletium collegam recusat v. 5, 4. moritur v. 15, 1.
- Paulus presbyter ob virtutem commendatus ab Alexandro ecclesiæ Constantinopolitanæ ii. 6, 3. episcopus consecratur in ecclesia Ireneæ ib. 7. Thessalonica ortus ii. 16, 6. deponitur ii. 7, 2. restituitur ecclesiæ a populo Constantinopolitano

- ii. 12, 2. expellitur a Constantio ii. 13, 5. Romam venit ii. 15, 2. episcopatu Constantinopolitano iterum potitur ii. 16, 1. pellitur per Philip-pum praefectum ib. 3 seqq. Thee-salonicam mittitur ib. 6. Illyricum ingredi permissus modo ne Orien-tem adeat ii. 16, 6. Italiam venit et causam suam Constanti notam facit ii. 17, 12. eum restituere conatur Constans ii. 20, 2. restituit concilium Sardicense ii. 20, 12. resti-tuitur mandato Constantis ii. 22, 3, 4. consensu et imperio Constantii ii. 23, 2, 3, 39. ejectus Constanti-nopoli, deportatus Cucusum strangulatur ii. 26, 6. ejus corpus ab An-cyra ad Constantinopolim transfer-tur v. 9, 1, 2. ejus nomine ecclesia appellata ibi v. 9, 2.
- Paulus Samosatenus i. 36, 4, 6, 9. ejus opinio de Christo ii. 19, 13. vii. 32, 6, 19. eadem Marcelli opinio ii. 20, 14. et Photini ii. 29, 4. damnatus ii. 30, 30. ejus haeresis damnata iv. 12, 12.
- Paulus Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Paulus Novatianus episcopus vii. 17, 2. miraculum sub eo factum ib. 13. ejus mores ib. 4, 5. laudatur vii. 29, 11. vii. 39, 1 seqq. mortuus effertur ab omnibus sectis vii. 46, 1 seqq. moribundus sibi successorem indi-cavit vii. 46, 6 seqq.
- Paulus sanctus Græcis Literis erudi-tus, Græcorum poetas citat iii. 16, 23 seqq. Græcorum superstitione sapienter usus est v. 17, 10.
- Pazus, ibi habitum concilium Nova-tianorum iv. 28, 17. v. 21, 7 seqq.
- Peccata quae vel laicos vel clericos ex-cludunt a communione vii. 25, 19.
- Peccatum post baptismum commis-sum a communione quibusdam in locis excludit v. 22, 59.
- Pelagius episc. Laodicæ iii. 25, 18. v. 8, 18.
- Pelargus in Constantinopoli vii. 39, 2.
- Peneus fluvius vii. 10, 3.
- Pentapolitanos, epistola Nicæna syno-dica ad, i. 8, 55. i. 9, 1.
- Peplus Aristotelis liber iii. 23, 49.
- Pergami episc. Dracontius ii. 42, 5. ii. 43, 8. Barlaemus iii. 25, 18.
- Perigenes episc. Patrarum tranelatus vii. 36, 9.
- Persæ bellum intentabant i. 18, 12. metu Constantini repressi ib. bel-lum cum iis Constantis infantem: ii. 25, 5. pugna nocturna prope fines Persidis in qua victi Romani ib. eorum episcopus concilio Ni-cæno interfuit i. 8, 5. Romanos fines minari dicti ii. 44, 7. legati Julianum aduent de pace iii. 19, 10. hyeme ignavi iii. 21, 1, 2. a Juliano pacem petunt iii. 21, 4. cum illis Jovianus pacem facere cogitur con-ditionibus adversis iii. 22, 6. sus-pecti ne foedus cum Joviano pactum violarent iv. 2, 4. foedus illud in-ducisæ triginta annorum ib. eorum legati pacem exposcunt v. 12, 2. fidem Christi latius suscipiunt vii. 8, 1, 13. Persarum episcopus Ab-las vii. 8, 18. Christiani ad Roma-nos confugiunt vii. 18, 2. Persæ, inter, et Romanos querelæ vii. 18, 4. iis bellum indictum ib. 7, 8. foe-dam in Mesopotamia fecerant, ut esset propugnaculum vii. 20, 3. pacem faciunt et Christianos vexare desinunt vii. 20, 13. Persicum bel-lum a multis scriptoribus celebra-tum vii. 21, 7 seqq. eorum rex Manichæum male habuit i. 22, 10.
- Persecutio i. 1, 1. i. 2, 9. celata i. 3, 2, 4. sublata i. 9, 48.
- Personæ. Vide Hypostasis.
- Personæ tres, *πρόσωπα*, in S. Trinitate ii. 19, 11, 19. ii. 30, 23, 37.
- Petrus episc. Alexandriæ martyr i. 5, 1. i. 6, 37, 38. i. 15, 2. ejus dies observatus i. 15, 2.
- Petrus episcopus Ægyptius i. 35, 2.
- Petrus episc. Athanasii successor iv. 20, 2. ab Arianis carcere conclusus iv. 21, 4. ad Damasum episc. Romæ confugit iv. 22, 3. Alexandriam red-it cum scriptis Damasi iv. 37, 2. moritur ib. 3.
- Petrus Basiliæ frater monachus iv. 26, 26.
- Petrus episc. Sipporum, sive Hippo-rum iii. 25, 18.
- Petrus archipresbyter Alexandriæ a Theophilo accusatus venit Constani-nopolim vi. 9, 3.
- Petrus lector Alexandriæ vii. 15, 5.
- Petrus et Paulus occidentalibus me-rem Paschatis servandi tradidisse dicti v. 22, 28. ejus et Pauli mar-tyrium Romæ iv. 23, 73. apostolus, ab eo Ignatius tertius episcopus An-tiochiæ vi. 8, 11.
- Pharmaceus navale in ostio Ponti Euxini vii. 25, 11.

- Phabus a concilio Seleuciensi excommunicatur ii. 40, 45.
- Phoenices concilio Nicæno interfuerunt i. 8, 5. Flaviano ad stipulantur v. 10, 33.
- Phidelius a concilio Seleuciensi excommunicatur ii. 40, 45.
- Philadelphia in Lydia, ejus episcopus Theodosius ii. 40, 43.
- Philadelphia in Arabia, ejus episcopus Beryllus iii. 7, 6.
- Philagrius Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Philo episcopus relegatus ab Arianis ii. 28, 13.
- Philippopolis in Thracia, orientales Ariani ibi conveniunt qui se a concilio Sardicensi subduxerunt ii. 20, 9. Homousion damnant, ἀπόμωον asserunt ib.
- Philippus præfectus mittitur ut Paulum Constantinopoli ejiciat Macedonium vero inducat ii. 16, 2. id astu efficit 3 seqq. vii. 1, 2. Macedonium ad ecclesiam deducit ii. 16, 7, 8. Paulum strangulari facit v. 9, 1.
- Philippus, Bassus et, Coss. A. D. 408, vi. 23, 7.
- Philippus presbyter vii. 26, 1. episcopatum ambit Constantinopoli ib. Sisinnii ordinationem carpit ib. 5. ortus e Sida in Pamphylia vii. 27, 1. Conf. vii. 29, 1. ejus libri contra Julianum et Christiana Historia vii. 27, 2 seqq. rursus nominatur ad episcopatum Constantinopolis vii. 35, 1.
- Philosophi dissentientes inter se conveniunt i. 7, 9. a Juliano honorati iii. 1, 55 seqq. ad palatium confluent ib. Christianis infensi ib.
- Philumenus aurum ab Athanasio accepisse falso dictus i. 27, 9.
- Photinus Galatia minore ortus, Marcelli discipulus, Sirmii episcopus docuit Filium Dei merum esse hominem ii. 18, 7. ii. 19, 16. questio habita de ejus doctrina et concilium convocatum ad Sirmium ii. 29, 1 seqq. depositus ib. 4. invitatus ut fidei Sirmiensi subscriberet spe oblata inde recipiendi episcopatus sui ii. 30, 42. adversarios ad disputandum provocat ib. 43. victus et iterum damnatus relegatur ib. 45. scribit Græce et Latine contra omnes sectarum opiniones præter suam ib. 46. idem vii. 32, 6, 9, 19.
- Photiniani damnati iv. 12, 12. lege Gratiani exclusi ecclesiis v. 2, 1.
- Photinus Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Phryges concilio Nicæno interfuerunt i. 8, 5. natura temperati iv. 28, 9 seqq. Novatianorum doctrinis propensi ib. 12.
- Phryges vel Montanistæ ii. 37, 48.
- Pictavi in Aquitania secunda, eorum episcopus Hilarius iii. 10, 1.
- Pilati inscriptio reperta cum cruce et clavis i. 17, 4.
- Pindus mons vii. 10, 3.
- Pior monachus iv. 23, 19.
- Pisidiæ concilium iv. 12, 8.
- Piso episc. Augustæ iii. 25, 18.
- Piso episc. Adanorum iii. 25, 18.
- Piterus monachus iv. 23, 29.
- Placidia filia Theodosii magni mater Valentiniani tertii vii. 24, 2. ei cura rerum publicarum commissa ib. 3.
- Placilla. Vide Flaccilla.
- Placitus, sive Flaccillus, episcopus Antiochiæ ii. 8, 5. successit Euphronio ii. 9, 6.
- Placitus et Narcissus Eusebium Emisen. ad Emisam deducunt ii. 9, 9.
- Plato ii. 35, 8. opinatus animas transmigrare iii. 21, 7. celebris philocephus iii. 23, 16. non tribuit initium secundæ nec tertix causæ vii. 6, 8.
- Platonica Schola Alexandriæ vii. 15, 1.
- Plausus Cyrillo concionanti datus vii. 13, 7. Vide Episcopi.
- Plenius episcopus relegatus ab Arianis ii. 28, 13.
- Plintas Monaxius et, Coss. A. D. 419, v. 23, 12. vii. 17, 1.
- Plotinopolis in Thracia vii. 36, 19.
- Plotinus ii. 35, 8. ab eo schola Platonica Alexandriæ deducta vii. 15, 1.
- Pœnitentia una concessa post baptismum vi. 21, 4. de pœnitentia Chrysostomus quid docuerit vi. 21, 4. quid Novatiani vi. 22, 10.
- Pœnitentiarius Presbyter, quando institutus v. 19, 1 seqq. a Novatianis non receptus ib. 2. cur a Nectario sublatus ib. seqq.
- Politia publicum edictum Alexandriæ vii. 13, 6.
- Pontica diocesis servat Pascha i. 9, 42. Helladio collata v. 8, 15.
- Pontici concilio Nicæno interfuerunt i. 8, 5.
- Porphyriani Ariani appellati i. 9, 30.
- Porphyrus Ario comparatus i. 9, 30.

- Christianam fidem deseruit quia Christianis quibusdam vapulaverat iii. 23, 38. ab Eusebio refutatus est ib. Vide Tyrius senex.
- Porphyrius episcopus Antiochiæ post Flavianum vii. 9, 1.
- Polycarpus episc. Smyrnæ martyr regnante Gordiano, discrepantiam de Paschate toleravit v. 22, 17.
- Polycarpus episc. Sexantapristarum translatus vii. 36, 18.
- Polymnemon Rhagini iii. 23, 49.
- Polytheismus Arianis imputatus ab orthodoxis i. 23, 7.
- Prænetus, sive Prænetus, ex adverso Nicomediæ ubi Joannes substitit vi. 16, 6.
- Presbyter non concionatur Alexandriæ v. 22, 58.
- Presbyteri et diaconi affuerunt Nicææ i. 8, 9.
- Probinus, Marcellus et, Coss. A. D. 341, ii. 8, 5.
- Probinus, Olybrius et, Coss. A. D. 395, v. 26, 4.
- Probus, Gratianus ii et, Coss. A. D. 371, iv. 20, 2.
- Processiones Arianorum vi. 8, 1 seqq. eædem mox in ecclesia institutæ a Chrysoetomo ib. 4.
- Proclinus Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Proclus, Acindynus et, Coss. A. D. 340, ii. 5.
- Probus Præfectus prætorio reipublicæ curam gerit v. 11, 3. ad Orientem refugit adventu Maximi v. 11, 11, 12.
- Probus, Arcadius vi et, Coss. A. D. 406, vi. 20, 2.
- Proclus presbyter vii. 26, 1. ordinatus episcopus Cyzici vii. 28, 1. Constantinopoli substitit ib. 3. Conf. vii. 29, 1. rursum nominatur ad episcopatum Constantin. vii. 35, 2. a canone prohiberi existimatus ib. et vii. 36, 1. fit episcopus Constantinopolis vii. 40, 4. ejus vita et mores vii. 41. laudatur ob concionem de barbaris ex Ezechielis prophetia vii. 43, 5. Theodosium persuasit ut Joannis corpus reduceret vii. 45, 2. cum Cyrillo comparatus vii. 45, 6, 7.
- Proconesus vii. 36, 14.
- Proconsul a Constantinopoli ablatu, et in ejus locum præfectus institutus a Constantio ii. 41, 1.
- Procopius bellum parat Constantino poli iv. 3, 1 seqq. iv. 5, 2. viacitur et morte afficitur ib. 3, 4.
- Procopius magister militum in bello Persico vii. 20, 8.
- Prohæresius sophista Atheniensis, ejus diacipuli Basilius et Gregorius, iv. 26, 6.
- Prolaticium Verbum, *προφορικὸς λόγος*, ii. 19, 15, 17. ii. 30, 13.
- Propositio quid sit iii. 7, 23.
- Πρόσωπον*. Vide Persona.
- Protogenes episcopus Sardiciæ ii. 20, 8.
- Προφορικὸς*. Vide Prolaticium.
- Prusa in Bithynia, ibi habitabat Vetrano ii. 28, 20.
- Provinciæ et Dioceses episcoporum quomodo constitutæ a concilio Constantinopolitano v. 8, 14 seqq.
- Psalmus recitatus cum contentu in ecclesia ii. 11, 4, 5.
- Psamathia suburbium Nicomediæ i. 27, 10.
- Psathyriani factio Arianorum v. 23, 7.
- Psenosiris episcopus relegatus ab Arianis ii. 28, 13.
- Ptolemæus Philadelphus librorum collector vii. 22, 7.
- Publicus sumptus in vehiculis quibus Athanasius iter faceret ad Constantium ii. 23, 9. in alendo Vetrano ii. 28, 19. Vide Sumptus.
- Publicus cursus præterquam equorum sublatus a Juliano iii. 1, 52.
- Pythagoras i. 22, 3, 8. opinatus animas transmigrare iii. 21, 7.
- Pythonicus dæmon fugatus a Cilicia, et templum ejus destructum i. 18, 11.

Q.

- Quartodecimani plurimi in Asia minore v. 22, 14. a Victore excommunicati ib. 15. eorum origo v. 22, 28. in Asia et Lydia ecclesis privantur a Chrysostomo vi. 11, 13. vi. 19, 17. coercentur a Nestorio vii. 29, 12.
- Quercus, *Ἀρὺς*, suburbium Chalcedonis ubi concilium sedit A. D. 403, vi. 15, 14. Vide Chalcedonenæ Conc.

R.

- Ravenna paludibus obsita, illuc perductus Aspar Joannem cepit vii. 23, 9, 10.
- Regia urbs i. 8, 6. Vide Roma.
- Reliquiæ apostolorum in ecclesia apostolorum Constantinopoli depositæ i. 40, 2.
- Resurrectio carnis et vitæ æternæ dubitanter addita fidei formulæ quam

- protulit concilium Antiochenum ii. 10, 8.
- Reverentius episc. Arcarum translatus vii. 36, 13.
- Rhegini Polymnemon iii. 23, 49.
- Rhodiis oraculum datum de colendo Atti iii. 23, 51.
- Rhosi episc. Antipater iii. 25, 18.
- Richomelius et Clearchus Coss. A. D. 384, v. 12, 3.
- Roma i. 2, 1, 2, 7. servat Pascha i. 9, 42. regia, post eam proxima Constantinopolis i. 16, 1. regia ii. 15, 2. regia urbs ii. 34, 6. v. 21, 15. illuc venit Constantius ii. 34, 6. concilium convocat ib. ne sine consensu episcopi ejus fiant canones ii. 8, 4. ii. 17, 7. ibi certamen inter Damasum et Ursinum iv. 29, 2 seqq. capta vii. 10, 1, 4 seqq. ejus episcopus nimia potestate uti cœpit vii. 11, 4.
- Rufinus in Historia sua male computavit tempora ii. 1, 1. errores ejus correxit Socrates ib. 4. ex ejus Historia desumpta i. 12, 8. i. 15, 1, 4. i. 19, 14. i. 20, 20. ab eo Socrates accepit quæ narravit de Theodoro confessore iii. 19, 8 seqq. inter monachos Ægyptios versatus memorat quæ illi passi sunt iv. 24, 8 seqq. libros Basilii aut Gregorii aliquos Latine vertit iv. 26, 25.
- Rufinus et Eusebius Coss. A. D. 347, ii. 20, 4.
- Rufinus præfectus a militibus trucidatur vi. 1, 5. suspectus ne imperium appeteret et Hunnos immisisset ib. 6, 7.
- Rufus Thessalonice episcopus vii. 40, 5.
- Rugas barbarorum dux fulmine percussus interit vii. 43, 3.
- Rusticola episcopus Novatianorum Romæ vii. 11, 2.
- S.
- Sabbatius dux factionis inter Novatianos v. 21, 6 seqq. festum Paschatis immutat ib. 7 seqq. vii. 5, 2 seqq. in legendo Evangelio verba interpolavit vii. 5, 4. fit episcopus vii. 12, 5. Rhodum relegatus est, et ibi mortuus vii. 25, 10. corpus ejus ad Constantinopolim translatum a sepulchro amovit Atticus ib.
- Sabbatius Arianus episcopus Antiochiæ A. D. 430, vii. 30, 7.
- Sabbato synaxis habetur cum sacra communione v. 22, 42 seqq. sacre Scripturæ exponuntur ib. 55. Romæ jejuntur ib. 58. salutat episcopus in ecclesia vii. 48, 3. Judæi Alexandriae ludis vacabant vii. 13, 4.
- Sabellius, ejus doctrina i. 5, 2. eadem docuit quæ Marcellus ii. 20, 14. et Photinus ii. 29, 4. ejus et Montani doctrina orthodoxis imputata ab Arianis i. 23, 7. ejus opinio imputata Eustathio i. 24, 1. Cyro ib. 3. ejus doctrina rejecta a concilio Alexandrino iii. 7, 12. ejus error iv. 33, 8.
- Sabelliani, eorum opiniones ii. 19, 19, 20. damnati iv. 12, 12, 37.
- Sabinianus episc. Zeugmatis iii. 25, 18.
- Sabinus Macedonianus episcopus Heracleæ i. 8, 25. ejus liber synodicus ib. iii. 25, 18.* Nicænum concilium reprobavit i. 8, 26. i. 9, 28. Macedonianus iniquus Athanasio veritatem supprimit ii. 15, 8 seqq. epistolas Julii pro Athanasio scriptas omittit, eas vero inserit quas concilium Antiochenum scripsit ad Julium ii. 17, 10. solitus omittere quæcunque doctrinam Homousii tuerentur ib. 11. de concilio Sardiensis ii. 20, 5. acta concilii Seleuciensis fuse retulit ii. 39, 8. Macedonianorum argumenta refert iii. 10, 11. testatur Macedonianos fidei Nicæne subscripsisse iv. 12, 41. Lucii acta in Alexandria prætermisit iv. 22, 1.
- Sacerdotio, De, liber Chrysostomi vi. 3, 10.
- Sacrarium ecclesiæ plerumque ad orientem, Antiochiæ vero ad occidentem situm v. 22, 53. *θυσιαστήριον*, vii. 33, 2. vii. 39, 3.
- Sacrificia, homines in sacrificiis immolati esse reperiuntur in Mithræ templo Alexandriae iii. 2, 5. sub Juliano iii. 13, 11, 12.
- Salambria, sive Selymbria, postea Eudoxiopolis vii. 36, 17.
- Sallustius, Julianus iv. et, Coss. A. D. 363, iii. 21, 17.
- Salona Dalmatiæ i. 2, 10. vii. 23, 2.
- Samaritani Pascha celebrant post æquinocetium v. 22, 72.
- Samosatorum episc. Eusebius iii. 25, 18.
- Sangarius fluvius iv. 28, 7.
- Saraceni a Romanis defecere iv. 36, 1. fidem Christi receperunt et ad ami-

- citiam cum Romanis reversi ib. 12.
 v. 1, 4. Persis opitulatur vii. 18,
 22. fugantur ib. 23.
Sarapion episcopus Antiochiæ docuit
 hominis animam assumptam esse
 in Incarnatione iii. 7, 5.
Sarapion episcopus Thmuis iv. 23,
 69.
Sarapion Joannis diaconus vi. 4, 2.
 ejus dicitur ib. 3. Severianum
 incusat vi. 11, 12. cum eo rixatur
 ib. 16. ad Joannem eum defert ib.
 18. cum Joanne et Tigri citatur
 in concilio Chalcedonense vi. 15,
 15. fit episcopus Heracleæ Thraciæ
 vi. 17, 12. laudatur vi. 23, 5 seqq.
Sardes, ibi fertur Nestorius motum
 concitasse vii. 29, 12.
Sardicam generale concilium convo-
 cant Constantius et Constantius ii. 20,
 3. indictum ante annum et sex
 menses quam conveniret ib. con-
 venerunt fere centum Occiden-
 tales, septuaginta sex Orientales
 ib. 5. Orientales se excusant ne ibi
 adsint ib. 6. quid ibi actum ib.
 7 seqq. Arianos absentes damnat,
 Athanasii accusatores deponit, fidem
 Nicænam confirmat, *dyóμωον* rejicit,
 et restituit Paulum, Athanasium, at-
 que Marcellum ib. 10, 12. i. 36, 9.
 Aesclepam et Lucium suscipit ii. 23,
 40. Post hoc concilium Orientales
 ab Occidentalibus disjuncti sunt ii.
 22, 2.
Sarmatæ in Romanos fines irrumpunt
 i. 18, 4. bello petiti a Valentiniano
 iv. 12, 4. iv. 31, 1. legatos ad eum
 mittunt iv. 31, 2.
Sarmatæ Arianus i. 6, 8.
Sasima in Cappadocia vii. 36, 10.
Satala in Macedonia, vel Armenia, eo-
 rum episcopus Elpidius ii. 42, 6.
Saturninus, Merobaudes ii et, Coss.
 A. D. 383, v. 10, 5.
Saturninus senator deponitur Gainæ
 tradendus vi. 6, 9. incolumis redit
 ib. 10.
Scetis mons in Ægypto monachis ha-
 bitatus iv. 23-13.
Schismata solent se ulterius in novas
 partes dividere v. 20, 2. Schisma-
 ticos non insectatus est Theodosius
 præter Eunomium v. 20, 4. aliis
 agere conventus permittit extra
 Constantinopolim, Novatianis vero
 intra urbem v. 20, 6.
Scriptores artifices venusti i. 9, 52.
Scriptura sacra citatur contra Arium,
 i. 6, 15 seqq. secundum literam ex-
 posita est a Diodoro, non autem al-
 legorice vi. 3, 7. ejus quinquaginta
 codices conscribendi in membranis
 i. 9, 52. sumptu publico ib. 53. ad
 Constantinum portandi vehiculis
 publicis ib. 54. interpretes veteres
 Clemens, Africanus, Origenes ii. 35,
 10. quomodo lecta Alexandriæ v.
 22, 45. quando exposita v. 22, 55.
Scythia interfuit concilio Nicæno i. 8, 5.
Scythæ natura iracundi iv. 28, 10.
Scythianus Saracenus i. 22, 3, 4.
Sebastianus, Manichæus, Georgio ob-
 secutus ecclesiam Alexandrinam
 vexavit ii. 28, 6 seqq.
Secundus episcopus Ptolemaidis dam-
 natus a concilio Alexandrino i. 6, 8.
 fidem Nicænam respuit i. 8, 31. a
 concilio damnatus i. 9, 4.
Secundus pater Joannis Chrysoctomi
 vi. 3, 1.
Selenas episc. Gothorum bilinguis
 Peathyrianorum Arianorum secta-
 tor v. 23, 8.
Seleuciæ episcopus Neonas ii. 42, 6.
Seleucia Aspera in Isauria, ibi habitum
 concilium A. D. 359, ii. 39, 4, 5.
 quod primo designatum erat Nico-
 mediæ habendum, tum Nicææ, tum
 Tarsi ib. 2, 3, 4. episcoporum cen-
 tum et sexaginta ib. 5. cum Leona
 comite ib. adjuvante Lauricio duce
 militum ib. 6. concilium hoc æmu-
 lum Ariminensis ib. 1. gesta in eo
 ib. 9 seqq. fides prolata ii. 40, 8. in
 duas partes divisum ii. 39, 16. Aca-
 cianos deponit ii. 40, 43. alios ex-
 communicat ib. 45. propter relega-
 tum Anianum accusat Leonam et
 Lauricium coram Constantio ib. 46,
 47, 48. ejus episcopi de gradu suo
 movendi a Constantio et publicis
 functionibus onerandi ii. 41, 3.
Seleucoboli episc. Aristonicus iii. 25,
 18.
Senator, Isidorus et, Coss. A. D. 436,
 vii. 44, 4.
Sepulchrum Christi quæsitum et re-
 pertum ab Helena i. 17, 1. prius a
 templo Veneris obtectum ibid. 2.
 effoasum et purgatum ibid. 3.
Serapis creditus esse auctor inunda-
 tionis Nili i. 18, 2. ejus templum in
 quo cubitus repositus erat ib. A-
 lexandriæ deus iii. 3, 5.
Serapeum diruitur a Theophilo v. 16,
 2. formæ crucis repertæ ibi inter
 hieroglyphica v. 17, 1 seqq.

- Sergius et Nigrianus Coss.** A. D. 350, ii. 26, i. ii. 29, 4.
- Severa uxor Valentiniani, mater Gratiani,** iv. 31, 13 seqq.
- Severianus Macedonianus episc.** iv. 12, 22.
- Severianus episc. Gabalorum** vi. 11, 1.
- Syrus** ortu Constantinopolim venit et in ecclesiis docuit ib. 6, 7. insignis eloquentia ib. 11. æmulatus Antiochum ib. 5. concilio convocando incumbit vi. 15, 5. a Sarapione delatus ad Joannem expellitur vi. 11, 19. ab Eudoxia revocatur ib. et cum Joanne conciliatur ib. 20. Joannem depositum et exulem perstringit vi. 16, 4. ejus acta aliter referuntur vi. 23, 7 seqq.*
- Severus, Cæsar,** i. 2, 1.
- Severus Macedonianus episc.** iv. 12, 22.
- Sexantapristæ in Mysia** vii. 36, 18.
- Sicelorum episc. Evagrius** iii. 25, 18.
- Sicina, basilica Romæ (Sicinini)** iv. 29, 4.
- Siciliæ concilium** iv. 12, 38.
- Silvanus tyrannus oppressus a ducibus Constantii in Gallia** ii. 32, 11.
- Silvanus episc. Tarsi fidem Antiochenam suscipiendam esse dixit in concilio Seleuciensi** ii. 39, 19. Tarsensis Macedonianus iii. 25, 3.
- Silvanus Romam mittitur** iv. 12, 3, 9, 18, 23.
- Silvanus Macedonianus episc.** iv. 12, 22.
- Silvanus episc. Philippopolis translatus** vii. 36, 21. ejus vita vii. 37, 1 seqq. et miraculum ib. 15. clericos judices esse prohibuit ib. 17.
- Similis Filius, ὁμοιος, Patri** ii. 40, 12. ii. 41, 9, 15. Vide Filius.
- Sipporum sive Hipporum episc. Petrus** iii. 25, 18.
- Siricius episcopus Romæ** vii. 9, 2.
- Sirmium in Illyrico, ibi Photinus sectæ auctor** ii. 18, 7. elevatus Vetranio ii. 25, 9. et depositus ii. 28, 17 seqq. commoratus Constantius ii. 28, 23. ii. 31, 5. quæstio de Photino, et concilium ii. 29, 1 seqq. Hosius vi coactus subscribere ii. 31. aliud concilium A. D. 359, ii. 30, 1 seqq. ii. 37, 18. Theodosius renuntiatur Augustus v. 2, 3.
- Sisinnius lector Novatianus consilium dat Nectario** v. 10, 10 seqq. Novatianus episc. v. 21, 2. vi. 1, 8. reprehendit Chrysostomum de penitentia vi. 21, 5. ejus mores et dicta vi. 22. moritur vii. 6, 10. Chrysanthum sibi successorem nominat vii. 12, 4.
- Sisinnius presbyter Elææ ordinatur episcopus Constantinopolis** vii. 26, 2, 4. moritur vii. 28, 4.
- Smyræ concilium** iv. 12, 8, 10, 18.
- Socrates, ejus propositum** i. 1, 3. stylus ib. Constantini judicium laudat i. 8, 1. memorat de Novatianis ea quæ alii omiserunt i. 10, 5. quæ auditu accepit ab Auxanone i. 10, 5. i. 13, 2. a Cyprii i. 12, 8. a Constantinopolitanis i. 17, 9. invitus Eusebianorum dolos narrat i. 27, 12. Constantini gesta narrat quæ Ecclesiam tangunt i. 18, 14. ejus de rebus ecclesiasticis judicium ib. 15, 16. opinio de Dei providentia i. 22, 14. unde Historiam suam contextuerit ii. 1, 1, 2, 3, 4. documenta quædam omisit brevitatis causa ib. 5. Historiam suam Theodoro dicat ii. 1, 6. vi. Proœm. i. vii. 48, 7. quæ hauserit e narratione Auxanone ii. 38, 11, 15. a Novatiano Paphlagone rustico ii. 38, 30. cum Christianam Historiam scribat, stylo simplici utitur iii. 1, 3, 4. ejus judicium de Literis Humanioribus iii. 16, 9 seqq. de Labanio et ejus Juliano iii. 23. cur bella inserat Historiæ suæ Ecclesiasticæ v. Proœm. i seqq. bella Constantini ævix vestigare potuit ib. 7. sequentia a viventibus accepit ib. 8. quam sententiam obtulerit Eudæmoni de penitentia v. 19, 10, 11. de Paschate disserit et de diversis ritibus v. 22. Constantinopoli natus, educatus et habitavit v. 24, 9. scripsit stylo simplici ib. 2. æritati studuit ib. 6 seqq. diversis testimoniis impeditus ib. 10. de Origenis scriptis disserit vi. 13. cum Timotheo docto Ariano collocutus erat vii. 6, 7. ejus sententia de penitentia vi. 19, 11. vi. 21, 3. laudes Theodosii junioris conscribit vii. 22. vii. 42. judicium suum profert de Nestorii sententia vii. 32, 8 seqq. de canone, et translationibus episcoporum vii. 36, 1 seqq. de Historia Eccl. vii. 48, 7.
- Socrates Atheniensis Græcorum fabulas damnavit** iii. 16, 22.
- Sophiæ, sive Magna, ecclesia Con-**

- stantinopoli ii. 6, 7. a Constantio exstructa ii. 16, 16.
- Sophocia Phoenix citatur de *ἰστορίαις* iii. 7, 19.
- Sophronius episcopus Pompeiopolis mediæ partis Arianorum dux ii. 39, 17. contra Acacii fidem reclamat ii. 40, 19. a concilio Constantinopolitano deponitur ii. 42, 6. ad Macedonium invitatur ii. 45, 2. Macedonianorum dux iii. 10, 4. rationem reddit sententiæ Macedonianorum iii. 10, 7 seqq. idem iii. 25, 3.
- Spiritus Sanctus adfuit concilio Nicæno i. 9, 24, 27, 28. per ordinationem inducitur ii. 40, 29. a Macedonio e Trinitate exclusus ii. 45, 6.
- Spyridon episcopus Trimithuntis Cypri i. 8, 12. i. 11, 1. ejus miracula i. 12, 2 seqq.
- Stagirium, In, libri Chrysostomi vi. 3, 10.
- Stephanus episcopus Antiochiæ successit Placito, præcessit Leontio ii. 26, 10.
- Sthenelus Macedonianus episc. iv. 12, 22.
- Stilicho et Aurelianus Coss. A. D. 400, vi. 6, 38.
- Stilicho ii et Anthemius Coss. A. D. 405, vi. 20, 1.
- Strabo vii. 25, 13.
- Strategium Constantinopolis i. 16, 1.
- Subscriptiones ad concilium Nicænum i. 13, 12.
- Substantia, sive Essentia, i. 6, 10. de ea disquisitum est in concilio Nicæno i. 8, 46. i. 9, 26. id est, *ὁβρία* vox reprobata in fidei formula quæ edita est Sirmii ii. 30, 35. et Arimini ii. 37, 23. et Constantinopoli ii. 41, 14. substantia Dei ipsi Deo incognita, secundum Eunomium iv. 7, 13. *Ἐνοούσιος* Christus vii. 32, 19. Vide Consubstantialis, Homousion.
- Sumptus publicus in instaurandis ecclesiis i. 9, 40. in conscribendis et mittendis codicibus Sacris i. 9, 53, 54. in ecclesia sancti Sepulchri i. 9, 61, 63. in vehiculis, ad portandum Arium i. 25, 8. diaconum Eusebii cum codicibus i. 9, 55. in alendis pauperibus Alexandrinis ii. 17, 2.
- Symmachus senator ad Maximum orationem habuit, ideo majestatis reus v. 14, 6. ad ecclesiam confugit ib.
- Symmachus, Tatianus et, Coss. A. D. 391, v. 18, 14.
- Synadus urbs Phrygiæ Pacatiæ, ejus episcopus Theodosius vii. 3, 1.
- Synesactis Mulieribus, De, liber Chrysostomi vi. 3, 10.
- Syrianus dux Gregorium Alexandriam deduxit ii. 11, 1 seqq.
- Syri concilio Nicæno interfuerunt i. 8, 5. Flaviano adstipulantur v. 10, 33.
- Syria ceditur Persis (locus corruptus) iii. 22, 7.
- T.
- Tarsus i. 2, 1. ibi concilium designatum habendum ii. 39, 4. aliud iv. 12, 13.
- Tatianus, Felicianus et, Consules A. D. 337, i. 40, 3.
- Tatianus et Cerealis Coss. A. D. 358, ii. 39, 3.
- Tatianus in Mero statuas confringit iii. 15, 2. comburitur ib. 6.
- Tatianus et Symmachus Coss. A. D. 391, v. 18, 14.
- Taurus et Florentius Coss. A. D. 361, ii. 45, 9. ii. 47, 4. iii. 1, 1.
- Taurus, Felix et, Coss. A. D. 428, vii. 29, 4.
- Terræ motus varii in Oriente ii. 10, 22. alius Nicomediam subruit ii. 39, 2. alius multas urbes iv. 3, 3. alius Niceam subvertit iv. 11, 4. alius German ib. 5.
- Terebinthus, sive Budda, i. 22, 4.
- Templa. Vide Græci.
- Templum Hierosolymitanum. Vide Hierosolyma.
- Thalassius præfectus Illyrico factus episcopus a Proclo vii. 48, 4, 5.
- Thebaici concilio Nicæno interfuerunt i. 8, 5.
- Thebaidos præfectus ii. 23, 57.
- Themistius philosophus orationem scripsit in laudem Joviani iii. 25, 20. sectas irrisit ib. orationem Constantinopoli recitavit iii. 26, 3. Valentem suadet ne iis qui diverse sentiunt irascatur iv. 32, 3 seqq.
- Theoctistus Arianus Psathyrianorum princeps v. 23, 7.
- Θεόδ. nomen ejus qui Valenti succederet iv. 19, 2 seqq.
- Theodorus cui Socrates Historiam suam dicat ii. 1, 6. vi. Procem. i. vii. 48, 7.
- Theodorus missus Marcotem ut quæreret de causa Macarii i. 31, 3. Eusebianus ii. 12, 3.
- Theodorus legatur a Constantio ad Constantem ii. 18, 1.

- Theodorus Antiochenus** torquetur jussu Juliani iii. 19, 6. vii. 22. 7. quid ille inter cruciatus se sensisse perhibuerit ib. 9.
- Theodorus** libellum supplicem offert Valenti iv. 16, 1. comburitur ib. 3 seqq.
- Theodorus Libanii auditor** a Joanne persuasus vitam monasticam eligere vi. 3, 4. episcopus Mopsuestiæ ib. 5.
- Theodorus Consul**, eraso Eutropii nomine A. D. 399, vi. 5, 7.
- Theodosiolus nobilis Hispanus** occisus ob oraculum de literis *θεοδ.* iv. 19, 6.
- Theodosius episcopus Philadelphie** in Lydia Arianus a concilio Seleuciensi deponitur ii. 40, 43.
- Theodosius nobilis Hispanus Augustus** renuntiatus Sirmii v. 2, 3. i. 20, 20. barbaros superat v. 6, 2. ad Constantinopolim tendens ægrotat Thessalonice, et ibi baptizatur ib. ab Ascholio episcopo secundum fidem Nicænam ib. 5. consul cum Gratiano v. A. D. 380, v. 6, 6. Demophilum hortatur ut fidem Nicænam recipiat v. 7, 4. recusantem cum Arianis ejicit v. 7, 5 seqq. concilium convocat Constantinopolim v. 8, 1. vocat illuc Macedonios ib. 2. alii convocant schismaticorum v. 10, 2. omnes fidei formulas abolet præter Nicænam v. 10, 26. bellum contra Maximum committit v. 12, 9. venit Thessalonicam ib. mentem suam de Maximi legatis celat ib. 10. ii et Cynegius Coss. A. D. 388, v. 13, 7. Romæ triumphat v. 14, 3, 4. mancipium lustra detegit et tollit, v. 17, 1 seqq. et turpe supplicium adulterarum ib. 9 seqq. redit Constantinopolim v. 18, 13. ad bellum contra Eugenium proficiscitur v. 25, 8. consul iii cum Abundantio A. D. 393, v. 25, 8. ægrotat, Honorium arcessit e Constantinopoli, moritur Mediolani v. 26, 1 seqq. vi. 1, 1. sepelitur vi. 1, 3.
- Theodosius jun.** filius Arcadii natus A. D. 401, vi. 6, 40. vi. 23, 7. vii. 1, 1. i. 13, 3. jubet Theophilum cum aliis episcopis ad Constantinopolim venire vi. 15, 6. ii, Honorius vii et, Coss. A. D. 407, vi. 21, 1. v, Honorius ix et, Coss. A. D. 412, vii. 7, 1. vi, Honorius x et, Coss. A. D. 415, vii. 14, 7. x, Honorius xiii et, Coss. A. D. 422, vii. 21, 13. ejus laudes vii. 22. vii. 41, 6, 7. vii. 42, 1 seqq. ad Occidentem iter faciens ægrotat Thessalonice vii. 24, 4. redit ib. 23. xi et Valentinianus Cæsar Coss. A. D. 425, vii. 25, 21. xii et Valentinianus ii Coss. A. D. 426, vii. 26, 4. xiii et Valentinianus iii A. D. 430, vii. 30, 7. xiv et Maximus Coss. A. D. 433, vii. 39, 8. xvi et Faustus Coss. A. D. 438, vi. 6, 37. vii. 45, 4. Eudociam ad Hierosolymam mittit vii. 47, 2. consul xvii A. D. 439, vii. 48, 1.
- Theodosius episc.** Synadi insectatus Macedonios ab eorum episcopo Agapeto submovetur vii. 3, 1 seqq.
- Theodotus episcopus Laodiceæ** Apollinæ ab Epiphanio secernere conatus ii. 46, 5.
- Theodulus episcopus** in Thracia a Constantio occidi jussus ii. 26, 7.
- Theodulus episcopus Chæretaporum** in Phrygia Arianus a concilio Seleuciensi deponitur ii. 40, 43.
- Theodulus** in Mero status confringit iii. 15, 2. comburitur ib. 6.
- Theognis Nicææ episcopus** i. 8, 13. fidem Nicænam respuit i. 8, 31. ab imperatore relegatus i. 8, 33. carpitur a Constantino i. 9, 65. in exilium actus i. 9, 65. i. 14, 1, 2. reversus i. 14, 1, 2. 1. 23, 1. ecclesiam suam recipit i. 14, 1. missus Mareotem ut quæreret de causa Macarii i. 31, 3. Athanasium aggreditur i. 27, 7. ii. 12, 3. Constantinopolim venit i. 35, 2.
- Theon philosophus** vii. 15, 1.
- Theonas episcopus Marmaricæ** damnatus a concilio Alexandrino i. 6, 8. fidem Nicænam respuit i. 8, 31. a concilio damnatus i. 9, 4.
- Theophilus episcopus** Gothorum concilio Nicæno interfuit et subscripsit ii. 41, 23.
- Theophilus episcopus Castabolorum** Macedonianus iii. 25, 3. Romam mittitur iv. 12, 3, 9, 18, 23.
- Theophilus episcopus Alexandriæ** Timotheo successit v. 12, 5. vi. 1, 2. Flaviano antea infensus ab eo placatur v. 15, 4 seqq. edictum regimus nactus templum evertit et ritus Græcorum exponit v. 16, 2 seqq. in Constantinopoli se Joannis ordinationi opponit vi. 2, 5 seqq. Isidorum episcopum facere vult ib. quid cum Maximo egisset ib. consilium in quo pacto Joannem exturbare pos-

- sit vi. 5, 10 seqq. vi. 6, 42. invehitur in anthropomorphianos vi. 7, 4. monachorum sententiæ se obsequi fingit vi. 7, 6 seqq. fratribus Longis primo amicissimus mox infensus ib. 13 seqq. ciet monachos Nitriensæ contra fratres Longos vi. 7, 29. operam dat ut Joannem e sede sua expellat vi. 9, 12. finxit se velle Origenis libros damnare dum episcopos epistolis sollicitaret vi. 9, 13. Epiphanius per simulationem allicit vi. 10, 1 seqq. concilium convocat Alexandriam et Origenis libros damnat vi. 10, 7, 8. insignis Origenis obtrektor vi. 13, 3. advenit Constantinopolim concilium habiturus contra Joannem vi. 15, 5, 6. male excipitur ib. 11. cubat hospitio regio ib. 12. infamatus ob depositionem Joannis vi. 16, 2. vi. 17, 7. Alexandrini ejus stipatores cum Constantinopolitanis pugnant vi. 17, 4, 5. aufugit Alexandriam vi. 17, 6. Origenis libros laudat vi. 17, 7, 9. moritur vii. 7, 1.
- Theophilus episc. Apameæ translatus vii. 36, 17.
- Theopemptus Novatianus episcopus Alexandriæ a Cyrillo spoliatus vii. 7, 5.
- Theophronius Eunomianorum factionis cujusdam dux v. 24, 2. hinc Eunomiotheophroniani ib. 5.
- Theoria, *theopia*. Vide Allegoria.
- Theotimus episc. Arabum iii. 25, 18.
- Theotimus episcopus Scythiæ Origenis libros defendit vi. 12, 4 seqq.
- Theoctistus Sabbatii assecla v. 21, 7.
- Therapea nomen inditum Pharmacei vii. 25, 12.
- Thessali Alaricho obstant vii. 10, 3.
- Thessalia, ibi consuetudines inusitatæ v. 22, 50, 52.
- Thessalonica i. 4, 3. ejus episcopus Ascholi v. 6, 5.
- Thebæ Ægyptiæ, illuc relegati Lucifer et Eusebius iii. 5, 2.
- Thmuis episcopus relegatus ab Ariano ii. 28, 13.
- Thomas apostolus missus ad Parthos i. 19, 2. ejus ecclesia Edessæ, martyrium magno honore habitum vi. 18, 1.
- Thracæ concilio Nicæno interfuerunt i. 8, 5. natura iracundi iv. 28, 10.
- Tigris eunuchus presbyter cum Joanne et Sarapione citatur in concilio Chalcedonense vi. 15, 15.
- Tiberiopolis in Phrygia vii. 46, 13.
- Timotheus Petri frater et successor episcopus Alexandriæ iv. 37, 3. v. 3, 2. interfuit concilio Constantinopolitano v. 8, 3, 17. moritur v. 12, 5.
- Timotheus Arianus doctus in literis sacris vii. 6, 2, 3. Psathyrianorum sectator ib. 5.
- Timotheus archidiaconus episcopatum Alexandriæ ambivit vii. 7, 2.
- Tisucis mons Illyrici et Thraciæ, sive Succii montes, limes fuit inter Orientales et Occidentales ii. 22, 2.
- Titus episc. Bostræ iii. 25, 18.
- Tonsores a Juliano palatio expulsi iii. 1, 50.
- Translationes episcoporum ii. 37, 8, 9. ii. 43, 8. ii. 44, 2. vii. 36, 8 seqq.
- Trapezopolis in Phrygia vii. 36, 19.
- Tribigildus tribunus militum Gothus Gainæ perduellionis consors vi. 6, 5 seqq.
- Trinitas *Tpuds*, i. 5, 1. ii. 19, 26. ii. 30, 40. Summa totius fidei ii. 30, 40. prædicabilibus logicis non convenit iii. 7, 23. dividi non debet v. 10, 26.
- Trinitate, Didymi cæci libri de, iv. 25, 6. Trinitatem consubstantialem esse dicunt Apollinaristæ ii. 46, 12. Trinitatis unaqueque Persona in sua Hypostasi iii. 7, 15.
- Tripolis in Lydia, ejus episcopus Leontius ii. 40, 43.
- Troilus sophista Constantinopoli, ortus e Sida in Pamphylia vii. 27, 1. ejus auditor fuit Eusebius quando contra Gainam pugnatum est vi. 6, 36.
- Anthemii consiliarius vii. 1, 3.
- Troili schola vii. 12, 10. vii. 37, 1. huic cognatum se dixit Philippus Sidensis vii. 27, 1.
- Tumultus et strages Constantinopoli facta cum Macedonius a Philippo et militibus in ecclesiam induceretur ii. 16, 9 seqq.
- Turba exorta in Constantinopoli ob transpositum corpus Constantini ii. 38, 39 seqq. Constantinopoli Arianorum in qua septuaginta obruti sunt vii. 5, 8. Vide Constantinopolis. Alexandriæ a Judæis orta vii. 13, 4, 8, 11 seqq. a monachis vii. 14, 3 seqq. ab aliis Christianis vii. 15, 5.
- Tyrus i. 19, 12. ibi jussit Constantinus ut causa Athanasii et Arsenii examinaretur i. 27, 20. i. 28, 1. concilium i. 28, 1. i. 29, 5 seqq.

Athanasium damnat i. 32, 1, 2. ejus episcopus Paulus Arsenium convincit i. 29, 4. episcopi concilii ad Constantinopolim evocati i. 33, 3. i. 34. diffugiunt domos i. 35, 1. gesta in concilio, prolata contra Athanasium in concilio Antiochiæ ii. 8, 7. in concilio inique acta contra Athanasium ii. 17, 8.

Tyrus senex Porphyrius a Libanio invocatur iii. 23, 1, 2, 5, 12. Socratem vituperavit in sua philosophica Historia iii. 23, 12.

V.

Vararanes rex Persarum Christianos persequitur vii. 18, 1.

Valens. Vide Ursacius.

Valens episcopus Mursæ Athanasium aggreditur i. 27, 7. ii. 12, 3. missus Mareotem ut quaereret de causa Macarii i. 31, 3. respiscit ii. 12, 4. Constantinopolim venit i. 35, 2. Ursacius et, libellum poenitentiae Julio offerunt ii. 24, 4, 5. ad Athanasium amice scribunt ib. 5. concilio Sirmiensi interfuit ii. 29, 3. coram eo de fide tractatum ii. 30, 31.

Valens exauctorari paratus ob fidem Christi iii. 13, 4. iv. 1, 9. a fratre Valentiniano Augustus cooptatur iv. 1, 4. ab Eudoxio baptizatus Arianam fidem sequitur ib. 6. orthodoxos insectatur ib. 13. Antiochiæ commorans multos poenis afficit iv. 2, 5 seqq. Valentinianus et, Coss. A. D. 365, iv. 3, 5. ab Antiochia profectus, cum Procopio congregatur iv. 5, 2. victus ib. 3. eum vincit, capit, interficit ib. seqq. Macedonianis irascitur iv. 6, 2 seqq. aquæ ductum facit Constantinopoli iv. 8, 7. orthodoxos et Novatianos insectatur iv. 9, 1. iv. 11, 6. ii, Valentinianus ii et, Coss. A. D. 368, iv. 11, 4. iii, Valentinianus iii et, Coss. A. D. 370, iv. 14, 2. Nicomediæ substitit iv. 14, 2. orthodoxos vexat iv. 15, 5. toto Oriente iv. 17, 2, 3. octoginta ecclesiasticos cremari facit iv. 16. venit Antiochiam iv. 17, 1. Edessæ martyrium S. Thomæ invisere cupiens, populo succenset, atque orthodoxos vi expelli jubet iv. 18, 2 seqq. multos interficit ob oraculum de literis Θεοδ. iv. 19, 4, 5. ab Ægypto pelli jubet orthodoxos iv. 22, 4. Antiochiæ orthodoxos insectatur iv. 32, 2. a The-

mistio persuasus mitescit ib. 5. Constantinopolim venit ut Gothos repellat iv. 35, 3. v, et Valentinianus jun. Coss. A. D. 376, iv. 35, 4. ab Oriente digressus orthodoxos quiescere sinit iv. 37, 1. vi et Valentinianus jun. ii, Coss. A. D. 378, iv. 38, 1. a populo Constantinopolitano sibilatus ib. 3. Gothos pellit et persequitur ib. 5, 6. occisus prope Adrianopolim ib. seqq.

Valentinianus exauctorari paratus ob fidem Christi iii. 13, 4. iv. 1, 9. a militibus Augustus nuncupatur iv. 1, 1. ejus origo et indoles ib. 2, 3. Valentem fratrem sibi collegam assumit ib. 4. fidem Nicænam tuetur iv. 1, 5. Arianis non nocet ib. 12. Occidentem venit iv. 2, 1. et Valens Coss. A. D. 365, iv. 3, 5. ii et Valens ii Coss. A. D. 368, iv. 11, 4, contra Sarmatas bellum gessit iv. 12, 4. iii et Valens iii Coss. A. D. 370, iv. 14, 2. iratus legatis Sarmaticis effuso sanguine moritur Brigitione iv. 31, 6. Justinam duxit alteram uxorem iv. 31, 15. legem tulit, posse virum duas uxores habere ib. 16. Maximum philosophum occidi jussit iii. 1, 16.

Valentinianus filius Valentimiani (Valentis) natus iv. 10. renuntiatus Augustus a militibus in Acmeo iv. 31, 7. a qua matre natus iv. 31, 10, 17. Valens et, Coss. A. D. 376, iv. 35, 4. ii, Valens vi et, Coss. A. D. 378, iv. 38, 1. rempublicam administrandam Probo committit v. 11, 3. Maximum refugit ib. 11. Romam venit v. 14, 3. ibi relictus a Theodosio v. 18, 13. consilio Eugenii et Arbogastis trucidatur v. 25, 5.

Valentinianus tertius filius Constantii et Placidiae Cæsar factus ad regendum Occidentem mittitur a Theodosio jun. vii. 24, 1 seqq. consul cum Theodosio xi A. D. 425, vii. 25, 21. renuntiat Augustus ib. 23. consul ii cum Theodosio xii A. D. 426, vii. 26, 4. consul iii cum Theodosio xiii A. D. 430, vii. 30, 7. duxit Eudoxiam filiam Theodosii jun. Constantinopoli vii. 44, 4.

Varronianus, filius Joviani, Jovianus et, Coss. A. D. 364, iii. 26, 5. iv. 1, 1. Verbum. Vide Prolativum, Internum, Enhypostatum.

Verbum erat in principio i. 6, 15.

- Verbum, λόγος, Dei fungi vice mentis hominis in Incarnatione Christi, Apollinaris docuit ii. 46, 10, 11.
 Vercellæ in Liguria. Vide Eusebius.
 Vestitus episcopi niger an albus esse debeat vi. 22, 5, 6.
 Vetrano tyrannus, Sirmii in Illyrico ii. 25, 9. proditus a militibus se dedit ii. 28, 17, 18. a Constantio benigne habitus ib. 18 seqq.
 Victor magister militum iv. 36, 12.
 Victor episcopus Romæ Quartodecimanos excommunicavit v. 22, 15. ideo ab Irenæo increpatus ib. 16.
 Virgines, ecclesiæ, carcere conclusæ a Georgio ii. 28, 4. coactæ Arianam fidem profiteri ib. 8, 9. una relegata ad Oasim ib. 14.
 Vincentius, sive Vicentius, et Vito, presbyteri Romani in concilio Nicæno i. 13, 12.
 Vitianus dux militum in bello Persico vii. 28, 25.
 Vito et Vincentius presbyteri Romani in concilio Nicæno i. 13, 12.

U.

- Ulphilas episcopus Gothorum primo Nicænam fidem amplexus est, postea Arianam concilii Constantinopolitani ii. 41, 23.
 Ulfilas Gothorum episcopus literarum formas invenit et Scripturas Gothice vertit iv. 33, 6.
 Unitas in Trinitate i. 5, 1.
 Urbanus libellum supplicem offert Valenti iv. 16, 1. comburitur ib. 3 seqq.
 Urimorum episc. Abramius iii. 25, 18.
 Uranius extremæ partis Arianorum dux ii. 39, 16. a concilio Seleuciensi deponitur ii. 40, 43.
 Uranius episc. Apamæ iii. 25, 18.
 Uranius episc. Melitenæ iii. 25, 18.
 Ursanius Macedonianus episc. iv. 12, 22.
 Ursacius episcopus Singiduni Athanasium aggreditur i. 27, 7. ii. 12, 3. Constantinopolim venit i. 35, 2. misus Mareotem ut quæreret de causa Macarii i. 31, 3. respiciat ii. 12, 4. et Valens libellum penitentiae Ju-

- lio offerunt ii. 24, 4, 5. ii. 37, 13. ad Athanasium amice scribunt ii. 24, 5. coram eo, de fide tractatum Sirmii ii. 30, 31. et Valens, cum Orientalibus sentientes, gesta contra Athanasium intacta esse voluerunt in concilio Ariminensi ii. 37, 13. et Valens novam fidem Sirmiensem in concilio Arimini proponunt ii. 37, 15 seqq., 28. depositi ib. 51. ad Constantium confugiunt ib. 52, 75. et Valens Ariani in concilio Mediolanensi errores suos confessi, in concilio Ariminensi excommunicati sunt ii. 37, 59, 60. et Valens cum Arianis conveniunt Nicam, fidem Ariminensem denuo edunt ii. 37, 95, 96.
 Ursinus episcopatum Romæ ambivit iv. 28, 2 seqq.
 Usia sive substantia, ejus imaginem esse Filium, dictum in fide Antiochena, ii. 10, 11. et Hypostasis a Socrate explicantur iii. 7, 16 seqq. et Hypostasis tractata in concilio Alexandrino A. D. 321. iii. 7, 11. prætermissa in concilio Nicæno ib. 13. tractata in conc. Alex. A. D. 362, iii. 7, 13 seqq.
 Uxores duas habere licitum Valentiani lege iv. 31, 16.

X.

- Xenon Dialogus a Methodio compositus vi. 13, 6.
 Xenophon philosophus iii. 23, 6. ejus Anabasis et Hellenica citantur vii. 25, 13.
 Xerolophus locus in Constantinopoli, ubi postea Arcadii forum vii. 5, 3.

Z.

- Zenorum episcopus Pasinicus iii. 25, 3.
 Zeno episc. Joannem ordinavit lectorem Antiochiæ vi. 3, 9.
 Zeugmatis episc. Sabinianus iii. 25, 18.
 Zeuxippus balneum in Constantinopoli ii. 16, 3.
 Zoilus episc. Larissæ iii. 25, 18.
 Zosimus episc. Romæ vii. 11, 1.

CORRIGENDA.

Pag. lin.

23, 4.	pro Διοκλητιανόν, ...	rescribe Διοκλητιανόν.
44, 4.	pro μετά, ...	— μέν.
124, 8.	pro Μάνετος	— Μάνητος.
287, 9.	pro σουβεσταντίας	— σουβσταντίας.
316, 19.	annot. b. pro, Epiphanius, sic, ..	— Epiphanius. Hilarius sic habet,
352, 3.	pro Δωροθέου.	— Δωροθέου.
383, 15.	pro πρωτοτύπου	— πρωτοτύπους.
416, 3.	interpretationis Latine, ...	— partim Arianos partim homousianos.
429, 6.	pro εἰν	— εἰς.
449, 22.	ann. p. dele Epiphan.	
507, 1.	pro ἄρεγον.	— ἄρεγον.
587, 13.	pro ἀπηλλάγησαν	— ἀπηλλάγησαν.
721, 15, 16.	pro μετασοεῖς	— μετασοεῖς.
726, 2.	pro Ἀλεξάνδρου	— Ἀλεξάνδρου.
808, 21.	ann. u. pro t. vi. p. 5.	— t. vi. p. 22.

Erratum est quoque nonnunquam in pingendo accentu super voces encliticas, et in subscribendo iota; ubi typographi editionem præviam secuti sunt. Nam Valesius et Reading solebant ita scribere sæpius, *τσαάνη τις* (p. 41. l. 3.), et semper *κῆκει*, *κῆκεῖνο*, aliisque ejusmodi. Quæ oculorum meorum aciem quandoque effugerunt.

BOOKS

PRINTED FOR THE UNIVERSITY OF OXFORD:

SOLD BY

JOHN HENRY PARKER, Oxford; and 377 Strand, London:

and E. GARDNER, 7 Paternoster Row, London;

At the following Prices in Sheets.

- ÆSCHYLUS**, ex recensione G. DINDORFII. Ed. sec. 1851. 8vo. 5s.
Tomus II. ANNOTATIONES G. DINDORFII. Partes II. 1841. 15s.
Tomus III. Scholia Græca ex Codd. aucta. 1851. 8vo. 8s.
- ARISTOPHANES**, ex recensione G. DINDORFII. Tomi II. 1835. 8vo. 10s.
Tomus III. ANNOTATIONES G. DINDORFII. 1837. 8vo. 18s.
Tomus IV. Scholia Græca, ex Codd. aucta a G. DINDORFIO. 1839.
8vo. 1l. 10s.
- BEDÆ**, Venerabilis, Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum. Cura
R. HUSSEY, B.D. Histor. Eccles. Prof. Reg. 1846. 8vo. 7s.
- CASAUBONI**, (I.) EPHEMERIDES, ed. J. RUSSELL, S.T.P. Tomi II.
1850. 8vo. 1l. 3s.
- CHEROBOSCI GEORGII** dictata in Theodosii canones, necnon Epi-
merismi in Psalmos. E Codd. MSS. Ed. T. GAISFORD, S.T.P. Tomi III.
1842. 8vo. 1l. 5s.
- EURIPIDES**, ex recensione G. DINDORFII. Tomi II. 1834. 8vo. 13s.
Tomus III. Annotationes G. DINDORFII. 1840. 1l.
— Alcestis ex recensione G. DINDORFII. 1834. 8vo. 2s.
— Heraclidæ et Medea. Ex recensione P. Elmsley. Editio altera. 1828.
8vo. 12s.
- EUSEBII** Eclogæ Prophetiæ. E Cod. MS. Vindob. ed. T. GAISFORD,
S.T.P. 1842. 8vo. 10s.
— Evangelicæ Præparationis Libri XV. ad Codd. MSS. recensuit THOMAS
GAISFORD, S.T.P. Tomi IV. 1843. 8vo. 2l. 8s.
— Evangelicæ Demonstrationis Libri Decem. Rec. THOMAS GAISFORD,
S.T.P. Tomi II. 1852. 8vo. 1l.
— Contra Hieroclem et Marcellum. Ed. T. GAISFORD, S.T.P. 1852.
8vo. 10s.
- SOPHOCLES** DINDORFII. Ed. 3. 1849. 8vo. 5s.
— cum notis DINDORFII. Tomi II. 1849. 8vo. 12s.
— Ad Sophoclis Tragedias Annotationes G. DINDORFII. 1836. 8vo. 9s.
— Scholia in Sophoclem. Ed. P. ELMSLEY. 1825. 8vo. 8s.
— Scholia. Vol. II. Ed. DINDORF. 1852. 8vo. 8s.
- DINDORF**. METRA Æschyli Sophoclis Euripidis et Aristophanis de-
scripta. Accedit CHRONOLOGIA SCENICA. 8vo. 1842. 8s.

Books printed for the University of Oxford.

- DEMOSTHENES DINDORFII. Tomi IV. 1846. 8vo. 2l. Tomi V. VI. VII. Annotationes 1849. 1l. 14s. 6d. Tomi VIII. IX. Scholia 1851. 8vo. 14s.
- Scholia in Æschinem et Isocratem. Ed. G. DINDORFIUS. 1852. 8vo. 4s.
- JOSEPHUS, (FL.) de bello Judaico. Ed. E. CARDWELL, S.T.P. Tomi II. 1837. 8vo. 1l. 4s.
- PATRES APOSTOLICI, Gr. et Lat. Ed. G. JACOBSON. Tomi II. 1847. 8vo. 1l.
- THEODORETI Græcarum Affectionum Curatio. Rec. T. GAISFORD, S.T.P. 1839. 8vo. 13s. 6d.
- ARISTOTELES ex recens. IM. BEKKERI. Accedunt Indices Sylburgiani. Tomi XI. 1837. 8vo. 3l. 6s.
- I. — Organon, 1841. 8vo. 7s.
  - II. — Nat. Ausc. De Cælo. Gen. et Corr., 1841. 8vo. 7s.
  - III. — Parva Naturalia, 1841. 8vo. 7s.
  - IV. — Historia Animalium, 1841. 8vo. 7s.
  - V. — De Partibus, &c. Animalium, 1841. 8vo. 7s.
  - VI. — Opuscula Varia, 1841. 8vo. 7s.
  - VII. — Problemata, 1841. 8vo. 7s.
  - VIII. — Metaphysica, 1841. 8vo. 7s.
  - IX. — Ethica, De Virt. et Vitiis, 1841. 8vo. 7s.
  - X. — De Republica et Economica, 1841. 8vo. 7s.
  - XI. — De Rhetorica. De Poetica, 1841. 8vo. 7s.
- ARISTOTELIS de Rhetorica libri ad MSS. recogniti. 1833. 8vo. 4s.
- Animadversiones Variorum in Arist. de Rhet. 1820. 8vo. 11s.
- LONGINUS, Gr. et Lat. Denuo recensuit, Animadd. Toupii, Ruhnkenii aliisque subsidiis instruxit Benj. Weiske. 1820. 8vo. 10s. 6d.
- ORATORES ATTICI, ex recensione BEKKERI,
- Tomus I. Antiphon, Andocides et Lysias. 1822. 8vo. 11s. 6d.
- II. Isocrates. 1822. 8vo. 14s.
  - III. Isæus, Æschines, Lycurgus, Dinarchus, &c. 1823. 8vo. 14s.
- Indices Græcitatæ in Oratores Atticos a T. MITCHELL. 8vo. 1l. 5s.
- Index Græcitatæ Isocraticæ, a T. MITCHELL. 1828. 8vo. 12s. 6d.
- PARCEMIOGRAPHI GRÆCI, quorum pars nunc primum ex Codd. MSS. vulgatur. Ed. T. GAISFORD, S.T.P. 1836. 8vo. 10s. 6d.
- PEARSONI ADVERSARIA HESYCHIANA, Tomi II. 1844. 8vo. 15s.
- PLOTINUS, edidit F. CREUZER. Tomi III. 1835. 4to. 6l.
- SCRIPTORES LATINI REI METRICÆ. Ed. T. GAISFORD, S.T.P. 1837. 8vo. 11s. 6d.

Books printed for the University of Oxford.

STOBÆI (J.) FLORILEGIUM. Ed. T. GAISFORD, S. T. P. Tomi IV.
1822. 8vo. 2*l.* 8*s.*

— ECLOGARUM PHYSICARUM ET ETHICARUM libri duo.
Accedit Hieroclii Commentarius in Aurea Carmina Pythagoreorum. Ad
MSS. recensuit T. GAISFORD, S. T. P. Tomi II. 1850. 8vo. 1*l.*

XENOPHONTIS Memorabilia Socratis, ed. Schneider. 1826. 7*s.* 6*d.*

— Oeconomicus, etc. ed. Schneider. 1826. 7*s.* 6*d.*

— Opuscula Politica, etc. ed. Schneider. 1817. 10*s.*

— Historia Græca ex rec. L. DINDORFII. 1853. 8vo. 10*s.*

A GREEK-ENGLISH LEXICON, based on the German work of F.
PASSOW, by HENRY GEORGE LIDDELL, M.A. and ROBERT SCOTT,
M.A. Third Edition. crown 4*to.* 1849. 2*l.* 2*s.*

A LEXICON, chiefly for the use of Schools, abridged from the Greek-
English Lexicon of H. G. LIDDELL, M.A. and ROBERT SCOTT, M.A.
Fourth Edition. square 12*mo.* 1852. 6*s.*

A COPIOUS GREEK-ENGLISH VOCABULARY, compiled from the
best Authorities. 24*mo.* 1850. 5*s.* 6*d.*

ETYMOLOGICON MAGNUM. Ad Codd. MSS. recensuit THOMAS
GAISFORD, S. T. P. 1848. fol. 3*l.*

SCHELLER. Lexicon Linguae Latinae, with the German explanations
translated into English by J. E. RIDDLE, A. M. 1835. fol. 4*l.*

SUIDÆ LEXICON. Ad Codd. MSS. recensuit T. GAISFORD, S. T. P.
Tomi III. 1834. fol. 7*l.*

FASTI HELLENICI. The Civil and Literary Chronology of Greece,
from the earliest Accounts to the LVth Olympiad. By the late HENRY
F. CLINTON, Esq., M.A. 1834. 4*to.* 1*l.* 8*s.* 6*d.*

— from the LVlth to the CXXIIIrd Olympiad. 1841. 4*to.* 1*l.* 12*s.* 6*d.*

— from the CXXIVth Olympiad to the Death of Augustus. Second
edition. 1851. 4*to.* 1*l.* 10*s.*

— Epitome of the Civil and Literary Chronology of Greece, from the
earliest Accounts to the Death of Augustus. 1851. 8vo. 6*s.*

FASTI ROMANI. The Civil and Literary Chronology of Rome and
Constantinople from the Death of Augustus to the Death of Justin II.
4*to.* 2*l.*

— The Civil and Literary Chronology of Rome and Constantinople.
Vol. II. Appendix. From the Death of Augustus to the Death of He-
raclius. 1850. 4*to.* 1*l.* 5*s.*

— Epitome of the Civil and Literary Chronology of Rome—in the Press.

